De dichtwerken van Bilderdijk. Deel 7

Willem Bilderdijk

bron
Willem Bilderdijk, *De dichtwerken van Bilderdijk. Deel 7*. A.C. Kruseman, Haarlem 1857

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/bild002dich08_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

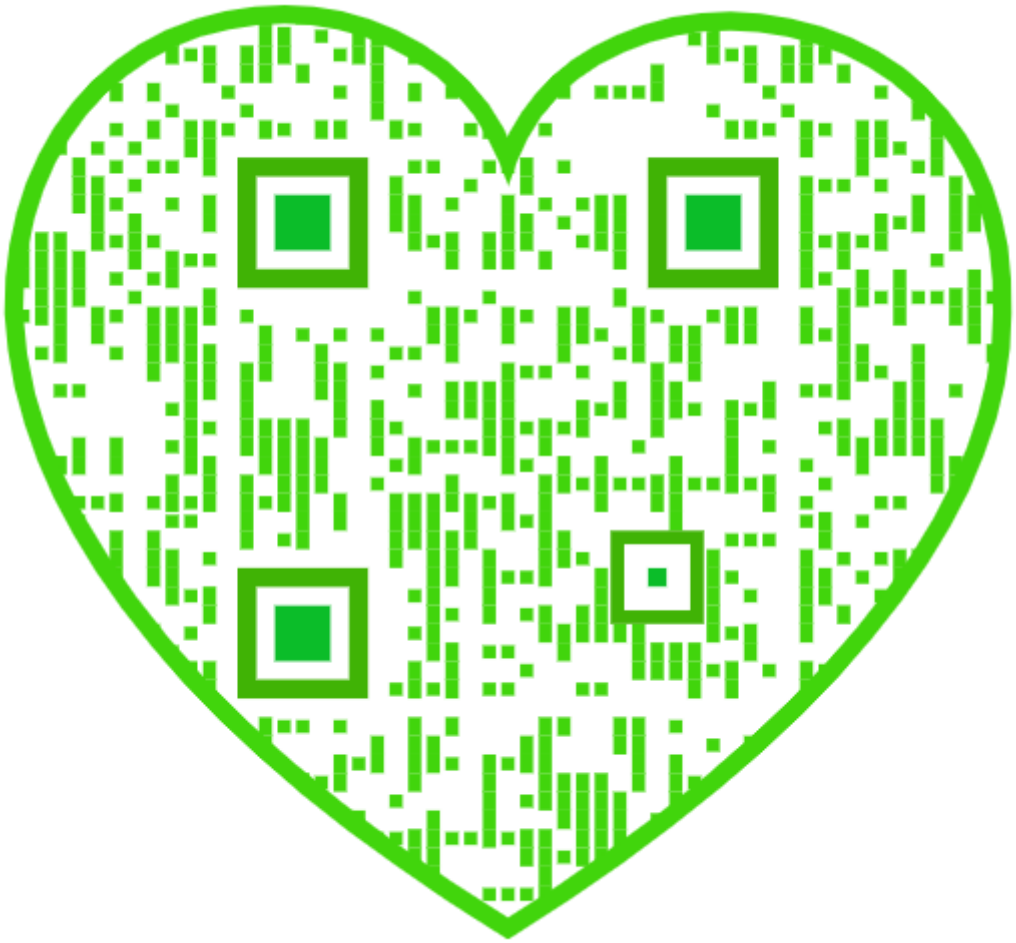

Leerdichten.
(Vervolg)

De poëzy*

Eet Deus in nobis, agitante calescimus illo.

Het aardrijk daavre en dreun'; de Hel en Hemel scheuren,
En splijten 't diamant van de onbeweegbre deuren,
Wanneer Homeer zijn' toon op Mavors krijgsgalm zet,
Virgyl zijn' adem in de zilvren veldtrompet
Of koopren strijdklaroen de volken door laat klinken!
De dartle Bacchus sleep' by 't ordenloos rinkinken
Van thyrs en bekkenklank en trommel en schalmei,
Bekreten Melpomene op Thespis broos ten rei;
Euterpe spann' de luit voor liefde en mingenuchten,
En smelte 't teder hart in d' adem van zijn zuchten;
Ja zelfs Thaliaas mom vervulle 't volkstooneel
Met lach en jok en boert by 't hupplen van de veêl;
Wie is die Godheid toch, die 't hart als met de handen
Naar willekeur verkneedt, en brein en ingewanden
Beroert, bedwelmt, en schokt, en pijnigt, en doorwroet?
Van onze wellust schikt, ons leven, ons gemoed?
Die, 't muitend hart ter spijt, den deernistraan doet vloeien;
Bevrozen boezems stooft, en, wil zy 't, dwingt te gloeien;
De schuchtre zedigheid met dartle rozen tooit;
Den sluier om de borst der wulpsche weelde plooit;
En, in Tyrtéus toon, leert sterven en verwinnen!
Wie is die Godheid toch, die ziel beheerscht en zinnen?

Geleerden, 'k vraag het u! U, mannen, grijs besneeuwd,
In de ongestoorde rust der wetenschap vereeuwd!

* Mengelingen III, 127.

Uw wijsheid toog het vuur uit lucht en donderkeilen!
Zy leer' my 't menschlijk hart tot in zijn' afgrond peilen! -
Gy zwijgt. Gy, Staatsliên, dan! Gy, wier vermeetle vuist
Den volken teugels smeedt, en wat u drukt, vergruist!
Gy weet het, in wier hand de gouden standaartletteren
Doen plasschen in het bloed van Vorsten of van Ketteren,
't Zij V r i j h e i d , 't zij A l t a a r de leus is. Hebt gy de aard
Ontheisterd, uitgemoord, door beul en oorlogszwaard,
En duurt die vloed nog voort van 't ijslijkst noodgetijde,
(Aan de Almacht zij de dank, die 't Vaderland bevrijdde!)
Wat was u w tooverkracht? - Gy siddert, Poëzy!
Neen, 'k stel uw' invloed met geen dolheên in de rij,
Die, even als de pest, het gistend bloed ontstaken.
Gants anders is uw kracht, waar Gy de ziel doet blaken!
De woede en dweepzucht heeft haar' wortel niet in 't hart.
Haar broeinest schuilt in 't brein, daar 't, in den strik verward,
En door verbeeldings toorts en geessels aangevochten,
Den Moedermoorder toont, bestookt van Helgedrochten.
Neen, draagt de Wijsheid ook den boezemsleutel niet,
Haar stem beveelt in 't hart waar Dichtkunst in gebiedt!
Haar stem, de wet der Deugd, der Godsdienst, en der Reden! -
Geen Dichtkunst, dan in waan, waar deze wordt vertreden!

Gy hoort my, en uw ziel bestemt mijne uitspraak reeds,
ô Frissche Jonglingschap, nog door de last des leeds
Niet neêrgedrukt, gekromd, ontwricht, of neêrgebogen;
Wier vrije en open ziel uittintelt uit uwe oogen;
Die nog geen hart bezit, dat op verderven doelt,
Maar d' adel van den mensch in volle kracht gevoelt!
Behoefte voor uw hart, is weldoen, is beminnen,
En argloos deelt uw ziel haar wellust met de zinnen,
Scheidt wijsheid niet van 't hart, gevoel niet van 't verstand,
Maar voelt de waarheid daar, waar de overtuiging brandt.

Neen, wat een valsche Leer d' onnoozlen op moog dringen,
De zetel van 't gevoel is ook de bron van 't zingen.
Neen, 't is verbeelding niet (hy dwaalt, die 't zich verbeeldt)
Waar Dichtkunst in bestaat, die zoo veel wondren teelt. -
Verbeelding -! Die slavin van de allerminste slaven

Die God de Reden schonk om in haar juk te draven,
Die deugd en ondeugd hult, en met haar valsch blanket
De afschuwlijkheid en 't schoon ten dienst staat aan 't toilet.
't Is waar; zy voert gebloemt', en verven, en juweelen,
Zy plondert aarde en zee om tooisels meê te deelen,
Bedriegt en oog, en oor, - en - leent beminlijkheên
Aan wat het daglicht-zelf niet zonder schrik bescheen: -
Maar Dichtkunst -! is Vorstin, gebiedt haar throonslavinnen,
En houdt geen kroon te leen van de ijdelheid der zinnen.
Neen, ze is dien Keizers niet van 't vallend Roomsche Rijk,
Neen, ze is dien schaduwen van heerschers niet gelijk,
Dien, enkle speelpop van hun eigen lijfstaffieren,
Geen toom vergund wierd dan om gruwlen bot te vieren,
En, lijdlijk meêgesleept door 't ongeregeldst kwaad,
Ten vloek te zijn aan 't Volk, voor vaders van den Staat.
Geen ware Dichtkunst buigt voor die haar' zetel schragen!
Geen drift, die door haar macht naar heerschappy durv' jagen!
Neen, zintuig, drift, ja 't al, is werktuig in haar hand,
De Legermacht van 't hart, het Tuighuis van 't verstand.

Beseft gy 't, die van zucht voor de eêlste kunst gedreven,
Uw ziel geblaakt voelt door 't onsterflijk, door 't verheven,
Door 't alvermeestrend schoon, waarin 't onzichtbre goed
Zich spiegelt; weêrschijn zelfs van d' ongeschapen' gloed!
Beseft gy 't, fiere Jeugd, die, door haar' geest verengeld,
Uw tonen met den toon der Hemellingen mengelt,
Wanneer ze op de aardsche deugd wellustig nederzien,
En Gode in haren roem het welkom wierook biên!
Beseft gy 't? Ja, gewis. Gy zijt hun stamgenoten!
Gy, uit het zelfde bloed, uit Adams bloed gesproten,
Dat, (eer de ondankbaarheid, eer muitzucht, overmoed,
De vlam der Hell' ontstak in 't, toen nog, zuiver bloed,
Het kalm Geweten stoorde, en 't lichaam deed verderven,)
Den Hemel telgen gaf, niet vatbaar voor ons sterven: -
Gy, Zangers, als dat kroost, uw broederlijk geslacht,
Dat op ons jammer ziet, als starren by de nacht
Op 't duistere aardrijk, naauw bemerkbaar uit den hoogen,
Maar echter met de lust van 't werkzaam mededogen,
(Want mededogen is steeds werkzaam voor Gods throon)

En toejuicht aan ons hart by vatbaarheid voor 't schoon: -
Gy, Dichters, zegge ik, gy! Gy weet, waarachtig zingen
Is boven 't aardsch besef, behoort in hooger kringen.
Het heeft zijn bron in 't hart, van Hemelvuur ontblaakt,
En ligt in 't zintuig niet, noch wat het zintuig raakt.

Doch, zien wy op den throon der fiere Warelddwingeren,
In dienaars van hun macht, der Vorsten mededingeren;
Sejanen, fier en stout by de onmacht van Tibeer;
Wie geeft der Poëzy', en niet haar' gunstling, eer? -
Ach! 't aardrijk heffe alom 't verwonderd oog ten Hemel,
Het eert de Godheid niet, maar zon, en stargewemel,
Bidt hier, de stralen af van 't kreeft- en hondstargloên,
En daar, den angelstaart van 's hemels schorpioen,
Of juicht den hoornen toe der Nachttoorts, nieuw ontstoken.
Ja, 't eert den Moloch zelfs en Acherontsche spoken
Met bede en offerrook, - wat zegge ik! - eigen bloed! -
Gy, Dichters, kent haar recht, voor wie gy buigen moet!

De Aaloudheid riep weleer, van Dichtrendrift bevangen,
Met gloeiend voorhoofd en van vuurgloed bleeke wangen,
Aâmechtig, siddrend, uit: ‘Een Godheid blaast my in!
Een God vervult me en woedt, - ontvlamt my ziel en zin!
Onheiligen, staat af! - Gewijden, leent uwe ooren,
Ik doe u hemelval en heilorakels hooren,
Mijn zangen vloeien, en mijn boezem hijgt en smacht! -
Rust, heilige aandrift, rust - het faalt mijn borst aan kracht!’
Dan borst de zangstroom los, meêsleepende in haar stroomen
Wat ziel of ooren had, door waterkil en zoomen;
En 't hart, het luistrend hart, bezweem in enkle lust,
En riep met 's Dichters zang: ‘rust, heilige aandrift, rust!’

Ons, needrig, ons, gewoon, die hemelsche Adelaren
In 't steigren van hun vlucht, van ondren aan te staren,
Ons zinkende in het stof of kruipende over de aard,
Voegt ons die zelfde taal, Homeer of Orfens waard? -
Zy voegt ons! Laat ons 't hart van eedlen hoogmoed zwellen,
Mijn vrienden! 't Geef den toon aan 't speeltuig dat wy stellen!
Een God, ja 't is gewis, een God vervult ons 't hart!

Een God, die 't lot beheerscht! gezag voert op de smart! -
Ja, Hy, die 't menschlijk hart gebootst heeft naar Hem-zelven!
Hy, God in 't aardsche slijk als in de stargewelven,
Die 't (sints verbasterd) hart met d' indruk van Zijn beeld,
Zijn goed-, Zijn groot-, Zijn wijs-, Zijn alheid heeft bedeeld!
Hy, die (verdervend kwaad mocht d' eêlsten luister rooven)
Den sprankel van die glans niet redloos uit liet doven!
Hy, God van waarheid, heil - Hy, geest, en krachtgevoel,
Hy liet ons 't schoon tot troost, en 't eeuwig goed ten doel.

Wat zegge ik! 't goed ten doel! - Ach, zouden wy 't erkennen?
Zou 't eens verzinlijkt kroost zich-zelf aan 't stof ontwennen;
Zou 't vatbaar zijn voor 't heil, voor zucht tot grooter lot;
Zoo 't zielverheffend schoon, dat schijnsel van zijn' God,
Het niet verlichtte in 't hart, verachting gaf voor de aarde,
En aandreef door 't besef van stoffelooze waarde?
Mijn vrienden! - In 't gevoel van 't waar, van 't eeuwig schoon
Spreidt de Almacht (ja!) haar beeld n o g zelfs in ons ten toon.
Haar beeld-? Een' schemer van haar beeldtnis, na aan 't vonkeren
Der oogen zwemende, by 't snelle lichtverdonkeren,
Maar, waar zich 't Alvolmaakte als oorsprong in erkent.

Zoo zien we op 't levend doek, door tijd en rook geschend,
De hand der Zeuxen nog, het gaadloos schoon der Frynen,
Als ware 't door een wolk van zwarte nevels schijnen.
Zoo, 't kalm gemoed somwijl door 't voorhoofdrimplend leed. -
Van daar die wellust dan van die voor andren zweet!
Van daar uw edelmoed ô braven, wien 't genieten
(ô Godheid, 't is van u!) is, weldaân uit doen vlieten!
Van daar die grootheid, die de oneedle zelfmin wraakt! -
De DEUGD is SCHOONHEID, ja; en ZALIG wie zy blaakt!

De Deugd is schoonheid. Ja! - ô Dierbre lust van 't leven,
Het hoogste en edelst goed, onze aard ten heil gegeven;
Gy, lieve wederhelft van 't menschelijk geslacht,
Uit wie de deugd volmaaktst, en de onschuld tederst lacht!
ô Kunne, 't beeld der deugd, in dat der zaligheden!
ô Boezems, in wier sneeuw zy teêrst wordt aangebeden!
Verheft u -! - Wee de borst, die koud is voor uw gloed!

Den slijkklomp, die in u het schoon geen hulde doet! -
Hem loeg geen Engel toe by 't uur van zijn geboorte,
Geen heldre morgenstar uit 's hemels uchtendpoorte: -
Hem droeg zijn moeder nooit met wellust onder 't hart,
Noch, dankende, op den arm, na strenge barenssmart. -
Maar zalig, die voor u als de Englen mag gevoelen!
Als de Englen, met een' blik uw boezems door mag woelen,
En lezen in uw hart, voor 't heilig schoon gevormd,
En minder door 't geweld der driften afgestormd!
Gy, wie Natuur niet riep tot haatlijk bloedvergieten,
Tot zorgen, die aan ons het doodzweet uit doen schieten,
Maar zacht, maar teder schiep, aandoenlijkst voor het schoon:
Gy immers voelt in 't hart den weêrklank van mijn' toon!

ô Dichtkunst, 't is uw werk die vatbaarheid te wekken,
Het hart des stervlings op, van 't zintuig af, te trekken.
Wat schoon, wat edel is, is al uw krachten waard!
Hier, hiertoe werd uw harp voor 's warelds dag gesnaard!
De Morgen scheen nog niet met krokus om de hairen;
De stormwind ruischte nog om de onafmeetbre baren;
Wanneer ge u reeds in 't beeld van 't eeuwig schoon verloort,
En Heemlen worden zaagt, gestemd naar uw akkoord.
Waar waart, waar waart ge toen? In 't hart dier Cherubienen,
Die naast den zetel staan, gedrukt door d' Ongezienen,
Toen zuchtende om den mensch, hunn' broeder, nog in 't slijk. -
Hy werd - en de Aard hield feest met u en 't Hemelrijk!

Nu daalde 't Godlijk schoon als uit een' schoot van wolken,
Omglansde en aarde, en lucht, en diepe waterkolken.
Verzilverd spoelt de baar en lekt des stervlings voet,
En glinstrend straalt hem 't veld, van lichtgoud, in 't gemoet.
De Godheid zag haar werk in zijn volkomen waarde;
De schoonheid werd Gods band met d' Opperheer der aarde.
Behoefte en zinvermaak zij vast aan 't dierlijk deel;
Onzinlijk is het schoon, ook zelfs in 't zingestreel,
Onzinlijk geestgenot, genieting van ons-zelven,
Van d' oorsprong waar we uit zijn, in 't hart weêr op te delven:
Gevoel van Englenlust, die 't kranke harte laaft,
En in 't verbasterd kroost zijn heilbestemming staaft!

Ja, Dichtkunst woont in 't hart, in 't waar gevoel des schoonen.
Daar zetelt ze en regeert. - Begaafde Febuszonen,
Erkent haar in haar werk! - Daar ademt ze en bezielt
Geheel de sterflijk heid, die voor haar scepter knielt.
Daar licht haar gloed, haar glans met meer dan gouden stralen,
Als beeld van 't Eeuwig vuur dat 's Hemels Jaspiszalen
Doorschittert en doorschijnt, doortintelt en doorgloeit,
En licht en zaligheid op 's Hemels Choren vloeit.
De Driften toeven daar op 't wenken van hare oogen,
Of rusten, 't hoofd gebukt, met sluiers overtogen,
Als Rijksbodinnen, als Trauwanten van haar' stoel. -
Ja, Dichtkunst woont in 't hart; haar wezen is, GEVOEL!

Verbeelding, Kunstnares, die ziel en zin betoovert;
In bonten dosch gekleed, met klatergoud omloverd,
Biedt Drift aan Drift de hand, leent vleugels en gewaad,
En stort haar horen uit met kwistige overdaad.
Dan nemen schaduwen gedaanten aan en kleuren;
Dan schijnen ze uit het stof den schedel op te beuren,
En groeien als een oogst uit 's aardrijks zwangre voor;
Ja, klautren 't luchtgewelf en 's hemels grondvest door. -
Daar stijgt heur fakkelvlam vervaarlijk naar de wolken,
Zet aarde en lucht in brand, en roost geheele volken,
Daagt de Elementen-zelv' in slagorde op de been,
En roept het Niet te rug uit d' afgrond van 't voorheen: -
Daar plant zy palm en myrth, laurier, en dadelaren,
En spreidt aan weelde en lust een koets van rozenblaâren; - -
Daar schiet de donder los, en plettert, en vergruist; -
Daar kust ons 't luchtjen laauw, dat door de hagen zuist: -
Daar voedt zy-zelv 't gevoel door siddring en ontroering,
En eindigt haar gebied in 't rijk der Geestvervoering!
Ja, spat met woeste vaart in 't eindloos duister uit,
Ten zij een sterker hand haar voor den slagboom stuit. -

Voert, Zangers, voert haar aan: zy geeft uw zangen leven.
Maar waant niet, ooit door haar ter Kunststeilte op te streven.
Haar wieken schittren als de vlinder, rijk versierd,
Die, eer de Herfstwind loeit, om bloem en veldhalm zwiert;
Maar ach! zy houdt geen vlucht dan door die kracht gesteven,

Die niet dan 't waar gevoel van 't golvend hart kan geven!
Zy wemelt, zwiert in 't rond, en biedt haar weitschen dosch
Het oog ter schittring aan, op ijdle glansen trotsch;
Of mat zich, steigrend, af, in dartle tuimelkringen;
En machtloos stort zy neêr in 't midden van uw zingen.
Neen, volgt haar nimmer! nooit! Uw kunstkracht schuilt in 't hart.
Gevoel, gevoel-alleen is 't kenmerk van den Bard!

Mijn vrienden, 'k toonde uw oog den stoel der Poëzye.
Beschermt haar, handhaaft haar by 't recht der heerschappye!
Verbeelding neem de wet gedwee, gehoorzaam, aan!
De hartstocht spreekt door haar, maar zelve een onderdaan.

Voorzeker, 'k zag somwijl in ongekuischte zangen
De ontthroonde Poëzy van haar de wet ontfangen,
In ketenen gesleurd en jammerlijk verkracht;
Tot vuige dienst misbruikt; der grilligheid geslacht!
Dan holt de woeste drift, en brengt het brein aan 't hollen:
Het vurig ros draaft door: men ziet het zuizebollen,
En 't werpt zich, blind gerend, in zandkolk of moeras.
Ach! 't straks zoo flikkrend vuur vervalt in smeulende asch.
Wat doet ge, ô Dichter, dan -? Wat wordt uw wanhoopkrijten?
Ach! haatlijk pijngevoel; geen zalvend boezemrijten,
Dat (als de schicht der Min in 't foltringlijdend hart)
Het hoogste zelfgenot vereenigt met zijn smart.

De Dwaasheid wane 't groot, het leven uit te drukken!
Onnoozlen! wat 's uw recht? Betoovren en verrukken.
Zal dit Natuur? Natuur, verbasterd en ontaart!
Neen, ze is, beroofd van glans, geen voorwerp, Dichters waard!
Gaat, zoekt haar op geene aard, door doodschen damp verduisterd;
Maar in 't verhemeld hart, van d' aardschen klomp ontkluisterd,
Vertederd door 't gevoel van 't eeuwig, eindloos schoon! -
Dit, Dichter, zij uw wit, en dit uw lauwerkroon! -
Ruk, ruk die slippen weg van afgesleten kleederen!
Breid, breid uw wieken uit en drijf op zwanenvederen!
Gevoel in hooger, in volmaakter kring! - Wees meer
Dan stervling - Geef u-zelv' de ontvallen grootheid weêr!

Gy kunt het! Zoek in 't hart den spiegel van 't volmaakte,
Waar in de Godheid schijnt, de aanbidbre! de ongewraakte!
Dan, donder, brijzel, scheur, vermorsel en verplet!
Wy nemen d' indruk aan van uw verheven wet.

Gevoelig is 't gemoed, maar fier, der stervelingen!
't Weêrstaat de zwakkre hand die 't onderstaat te dwingen,
En werpt, als 't moedig ros, met kindsche vuist gemend,
Den rijder uit den zaâl, wien 't zelf zich meester kent.
Salmoneus waant vergeefs den bliksem uit te slingeren;
Hem zwaaien, eischt een' God en kracht van Godenvingeren.
Te heerschen op de ziel en 't menschlijk hart te kneên,
Is 't werk van ongoôn niet, met harten, zelf van steen.
Een God, gewis, een God moet in uw binnenst woelen:
Gy moet de menschlijkheid, maar God in haar, gevoelen!
Geheel de schepping moet verandren waar gy zingt.
Dit, Dichters, is de kunst die tot het merg doordringt!
Die siddren, beven doet; die, ijzen, gruwen, gloeien;
Die, aâmen in de maat waarin uw verzen vloeien!

Mijn Vrienden, 'k heb weleer, toen 't eerste zelfgevoel
Ontwikkelde in mijn borst, gestaard op zulk een doel:
De Cyther nagespeeld van Romeren en Grieken,
My-zelv' der vlucht gewaagd met saamgekleefde wieken;
En in 't Etherisch veld dat schoone nagespoord,
Waar voor 't onsterflijk vuur in onze boezems gloort.
Wat vond ik? IJ dle waan en droogreên van Sofisten!
Ach, schoonheid welt in 't hart, maar sterft in 't redentwisten.
Gevoelen - met een ziel, van lage driften vrij,
En boven 't nietig spel der zinnenmommery;
Voor zeedlij kheid, voor deugd, voor God, en 't menschdom blaken;
De warmte van zijn ziel voor geen belang verzaken;
De waarheid, 't recht, en de eer bezeeglen met zijn bloed;
Zie daar wat Dichtkunst eischt van die haar' drempel groet!
De bloote gorgeltoon is wildzang; nietig schreien,
Dat de Echoos bezig houdt in rotsklove en valleien:
Maar 't is de zang van 't hart, die wederklinkt in 't hart;
Geen holle en ijdle kaak, tot schrikkens opgespard!

Mijn Vrienden! leerde ik u de ware Dichtkunst kennen,
Die wind en stroomen boeit, den lichtstraal op haar pennen
Voorby rent, in een vlucht, die maat noch grenzen heeft,
En slechts by d' Englenrei in haar volmaaktheid leeft? -
Ach, luttel had mijn lied van haar vereischte tonen!
Wat vraagt ge, ô frissche Jeugd, van de uitgebleekte konen,
Van krankte en ouderdom, het vurig morgenrood
Dat op uw kaken bloost? Wat vraagt gy 's Levens dood
Den frisschen Lengegroei, de gouden Zomerairen? -
Wat bleef my, dan een hand verdorde Najaarsblaâren?
Die offre ik - 't is het al wat de onmacht overschiet;
En gy, dit leert me uw oog, versmaadt mijn ontuig niet.

Maar ô! de dag genaakt, ik zie hem stapvoets naderen,
Die 't groen, en 't dorrend hout al teffens zal ontbladeren,
Den bijl in wortels slaan die 's afgronds bodem vat,
En offren ze aan de vlam met heel des aardrijks schat.
ô Zalig hy, wiens lied dien dag zal overleven!
Zie daar de onsterflijkheid waar naar 't ons voegt te streven!
Zie daar de lauwren die ons voegen! 't Nijdig graf
Breek nooit de keten van uw hoop, uw uitzicht, af!
Neen, 't is een hooger kreits, waar voor wy zijn en zingen!
Daalt neder, die my hoort, daalt neder, Hemellingen!
Mijn oor verlangt reeds lang naar 't ruischen van uw snaar;
Mijn boezem hijgt en zwoegt - ontfangt my, Englenschaar!
Hier wekt mijn kreuple zang slechts walging aan my-zelven.
Het aardrijk dreunt vergeefs, met bosch, en dampkringwelven;
Hun perken zijn te naauw voor 't geen mijn borst doorwoelt;
De Hemel hoort aan 't hart dat ware Dichtkunst voelt.

Mijn Vrienden, ô verschoont! hier blijft mijn adem smooren.
Mijn oog verduistert reeds; het zuizelt in mijne ooren!
ô Neemt mijns harten groet, veellicht den laatsten, aan!
En - kunt gy 't, geeft mijne asch een' enklen liefdetraan!

1807.

aant. De starrenhemel.*

De heldre Hemelkap, dien we alles zien omvangen, -
't Gestarnte, aan 't hol gewelf, als lampen opgehangen,
Of, als gesteenten op borduurwerk, ingevat
In 't blaauw der welving, met hun schittring overspat; -
Dit onafmeetlijk ruim, om 't aardrijk heengetogen,
Wordt om de onmerkbre stip zijns aspunts rondbewogen,
En wentelt in een' kring, die hellende, aan ons oog
Een schuinsche richting toont en afgebroken' boog,
Die daaglijks met het licht en dag- en avondschimmen,
Van uit de kimmen rijst en neêrdaalt in de kimmen,
In 't Oost te steigren schijnt uit d' afgrond van 't heelal,
En zich in 't West verliest, als stervende in zijn' val.
Dit aspunt, middelpunt, waarom, in 's Hemels zwaaien,
De verste en naaste star op 't evenwijdigst draaien,
Wordt van twee beelden dicht beschildwacht, over de aard
(Om 't nut der zeevaardy,) heel de Oudheid door vermaard,
Een volk, wien zuivrer lucht, bevrijd van dampgewemel,
(Of 't zijn mocht) nader bracht aan d' ons ontvliênden hemel,
Dat dichte star by star in menigt' scheemren zag
Waar 't ons beneveld oog geen vier paar tellen mag,
Vond in die twee de leest van felle Noorderbeeren,
Die op de omschotste klip hun vormloos jong verweeren.
Ons schijnt hun minder rijk en meer bekrompen licht
Een groote en kleiner kar te bieden aan 't gezicht.
De grooter toont zich eerst, en treft met heldrer luister,
Zoo dra als 't avondfloers onze aarde ploft in 't duister,
En werd van Cekrops kroost, bedrogen door zijn' gloed,
Als leidstar aangezien op Egeus engen vloed.
Vergeefs! - Maar vaster licht, schoon minder hevig stralend,
Zich nader aan den pool in kleiner kring bepalend,
Toont de andere Beerin aan 't waterploegend volk,

* Najaarsbladen I, 53.

Geleidster des Tyriers door de onbegrensde kolk.
Haar opgeheven staart (de dissel van den wagen)
Strekt zelfs tot aan dat punt, waarom de kringen jagen,
(Ja, naauwlijks is 't verschil voor de oogen na te gaan)
En neemt voor 't uiterst licht den naam van Poolstar nan.
Zoo schijnt dit hoofdbeeld dan, als ruglings opgedreven,
Te spartlen naar omhoog en tuimlend om te zweven,
En sleept in deze vaart geheel den hemel heen.
De grooter volgt van verr', maar duikend, naar beneên,
En licht de kronune staart met de opgezette lenden
(In richting omgekeerd) by 't onderstboven wenden.
De schitterende Draak, met kronkeligen zwier,
Zwaait tusschen beiden, als een bochtige rivier,
En glinstert om den kop met vonkelende starren,
Om, nu, den grooten beer als hongrig aan te sparren,
Dan met bebloeden muil, als van de dorst versmacht,
Te leppen naar de golf, die tergend hem belacht.
Hy dreigt zich 't stotend hoofd op 't naaste beeld te breken,
Alcides treurig beeld, dat knielende en bezweken,
De flikkerende kroon met gluipend oog begrimt,
Die achter hem van 't licht van zeven sterren glimt;
Daar 't hoofd de voeten drukt eens anderen slangbedwingers,
Die, uitgestrekt van arm, met saamgenepen vingers,
Het ondier van zich weert, dat om zijn' boezem klemt,
En, worstlende in zijn vuist, verlamd wordt noch getemd.
Hy treedt den Scorpioen, gevlekt van gift en etter,
Het oog, vol woede, blind, de zwarte rug te pletter,
En vult te dezer zij' het zichtbre vak van 't Noord,
Tot in den gordelzoom waar in de Dagtoorts gloort. -
Naast kroon en grooter beer, van beiden ingesloten,
Maar schittrend door een star geteld by de eerste grooten,
Prijkt heldere Boöot, als drijver, of heraut,
En schijnt de hand te slaan aan 't kromme disselhout,
Gelijk een akkerman in 't oopnen van de voren
Zich op de ploegstaart bukt, om 't jokvee aan te sporen:
En buiten draait de Maagd met opgeheven hand,
Waar in de rijpende air met zonneschittring brandt,
Terwijl zy de andre reikt naar Berenices lokken,
Min starren voor 't gezicht dan saamgesneeuwde vlokken,

aant. Door scheemrend licht, of 't waar, aan de oogen flaauw ontdekt.
Haar volgt de fiere Leeuw, ten aanval uitgestrekt,
Met helderbarnend oog en vlammend harte blinkend;
De breedgeschaarde Kreeft, aan 's Tweelings voeten zinkend
De Tweeling, arm in arm uit broederlijke min
Gestrengeld, onder 't hoofd der grootere beerin,
En kenbaar aan het licht der Grieksche worstelaren,
Die als het Noodweêr brult, de veege hulk bewaren.

Meer inwaart in den kring, de Poolstar meer naby,
Verschijnt de Wagenaar, den grooten beer op zij',
Maar duister, en door 't vuur des tweelings nog verdonkerd;
En, nevens hem, de Geit, die aan zijn schouder flonkert,
De voedster, van wier speen het hoofd van 't Godendeom
Den throon des hemels en des aardrijks nek beklom;
De Bokjens, flaauw van glans voor ongeoefende oogen;
En onder hen, de Stier, die op de knie gebogen,
Het logge en grof gevaart' zijns lichaams naauwlijk torst,
En hijgend neêrzijgt op zijn ademlooze borst.
Ontzachlijk blinkt hem 't oog, daar 't, opgespannen gapend,
Als bliksems nederschiet, waar meê het schijnt gewapend;
Daar 't bukkend voorhoofd, daar de breedgewelfde schoft,
Met starren staan bezaaid, in 't wilde neêrgeploft.
Hier prijkt de Zevenstar der blinkende Pleiaden
(Waar van zich een verloor), zijn schouder opgeladen;
Daar, 't Regenig gestarnt', min zichtbaar, min bekend,
By de Oudheid toegepast op 't vochtig element.
De wakkre Perseus stijgt met Algol, hel van luister,
Om zijne Andromeda te redden van haar kluister,
Wier troosteloos Geslacht zich om den poolbeer schaart.
Ginds daagt ons Cefeus op, by de ingetrokken staart;
Daar schijnt zijn droeve Gâ, als op een rots gezeten;
(Ach, waarom moet die rots een koningszetel heeten!)
Hier, 't Maagdlijk offer-zelf (met afgekeerd gelaat,
Maar glinstrend in den tooi van 't doodlijk bruidsgewaad,
En naast in gloed en plaats aan heuren boeiverbreker,)
En maakt den Driehoek door hun beider schittring bleeker,
Die op 't gehorend hoofd van 't hoofd der kudde praalt,
Den Ram, door Fasis vloed met stroomen bloeds betaald,

Die thands den riem ontsluit der zespaar hemelteekenen,
Waar naar wy 't wandlend jaar zijn' stand en loop berekenen,
En aan de Visschen paalt, het einde van dien ring.

Nu volgt, in 't binnenperk van d' eigen dierenkring,
Het Vleugeldragend paard, dat met ontvlamde manen
Uit Andromedes hoofd zich 't luchtspoor schijnt te banen,
En snuivende in het rond, zijn wieken, uitgebreid
Voorby den Waterman, tot op den Steenbok spreidt.
De Steenbok, 't onderlijf in bochten saamgekronkeld,
Verheft het moedig hoofd, dat met zijn horens vonkelt,
En groet den Dolfijn, die aan 't vliegend ros zich paalt,
En d' Arend, die daar naast met heller glansen straalt,
En op d' Antinous, den Ganimeed van Romen,
Zich neêrstort, als een' roof, zijn' Jupiter ontnomen;
Den Zwaan, wiens steile vlucht, van onder Cefeus voet
Den Schutter tegensnelt en uitdaagt door zijn' gloed,
En met zijn' breeden zwang, by 's melkwegs takverdeelen,
Die scheiding half bedekt en d' oogen schijnt te ontstelen,
Dan, de onbespeelde Lier, thans galmloos en ontsnaard,
Die weêr aan 't kniebeeld grenst, dat met Boötes paart.
Het Paardmensch, wien de pijl op d' ijdlen boog blijft kleven,
Vervolgt den Schorpioen, den angel opgebeven,
En dreigend met de punt. Dees gloeit verdelgensdrift,
Gelijk een vuur, in 't hart, gezwollen van het gift.
Maar de Evenaar verschijnt. Geen ongelijke stralen,
Die 't heilig evenwicht verbreken van zijn schalen!
Het licht, zich-zelf gelijk, dat zijn gestarnte draagt,
Trekt hier den dierkring rond by 't teeken van de Maagd.

Zie daar de beelden dan, die 't Hemelsch Noord bevolken!
Maar wentlend, voert zijn zwaai uit de ongeziene kolken
Gestarnde burgers voort der neêrgedoken as.
Ziedaar de Ilydra dus van 't Lernische moeras,
By 't wandlen van het jaar ten afgrond uitgebroken,
Hier met gezwollen hals de felle Kreeft bestoken,
Daar, naar het Maagdlijk beeld de staart in bochten slaan.
Men ziet de gouden kop op 't slingrend lichaam staan,
En achterwaart, de Raaf met scherpe snavelspitsen

aant. Hem tergen in de rug, en, door de schubben, ritsen.
Zoo breekt de kleiner, zoo de grooter Hondstar voort,
En schiet door 't vlammend oog den pestgloed, daar 't van gloort,
Op veld en akkers uit, wen zijn verhitte stralen
Met die der zon vermengd, in 's aardrijks boezem dalen.
Zoo stijgt Orion op, met uitgerukt rapier,
En gordel, enkel goud of goudgelijkend vier.
Vergeefs is 't, dat de Stier hem tegen schijnt te loeien,
En in 't ontstoken oog van wrevelmoed te gloeien:
Hy steekt de schouder uit, die Febes glans trotseert,
En klautert naar om hoog, van niemand afgeweerd;
Daar de afgerende Haas, gescholen aan zijn voeten,
Een schuilplaats voor 't geweld zijns vijands schijnt te ontmoeten,
Van Sirius begrimd, maar in die schuts gerust.
Zoo ziet men d' Eridaan, onttogen aan zijn kust,
En in een' ruimer' kring, met losgelaten toomen
Ontsprongen aan zijn kruik, in breede golving stroomen,
En 't brandend hemeldeel bewaterd van zijn vocht;
En naast hem, d' ijsbren klomp van 't plompe Zeegedrocht
Den Zuidelijken visch van uit zijn standplaats dringen,
Die afwijkt om den stroom van 't Waschvat in te springen,
En mooglijk zich verdoolde, indien geen vaste knoop
Hem aan zijn' weêrpaar sloot en paal stelde aan zijn' loop.

Zie daar, wat Nederlands gezegende landouwen
In 't immer wentlend rond het kunstoog aan doen schouwen,
Daar 't, in het middelpunt der zachtste hemelstreek,
Hier 't Noordgestarnte groet in zijn beneveld bleek,
Ginds gloeiende evenlijn en steilen zonnewagen
Zich nimmer boven 't hoofd, maar zijdlings af ziet jagen.
Gelukkige! ach, geniet Gods weldaad onvermengd!
Gy, wien geen gloed, geen kou, het teder brein verzengt,
Maar nu, in zachte vorst, en dan, gematigd stoven,
De spierkracht stevig spant, de geesten niet verdoven!
ô, Zij uw grond, uw volk (waar ooit mijn grafsteen rust'!)
Des Hemels zegen steeds, des aardrijks hartelust!

1807.

aant. Het tooneel.

AAN MIJNEN VRIEND, DEN HEER JERONIMO DE VRIES.*

't Is geen geringe roem, het keurig welbehagen
Van mannen, u gelijk, van wijzen, weg te dragen;
Voorzeker! en, mijn vriend, hoe zeer door 't leed vereeld,
Uw lofspraak is me een zoet, dat, ja! mijn hart nog streelt.
Hem die Homerus schoon, die Flaccus lier kan smaken,
Te treffen, is iets grootsch, en meer dan eendenkwaken;
En, wat me een ijdle wind door de ooren zuize of bromm',
Ik zing voor u, my-zelv', en 't Zanggodinnendom.
Of (waant gy 't?) roert het my, aan Flaccus kniên gevoedsterd,
Indien ik 't laauwe bloed van d' onbeschaafden woestert,
Die Schillers onverstand of Klopstoks onzin eert,
Ontvlamme, of door zijn lof tot schamens word' verneêrd?
Indien my 't gladde vers (zoo immers moet het heeten)
Van Ghijben of Badon, en zulke woordpoëeten,
Wier zenuwlooze maat in 't eeuwig klepgeklap
Van laffe jamben rolt, ontaart van eigenschap,
En nooit naar d' eisch der kunst gebroken of gesteven,
Gelijk een Heldendeugd, tot roem wordt nagegeven? -
Mijn vriend, geloof het niet! Ach, onze taal verviel,
En Neêrland heeft noch hart, noch ooren meer, noch ziel.
Der Duitschren wanspraak heeft, met Duitschen aart en zeden,
Den Vaderlijken smaak, en geest, en vatbaarheden,
Ja, 't oordeel zelfs, verdoofd; wat zegge ik, uitgeroeid:
En wee, wien 't Hollandsch bloed nog rein door de aadren vloeit!
Die vindt geen Holland meer in Holland. - ô Gebeente
Der vaadren, keer u om in 't dompig grafgesteente!
Tuig tegen 't nakroost, dat uw' eedlen naam verzaakt,
Zich-zelv' ten vuigen slaaf van 't slaafsche Duitschland maakt,
Zijn oordeel in 't gareel der domheid om laat jagen,
Aan haar, wat waarheid zij, wat wijsheid, af durft vragen,

* Najaarsbladen II, 103.

aant. En tuimlende in het wild naar 't tjilpen van haar fluit,
Zijn oogen, weeldrig dol, voor licht en reden sluit!
Is 't vreemd, verbasterd Volk en van uw teelt vervallen,
Indien ge een wrijfpaal wierdt waaraan de honden stallen,
Een roof, een rinkelbel van vijand en van vrind,
En voor het daglicht bloost, zoo dra ge u slechts bezint?
Is 't wonder, leerdet ge ook, als andre rekelhonden,
(Den ketenkram ontsnapt, of roekloos losgebonden,)
Te bijten naar den heer, wiens zorg, wiens brood u voedt,
En kruipen voor den boef wiens stok u siddren doet?
Dit 's Duitsche, en 't werd uw trant! - De hemel zij geprezen,
't Geboefte is thands verjaagd, of leert gedwee te wezen!

Ja, Duitschland, 'k acht uw vlijt, uw noeste werkzaamheid;
Wierd slechts uw zwoegende aart door zuivren smaak geleid,
En had niet de eigen waan, waarom u de eeuwen haatten,
U 't leisnoer veel te vroeg, te dartel, doen verlaten,
Noch, wie u 't voetspoor wees in 't Kunst- en Letterveld,
Den zelfden dank betoond waar meê gy steeds vergeldt!

Ons Neêrland kende een' tijd, en deze tijd is de uwe;
(Ik weet niet of ik lache of van de dwaasheid gruwe:
De kindsheid van een volk, met Poëzy nog vreemd,
Verschoont het, zoo het glas voor eedle steenen neemt.)
Een tijdstip, dat Jan Vos, met stopverfstof beladen,
Naar England overstak en Mooren leerde braden;
En N i e m a n d boeten moest voor I e m a n d s gruwelstuk;
Ook maakte by 't gemeen dat ontuig veel geluk.
Maar, schoon zijn maatklank ook welluidend, streelend, vloeide,
En de onzin in zijn vers de keurigste ooren boeide,
Waar was de man van smaak, die zulk een tuig verdroeg?
Waar juichte een mensch hem toe, ten zij in kit of kroeg?
Gy haalt uit de oude doos van onze kinderprullen
Uw Kluiznaars, Ridders, saam, om 't poppenspel te vullen,
Dat (als de tooverlamp: k i j k t v r i n d e n , k i j k t r e c h t u i t !)
Met zon en maan begint, en met den Duivel sluit,
Die d' armen Bakker, om der Boeren milt te scheuren,
By d' arm of by het been van 't schouwperk weg komt sleuren,
En kindren bang maakt, maar geen deel heeft aan 't bedrijf;

aant. Nog zotter dan de zak van Joris met zijn Wijf.
En dit, dit heet Tooneel - dit Treurspel! - Arme bloeden! -
En mocht voor 't minst het vers den inhoud nog vergoeden!
Maar verzen -? Welk gerel, van snede en val ontbloot,
Dat stijve Proza is, maar die erbarmlijk stoot! -
Wat zeg ik? met de dood van wakkren Hagedoren,
Hebt ge alle draaglijk vers voor eeuwig afgezworen,
En beef wie 't teder oor uw' W o h l l a u t ooit gewent! -
Neen, de oude vader Krul was nog een andre vent.

Maar, wat is de oude Krul! Laat kranke hersens droomen;
Geen aderlating slechts! - daar vliegt de man naar Romen,
Daar ziet hy Londens beurs, daar Stanpols vrouwenslot;
Daar dwaalt hy in een bosch, vervalt in 't roovrenrot;
Daar stort hy door een brug by 't breken van de stijlen;
Daar wipt hy van een plank! - Genoeg, ik laat hem ijlen,
En Schiller nevens hem: - maar zoo dat Treurspel heet..!
Ja, treurig is 't, dat 's waar: het doet de zinnen leed.

't Is zeker, Vondel heeft, by 's Stagyriters wetten,
Geen Treurspel ooit geleerd behoorlijk op te zetten,
En 't Treurspel eischt by ons geheel een' andren trant
Dan 't heerlijkst meesterstuk van 't oude Griekenland:
't Is waar, Racines leest schoeit al te maagre voeten,
En schaarsch is 't, waar men zoek', die echte kunst te ontmoeten,
Die zijne A n d r o m a c h e van alles onderscheidt
Wat ooit op 't nieuw Tooneel geroemd is of beschreid.
Doch, moet men daarom juist aan Shakespears kindergrillen
Zijn' tijd, zijn' geest, zijn ziel, zijn kostbaar leven spillen?
Ach! Shakespear lachte u zelf, indien hy op mogt staan,
Van goeder harten uit, om de eer hem aangedaan.
Hy-zelf zou, zag hy op, dien poppenkraam versmijten,
Zijne onbedrevenheid, en niet zijn' smaak, te wijten,
Of die zijne eeuw en volk, maar hem niet, toebehoort,
En die 't een kindsheid is, indien zy u bekoort.
Neen, zie aan Shakespear af, wat by hem is te vinden:
Karakterschets; gesprek; het menschlijk hart te ontwinden;
Der driften schildring in haar vorming, aanwas, kracht!
Zie daar zijn lof, zijn deugd! de rest is waard belacht.

aant. Men vraagt me (en, 't is me eene eer), waarom by zoo veel zwoegens
In 't hobblig letterperk, zoo schraal aan zielsgenoegens,
Mijn pen aan 't Schouwtooneel geen enkle hulde deed?
Mijn vrienden, vraagt dit niet, gy die mijne inborst weet!
Ik, nietig handgeklap aan grove hersens vergen,
Door de echte kunst, den smaak, 't gezond verstand, te tergen!
Of, heel een' Schouwburg zien, verwend van 't ware schoon,
Die geeuwend om zich ziet, of inslaapt by mijn' toon?
Waar toe? om morgen vroeg, hoezeer de spelers zweetten,
Mijn stuk voor de eeuwigheid in eens te zien vergeten!
Neen, nimmer! Gaf my 't lot mijn vroege jeugd te rug,
Toen, moedig, warm van hart, en van verbeelding vlug,
Mijn geest zich plooien kon, mijn ziel voor andren denken,
En taal en maat en toon nog vlogen van mijn wenken;
Dan, mooglijk...! Maar ook dan waar de arbeid zonder vrucht:
Beötie is de leus; wie vraagt naar reine lucht!

Ja, Frankrijk, Frankrijk-zelf, zoo prat op zijn' R a c i n e ,
Wat geeft het, dat den naam van Treurspel nog verdiene?
Een B l a n c h e e t M o n t c a s s i n , en zulke onzinnigheên!
Een' gruwbren F e n e l o n -! De Hemel hoed' ons, neen!
Daar, daar ook woei die wind van Brit en Duitschers over,
Die 't Treurspel tot een school van booswicht maakte en roover,
De zede en Godsdienst stoorde en Dichtkunst heeft verwoest.
Neen, liever zij mijn stem in long en keel verroest!

Van Alphen, 't klinkt wat hard, indien ik u beschuldig.
Gy hadt gevoel voor 't schoon, een' dichtgeest dien ik huldig;
Maar ach! het scherp vergif, aan Duitsche teelt gehecht,
(Die knoflookgeur, bederf van zelfs het best gerecht!)
Vervalschte uw' zuivren smaak, die eindlijk niets kon lijden,
Bestempeld met het merk van onveraarte tijden,
Maar vaadren eenvoud en der Grieken eedle pracht
Voor bont livrei versmaadde en stijve Zwitserdracht.
Ja, beter was uw zang dan oordeel over 't zingen.
Ach! hadt ge ons nooit vergast op Riedels mijmeringen,
Den Duitschren les noch spraak noch voorbeeld afgeleerd,
Noch met hun Schoolgezwets de schoone kunst onteerd!
Gy, immers, voerde ons op in 't Choor dier heiligdommen,

Waar uit de Godspraak klinkt, die alles doet verstommen,
Die smaak, gevoel van 't hart, en ongekrenkt verstand,
Zich-zelf verloochnen leert, of worstlen in den band,
En de Oudheid onder 't juk der Schlegels dwingt te buigen,
Om Klopstoks heerlijkheid en Gesners roem te tuigen!
En gy, mijn oude Vriend, die 't geen uw akker gaf
In zinloosheid verruilde om ledig haverkaf,
En Hollands heldre kim voor Duitschlands nevelgraauwen;
Uw moedertaal vervalschte om vreemden na te baauwen:
Uw' roem aan nieuwigheên, uw kunst aan dwaasheên schonkt!
Gy, door de Zanggodes zoo streelend eens belonkt;
En wien mijn hart beklaagt om 't geen gy waart voor dezen,
En eindloos, eindloos meer, om 't geen gy thands kost wezen!
ô Dat ge uws levens bloei herhalen kost en mocht!
Licht waren we, als voorheen, eenstemmig en verknocht.

Doch eindlijk, 't is te laat. - Voor my, ik heb mijn leven
Der ware Kunst, als 't Recht, geheel ten prijz' gegeven;
Mijne Eeuw op 't Grieksche spoor kloekmoedig voorgegaan;
Gewaarschouwd, van geen' weg, die afleidt, in te slaan;
Aan onsmaak, wanbegrip, vooroordeel, 't hoofd geboden;
De glorie nooit gezocht, maar in my-zelv' ontvloden.
Mijn zucht was, wel te doen, en geen verwelkende eer,
En 'k leg de Luit, verstramd, niet zonder weemocd, neêr.
Moog nu een andre zon aan 't dagverwekkend Oosten
Het zangrig vaderland van mijnen avond troosten!
Moog Loots, moog Tollens lier, moog Helmers - Neen, mijn vriend,
Een leeftijd op Parnas! Thands heb ik uitgediend.

Katwijk, 1808.

Dus Alfius de tweede, en gaf zijn lier den schop;
Bedacht zich, greep de pen, en stelde een Treurspel op.

aant. De mensch.
Popes ‘essay on man’ gevolgd.

Eerste zang.

Waak op, mijn Bolingbrook; laat aanzien, goud, en kronen
Aan lage staatzucht, aan den trots der koningsthronen!
Laat ons, daar 't levenslicht slechts even kan volstaan,
Om d' opslag van het oog rondom ons heen te slaan,
En dan, verzadigd van de weetlust, in te slapen,
Dit menschelijk tooneel vrijmoedig overgapen.
Een machtig doolhof, ja, waarin de geest verdwaalt;
Maar echter, door die 't vormde aan zeker plan bepaald!
Een woesteny, waar bloem en dorre heidestruiken
Gemengeld, onder een, en zonder keus, ontluiken!
Een lusthof, die verlokt door zijn verboden ooft,
Dat dood en jamm'ren schenkt, en niet dan vreugd belooft!
Kom, laten we, als ter jacht, dit ruime veld doorzweven,
Zien wat zijn open vlakte of dichte ruigtens geven:
Ontslippe ons 't donkre spoor of 't duizlig steigren niet,
Van wat in de aarde kruipt, of naar de hoogte schiet:
Betrachte ons oog, Natuur in 't wandlen na te sporen;
De dwaasheid in haar vlucht, door de open wiek te boren;
En grijpen we, onbedeesd, waar 't opgestoten werd,
De zede, ('t vluchtigst wild) zoo levende in het hart:
Waar 't pas geeft, lachende; verschoonend, waar wy mogen;
Maar God rechtvaardigend in 's menschen stikziende oogen.

Doch, eer wy verder gaan, beandwoord deze vraag:
Wat kan, van God omhoog, of van den mensch omlaag,
Ons menschelijk verstand begrijpen of beseffen,

aant. Dan uit die kleinigheên die zijn bevatting treffen?
Wat zien wy van den mensch dan dees zijn' aardschen stand,
Van samenhang beroofd met 't algemeen verband?
Schoon God geroemd wordt door ontelbre Wareldchoren,
Voor ons is Hy alleen in de onze na te sporen.
Hy, die de oneindigheid doordringt met zijn gezicht,
En heel 't ontzachlijk Al, uit warelden gesticht;
Die 't eene stelsel door het andre heen ziet zwaaien,
Gants andre dwalers om gants andre zonnen draaien,
En elke star bevolkt met eigen schepseldom;
Hy zegge ons, hoe wy zijn geordend? en waarom?
Maar heeft uw vorschende aart, die alles door wil dringen,
ô Stervling, wel doorzien dit samenstel der dingen:
Hoe 't al zich steune en schrage en aan elkander hang',
Hoe 't meer en 't mindre zich onmerkbaar ondervang',
Hoe alles sluite en pass', en gaping laat noch reten?
En kan een deel 't geheel in zijne omvaâming meten?

De band, die 't groot Heelal in samenstemming houdt,
ô Stervling, is aan God, en niet aan u, betrouwd.
Vermeetle! hoe! gy durft u-zelv' de reden vragen,
Waarom ge uw zwakte, uw niets, uw blindheid kunt beklagen?
Ga liever de oorzaak na; waarom ge, uw' trots ten spijt',
Niet zwakker, nietiger, en eindloos blinder zijt?
Vraag, vraag uw moeder, de Aard: waarom de statige eiken
Iets hooger dan het kruid van hun belomm'ring reiken;
Of 't zilvren starrenveld: waarom de wachtrenstoet
Voor zijnen Hoofdplaneet in grootheid onder doet?

Zoo 't onbetwistbaar is, dat, wat ons hersenscherpen
Zich ooit verbeelden moog van stelsels of ontwerpen,
De Alwijze 't beste koos uit alle mooglijkheên;
En 't Al vervuld moet zijn, en geenszins los aan een
Gehaakt; dat wat ontstaat zijn orde en plaats moog vinden
Naar d' eisch van ieder deel en 't algemeen verbinden;
Dan is 't ook zeker, dat in de eindelooze ry
Van wezens, van 't geringst tot 't opperste in waardy,
Juist zulk een soort als wy, het wezen moest ontfangen,
Het geen het midden hield in de onderscheiden rangen:

aant. En, hoe men hasplen moog, de vraag koomt neêr op 't laatst,
Of God den stervling wel dan kwalijk heeft geplaatst?

Dan, wat men kwalijk noemt (by ons moog 't kwalijk heeten;
Wen wy 't, kortzichtigen, naar onzen maatstaf meten!)
Moet recht zijn, wel beschouwd ten aanzien van 't geheel.
In menschenarbeid, hoe doorwrocht van deel tot deel,
Spruit, als wy duizenden van raders saam doen woelen,
Slechts één beweging voort, het eind van ons bedoelen;
By God is 't middel tot een doeleind altijd één:
Ja, 't zelfde middel aan ontelbre zelfs gemeen!
Zoo mag wellicht de mensch hier de eerste plaats bekleeden,
Maar tevens dienstbaar zijn tot hooger werkzaamheden.
Licht dat hy, in een' kring, ons allen onbekend,
Een' uurwerkslinger drijft, of snek- of tandrad wendt.
Wat zien wy van 't heelal? Een nietig deel, niets wijder!

Wen 't brieschend ros begrijpt, waarom zijn fiere rijder
Hem, nu, in vollen ren, beteugelt door 't gebit;
Dan, met den spoorslag drijft en tot den loop verhit:
Wanneer de stugge stier, onvatbaar voor de reden,
Die hier, als offer, bloedt, en daar wordt aangebeden,
En elders onder 't juk de ploegstaart trekt door de aard,
Zich 't wondere onderscheid van dit zijn lot verklaart;
Dan zal de trotsheid ook der blinde stervelingen
In 't duistere geheim van hun bestemming dringen,
En 't doeleind van hun doen, hun lijden, hun bestaan,
Hun driften, hun bedwang, hun perken, gadeslaan;
Dan, zien, waarom zy zich, nu als een' slaaf bevelen,
Dan als een' God vereerd, dan als een' stier zien kelen.

Van hier dan, wie den mensch, en de Almacht in hem, wraakt;
Haar als gebrekkig doemt, en hem als onvolmaakt!
Neen! zeggen wy, de mensch is in zijn' stand volkomen;
(Volkomen; stand, en plaats, en orde waargenomen!)
Een kennis, naar zijn' stand geregeld, hem vergund;
Zijn tijd, een oogenblik, zijn ruimte, slechts een punt.
Volmaakt- by eindigheid is in een perk besloten.
Vervult hy dit? Genoeg, het doelwit is beschoten.

aant. Of, zoo ze in hooger kreits ons nog te wachten staat,
Wat scheelt het, hier of daar? wat zegt het, vroeg of laat?
't Genot der zaligheid is even groot op heden,
Als of zy aanvang nam voor duizend jaar geleden.

In 't boek des noodlots is den schepslen slechts één blad
Vergund te aanschouwen, 't geen het vluchtig t h a n d s bevat.
De rest verborg hun God. De kundigheên der Geesten
Onthield Hy aan den mensch, en de onzen aan de beesten.
Wien anders waar zijn lot verdraaglijk hier beneên!
Hoe zou 't onnoozel lam, onttrokken aan de speen,
Het geen uw gulzigheid nog heden af doet martlen,
Begaafd met uw verstand, zoo blij, zoo zorgloos dartlen!
't Hupt vrolijk door 't gebloemt' der klaverrijke wei,
En lekt zijns moorders hand, en kent geen noodgeschrei.
ô Zoete Duisternis, ô Blindheid in 't aanstaande!
Vergeefs maakt 's menschen trots eene ijdle weetlust gaande;
God-zelf heeft uw gordijn voor 't sterflijk oog gehaald,
Dat elk den kring vervull' door God hem afgepaald.
God, die, met 't eigenste oog, als God en Heer van allen,
Hier Helden tuimlen ziet, en daar een musjen vallen,
Hier, zonnestelsels zich verplettren in het ruim,
En daar, een waterbel op 't bruischend golvenschuim.

Hoop dus, maar needrig: rijs, met sidderende wieken.
Wacht op de nacht van 't graf en op haar morgenkrieken,
En eer hem, die uw oog 't toekomstig heil onttrekt,
Maar 't hart de hoop vergunt, die hier uw heil verstrekt.
De Hoop vloeit in ons hart uit de onuitputlijkste ader.
Nooit naadren wy 't geluk; wy komen 't altijd nader.
De ziel, die verr' van huis, en ingekerkerd, zucht,
Zoekt in heur' uitstap in een ander leven, lucht.

Zie d' armen Indiaan, wiens spoorloos wangevoelen,
God in de wolken ziet, en in den wind hoort joelen.
Zijn ziel vervoert geen glans van ijdle wetenschap,
Dat ze in de zonnebaan of melkweg overstapp';
Maar de eenvoud der Natuur zette aan zijn zedig hopen
Voorby d' omwolkten berg een' blijden hemel open:

aant. Een vrijplaats in het hart van 't ontoeganklijk woud:
Een eiland, in den schoot van 't alomspoelend zout:
Waar in de slaaf op nieuw zijn vaderland hervinde;
Geen krijgsverwinnaar hem op 't zegemaal verslinde;
Geen Christnen gouddorst hem doe zwoegen in de mijn.
Zijn ingeschapen zucht, bepaalt zich by t e z i j n .
Hy vraagt geen' Cherubsgloed, geen Serafijnenvlerken;
Geen vlucht, die door 't Heelal zich uitstrekt tot zijn perken!
Maar vleit zich, dat, geplaatst in 't ongestoord verblijf,
Zijn trouwe hond hem volg' met jacht en tijdverdrijf.

Gy, wijzer, weeg Gods raad, op de unster van uw reden,
Naar de ijdle dwaasheên af, die uwe hersens smeden!
Noem onvolmaakt, wat uw verbeelding niet vervult;
En geef Zijne Almacht aan gebrek en onmaat schuld.
Verniel de schepslen naar uw smaak en grilligheden,
En schreeuw dan: God is wreed, zoo lang ik ben te onvreden,
Zoo lang Zijn hooge zorg voor my alleen niet waakt,
My daar onsterfelijk en hier volkomen maakt.
Vermeet u, Zijne hand van staf en waag te ontzetten;
Heroordeel wat Hy richt; herzie en wraak Zijn wetten;
En werp u, sterveling, in dit uw nietig lot,
Tot Overrechter op, en God van uwen God!

In hoogmoeds ijdlen trots ligt de oorsprong dezer dwaling.
't Barst alles uit zijn' kring, en plaats- en standbepaling;
't Stijgt al naar hooger. Trots, vermetele Eigenwaan,
Doet zelfs de woningen der reine Geesten aan.
De mensch wilde Engel zijn; Gods Englen, louter Goden.
't Dringt alles muitende op in 't juk van Gods geboden!
De Seraf dong naar 't hoogst, en 't was zijn ondergang:
Niet minder valt de mensch in 't staan naar d' Englenrang.
Hy zondigt tegen God die zich vergrijpt aan de orden:
God schiep ze en 't is Zijn wil, die alles heeft doen worden!
Vraag, vraag, waar toe de glans der hemelfakklen licht?
Waartoe de Almachte hand 't heelal heeft ingericht?
Voor my, roept Hoogmoed uit! Om mijn geluk te maken,
Doet de almacht der Natuur haar voedingkracht ontwaken;
Voor my teelt ze elke plant, spreidt ze ieder bloemtjen uit.

aant. Voor my is 't, dat en roos en muskadel ontspruit
En eedlen balsem daauwt of nektarsap doet vlieten,
Op dat ik 't streelendst zoet des zintuigs mocht genieten.
Voor my ontvangt de mijn ontelbre schat by schat.
Voor my ontspringt de lust in 't levend bronaârnat.
De zeën golven niet, dan om mijn kiel te dragen;
De zon bestijgt voor my zijn' gloênden hemelwagen;
En 't aardrijk spreidt zich uit, mijn' voet ten vloertapeet,
Terwijl het firmament mijn rustkoets overkleedt.

We erkennen 't, sterveling! Gods ongelijkbre goedheid
Wrocht u in al wat is zoo rijk een' wel van zoetheid.
Maar is u wel te doen Zijn uiterst oogmerk dan?
En zijt ge er 't eenigst, ja, het hoogste voorwerp van?

Hoe! zien we dan Natuur haar doeleind niet verzaken,
Wanneer de zonnegloed met alverschroeiend blaken
De doodsche ziekte broeit met holle en bleeke kaak?
Wanneer de schuddende aard met ijslijk noodgekraak
Geheele steden zwelgt, of onbetembre stormen
De Rijken tot een poel, een enkel graf, vervormen?
Neen: de Opperoorzaak (dit is 't andwoord dat men geeft)
Heeft zich een w e t gesteld, waar 't al naar werkt en streeft:
Maar deze is a l g e m e e n , en geen byzonderheden
Doen, om gedeeltlijk heil, haar ooit te buiten treden:
En zelden eischt het a l dat offer van een d e e l .
Beschouw die deelen niet, maar oordeel van 't geheel.
Wat, dat geschapen is, kan naar volmaaktheid dingen? -

En waarom dan de mensch, verblinde stervelingen?
Zoo 't menschelijk geluk het groote doelwit zij,
Dan schiet Natuur te kort; en wy, haar schepslen, wy,
Hoe vergt men dan, dat wy dat dierbaar eind beschieten?
Dat eind vereischt zoo zeer (indien men 't kan genieten!)
Een regelmatigheid van regen, zon, en vorst,
Als van begeerte en drift in 's menschen enge borst:
Zoo zeer, een duurzaamheid van onbewolkte dagen,
Als menschen, gants van drift en onverstand ontslagen.
Wen pest noch gapende aard Gods oogmerk stuiten kan,

aant. Hoe doet het een Marat, een Katilina dan?
Wie weet, of niet Hy-zelf, wiens hand de stormen vleugelt,
De donderkloten kneedt, en d' Oceaan ontteugelt,
De Staatzucht in het hart eens wakkren Cezars stort,
En Ammons zoon op d' aard tot haar verdelging port?
Uit Hoogmoed, Hoogmoed, rijst, in dit ons redetwisten,
Ons gantsche zelfbedrog, en ziel- en rustverkwisten!
Men zie het zeedlijk als 't natuurlijk onheil aan.
Daar 't een te dulden is, is 't andre toe te staan.
Gewraakt of goedgekeurd, die twee zijn niet te scheiden,
En onderworpenheid is even wijs in beiden.

't Had mooglijk in ons oog een aangenamer schijn,
Zoo 't hier éénstemmigheid, daar enkle deugd mocht zijn;
Zoo nimmer windgeblaas of zee of lucht beroerde,
Nooit ordenlooze drift het stil gemoed vervoerde.
Doch alles blijft door strijd en tegenweer in stand.
Der stoffen strijdigheên, zie daar des warelds band!
De driften van den mensch, wat zijn zy toch in 't zedelijke,
Dan roersels van 't bestaan, en grondstof zelfs van 't redelijke?
Sints d' aanvang van de stof stond deze grondwet pal;
In 't menschdom heeft zy kracht, als elders in 't Heelal.

Wat wenscht de stervling dan? Nu, in de hoogte streven,
En, tot den naasten trap aan d' Englenrang verheven,
Niet minder zijn dan zy. Nu weder, daalt hy neêr,
En wil der bufflen kracht, de borstels van een' beer.
Hoe! acht hy 't geen bestaat tot zijn gebruik geschapen,
Waar toe dan aller deel in zich by een te rapen?
Natuur, nooit kwistig, steeds milddadig, wat ze ook doe,
Paste ieder dier zijn kracht en eigen voorrecht toe,
Heeft minderheid in 't een door 't ander op doen wegen.
Zy stelde een kleener kracht de grooter vlugheid tegen;
En 't geen ze aan elk verknocht naar aart van zijn bestaan,
Daar is vermeerderen noch af te trekken aan.
Elk dier, ja elk insekt, is in zijn' staat te vrede!
Met ons, met ons-alleen speelt de Almacht steeds den wreede!
En hy, die zich den naam van reedlijk wezen geeft,
Ten zij hy 't al bezit, versmaadt het geen hy heeft.

aant. Des menschen heil is niet (mocht hoogmoed dit beseffen!)
Zich boven 's menschen kring vermetel op te heffen;
Maar dat bepaald genot van ziels- en lichaamskracht,
Dat instemt met den aart en stand van zijn geslacht.
Waar, waarom heeft de mensch geene oogen die vergrooten?
De reden is gereed, ô mijn Natuurgenooten!
God plaatste ons op deze aard in 't vak der vliegen niet.
Waar diende ons de oogbol toe, die 't kleenste mijtjen ziet,
Maar 't Hemelsch firmament aan ons gezicht ontrukte?
Waar zulk een fijn gevoel, 't geen zelfs de lichtstraal drukte;
Dat, elke punt der huid, ons van de onduldbre smart
Zieltogend krimpen deed, en 't bloed verstijfde in 't hart?
Een reuk, waardoor de geur, van 't roosjen opgeheven,
Ons 't weeke brein ontstelde, om zinneloos te sneven?
Wat waar 't, indien Natuur ons donderde in een oor,
Dat bevende in 't geruisch der heemlen zich verloor?
Hoe zou men, voor 't muzijk der wandelende sfeeren,
Het lisplend vlerkgeruis der Zefirs weêr begeeren!
Neen, wat Voorzienigheid of weigert of verleent,
Haar wijsheid is alom met goedheid saamvereend.

Zoo verr' wy 's Scheppers kracht door 't schepsel heen zien glimmen,
Zien we ook in 't schepslendom gevoel en werkkracht klimmen.
Zie, hoe die ladder stijgt! van 't talloos ongediert,
Dat door 't bevolkte gras om 't groene sprietjen zwiert,
Tot 's menschdoms fiere teelt, gevormd tot aller koning.
Wat maatloos groot verschil in deze prachtvertooning,
Oneindig in den graad van haar verscheidenheên,
Hecht d' oogstraal van de los, en 't vlies der mol aan een!
De lucht der boschleeuwin en die der hazewinden,
Die door 't beädemd veld het wild weet uit te vinden!
't Gehoor van 't stom geslacht, dat door de stroomen zwemt,
En dat in 't Lentewoud zijne orgeltoontjens stemt!
Hoe teder is 't gevoel, der nijvre spin gegeven,
Om, door geheel haar web, in elken draad te leven!
Wat fijn en juist gevoel leert de eedle honigby
Uit giftige akonyt haar heilzame artseny
Afzondren! Welk verschil in 't aard- en modderwroeten
Der zwijnen, en 't verstand, dat d' ochtend schijnt te groeten!

aant. ô Schrandere Elefant, wiens Kunstdrift, wat ze ook zij,
De Reden zoo gelijkt, zoo nabootst van naby!
Hoe kleen een onderscheid vereent en schift die beiden,
Steeds palende aan elkaâr, en eeuwig afgescheiden!
Herinn'ring en begrip! wat zijt gy naauw verwant!
Wat scheidt het zingevoel van 't denkbeeld in 't verstand?
Doch, hoe de soorten ook als door elkander spelen,
Onschendbaar is de lijn, die ze eindloos blijft verdeelen,
Geen' overstap gedoogt, maar in der schepslen aart
't Oorspronkelijke merk onwankelbaar bewaart.
't Is deze regeling en 't trapsgewijs verhoogen
Der wezens, beide in zin en werkzaam geestvermogen,
Die de onderwerping schept van 't een aan 't ander soort;
En zy, zy brengt den mensch dier aller heerschap voort.
Is niet haar-aller kracht vereenigd in die reden,
Die ze allen overmocht, en in ons juk doet treden?

Zie door dees oceaan, dit aardrijk, deze lucht,
Hoe alle stof als bruischt, en naar het leven zucht;
Ja, eindlijk, als een bron, die opwelt uit heure ader,
Tot werklijk leven springt, en d' algemeenen Vader
Als toejuicht! Ach, wie weet, tot wat verheven' graad
Dat leven, boven ons, in zijn verheffing gaat!
Hoe wijd het om ons reikt! hoe diep het ons beseffen
Beneden ons, ontduikt, met al wat ons kan treffen!
ô Samenschakeling van Wezens in één' band,
Die aanvang neemt van God, om Geest- en Englenstand,
En mensch, en dier, en visch, en wormtjen, door te dalen,
Tot wat geen oog kan zien, geen oogglas in kan halen!
Wat overgang, ô mensch, dien u die keten biedt!
Van 't eindloos groote op u, van u te rug op 't niet!
Ach! ware 't ons vergund, in hooger rang te dringen,
't Gedierte deed geweld op dien der stervelingen,
Of heel de-schepping gaapte en kreeg een ledig vak,
Dat door deze enkle sport de gantsche ladder brak.
Ruk slechts één schakeltjen, ruk duizend uit de keten,
(De breuk zij hoog of laag) de band is losgereten.

En, hangt elk samenstel aan orde en regelmaat,

aant. Geen wanorde is zoo klein, die 't in zijn werking laat.
Geen wanorde, of zy moet, niet slechts dit stelsel, stooren,
Maar even zeer 't Heelal, waar ze allen toe behooren.
Dat de aarde, door geen kracht bedwongen in haar kring,
Het evenwicht verlieze, en aan heur baan ontspring';
Planeet en vaste star, met woest en wetloos zwieren
Omdwarlen door 't Heelal, en door elkander gieren;
Der Englen mogendheid, in glans en recht verkort,
Uit sfeer en throon en kracht in d' afgrond zij gestort;
En 's Hemels grondslag, tot zijn middelpunt aan 't schokken,
't Heelal verstuiven doe in duizenden van brokken!
Dat heel 't Geschapendom tot voor Gods zetel beef!
Natuur, in stervensnood, haar wetten overleef!
Gods orde in duigen spatt'! Waar toe, ô roekelooze? -
Voor uw' verdwaasden trots, godslasterlijke boze!

Wat ware 't, zoo de voet, geschikt om 't stof te treên,
Als hoofd bevelen wilde, of de arm zijn plaats bekleên?
Wat, zoo zich oog of oor tot onwil liet verwekken,
Als werktuig zonder wil, den geest ten dienst te strekken?
't Is even ongerijmd, zoo één byzonder deel
Eens anders plaats begeert in 't a l g e m e e n g e h e e l .
't Is even ongerijmd, om last of leed te klagen,
Die de a l g e m e e n e g e e s t ons oplegt om te dragen.

't Zijn, alles, deelen van één groot, ontzachlijk al,
Dat de Almacht-zelv' bezielt en steeds vervullen zal.
Hy, overal de zelfde, en overal verscheiden
In door 't Geschapendom Zijn Wezen uit te breiden,
Die alles doet bestaan door zijne onmeetbre kracht;
Hy, groot in 't firmament, en groot in 's afgronds nacht!
Hy warmt in 't zonnevuur, verfrischt in wind en stroomen,
Blinkt in 't gestarnte, groent in plant en cederboomen,
Vloeit, nimmer uitgeput, in eindloos weldoen uit,
En leeft in 't leven-zelf, dat alles in zich sluit.
Hy ademt in ons hart, beweegt in onze spieren,
Zoo groot in 't minste hair als 't breingestel der dieren;
Zoo groot in 't wormtjen-zelfs, dat in den stofhoop zucht,
Als in d' ontzetbren zwaai der Cherubijnenvlucht,

aant. Wanneer zy voor zijn' throon aanbiddend nederzijgen,
Hunne oogen nederslaan, en naar den adem hijgen.
Voor Hem is hoog noch laag, voor hem geen groot of kleen.
Hy oeffent, vult, verbindt, en hecht het al aan een.

Laat af dan de o r d e , ô mensch, met valschen naam te noemen!
Ons eigen heil hangt af van 't geen wy roekloos doemen.
Ken, ken uw' standplaats! daar, daar voegt die juiste graad
Van zwakte en blindheid aan, geëigend aan uw' staat.
Zwicht, zeker, dat ge of hier, of in eene andre orden
Zoo zalig wezen zult, als uw Natuur kan worden;
En veilig in die hand, die al wat is, bestiert,
In 't tijdstip van uw dood, als dat waarin gy wierdt.
Natuur is slechts een kunst, maar aan den mensch verborgen;
't Geval, een wijs bestier en welberaamd verzorgen;
Wat tegenstrijdig schijnt, stemt waarlijk overeen;
En al 't gedeeltlijk kwaad is 't goed van 't Algemeen.
Ja, spijt uw' ijdlen trots, spijt uw verdoolde Reden,
Één waarheid blijft steeds klaar, hoe fel zy word' bestreden:
(Vest, sterfling, vest die wel in uw ontrust gemoed!)
Wat de Almacht heeft gewrocht, is onberisplijk goed.

Tweede zang.

Ken dan u-zelv', ô mensch; maar wil u niet verkloeken,
Om 't Goddelijk geheim der Almacht door te zoeken.
De mensch is 't voorwerp, dat des menschen oefning past.
Een Landstrook, wederzijds van holle zee omplast,
Die 't rijk der Geesten hecht aan dat der bloote dieren,
Belet hem, wijd en zijd nieuwsgierig rond te zwieren,
Hy, in dees middelstand van licht en duisternis,
Waar 't schittrendst van zijn glans in damp bedolven is,

aant. Te wijs om in een nacht van Twijflary te dwalen;
Te zwak, om met den trots des Stoïcijns te pralen;
Geslingerd tusschen beide in 't onbestemdst gevoel!
In rust en werkzaamheid gelijklijk zonder doel!
In twijfel, of zijn' geest of lichaam voor te trekken,
En in zich-zelv' een' God of nietig dier te ontdekken!
Wien 't leven sterven doet, de reden-zelv misleidt!
Wien 't sterke licht verblindt zoo zeer als donkerheid!
Verwarde mengelklomp door rede en drift bewogen,
Nu, door zich-zelv' verlicht; dan, door zich-zelv' bedrogen!
Die, half geschapen ter verheffing, half ten val,
De heer van alles, en de prooi is van 't Heelal.
Hy die de waarheid richt, en zelf in 't duister dwarelt;
Hy is de roem, de spot, en 't raadsel van de wareld!

Ga, wonder schepsel, ga! verhef u-zelven vrij;
Meet de aarde, en weeg de lucht, bepaal het zeegetij!
Schrijf baan en wending voor aan zonnen en planeten;
Roep, roep den Tijd te rug, en leg hem aan uw keten!
Hef u met Plato op tot 's hemels reinen throon,
Naar 't eerste en hoogste goed, het eerste en hoogste schoon!
Of, dwaal den doolhof door van die hem niet verstonden,
En, daar ge u-zelv' verliest, waan God in u gevonden!
Doe als de Dervis doet, die, draaiende in het rond,
De zon gelijken wil, en neêrploft op den grond!
Stel d' Eeuwige de wet in 't warelden regeeren;
En ga dan in u-zelv' uw eigen dwaasheid leeren!

Wen 't hooger Geestendom de wetten der Natuur
Verklaard zag door een' mensch, der dieren nagebuur,
Hoe staarde 't op dien man, verrukt en opgetogen!
Ja, Newton was iets meer in hun verwonderde oogen!
Maar hy, die in haar loop kometen achterhaalt,
Kent hy één roersel slechts van 't geen zijn ziel bepaalt?
Hy, die door 't Hemelruim haar bochten na kon staren,
Kon hy zijn wording ooit, kon hy zijn eind verklaren?
Hoe vreemd! Uw edelst deel streeft vrij en ongestoord,
ô Stervling, trapsgewijs van kunst tot kunsten voort:
Maar naauwlijks is zijn groot, zijn eigen web begonnen,

aant. Of dolle drift verscheurt, wat reden had gesponnen.

Streef dan naar Wetenschap; maar 't zij de zedigheid,
Die d' ijver die u drijft, steeds by de hand geleid'.
Begin met haar te ontdoen van tooi en staatsiekleeden,
Geleerde weelde en praal, en zucht tot nietigheden,
Waar 't menschelijk verstand zich ijdlen roem uit put;
Slechts beuzelend vermaak, en foltring zonder nut.
Besnoei aan 't vruchtbre hout die dartle waterloten,
(Wat kunsten zijn er niet uit ons bederf gesproten!)
En zie, hoe min er blijf, dat waarlijk roem verdien',
Waar de Oudheid nut van zag, de toekomst hoopt te zien!

Uit twee beginselen wordt 's menschen aart ontwikkeld.
't Is Reden, die ons toomt, en Zelfmin, die ons prikkelt.
Wat noemt men de eene kwaad en rekent de andre goed;
't Is beider werkzaamheid, die zich vereenen moet.
Aan beiden, juist gepaard, of kwalijk afgewogen,
Hangt al het goed of kwaad dat we ooit verrichten mogen.

De Zelfmin, drijfveer der beweging, port ons aan.
De schaal der Reden merkt, tot welk een punt te gaan,
De laatste bracht den mensch nooit verder dan 't beraden:
Door de eerste weggesleept, wat wierd er van zijn daden!
Beweegloos als een struik, die vastgeworteld staat,
Zijn voedsel trekt uit de aard, zich voortplant, en vergaat,
Of, als een bliksemvuur, in 't wilde rond gedreven,
Verwoestend voor zich-zelv' en hun die met hem leven;
Zie daar des stervlings beeld, zoo een dier twee ontbrak,
Geen Reden hem bedwong, geen Zelfmin 't hart ontstak.

't Bewegend roersel eischt een meerderheid van krachten:
Zijn taak is werkingdrift, bezielen, nopen, trachten.
Het Overwegende, van stillen, zachten aart,
Beteugelt, vergelijkt, beraadt, en blijft bedaard.
Het eerste streeft met vuur naar 't voorwerp voor zijne oogen,
En wordt door 't snelst gevoel onmidlijk aangetogen:
Het andre ziet het zijne op afstand, in 't verschiet,
Toekomstig, in geboorte, en 't stoort zijn kalmte niet.

aant. De spoor van 't lokaas dringt meer hevig, dan de reden.
Hoe waakzaam, zy bezwijkt, met overmacht bestreden.
Neem steeds de Reden waar, neem Reden steeds te baat,
Dat sterker aandrift u niet meêsleepe en verraad'.
Paar vlijt en heblijkheên met zorg en ondervinden,
Om Reden steun te biên en Zelfmin in te binden.

De Leerstoel breng' dees twee in onverzoenbre twist!
Verdeelen is zijn werk: het kenmerkt den Sofist.
Met roekeloos vernuft, en geest- en oordeelspitsen,
Durft hy genade en deugd, verstand en reden splitsen!
Vernuft en dwaasheid treên om namen in 't gevecht,
Waar aan 't verstand of geen, of 't eigenst denkbeeld hecht.
Zie Rede en Eigenmin naar 't zelfde doeleind streven,
Afkeerig van de smart, en tot vermaak gedreven.
Maar de eene zwelgt, verslindt, op dat zy slechts geniet';
Daar de andre honig zoekt, maar bloem en struik ontziet.
Vermaak, naar dat het wel of aavrechts wordt genomen,
Is 't beste of 't slimste op aard dat menschen toe kan stroomen.

Geen Drift, of ze is een sprank van de eigenste Eigenmin!
Dees maakt haar werking uit, de hartstocht kleedt haar in.
Of waar, of schijnbaar goed, is 't voorwerp van de driften;
En Reden leert ons 't waar van 't schijnbaar wezen schiften.
Zy reegle dus de Drift, bestuur ze en licht' haar voor!
Licht zoekt zy 't ware, zelfs, maar is in 't valsche spoor,
Of (daar de sterveling niet alles mag genieten)
't Geen hem die 't grijpen wil, noodwendig moet ontschieten.
Haar lijden is zich-zelv' een trouwe hand te biên;
En Driften, schoon ze ook slechts op zelfvoldoening zien,
Verdienen Redens schuts, en volgen haar banieren.
Maar zy, wie zuivrer zucht en eedler eind bestieren,
Wier aart zich-zelv' verzaakt, en 's naasten heil beoogt,
Verheffen 't menschlijk hart, tot ware Deugd verhoogd.

Laat Zeno dan zijn deugd in lijdeloosheid stellen
Zy staat in 't ijs omschotst, onmachtig op te wellen.
Verkrompen en verhard, en in zich-zelv' bepaald,
Het stollend bloed gelijk, dat borst noch brein doorstraalt.

aant. De ziel vertoont geen kracht in doodsche rust, maar werking.
In 't schokken van 't gemoed erlangt zy haar versterking.
De storm verwoeste een deel, beroere en sla te grond!
Hy is 't behoud en 't heil van 't gantsche wareldrond.
De Reden wijz' den streek op d' oceaan van 't leven,
Niets vordren we in den koers dan door den wind gedreven.
En kalmte niet alleen toont d' Ongenaakbren aan;
Hy wandelt in den storm, en zetelt op d' orkaan.

De Driften, schoon in 't hart tot staâgen krijg geboren,
(Der Elementen beeld, die beurtlings zich verstooren)
Gemengeld echter, en door tegenkracht getemd,
Vereenen in hun werk, als tot één doel gestemd.
Bestierze en dwing haar dus. Gods Almacht gaf u 't voorbeeld.
Geen drift worde uitgeroeid en geene zij veroordeeld!
In haar vernielt ge u-zelv', uw eigen samenstel.
Vermoogt ge dit, ô mensch? of is dit Gods bevel?
Neen, onderwerp ze u slechts, dit eischt Natuur en Reden!
En vorm een volgzaam Één van heur weêrstrevigheden!
Ja, Liefde, Hoop, en Vreugd, de wellust van het hart;
Haat, Vrees, en Droefenis, vermaagschapt aan de smart;
Dees, wel vereenigd en bepaald in juiste perken,
Dees zijn het, die in 't hart het evenwicht bewerken.
Dees maken 't licht en bruin, dat, naar de Kunst vermengd,
Aan 's levens koloriet zijn kracht en luister schenkt.

Vermaken zijn ons steeds in handen of voor oogen:
Ze ontluiken voor 't gezicht, zoo ze in de hand verdrogen.
Men plukt ze of jaagt ze na: zie daar ons doel alleen!
Aan geest noch lichaam is geen andre zorg gemeen.
Bekoorlijk zijn zy steeds, maar niet van één vermogen.
Een ander zintuig wordt op andre wijs bewogen.
Van daar dat onderscheid in hevigheid van gloed,
Waar meê de hartstocht in der menschen boezem woedt.
Van daar, dat waar we in 't hart een hartstocht meester vinden,
Die hartstocht in het hart alle andren zal verslinden.

Gelijk de sterveling van uit zijn moeders schoot
Het loerend gift ontfangt dat toelegt op zijn dood;

aant. Dat, by zijn zwakheid zwak, steeds toeneemt met zijn krachten,
En met zijn' groei volgroeit, om eindlijk hem te slachten,
Zoo streeft, versmolten met zijn gantsche zingestel,
Zijn Geestkrankte, in het hart, naar 't Opperste bevel
Daar geest en levenssap, waar alles door moet groeien,
Tot dit, dit eenig deel ter voeding samenvloeien,
En wat het hart verwarmt of 't vatbaar brein stoffeert,
Door 't broeien van den geest in ziektestof verkeert.
Ontsproten uit Natuur, door heblijkheid gevoedsterd,
Door kundigheên, vernuft, talent, en geest gekoesterd,
Trekt ze uit de reden-zelv meer scherpte voor haar zuur;
Niet anders dan de azijn van 't rijpend zonnevuur.

Ach, Onderdanen van een zwakke Heerscheresse,
Wie geeft ons toch de wet? De wettige Prinsesse?
Neen, de eene of andre Drift, die met haar scepter speelt,
En, daar zy de oogen sluit, op haren naam beveelt.
En ach! Wat kan zy-zelv met ijdel wetten geven,
Ten zij ze ons krachten schenkt om naar die wet te leven,
Ons wapent tegen 't rot, dat, muitende opgestaan,
Zich opwerpt in het hart, om 't in den band te slaan?
Wat kan zy, dan den mensch zijn dwaasheid doen bespeuren;
Zijn' aart - verbeetren? Neen, maar vruchteloos betreuren;
Flaauwhartige Vriendin, beschuldigster vol vuur;
Steeds zonder hulp of troost in 't hachlijk zelfbestuur,
Of t' allen tijd gereed, in plaats van oordeelvellen,
Die meening voor te staan, waartoe wy overhellen!
Doch fier, wanneer zy soms in 't lichtgepaaid gemoed
Een zwakker hartstocht voor een' sterker wijken doet.
Zoo waant de Brunswijksche Arts de kwalen uitgedreven;
Wanneer de zinking wijkt om knokjicht plaats te geven!

Ja, de echte en ware baan is die Natuur betrad.
De Reden is geen Gids, maar wachtster op ons pad.
Geen neêrslaan is haar plicht, maar toezien waar wy wandelen,
En 't Hoofdzwak meer als Vriend dan Weêrparty te handelen.
Een hooger macht dan zy, door geen bedwang verkleind,
Drijft ieder door dees drift tot een byzonder eind.
Door andre slechts geschokt, of 't waar, door losse winden,

aant. Doet deze hem de kust van zijn bestemming vinden.
't Zij weetzucht, staat, of roem, 't getroffen hart ontstak,
Of (een nog sterker trek) gehechtheid aan 't gemak,
Men streeft het levenslang, ten koste zelfs van 't leven,
Onafgebroken na, als door de zweep gedreven.
Des Koopmans noeste vlijt; des Wijsgeers stroef gepeins,
Het zij 't op kennis stare, of valsche grootheid veinz';
Der Helden Oorlogsmoed; des kloosters strenge zeden;
't Vindt alles, alles zich gewettigd door de Reden.

De Goddelijke kunst, die goed uit kwaad verwekt,
Ent op die Drift de deugd, waar uit zy vruchten trekt:
En dus zien wy den kwik, in 't rijzen en in 't dalen
Van 't menschlijk weêrglas op een zeker punt bepalen.
Haar groofheid geeft de deugd en vastheid en verband;
De stuifkalk wordt cement, doorkleinsterd met dit zand;
En 't gantsche weefsel van den stervling werkt te samen
Tot één, één zelfde doel, door haar weldadig pramen.

Als de ooftboom, die de zorg des planters wederstreeft,
Op wilden stam gegrift, gewisser vruchten geeft;
Zoo is er op die Deugd het zekerste te rekenen,
Die uit de driften spruit, die 's menschen inborst teekenen.
Wat Heldenkracht van geest, en grootheid van gemoed,
Rijst uit de wellingen van 't ongeregeld bloed!
Zie haat en wrevel zelv' de schoonste vruchten dragen!
Zie eer en dapperheid door spijt en gramschap schragen!
Is niet voorzichtigheid de teelt van de Eigenbaat?
Is traagheid niet de stam, waar Wijsgeerte uit ontstaat?
De lust, van aart ontaart door 't wonderbaarlijkst schiften,
Wordt in haar loutering de heiligste aller driften,
Gods reinheid en het hart der maagdlijke onschuld waard,
En schept der Heemlen heil op deze onzalige aard.
De Nijd, die 't hart verpest van hare onëedle slaven,
Wordt prijslijke yverzucht, de prikkel aller braven.
Geen deugd, geen eedle trek, die kunne of leeftijd past,
Die niet uit schaamte, niet uit hoogmoeds wortel wast!

Dus is 't dat de Almacht-zelve in 't innigst der gemoederen

aant. De deugd des stervlings met zijne ondeugd wou verbroederen.
't Is Reden, die het kwaad der neiging vormt tot goed,
En Nero, wil hy 't slechts, als Titus heerschen doet.
Die ongestuime trots, in Katilynen doembaar,
Verrukt in Decien, is in een' Kato roembaar;
En de eigenste eerzucht maakt en Held en Dwingeland,
Bevrijdt en redt een volk, of klinkt het in den band.
Wie scheidt die mengling dan van licht en duisternisse?
Die Godheid, (zy-alleen) die zetelt in 't Gewisse.

Uit beiden uitersten, schoon tegens een gekant,
Ontspringt het eigenste eind in Gods Almachte hand.
In ons vereenen zy tot één geheim bedoelen,
Doch worstlend door elkaâr met wederstrevig woelen,
En zonder dat ons oog de perken onderkent,
Waar de ondeugd aanvang neemt, of waar de deugd volendt.
In overgang gelijk aan dien der kunsttafreelen,
Wier licht- en schaduwtint op 't voorwerp schijnt te spelen,
En, smeltende in elkaâr, geen mengling blijken laat,
Maar zuivre lichtstraalglans, die door zich-zelv vergaat.
ô Dwazen, die hier uit vermetel af wilt leiden,
Dat de ondeugd slechts in naam van deugd zij onderscheiden,
En geen van beiden op dit wareldrond besta!
Ontzinden, slaat u-zelv', uw' eigen' boezem ga!
Indien uit zwart en wit ontelbre tinten spruiten,
Moet dit u 't wit en 't zwart uit 's warelds kring doen sluiten?
Gevoelt gy in uw hart hun kenmerk niet geprent?
Vrijwillig is hy blind, die hunnen aart miskent.

Het monster Ondeugd heeft een aanzien zoo afschuwlijk,
Dat niets zoo haatlijk is, en voor het hart zoo gruwlijk.
Maar oog en hart gewent aan 't geen men dikwerf ziet;
En de afschrik voor 't gedrocht gaat, eer men 't weet, te niet.
Eerst ziet men 't zonder schrik; dan ziet men 't met erbarmen;
En dien zy siddren deed, voleindt met haar te omarmen.

Doch, wat is 't grenspunt dan, waar de ondeugd by begint?
Vraag, slechthoofd, waar gy 't Noord op dezen Aardbol vindt?
Vraag England: 't is de Tweed. In Schotland zijn 't de Orkaden:

aant. Daar, Groen- of IJ slands kust, die diep in 't IJ smeer baden.
Geen stervling, waar ge op aard' of ondeugds hoogste punt,
Of d' onbetwistbren streek waar ze aanvangt, vinden kunt.
Die 't diepst daarin verzonk, of, wil ze niet erkennen,
Of, voelt haar werking niet, door d' invloed van 't gewennen.
Wat leniger gestel van siddring deinzen doet,
Staat de eens verharde ziel hardnekkig voor als goed.

Geen stervling, of hy doet en deugd en ondeugd blijken.
Slechts weinigen, die verr' van 't daaglijksch voetspoor wijken,
Maar allen zijn we en boos en deugdzaam tot een' graad,
Die nu gematigdst is, en dan weêr hooger gaat.
De booswicht en de dwaas zijn braaf en wijs by vlagen:
De vroomste en beste op aard zal soms zich-zelv' mishagen.
Wy volgen 't pad van deugd of ondeugd verder niet
Dan 't zelfbelang het eene of 't andre spoor gebiedt.
Elk stervling zoekt voor zich een leidstar in 't byzonder,
Maar de Almacht stelde er een, en die gaat nimmer onder!
Die Noordstar is 't g e h e e l , dat al wat is, omvangt;
En, dit, dit groote doel, wordt, hoe 't ook ga, erlangd.
Dit werpt het al om verr', wat onze dwaasheên stichten;
Verstoort wat de aavrechtsheid der ondeugd moog verrichten;
En hechtte een eigen zwak aan elken staat en rang,
Dat meer dan wetten doet voor 't Algemeen belang.
Dit schiep de roos der schaamte op maagdelijke kaken;
Dit doet eene echte vrouw van eedlen hoogmoed blaken;
Gaf roekloosheid in 't vuur, en achterdocht ten hoof;
Regenten, blinden waan; en 't graauw, zijn blind geloof.
Dit doet het doel der deugd uit de ijdle praalzucht rijzen,
Die loon noch voorwerp kent dan 't nietsbeduidend prijzen;
En bouwt op zielsgebrek en onvolkomenheên
Des menschdoms rust en roem, en al ons heil met één.
De hemel vormde ons hier door velerhande banden
Afhanklijk van elkaâr. Men biede zich de handen!
Dit vordren we als een recht dat ieder toebehoort.
Uit ieders zwakheid spruit ons-aller sterkte voort.
Ontbeering, neiging, drift, en wat het hart mag nopen,
Legt, by 't gemeen belang, nog nieuwe en teerdre knopen:
Aan dezen danken wy het liefde- en vriendschapszoet,

En elk genot der ziel, dat de aarde smaken doet.
Maar dezen leeren ook, by 't afgaan van het leven
Die teêrheid, dat belang, die zoetheên op te geven;
En, daar verval en rede ons tot den aftocht noodt,
Een blijde en reede hand te reiken aan de dood.

Hoe veel, hoe min men zij, als machtig, rijk, of schrander;
Geen stervling, die zich-zelv' verruilde voor een' ander!
Geleerdheid vindt haar heil in de oefning van 't verstand;
En onkunde in den spot met Wijsgeer en Pedant.
De Rijkdom is getroost, dat schuur en schatkist zwellen;
En de Armoê, met haar lot in 's Hemels hand te stellen.
De blinde beedlaar danst, de kreuple zingt en juicht:
De Onzinnige is een Vorst, waar voor zich 't aardrijk buigt.
De hongrende Alchymist heeft enkel goud voor oogen;
En Dichters wandlen steeds op loutre starrenbogen.
Dus zien we aan ieder staat zijn zoetheid toegelegd,
En Hoogmoed, ieders vriend, aan allen vastgehecht!
Dus elken leeftijd door zijne eigen drift gesteven,
Terwijl de trouwe Hoop ons byblijft zelfs in 't sneven.

Beschouw 't onnoozel wicht, in 't zalig kinderspel
Gekitteld met een stroo, vervrolijkt door een bel:
Wat luider klinkende maar even ijdle dingen
Vermaken 't, kort daarop, met rijper Jongelingen.
Volwassen, schept het lust in goud en ridderlint,
Tot de Ouderdom zijn heil in lied- en kerkboek vindt.
Dus, altijd even kindsch, legt de afgematte slover
Het hoofd ter nachtrust neêr, en 's levens klucht is over.

Intusschen siert de waan met goud en purpren glans
De wolken heerlijk op aan onzen hemeltrans.
De Hoop vervult getrouw wat aan ons heil moog falen,
En Hoogmoed streelt den geest, ook als hy voelt te dwalen.
Wat Wijsheid ook verwoest', zy bouwen 't straks weêr op,
En 't schuim der vreugde blinkt in Dwaasheids vollen kop.
Een uitzicht zij mislukt, een ander is geboren,
En van onze ijdelheid gaat zelfs geen grein verloren.
Ja, zelfmin wordt een schaal, tot allen tijd gereed,

aant. Die naar ons zelfgebrek dat van een' ander meet.
Beschouw dit, en erken, als vrucht van uw beschouwen,
Één grond van troost staat pal, van zielsrust, en vertrouwen.
't Is deze: Hoe 't ook ga, de Hemel stiert ons lot,
En, schoon wy dwazen zijn, de Wijsheid is in God.

Derde zang.

Hier dan berusten we in: Langs onderscheiden wegen
Wordt door de Alwijze kracht hetzelfde doel verkregen.
By al de weeldrigheid van 't al te dartle bloed,
De praalzucht van den trots, des rijkdoms overmoed,
Moet deze waarheid ons getrouw voor oogen zweven,
Het zij men de Almacht smeeke of onderwijs zal geven.

Zie heel de wareld door, zie boven en beneên
Den zelfden liefdeband, die alles hecht aan een!
Natuur door 't gantsch Heelal tot vorming aangedreven!
De deeltjens van de stof, die tot elkander streven,
Aantrekkende, aangehaald, door ingeschapen kracht;
Door druk en vormverband in samenhang gebracht!
Zie dan de zelfde stof, van levenskracht doordrongen,
Naar 't algemeene goed, als tot één punt, gedwongen!
Hoe 't groeibre, waar het sterft, het leven wasdom geeft;
Het leven, waar 't vergaat, in 't groeibre weêr herleeft;
Hoe elke ontbonden vorm van andre wordt vervangen;
En 't leven en de dood in beurtverwisling hangen,
Als bobbels, opgezet op 's warelds Oceaan,
Die, barstend, telkens weêr tot water overgaan!
Geen ding staat op zich-zelf, van 't oovrig afgescheiden.
Een geest, die 't leven schenkt en 't lichaam uit doet breiden,
Verbindt het edelst dier met de ongeachtste schulp,

aant. En vormde 't meest en 't minst tot onderling behulp.
Wat wezens de Almacht schiep, de zichtbren, de ongezienen;
't Staat alles in verband met wederkeerig dienen,
Of werkte God voor u, gy slechthoofd, u-alleen?
Uw voedsel, uw vermaak, uw' tooi en dartelheên?
Neen, die het hupplend hert voor uwen disch bereidde,
Spreidde, even goed voor hem, het moschbed langs de heide.
De Leeuwrik zingt en vliegt, maar voor uw' wellust niet;
Genoegen rept zijn vlerk, genoegen stemt zijn lied.
Voor u is 't fluitjen niet, waardoor de rietvink gorgelt;
't Is liefde en mingenot, dat in dat keeltjen orgelt.
Ja zelfs het trapplend ros, dat ge, als zijn heer, beschrijdt,
Deelt hoogmoed en vermaak met ieder die 't berijdt.
Gelooft ge 't zaad voor u, waarmeê zich de akkers dekken?
't Gevogelt' zal voor u daar de eerste baat van trekken.
Of eigent ge u den oogst van 't golvend korenveld?
't Is billijk, dat een deel den wakkren stier vergeldt.
Ja, 't zwijn, dat ploegt noch dorscht, en teugel lijdt noch banden,
Leeft, wareldheer, van u, van d' arbeid van uw handen.

Natuur verdeelt haar zorg aan alles even zeer.
Het bont dat Vorsten warmt, verwarmde vos of beer.
Ach, daar de stervling roemt: 't is al voor my geschapen,
Waarvan ik dienst geniet, of voordeel weet te rapen;
Daar roept de logge gans, die in haar mesthok kwaakt:
De mensch die my verzorgt, is slechts voor my gemaakt.
Zoo deerlijk is de geest van 't redenspoor vervallen,
Die allen waant om één', niet één' gevormd voor allen!

Doch stel, de grooter kracht geeft recht op heerschappy,
En die van 's menschen geest streeft al wat is voorby.
Natuur bedwingt zijn' dwang, door hem-alleen te leeren,
Eens anders schepsels nood te kennen en te weeren.
Zie, of de felle valk, die neêrschiet op de duif,
Haar om 't schakeersel spaart der fraaigepluimde kuif?
Of 't meesjen eer bewijst aan 's vlinders schoone vlerken?
De havik 't puikmuzyk des leeuwriks op zal merken?
De mensch is 't, hy-alleen, die 't al verzorgt en viert;
Die bosch en vijvers geeft aan 't pluim- en stroomgediert;

Die 't onverzorgde vee in vette wei doet grazen,
En ieder 't voedsel schenkt, waarop zy gretigst azen.
De hoogmoed, 't zelfbelang, 't vermaak van wel te doen,
Doet duizend schepslen dus met zorg en teêrheid voên.
't Leeft alles van een' heer, die (waardoor ook gedreven)
Zijn weelde smaken laat aan al die om hem zweven.
Het leven, voor zijn lust en dartlen disch gespaard,
Wordt voor den hongersnood, voor 't roofgediert bewaard.
Hy-zelf vergast het dier, het geen hy zal verslinden,
En doet het tot zijn eind geluk in 't leven vinden.
't Geniet, en ziet geen' slag, noch voelt geen pijn vooruit,
Maar sterft, des bliksems prooi, voor 't naadren van 't geluid.
Het sneeft, maar 't had zijn lust eer 's slachters hand hem keelde;
Wy ook, wy sterven ook, na eens genoten weelde.

Des Hemels gunst onthield aan 't wezen dat niet denkt,
Het nutteloos besef van 't sterflot, 't geen het wenkt.
Ons deelt hy 't meê; maar zoo, om tevens daar wy 't vreezen,
Een voorwerp, meer van hoop dan siddering te wezen.
Zijn hand verborg ons 't uur, en schoof de vrees op zij'.
Steeds nadert ons de dood, maar schijnt ons nooit naby.
ô Wonder, in 't gewoel van 't wijdverspreidde leven,
Dat 's menschen geest alleen die richting is gegeven!

Maar 't zij met Redenlicht, of met die Drift begaafd,
Die blindlings in 't gareel der Kunsttuigwerking draaft;
Elk wezen is voorzien van dat gepast vermogen,
Dat tot zijn welzijn reikt, het einde van zijn pogen.
Waar de ingeschapen drift de onfeilbre leidsman is,
Behoeft daar Paus of Bul by baar getuigenis?
Geeft daar Besluit of Wet van Kerk- of Raadsvergaâring
Het onberoerd gemoed ontlasting of bezwaring?
De Reden, hoe geschikt om ons ten dienst te staan,
Is koel, en biedt zich traag, nooit ongeroepen, aan.
Natuurdrift dringt zich op en andwoordt eer wy vragen;
Is t' allen tijd gereed, en niet alleen by vlagen;
Is zeker dat zy nooit het juiste doelmerk mist,
Daar 't menschelijk verstand zich t' elken maal vergist;
Weet, met één zeekre sprong, 't beoogde heil te treffen,

aant. Daar logge Reden zwoegt en zich niet op kan heffen.
Het oordeel en de trek, in onze ziel verdeeld,
Vereenen zich in 't dier, dat goedvindt 't geen het streelt.
Zijn drift kan even min als 't vallend lichaam dwalen,
Dat zelfs de lijn niet kent, waarin het af moet dalen:
En hoe de Reden ook dat blind Instinkt verkleen',
In de een regeert de mensch, in 't ander God-alleen.

Wat leert de Burgerschap zoo wel van bosch als heiden
Het voedsel dat haar dient, van giften onderscheiden?
Wie storm en kou voorzien, getij, en zonnestand?
Wie bouwen op de golf, of welven onder 't zand?
Wie doet de spin haar net met zoo veel juistheid weven?
De mier, haar duistre stad die kunstverdeeling geven?
Wie leert de nijvre bie, waar zy den honig gaârt?
Wie, hoe zy 't vloeibre zoet in 't stevig wasch bewaart?
Wie de eibers, door 't Heelal, in onbekende hoeken,
Een nooit bezochte lucht en vreemde stranden zoeken?
Wie roept hun manschap op en zegt haar de optocht aan?
Wie schaart hunn' legertroep, en opent hem de baan?

Wat wezen de Almacht schiep, het heil voor elk te smaken
Is is zijn' aart gegrond, beandwoordt aan zijn haken,
En voert het middel meê. Maar, Schepper van 't Heelal,
Begeert Hy, dat dit Al gelukkig wezen zal;
Bouwt onderling geluk op de onverwikbre schroeven
Van wederzijdsch gebrek en onderling behoeven;
En bracht, van d' aanvang af, die eeuwige orde voort,
Die ieder schepsel bindt aan 't schepsel van zijn soort.
Wat door de zuiverheid der hemelvloeistof zweven,
Of 't luchtruim klieven moog, of door den afgrond streven,
Of over de aard krioel'; een zelfde levensvuur
Ontvonkt het, en bevrucht de zaden der Natuur.
Wy, menschen, niet-alleen; wat leven heeft ontfangen,
In lucht of waterstroom op vin of pluim blijft hangen,
Of door het ruischend woud om roof of schuilplaats rent,
De liefde tot zich-zelf is ieder ingeprent:
Maar, krachtiger dan die, de liefde tot een Gade,
Die mensch met mensch vereent, en made paart met made:

aant. Wie drukt die liefdedrift, wie haar vermogen uit?
Wie 't onbegrijpbre zoet, dat de Echtkoets in zich sluit?
Wie die betoovering van hart, van ziel, en zinnen,
Die in de wederhelft zich-zelven doet beminnen,
En uit dien dubblen gloed een derde liefde teelt,
Voor 't onwaardeerlijk kroost, ons eigen evenbeeld!
Die zucht voor 't dierbaar jong, die menschen blaakt en dieren,
Doet met de warmste drift het kleene welpjen vieren?
De teedre moeder zoogt en laaft het met haar bloed.
De vader strijdt er-voor met meer dan mannenmoed.
Zie daar voor man en vrouw een vaste huwlijksketen!
Maar 't jongske ontspringt hun zorg; zy is van één gereten,
En beide zoeken zich een nieuwe omhelzing uit,
Uit wier bevruchtingskracht eene andere afkomst spruit.

Ons hulpeloos geslacht vereischt een langer kweken,
Geeft onzen banden duur, en duldt niet dat zy breken.
De Reden, 't zoet gevoel van harten, eens gestemd,
En zalig door een snoer dat zoo wellustig klemt;
Gehechtheid van de ziel, uit achting voortgesproten,
Bevestigen een' knoop, het heil der Echtgenooten.
Men sluite een Echt uit keus, de Sympathie ontbrandt,
En plicht en hartstocht gaan vereenigd hand in hand.
Behoeften, hulp, en troost, die daaglijks nieuw verrijzen;
Goedwilligheid, gesteund door liefde en dienstbewijzen;
Een koets, die reis op reis van nieuwe telgjens bloeit,
(Daar 't een geboren wordt terwijl het ander groeit)
Die de Oudermin in 't hart gedurig blakend houden,
Verhindren, dat in de Echt de liefde zou verkouden.
En naauwlijks koomt het jongst tot volle mannenkracht,
Of de Ouders zijn niet meer dan afgaand Voorgeslacht.
Een dankbre erinnering herroept genoten zorgen:
Vooruitzicht schetst zich-zelf een even hulploos morgen:
't Vergelden is voor 't hart het alleredelst zoet:
Zie daar wat, nevens de Echt, geslachten duren doet!

Geloof niet, dat de staat, dien wy Natuurstaat heeten,
Een staat van blindheid was, van dierlijk zelfvermeten,
Waar in de menschlijkheid zich-zelf den krijg verklaart.

aant. Natuurstaat was het Rijk der Godheid op onze Aard.
Ontheilig niet dien naam by Wilden, by Barbaren,
Die in het diepst verval door Blink- en Steenberg waren,
Bloeddorstig en ontmenscht in verf- en vedertooi;
Aan al 't natuurlijk, al het zeedlijk kwaad ten prooi.
Wie de aarde voedsel, 't dier behulp en bystand weigert:
Wier jammer hooger nog dan hun gebergte steigert,
Onoverzienbrer is dan heel hun woesteny:
Afzetsels van 't verderf van later Maatschappy.
Noemt gy 't ellendigst lot, van menschlijkheid verbasterd,
Natuurstaat? Filozoof! - Ontaarde, neen, gy lastert!
Zoo wierp Gods goedheid nooit zijn' gunstling uit de hand.
Maar edel, maar gevormd voor d' algemeenen band;
God kennende, en zich-zelv', als tot Zijne eer geschapen;
Verzadigd zonder roof, en veilig zonder wapen:
Zie daar, Natuur, uw' staat! een' staat van vrede en rust;
Van eigenbaat, geweld, en listen onbewust!
Ja, zucht tot maatschappy, en algemeene liefde,
Vereenigden in u wat zelfgehechtheid kliefde:
De menschen met elkaâr, en alles met den mensch,
En niemand voedde in 't hart een' hem byzondren wensch.
Toen had geen hoogmoed plaats, geen kunsten die haar dienden.
De mensch ging met het dier vertrouwlijk om als vrienden.
Steeds rustten ze in den schaâuw van 't boomloof onder een;
En hadden 's daags hunn' disch, en 's nachts hun bed, gemeen.
Geen maaltijd was met bloed van 't weerloos vee gemengeld,
Geen deksel, geen gewaad, van wreeden moord besprengeld.
In 't wedergalmend woud, den tempel der Natuur,
Zong al wat gorgel had, 't aanbiddlijk Godsbestuur.
Geen bloed, geen heilloos goud, dat de Outerdienst onteerde!
Geen Priester, die om loon zijn' God bedriegen leerde!
Men diende in 's Hemels macht 't voorzienige Albehoên,
En 's menschen Voorrecht was beheerschen, niet verdoen.

Helaas! waar is, ô mensch, uw menschlijk hart gebleven?
Thands, slachter beide en graf van half 't bezielde leven!
Thands vijand der Natuur, die alles zuchten hoort,
Uw eigen soort bedriegt, en de andre soorten moordt!
Maar, weelde en bloeddorst, beeft! uw gruwbre straf is zeker.

aant. Beeft, gulzigheid en moord! gy teelt uw' eigen' wreker.
De schrikbre ziekte rijst, door weeldrigheid gevoed!
De razerny der drift neemt oorsprong uit dat bloed,
En mest (of 't waar, ten zoen van de omgebrachte dieren)
Een doller roofdier, mensch, met menschelijke spieren.

Zie, hoe de stervling thands van dees zijn' eersten staat,
Met trage vordering tot Kunsten overgaat.
't Is thands het werk der Rede, om, by onmerkbre trappen,
De kunstdrift der Natuur in 't dierlijk' na te stappen.
Ga, zegt zy, neem en les en voorbeeld aan 't gediert!
Leer van 't gevederd volk dat door de bosschen zwiert,
Leer van het grazend vee dat huppelt door de weiden,
En spijze en artseny van giften onderscheiden.
Zie, hoe het wormtjen weeft, de mol, het aardrijk ploegt;
De bever stroomen damt en huizen samenvoegt;
Het kleene schippertjen zijn bootjen weet te voeren,
Het koeltjen vangt in 't zeil, de riemen weet te roeren?
Zoek daar de regeling der Burgermaatschappy,
En voege uw Reden daar haar licht en oordeel by!
Zie steden, onder de aard op 't kunstigst uitgedolven,
Of wapprende in de lucht, of zwemmende op de golven.
Zie Staatkunst en bestier, by allen ongelijk:
Der mieren vrijstaat, en der bijen koninkrijk:
Die, hoofdloos en vereend in Staatsgemeenschap leven,
En echter blijk van orde, en rust, en welvaart geven:
Deze, aan den koningsstaf onwankelbaar gehecht,
Haar vrijheid zeker zijn, haar eigendom, en recht:
De Staatsvorm overal, voor nieuwigheên beveiligd,
Geregeld door Natuur, door 't Hoogst gezag geheiligd:
De Wetten, onverwrikt als 't onverbidbre lot,
En onweêrstanelijk als 't Raadsbesluit van God!
Vergeefs zult ge uw verstand tot fijner vonden prikkelen,
In 't warnet van Uw Wet rechtvaardigheid verwikkelen,
En spannen 't weeke draad van 't buigzaam recht te strak;
Den zwakken al te sterk, den sterken al te zwak.
Ga echter! ga den staf der overheersching zwaaien,
Laat schrandrer, stouter geest de mindren overkraaien;
En wees, om 't geen Natuur de blinde dieren leert,

aant. Als Opperheer gekroond, of als een God geëerd!

De alwijze moeder sprak; 't gewillig menschdom hoorde,
De Maatschappy ontstond, de noeste vlijt ontgloorde.
Hier werd een kleine Staat, en daar een Stad, gegrond,
Waar meê uit liefde of vrees een tweede zich verbond.
Stond hier de vruchtbre boom met rijker schat beladen,
Mocht hier een zuivrer stroom de groene beemden baden,
De Handel plondert niet, maar deelt, het eigendom,
En hy, die vijand koomt, keert Bondgenoot weêrom.

Hoe moest Gezelligheid heur banden samentrekken,
Wanneer Natuur voor Wet, de Wil voor Dwang mocht strekken!
De Liefde vrijheid was, Vertrouwen veiligheid!
En eene, eene enkle ziel in allen uitgebreid!

Nog weet men van geen' Vorst, als dringende belangen
Het algemeen bewind van éénen af doen hangen;
En 't is de meerderheid in kunde of oorlogsmoed,
(Die Volken veilig stelt en Staten bloeien doet,
Datzelfde, dat het kind zijn' Vader doet vereeren!)
Die Vorsten op hun Horde als Vader doet regeeren.

Tot nog verbond Natuur in 't Hoofd van elk geslacht
Den scepter, 't priesterdom, en Vaderlijke macht.
Hy was zijn Volk een beeld van 't Godlijk Alvermogen.
Hun wil hong aan zijn tong, aan 't wenken van zijne oogen.
Hy spreekt: het voedzaam graan rijst zwellende uit de voor,
En de aadlaar ploft ter neêr van uit het hemelspoor;
Des afgronds ingewand ontscheurt zich aan het duister;
Het vuur wordt dienstbaar; en de vloed ontfangt zijn kluister:
Tot dat, verzwakt, verkwijnd, en weggesleept door 't lot,
Als stervling werd betreurd dien m' aanbad als een' God.

Toen klom, van eeuw tot eeuw, de stervling uit zijn midden
Tot d' eersten Vader op, en leerde Hem te aanbidden,
Wien de onverbroken leer van Voor- op Nageslacht
Verkondde, als die 't Heelal uit niet had voortgebracht.
En de eenvoud van 't Verstand toen 't zich dien God verbeeldde,

aant. Dacht aan geen meerdertal dat Zijn vermogen deelde.
Zoo lang geen dwars vernuft dien lichtstraal noch verboog,
Was alles recht in 't onze als in des Scheppers oog.
Men dacht geene oorzaak na, tot dolle zelfverstrikking,
Maar willigde in Zijn' wil en onberispbre schikking.
Het voetpad van 't vermaak geleidde tot de deugd,
En de eerbied voor zijn' God was kinderlijke vreugd.
Gehoorzaamheid was Liefde, en Liefde was Gelooven.
Geen vordring van den mensch ging zijnen stand te boven,
Geen onrecht vreesde hy in 't Hoogst en Eenigst G o e d .
De ware Staatkunst hield met Godsdienst éénen voet.
Het een was zucht tot God; het ander, tot den Naaste;
En niemand, die 't geluk in overtreding plaatste.

Wie dan, wie bood ons 't eerst dien slaafschen drogleer aan,
Van duizenden, gevormd om één' ten dienst te staan?
Die stoute wederspraak van alle Godlijke orden,
Die de aarde tot een poel van gruwlen heeft doen worden!
't Geweld wrocht overmacht, en de overmacht geeft wet;
Tot eindlijk - 't Bygeloof den Dwingland palen zet.
Hoe! palen? - Palen, ja, maar om 't gezag te deelen,
En met en over hem den Opperheer te spelen.
Zy maakt geweldenaars tot hooge Wareldgoôn,
En d' onderdaan tot slaaf, Natuur en God ten hoon.
Uit alles vormt ze 't graauw een zielontzettend wonder,
Misbruikt het bliksemvuur en 't raatlen van den donder,
Het schudden van 't gebergt', en 't daavren van den grond,
Tot steunsels voor haar macht op 't siddrend wareldrond.
Zy scheurt de gapende aard en 't paviljoen der wolken,
Daagt Geesten van omhoog, of uit des afgronds kolken,
En werpt den fierste-zelv', den moedigste, op de kniên
Voor de opgedichte Macht, wier vrees haar doet gebiên.
Hier plaatst ze een zalig dal; daar, 't jammerveld der snooden:
Hier Duivlen zonder tal; daar, zwermen valsche Goden.
Goôn, wreed, partijdig, dwaas, door woede en drift gezweept,
En beurtlings door den haat en wellust weggesleept;
Zoo, als de lage ziel van lafaarts en tyrannen
Zich Goden beelden moest, om met hun saam te spannen!
De Dweepzucht gloeide en blaakte, en liet de Liefde koud.

De hemel werd op trots, de hel op wraak gebouwd.
Toen werd Gods reine lucht te onheilig voor de gaven!
De Godsdienst met den God werd onder 't dak begraven!
Het outer werd albast, en droop van vlietend bloed;
En de Offraar werd weldra van 't Offerbeest gevoed.
Welhaast! en 't Afgodsbeeld eischt menscheningewanden!
Doet 's Hemels bliksemen in 's Priesters vuist ontbranden!
En de Almacht wordt, ten dienst van 's booswichts razerny,
Een werktuig van de wraak der vloekbre huichlary.

't Is dus, dat Eigenmin, gespat uit alle banden,
Onheilig, heilig, recht, en onrecht, aan durft randen,
En alles aan 't geweld eens stervlings onderwerpt,
Wien zucht naar macht of goud tot gruweldaden scherpt.
Maar ook deze Eigenmin wordt de oorzaak van den teugel,
Die ze inbindt en bedwingt, en kuiffel kort en vleugel.
Daar alles, alles, naar een zelfde voorwerp tracht,
Daar zwicht de macht van een' voor de algemeene macht.
Hoe neemt, hoe houdt men vast, wat, in den slaap of wakker,
't Geweld van sterker rooft, de diefstal van een' zwakker?
't Is drang tot zelfbehoud, die hier den moedwil snoert:
Van allen wordt bewaakt, waar ieders oog op loert.
Dus, door zijn veiligheid in perken ingesloten,
Leert zelfs een vorst zijn lust voor recht en deugd verstoten;
En Zelfmin keert te rug van haar oneedlen gang,
En vindt haar eigen best in 't algemeen belang.

't Was toen, dat mooglijk een van die verheven zielen,
Die een begunstigde Eeuw zoo schaars te beurte vielen,
(Een Dichter, wien het hart naar hooger kreitsen trekt!)
Door menschenmin gespoord, of door God-zelv' verwekt,
Zich by de in diepen nacht ter neêrgebogen Volken
Verhief en 't zalig licht hervoortbracht uit de wolken,
Geloof en Zedeleer uit 's Warelds morgenstond
Te rug riep en verspreidde op Vaderlijken grond.
Zijn fakkel, mocht heur vlam van 't aardsche mengsel rooken,
Was echter aan het oudste en zuiverst licht ontstoken,
En toonde ons, niet Gods beeld, maar toch een schaduw aan,
Die 't valsche spook beschaamt van afgodsdienst en waan.

aant. Hy leerde, in 't Machtgebruik, aan Volken en Tyrannen,
De koorden van 't gezag naar juisten eisch te spannen;
De sterkste en zwakste dus te stemmen op elkaâr
Dat heel het speeltuig klink' op 't roeren van één snaar,
En al die strijdigheên in vol akkoord vereenen,
Die 't worstelend belang ooit Staten deed beweenen.

Dus is de harmony, de zuivre eenstemmigheid,
Die orde en regelmaat door 't groot Heelal verspreidt,
Die de Almacht wellust geeft, en Englen kan verrukken!
Waar kleente en zwakte dient, maar vrij van onderdrukken;
Geen grootte of kracht bezwaart, maar steun geeft, en beschut,
En macht en heilstand hangt aan 't algemeene nut;
Waar Engel, mensch, en beest, en slaaf, en heer, en koning,
Vereenen tot één punt: Volmaking en verschooning.

De dwaze twiste of zwoege om 't beste Staatsbewind;
Dat best gehandhaafd wordt, is immer 't meest bemind.
Het heil des Volks, zie daar het kenmerk van zijn waarde!
Maar zinloos, die dat heil volmaakt verlangt op de aarde!
Laat ijvraars zonder hart, voor ware Godvrucht doof,
Verwoed in 't harnas treên om 't echte Kerkgeloof;
Wien Gods genade leidt, die stervling kan niet doolen.
Geloof (en Hoop misschien) verdeelt der menschen Scholen;
Maar Liefde is één op aard, en God haar echte bron.
Dit loochnen, is het licht betwisten aan de zon.
Wat 's menschdoms heil weêrstreeft kan niet waarachtig wezen;
En wat den mensch volmaakt, daarin is God te lezen.
Volmaking is Zijn doel, Zijn Wezen is volmaakt;
't Moet valsch zijn, wat zijn aart en wat zijn doelwit wraakt.

Gelijk de Wijngaardrank zijn kracht vindt in 't omarmen,
Zoo hangt des menschen steun aan weldoen en beschermen.
Gelijk de dwaalstar steeds om eigen aspunt zwaait,
Maar tevens om de Zon in ruimer loopkring draait,
Zoo werken in de ziel twee saambestaanbre krachten,
En doen 't G e z e l l i g H e i l b y 't E i g e n H e i l betrachten.
Dus bracht des Scheppers hand het strijdigste overeen,
En Liefde tot zich-zelf werd Zucht voor 't algemeen.

[aant.] Vierde zang.

Geluk! ô einde en doel van ons geheel bestaan,
Wat naam ge ook voeren moogt in 's menschen ijdlen waan,
Goed, wellust, rust, vermaak, te vredenheid, genoegen!
Gy, 't onbegrijplijk iets, waarom wy eindloos zwoegen;
Waar voor men 't leven torscht, den dood zich aan durft biên;
Ons altijd zoo naby en steeds voorbygezien.
Waar beide wijze en dwaas naar rond grijpt in den blinde,
En de uitgezochtste geest op sprietoogt als de ontzinde.
ô Plant van Hemelsch zaad, versmaadt gy 't aardrijk niet,
Waar is dan 't zalig oord waarin gy wortel schiet?
Zou warme Vorstengunst uw zaden uit doen spruiten;
Of diamantgebergt u in zijn' holen sluiten?
Schuilt ge in den lauwrenkrans van Pindus Dichtrenstoet?
Of maait u 't Oorlogszwaard in rokend menschenbloed?
Helaas! wat vragen wy? Indien we ons-zelv' bedrogen,
Wat wijten we aan den grond den uitslag van ons pogen!
't Waarachtige Geluk is aan geen plaats verknocht:
't Is nergens, of alom; maar 't wordt vergeefs gezocht.
't Is voor geen' schat te koop, en by geen' throon te ontmoeten,
Maar 't lacht den schaamle toe, en wast hem voor de voeten.
Vraag, waar Geleerden zijn, vraag waar en hoe gy 't vindt?
Geleerden zijn verdwaasd, en Filozofen blind.
De een leert u d' evenmensch gelijk een pest te vlieden;
En de ander stelt het heil in andren hulp te bieden.
Dees plaatst het in 't genot van werkelooze rust:
Die roemt in werkzaamheid den zetel van de lust.
Dees, tot een beest verlaagd, wordt door 't vermaak ellendig:
Die droomt zich God door deugd, waar slechts die droom bestendig!
Dees, steeds onzekerder hoe dieper dat hy delv',
Neemt alles blindlings aan, of twijfelt aan zich-zelv'.
Die, eindlijk, zorgeloos, en wars van na te sporen,
Geeft Waarheid en Geluk uit vadsigheid verloren,
Of leert ons, in een taal, vol ijdlen Schoolschen smuk,

aant. Dat zekerlijk 't Geluk bestaan moet in 't Geluk.

Keer in 't Natuurlijk pad; laat waan en dwaasheid varen!
Geen stand, en geen verstand, of 't is er meê te paren.
't Ligt in geen uitersten, in geen verborgenheên;
Voeg slechts weldenken met welmeenendheid by een.
Wie ooit zich van zijn deel, als ongerecht, bezwaarde,
't Geluk, gelijk 't verstand, is juist verdeeld op aarde.
Bedenk, ô sterveling: God ziet op 't algemeen,
En kan om u noch my zijn Wet te buiten treên,
En zoo wy slechts 't Geluk zijn' rechten naam verleenen,
't Is Welzijn van 't heelal, en geen Genot van eenen,
't Is geen waarachtig goed, ook zelfs voor die 't geniet,
Dat tevens op 't Geheel niet steunt en overvliet.
Geen Woestaart, geen Tyran, verzopen in zijn lusten,
Geen Kluiznaar in zijn cel, kan in zich-zelv' berusten.
Geen stervling die in schijn het menschdom schuwt en vloekt,
Die voor zijn hart geen' vriend, die geen' bewondraar zoekt!
Laat daar, wat anderen gevoelen, denken, meenen:
't Genoegen kwijnt en sterft, de glorie is verdwenen.
Die meer ontfangen wil, dan 't hem verordend deel,
Betaalt met enkle smart een ijdel zelfgestreel.

Des Hemels eerste Wet is regelmaat en order.
Maar weet ge, sterveling, wat deze Grondwet vorder'?
Zy sluit gelijkheid uit, dat nietig hersenspook;
Stelt onderscheid in plaats, maar in betrekking ook;
Wil, dat van twee of meer, een grooter zij dan de ander;
Of min, of meer gegoed; en meer, of minder schrander:
Maar dat daar meê 't Geluk in evenwicht zou staan,
Druischt tegen 't goed verstand en 's. Hoogsten goedheid aan.
God (dat het schepslendom Zijn Hoogste goedheid prijze!)
Gaf elk één maat van heil, maar niet op de eigen wijze,
En ondersteunt dat heil door 't onderling verband.
Verscheidenheid houdt orde, en zy ons heil in stand,
't Bestaat in uiterlijk noch bloote schijnvertooning;
Maar 't is in wezen één in Onderzaat en Koning.
Een zelfde leven vloeit door elk byzonder deel;
Zoo vloeit ook 't zelfde heil door 't uitgestrekt Geheel.

aant. Doch liet de gift van 't Lot, indien zy by gelijken
Gelijklijk waar verdeeld, gestaâge twist ontwijken?
Neen; zoo 't geluk op aard voor allen wezen moet,
Geen God kon 't doen bestaan in bloot toevallig goed.

Fortuin (gelijk men 't heet) moog met haar gaven spelen,
En zonder orde of plan het geen zy schenkt, verdeelen;
Des Hemels evenaar behoudt zijn evenwicht:
De hoop en vrees in 't hart vereffent zwaar en licht.
Nooit ligt des levens heil in 't geen wy werklijk smaken,
Maar 't uitzicht op dat geen, dat (meent men) 't zou volmaken.

Tas bergen op elkaâr, vermetel kroost der aard!
Span al uw krachten in, en klouter hemelwaart!
Gods Almacht drijft de spot met al uw luchtbestormen,
En delft u onder 't gruis als platgetreden wormen.

Weet, al wat een' van ons te beurt' vall' van genot,
Al wat den mensch als mensch bestemd is door zijn' God,
Wat Reden in zich sluit, of Zintuig weet te geven,
Behelst g e z o n d h e i d , r u s t , e n n o o d d r u f t v a n h e t l e v e n .
Gezondheid nu berust by matigheid-alleen;
En Rust is 't erf der deugd door lust en onlust heen.
De brave en booswicht moog een zelfde lot ontmoeten,
Het hart zal 't zoet en 't zuur verbittren of verzoeten.
Wie waagt? die, als hem 't hart naar lust of voordeel haakt,
Rechtschapen middlen kiest, of die zijn boezem wraakt?
De Deugd en de Ondeugd treffe of weêrspoed of verblijden!
Wie valt verachting toe? wie, zalvend medelijden?
Ach! 't voorrecht van de Deugd, hoe zeer men 't zich verbloem',
Is eindloos, en bestaat niet enkel in den roem.
Laat de Ondeugd dol en driest in weelde en wellust baden,
Wat heeft zy? 't Geen de Deugd verachtlijk zal versmaden.
En geef den snoode 't al, waar naar zijn boezem taalt:
't Gevoel van braaf te zijn, zie daar het geen hem faalt!

Blind is hy, stekeblind in 't plan des Allerhoogsten,
Die meent, dat de Ondeugd heil, de braafheid leed zou oogsten!
Geniet de brave ook niet, het geen hy wenschen zou,

aant. Nog kiest hy 't geen hy lijdt, voor 't breken van zijn trouw.
Geen heil vergold hem ooit dat zalige genoegen,
Van voor zijn' plicht, zijn hart, te lijden en te zwoegen.
Wie Gods bestek erkent, en 't best heeft nagespoord,
Weet best, wat zegen zij, en wien hy toebehoort.
Maar 't algemeene lot van aardsche tegenspoeden
Beklaagt men dan alleen, als 't neêrstort op den Goeden.
Helaas! Oranje sterft, en stort zijn Godlijk bloed!
Turenne blijft in 't veld, en Ruiter op den vloed!
Maar was 't hun-aller deugd, of achtloosheid voor 't leven,
Waar door ze of krijg of moord ten offer zijn gegeven?
Was 't braafheid, meer dan de aard in onzen leeftijd zag,
Die, Fredrik, u zoo vroeg deed bukken voor den slag?
Men leer' my, zoo die deugd, die braafheid u moest dooden,
Waarom uw Broeder leeft, dien ze aan uw zij' vergoodden!
Waar, waarom, in een lucht, bevrucht met pest en moord,
Zet één Godvruchtige zijn weldaân strafloos voort?
Of waarom spaart het lot, in dees zoo gruwbre tijden,
Een' weldoend' Vorst voor my, en hun die met my lijden?

Wat maakt het Zeedlijk toch, en wat, Natuurlijk k w a a d ?
Natuurkracht, Willekeur, die zich te buiten gaat.
De Godheid geeft geen kwaad. Indien wy 't recht bevatten,
't Gedeeltlijk kwaad is goed voor 't Algemeen te schatten;
Of 't ligt in d' aart der zaak die geen volmaaktheid duldt;
En, zeldzaam is 't, en kort, ten zij door onze schuld.
Men mag op d' eigen' grond, van de Almacht zich beklagen,
Dat de onschuld door 't geweld in Abel werd verslagen,
Als dat de kuische Zoon voor 's Vaders lusten boet,
Wen dees 't verwoestend gift hem overgoot in 't bloed.
Of zal de Almachte Wil een' zwakken Vorst gelijken,
Die voor eens gunstlings wensch zijn eigen Wet doet wijken?
Neen! dan, en dan-alleen ontslaat Hy van de Wet,
Wanneer 't dat oogmerk eischt, waartoe ze is ingezet.

Zal Etnaas zwavelpoel, in 't midden van zijn blaken,
Om dat een Wijsgeer 't wenscht, zijn vlam en woeden staken:
Of Brunswijks dikke lucht verandring ondergaan,
Om dat mijn krank gestel haar werking door moet staan?

aant. Een rotsklomp rukt zich los; wie zal in 't nederstorten
De zwaartekracht om u haar werking op doen schorten?
Een oud gewelf zakt in; wat houdt het zoo lang op,
Dat juist een booswicht koom, wien 't neêrvalle op den kop?
Ja, Gods Voorzienigheid heeft in het menschlijk leven
Die blijken van haar zorg voor ieder deel gegeven,
En, wat toevallig schijnt, naauwkeurig voorbestemd;
Maar zoo, dat nergens iets den loop der zaken stremt.
Zy weet, op 't juiste punt den moorder te achterhalen;
Doet braafheid, onderdrukt, op moedwil zegepralen;
Schenkt redding op het punt als alles redloos scheen;
En vlecht dus draad met draad op 't kunstigste door een.
Maar dit, dit-zelf bewijst, dat, waar zich aan onze oogen
Die zelfde regeling niet zichtbaar laat betoogen,
Zy zeker niet behoort tot de orde van 't Heelal,
Noch met de Wijsheid paart, die voorzit in 't Geval.

Maar echter, 't zij eens zoo! hoe fraai dan ook verdedigd,
Dees Wareld laat den eisch des braven onbevredigd.
Welaan, een beter dan, waar in de braafheid heerscht!
Doch, wie de braven zijn, beslecht dit vraagstuk eerst!
Dees acht Kalvijn van God ten Heilleer' uitverkoren;
Die, God en Kerk ten hoon, met d' afgrond saamgezworen.
Nu ruste 's Hemels vloek of zegen op Kalvijn,
't Zal d' een' rechtvaardigheid, den ander' onrecht zijn.
Wat d' eenen stichten zal, zal d' andren hoogst ontstichten.
Of de eene of de andre stem moet hier noodwendig zwichten.
En, zelfs, het goed of 't kwaad hangt van begrippen af:
Wat u belooning strekt, waar my een wreede straf.

Wat de Almacht doet is recht. Haar naam zij steeds geprezen!
D e e s W a r e l d i s g e m a a k t v o o r C e z a r . 't Mag zoo wezen
Maar ze is voor Titus ook (voor Titus ook!) gemaakt.
En wie, wie heeft er m e e r , wie e c h t e r heil, gesmaakt?
Hy, die zijn Vaderland in banden heeft geslagen,
Of wien 't verlies eens dags het deugdzaam hart kon knagen?

Doch Braafheid hongert soms, en de Ondeugd lijdt geen' nood.
Bestaat dan 't loon der deugd in 't schaamle mondvol brood?

aant. Behoort dat de Ondeugd niet, wanneer ze er voor wil zwoegen?
Verdient de snoode 't niet, met de aarde door te ploegen?
De booswicht, met zijn lijf te wagen aan den vloed?
De dwaas, die voor een' Vorst door vuur en kogels spoedt?
't Is d' arbeid toegelegd, der braafheid niet beschoren!
De zielsrust is haar doel; niet, schatten op te sporen.
Doch, geef haar overvloed, en wederroep uw klacht!

Neen, 'k vraag by overvloed, gezondheid; 'k vraag ook macht.
Welaan! gezondheid, macht, en wat deze aard kan geven!

Maar waarom wordt de deugd ten zetel niet verheven? -
Neen, waarom, zoo de deugd gelukkig wezen moet,
Het uiterlijk verleend voor 't innerlijke goed?
Waar, waarom niet een' God geschapen uit den vromen?
Hem levendig van de aard ten Hemel opgenomen?
Dit vragen onderstelt, dat God te weinig geeft
Zoo lang zijne Almacht nog iets meerders over heeft.
Oneindig is die macht? de vordring houdt geen palen.
Wat deel der schepping dus zal iemands deugd betalen?

Wat de aarde geeft noch neemt, de kalme hartevreugd,
De zonneschijn der ziel; zie daar het loon der Deugd!
Gy, wilt ge een beter loon? Welaan, mijn brave vrienden,
Geef dan de Needrigheid een koets met lijfbedienden!
Vereer Rechtvaardigheid eens Alexanders staal,
En schenk Gelijkheidszucht den Koninklijken praal!
Legt ge u een' hemel toe, gy zinnelooze menschen,
Met d' eigen draf vervuld, dien de aarde ons geeft te wenschen?
De zelfde waart ge, als kind, die nu volwassen zijt;
Maar is 't uw speelgoed nog, hetgeen u thands verblijdt?
Gaat, wacht met d' Indiaan, met Fingals Oorlogshelden,
Uw' boog, uw' pijl, uw jacht, in 's hemels nevelvelden!
Voorbygaande als een droom, is al dit aardsche doel
('t Zij Rijk of rinkelhoep) voor edeler gevoel.
't Kan aan de Deugd geen loon, geen vreugd, geen wellust schenken,
Of, zoo 't haar aan kon doen, het zou haar grootheid krenken.
Hoe dikwijls heeft zulk loon in rijper ouderdom
De deugd niet uitgedoofd, die in de jeugd ontglom!

aant. Wien geeft de Rijkdom eer, vertrouwen, of genoegen,
Dan braven, die by 't goud hun eigen waarde voegen?
Staatsdienaars, Rechters, zijn voor 't vloekbre geld gekocht;
Maar liefde en achting, nooit door schatten uitgewrocht.
ô Dwaas, die u verbeeldt, dat God hem haat zou dragen
Wiens leven weldoen is en weldoen na te jagen;
Wiens ziel onschokbaar is, wiens boezem hagelwit;
Alleen, om dat hy 's jaars geen duizend pond bezit!

Geen schande of Eer ontspruit uit rang of lotbedeelen.
Uw rol zij wat zy wil; 't is Eer, haar wel te spelen.
Fortuin maakt onderscheid; maar, zeker, 't zegt niet veel.
De een pronkt in 't lappenkleed, en de ander in 't fluweel.
De pij of 't voorschoot is zoo eerlijk als de tabbert;
De scepter van den Vorst, als pikbroeks vuile zwabbert.
Ach, zegt ge, welk verschil! de zwabbert of de staf!
Nog verder staat de dwaas van wijze en braafheid af.
Dit zal u in den Vorst als in den Rechter blijken,
Indien ze in zede of aart matroos of boer gelijken.
Verdienste maakt den man, verdienstloosheid den boef:
Het bywerk van de rest houdt nergens toets noch proef.
Met tytels overlaân, bedekt met Ridderorden,
Dit kunt ge by een' Vorst of Vorsten byzit worden.
Gegronder is de roem op luister van geslacht,
Dien 't onvervalschte bloed op de afkomst heeft gebracht.
Maar dikwerf doet één vlek dien grootschen roem vervallen,
En op zijn Voorgeslacht, is op verachting brallen.
Wat baat het, dat ge een reeks van enkle cijfers telt,
Onnoozlen in den raad, en bloodaarts in het veld?
Of, zoo hun heerlijk bloed verbasterde in uwe aderen,
Wat baat het, Faramonds te roemen by uw Vaderen?

Beschouw de grootheid dan, en leer my waar zy woont.
Zal 't Held of Staatsman zijn, waarin heur glans zich toont?
Voorzeker, op een hair gelijken zich de Helden,
Van Pellaas Waaghals af tot dien van Narwaas velden.
Hun gantsche leven is één kwelling, onrust, pijn,
Om vijand van 't Heelal en 's menschdoms beul te zijn;
Met onbesuisde drift steeds verr', en verder strevend,

aant. Nooit omziende, en 't Geval zich-zelv' ten beste gevend.
En ach! niet minder zijn de Staatsliên zich gelijk.
Met d' argwaan in het oog, bedrieglijk, vindingrijk,
Verstrikken ze in hun list d' onnoozle, d' onbedachte.
Niet, dat zy wijzer zijn, maar snooder dan men 't wachtte.
Doch neem, dat de een vergaauwe, en de ander overheer'!
Zal boosheid grootheid zijn? verfoeilijke ondeugd, eer?
Is wijsheid schelmery, is krijgsmoed redenloosheid,
Het eene is razerny, het andre dubble boosheid.
Die naar een edel doel langs eedle wegen tracht,
Of, mist hy 't, ballingschap en boeiens tegenlacht,
Hy zij met Antonijn op 's warelds throon gezeten,
Of sterv' met Socrates; zie daar wie groot mag heeten!

Wat, eindlijk, is de roem? Een leven, slechts in waan,
Dat in den ademtocht van andren zou bestaan.
Iets buiten ons; en dat, ook zelfs terwijl wy leven,
Ons even veel vermaak als in het graf kan geven.
Wat smake ik van den lof, die zelfs mijn oor niet treft?
Wat raakt het me, of men my of Sint Krispijn verheft?
Het geen my roeren kan is in den kring omvangen
Van vriend- of vijandschap, waarin wy blijveu hangen;
Aan andren zijn wy niets. Een Cezar, een Eugeen,
Is, levend, dood, een naam, niets meer, voor 't algemeen.
En 't scheelt niet, in wat tijd, of waar zy roem behaalden,
Of ze aan den Rubico of Rhijnstroom zegepraalden.
Een schrijver en zijn pen zijn een en 't zelfde ding;
Een krijgsvoogd is voor 't volk niet anders dan zijn kling.
Wat zegt het roemen dan, het zij van pen of degen?
In braafheid, sterveling, is uw waardy gelegen.
En wat trompet de Faam, dan blinkende euveldaân?
't Gerucht bewaart den naam eens booswichts van 't vergaan,
Juist, als 't Gerecht somwijl zijn beenders op doet graven,
Tot afschrik van 't Heelal en voedsel van de raven;
Schoon 't in vergetelheid veel beter bleef bedekt,
Wat dus de lucht verpest en 't oog des menschdoms trekt.
ô Ydelheid des roems, waar in wy ons verhullen!
Hy zweeft ons wel om 't hoofd, maar kan geen hart vervullen.
Een uur van zelfgeneuchte is meerder dan eene eeuw

Van stom bewondren of luidjuichend volksgeschreeuw;
En zaliger, Marcel, in ballingschap vertreden,
Dan Cezar, in een' Raad van vleiers aangebeden!

En wat is 't voorrecht toch van meerderheid van geest,
Verlichtheid, oordeelskracht? wien is zy nut geweest?
Wat is het wonderding, het geen wy wijsheid heeten?
Te weten? - Intezien, hoe min wy kunnen weten:
Eens anders feilen steeds verdrietig gâ te slaan;
En nooit een oogenblik zijn' eigen' doem te ontgaan:
Zich eindloos 't zij in kunst of lettren af te matten,
En, zonder dat een mensch dien arbeid weet te schatten.
Gy delft de waarheid op, gy wilt den Staat behoên,
Daar niemand naar uw' leer of hooren wil of doen,
Schaars iemand u verstaat, maar allen voor u vrezen,
En elk u, zoo niet dwaas, gevaarlijk acht te wezen.
Rampzaalge meerderheid! als in zijn soort alleen,
Zich-zelv' beroofd te zien van 's levens zaligheên!

Zoo laat ons dan 't beloop dier bronnen van genoegen,
Na aftrek van het leed, gezuiverd samenvoegen,
En zien wy 't hoofdslot na, dat ons geboren wordt.
Hoe eindloos veel doet de eene aan de andre niet te kort!
Hoe gaat om 't een genot het andre niet verloren!
Hoe, grooter goedren zelfs, door dezen na te sporen!
Hoe, eedler, wier bezit zich niet met dezen paart!
Hoe 't leven! hoe, de rust, het dierbaarste op deze aard!
Bedenk, indien ze u nog tot nijd of afgunst nopen,
Of gy ze om d' eigen prijs, als andren, wenscht te koopen.
Zie, zoo u 't ordelint zoo schoon in de oogen straalt,
Hoe heerlijk 't op de borst van rijke Fuggers praalt!
Is 't gulden slijk de zucht, de wellust van uw leven;
Zie Chartres diep in 't goud, en leer voor gelddorst beven.
Zoo wijsheid, kunde, of geest uw harte naar zich trekt,
Vest de oogen op Bacon, met smaadheên overdekt!
Of kan 't geruisch eens naams uw ooren zoo behagen,
Zie Kromwels naam den vloek der volgende eeuwen dragen.
Of, doet dit al te saam uw blakende eerzucht aan,
't Geschiedboek leere u dan dit alles te versmaân.

aant. Zie rijkdom, staat, vernuft, met eer en roem vereenen,
En ken den valschen schijn van 't heil dat zy verleenen!
Geene Eeuw of ze is vervuld met dien ontzachbren leer,
Dat Grootheid schaduw is, en de oneer grenst aan de eer.
In 't hart van Koningen, in d' arm van Koninginnen
Geluk? Neen, enkle waan, begocheling van zinnen!
Die glorie rijst uit schande, en schande kleeft haar op.
De misdaad steeg vereend met grootheid tot haar top,
En wat de gunstling klimt, verliest de mensch in waarde.
De Held trad op 't tooneel, gevoel en hart ontaardde.
'k Spreek van de broosheid niet van zulk een blinkend lot;
Ik rep van ballingschap, van beulen noch schavot,
Van d' afgrond, die alom zich opent voor zijn schreden.
Neen, zie hem in zijn' bloei, in al zijn heerlijkheden.
Zie lauwren om zijn kruin! zy zijn met bloed besmet,
Of, tegen schandlijk goud laaghartig omgezet.
Zie hem, door d' eigen' wind gedurig voortgedreven,
Om niet te rug te gaan, verplicht om door te streven.
Zie hem bezwijkende in een' arbeid zonder maat,
Dien plicht, dien veiligheid, dien nooddwang op hem laadt,
Zijn' boezem hijgen naar verademing, en zuchten!
Vermaken en genot zijn rimplend voorhoofd vluchten;
En eindlijk uit de kolk van 't rusteloos gewoel
Den doodslaap stijgen van 't beklaaglijkst ongevoel.
Of, zie hem, d' arbeid wars, zich-zelv' in weelde mesten,
Gebrandmerkt door den roof van steden en gewesten!
Gevloekt, gehaat, benijd, aan allen kant belaagd,
En door 't mishandeld Volk, der wareld aangeklaagd!
ô Jammerlijke staat, verachtelijk vermogen,
Dat van 't verachtlijkst graauw verachting moet gedogen!
Bejammrenswaardige eer; wie zelfs geene eedle daad
Of opgeluisterd heeft of veiligt voor de smaad!
En welk een grooter heil verzelt zijn later dagen?
Ach, argwaan, vreeze en angst, die slaap en rust verjagen!
Of Vrouwen heerschzucht, of eens nieuwlings loos beleid,
Verdringt hem uit zijn' schat, zijn' staat en waardigheid,
En neemt die hoven in, die rijkgemaalde zalen,
Die wanden, overdekt met zoo veel zegepralen!
Ach! zoo de middagglans iets schittrends toonen mag,

Zie op den morgen, zie op d' avond van den dag!
Wat is die grootheid dus, zoo heerlijk opgehemeld?
De scheemring van een' roem, die door de schande wemelt.

Ken deze nuttige, deze eene waarheid dan:
De deugd is 't, die alleen gelukkig maken kan.
Het eenigst punt op de aard, waar in 't geluk kan rusten;
Het goede ons onvermengd en duurzaam mag gelusten;
Verdienste 't loon geniet, bestendig even zoet,
Zoo wel in 't geen ze ontfangt als 't geen zy derven moet,
De vreugd volkomen is wanneer wy 't wit beschieten,
En, schoon men 't niet bereikt, ontheven van verdrieten,
Te zuiverder van smaak om de ongenâ van 't lot;
En, van de walging vrij in 't toppunt van 't genot.
Ach! zaliger de Deugd in 't hartverscheurendst schreien,
Dan dwaasheids laf gejuich by 't dartle spelemeien!
Zy vindt haar heil alom, maakt alles zich ten nut,
Spant steeds haar krachten in, en wordt niet uitgeput.
Nooit wordt zy by 't geluk van andren neêrgeslagen;
Nooit ziet ze eens anders ramp met heimlijk zelfbehagen.
Niets faalt haar. Zelfs geen wensch kan by de Deugd bestaan:
Want wat zy wenschen laat, is in den wensch voldaan.

Dit is 't geluk alleen, dat God aan elk kon schenken.
Niets eischt het dan gevoel, dan vatbaarheid voor denken.
Doch, by zijn kennis blind, en arm by nietig goud,
Ontbeert hy 't, die zijn hoop op 't aardsche vlotzand bouwt.
Hem valt het in den arm, schoon hy 't vergeet te zoeken,
Die 't rechte pad verkiest voor schuil- en slingerhoeken;
Die, van geen meening slaaf, het oog tot de Almacht heft,
En, in 't geschapendom der schepslen God beseft;
De schaakling naoogt, die, in de eindloosheid der dingen,
Gods throon met de aard verbindt, en God met stervelingen,
En nergens een geluk voor 't schepsel ziet bepaald,
Dat niet tot hooger reikt, en niet tot lager daalt;
Maar in dien samenhang het einde leert doorgronden,
Waartoe de sterveling aan plichten werd verbonden,
En waarom 's Hoogsten dienst en wat zijn wet gebiedt,
In de enkle Zucht tot God en 't Menschdom samenvliet.

aant. Hem doet de trouwe Hoop, geleidster door dit leven,
Daar ze in zijn' boezem straalt, van eind- tot eindpaal streven,
Tot ze eindlijk, tot Geloof in 't eindlooze uitgebreid,
Geheel de ziel doordringt met volle zaligheid.
Hy ziet, waar toe de mensch die aandrift heeft verkregen
Tot Hoop, en tot Geloof in onbekenden zegen;
Verzekerd, dat Gods hand geen pijnigende dorst
Die eind noch voorwerp heeft, ontstak in onze borst;
Maar, door ons eigen heil en 't weldoen saam te voegen,
't Toekomstige genot, en 't werklijk zelfgenoegen,
Den sterksten prikkel gaf, die de Eigenliefde drijft,
Dat ze in 't gebakend spoor der Godlijke Almacht blijft.

De zelfmin wordt dus deugd, en God- en Menschenliefde;
Gevoelt als eigen leed wat ooit zijn' naaste griefde,
En smaakt de zegening van 't heelen van zijn pijn:
Maar dit, zou dit genoeg voor 't blakend harte zijn?
Neen, stervling, brei het uit! schud kluisters af en banden,
En draag uw' Vijand ook in hart en ingewanden!
Breng al wat reden heeft, of leven, of gevoel,
Tot d' omvang van uw liefde en haar weldadig doel!
Gelukkiger, hoe meer haar perken zich verwijden,
En zegen zich versprei door werkzaam medelijden.

Gods liefde breidt van 't gansch zich uit op ieder deel;
Wy klimmen, omgekeerd, van 't enkle tot 't geheel.
De Zelfmin dient den brave om 't rustend hart te wekken,
En 't opgewaakt gevoel op andren uit te strekken.
Zoo roert de lichtste kei het stilstaand watervak:
Een kleene kring ontstaat op 't zachtkens rimplend vlak,
Die telkens zich verliest in immer wijder kringen.
Niet anders is de Liefde in 't hart der stervelingen.
Ze omvangt de maagschap eerst, dan vriend en nagebuur,
Het Vaderland, den mensch, de levende Natuur:
Tot ze eindlijk, altijd meer en meerder uitgevloten,
Geheel de schepping in heur golving houdt omsloten.
Het aardrijk lacht in 't rond, bewaterd van dien vloed,
En de Almacht spiegelt zich in 't liefderijk gemoed.
1804./1808.

De kunst der poëzy.*
uitgesproken un de maatschappy ‘felix meritis’ te amsterdam.

They draw Pride's curtain o'er the noontide ray,
Spike up their inch of reason on the point
Of Philosophic wit, call'd argument,
And then exulting in their taper, cry:
‘Behold the Sun, and, Indian-like, adore!’

YOUNG.

Natuur, in rijpe jeugd, ging menig' leeftijd zwanger,
Eer ze één' Homerus schiep, één' waar', een' roemrijk' zanger
En, zoo ze in 't gunstigst uur, na langgerekte dracht,
Dat wonder van heel de aard in 't eind te voorschijn bracht,
't Was eenig; en zy-zelv, in d' arbeid als bezweken,
Behoefde een wareldtijd om nieuwe kracht te kweken,
Eer ze andermaal 't Heelal zijn weêrga toonen kon.
't Gestarnt' verving de plaats van de uitgedoofde Zon,
Om, met ontleenden glans of flaauwe vonkelstralen,
De duisterheid der nacht te danken voor zijn pralen.
Zoo is, zoo was Virgyl, zoo 't gantsche Dichtrendom,
Dat, na Homerus eeuw, aan Pindus hemel glom.

Wie is Homerus dan? dat treffendste aller wonderen!
Wien eeuwen achter een met dartle stoutheid plonderen,
Daar echter, rijk van kracht en eigen Godlijk schoon,
Geen stervling hem ontkleedt, noch bystreeft in zijn' toon!
Homerus! Dichter! ja, waarachtig, eenig Dichter:
Men rooft den adelaar zijn bliksempijlen lichter
In 't zwavelzwangre zwerk, dan U de kunstpalet,
Wier verven, vlammen zijn, van dampen onbesmet;

* Winterbloemen I, 1.

Dan U dat fix penceel, wiens gadeloos vermogen
Niet schildert, niet verbeeldt, maar schept voor menschlijke oogen,
En met gewisser slag de ontroerde harten treft,
Dan zelfs uw Jupiter, als hy zijn donders heft.

Homeer, gewijde naam, de roem der Zanggodinnen!
Natuur heeft hart aan hart gevormd om u te minnen,
Verwierp die U versmaadt. De hemel lacht hem aan,
Die op uw' Heldentoon verrukt ten rei kan gaan;
Vergoodt, die voor u knielt, en aan uw tooverzangen
Met opgetogen oor, en ziel, en zin, blijft hangen;
En wijst ons de eeuwigheid of 't graf der glorie toe,
Naar 't wierook dat ons hart uw grafzuil rooken doe.

Drijf zedig in uw' kring, ô 's aardrijks Wachteresse,
ô Teedre Cynthia, wier zilvren nachtkalesse
Van Febus ondergang dit wentlend vlak vertroost!
Uw luister is zijn roem, wanneer 't verbruinend Oost
U moedig rijzen ziet, en hem in U herschijnen.
Aurore strooit voor U geen parels en robijnen
Of gloênden chryzolieth op 't zwijgend hemelpad
Dat ge optreedt, noch verspilt der wareld morgenschat
Aan 't tooien van uw koets, of hutselt akoleien
En rozen, om uw' voet een frisch tapeet te spreien; -
De boschtoon groet u met geen welkoom van om laag; -
Daag echter, toorts der nacht, gewenschte Febe, daag!
Wy aâmen in uw licht een zacht, een teêr genoegen:
Uw scheemring doet het hart met sombre wellust zwoegen;
En geeft aan 't leven een verwissling van genot.
Maar steiger niet verwaand den fieren zonnegod
In 't aanzicht, als hy blaakt! - Gy, Febus gunstelingen,
Ook U waardeeren wy, ook ons verrukt uw zingen!
Ons hart schept in uw' toon genoegen, 't zij uw lied
Door 't kabblend stroomgeruisch of 't bladerritslen schiet;
Het zij gy de elpen Luit verliefde boezemzuchten
Ontperst, of tranen lokt nog zoeter dan genuchten;
Het zij uw snarengreep de donders raatlen doet,
De velden overplascht met rookend menschenbloed,
En Helden kransen deelt uit Pindus lauwerbosschen:

Het zij het U behaagt, het Choorkleed aan te dosschen,
En 't heilige gewelf te vullen met den galm
Der Harpen, overdekt met Idumeesche palm.
Zingt, Zangers, zingt! ons hart vereent zich met uw klanken!
Of, wilt gy, siert de Lier met Bacchus wijngaar dranken,
En wapent Melpomeen met stijfbebloede dolk!
Ontsluit den Hemel ons, of de Acherontsche kolk;
Wy volgen, en, gedwee, gedwee in uw geleide,
Gaan we op de starrenbaan of zwarte Styx ter weide,
Gelukkig in den dwalm van uwen tooverzang.

Dan, wie zijn recht beweert, betwist' geen hooger rang!
Geen riethalm in de kreek, wanneer de winden zuizen,
Vermeet zich 't stroomgegolf aan de Echo toe te bruizen;
Geen Dichter steek Homeer baldadig naar de kroon!
Onheiligen, staat af, hy spreekt de taal der Goôn!

ô Gy, die, Oceaan en Vader aller vlieten,
Die Hella, Latium, bewaatren en doorschieten,
Geheel Europa, in barbaarschheid lang versmacht,
Gedrenkt hebt uit uw bron, en leven toegebracht!
Homerus, (want aan U, aan U is 't, dat ons Noorden
Het edelst voorrecht dankt van zachter wareldoorden:
Dat zacht, dat teêr gevoel, waar door men 't schoone smaakt,
Het dierlijk stof verheft, tot God en Engel maakt,
En in een' hooger kring dan 't nietig slijk mag zweven!)
ô Leer my, wat uw snaar zoo krachtig heeft gesteven,
Uw ziel die helderheid, uw' geest die kracht geteeld,
Die door uw trekken, door uw flaauwste kleuren speelt?
Meld, meld die kunstgreep my, waardoor gy 't hart zoo roerde;
Geen voorwerp ons beschreeft, maar levend voor ons voerde;
De driften, als een' zwerm, op uwen wenk gereed,
Door 't menschelijk gemoed by beurten weemlen deedt;
En 't hart als wasch versmolt, vervormde, en om kost kneden?
Wy, zangers, dwalen rond in nare onzekerheden,
En grijpen snaren, maar wier wanklank de ooren tergt,
Daar de onbedreven hand gegladde tonen vergt.
Wy vinden maat, en taal, en denkbeeld, wederstrevig,
En worden flaauw voor zacht, en stijf en hard, voor stevig:

Koom, schenk me uw lessen, gy, voortreflijkste, en gedoog
Dat eens eens stervlings zang uw' zang gelijken moog!

Vergeefs, vergeefs gesmeekt! Die tijd is lang vervlogen,
Die harten bruischen zag van 't ware dichtvermogen!
Vergeefs daalde in een wolk Homeer aan Febus zij',
En toonde ons d' echten greep de Hemelmelody:
Wie zou 't verduisterd oog der doffe ziel verklaren?
Wie leerde ons, hoe 't gevoel zich meêdeelt aan de snaren?
Wie leerde 't aardrijk ons vergeten, en den waan
Die 't wroetende verstand omnevelt, af te staan?
Wie, eindlijk, van het vuur der hooger transen blaken,
En valsche wetenschap met Heldenmoed verzaken?
Verwijfde weekheid, in gevoelloosheid ontaard,
Nam heel die veêrkracht weg, die ware grootheid baart.
Verbeelding werd gekweekt, maar, in heur vrije sprongen,
Door teugels van 't verstand aan alle kant bedwongen.
Door teugels van 't verstand! En welk verstand, helaas! -
In harsenschimmen wijs; in waarheên, eindloos dwaas!

Natuur, die 't menschlijk lot, zoo aaklig op deze aarde,
De balsems voor het leed met moederteêrheid gaârde,
Weefde in 't gewrocht van 't hart de stikziende eigenmin
Met wondre mengelstof van bonte draden in.
Dat weefsel dekt voor ons het innigst van dat harte,
Verbergt ons wond en buil, al kwijnt men van de smarte,
En streelt ons met een' schijn, waarin de ziel zich vleit,
In 't midden van den poel der diepste onwetendheid.
Dan bidt men d' Afgod aan, dien 't waanziek brein zich smeedde,
En wierookt aan den damp, en noemt den waanzin, rede;
Dan heet het, Wijsgeer zijn, voor 't heldre daglicht blind,
Te tasten met de hand, of ze ergens schemer vind'.

En echter waagt men dan, om by dit waanbeschouwen,
En oorzaak en gewrocht op Godspraakstoon te ontvouwen;
Verbijstert door zijn taal, wie twijfelt of gelooft;
Legt zwijgen op aan 't hart, en dringt zich in in 't hoofd.

ô Wijsheid, die om hoog der dingen toomen vierend,

De hulk van 't groot Heelal naar vasten haven stierend,
Met wind en stroomen lacht, hoe lucht en onweêr kraakt,
En wat u weêrstand biedt, uw eigen werktuig maakt.
Ziet, ziet ge op menschen neêr, die daar ze in holen duiken,
Zich weigren aan uw licht, en dan uw' naam misbruiken,
ô Wijt hun d' overmoed dier trotsche dwaasheid niet,
Die zich 't gezicht ontrukt, op dat ze u-zelv doorziet!

't Is eigen aan de ziel, de gronden na te sporen
Waar door 't geen is, bestaat. Ons-aller boezems gloren
Van wellust, op 't besef van 't bovenmenschlijk lot,
't Gewrocht in de oorzaak-zelv te aanschouwen als een God.
ô Zalig, die het mocht! De woestheid dezer aarde,
En wat ooit sterflijk oog als meest verward ontwaarde, -
't Gezaaide firmament, met vonken overspat, -
't Onstuimig golfgebruisch van 't onafmeetlijk nat, -
De giften van 't geval, dat scepters, bedelstaven,
En kroon, en kluister deelt, en vorsten vormt en slaven, -
De dood, wiens felle zeis de buigende air versmaadt,
En d' ongevulden halm in 't opgaan nederslaat, -
De boosheên zelfs van 't hart, - de dwaasheên onzer droomen, -
't Zou alles orde zijn, en eenheid, en volkomen;
't Zou alles waardig aan die wijsheid zijn, die 't dacht,
En, in dat denken-zelf, volmaakt te voorschijn bracht.

Doch anders is 't bestemd, zoo lang wy, stervelingen,
Uit hooger sfeer gebonsd in dees bekrompen kringen,
Of, door dit enge perk tot ruimer voorbereid,
Hier smachten naar 't genot der zaalge onsterflijkheid.
Ons is op dit tooneel van warring en ellende,
Die weetlust, zoo geroemd, die zucht naar 't onbekende,
Een prikkel, die, gesmeed aan d' ijzren molenstang,
Ons eeuwig rond doet gaan, met onweêrstaanbren dwang.

ô Stervling, leer uw' staat, uw' stand, u-zelven kennen!
Geen wieken voert uw rug om door de lucht te rennen;
Verstout u tot een' sprong; maar waan geen arendsvlucht,
Wanneer gy nederstort en naar uw' adem zucht!

Waar, waartoe dan, verdwaasd, met uitgedachte vonden,
Gebouwen, in de lucht, op 't ijdel ruim te gronden?
Waar toe Natuur de wet met lijnen afgepaald,
En, voor 't volzeekre h o e , in 't w a a r o m afgedwaald?
Is 't niets voor 't dorstend hart, een' zuivren teug te leppen,
Ten zij men 't water-zelf de Godheid na kan scheppen?
Is 't reedlijk hart ontbloot van de inspraak van Gods wet,
Ten zij men de Almacht-zelv haar eigen voorschrift zett'?
Of zal de wareldbol niet om zijn aspunt zwaaien,
Ten zij ik-zelf bestemm' wat kracht hem dwing' te draaien?
Rampzalig dan de mensch, zoo nietig, zoo omperkt,
Die, wat zijn vinger tast, noch waarneemt noch bemerkt;
Dan valt het scheppingswerk met krak op krak in duigen,
Zoo hy het reeglen moet, en naar zijn inzicht buigen!

Doch, Wijsgeer, delf vrij op, en stel uw stelsels voor.
'k Vergun U, dat gy doolt op 't ons verbijstrend spoor.
't Geluste U, op dien weg uw krachten af te matten!
Gy moogt hem met uw zweet, uw hartebloed, bespatten,
Zijn dorens strekken U voor bloem en kruidery!
Maar, laat ons 't lieflijk pad der fraaie kunsten vrij!

Doch neen: ook hier, ook hier vermat ge u, op te treden
Als meesters; werpt ge u op als Staatsliên van de reden,
En zet u in 't gestoelt' van d' ingebeelden waan,
Waar uit ge uw wetten geeft. - ô Pindus lauwerblaân,
Watwordtge! - Een nieuwe Apol staat thands den Zanggodinnen
Aan 't hoofd. Buig, Zangberg, buig, en slecht uw hooge tinnen,
Nog onbereikbaar voor den stervling, en zijn' voet
Verboden! Geef thands plaats aan d' ongeschoren' stoet
Dier Wijsheidkrameren, die Staten, Vorsten, kronen,
Regeeren, en geen kunst, geen wetenschap, verschoonen!
Buk, Dichtkunst, voor 't gezag, dat al wat is, omvat!
Het schoone ontleent zijn schoon van hun Orakelblad.

Gelooft gy 't, Dichters? Gy, tot hooger vlucht geboren,
Beheerschers onzer ziel! zult gy hun wartaal hooren?
Neemt gy hun ketens aan; of kent gy daar gy zweeft,
Een' andren gids dan 't bloed, dat door uwe aders streeft!

Laat gy uw stoute wiek, die de ochtend by 't ontgloeien
In 't blozende aanschijn vliegt, door 't vedermes besnoeien.
En gy, ô harten, die, gevoelig voor zijn lied,
In 't hemelambrozijn dat u de zanger biedt
Die godenwellust smaakt, die zorgen af kan koelen,
Bereidt ge u, naar hun wet, of vreugde, of smart, te voelen?
Gaat, vraagt uw Platoos eerst, eer ge u bewegen laat,
Of 't vrijsta, dat een traan uw' boezemschok verraadt?
Of 't lachjen van uw' mond zich onbeschroomd durf toonen?
En beeft, de hooge wet der Rechtbank ooit te honen!
Gevoel, en smaak, en schoon, 't hangt alles aan heur' mond;
En wee! die, 't geen zy wijst, niet onweêrstreefbaar vond!

Zoo zag ik menigwerv' een aantal waanpoëeten,
Op rijm en maat gespitst, ten rechterstoel gezeten,
Als Rhadamanten, met gerimpeld aangezicht
Hun hart verschansen voor den indruk van 't gedicht.
Gewapend met een' wal van Moonens, Sewels, Stijlen,
De handen toegerust met liksteen, schaaf, en vijlen,
Het hoofd met wind vervuld, ziedaar den kring vergaârd!
Hier voert gerechtigheid het onmeêdoogend zwaard,
Den looden evenaar, den blinddoek voor hare oogen,
En grabbelt, of de schaal moet dalen of verhoogen.
Megera staat er by, en zwaait, voor de ongeltoorts,
Het schrapmes in de vuist, en gloeit van wrevelkoorts.
Geen deernis, geen genâ, voor 't minste rijmverbreken!
Het vonnis van die Styx zal ieder vrijheid wreken.
Wat zeg ik, vrijheid? neen! ja, ieder valsche wet,
Die 't kinderlijk begrip aan taal en reden zet;
En elke schoonheid wordt, hoe edel, hoe verheven,
Gevoel en smaak ter spijt, gedoemd en uitgewreven!
Ach, Orfeus! voor dien throon had nooit uw wonderkracht
De dierbre Euridice naar 't daglicht weêrgebracht.
Hier zag ik van der Waals, hier Bellamys bezwijken!
Hier, verzen uitgewischt, meer waard dan Koninkrijken,
En, om een taalwet, of een' klanktoon, nooit verstaan,
Den doem des onverstands en 't moordtuig ondergaan.
Daar trad Prokrustes schim uit de onderaardsche holen
In purpren laarzenpraal met zevendubble zolen,

En sloeg zijn bedsponde op, en bezigde axt of wind',
Op al wat aan zijn maat zich ongelijk bevindt.
Geen Theseus schoot tot hulp der schuldelooze woorden.
De steelbijl hieuw in 't wild; meêdoogenlooze koorden
Verrekten vers, en stijl, en denkbeeld, en, ai my!
Ter gunst' dier regelmaat, verdween de poëzy.

Gelooft niet dat ik boert, mijn Vrienden, of de kleuren
Wat aanzette, om het beeld te beter op te beuren.
Neen: 'k heb in vroege jeugd, by 't optreên van mijn baan,
Als arme zondaar, meê die Vierschaar uitgestaan:
Wat zeg ik? in die Orde ook zelf mijn plaats genomen!
Nooit Konzul was zoo fier in 't oppermachtig Romen;
Geen Manlius zoo doof voor de inspraak van het bloed.
'k Heb zelf met dezen bijl op eigen kroost gewoed,
En (ô mijn eerste werk! ô droeve marteljaren,
In beuzelen verspild met zoo veel beuzelaren!)
Wat kapte ik, en verlamde, en wrong, en rekte ik uit!
Wat dwong ik my 't gehoor naar 't platte klepgeluid! -
Mijn oor, verstand, gevoel, weêrstonden. 'k Deed ze zwichten,
't Was eenmaal ingezet: ‘Die knutslary is dichten’!
't Moest proza zijn in maat; en welk een maat, helaas!
Tuttik, tuttik, tuttak, was 't eeuwig slofgeraas.
En, bleek er, dat een plaats in stouter toonval vloeide;
Of was een beeld gekleurd van 't vuur waarvan men gloeide;
Of, kwam 't Poëtisch waar met koel begrip in bots;
Of kraakte een fiere broos door 't daaglijksch klompgeklots;
ô Jammer! 't moest er uit. 't Was snoeien, 't was verzachten,
Verandren overal, verbrokklen, en verkrachten.
Doch zoo de hartstocht sprak, de Dichter waarlijk zong,
De kluisters afschudde, en den letterkooi ontsprong,
Waarin het domme rot van koning Midas spruiten,
't Gezond verstand ten spijt, de reden op wil sluiten;
De laffe bindseltjens der koude taal versmeet;
Gevoel voor woorden gaf, naar stijve vorm gekneed;
En 't vaars van uit het hart, en niet door 't hoofd liet vlieten;
Dan vloog de banvloek los der waanwijze Abderieten!
Dan was de vrije vlucht der geestdrift, h o o g v e r r a a d ,
En, ware Poëzy, de afgrijslijkste euveldaad!

Ja, om te zekerder by 't droomwerk in te slapen,
Werd echte melody tot wanklank omgeschapen;
En 't arme Dichtstuk, eerst zoo rustig op de been,
Kroop met een hangend hoofd, en schuw voor 't daglicht, heen!

Die dagen zijn voorby, die vijl is afgesleten!
De vrije Dichtkunst wrong haar leden uit die keten,
En heerscht, gelijk 't haar voegt. Zy mint gekuischte spraak,
Maar zwoer die bentleus af van 't snaatrend eendgekwaak
Dier Ziftren, wien de taal geen sprank is van de reden,
Maar dwaze willekeur, die schoolpedanten smeedden.

Doch is dan 't menschdom steeds, is 't menschelijk verstand,
Ten speelpop aan den gril van 's aardrijks dwingeland?
Wil, onder 't woest geschreeuw van recht- en vrijheid krenken,
Geen stervling, vrij van ziel, en zonder voorschrift, denken?
Moet de eene of de andre dwaas, of (wil men 't?) filozoof,
Steeds heerschen op den geest door neevlig bygeloof?
Moet zede, godsdienst, smaak, steeds valsche meesters eeren,
Om wat Natuur gebiedt, spitsvondig af te leeren?
Slaat zelfs de Poëzy haar wieken niet meer uit,
Of 't moet gewettigd zijn door 's Wijsgeers raadsbesluit?

Dit, dit beklagen wy, mijn Vrienden! dit betreuren,
Wier ziel zich-zelv gevoelt. Die banden los te scheuren
Is plicht! - Geen Zanger ooit, die 't menschdom hooger voert,
Zoo lang hem 't vreemd gareel aan valsche stelsels snoert!
Uw hart, uw zelfgevoel, ô Dichters, is uw regel!
Dat prent in elken trek het echt, het Godenzegel;
Het kenmerk, dat uw ziel uit geenen slijkhoop stamt,
Maar uit die bron van 't licht, die om Gods zetel vlamt,
Die in uw' adem bruischt, die uitvloeit uit uwe aderen,
En, wat uw klanken vangt, der Goden sfeer doet naderen,
Met wellust overstelpt die aard noch schepsel maalt,
Dan, waar de Godheid-zelv de menschlijkheid doorstraalt!

'k Eerbiedig, ja, uw recht, ik kniel voor uwen drempel
ô Wijsheid, die, verhuld in nevels, uwen tempel
Aan 't kwijnende verstand ter toevlucht openzet,

De reden wapens schenkt, en 't glippende oordeel wet!
'k Heb meê (en dank zij 't lot!) als Priester, uw altaren
Geöfferd, in den sleep der stijve choorsamaren;
Uw ommegangen nagetrippeld op de maat;
En 't voorhoofd meê geplooid naar 't staatlijk pleeggewaad.
Ik drong in 't diepst trezoor van uwe duisterheden,
En leerde 't waarheidslicht ontwikklen en ontleden;
'k Zag waarheid, als een straal, van 's priesters borstkarkant
Afstuitend, en een vonk ontstekend in 't verstand;
Maar - 'k zag die flaauwe vonk verdwijnen, en verrooken
In dampen, die door 't brein als zwarte schimmen, spoken,
En 't ware licht der ziel verduistren door hun mist;
En adem, ziel, en kracht, aan ijdlen waan verkwist!
Mijn boezem zuchtte en zwoegde, en had noch lust noch leven:
'k Greep naar de schaduw rond, die om my scheen te zweven;
Maar vatte eene ijdle lucht en lichaamloozen schijn:
'k Besloot, geen Wijsgeer meer, maar waarlijk mensch te zijn.

Nu zonk dat blaauw verschiet van bergen zonder toppen,
Van wolken, rijk in glans, maar dor van regendroppen!
'k Bleef in my-zelv' bepaald, doorzocht mijn eigen ziel,
En vond de waarheid daar, die zich verscholen hiel.
'k Zag alles opgelost in 't eenig zelfgevoelen;
Dit, grondslag van mijn zijn, bewustheid, en bedoelen;
Wat is, betreklijk tot mijn wezen, en niets meer;
Ja, 'k gaf de waarheid op, maar vond haar glansrijk weêr.

Van toen was Dichtkunst my geen spel meer van verbeelding.
Mijn hart ontschoot den slaap der zwijmzucht, der vereelding;
Het was zich-zelv' gevoel, en breidde in Hemelgloed
Zich tot die polen uit, waar ijs en winter woedt;
Omvademde Oost en West, en peilde zee en starren.
De Hemel daalde om laag, en de Aarde ontschoot heur harren;
Een nieuw Heelal ontlook, gelijk de bladerkroon
Der frissche lenteroos haar nog verborgen schoon
Uit groene zwachtels drijft, voor daauw, en morgenstralen,
En Zefirkusjes, en verliefde nachtegalen.
Toen zweefde ik, als de bie van Hybla, over 't kruid;
Toen breidde ik door 't Heelal mijn stoute vlerken uit,

En waagde 't, adelaars die in de wolken hangen,
Te trotsen, en de lucht al steigrend saam te prangen;
Ja, in dat licht te zien, waar Dirces fiere zwaan
In spiegelt, daar hy drijft langs de onbezochte baan,
En donders, onverwrikt, rondom zich heen hoort klateren:
Ik dacht om Ikarus, noch ongenoemde wateren,
Wier vloed wellicht een' naam ontleende van mijn' val.
Ik hoorde in zuivrer stroom der Heemlen maatgeschal,
De morgenstarren, die in 't wandlen op hun paden
Door d' ether zuizen als de sprinkhaan door de bladen,
Of blaauwende haagdis, die door de doornen glipt.
Ik zag geen' hemel meer, met vonklend goud bestipt;
'k Zag leven, 'k zag gevoel; 'k zag geesten, meer verheven,
Maar aan mijn' geest verwant, door de ijdle vlakte zweven
En 't al bevolken, 't al bezielen met hun heir.
Ik daalde op 't veldgebloemt' in mijn betoovring neêr,
En zag gevoel en zin, zag liefde en zelfgenoegen
De schepping, waar zy gaapte, in banden samenvoegen,
Wier knoop mijn hart omvatte, en alle heil omsloot.
Toen kende ik 't leven eerst, en wist dat ik 't genoot:
Toen leerde ik in my-zelv' mijn' gantschen wensch besluiten:
Toen zong ik, en geen boei kon mijn verheffing stuiten:
'k Was doof voor d' ijdlen wind die lof en laster fluit,
En ademde in mijn' zang mijn' eigen' boezem uit.

Mijn Vrienden, laat wien 't lust, hier andre gronden stichten!
My is 't gevoel, de bron; by my, 't gevoelen, dichten.
Neen, geen verbeelding, dan ontstoken door 't gevoel,
Is Dichtkunst; geen geweld van ijdel klankgejoel
Dat dondert, loeit, en bromt, en ooren doof doet zuizen;
Geen vinding van 't vernuft, geen smaakloos letterpluizen;
Geen dweepzucht, die den geest, in logge kou' verstijfd,
Met geessels opzweept, en in duizling ommedrijft;
Neen, zacht, neen, teêr gevoel, dat niet in woeste wieling
Heromzwiert, maar 't gemoed steeds uitstort in bezieling,
Zich meêdeelt, zich verliest in 't voorwerp dat men zingt,
En geen' gevergden toon zich ooit van 't harte dringt.

Van hier dan 't dwaas geklap van valsche Theoristen!

De Dichtkunst des poëets, de Godsdienst van den christen,
Is één: Geen pijniging, die hersens tergt en prangt;
Uitstorting van 't gevoel, dat heel Gods rijk omvangt.
Weg, ijdle kluisters van 't verhardend letterblokken!
De vleugels van de ziel, den vuurgloed aangetrokken,
Waar in de Liefde zweeft, en ómgrijpt wat zy vindt,
En 't stoflijk van het stof in 't stoflijk stof verslindt!
Neen, Dichtkunst is gevoel; gevoel, den band ontsprongen;
Behoefte van 't gevoel, door geen geweld bedwongen.
Geen Dichter, die het vers of navorscht of gebiedt!
Maar, wien het uit den stroom van 't bruischend harte schiet!

Wat wilt ge, ô Stagyriet? Is Dichtkunst louter malen?
Natuur haar voorbeeld? zelfs in 't schoonst der Idealen?
Ga, gloei uw koude ziel aan 't Dichterlijk gevoel,
En ken in 't werk van 't hart, behoefte zonder doel.
Neen, 't snikken van de borst, het hol en angstig kermen
Des weemoeds, heeft geen wit, geen uitzicht op ontfermen;
Het hupplen van het rund in 't frissche klavergroen,
Beoogt niet, wien 't aanschouwt, genoegen aan te doen.
De pijn, de vreugde spreekt, en eischt zich uit te gieten:
't Gevoel wil doortocht, ja! in lijden en genieten.
Het hart wordt overstelpt, de ziel moet uitgebreid,
En vraagt niet, wie ons hoort, en met ons juicht of schreit?

Bedwing het, Dichter! ja, niets hoeft dien stroom te nopen,
Die in uw' boezem welt. Hy barst zijn sluizen open.
Uw borst verwijdt zich, en uw ingewand wordt vuur.
Uw wezen breidt zich uit door d' omvang der Natuur.
Uw bloed stijgt kokend op, en klemt den stroeven gorgel,
En de adem neemt voor spraak den toonklank aan van 't orgel.
Verbeelding vliegt in vlam, en spiegelt, beeld voor beeld,
De zielsbeweging af die door uw aders speelt.
Nu zingt ge, en 't is muzyk; 't zijn beelden, die als schimmen,
Door tooverkracht gedaagd, uit donkre nevels klimmen.
Maar blinkend, schittringvol, en door hun eigen licht.

Ga, Wijsgeer! leer ons thands den kunstgreep van 't Gedicht!
Leer, leer den samenhang dier onopnoembre trekken,

Die, tot in 't minste deel, des Dichters ziel ontdekken!
Spoor in 't bewerktuigd hoofd het fijne weefsel naar;
Wat beelden voortbreng', vorm', en op hunn' hoefslag schaar';
Wat toets de ziel ontzette, en wat haar dring' tot weenen!
Ik volg u, 'k zal uw les gewillige ooren leenen.
'k Zal met u, in dat Dicht des menschen ziel bespiên,
Den God, uit wien ik stam, in dees mijn schepping zien;
Maar leer door koude kunst geen Dichtkunst samenstellen,
Die uit de ontroerde ziel onleerbaar op moet wellen!
Noch knabbel, als de geit de dartle wijnloot af,
Die, spaarde uw tand haar rank, den eêlsten nektar gaf!
Neen, Bacchus! laat dat bloed op uw altaren vloeien.
Dat de eedle muskadel haar wasdom durft besnoeien!
Neen, Febus! grijp uw pijl, en wreek uw heiligdom!
Zie hier die Kelten weêr, wier woedende oorlogsdrom,
Het Noorden afgezakt, en harder dan hun Noorden,
Uw outers overvalt met plondren, blaken, moorden.
Zend hier uw bliksems, hier uw hagelsteenen weêr
Op 't heiligschennend, op het schrikbaar leger neêr!
En gy, ô Soter! gy, ô Dicht- en Kunstenkweker,
Herrijs! - Maar neen, ô neen, hun dwaasheid eischt geen' wreker:
In eigen rag verward, waait de eerste morgenlucht
Met rups- en keverwolk, hun wijsheid op de vlucht!

ô Plato, zoo vergood! en Platoos volgelingen,
Die de eeuwen bezig hieldt met beurtelings verdringen
Van stelsels, rij aan rij, voorby- en afgegaan,
En al uw wijsheid steeds verandren zaagt in waan!
Het menschdom werd vermoeid van met uw redentwisten
Hun leven, bloed, en ziel, en hoogst belang, te kwisten:
Men streed, nu tegen u, dan voor u, even blind,
En 't Wijsgeerlieverei veranderde als de wind.
Geen leeftijd, of, vertuit aan de eene of andre dwaling,
Die waarheid heeten moest en nieuwe lichtbestraling!
Gaat, weest eerst duurzaam, eerst bevestigd, eer ge u vleit,
Dat Dichtkunst zwichten moet voor uw vermetelheid!
Ze is eeuwig, als Natuur, en zal geen wetten eeren,
Dan die heel 't stoflijk, beide, en 't stoffeloos, regeeren.
Of waant gy 't, dat deze aard, als zy haar kring beschrijft,

Uw les ten richtsnoer neemt, en naar uw voorschrift drijft?
De Maan haar stand bewaart om uw gezag te erkennen?
Of tij en jaarsaizoen in uw gareelen rennen?
Neen, Wijsgeer! zoo uw vlijt die kunstkracht heeft doorzien,
't Is tuige en leerling zijn, geen meesterlijk gebiên.
Ook Dichtkunst is Natuur: Doorzoek heur rijke schatten!
Leer, wat zy edelst, wat zy Godlijks heeft, bevatten!
Beschouw haar in haar werk, wanneer zy harten streelt,
Aan liefde en tederheid, aan schrik en angst beveelt!
Doorzie haar tuighuis! tel heur wapens en sieraden,
Als gy die starren telt die 's hemels kap beladen!
Maar waan, indien uw zorg den Dichter kennen doet,
De Leeraar niet te zijn, dien ze immer volgen moet.
Neen, hebt ge in 't groot Heelal geheimen aan te bidden,
Ook hier versuft uw brein: Kniel neder in ons midden!
De Dichter voelt in 't hart, wat uw besef ontduikt,
En wee hem, wien uw band de vrije vlerken fnuikt!
Hy is geen Dichter meer. Als de opgeschoten ceder,
Ziet Dichtkunst op uw school als op de veldrijs neder,
Of lichten rietscheut, die een teder plantjen bindt,
Maar voor geen kruin bestemd, die worstelt met den wind.
Zy, Leermeestres der taal, zy, aller Wijsheid voedster,
Behoeft niet, dat uw schoot haar fiere rijpheid koester';
Zy staat onkantelbaar, onschokbaar, als de zuil
Van Hermes, in 't geraas van 't daavrend hondgehuil.
Uw zuilspits waggelt steeds, en, telkens omgesmeten,
Verbouwd, en weêr herbouwd, met gapingen en reten,
Heeft vastheid, steun, noch rust. Daar staat zy, fier in top,
En heft voor de eeuwigheid haar trotsche machtspreuk op:
Een leeftijd gaat niet om; haar hoekkanteelen breken,
En 't gantsch gevaarte ligt door eigen last bezweken.
Neen, Dichtkunst, gy, gy leeft, onsterflijk als Homeer!
Blaas me aan, gevoel der kunst! ik wil geen meesters meer.

Speel het fluitjen vink of sijsjen
Kunstmuzyk en zangspel voor!
't Went aan 't voorgepiepte wijsjen
Ongevoelig hart en oor.
't Leert het spoedig na te gorgelen,
En vermaakt zich in dien toon;
Maar, waar blijft hun kunstloos orgelen?
Waar het hartdoordringend schoon?

Zangeres der loovrenzalen,
Die in 't luistrend woud gebiedt;
En gy, Pindus nachtegalen,
ô Verzaakt u-zelven niet!
Laat, wien 't lust, vrij noten zetten;
Geef hy regels naar zijn' waan;
U te binden aan zijn wetten,
Waar, Natuur voor 't voorhoofd slaan.

'k Spreek tot U, ô ware Zangeren,
Die, als 't Dichtvuur u bevangt,
Aan geen ijdel hoofdbezwangeren,
Maar aan 't hart uw vaerzen dankt!
U, die in uw vrije tonen
Nog Homerus schaduw schetst,
Al zijn kunst en lauwerkronen
Door verval der eeuw verflescht!

Ja, uw kunstkracht is g e v o e l e n ,
J u i s t gevoelen, met een hart,
Dat, wat drift het door moog woelen,
Nooit het helder brein verwart.
Dat, in vollen gloed aan 't vlammen,
Met zijn vlam verbeelding ziedt,
Dat zy dijk doorbruischt en dammen,
En door star en melkweg schiet!

Schiet dan uit, geroerde zielen!
Schiet in louter vuurgloed uit!
Vaart den Dagvorst in zijn wielen!
Maakt den Donderwagen buit!
Dwingt die Thetis in uw armen
Die voor niemand heeft gebukt,
Dat haar kniën u verwarmen
Als gy haar de heupen drukt!

Dan zal 't Egis der Aaloudheid
Bliksemoogen van uw Lier!
Alles buigen voor uw stoutheid!
Alles branden van uw vier!
Ja, dan zult, dan zult gy ZINGEN,
En uw zang zal waarheid zijn,
Waarheid uit de hemelkringen;
En des Wijsgeers wijsheid, s c h i j n .

1809.

's Menschen staatsverwisseling.
uitgesproken in de amsterdamsche afdeeling der hollandsche maatschappy van fraaie kunsten en wetenschappen.*

Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar.

OVIDIUS.

Daar, waar 't verdwijnend Oost, in sneeuw en nacht bedolven,
't Naburig West begluurt van d' overkant der golven;
Waar grond, en lucht, en licht, en dak, en drank, en spijs,
Geen' andren aanblik schenkt dan steeds eenvormig ijs;
En zy, wier milde hand al 't schepsel kweekt en koestert,
Zich als een stiefmoêr draagt, die 's Egaas speelkind voedstert,
En 't hongrend kroost den brok, waar meê ze een bandhond voedt
Niet toewerpt dan met spijt, als bastaarts nog te goed.
Daar, half den tijd op 't ijs, en dan in donkre holen
Vol rook en stank en walm aan lucht en licht ontstolen,
Gevoelt de Tzuchti niet dat hy genoegens derft,
Maar juicht in 't vlammend Noord het geen zijn' hemel verft.
Hy vindt zich welbedeeld met 's noodlots ongenade;
Omhelst zijn dor geslacht en plat verkrompen gade;
Smaakt traan en vischgewei als 't hoogste goed op aard;
En acht zijn lot niet zoet, maar zelfs benijdenswaard.
Hy rekent geen gebrek, dan 't geen hy kan vervullen,
Geen heil, dan 't geen hy kent. De parels die hem hullen,
Zijn pijlpunt, angel, naald, zijn enkel vischgebeent';
En alles wat hy wenscht, is in dien schat vereend.
Of, mocht hy robbe of beer den taaien huid ontstropen,
Zijn rijkdom is voor goud noch koningdom te koopen,

* Winterbloemen I, 33.

Wanneer hy, in zijn pels of walrusleêr genaaid,
Zijn honden beven ziet, zoo verr' zijn zweepsnoer zwaait.

ô Zalige eenvoud! en ô weldaad, op te wegen
Met meer dan overvloed, en wat men schat voor zegen!
Den mensch is alles wel, hoe aaklig 't lot ook schijn':
Hy leeft, en 't is genoeg. T e z i j n is w e l t e z i j n.

Maar ik nochtands, ik leef; en 'k voel mijn'boezem zwoegen. -
Is leven zaligheid? ook ik dan heb genoegen. -
Helaas! hoe wordt dat woord door 't hart gewederstreefd!
Neen, w e l t e z i j n is z i j n; hy leeft niet, die slechts leeft.
Behoefte laat het hart, by 't vruchtloos smachten, ledig.
Wat is er, dat heur' kreet, die rustloos schreeuwt, bevredig?
Behoefte, en die wat ik noch heel eene aard vermag,
Tot haar vervulling eischt, verhaatlijkt my den dag.
Ik hijg, ik dorst naar 't graf, als rustplaats van dat woelen
Der blakerende drift, door bron noch zee te koelen,
Die me afweidt en verteert, en heeter gloed ontsteekt,
Dan 't hijgend hert beproeft dat uit het jachtnet breekt,
Of, aan den beet ontsnapt der afgerechte honden,
Zijn tong aan 't bloed verfrischt dat druppelt uit zijn wonden.

Men wrake 't huisdier niet, dat eens te wel vergast,
Het drooge brood verwerpt, en om het wildbraad bast.
Thands kent hy wat natuur hem eenmaal had beschoren,
Hy, voor geen plant of zaad, maar dierlijk vleesch geboren!
Helaas! ook ik, ik voel, my drijft een andre trek,
Die me aanwijst wat ik misse en 't aanwijst als gebrek.
't Besef van 't BETER schept (ontvlamt het onze wenschen)
Het GOEDE tot een k w a a d by dierenteelt en menschen.
Ja, kennis van het GOED, voor ieder, buiten God,
Is pijn, en vloek, en dood, en - 't onheil van ons lot.

Maar waarom dan, ô Gy, die stofklomp wrocht en leven,
Ons, nietig menschenkroost, die vatbaarheid gegeven,
Dien indruk toegestaan, die alle heil verwoest,
Indien men zelfs na 't graf niets beters hopen moest?
Neen, dit, dit kan niet zijn. Dan waar de mensch tot plagen

Bestemd; zijn aanzijn, vloek; geen blijk van welbehagen,
Geen werk der Godheid, die zich scheppend mededeelt
En uitbreidt, waar 't gezuis van 's levens adem speelt,
Om U, zijn' Vader, eer, en lof, en dank te zingen!
Dan eischte 't bloot vergaan den wensch der stervelingen,
En, vormlooze aarde waar, in 's pottenbakkers hand
Dan zaliger dan wy, aan 't Englendom verwant!

Zoo spreekt een zoete stem, en schept in 't hevigst lijden
By 't opgaan van den zucht een zweemsel van verblijden.
Ja meer, dat zweemsel-zelf is blijdschap die vertroost,
En 't kermen om ons lot met zegening verpoost.

Zou echter, zou die stem het lijdend hart niet liegen?
Ach, 't moêgeweende kind is licht in slaap te wiegen! -
Dan, ook die slaap is rust (geniet' men haar!) van 't leed.
Gelukkig in zijn ramp die 't ongeluk vergeet!
Lij heden, in de hoop op 't een maal beter m o r g e n !
En, is het leed een leed, vergroot het door geen zorgen! -

Zie daar de worsteling des levens, stond aan stond.
Zoo loopen dag en nacht in beurtverwissling rond
Met wederzijds ontvliên en wederkeerig prangen!
Zoo sluit het jaar zijn ronde om weder aan te vangen!
Zoo slorpt des levens wel het nieuw gekoelde bloed,
En perst het krimpende uit, met nooit verdroogbren vloed!
Zoo volgen vloed en eb, en zetten bank en stranden
Nu, overstelpt van 't nat, dan, bloot voor 't zonnebranden!
Ach! alles wentelt als de velgen van het wiel!
't Drijft alles in één' kring; - de rust-zelv van de ziel.

ô Gy, die boven 't stof en de eindigheid verheven,
Niet voortduurt, als de mensch in dit of 't Englenleven,
Noch oogenblikken knoopt aan 't steeds ontvloeid bestaan,
Maar e e n s , u-z e l f in eens, niet a f neemt en niet a a n !
ô Dat we één oogenblik de toekomst en 't voorleden
Eenzelvig konden zien en saamvereend in 't h e d e n !
Verwachting waar niet meer: Begeerte schoot den droom
Van 't valsch verlangen uit, als dien van d' ijdlen schroom;

Die, beide, vreugde en smart gedurig samenmengen,
En beî vervalschend, beide op d' eersten teug verplengen!
Dan hield de twijfel op van 't ons beschoren lot;
Wy waren 't geen wy zijn! - Maar dan waar 't schepsel, God!

Neen, zwijg, verdwaasde wensch! Die toekomst, waar we op staren,
Als wierd ze uit n i e t gewrocht, is steeds in 't THANDS te ontwaren.
Het zaad bevat den stam, gelijk de vrucht het zaad
Dat in den warmen schoot des aardrijks opengaat;
En 't HEDEN rustte met zijn MORGEN, in ons GISTER':
Niets nieuws ontstaat er by, en niets van 't oude mist er!
Men zie in 't omzien, zie in 't rugwaartzien, vooruit,
En kenn' de plant in 't zaad eer 't keentjen zelfs ontspruit!

Niet diep behoeft ge uit de aard de waarheid op te delven;
Beschouwen wy 't heelal, ô stervling, en, ons-zelven

Is iets by 't schepslendom of nutloos, of te veel,
Of zonder blijkbaar doel ten dienste van 't geheel? -
Zie schubbe, of hair, of plooi, in visch, of dier, of wormen!
Zie weer- of voedingstuig, gestalten, grootheên, vormen! -
Maar zie uw lichaam thands. - Eer ge in 't beslissend uur
Der rijpheid voor het licht, de banden der natuur
Verscheurde, om uit de nacht haars kerkers los te wringen,
Wat was u de oogbol toen, waar 't licht niet in kon dringen,
Wien zelfs geen voorwerp zich kon opdoen in die nacht?
Of, wat, de dichte long by aâm noch ademkracht,
Terwijl ge in 't water laagt bedolven en omvloten,
En 't bloed uit moeders schoot uw hart kwam toegeschoten?
Toen kost ge in arren moed', onwetend van uw lot,
Om nutlooze oog en long licht twisten met uw' God;
('t Is blindheid t' allen tijd, die tegen de Almacht sportelt!)
Maar thands, geen groeiloot meer, in andren stam geworteld,
Thands zelfbewegend, en van eigen bloed doorstraald,
Vereischt dat bloed de lucht, waar in gy ademhaalt:
Thands moet de lucht die long, het licht die oogen treffen,
Geschikt om over de aard en hemelwaart te heffen.
Eerst wierdt ge een vrucht, toen mensch, en droegt, nog bloote vrucht,
Het werktuig voor den mensch, voor licht en levenslucht.

Wat zijn voor 't zuigend kind de tanden, in hun kassen
Verholen? - Vruchtloos, ja! Maar zie de tanden wassen! -
Wat zijn de deelen der geslachten voor het wicht,
Dat argloos in zijn wieg by 't slapend zusjen ligt? -
Neen, mensch, doorzoek uw lot. Het kroost der stervelingen
Is voor niet é é n ' gevormd, maar voor een a a n t a l kringen,
Een a a n t a l standen, hem door de Almacht toegelegd,
Te ontwikklen door den tijd, en, niet aan één g e h e c h t ,
Maar grijpende in elkaâr als schakels van een keten
Wier ring de Godheid houdt, door ons niet af te meten!
Eerst vrucht des moederschoots; dan, lucht- en lichtgenoot;
Kind, knaapjen, jongling, mensch; - dus spoên wy naar de dood.
En wie die 't lichaam draagt, die 't zag in zijn beginsel?
Wie onderscheidde 't ooit van 't uiterlijk omwindsel,
Door 't zintuig opgemerkt, zoo 't licht en druk weêrstaat?
Wie zag het, dat h y wete of 't in het graf vergaat?
De zijworm heeft volwrocht, en, van zijn web omgeven,
Verloor hy de eerste vacht, en met die vacht het leven.
Dus schijnt het. - Maar ô neen, daar breekt een tweede schel,
De doode heft zich op en praalt als dagkapel.
Nog kruipend gaf hy zij'; thands ziet hy naar de wolken,
En moet het volgend jaar met nieuw geslacht bevolken:
De schijndood was alleen een sluier der Natuur,
Waar in zy 't werk verhult van 't nieuw ontwikklens-uur.
Doch die ontwikkling ook vertoont niets, nieuw geschapen,
Maar lag in 't wormgestel eer 't aanving met te slapen.
Zoo is ons lichaam mede, en, by de rust van 't graf
Verbreidt zich 't fijner deel en schudt het grover af.

Maar wie wist, in den worm, den vlinder aan te toonen,
Eer ooit de vlinder wierd? - of wie van Adams zonen,
Erkent in 't lichaam thands dat edeler gewrocht
Dat in zijn windsels ligt en vruchtloos wierd gezocht?
Eens doet het geen den slaap, den slaapdood, is doorkropen,
In 't Englenaangezicht verhelderde oogen open,
Doorziet wat duister is en wat door 't licht verblindt;
En de engel volgt den mensch, gelijk de mensch het kind.

Wordt dan die sterke drift naar voller goed, naar beter,

Hoe meer te loorgesteld, steeds bruischender en heeter;
Verzaadt, verkoelt zy nooit, en heeft dees nietige aard
Geen voorwerp dat haar lescht, geen voorwerp, harer waard:
't Bevreemde u niet, ô mensch! In de enge kerkerbanden
Voelt de onvoldragen vrucht reeds werkende ingewanden,
En trapt van ongeduld de moeder tegen 't hart,
Als nog hun werkingkracht niets met zich brengt dan smart.
De zuigling voelt reeds vroeg de teedre kaak geprikkeld,
Eer 't rijzend tandyvoor zich uit zijn lâ ontwikkelt
En opzet tot een rij van parelblank gebit.
Ja, 't knaapjen wordt somwijl voor 't tijdperk reeds verhit,
En kwijnt, en zucht, en woelt, heel 't werktuig tot ontstelling,
(Eer ze oorzaak toont of doel,) van onbekende kwelling.
Ach, 't kinderkusjen bleef geen kusjen van een kind,
Maar 't stort en zuigt vergif, waar 't zelfs geen voorwerp vindt:
Niets argwane Oudrenzucht, meer waakzaam dan te voren:
't Herkent zich-zelf nog niet, en de onschuld is verloren.

Beklaag dan, sterveling, uw eedler kwelling niet!
Ze is veerkracht die reeds vroeg uit d' aardschen sluimer schiet,
Om eens, als 't grover deel ons uit zijn schel zal slaken,
In d' ons beschoren staat de zaligheid te smaken
Waarvan ze ons vergewist als 't werktuig van zijn doel.
Neen, zegen (wat het kost') dit prikkelend gevoel!
Neen, doe het u die schors, dien slangenhuid, verachten
Waar ge in gebonden ligt met nog omwonden schachten,
In spieglend wederlicht van 't ongeschapen schoon
Eens uit te breiden naar de hoogte van Gods throon!
Die kwelling zij u troost, die onrust u, genoegen!
Dit zwoegen zij u lust, om de oorzaak van dit zwoegen!
Het voere ons, kruipend, voort naar 't gene ons blijft bestemd!
Het worstle met den band die ons zoo drukkend klemt!
Het zweepe ons uit het stof der logheid, waar we in krielen!
Het drijve ons zuchtend op, zoo vaak we in slaapzucht vielen!
't Onttrekke ons aan de zucht voor 't tijdlijk ongenot!
't Versterk' de vatbaarheid voor waarheid, recht, en God!
En lachen we op dit pad, hoe zwaar de rampen wegen,
Een nieuw geboortelot in onze ontbinding tegen!

Ja, perkte in d' engen kring van bakermat tot graf,
Het onverbidlijk Lot geheel ons aanzijn af,
Dan (ware 't ook geheel uit wellust saamgeweven)
Dan moesten wy voor 't minst ons-zelv' niet overleven!
Doch, stellen we al die reeks, die onafzienbre rij
Der rampen, steeds vernieuwd, van 's levens last, ter zij:
Verwachting zonder eind, en eeuwige mislukking:
Der kindschheid nietigheid, en onmacht, en verdrukking;
De raadloosheid der jeugd, door al wat is misleid;
Des levens kracht, verkwist, en dan te laat beschreid!
't Zij alles voor den mensch verkwikking en genieten!
Nog voelt hy 't zich te vroeg voor enkle smart ontvlieten.
De knikkende ouderdom ontwricht de frissche leên;
Sleept krachten, moed, en trek, met liefde en wellust heen;
Verwoest genoten heil door 't slopen van 't geheugen,
En neemt den tooversmaak aan de eertijds zoetste teugen.
Beschroomdheid, kindsche vrees, gaat onmacht aan de hand;
Het oordeel stompt, en zwijmt, met kennis en verstand;
En 't vaartuig is te niet, en uit- en afgesleten,
En laat de dood reeds in door duizenden van reten
Eer wal of haven naakt, in 't midden van den vloed
Door wien men naar de rust der stille graf kuil spoedt.
Waartoe een kiel gebouwd om midden in de baren
Te breken, eer zy half den zeetocht kan bevaren?

Ach! waar dit leven doel, met wat dit leven schenkt;
Des levens zoet bereikt, waar 't leven niet verlengd.
Men klom, (en nam niet af) tot d' oever van zijn dagen,
En stierf dan in 't volop van 's levens welbehagen,
Maar droeg om 't luttel tijds van 't geen men w e l z i j n heet,
By 't eerst voorafgegaan geen nog beklaagbrer leed.

Maar neen, 't inwendige, meer eigen aan ons wezen,
Eischte eerst den steun van 't lijf ten hoogsten bloei gerezen,
Nu minder; en dit lijf vermindert dag aan dag,
Tot de engel, meer volwrocht, het gants ontberen mag,
Om, na een levenstijd van langzaam voorbereiden,
Zich van d' ontsierden schel des stofbalchs af te scheiden:
Den schel, verflenst, verschroeid, verrimpeld, dor, en droog;

(Geen lichaam, eens zoo fier en heerlijk in het oog,
Maar lichaamlooze huid, ontbloot van kracht en spieren,
Waar door geen vochten meer in zwellende aders zwieren,
Waar in geen ingewand zijn plichten meer verricht,
Maar borst en zintuig sluit voor adem, lucht, en licht!)
Verwerplijk overschot, ja, toonbeeld van misvormen,
Ten afschuw aan zich-zelv', en waardig aas der wormen!

Dan zalig, ja, die dood die 't kranke wrak verstoort!
Dan breken we uit die mest in nieuwe planten voort!
Of neen, als vlinders, uit de rupspop voortgesproten;
Veredeld, hemelwaard', en Goden lotgenoten!
Als Cherubynen, uit wier schitterend gelaat
De glans der godheid blinkt, als door een wolkgewaad,
En wien geen afgrond diep, geen nacht bedompt of duister,
Maar alles helder is, door 't licht van dees hunn' luister.

Mijn vrienden! dit 's het doel, waar voor wy hier bestaan.
Dit trooste ons op deze aard van al wat we ondergaan!
Bestemt uw boezem dit? verheft hem naar den hoogen,
En zeegnen we in ons deel 't aanbidlijk Alvermogen!
Of dwaal ik, is die hoop een ijdel droomverschiet?
Stoort, bidde ik, dan dien droom, die zoete dwaling, niet.

Llofzang.

Daalt van den hemel, heilige Engelen!
Daalt neder, Serafs, op mijn beê!
Leert, leert mijn hand de tonen mengelen,
En deelt mijn hart een vonk van uw vervoering meê!
Vervoering, niet als in den hoogen,

Voor 's Hoogsten zetel neêrgebogen,
Uit overstelpt gevoel het juichend h a l l e l stort,
Waarby de donderslagen zwijgen,
De Choren spraakloos nederzijgen,
De Hemelen van onmacht hijgen,
En 't schepsel voor zijn' God tot niet gesmolten wordt!

Neen, geesten, 'k vraag u zulke zangen
Voor 't sterflijk, 't zondig harte niet,
Dat, by dees tranen op mijn wangen,
D' onzuivren aardschen zucht beängst ten hemel schiet.
Mijn oog verblindde van uw stralen,
Mijn borst verloor zijn ademhalen,
In hooger kring verplaatst, ontstoken van uw' gloed:
Neen, moog me een invloed slechts doorwoelen,
Als menschlijke ijver mag bedoelen,
Als 't sterflijk weefsel kan gevoelen,
Zoo lang ons 't vleesch omhult en op dees aardhoop wroet.

Ja mocht, ô mocht het my gelukken,
Uw' toon te stellen op mijn Luit;
Uw Dichterlijke snaar te drukken,
ô Godgezalfde Vorst, ô Jesses fiere spruit! -
Ja, mocht ik een' dier tonen roeren,
Waar meê gy harten op kost voeren,
ô Veldheer, voor wiens staf de zee zich kliefde en vlood,
Rivieren uit den rotssteen drongen,
De volken zich hunn' boei ontwrongen,
De heuvels als hun lammren sprongen,
En 's afgronds navel zich ontsloot!

Maar neen, ook dit waar nog vermetel.
Wie zou hem dingen naar de kroon,
Die, door Gods hand geleid ten zetel,
Zich boven 't sterflijk hief door meer dan aardschen toon?
Of wie durft op de hielen treden,
Wien Horeb met Gods glans bekleeden,
Van de Almacht, van een' blik haars aanschijns, schittren zag?
Neen, 't hart dat Davids harp bezielde,

't Gelaat, dat heel een volk vernielde
't Geen bevend voor zijn schittring knielde,
Eischt meer dan menschlijkheid, eischt Englen-zelv' ontzag.

Neen, stervling! zwijgen, neen, verstommen
Voegt d' ingekerkerde in dit stof.
Geen vliegjen dringt met nietig brommen
Tot de ongeziene heiligdommen,
Al wemelt het zijn' Schepper lof.
Doch ook dat vliegjen in dat wemelen
Trekt meê het toezicht van Gods hemelen,
En voert Gods Almacbt in zijn vlerk:
Ook wy, wy dragen in ons binnenst
Het stof- en machtloosheid verwinnendst,
Het zegepralendst Englenmerk.

Bedriege ik my - of voel ik 't blaken
Eens onuitsprekelijken gloeds? -
Wat hoore ik my door de ooren kraken?
Wat voorhang heft zich op? - Wat droom, of welk ontwaken
Rolt h i e r , 't tapijt der starredaken,
D a a r , 't overkleed der aard en 't waterblaauwe laken
Des ongemeten' vloeds
Van voor mijne oogen weg? - Ik zweef! - Ik voel my-zelven
Niet meer. Geen wanden of gewelven
Omsluiten hier mijn vlucht - 't is eindloos wat ik zie!
Ja, 't Rijk der Godheid kent geen palen:
't Is hemel, waar mijne oogen dwalen,
't Is hemel, wat ik voel, en hemel waar ik vliê!

ô Gy, die boven 't eindelooze
In 't licht dat u omkleedt, uw eenig heiligdom,
Heel de eindloosheid vervult -! Wat zegge ik? ach, ik bloze!
Neen, de eindloosheid omvangt, als zeën in haar kom!
Gy, bron van weldaad, aanzijn, leven,
Uw oog, uw kracht doordringt me, en streeft mijn vezels door.
Gy, hebt ge aan zon by zon haar loopbaan voorgeschreven,
Geen dropjen van mijn bloed mag door mijne aders zweven,
Of gy geleidt het langs zijn spoor.

Gy brengt in rijpe moederzaden
De ziel; de schoot ontfangt; het klompjen schiet zich uit;
Het wortelt. - 't Neemt verband in vastgevlochten draden,
Die 't voeden: warme vochten baden
Het vruchtjen, dat hun net omsluit.
Het werktuig van den geest schept leven en gevoelen:
't Onmerkbaar hart begint te woelen,
En vormt zich aders, bloed, en borst.
Reeds ziet men 't vocht het slijm doorvloeien,
De leedtjens aan het lichaam groeien,
En alles met zijn schel omkorst.

Groei, vruchtjen! wentel in die golven
Van 't om u spoelend moedermeir!
Ook daar, in diepe nacht bedolven,
Ziet de Almacht op uw wording neêr.
Gevoel heur' gloed uw zenuw prikkelen,
En zin- by zintuig zich ontwikkelen;
't Gevoel, vertalrijkt in zijn' aart,
U nieuwe vatbaarheden spreiden;
En de ingewanden zich bereiden
Om lucht en voedsel af te scheiden,
U in een' tweeden kring bewaard!

Wat doet ge, ondankbre? hoe! Wat dringt gy heup en lenden
Der moeder die u draagt, en trapt haar tegen 't hart?
Van waar die rustloosheid? dit wringen, worstlen, wenden?
Waar toe haar 't lijf verscheurd met onverdraagbre smart?
Maar neen, die smart moet wellust baren!
Wring los wat banden u bezwaren!
God roept u, 't loopperk in te varen
Der nieuwe wareld die u wacht.
De wortel dort, het plantdierleven
Houdt op: - der schepping wordt een werklijk mensch gegeven,
Wiens oog den hemel door moet zweven, -
Die de aard bevolk' met Nageslacht.

Geniet den dag, en 't zongekoester,
ô Stervling! Meng de lucht door 't bloed dat u verhit!

En voer in 't ingewand uw eigen levensvoedster!
En zwier van oord tot oord naar vrijen keur en wit!
Maar wacht, dat ook dit oog verduister',
Die long den adem smoor', dat ingewand verstijv'!
Een heilrijk uur genaakt, en breekt een' tweeden kluister;
En gy! herteelt tot nieuwen luister,
Van uit dit grof en dierlijk lijf.

Dan zullen we u, ô zon, erkennen,
Die 't Al bezielt!
Dan mogen wy op Englenpennen
Die wareldhemelen doorrennen,
Wier onafmeetlijkheid ons opgetogen hield.
Dan zullen we, Algenoegzaam wezen,
Ons-zelven in Uw' boezem lezen,
Uw' spiegel voeren in ons hart!
Dan, uwer waardig, tonen slaken!
Dan zal zich heel Uw werk voor ons gezicht volmaken;
Geen onverstand Uw wijsheid wraken!
Geen zucht meer naar 't verboden haken!
Dan sterven dwaasheid, boosheid, smart.

1810.

Schilderkunst.
uitgesperoken in de maatschappy ‘felix meritis,’ te amsterdam.*

Schaduwen der groote Zangers, die de Aaloudheid heeft vergood,
Zweeft gy somtijds nog op de aarde, van het zichtbaar stof ontbloot,
Gy, Amfions, gy, Homeren! of (is deze beê te stont,
En uw hemelgloed te hevig voor een' boezem, reeds zoo koud,)
Gy dan, zanger van Cyrene! zoo gy 't zalig Geestendal
Nog betoovert, nog verzaligt, met uw' gouden hemelval;
Zoo de luistervaste schimmen zich verdringen by uw lied,
Zich verliezen, zich vergeten, waar uw ader bruischt en vliet;
Gun, ô gun my dan een vonkjen van het u doortintlend vier!
Gun een' naklank van uw galmen aan mijn' zwakgestemde lier!
Gun een sprankjen van die volheid aan mijn dorren adersprong,
Die in uw zoo rijke hymnen Febus bakermat bezong!
'k Zing een Godheid, uwer waardig, Delos waardig, en uw' toon:
'k Zing de Dichtkunst in haar zuster! 'k zing de kunst van 't zichtbre schoon.

Het outer is getooid, de wyrookvaten blaken;
De zilvren feestbazuin doorklinkt de tempeldaken,
En daagt de jonglingschap voor 't plechtig chooraltaar.
Ontfangt des priesters groet, gy kunstgezinde schaar,
En biedt der plechtigheid by de onbesmette handen
Die reine boezems aan, die voor de Godheid branden;
En, ongewijde kring, verstoort ons offer niet!
Onheiligen, staat af - en, heiligschenders, vliedt!

* Winterbloemen II, 5.

Beheerscheres der ziel, die harten weet te kneden,
Strooi rozen, Poëzy! En gy, Bevalligheden,
Doorstrengelt ze in den krans van eeuwigen lauwrier,
Hier opgehangen. Kroont de dichterlijke lier
Met palm, en bruine myrth, en meibloem, en liguster!
Ja, Dichtkunst gaat ten rei, ter hoogtijd van heur zuster,
En de aandrift van heur' gloed vervult het heiligdom:
Juich, feestschaar! feestschaar, juich! en zing de wangunst stom!

Doch, kunstnaars, durf ik hier (vermag ik 't) in uw Choren
De gouden cyther slaan, het blijd Iö doen hooren; -
Met stramme vingrentoets en heeschen gorgeltoon
't Gewelf doen zuchten, aan den Godenzang gewoon
Dien Loots, dien Helmers stortte en door uw borst deed stroomen
Met nooit gevoelde lust: die Peneus lauwerboomen
Deên buigen voor de wilg, die Vecht en Amstel siert,
En Febus waardig zijn, wanneer hy hoogtijd viert? -
Ja, 'k durf het: laat my 't bloed door strammer aders vloeien,
De Godheid wenkt my toe en doet my d' adem gloeien;
Zy, die wy 't wyrook biên, zy neemt mijn galmen aan!
Mijn hand behoort ook haar, zoo lang mijn hart zal slaan.

Volschoone, wie 't palet tot cyther, en de verven
Tot tonen zijn, die niet in de ijdle lucht versterven,
Maar eeuwen tarten -! die, met zonneglans omstraald,
In 't flonkerend gesteent' van Iris gordel praalt,
Het heden stil doet staan, 't voorleden weêr doet keeren
En kluistert door uw' wenk; Gy, godheid die wy eeren!
Waar toont ons de aarde uw wieg, van waar uw lof begint?
Waar d' oorsprong uws bestaans? Wie voedde u, teder kind,
Aan moederlijke borst, of vlijdde uw tengre leden
In zwachtels, - steunde uw' voet by 't vormen van uw treden,
Of leerde u, op een wiek te steigren naar om hoog,
Die door den ether voert, door wolk en nevelboog?
Toon, aardrijk, toon dat land, dat Delos, zoo verheven,
Dat, bakermat der kunst, haar de eerste speen mocht geven!
Toon my het palmloof aan, het heilig plekjen grond,
Waarop zich 't godlijk wicht uit moeders schoot ontbond!
Toon my den zwanenstoet der zilvren waterplasschen,

Die met heur blanke vlerk haar kuischten onder 't wasschen,
Haar 't welkom boden met dat godlijk feestgeschal
Dat Febus hooren mocht uit Delos waterval! -
Neen 't aardrijk zwijgt, Godes; het durft zich kweekster roemen
Van Febus, van Diaan, hun wieg en oorsprong noemen;
Maar de uwe ontziet zy, is te heilig. Neen, geene aard
Die, Dicht-, die Schilderkunst, uw godheên heeft gebaard.
Gy beide daaldet neêr uit de ongenaakbre kringen;
Daar hebt ge uw' oorsprong, daar by hooger hemelingen:
Geen aardrijk kweekte u; neen, 't ontfing u van den trans,
Waaraan de dagtoorts rijst in onverdraagbre glans
Die de oogen blindt: of neen, uit nog een hooger orden,
Waarin de hemelen, waar wareldstelsels worden,
En zonnevuren zich ontsteken. Daar-alleen,
Is de afkomst, uwer waard, en niet op dit beneên.
Neen, 't was geene aardsche maagd, die by de morgenstralen,
Haars minnaars schaduwbeeld op 't muurwerk af mocht malen;
Neen, 't was geen herder, die by heldren avondgloed,
Het ooilam, uit zijn hand met verschen thym gevoed,
De lievling uit zijn kooi en 't siersel van de velden,
Afschaduwde in het zand; in wien we uw' oorsprong melden.
De Schilderkunst heeft niets van 't sterflijk wezen in;
Zy neemt heur aanzijn uit geen wulpschheid van de min;
Ze is Godlijk, scheppinggeest, en Goden waardig: Goden
Uit hooger kreits geteeld, wie hooger tot zich nooden;
Wie 't stof te laag is waar ze in leven, de enge kring
Van 't uitgebreid heelal voor hun verademing
Te omperkt, en die door 't rijk der verste mooglijkheden
Zich wegen openen, en nieuwe sporen kneden,
En wien, hun gantsch bestaan versmeltende in g e z i c h t ,
Geen stof, geen voorwerp blijft, geen wareldstof dan l i c h t .

Maar welk een duistre taal laat zich mijn mond ontvloeien!
Godesse, zijt gy 't zelv, die dus mijn hart doet gloeien,
Mijn' boezem kloppen? Ja, uw steigerende blos
Omhult my 't voorhoofd; 'k ruk my 't grove zintuig los;
'k Zweef meê in 't zuiver licht, uw wareldstof, uw' zetel;
Zy is mijn hoofdstof, zy! Op wieken, meer vermetel
Dan kunstnaar Dedalus, ontvliede ik de aard, en streef

Die Almacht nader, door wier ademtocht ik leef.
Ja, lichaam, afstand, tijd, verdwijnen; zonnestralen,
In 't zevenvoudig licht ontbonden, idealen
Van stofloos schoon, gevoel van loutrend boezemvuur,
Zie hier mijn wareld, hier mijn schepping! Zwicht, Natuur!

Onheiligen, staat af! daalt neder, hemelingen!
Het tempelwelfsel schokt, ik hoor de Serafs zingen,
En 't ruischen van den dans der sfeeren door de lucht
Des ethers, hupplende in de tuimling van heur vlucht!
Kom, Toonkunst, kom te hulp - ontmoet die blijde reien
Met luit- en cymbelsnaar, met d' adem der schalmeien;
Huw aarde en hemel aan den harpklank! - dat hy stijg'
En schildere aan 't gehoor - en gy, mijn zangster, zwijg!

't Gaat wel, mijn borst schept lucht. Thands moogtgy bruischend vlieten,
Mijn vaarzen! thands de ziel door de ooren overgieten!
't Verkropte hart geeft thands den adem vrijen toom; -
Welaan dan, vloeie ons lied met onbedwongen stroom!

't Gemeen wane in een reeks van nagebootste trekken,
Natuur! uw vorm ontleend, de Schilderkunst te ontdekken;
Juich' kleur, juich' omtrek toe, die 't argloos oog misleidt,
En 't doek zijn doorzicht geeft door 't schrandre kunstbeleid.
Ook dit geeft kunstnaars lof! Het zijn hun de eerste trappen
Naar 't voorportaal der kunst, die 't groots was op te stappen;
Maar 't is het misverstand van 't schuw gevogelt' niet,
Dat, door den schijn verlokt, naar kers of bezie schiet;
Geen hand, die zich vertast aan de afgemaalde druiven,
Zich uitstrekt om van 't doek den voorhang weg te schuiven;
Of 't kusjen toewerpt aan de schoone die ons blaakt;
Die, Schilder, of uw' roem of dien der kunst volmaakt.
Haar doel is niet, natuur als volgster uit te drukken;
't Is haar ten voorbeeld zijn - 't is schoonheid, 't is verrukken!

Gy, Schoonheid, godlijk beeld! gy, waarheid-zelve, omhuld
Met menschelijk gewaad, waar zy ons aanzien duldt
En, om onze oogen door haar glans niet blind te stralen,
Zich-zelve omnevelt in het stofbeeld dat wy malen.
Gy, die Natuur omkleedt met meer dan hemelpracht,
Die velden met gebloemt' en 't starrenkleed der nacht
Met flonkrend goud doorstikt, den grootvorst van de dieren
By kracht van klaauw en tand en saamgedrongen spieren
De breede manen schenkt en 't koninklijk gelaat;
Den fieren Luipaart doscht in 't bonte pleeggewaad;
De zwaan met versche sneeuw, en, dartel in 't verkwisten,
Den paauw met goud bestelpt en gloeiende amethysten;
En zelfs den vlinder, die om 't heidebloemtjen waart,
De vlerken schooner tooit dan d' opperthroon der aard!
Gy, in wier zachte lonk 't weldadig Alvermogen
Ons toelacht, en den mensch zich nadert uit den hoogen;
Gy die, wat is, vervult: gy houdt den zijden band
Die ziel aan lichaam huwt, in uw aanbidbre hand.
Door u gevoelt de geest het voorrecht van de zinnen;
Het zintuig leert door u bewondren en beminnen!
Geheel de mensch, verdeeld, en met zich-zelv' te onvreên,
Vloeit door uw' aanblik, door uw tooverkracht, tot een.
U kennen, is genot; gy geeft waardy aan 't leven;
Gy 't hart den spoorslag om tot hooger doel te streven,
En stooft en blaakt het door een' ongeschapen gloed,
Die in onze aders bruischt en uitzet met het bloed,
Verengelt, en vergoodt. Voor u is 't dat wy knielen.
ô Zalig, dien een wenk uws aanschijns mag bezielen!
Hy rukt geen burchten om, noch trapt, door 't rookend puin,
De volken op den nek, met lauwren om de kruin,
En handen, klam van bloed; hy strekt van Indus stranden
Tot Kalpes heuvelspits geen al omslaande handen;
Geen zwaard, geen scepterstaf, die glinstert in zijn vuist!
Geen Taag, die om zijn' voet met gouden golven bruist!
Neen, liefde en lust en smaak, en gy, Bevalligheden,
Die Schoonheids gordel weeft, gy wemelt om zijn schreden.
Hem is de Hemel mild. Hem stort de Poëzy
Haar rijkste gaven uit: hem vloeit de melody
Der zangkunst; en de luit betoovert in zijn vingeren,

Toomt tijgren bloeddorst in, en stugge warelddwingeren.
Hy spreke; een wareld beurt haar schedel uit het stof!
De woesteny verdwijnt voor Edens palmenhof!
Paleizen steigeren; en praal- en eerezuilen
Verrijzen uit de nacht der onderaardsche kuilen!
Het marmer ademt op zijn' beitelslag; 't palet
Draagt aan zijn hand 't heelal in eenen verfkleursmet.
Wat zeg ik? ja, 't Heelal, maar met een' nieuwen luister,
Gelijk toen de Almacht sprak en 't opstond uit het duister,
Of, zoo gelijk Hy 't ziet, die, aan geen stof verkleefd,
Alleen het werk erkent, dat Hy geordend heeft.

Gy, teedre Wederhelft des menschdoms, op wier kaken
Een hemel zich ontsluit om ons geluk te maken
Wanneer uw lieve mond ons toelacht: pronkjuweel
Der schepping; 's levens troost en dierbre lustgespeel!
Wie, zoo 't verrukt Heelal zich in uw kluisters vlije,
Wie deelt, wie schenkt u 't recht dier Opperheerschappye,
Die staal, die vuur verwint? Wat vormde u, schoon geslacht,
Die onweêrstaanbre, wat die dwingende overmacht?
Één opslag van uw oog schikt van ons-aller leven!
Wie zijt ge, om al wat is de hoogste wet te geven?
Hoe! 't is die poezele arm die onze vuist ontwricht!
Hoe! siddert voor uw' wenk het grimmigst aangezicht,
En mag uw enkle lonk de wrangste spijt verzoeten?
Legt woestheid, kracht, en moed, de wapens aan uw voeten?
Ja, 't is de Schoonheid, 't zijn haar rechten, 't is haar wet,
Haar kracht, die in u heerscht, en alle kracht verplet.

ô Schoonheid! 't is aan u dat we allen offers brengen.
Vergeefsch is 't, vorm, of klank, of kleuren saam te mengen;
Bezielt gy 't beeld niet, zweeft uw geest niet door 't gewrocht,
De schranderheid, de vlijt, baart enkel wangedrocht.
Ja, wee hem, die, ontbloot van vatbaarheid voor 't schoone,
De dicht- de krijtpen grijpt in weêrwil van Dione!
Zijn arbeid is een kroost, dat zorglijk opgevoed,
Eens Vaders tederheid van schaamte blozen doet.
De waarheid der Natuur wordt door zijn oog verbasterd;

Zijn hand, wanneer hy maalt, vereert haar niet; zy lastert!
Ontperst haar bloed en geest, ontmergelt haar 't gebeent',
En schetst d' ontvormden romp in stervenskou versteend.
De passer voege in 't oog! de hand zij vast in 't trekken!
Het hart is 't, dat het oog de schoonheid leert ontdekken,
't Gevoel bestiert de hand, of ijdel is heur doel.
Ja, Schilder, ja Poëet, uw wezen is, gevoel! -
De krekel poogt vergeefs den toon der filomelen
In 't dartlen door het kruid met piepen na te kwelen!
Ach! 't is het orgel van haar zangstem niet alleen,
't Ontbreekt hem aan 't gevoel voor 't geen zy zingt met een!
Ga, Dichter, durf Homeer in stoute verzen dwingen,
Maar smaak hem, zwelg hem in, of waan niet, h e m te zingen.
De kunst verschuilt zich-zelv in haar geheimenis!
Haar grondles is, te zien wat harer waardig is.

Verheven Schilderkunst! ai laat wie u vereeren,
U zoeken in hun hart, en daar uw' adel leeren!
De ziel is 't, die de taal doet stroomen uit de borst:
Zy vormt ook de uwe, ô gy, die luit of maalstok torst!
Zy is 't die spreken moet. - Gy, Schoonheids ingewijden,
U voegt het, om de palm in 't perk der kunst te strijden!
ô! Ademt slechts voor 't schoon, en waar ge 't oog moogt slaan,
Biedt zich 't onschoone-zelf der kunst als schoonheid aan.

Vuur, vuur uw' zanger aan, want Schilderkunst te zingen,
Is u te zingen, u, die 't menschlijk hart leert dwingen,
ô Schoonheid! ze is aan u geheiligd, wat zy maal',
En 't scheppend kunstpenceel volmaakt uw' zegepraal:
Ze is Dichtkunst, ze is muzyk, zy zingt in zonnestralen!
ô Voer me in 't Vaderland der edelste idealen!
Vervoer my in die lucht waar 't fijner zenuwstel
In zuivrer vloeistof baadt, by Pindus hoefbronwel,
En waar de vette olijf het snuivend ros deed zwichten!
Verplant my in die eeuw, den roem der tijdgeschichten,
Toen, grooter dan de Vorst van 't Morgenlandsch gebied,
Minerves woelend volk zijn dolheid breidlen liet,
En schrandre Perikles in 't koninklijk bestieren
Zich weelde en kunsten schiep tot wacht en lijfstaffieren.

Toon, toon my daar dat schoon, dat by mijn voorgeslacht
Lyzippen heeft gevormd, Apellen voortgebracht
En Fidiassen, die ons stikziend denkvermogen
In 't vormbeeld van de kunst thands zelfs niet na durft oogen,
Wen eedler lichaamsleest dan 't barre Noorden duldt,
Wen zuivrer, vlugger bloed dan 't grove lijf vervult,
En fijner geesten dan verbasterde eeuwen teelden,
Aan Goôn ten voorbeeld was die Dichters zich verbeeldden.
ô Weid mijne oogen met die spierkracht, met dien zwier,
(En, kunt gy 't, druk haar in de Dichterlijke lier!)
Dien adel van gelaat, die vastheid van de leden,
Die fierheid, die de borst zoo moedig doet verbreeden,
Die rust der standen, die....Zwijgt, doffe klanken, zwijgt!
Geen aadlaar die zoo hoog, die dien Olymp bestijgt!

Gy, (had van 't plettrend juk van Aartsgeweldenaren
Een noodlot minder wreed, een God, u mogen sparen)
Gelukkige oorden, die van zachter zon gestoofd,
Door 't beergestarnte nooit van zoele lucht beroofd,
Geen winterstrengheid kent, geen angstig zomergloeien,
Dat huid of vezel rekt, of rimplend doet verschroeien;
Waar vijg en muskadel en lavende granaat
Zich bloeiende om den tronk der boschabeelen slaat,
De olijf zijn vruchten huwt aan 't geurig myrthgebladert',
En Hyblaas bie heur' schat in 't hol der olmen gadert!
Gy, grond van Griekenland! en, waar Saturnus staf
Aan 't nog onschuldig volk die schoone goudeeuw gaf,
Der Dichtren zangstof en de droom der heilvoorspellers,
Bekoorlijk Latium, gy wieg der kunstherstellers!
By u is 't, dat Natuur met moederlijke zucht
Haar gaven heeft gestort. In uw gewijde lucht
Gezeteld, breidde 't Choor van 's levens heilgodessen
Zich over 't aardrijk uit, waar Maroos lijkcypressen
En klaatrend lauwerbosch Vezevus kolkgebruisch
Doen samensmelten met hun murmlend loofgezuis.
By u is 't, dat de voet geheiligde aard betreden,
De stappen drukken mag der trits Bevalligheden,
Daar reiende, als Natuur, met lentegroen getooid,
(By 't haaglen op ons hoofd) jasmijn en rozen strooit.

Van daar die zuivre stem, die 't lied der boschkoralen
In lieflijkheid verdooft by 't rijzen, golven, dalen,
En zielen wegrukt in betoovring van 't vermaak.
Van daar die wondre zwier, die onuitdrukbre smaak,
Die, als een morgendaauw, op lachend ooft gezegen,
Veredelt wat gy schept. Hoe lacht me uw luister tegen,
ô Wondren, die de tijd aan de oudheid had benijd,
Op 's Alverwoesters macht heroverd door de vlijt,
En uit wier smetloos schoon wy les en voorbeeld gaderen!
U vloeit geen menschenbloed, maar hemel door uwe aderen;
En de eigen hemel heeft dien Rafaël bezield,
Voor wiens gewijd penceel het aardrijk nederknielt.
Ach! 't bygeloof verging dat doek of steen deed eeren;
De kracht der schoonheid blijft, zy blijft ons hart regeeren;
En waar het marmerbeeld zijn' maker vreeslijk was,
Vereeren we in den God den enklen Fidias;
Hem vallen wy te voet. Geen smeulende offervieren,
Geen saamgevloten bloed der duizenden van stieren
Den Jupiter geslacht, omwalmt den gladden steen:
De schepper des Jupijns doordringt ons hart alleen!
De Goôn der oudheid zijn in ijdlen damp verdwenen,
Hun donders doofden uit, hun glans heeft uitgeschenen;
Maar, zoo de onsterflijkheid tot sterflijkheid verschoot,
De schoonheid heeft in zich de sterflijkheid vergood.

Doch, kunstnaars, zouden we ons van 't Vaderland beklagen,
Ondankbaar aan den grond, den schoot die ons gedragen,
Gevoed, gekoesterd heeft? Heeft de albezielbre zon
Geen stralen, dan voor 't graf van wulpschen Faëton?
Zefier geen' adem, dan voor 't lommer van de abeelen
Die schreien om zijne asch? het woud geene orgelkelen,
Dan waar zich de Eridaan in duizend bochten kromt,
Of de afgrond door 't gebergt den donder tegengromt?
Ligt Grieksche of Roomsche kust den hemel zoo veel nader?
En werd ons Noord misdeeld van d' algemeenen Vader?
Neen, Holland, eens zoo rijk in glorie! dierbaar erf!
Daar, waar een Vondel zong, ontbreekt geen van der Werff:
Het aardrijk draagt ook roem op uwe kunstenaren!
Uw kunstschool mag, ook nog, met andren evenaren!

Bezielde een andre, licht een meer verheven geest
Het werk eens Rafaëls, gevormd op Grieksche leest,
Wie volgt u, daar gy speelt en toovert met de kleuren,
De zon het neevlig hoofd ten wolken uit doet beuren,
Gelijk een andre God den dag te voorschijn roept,
En licht en schaduw schept en zelfs tot beelden groept!
Dan staat Natuur verstomd en kent zich overwonnen;
Dan taant de valsche schijn der ijdle bladgoudzonnen;
Dan zinkt die Rafaël in d' afgrond weg van 't niet,
Zijn lichaam wordt tot schim, en blos en verf vervliet.

Of, roemrijk Griekenland, op d' eernaam zoo vermetel
Van aller kunsten wieg, der zanggodinnen zetel.
Miskent ge ons? Neen, gy-zelf, gy doet ons Noorden recht,
Wen gy 't aanminnig schoon, gehuld in blonde vlecht,
En blank als 't marmer van uw Paros, uit dit Noorden,
Als halve goden eert op Delos oeverboorden,
En 't kroost van Boreas uw lof zingt voor 't altaar;
Of de ongerepte bruid by 't Huwlijksfeestgebaar
De bruine lokken scheert, omstuwd van maagdenreien,
Die rozen op haar pad, haar koets met myrthen spreien.
Dan galmt uw lucht ons toe: Dan roemt gy 't fier geslacht,
Dat mooglijk 't zaad der kunst op Hellas akker bracht!

Ja, heft het hoofd om hoog, Bataafsche kunstenaren!
Ons Noorden is geen koets, geen broeinest van barbaren.
Van toen één enkle vloed het aardrijk overdolf,
En de opgehoogde berg zijn kruin stak door de golf,
Eer de afgeloopen zee het nieuwe ruim ontdekte,
Dat sints, den sterveling voor wareldbodem strekte,
Was daar des menschdoms wieg. Daar vormde zich hun kroost
In zachter hemelstreek dan waar de kreeftstar roost,
Toen 't aardrijk, in zijn jeugd, van eigen vuur doordrongen,
Geen ijsschots stollen zag van 's Winters scherpe longen.
Van daar de moederspraak! Van daar het wonderschrift,
Dat klanken in de rots, in staal en koper, grift!
Van daar der kunsten rij! Van daar Deméters wagen
Met 's hemels noorderdraak in 't asgareel geslagen!
Van daar de Dedalus die beelden wandlen deed,

En met gezwollen doek door lucht en golven sneed!
Van daar die Abaris, die dwars door wolk en winden,
Een onbetreden spoor in 't luchtruim wist te vinden,
En, met zijn pijlkales aan opgetogene aard
Het wonder heeft doen zien, in onzen tijd herbaard.

Neen, 't was geen kleene hoop van woeste vluchtelingen,
Wien honger of geweld van uit hun erf mocht dringen,
En Pelops eiland of den boord des Hellesponts
Bevolkend met de teelt eens verr' gelegen' gronds;
Die kunst, die wetenschap, die waarheên wist te vinden.
Geen volk, in roof gehard tot moord en zelfverslinden,
Dat zede en kennis dankt aan 't vet Egyptenland.
Neen, 't is Egypten niet, dat op zijn vlottend strand
De wijsheid uit de slib zijns Nijlstrooms wist te delven,
En 's aardrijks maatstaf vond aan 't hoogst der stargewelven.
Hun-aller kennis vloeit uit eerder kennis voort:
Eert, Volken, eert heur bron in 't aardbevolkend Noord!

Zoo echter later tijd, die 's warelds krimpende assen
In bergen ijs besloot, om jaarlijks aan te wassen,
Den moederlijken grond zijn' luister heeft ontroofd; -
Vlecht Grieken, vlecht u vrij den lauwer om het hoofd!
Gy kweektet wat hy gaf; en in uw lustwaranden
Veredelt ge of behieldt de plant der Noordsche zanden.
Maar ons, ook ons behoort een aanspraak op haar roem:
De wortel wies by ons, by u ontlook de bloem,
En, aan uw' grond herborgd, hersteld in onze dalen,
Mag Neêrland op heur glans met dubble wellust pralen.

Bedrieg ik me, of doorschijnt een nieuw, een helder licht
De wanden, daar ik spreek, van dit ons kunstgesticht?
Rijst Rembrand uit zijne asch voor mijn verwonderde oogen?
Herleeft hier van der Helst in 't gaâloost kunstvermogen,
Of Rubens roem, van Dijk? Schept Huizem hier een Lent'
Van bloemen, die geen aâm van 't gure Najaar schendt,
Pomones dierbaarst ooft, en Baecbus schoonste loten,
Waar aan zijn nektar gloeit, in trossen uitgeschoten?
Of zien wy, Annibal en Angelo, uw kracht,

Met Vincies waarheid, in één voorwerp saamgebracht;
En Julio zijn toets aan 's meesters adel leenen;
Of Rafaël, verschoond, met Neêrlands school vereenen?
Neen, niet van vaadren aart, niet van zich-zelv' vervreemd,
Is 't Holland, dat op eens die vlucht ten hemel neemt:
't Ontvlamde, en 't was genoeg. Wie zijt gy, Jongelingen,
Die met zoo stout een' geest naar 't hoogst der kunst durft dingen,
Wie zijt gy? treedt, treedt toe: op u is Holland fier;
U kent zy harer waard. Ontfangt haar kunstlauwrier,
En, met die lauwren, de eer van honderd nageslachten,
Wier lof (volhardt gy slechts) uw grootheid heeft te wachten!
De Dichtkunst juicht ze u toe op blijden zegetoon;
Zy-zelve siert uw kruin met de opgehangen kroon.
Koomt, nadert! 't Is aan u, aan de u geschonken palmen,
Dat cyther en cymbaal het Iö tegengalmen,
Der Godheid toegewijd, wier invloed ons bezielt!
Zy nadert ('k zie haar) in heur grootheid. Volken, knielt!

Roem geen deugd van stalen klingen
In een rookend oorlogsveld;
Roem geen moedig rosbedwingen
Daar het om den eindpaal snelt;
Roem geen kracht van forsche spieren,
Lichten, vleugelsnellen voet,
Als zy boogt op eerlauwrieren,
Duur betaald met zweet of bloed.

Neen, omringd met starrenglansen,
Biedt de stomme Poëzy
Onbebloede loverkransen
Op haar blinkend hooggetij!
Schoonheid, waarheid, uit te drukken,
Is de wedstrijd, hier beslecht:
Aan gevoelen en verrukken,
Is de zegekroon gehecht.

Heil de krans van lauwerblaâren,
Die haar hand den winnaar schenkt!
Heil den wieg der kunstenaren,
Wie zy gunstig tegenwenkt!
Laat lauwrier en myrth verfletsen;
Aan der Schoonheid hand geleid,
In den kring der Zanggodessen,
Aâmen zy de onsterflijkheid.

Wie beheersche, wie verover',
Ook zijn glorie vindt haar graf:
Met het dorrend najaarlover,
Blaast de tijd heur schijnschoon af.
Op de wenteling der baren
Drijven voorspoed, eer, en macht:
Maar op kunstpenceel en snaren
Heeft het nijdig lot geen kracht.

1811.

De geestenwareld, uitgesproken in de amsterdamsche afdeeling der hollangsche maatschappy van kunsten en wetenschappen, in den jare 1811.*

Errat, qvisqve animas nostrorum fine oculorum Aestimat, involvit vitreo
qvos lucida palla Obice, qveis speculum concreta coagula texunt.

PRUDENTIUS.

Wel hem, die met den voet aan 't nietig hier beneden
Gekluisterd, met het hoofd ten hemel op durft treden,
Zijn maagschap boven 't zwerk, in lucht en firmament,
En 't stofloos Geestendom als wachters om zich kent!
Ga, Wijsgeer, vraag wat zij, aan oog, aan oor, of handen;
Wy vragen 't aan ons hart, en dit gevoelt die banden:
Dit juicht in d' invloed dier bezieling van 't heelal,
Die meer dan 't leven is in 't aardsche jammerdal.
Hoe! zou een ziel, die groot, die edel kan gevoelen,
Gedoemd zijn, in dees kring van 't zichtbaar Niet te woelen
Het geen men wareld noemt? dien wezenloozen schijn
Die slechts de schaduw is van 't onbegrijplijk zijn!
Waarin men vruchtloos grijpt en omtast, steeds bedrogen;
De hand naar waarheid reikt, maar prooi is van de logen;
En, tuimlende in een nacht van diepe duisternis,
Het opgeeft of men zelf - of iets bestaanbaar is! -
Hoe! 'k zou op neveldamp, steeds wolkend rondgedreven,
Het schimgeschemer zien dat om my schijnt te zweven,
En zien naar 't licht niet om, dat uit een hooger oord
Met weêrwil door die mist en haar beroering boort?
Dien schemer zonder lijf voor zelfbestandig houen?
Ik, dartlen met dien schijn? aan hem mijn hart betrouwen?
Geeft dan die schaduw zelv my de overtuiging niet
Der wezens buiten haar, waarvan ze zweemsels biedt?

* Affodillen I, 1.

Ik-zelf, ik ben geen hand, geen voet, geene ingewanden,
Geen werkend brein; geen snaar, dien vreemde krachten spanden,
Die andren, niet zich-zelv' maar die hem aanroert, klinkt.
'k Gevoel my in my-zelv', en niet in wat me omringt.
'k Ben in dit lichaam niet verdeeld, noch 't kan me omvangen.
't Is werktuig voor mijn' wil, aan wien mijn daden hangen.
En, zoo de werking ook door 't werktuig wordt bepaald,
Zoo 't geen de geest bedoelt, hier afwijkt, elders faalt,
Zoo zelf mijn wil zich richt naar 't geen ik uit kan voeren,
De wensch in 't diepst der ziel is door geen band te snoeren.
Die toont me, ik ben voor meer, voor andre bezigheên,
Voor grootre vatbaar, bruischt door elken weêrstand heen,
Eischt andre vormen aan het werktuig dat een pogen
Te loor stelt, waar 't naar zucht en opwelt in den hoogen.
Ja, als 't bedwongen vuur, dat, onder de asch bedekt,
Hoe werkloos, immer poogt en naar zijn oorsprong trekt;
Zoo stuwt me een aandrift op, die, walgend van deze aarde,
Eene andre wareld eischt, van min verachtbre waarde;
Roept me elken oogwenk toe: Hier is uw woonplaats niet;
De waarheid is uw rijk, geen ijdel droomgebied!

Maar is er waarheid, ach! zoo zijn er, die haar kennen!
Zoo zweven in haar licht op kleppende arendspennen
De wezens, haar naby, en met geen mist omhuld,
Als die d' onzuivren poel van jamm'ren hier vervult.
Zoo zijn zy, by de drift, die hier ter terging prikkelt,
Met deze onzaalge last, die logheid niet omwikkeld,
Die aan dees nevel bindt, en wil en neiging boeit,
En naar de lucht gevormd die in dees laagte vloeit.
Zoo zijn er Engelen, zoo afgescheiden geesten,
Ontslagen van dit jok der ploegende akkerbeesten
Dat ons ter neder buigt; dat klemmend, drukkend kleed,
Aan plant en dier ontleend, waarvoor de stervling zweet,
Dat al zijn zorgen trekt en afdwingt in dit leven,
Hem mooglijk tot een vloek en geen gebruik gegeven.

Zoo denk ik duizendwerv'. - Beheerscher van 't Heelal,
Gy weet het! Maar u deert der menschen ongeval;
U zij 't verwijt niet, U de schuld niet opgedrongen

Der dwaasheid die uw gift, uit louter gunst ontsprongen,
Verwoestte! Neen, Gy schiept geen lichaam in dees stand.
Geen aardbol, dus misvormd, kwam uit uw wijze hand:
Die breuk by breuken draagt van jammer, van verdelging;
Hier opgeworpen asch, daar volk- en landverzwelging;
Door ijzren vorst geklemd; door zonnebrand geschroeid;
Gegeesseld door den storm die langs zijn vlakte loeit
En 't hart doorrommelt van den afgrond, uit wiens holen
De pest haar dampen slaakt, om door ons bloed te dolen,
En die met hollen muil ons aangaapt nacht en dag,
En 't gruwzaam uur verbeidt, dat ons verslinden mag. -
Geen aardbol, dus misvormd; maar ook geen stervend wezen,
Aan sterflijkheid verslaafd, uit nietig slijk gerezen,
Op lijken azend als het ongediert der aard,
Was, Schepper der Natuur, uw groot- uw Godheid waard!
Neen, 't is de mensch niet meer, dien eens uw hand bootseerde,
Met d'indruk van U-zelv', 't aanbidlijkst schoon, vereerde,
Met d' adem van uw geest bezielde: ja, wiens ziel
De zuivre spiegel van uw Godheid was. Hy viel,
Ontaardde; en tot wat graad! Zijn zuiverheid geschonden; -
Zijn wil verbasterd, ach! - aan zin en slijk gebonden; -
't Verstand bezoedeld door den nevelwalm van waan; -
Zijn lust, zijn kracht, misvormd, en jammerlijk vergaan! -
De dood, zijn voedster en beheerscher, in zijne aderen
Gezeteld, - wien hy leeft, wiens schrikhy steeds voelt naderen; -
En elke hoofdstof hem ten vijand! Groote God,
Dit wierd er van zijn' staat, en Gy bestemt zijn lot!

Ja, 't is zoo. Gy bestemt! en ook dat lot is zegen.
't Vergroofd, 't verstoflijkt lijf wordt eenmaal afgelegen.
't Verval moet groeien en voleinden in 't vergaan,
De weldaad van de dood 't gekerkerd deel ontslaan;
Een zuivrer, fijner stof de vlotte ziel omgeven.
Dit werktuig, dan gesloopt, behoort dit eindig leven.
Een beter, reeds gevormd, rijst uit zijn binnenst op,
En de eedle dagkapel ontwikkelt uit de pop.

Dan zullen we, ô gewis! tot andre hoogte steigeren,
De waarheid ons geen licht, het licht geen toegang weigeren.

Ons, blinden, zal geen glimp van 't hier zoo flaauw gezicht
Bedriegen; 't zintuig zal bestaanbaar zijn voor 't licht
Dat de oogen aan zal doen, en heel ons zijn doorstralen
Met zaligheden, door verbeelding nooit te malen.
't Gevoelen, 't zien, zal, als één saamgesmolten toon,
Te samenvlieten tot één zintuig; streelend, schoon,
Welluidend, wierookgeur, en nektar, al de leden
Doortrekken met de lucht van 't onverbasterd Eden:
De wellust, wellust zijn, geen angel die slechts kwetst;
Een bloem, die eeuwig bloeit, nooit afvalt of verfletst;
De plicht genieting zijn, en uit- en wedervloeien
Der Godheid, van wier vuur ons ingewand zal gloeien:
Dan rukken we u te moet, ô Geesten, daar gy zweeft,
U, waar my 't hart naar trekt van dat het adem heeft!

Maar ô, Verwanten van mijn wezen, Medgenooten
Des aanzijns, met mijn geest uit eene bron ontsproten;
Naar wie ik zwoege en hijge in mijmerende lust;
En, wen de morgenwind mijn grijze slapen kust,
De handen uitstrek, als een broeder by 't ontwaken
Naar d' ouder broeder die hem opwekt! Die in 't kraken
Der bladers somtijds tot my lispelt in de lucht,
En met mijn adem paart (ik voel het) als ik zucht!
Geen eindelooze kloof houdt my van U gescheiden.
Uw oogen zien op hem, op wien uw harten beiden!
Maar ook gy nadert, schoon me onzichtbaar, uit uw kring
Tot d' in zijn doem en ban verlaten' sterveling.
Neen, Gy verlaat hem niet. Ja, 'k voel het, Hemelengelen,
Dat zich uw beden soms aan mijne beden mengelen;
Dat me uwe zorg bewaakt: Dat ge in mijn drukkend leed
Meêwarig deel neemt, en uw' broeder niet vergeet.
Hoe zoudt gy 't? Kan dan de aard, zoo heerlijk by heur worden,
Kan 't menschdom, eens bestemd tot uw volzalige orden,
En 't pronkstuk, waar een God, een Godlijk licht in scheen,
U onverschillig zijn ook by deze aakligheên?
Gy, zoudt gy voor 't herstel dier diepvertreden wormen,
Geen enklen wensch, geen zucht, geen heet verlangen vormen?
Veracht, miskent ge in hun, de zucht, de vatbaarheid,
Die uit hun jammerstand tot u en de Almacht schreit,

Waar de Allerhoogste-zelf, waar zijne onstraflijke oogen
Met wellust neêr op zien en Godlijk mededogen?
Of haat ge uw broeder, dus vernederd in 't gewaad
Der grove dierlijkheid, die reiner geest versmaadt?
Of vreest uw zuiverheid, zoo edel, zoo verheven,
De smet die hem bezwalkt, dat zy u aan mocht kleven?

Neen, medeschepsels, die, in onvervallen staat,
Op d' amethysten throon Gods schepping gade slaat!
Aan 't licht dat Hem omringt, uw stralen moogt ontleenen!
Gy kunt van onheil niet, gy kunt van deernis weenen.
En ook de deernistraan is zoeter dan hy 't weet,
Die, mensch, de menschlijkheid, en wat hy is, vergeet.

Doch, weent niet! kent geen 'traan! Gy voelt wat aan onze oogen
Den zilten traan ontperst, meêlijdend. Opgetogen
In d' aanschouw van Gods werk, ontslipt u 't menschdom niet;
En dierbaar moet u zijn, waar Hy zijn gunst gebiedt!
En Gy, ons eigen bloed! Gy afgescheiden zielen,
Die, sints de wareld wierd, doch neen, sints menschen vielen,
Het leed doorworsteld van dit sterven boven 't graf,
De ballast afwierpt van dees lichaamlijke draf!
ô Zaligen! zou nooit uit hooger hemelsfeeren
Uw aandacht tot deze aard, tot de uwen nederkeeren?
Zou nooit de Broedermin meer omzien? nooit de trouw
Des Egaâs, teêr verknocht aan de onwaardeerbre vrouw
Die hem het leven torschte, en 't aanzijn leerde minnen,
Ja, door haar liefde-alleen hem voor zijn God herwinnen,
Zijn' Heiland schenken kon! wier zoete en teedre zorg
Hem d'aardschen kommer, en zijn gruwzaamheên verborg!
Hem vreugde kennen deed, voor vreugde vatbaar maakte:
Zich-zelv voor zijn geluk opofferde en verzaakte;
En, mooglijk, na zijn dood een leven vol geween
In gruwbre rampen slijt, om dees haar trouw-alleen?

Mijn Gade, dacht ik 't ooit, wat waar my 's Hemels weelde!
Vergeten....zelfs één uur....wier hand my zalig streelde?
Niet ademen voor haar? niet deelen in haar pijn?
Niet troosten? en....by God, met de Englen, zalig zijn? -

Wat tegenstrijdigheid! - of breken dan de banden
Die de onverbreeklijke Echt om harten legt en handen?
Is liefde een guichelspel? de teedre huwlijkskoets,
Die zielen samensmeedt in d' overgang des bloeds,
Een schandelijk tooneel, waar, in ontleende kleeden,
Vermomde beestlijkheid in 't daglicht op durft treden?

En Oudren! ziet gy nooit naar deze uw telgen om,
Uw vreugde in 't huwlijksheil, uw steun in d' ouderdom?
Of, Telgen, die, te vroeg aan klemmende Oudrenarmen
Ontrukt, hen achterliet om op uw graf te kermen!
Zijn al hun tranen, is de teedre moedersmart,
Is de onbegrijpbre wond van 't vaderlijke hart
Te nietig (ach, wie kent dat ijslijk hartverscheuren!)
Dat ge eens van uit uw vreugd te rug ziet op hun treuren?
Mijn wichtjens! voelt gy 't niet, wanneer, zoo lang doorweekt,
Mijn boezem telkens weêr al bruischende openbreekt,
U toeroept, u herroept? - wanneer als vreugdemalen
Zich tooien, 't feestgejuich zich opheft door de zalen,
Mijn ziel zich-zelve ontzinkt en om mijn kinders schreit,
En alle lust vervloekt, en smelt in tederheid?

Neen, burgers van den kring waarin mijn wenschen zweven,
Uw ziel vervreemdde niet van d' oorsprong van uw leven.
Ontwikkeld uit zijn' geest tot deze uw hemelvlucht,
Voelt gy u d' adem van den boezem die hier zucht;
En als de stralen die van 't lichtend lichaam vloeien,
Niet afgescheiden, maar eenzelvig met zijn gloeien.
Hy leefde in U op de aard, zoo lang gy de aard betradt,
En leeft ook thands in U, wat hemel U omv at.

Gaat, spruitjens van mijn heup! ô tuimelt in vervoering
Die duizend heemlen door, by dees mijn zielsberoering:
Ik deel ze met U. Juicht! vergeet uws Vaders pijn,
Ik eisch het, 'k wensch het zoo, indien ze u smart kan zijn.
Gaat, werpt u in die zee, en zwelgt met volle togen
Haar zaligheden in, van licht en alvermogen,
Die uit den zetel der volmaaktheid golft en stroomt!
Uw Vader koomt tot U, verbeidt hem tot hy koomt!

Hier echter (plettre 't juk der opgelegde plagen
Zijn kromgebogen nek nog weinig levensdagen!)
Hier is zijne eenzaamheid in 's aardrijks woesteny
Niet troostloos: 't Englendom is wie hier lijdt, naby.
Een hemel deelt mijn leed; ik voel de troost der hemelen
My daauwen in de ziel en door mijne aders wemelen.
Neen, 'k ben niet eenzaam, niet verlaten, waar ik ga!
Gods Almacht drupt op my, Heur wachtstoet volgt my na.

Gy bron des levens! God! die 't al vervult met leven,
En stof en wareld schiept om leven uit te geven!
Die al wat is bevolkt, en in een druppel nat
Miljoenen schepsels, voor gevoel geschapen, vat!
Hoe! hebt ge U uitgeput voor 's menschen stikziende oogen?
Is hier uw macht ten eind, oneindig Alvermogen,
Of hier uw goedheid, God? Breekt hier de keten af
Der wezens, wien uw woord 't besef des aanzijns gaf?
Zal, van den trotschen mensch die ladder eindloos dalen?
Kan zelfs de kleinste mijt zijn uiterst niet bepalen,
Dat in 't onmerkbaar vocht, dat door heure aders streeft,
Geen gantsche burgerschap in kleiner wareld leeft?
En zal die zelfde mensch in dees ontzettende orden
Het hoogste wezen zijn, dat van uw hand mocht worden?
Neen, zij hy heer op aard in dit zijn weiflend lot!
Verstrekk' hy 't reedloos dier uw beeld en Ondergod!
Gewis, een zuivrer geest, waarin uw glans mag schijnen,
Vervult de hemelen in 't choor der Serafijnen:
Een' zuivrer spiegel eischt uw luister. 't Aardsch geslacht
Smelt voor uw licht, ô God! Die luister is ons, nacht.

Gelooft gy 't sterveling? Gy stofklomp, half verengeld!
Gy, aan de dierlijkheid, uws ondanks, vastgestrengeld!
Gelooft ge u, in dees staat, dat edel kunstgewrocht
Waarboven de Almacht niets gewild heeft of vermocht?
Of, zijn er schepselen, meer zalig, meer verheven,
Door 't zintuig niet bereikt, aan 't stoflijk dier gegeven;
Waar blijft, vermeetle mensch, dat hemelschoon verband
Der schepping, kenmerk van een alleswijze hand,
Dat alles schraagt, vervangt, en door elkaâr doet vlieten

Tot onderling behoud, en steunsel, en genieten?
Waar blijft dat, zoo die kring, aan aard en menschdom vreemd,
In 't geen den stervling treft, belang noch aandeel neemt? -
Zoo zijn er warelden, geen wareld: niets volkomen.
Zoo is het de Almacht niet, die de onbesefbre toomen
Der dingen voert; maar 't zijn gedeeltlijke ondergoôn,
Verdeeld in wezens, en bedoeling, Hem ten hoon!
Zoo is de schepping niets dan stukwerk, niets dan deelen
Die onvereenbaar zijn; en 't scheppen geen bevelen,
Maar moeilijk pogen, dat geen doel heeft in 't Heelal;
En de Oppergodheid is een redenloos Geval.

Mijn vrienden, dit 's dan 't eind waarvoor wy rustloos woelen!
Ons aanzijn grenst aan 't niet, heeft oorzaak noch bedoelen.
Wy droomen, en die droom wordt nimmer waar, breekt af,
Nam aanvang in de wieg, en wordt voltooid in 't graf.

Neen, verr', neen, eindloos verr', dat uitzicht vol verschrikken!
Neen, 't leven is geen op- en daadlijk nederblikken
Van uit en weêr in 't niet getogen nietigheên.
't Heeft wezen! Ja, wy zijn, en dit Heelal met één.
Daar is, daar is een God, in wien, door wien wy leven;
Een stoflijk warelddeel, waarin we omneveld zweven;
Een heldrer licht, omhoog, dat (waar ons 't oog ook faalt,)
In 't binnenst van ons hart, en onweêrstaanbaar, straalt;
Eene aard, beneden ons, wier stof ons houdt omvangen;
Een hemel die ons toeft, ons uitzicht, en verlangen;
En zijn we, in 't nietig lijf der stoflijkheid verwant,
Die hemel reikt ons zelf zijn broederlijke hand.

Ontval me, ô blinddoek! En, gy oogen, die de stralen
Des lichts vergadert om me een beeldtnis voor te malen;
Die, naar de zwakheid van mijn zintuig ingericht,
In d' afgescheiden straal den luister dempt van 't licht;
Verbreekt uw vochtkristal; verstrooit die kleurpenceelen,
Die niet, dan 't stoflijk dier een schijnbeeld mededeelen:
Verheldert U! Ik leef voor 't grover zintuig niet.
Neen, opent U voor 't licht waarby Gods Engel ziet!
Leert, leert den indruk van dien etherstroom gevoelen,

Die 't Geestendom omzweeft, waarin hun voeten spoelen,
Hun longen ademen; die vloeistof eindloos fijn;
Het voertuig dat hen draagt, dat hemelkristallijn!
Toont, maalt my dees hun koets, waarin zy opgeheven,
Hun broedren op deze aard met wellust tegenstreven,
Omstuwen in 't gevaar, bedekken in den nood
En, teder in hun arm ontfangen by de dood!
Toont my die koets, dat kleed, dat lichaam, die bedekking,
Uit louter licht verdikt, onvatbaar voor bevlekking;
Die zuivre vloeistof, die geene aardsche macht verdeelt,
Geen grendel uitsluit; waar Gods ademtocht door speelt;
Onzichtbaar in ons licht, maar, waar zijn eigen luister
Zich toont, den middag-zelv' verandrend in het duister!
Doch neen, wat is me uw dienst? wat zou my 't zingevoel?
Geen hemel; stoflijkheid, zie daar uw eenig doel!

Gy, Wijzen, steeds bedacht, met onafmeetbre schreden
Natuur, waarheen ze ook sluipt, op 't voetspoor na te treden,
Haar 't kleed te ontrukken waar ze in wegschuilt, elk misleidt,
En met de poging spot der broze menschlijkheid.
Vergeefs bedriegt zy U met ijdle fenoménen;
Gy ziet door 't sluierdoek van hare omhuldsels henen.
Geen golving van de lucht, geen etherstraal van 't licht,
Of prikkling van den smaak begoochelt u 't gezicht,
Geen reukwalm, of geen handbetasting. Voor uwe oogen
Is alles één gevoel; op ééne wijs bewogen.
't Zijn vloei- en prikkelstof, en 't werktuig dat ze ontfangt,
Verscheiden in zijn vorm, waaraan onze indruk hangt.
Een zintuig slechts bestaat in die verscheidenheden:
Gevoel. En dit gevoel is zelfbesef en reden.
Maar vreeslijk dwaalt hy, die, aan 't uiterlijk vertuit,
Dit eindloos rijk gevoel in die beperking sluit!
Geen dierlijk zintuig slechts, het dierlijk schepsel eigen,
Vervuldigt het in ons, om steeds naar 't stof te neigen.
Neen, de Almacht die ons wrocht, bedeeldeons niet zoo schaarsch;
Gaf andre vatbaarheên dan voor 't bedrieglijk aardsch,
En wijzigde ons gevoel voor stof en stofloos tevens,
Als beider aanverwant, genoot van beide levens. -
Of is dit zintuig licht (by 't sluimrend hart en hoofd

Van 't stoflijke overstelpt) in werkloosheid verdoofd? -
Ach, alle vatbaarheid wordt door de rust bedolven:
Het oog ontwent aan 't licht, het oor aan 't lichtstroomgolven:
Ook 't innig zintuig slaapt, als in een schijnbre dood,
Waar 't eens verward verstand zijn indruk van zich stoot.
Zoo doen wy; dit 's ons lot (Helaas! al te onberaden!)
Die 't hoogst, het troostrijkst goed dus roekeloos versmaden!
Maar lastren wy, daar om, den God der waarheid niet,
Zoo thands 't verschroeid gevoel, geen hemelwaarheid ziet!
En ach! die vatbaarheid verlangt om weêr te ontwaken.
ô Leeren we onzen trots, onze ijdle drift, verzaken!
Geen blinde ontkenn' den dag die opgaat voor 't Heelal;
Geen doove, 't kunstmuzyk van stem of snaartoonval!
Hy trooste zich in 't leed, maar leere ons niet betwisten,
Waarvan gevoel en hart heel 't menschdom vergewisten!

Neen, stervling; neen. Niet slechts het lastdier dat u torscht,
Het rund, dat met u ploegt, en koren kneust en dorscht,
Het ooilam dat u kleedt, de tallelooze dieren,
Vereenigd met uw bloed door 't voedsel uit hun spieren,
Of 't zijsjen in de lucht, dat omfluit om uw' disch;
Zijn 't voorwerp, zijn 't Heelal, dat u geschapen is.
Ook de Englen leven u. De onzichtbre kring der geesten
Omvat u; niet de in 't stof ter neêr gebukte beesten.
Hun invloed stroomt u toe; en geen gevoel ontbreekt,
Waardoor hy tot uw hart en in uw binnenst spreekt.
Geen stoflijk zintuig, neen, een stoffeloos ontwaren
Der ziel is 't, waar zy 't hart hun aanzijn door verklaren.
De zenuw treft geen licht dat door de dampkring boort;
Geen stem beroert de lucht, en brengt ons klanken voort;
Geen arm omtast, geen hand vindt weêrstand by hun naderen;
Een zachte ontroering slechts doorwandelt hart en aderen.
Geen lichaam botst het onze; een stoffelooze vloed
Doorstreeft ons, en vermengt hunn' hemel aan ons bloed.

Zoo voelde ik, Dichteres van vaderland en vrijheid,
Lannoy! in 't kalme hart uw zalige nabyheid,
Wanneer me u 't gruwzaamst lot door d' onverwachtsten slag
Ontroofde. 't Licht ontzonk den bleekbestorven' dag,

En 't aardrijk schudde. Ik zag noch hoorde; maar mijn harte
Smolt weg, als in een droom van nooitgevoelde smarte,
Die teedrer, eedler was dan de allerhoogste lust.
Een huivring greep my aan, iets hemelsch zich bewust;
Mijn tranen droogden, die in 't rollen van mijn zangen
Uwe asch vereerden, en verstorven op mijn wangen;
Uw ziel sprak tot my, en 'k verstond haar, zonder spraak;
En mooglijk.....Broeders, neen, ik droom niet, maar ik waak.

Vergeeft, mijn Vrienden, zoo mijn tranen hier ontspringen
By de onafzienbre reeks van mijn herinneringen.
Ach! geene zijn er dan vervlochten in uw kring,
ô Geesten: 't is hier meer dan ijdle mijmering!
Ja, 'k waak, en 'k heb gewaakt wanneer me uw teedre zorgen
Omwaakten, en de stond, voor 't menschlijk oog verborgen,
Verkondden, dien het Lot met onverbidbre hand
Had afgeteekend tot den val van 't Vaderland.
Ik waakte, ô wie ge ook zijt die voor mijn welzijn waakte,
Wanneer die zelfde zucht my 't noodlot kenbaar maakte
Dat me over 't hoofd hing. 'k Voelde uw' kennelijken drang
In 't hart: ‘Verwijder u, voorkoom uw' ondergang!’ -
Vergeefs! Eene andre macht, ons boven 't hoofd gezeten,
Sleepte alles met my voort aan de ijzren jammerketen.
Die schrikbre Luchtgeest, die een wareld, zijner waard,
Beheerscht, tot Jezus rijk zich zeetlen koom op de Aard!
De Vijand van den God wiens wraak hem moet verdelgen!
Die in verwoesting leeft, en bloed-, en tranenzwelgen;
En de afgeteisterde aard met feller zweepen knelt,
Naar 't tijdstip van zijn val zijn woeden tegensnelt!
Met wien we als Christenen, door heel dit leven, strijden!
Wiens juk ons borg verstrekt van eenmaal beter tijden,
En op den morgen wijst dier groote Monarchy! -
Ja, warend Geestendom, steeds hieldt ge wacht voor my.

Ja, wacht hieldt ge, als uw hand by 't vijandlijk bespringen
De punt verstompte en brak van pook en degenklingen;
Of wonden heelde, waar geen Heelkunst iets vermocht;
Of storm en vloed bedwong op verren watertocht.
Ook waar me een andre krijg met feller kracht bestookte,

En 't slagveld van geen bloed der bleeke lijken rookte,
Geen donder des geschuts, geen snelgevleugeld lood,
De ontvlamde lucht doorsnorde, in bondschap met de dood;
Geen spiets, geen heirbijl drilde in 's krijgsmans ijzren vingeren;
Maar wolkende ambergeur en wulpsche bloemrankslingeren
De lucht vergiftigden in Weeldes dartle hand,
En 't zintuig wapenden ten aanval op 't verstand;
Of eer en roem zich toonde als 't loon van gruwelstukken,
En worstelde om een hart dat geen geweld deed bukken;
Of 't woedende gebrek.....Ja, zalige Englenry,
Gy, dienaars van mijn God, steeds hieldt ge wacht voor my.

Waar ben, waar spreke ik hier? en, wie zijn 't, die my hooren?
Hoe! schroomt de schampre lach mijn statige ernst te storen?
Hier, in eene eeuw vol glans, zoo fier op beter licht,
Waar 't oud vooroordeel met zijn neveldamp voor zwicht!
Hier sluit mijn doffe zang onzichtbre rijken open;
En 'k durf van 't hel verstand gehoor en aandacht hopen? -
Ja, 'k durf het. Ja, die engbekrompenheid van ziel,
Die scepter van gezag, die blinde waan, verviel,
Die, offrende aan zich-zelv', en met den doek voor de oogen,
Voor Waarheid, hulde zwoer aan Misverstand en Logen! -
Die tijd, toen elke plek in 't hobblig spiegelglas
Aan 't voorwerp des gezichts (dus dacht men) eigen was;
De zwarte staar van 't oog de meer dan half geblinden
In 't heerlijkst schildery een duistren vlek deed vinden;
Toen ruimte en tijd en plaats, bestaan en wezen kreeg;
En 't oordeel, 't zelfgevoel, voor zin- en denktuig zweeg! -
Thands mogen we in dit dal van waan en hersenschimmen
Het opgestoken hoofd verheffen uit de kimmen,
En werpen de oogen naar de Waarheid waar zy straalt;
En 't is geen misdaad meer, te dwalen, zoo men dwaalt!
Geen misdaad, by het licht een ander licht te ontsteken;
't Gevoel dat ons vervult, vrijmoedig uit te spreken,
Of met een' stouten greep in 't hangend voortapeet,
Den toegang van den dag te vordren door een reet!

Verheven Poëzy, eens bruischend door mijne aâren,
Thands kruipend met het bloed, versteven door de jaren!

ô Mocht me uw gloed nog eens verheffen! Maar, ô neen,
Geen zweven voegt my meer, dit kruipen slechts alleen.
Gy echter, Hemeltelg! gy, op geene aard geboren,
Geen' stofklomp eigen! kom, laat uwe orakels hooren!
Gy, kent ge een koud Heelal, uit enkle stof gesticht;
Of leven, geest, en gloed, waarheen ge uw' aanblik richt?
Is 't lichaam, waar ge in leeft? en kunt ge uw vlucht bepalen
Tot d' engen nevelkring waarin wy ademhalen?
Neen; hooger geestenrijk, zie daar uw Vaderland!
Dat stort ge ons in de borst die van uw aandrift brandt;
Dat voert ge ons in 't gemoet; daar doet uw boezemgloeien
't Gevoel uws aanzijns als een drop meê samenvloeien
Die de Oceaan verzwelgt: Daar voert ge ons hart meê om
Door de eindelooze zee van 't rijk geschapendom,
En toont bezieling, kracht, en wil, en zelfbewustheid,
Waar zelfs het dorrend blad zich onder de aard te rust leit,
Of 't spruitjen op zijn steel zich naar de luwte buigt,
En nieuwe levenslucht uit licht en zuurstof zuigt.
Daar leert ge ons met dat goud, dien gloed, dat purper spelen,
Die holle wind en licht op ijdle blazen telen;
Maar leven, waar geen voet, geen arendsvlerk ons draagt,
Waar stof en stoflijkheid dit stof wordt afgevaagd,
En de opgetogen Ziel, in God en Geest verloren,
Zich dompelt in de bron waaruit zy wierd geboren.

Mijn Vrienden, gy die weet wat Dichtkunst heerlijkst heeft,
Die met haar de aard voorby en verr' uit de oogen zweeft,
Gevoelt haar! 't Is in haar dat Geesten uit den hoogen
Uw hart vervullen met dat wellustvol vermogen
Dat de Almacht nader koomt, veredelt, schept, bezielt,
En waar ge, als met ontzag, in 't hart voor nederknielt.
Ja, 't lichaam is niet meer dan schaduw, spiegling, teeken,
Geen wezen: schijnbre kleur door 't vonklend lichtstraalbreken,
Geen voorwerp eigen, maar de vloeistof waar 't in baadt,
Die aan 't zintuiglijk oog slechts aanduidt wat bestaat.
Wat is, is zelfgevoel, is willen, kracht, en streven!
't Is geest, en in dien geest berust, en z i j n en l e v e n .
Mijn Broedren, neen, ô neen. Wanneer ge uw hand my biedt,
'k Gevoel uw ziel daarin, 't onmachtig lichaam niet:

Uw vriendschap spreekt door haar. Zoo schittert ze uit uw oogen;
Zoo vloeit zy van uw tong, door 't zielsgevoel bewogen:
Maar hand, noch oog, noch stem behoeft er aan die ziel!
Haar kracht, haar invloed blijft, waar 's lichaams asch verviel.

Zy blijft. Gewis, zy blijft. Gy tallelooze scharen,
Die om, die boven ons, die door ons heen blijft waren!
Gy zaagt my, als mijn geest, ter neêr gedrukt door 't lot,
In wreevlig ongeduld zich ophief tegen God,
En de Almacht die hem vormde, in 't jammer dat my knaagde,
Met onbesuisde drift voor eigen vierschaar daagde.
ô Nacht van ijslijkheid! ô grondelooze poel
Van wanhoop, nijpende angst, en plettrend doodsgevoel!
Hoeschokt me uw denkbeeld nog, hoe schudt het my door de aâren
En drijft my 't bloed te berg' in de opgestegen hairen!
‘Ja, (sprak ik, daar mijn oog, steeds overstelpt van 't nat,
Van gloênde spijt verdroogd geen traan meer over had,
En de uitgeholde wang, van de opgezette woede,
Den schrikbren grimlach droeg waarin de zelfmoord broedde.)
‘Ja, 'k dronk de wrange kroes des levens tot den grond. -
Bedekt met bobblend schuim, dat in mijn morgenstond
My toeblonk en mijn oog verbijsterde in zijn kleuren,
Bedwelmde my een poos de waassem van heur geuren:
Maar ook die dronkenschap was smartlijk. - Zy verdween!
Een windvlaag blies haar weg, en al die glans met een!
Wat bleef er? Walglijk vocht, dat aanhing op de lippen,
Den gorgel samenwrong, als weigrend door te glippen,
En 't ingewand verknaagde in duldinglooze smart;
Ja, zelfs den ademtocht verstikkende in mijn hart! -
Ik zwolg haar echter in; en, wat my 't noodlot mengde,
Geen druppel, dien mijn hand uit dartelheid verplengde,
Uit wederzin vergoot! - Ik heb haar boôm geleegd
En zelfs den droessem met den vinger nageveegd. -
Wat bleef, wat rest er meer, Beschikker van ons leven?
Ik onderging den doem, my eenmaal voorgeschreven.
Ik wierd, ik zag het licht, ik leed, en ging voorby!
Reeds sleet mijn kluister door; verlos, en maak my vrij.’

Zoo sprak ik, als mijn ziel een zacht gevoel ontwaarde,

Dat me aan my-zelv' onthief en aan dees kwijnende aarde.
Geen stof meer, docht my, trok mijn denkvermogen aan.
Ik ademde geen lucht, noch voelde 't hart my slaan,
Maar was van heldre glans doorwemeld en doortogen.
't Was heel mijn' lichaam licht, en duister voor mijne oogen.
't Gevoel mijns aanzijns werd veredeld en vergood.
Een hooger zintuig dan my eigen was, ontsproot,
En 'k zag door 't weefsel heen van eigen ingewanden
En vezeldraden en gevlochten zenuwbanden.
'k Doorstroomde, als 't zuiver licht den heldren waterdrop,
Den dichten stofklomp, en geen afstand hield my op.
En wat my overbleef van dit ons schijnbaar leven,
Scheen me als een droomverschiet door 't wakend brein te zweven.

Zie daar, dus riep me een stem in 't binnenst van my-zelv',
Maar die me als de Echo van een eindloos ruim gewelf,
Van alle kant te rug en in één punt gedreven,
Verdubbeld tegenklonk en mijn gebeent' deed beven.
‘Zie daar, ô stervling, wat gy zijn moet, - wat gy wordt.
Thands ligt ge in 't kiemend zaad! - Zie opwaart, eer gy mort!’

Zoo klonk de Godsstem, en wat zag ik? - Myriaden
Van wezens, die in 't licht, als eigen hoofdstof, baadden,
Omringden me, en hun heil vloot over in mijn borst.
'k Bezweek van weelde, en ô, indien ik spreken dorst,
(Wat zeg ik? spreken kon, en, vlammen uit mocht schieten
Voor woorden die in lucht en ijdlen klank vervlieten!)
Wat maalde ik in dit uur! wat voerde ik in mijn zang,
U eindloos hooger, en met uitgebreider zwang,
Dan de arend van 't gebergt'; ja, waar de wolkgordijnen
Deze aard voor 't hel gezicht der laagste Serafijnen
Omhangen, als een tent, die 't hobblend wiegjen dekt
Waarin 't bekreten wicht zijn tengre leedjens rekt
En om de voedster kermt, die in haar moederzorgen
Hem duizend weldaân spilt, zijn kindschheid nog verborgen;
Daar, in een kring geschaard, het rijpere geslacht
Zijn schreiende oogjens met genoegen tegenlacht.
Dan....Maar mijn kracht bezwijkt: ik zuizel van de ontroering.
Vliegt, Geesten, vliegt te hulp in deze zielsvervoering!

Steunt, steunt uw stamgenoot, uw broeder, uw verwant!
Treedt toe, treedt nader toe, en reiken we ons de hand!
Of neen, maar aâmt my toe, en vult mijn bruischende aâren
Met kalmte, en kneedt den toon van mijn verspannen snaren
Die de aandacht tergen van het kunstervaren oor!
Mijn Vrienden...! volgt gy my op dit mijn hobblig spoor?
Wraakt gy die geestdrift niet des afgeleefden grijzen?
Mag zijn gevoelig hart u al het vuur bewijzen
Waarmeê hy op den rand van 't hem verzwelgend graf
U toeroept: ‘Onze band breekt door geen sterflot af’?
Neemt, neemt een vriendschap aan, voor de eeuwigheid gezworen! -
Ja, eeuwig is de mensch en voor geene aard geboren.
Ik ga; het uur genaakt wiens klokslag aaklig klinkt,
Wanneer 't bezwijkend lijf den vrijen geest ontzinkt,
En mooglijk, dat ik thands voor 't laatst uw handen drukke;
Doch, meent niet dat dat uur my aan uw' kring ontrukke.
Neen: sloop de schrikbre macht, die al het aardsch verslindt,
Het lichaam als het blad dat wegdrijft op den wind,
Wat vreest men? - Welk een waan! - Met nevel overtogen
Verliest men 't schijnbaar kleed dat zichtbaar was voor de oogen,
En dit 's vergaan? - Vergaan! - Ons wezen schudt zich uit,
En laat aan 't grover stof zijn stofgewaad ten buit;
En dit heet sterven? - Neen, het is geboren worden,
Ons wezen voor dees damp met stralend licht omgorden. -
Of, zoo men 't sterven heet, het is den sterveling
Een sterven, niet voor hem die 't sterflot onderging.
De dood berust in ons, in ons, mijn Kunstgenooten,
Door 't stoflijk wanbegrip in tijd en plaats besloten,
Zoo lang die keten ons in 't nietig leven boeit
Dat, in 't verdierlijkt bloed door deze onze aders vloeit.
Het leven blijft bestaan; en, aanverwant der hemelen,
Behooren wy tot hen, die daar onzichtbaar wemelen;
Onzichtbaar, daar de nacht ons sluimrende overdekt,
Tot by den morgenwaak het opgaand licht ons wekt.
Doch in dit duister-zelf en dagschuw aardmierwroeten,
Mag ons een straal dier glans de tastbre mist verzoeten.
Ja, in dit duister-zelf. - Ja, zalig Geestendom,
Gy vloeit, gy zweeft, gy waart, gy zwiert my stroomende om!
En dees mijn weeke ziel -? Zy vliet, zy stroomt u tegen.

Welaan! naar hooger kreits den dampkring uitgestegen!
Den sluier afgeschud! En gy, ô Broedrenry,
Ik toef u boven 't stof. - Vaartwel en denkt aan my!

Laat beer en nachtwolf aaklig grimmen,
   En de afgrond spoken door dit woud;
Ik ben, by monsters, nacht, en schimmen,
   Op meer dan duizend wachters stout.

Ik duik in schaâuw der ranke dennen
   Mijn moê, maar moedig hoofd in 't groen;
Geen vijand, die my aan zal schennen!
   Geen woudbeer, die my leed zal doen!

Wat gapen my de holle kaken
   Van hongrig veldgebroedsel aan?
Ik weet, wie om mijn leger waken,
   Die machtig zijn, hen af te slaan.

Ontref baar slaap ik in die hoede,
   En trotsch', waarheen mijn pad my lei',
En Hel en Wareld in heur woede,
   Door nood- en angst- en doodgeschrei.

Een Vorst betrouw' aan zoudenieren
   Zijn schat, zijn leven, en zijn kroon!
In 't midden van mijn lijfstaffieren
   Is 't veiliger dan op zijn' throon.

Ik zal in 't eenzaam, niet verdolen
Maar vinden brood en legersteê
In wildernis en ondierholen:
De wacht des hemels toch, trekt meê.

Ik voel wier hand my hier geleidde,
Wier koelende adem my verkwikt,
In 't blaakrend zand der dorre heide,
Door fellen middagbrand verstikt.

Reeds naak ik 't doel van al mijn zwerven,
En groet den standaart van mijn hoop;
En in dit zielsgevoel te sterven,
ô Eindig' dit mijn' levensloop!

Zoo zong met toen nog ruwe galmen
Een pelgrim leunende op zijn' staf,
In schaâuw der Idumeesche palmen,
By 't naadren van 't geheiligd graf.

Zoo mag, zoo durf ik met hem zingen,
Op 't eind van 's levens woesteny:
De Wachtstoet uit de hemelkringen
Neemt deel in 't lot der stervelingen,
En, pelgrim, hy omzweeft ook my.

1811.

De echt.
uitgesproken
in de maatschappy ‘felix meritis’ te amsterdam,
in den jare 1812.*

תיליל יוח הוח מדא

Daar is, daar is een Macht die 't groot heelal gebiedt;
Een Wijsheid, die bepaalt, verordent, en voorziet;
Zy vormde ons voor geluk. Ja, uit uw' kring verzonken,
ô Stervling; waar ge in wierdt, van dartle weelde dronken
Uw' God trotseerde en naar de kroon stakt, om in 't slijk
Te wriemlen met den worm, in 't stof kleed u gelijk;
Ja, zwerver op deze aard, en balling van Gods Eden,
Door d' opgeladen vloek verpletterd en vertreden,
Slaat de Almacht die u wrocht, u nog met teêrheid gâ,
En 't zalig Eden volgt den droeven vluchtling na.

Het zalig Eden, hoe! - Ja, waar gy de aard moogt bouwen,
In d' arbeid zalig zijn, in rustend Godbetrouwen,
En, in een teedre Gâ (vervulling van uw lot)
Zijn hoogste weldaad smaakt, uw eenigst zelfgenot. -

Mijn vrienden! lijden we ooit wanneer we 't lijden deelen
Met haar die 't ons verzoet? Zijn 't paradijsprieelen,
Door de Almacht-zelv geplant, Eufraat, of Hiddekel,
Waaruit de vreugde schuimt in 't borlen van haar wel,
En, in heur kronklend vocht, den lusthof doorgeschoten,
Den hemel wederkaatst van 's Hoogsten keurgenooten? -
Neen, daar, by al de vreugd van 's warelds morgenstond,
Zoekt Adam in dien hof naar 't zalig Eden rond;

* Affodillen II, 46.

Zoekt zelfvoldoening; zoekt berusting in 't genoegen;
En voelt, in 't volst genot, zijn' boezem wreevlig zwoegen.
De schatting van 't Heelal, hem knielend toegebracht,
Der Godheid schaduwbeeld in 's aardrijks oppermacht,
De rijke bogaardherfst, de lentedosch der dalen,
't Betoovrend woudmuzyk van duizend nachtegalen,
Het mollig velddons, dat zich uitbreidt waar hy rust,
Of 't streelend luchtgezuis dat hem de wangen kust
En 't hoofd bewierookt met den geurwalm der jasmijnen;
Ja, zelfs de broederdienst van vlugge Serafijnen,
Vervult dat ijdel niet dat overblijft in 't hart,
Zich-zelv' nog onbekend, en blind in 't geen het smart.
Maar de Almacht kent het, geeft, voorkomt zijns gunstlings beden,
En, toen zijn weêrhelft wierd, werd Eden 't eerst tot Eden.

ô Zalige Echt! ô gy waar 't aardrijk door bestaat;
In u is 't paradijs. De palmboom en granaat
Ontspruiten aan uw zij': ja, purpren dadeltrossen
Ontluiken aan de schorsch van Finlands heesterbosschen,
En de eik zweet honig. Zelfs het onheil, waar gy treedt,
Mengt zaligheden, mengt verrukking aan zijn leed.

ô Mocht ik, heilige Echt (gy, eenigst goed op aarde!
Gy, spiegel van dien God, die weêr- aan weêrhelft paarde,
En beeld zijns wezens, liefde, en leven, en genot!)
U zingen met een' toon, u waardig en dien God!
Hoe galmde de aard my toe! - hoe de ongenaakbre kringen,
U vreemd, waar de Englenrei zich uitputte u te zingen
En 't niet vermocht! - Maar neen, van uit zijn lichtgewaad
Benijdde 't Englendom verbannen' Adams zaad.
't Bewondert uw geheim, en slaat met heilig beven,
Zijn oogen neêr by 't bed, waarom ze als wachters zweven
En zegen daauwen; en hun zegenende hand
Ontziet den voorhang die uw heiligdom bespant.
Ja, ze is ontzagbaar! ja ze is heilig, ook voor Engelen,
Die koets, die zielen teelt door ziel in ziel te mengelen;
Waar 't saamgesmolten één zich uitbreidt en vergoodt,
En 't wijd heelal volstroomt van uit een' vruchtbren schoot.

Span snaren, ô mijn hand! maar wacht u, haar te roeren!
De tijden zijn voorby van hart- en zielvervoeren.
Uw vingers siddren met de zangstem, in mijn keel
Verroest by 't hikkend wee en foltrend leedgekweel.
Ontheilig 't outer niet met lang verschrompeld lover!
Geef, wien de loopbaan voegt, en lier en fakkel over!
En gy, mijn vrienden; gy, mijn volgers, op het pad
Dat Vondel, dat Homeer, dat Pindarus betrad!
Gy, wien het bruischend bloed door jeugdige aders vloeien,
Het voorhoofd vlammen kan, wanneer gy 't hart voelt gloeien,
Vervangt my. 'k Sta aan u de cyter juichende af,
En zijge op uwen toon wellustig neêr in 't graf.
Slechts moge ik van den rand, reeds gapende aan mijn voeten,
Met momplend kniegebuig de Heilgodes begroeten,
En werpen haar van verr', om kunstgebrek beschaamd,
Den kus des eerbieds toe, waar heel mijn ziel in aâmt!
Vergunt my 't, Dichters! en, Gewijden, stoort geen tonen,
Naauw hoorbaar! Laat uw gunst hen sterken en verschoonen,
En deele uw borst in mijn verrukking! 'k Zing niet, neen;
'k Betracht een offerplicht, en kwijt mijn hart alleen.

Gelukkig die u kent! wien uw gewijde boeien
Omslingren, die van myrth en hemelrozen gloeien,
En nooit verwelkend, nooit ontbladerd of verbloeid,
Maar, Godgeheiligde Echt, uit Pisons bron besproeid!
Driewerf gelukkig hy! - Van hier de flonkervieren
Der kronen die het hoofd der koningen versieren,
De gloed van 't purper, en de schittring van 't metaal
Dat op de harten heerscht! - Van hier het vreugdemaal
Der weelde, wit beschuimd van 't nat der muskadellen
Met dartle hand geplengd! - Roemt ijdle waterbellen
Om 't valsch schakeersel van heur kleuren, om heur glans,
En huppelt met haar om in kinderlijken dans
Naar 't blazen van den wind waarop zy drijven. Dwazen
Wier zielen op den schijn en leêgen luchtgreep azen!
Verkoopt uw rust, uw heil! en staat voor nietig kaf
De nooddruft van uw hart, uw zielsvervulling, af.
Leeft, vreemdling op deze aard, en vreemd aan die uw zijde

Bekleedt, en 't hart, u vreemd, aan tooi of weelde wijdde;
En sterft rampzalig, zoo die weêrhelft u verried:
Maar lastert, wie ge ook zijt, het heilig huwlijk niet.
Vergeefsch was 't, voor 't altaar, by wierook en gebeden
De handen saamgelegd met rasvervlogen eeden.
Geen God ontfing hen, of bezegelde in dien knoop
Het zoet des levens, en uw roekelooze hoop.
De band der Echt klemt om geen handen, Trouwgenooten!
De harten vordert zy; die houdt zy saamgesloten.

De harten? - zegge ik wel? - Neen, weinig. - neen, te min!
Geen harten. - 't Zelfde hart neemt beider boezem in.
Één saamgesmolten hart vervult u, Echtelingen,
En door geweld noch dood van één of los te wringen.
Maar neen, ook dit zegt niets. Men klinkt geen twee tot één;
Men maakt door 't smeltend vuur het wezen niet gemeen.
't Wordt samenmengsel, 't wordt verbinding in zijn deelen;
Slechts schijnbaar is 't geheel, by 't innig soortverschelen.
Neen, dat is de Echt niet, waar het een het andre wijkt,
En mengling van gevoel eenzelvigheid gelijkt;
Waar worstling, en bedwang, en wederzijds verdrukken,
Den wil door wil verheert, den wil voor wil doet bukken.
Het echte huwlijksjuk kent strijd noch evenaar;
Maar één, één zelfde ziel vervult het minnend paar.

Een zelfde ziel, een hart, dat, zelf van 't uw gereten,
U aanbidt: zonder u, van doodsche smart verbeten,
In stillen weemoed kwijnde, en bloedende aan zijn wond,
In u-alleen 't heelal, en heel zich-zelf hervond:
Zie, stervling, daar de Gâ die uw geluk zal maken,
Indien ge een hart bezit dat aard noch waan kan smaken
Maar zielvervulling en vernoegend zelfgenot.
Zy is op 't wijd der aard de hoogste gaaf van God.
Wat baatte 't voor uw rust, heel Peru uit te delven?
Hier vindt gy 't, wat gy zocht: 't ontbrekende aan u-zelven!
Dit zocht, by 't ledig niet der kinderlijke vreugd,
Dit, by de morgenstond, de ontluiking van uw jeugd,
Het golven van uw borst; in droomen, by 't ontwaken,
In 't eenzame, in 't gewoel, in droefheid en vermaken.

Hier dorstte uw boezem naar, zich-zelv' nog onbewust,
En dwarrelde onbestemd, verwildrend, zonder rust;
Tot u de onzichtbre hand naar 't dier kleinood geleidde;
Die parel, die op 't strand naar uwe ontmoeting beidde!
Mijn vrienden, dus is 't waar: De welgelukkige Echt
Wordt, naar der Vaadren spreuk, door de Almacht-zelv gelegd.

Wanneer des Schilders hand een groep van beelden mengelt;
Wanneer hy op 't paneel zijn kunstfestoenen strengelt
Wier schoon ons de oogen niet, maar 't innig hart ontzet,
En Floraas glorie zwijmt by 't bloemhof der palet:
't Is geen toevalligheid, die vormen, kleuren, standen,
Vereende; 't is geen klem van uitgedachte banden.
Hy schiep ze als broeders niet; verschillende in hun aart;
Afzonderlijk; voor zich, en, eenzaam; ongepaard.
Neen; 't is één groep; één krans; en niet gevormd by stukken.
Zijn geest omving ze in eens, en wist zich uit te drukken.
't Geheel is 's werkmans doel, en geen byzonder deel.
Die werkman is hier God; - het echtpaar, één geheel.

Vlecht tuiltjens, Lycidas! Huw Lentes schoonste rozen
Aan 't goudgekelkte hart der zilvren tijdeloozen,
En geef haar schittring kracht door 't sombre korenblaauw,
Of 't veldviooltjen, van Auroraas tranen laauw.
Schakeer er bladers door, met knopjens, half ontsloten,
Door bruine myrth verhoogd, met veldhaagpalm doorschoten,
En win den prijs van 't dal by Chloës wedermin!
Het pronkstuk van 't paneel heeft eindloos meerder in,
Uw roos kan in 't festoen met andre bloemen paren:
Het wies voor 't kransjen niet noch Chloës blonde hairen;
Maar God, en 's Malers kunst, in scheppingkracht gemeen,
Wrocht alles voor zijn plaats, en voor die plaats alleen.

Neen, de Egâ is voor één', en niet voor meer, geboren.
Zy kiest zich geen' Gemaal. Zy wordt niet uitgekoren.
Ze is eenig; wordt herkend; en 't in haar kloppend hart
Gevoelt wien ze aanbehoort, om wien-alleen zy werd.
't Hereent, wat, één in God, in 't lichaam zich verdeelde:
't Hereent zich! en (ô God!) zie daar de hoogste weelde!
Mijn borst, bezwijk niet; neen, stort uw verrukking uit:

't Is de indruk van God-zelv, dien de Echtkoets in zich sluit!
't Is 't beeld der Godheid dat zich meêdeelt aan de zinnen!
Juich, stervling! juich, ô juich! 't is Godheid, ons b e m i n n e n .
't Is vlam, waar in de ziel zich uit-, zich overgiet,
En weêrkeert in zich-zelv, en wat zy roert, doorvliet.
Bezieling, levenskracht bewoont haar; waar zich 't wezen
In uitbreidt, in verheft, en, hooger opgerezen,
Den Englen nadert, ja, beneên zich in zijn vaart
Verdwijnen ziet, en door der heemlen hoofdstof waart,
Waar, Liefde, uw zetel is, uit de Almacht- zelv geboren;
Uw hand den teugel houdt der duizend zangrenchoren,
In samenstemming met d' ondenkbren levenstoon
Dier schepping, die in God herspiegelt op zijn throon;
En volle zaligheid het aanzijn door mag stroomen;
Ja, uitzwelt, als een vloed, geborsten uit zijn zoomen,
Of 't onbetoombre licht, dat door de oneindigheid
Zijn wezen uitschiet in de stralen die 't verspreidt.

ô Eerste, ô hoogste wet, die de Almacht gaf by 't leven,
Gy, door haar vinger-zelv' in 't sterflijk hart gedreven
En onuitwischbaar! Wet, die aarde en stof erkent,
En dier- en plantrijk eert, waarheen ons oog zich wendt!
Gy, zaligheid van 't stof, op 't aardrijk, in de wateren,
Sints Zy 't ‘V e r t a l r i j k t u’ door lucht en zeên deed klateren,
En zegen van 't bestaan! - Waarvoor de worm slechts leeft,
En weêrkeert tot het niet, als hy gehoorzaamd heeft!
Die 't plantjen blindlings volgt in 't telen van zijn zaden,
Bezwangerd door een lucht met bloemstofmeel beladen!
Wat zijt ge aan Adams kroost, dan 't zegel van die Echt
Die, eens voor de eeuwigheid, de harten samenhecht?
Neen, 't is de wellust niet, die op de lichte vlerken
Des Zefirs henenvliegt door hof en wandelperken,
En hier op 't roosjen aast, daar 't eglentiertjen kust,
En ginds zijn heete dorst op 't leliekelkjen bluscht.
Neen 't is geen wufte drift, waarvan zich 't hart voelt zwoegen
Naar oogenbliklijk zoet van wisselziek genoegen,
Die heil, die zaligheid in 't harte stort. De wet
Der Almacht is verknocht aan 't heilig huwlijksbed.
Waar ooit de dartle knaap zich in den slijkpoel bade,

Geen lust, dan in den arm der teêrgeliefde Gade:
Geen kroost, geen dierbaar kroost, waarin ge u-zelv' herteelt,
Dan uit haar zuivren schoot, die heel uw aanzijn deelt,
In wie-alleen gy leeft; wier lijden en genieten
Uw ramp, uw wellust maakt in 't stofloos samenvlieten;
Wier adem gy vervult, en wier gevoelig hart
Geen droppel bloeds verwarmt dan die u heilig werd.

Rijs stouter, ô mijn toon! en donder den verwaten'
In 't oor, als Ebals stem. - Vergaan zy, die u haten,
ô Keten, goudener dan 't fijnstgezuiverd goud,
Verband der maatschappy, en, menschdom, uw behoud!
Aan u hangt Volk en Staat; de toekomst, die 't verzwelgen
Van 't rijpe h e d e n boet door nieuwontsproten telgen,
En 't vluchtig oogenblik op dees verganklijke aard
Tot eeuwigheden vormt, steeds uit zich-zelf herbaard;
En, 't uitzicht, dat de dood braveeren durft in 't woeden!
Door u is 't dat Natuur zich d' arbeid ziet vergoeden
Van 't geen zy voortbracht en verteerd ziet, keer aan keer;
En 't s t e r v e n , waar gy heerscht, is geen v e r s t e r v e n meer.
Gy plant de zielen voort van oud- en oudervaderen,
Wien één ontzachbre dag hun afkomst zal vergaderen,
Als parels, aan een snoer geregen; niet, in 't gras
Geworpen en verstrooid als onrijp boomgewas,
En door den voet des tijds in 's aardrijks slib vertreden. -
Uw schakels druppelen van loutre zaligheden,
Van balsem, die de smart van 's levens ramp verzacht;
En tijd noch lotgeval heeft op haar during kracht.
Maar 't zijn geen handen, 't zijn geen leden, die ge omvademt.
Onstoflijk is uw aart, als hy die in ons ademt,
De onsterfelijke Geest; En 't zich hervindend één
Vlijt in uw banden saam, gevoel- en aartgemeen.

Ja, Plato, ja 't is waar: geen stervling is volkomen;
De weêrhelft van hem-zelv' werd hem van 't hart genomen,
En de opgescheurde borst bloedt troostloos, kermt en hijgt,
Terwijl zijn wanhoopkreet ten hoogen hemel stijgt.
Hy doolt het aardrijk om, streeft bergen op en neder,
En zoekt dat eigendom, dat deel zijns aanzijns, weder.

Helaas! de drift van 't bloed, die oog en geest verblindt,
Het bruischende ongeduld, dat merg en vleesch verslindt,
Bedriegt hem. 't Is een schijn, die voor zijne oogen fladdert;
Een blinkende aspisslang, met moordvenijn bezwadderd;
Hy grijpt ze, en waant in haar den hemel zijn gewin.
De honger bijt naar brood, en zwelgt de doodpil in!
Dus paren leeuw en draak, dus lamm'ren met harpyen,
Gereed zich onder 't juk des echtgareels te vlijen.
Maar welk gespan (mijn God!) van wederstrevigheên!
De borstwond blijft en knaagt, en 't leven is geween.

Vergader, breede Raad der menschelijke driften
In Redens naam gedaagd om goed en kwaad te schiften;
En gy, ô Reden-zelv, zit voor in dezen kring!
Om niet beraamt ge uw lot, vermeetle sterveling!
Zoek schoonheid, deugd, verstand; kies lijfsbevalligheden;
Peil harten; 't is vergeefsch, om ziel in ziel te kneden.
Een bondgenootschap dat u draaglijk is, misschien,
Waar vrede en rust in steunt op wederzijdsch ontzien;
Believen, plichtgevoel, en daaglijksch zelfverzaken,
Inschiklijkheid tot grond van 't huisgeluk moet maken,
En liefde een schuld is door rechtvaardigheid betaald;
Dit, mooglijk, wrocht uw zorg, indien zy 't doel niet faalt.
Maar ach! de eenzelvigheid des wezens blijft ontbreken!
't Is Staatkunst, in het kleed der huwlijksmin versteken.
't Is Waanëcht die alom op 't wareldrond gebiedt;
Maar de Echt, die de Almacht vormt, helaas, gy kent haar niet.

Hoe! liefde als schuld betaald! Te geven om te geven? -
Één heilloos koopverdrag is heel het menschlijk leven? -
Zoo is het, hemel! - Ja, ook de echtkoets werd verdrag:
De deugd is handelgeest in dees verlichten dag!
De plicht, de liefde, 't recht, 't hangt alles aan verbonden.
Gevoel en menschlijkheid zijn uitgedachte vonden,
Aan 't bygeloof verwant, en vrucht van dweepery.
Ook de echt is hersenschim; haar keten, dwinglandy.

'k Herken de taal der eeuw; haar wanbegrip; haar zeden.
Ga, dartle, geef u veil aan de ongebondenheden

Der wellust; ren 't vermaak in d' arm eens booswichts na;
En maak de wanhoop uit van d' u getrouwen Gâ.
Wat zocht ge, in hem de hand voor 't echtaltaar te geven,
Dan dwangloosheid, genot van 't rasvervliegend leven? -
Het zalven van zijn wee, het deelen van zijn pijn,
In 't leed eens Echtgenoots zijn lotgenoot te zijn; -
Wie 't vergde, wulpsche vrouw, zijn eisch ware onrechtvaardig. -
Ook hy, voor wien gy 't deedt, is hy dat offer waardig?
Wat zocht hy in uw' arm? - Vermaak en dartle lust,
(Verdwenen met den waas, uw' wangen afgekust)
Die plaats maakt voor den haat, den afkeer van 't vervelen.
Of, mooglijk, was uw goud het voorwerp van zijn streelen! -
Uw goud! - ô Hemelmacht, men bidt dien afgod aan,
En de echt, de heilige echt, zou nog op de aard bestaan!

Hoe kan zy 't? Heeft Natuur hare orde niet verbroken? -
'De kunnen zijn gelijk.' Dat vonnis is gesproken.
De nieuwe Wijsheid die thands voorlicht, bracht dit uit,
En heel Europa knielt voor 't heerlijk raadsbesluit.
Neen, 't is de Schepper niet, die, één in zijn gewrochten,
Aan 't talloos schepslenheir zijne éénheid kon verknochten,
Die alles voor zijn stand, zijne orde, en plaatsing schiep,
In 't roepen 't aanzijn gaf en nimmer tweewerf riep:
Neen, 't is die God niet, die u voortbracht, stervelingen!
Een Geest is 't, zwak als wy, van wien wy 't licht ontfingen.
Dees vormde 't menschdom by miljoenen uit het slijk,
En wierp ze door elkaâr, eens Kadmus oogst gelijk;
En liet aan 't wuft Geval, een godheid meer verheven,
Om elk uit dezen hoop een eigen lot te geven. -
Zie daar Gelijkheids leer; haar grondslag; en heur aart! -
Neen, geen gelijk bestaat waar God zich God verklaart!
Geen kunnen zijn gelijk. Hy vormde u tot gebieden,
Verheven Rijksmonarch, wiens opslag tijgers vlieden
En de Abissijnsche leeuw met eerbied gadeslaat!
Hy prentte u d' afdruk van zijn Godheid in 't gelaat!
En gaf uw' arm de kracht om stier en hengst te dwingen,
Te worstlen met Natuur, en de aard uw brood te ontwringen;
En zachte aanminnigheid was 't aandeel van de Vrouw,
Wier arm uw rust, uw heil, uw hemel wezen zou.

't Ontzag was 't uwe, 't schoon, haar eigendom. Haar leden,
Voor weêrstand niet gevormd maar malsche tederheden,
Bestemmen 't argloos hart dat in haar oogstraal lacht,
Het uwe onwetend zoekt, om uw bescherming pracht,
De nooddruft van het uwe in 't hongren zal vervullen,
Daar liefde en zedigheid haar 't minlijk aanschijn hullen.
Geen steigrend hairbosch, als uw voorhoofd overschaâuwt;
Geen ruigbegroeide rand die 't glimmend oog bebraauwt,
De bliksems van den moed uit zijn spelonken slingrend;
Geen norsche en woeste baard, die, mond en kaak omwingrend,
Een borst belommert, zelv met stopplen overdekt,
Omschanst haar teder schoon, zoo zacht als onbevlekt,
Met golvend rag gesierd, en lelien, en rozen;
Waar schaamte en lust in speelt met wederkeerig blozen,
De bron der wellust in hare appels lieflijk zwelt
Van levensstroomen, uit Gods volheid opgeweld,
En 't donzig huidsatijn, tot lustgevoel geschapen,
De malsche spieren kleedt, voor 't u omtogen wapen.
Zy, Koning van 't heelal, uw edelste onderdaan,
Bidt, in uw' arm geklemd, in u haar Schepper aan;
Ontfangt uw' wil, uw wet, met eerbied, met genoegen;
En stort zich uit in 't hart dat u de borst doet zwoegen.
Kent, kent ze een wareld, kent ze een zoetheid, één genot,
Dan 't lezen in uw oog, haar wetboek, en haar God?
Gevoelt ze een trek, een drift, dan in uw hart te leven?
Neen, stervling, 't waar zich-zelv en u den doodsteek geven.

Men roem' my de Arria, de moedige Egâ, niet,
Die Petus 't bloedig staal van uit haar boezem biedt,
En, met Romeinschen trots, haar weêrhelfts zwak beschaamde.
Zy stierf, maar met een hart dat voor de glorie aâmde!
Ook dit was ontrouw. Ja! 't behoort den Echtgenoot
Niet minder onverdeeld dan de onbevlekte schoot.

ô Gy, der Britten roem, Homeer van later dagen,
Oorspronklijk in uw lied, der Englen welbehagen!
Gy, zanger, op den klank van wiens vergode keel
De zilvren zwanenstoet van Izis stroomgareel
De wieken uitslaat om zijn' nagalm op te vangen;

Kom, leen me een' enklen toon uit uw verheven zangen!
U blies de Siloiet met heilige aandrift aan.
Gy zongt geene afgoôn, gy geen' afgesleten' waan,
Maar de Almacht, maar heur werk; gy, d' oorsprong onzer rampen,
Den zegepraal der Hel, bezweken onder 't kampen,
En 't menschdom, prooi der list, in Satans strik verward.
Maar gy, gy schetste ons ook hun onschuld, eedle Bard!
't Aartsouderlijke paar in 't eerst en zalig blaken;
't Verrukkend oogenblik van Adams blijd ontwaken;
De streelende aanblik van een weêrhelft, van een bruid,
Uit de eigen borst gescheurd die ze in haar armen sluit
En brandend wederzoekt, en eeuwig aan zal hangen.
‘ô! Roept ze, en 't levend rood wordt vuurgloed op haar wangen.
ô Gy, van wien ik ben, voor wien-alleen zy leeft,
Wier aanzijn zonder u noch doel noch oorzaak heeft!
Mijn wezen eer ik was! - Ontfang, ontfang my weder,
Uw eigendom, uw vleesch, gedwee, gehoorzaam, teder.
Spreek, wil voor my, beveel, ik volg wat gy gebiedt:
God is uw wet, gy mijne, en meer betaamt my niet.
Niets, niets dan gy bestaat voor die, uit u genomen,
Uw adem en uw bloed haar aders door voelt stroomen.
In u, haar wareldrond, haar hoofd en opperheer,
Bepaalt zich al haar wensch, haar zaligheid, en eer.
Ach! 't morgenkoeltjen ruisch' verkwiklijk door onze ooren,
Gemengeld aan den zang der vliegende orgelchoren;
De stralende uchtendzon die 't bloeiend veld ontsluit,
Schepp' parels zonder tal op 't natbedaauwde kruid;
De bloemhof walm' haar zoet; al wat deze aard moog schenken,
Wat is 't voor Evaas hart by éénen van uw wenken!
Ja, God onttrok me uw zij', en schonk me u weêr als vrouw,
Op dat ik 't gene ik was volmaakter wezen zou.’

Zoo sprak ze in Miltons zang, dien de Englen nog hergalmen!
Zoo sprak ze in Edens hof, in 't lustprieel der palmen
Die ze overschaâuwden, en, betooverd door heur taal,
Zich bogen van 't ontzag voor haar en haar gemaal!
Zoo spreekt ze (en sterker nog) in 't hart van elke Gade,
Die in haar edel lot Gods Almacht niet versmaadde,
Maar, pronkstuk van zijn hand en laatste kunstgewrocht,

Zijn meesterstuk op de aard geheel vervullen mocht!
Zy kent geen wareld, neen; geen glorie; geen tooneelen
Van ijdle mommery, die dwaze zinnen streelen.
Haar Egâ leeft ze alleen. Hem bloeit haar zuivre schoot
In telgen, zijner waard, en wie zijn ziel doorvloot.
Hem offert ze alles op met lust en welbehagen;
En fier is ze, aan zijn zij' het aakligst lot te dragen.

Verdwijn dan, welke bloem van 't oogverlokkend schoon!
Ontbladerd roosjen, breek van de ambrozijnen koon,
En, blonde schedel, schud de goudstof uit uw hairen;
De huwlijksketen bloeit in weêrwil van de jaren.
Haar goud duurt eeuwig, en verzilvert door geen tijd. -
Bevoorrecht sterveling, die haar is ingewijd!

Van waar die gruwel dan, op 't aardrijk uitgegoten -
Gedrochtlijk denkbeeld - hoe! - verwijderde Echtgenooten.
De Broeder legg' de hand aan 's broeders leven! 't Bloed
Des vaders spatte 't kroost met teêrheid opgevoed
In 't aanzicht, kleve 't aan, en druipe 't van de handen!
Belang, en hartstocht, scheur', Natuur, uw hechtste banden.
Maar heiliger is de echt; maar naauwer sluit haar knoop. -
Eene eeuw, der Hel verknocht, draagt eed en trouw te koop;
Maar scheurt zich 't hart in tweên, en rijt het zich aan flarden? -
Kan zaligheid ten vloek, en hel uit hemel worden?

Wel hem, die twijflen mocht! Hy kende 't zielverdriet,
Aan 't menschlijk lot verknocht, in al zijn' omvang niet.
Het menschdom bleef hem nog beminlijk, en het leven
Een weldaad, waard den God wiens gunst het heeft gegeven.
Hy denkt zich in den schoot der huisselijke rust.
Geen gruwzaam twistvuur, dat steeds voortsmeult, nooit geblust:
Geen krocht, waar haat en wrok hun sijflende adders broeien;
De wanden van 't gehuil der doemelingen loeien;
Een nooitverzaadbre gier het ingewand verteert;
Het afgewenteld leed gedurig wederkeert;
Verkwiklijk ooft en vocht zich aanbiên aan de lippen,
Om de uitgestrekte hand, den dorren mond, te ontglippen;
En 't folterende wiel nooit stilstaat, nooit verpoost. -

Hy maalt zich 't kwijnen niet van 't opgeofferd kroost;
Dat, jammerlijke vrucht der zegenlooze sponde,
Der oudren echt verwenscht met de eerste levensstonde. -
Doch neen, een spook der Hel vermomm' zich in heur' schijn,
Geen Echt, het werk van God, kan ooit onzalig zijn.

Heur schijn -? den naam van Echt -? ô Gruweltijd, ô Zeden,
Waar de ondeugd onder 't kleed der deugden op durft treden,
't Gezag der wetten tot beschutsel heeft, en 't recht
Zijn zegel aan 't vergrijp van 't gruwzaamst misbruik hecht!
ô Zalige eeuw, eer 't goud, tot ons verderf ontgraven,
Eer weelde en dartelheid, de zielen mocht verslaven;
Toen 't aardrijk heiligdom, de hemel tempel was,
Geen adder de onschuld trof terwijl zy bloemen las,
En de Echt geen outer had dan 't geen de Liefde vierde!
Maar wee de onzalige axt, de hand die haar bestierde,
Die 't eerst het vuig metaal uit 's moeders ingewand
Ontblootte, en zich vergreep aan 't schitterende zand!
Een zwarte stikdamp, straks uit 's afgronds poel gebroken,
Omhulde een wangedrocht, omringd van duizend spoken,
Die, opgedonderd door de mijnbreuk, aarde en lucht
Verpestten. Uit was 't toen met reine Liefdezucht.
Van toen verborg zich de Echt: een helslang, krom van leden,
Verdrong, in valschen dosch, de spruit van 't hemelsch Eden.

Beef, teedre Jongling, beef, beminnelijke Maagd,
Voor 't monster, dat heur naam op 't schaamtloos voorhoofd draagt
En snood ontheiligt! Beeft, uw eenig heil te wagen,
Uw eeuwig, mooglijk! - Wacht uit listige verdragen
Of ijdel Kerkgebaar geen zaliging voor 't bed
Door Eigenbaat gespreid, door lage drift besmet,
En honend voor den God, haar oorsprong, en haar wreker!
Wat mengt gy de akonijt aan 's levens reinen beker,
U ingeschonken? En gy, wijsgeer, roekloos stout,
Die over de Almacht-zelv uw oppervierschaar houdt,
Haar wetten afweegt, toetst, en afschaft of bezegelt,
Terwijl gy zeden, plicht, Natuur, en Staten regelt,
En nieuwe bronnen graaft voor waarheid en voor recht,
O! sla de handen niet aan 't heiligdom der Echt,

't Is, waar God zichtbaarst woont. Draag eerbied aan haar banden,
En sidder, wat Hy stichtte, onzinnig aan te randen.
Het schuddende aardrijk zie zijne oorden, heurt by beurt,
Door toomlooze oproerzucht en dwinglandy verscheurd;
Het Vaderlijk gezag, verbasterd en geschonden,
Vernietigd, en verplaatst door nietige verbonden;
Het snoer der maatschappy door tuimelzucht geslaakt;
De volken tot een prooi van blinde twist gemaakt,
Waar macht en vrees voor macht zich eindloos wederstreven,
En worstlen, als een storm waarvan de stranden beven,
Tot, nu, 't ontteugeld graauw de zetels nederrukk',
En dan, de menschlijkheid verplet worde onder 't juk.
Waar, waarom moet ge ook hier des Hoogsten wet vertreden,
Voor bloemen, die Hy schenkt, uw knellende ijzers smeden,
En oorlog zaaien in de harten? - Neen, ô neen,
De Godheid lei in de Echt Haar onverdeelbaar é é n .

Men zegt, eer Adam nog, uit d' eersten slaap geschoten,
Zijn weêrhelft aan de borst, waarin zy lag besloten,
Mocht drukken, en in haar zich-zelven spieglen zag;
Terwijl hy, moê gedwaald, op 't mollig moschbed lag,
En met een zuchtend hart naar 't medeschepsel haakte
't Geen de eenzaamheid der aard voor hem verdraaglijk maakte, -
Dat de Almacht hem een' droom verschijnen deed voor 't oog.
Het scheen, of Edens hof, of alles zich bewoog,
En de Eeuwige afdaalde om zijns gunstlings klacht te ontfangen.
‘Wat wilt gy (riep Gods stem)? ontdek uw zielsverlangen.’ -
Hy andwoordt: ‘Groote God, zie al wat adem heeft;
't Paart alles met een gade in wie zijn weêrschijn leeft:
En ik - ik ben alleen. - Wat kostte 't, op mijn beden
Uit d' eigen' klei met my een deelgenoot te kneden,
Met wie ik danken, en uw weldaân smaken mocht!
Dan waar mijn lot volmaakt; dan ware uw werk volwrocht’!
De Godheid schudde 't hoofd, en greep een handvol aarde,
En bootste 't tot een vrouw, die hy aan Adam paarde.
't Was Lilith; Lilith, ach! - Geheel haars Egaas vreugd,
Bekoorlijk in gestalte, en hem gelijk in jeugd,
Zal ze Adam dierbaar zijn en zijn geluk volmaken! -
Ach hemel! vruchtloos lacht de wellust van haar kaken;

En vruchtloos strookt zijn hand 't aanminnige gelaat;
Of legt haar de offers voor van palmbosch en granaat;
Of leidtze door een beemd van lelien en rozen;
En smelt van liefde en lust in 't eerbre liefdekozen.
De trotsche weigert zich en slaat zijn gaven af.
‘Hoe (zegt ze)! 't is één God, die beiden 't leven gaf,
Één stof, waaruit wy zijn; en gy, zoudt ge u vermeten
My de uwe, en dezen hof uw eigendom te heeten?
'k Begeer uw giften niet; een deel behoort aan my:
Gelijk zijn we in geboort', gelijk in heerschappy.
Zoek arbeid of vermaak, ik zal het mijne vinden!’
Zoo spreekt ze, en zweeft in 't rond op vleugels van de winden.
Gods englen voeren haar van uit haar woeste vlucht
Te rug: - ze ontvliedt op nieuw, en heft zich in de lucht;
En werpt zich, afgeweerd van 's hemels zalige oorden,
Den duivlen in den arm, om Adams kroost te moorden.

Zie daar gelijkheid in haar werking. - ‘Groote God!
(Roept Adam) 'k heb gedwaald: voleindig Gy mijn lot!’ -
Thands schrikt hy en ontwaakt; maar (hemel!) hoe bewogen -
Wat schouwspel toont zich thands voor zijn ontsluitende oogen!
't Is Eva, 't is de vrouw, die God hem heeft bestemd,
(Zijn hart verkondt het hem, dat thands in vreugde zwemt)
Die vleesch is van zijn vleesch, en aandeel van hem-zelven.
‘Beheerscher (roept hy uit) van aard en stargewelven!
Gy, gy-alleen zijt wijs. Gy schonkt me mijn manïn!’
Hereenigt met zich-zelv', zie daar de huwlijksmin!

Zegt my, beemden en valleien;
Holle rots, en tierig woud,
Waar Gods schepsels spelemeien
Als Natuur hun bruiloft houdt:
Waar de boschleeuw zijn leeuwinne,
Waar de ram het ooilam dekt;
En de tooverkracht der minne
't Vischjen uit zijn stroombed trekt:

Zegt my, wat er in dat woelen
Van de dartelende lust,
In dat juichen, in dat joelen,
Meer dan dronkenschap berust?
Ach! de gloed der zonnestralen
Drijft de gisting in het bloed;
En wat leeft door ademhalen,
Bruischt en huppelt van den gloed.

Teelzucht prikkelt hart en nieren,
Door een Lentekoorts ontgloeid.
Bosch en veldhaag tierelieren;
Woesteny en akker loeit.
De Echo voert naar verre heiden
't Hijgend wrenschen door de lucht,
Van den springhengst uit de weiden,
Aan de Gâ, die om hem zucht.

Teelzucht stompt des tijgers tanden,
Voor zijn weêrpaar zacht en teêr:
De aspis van Cyrenes zanden
Legt vergif en wrevel neêr.
Maar de jaartijd is verstreken,
't Ziedend bloed heeft uitgegest,
En gevoel en liefde weken
Uit het moordvol gruwelnest. -

Aan de bron der liefde nader,
Daalt de vogel uit de lucht,
En zijn hart gevoelt zich vader
Van zijn naauw verwekte vrucht.
't Gaaitjen stooft het pluimloos kieken,
En hy deelt haar kindermin,
Wappert om op vlugge wieken,
En verzadigt zijn gezin.

Maar het jong beproeft zijn krachten,
En die teêre knoop schiet los.
't Rijst op de uitgebreide schachten,
En verliest zich in het bosch:
Met den Vader en de Moeder
Houdt nu man en gaaitjen op;
Ieder zoekt zich lust en voeder
In een eik of lindentop. -

Anders heeft u God beschoren,
(Telgen uit een' hooger stam!)
Die de Vrouw, voor u geboren,
Uit uw' eigen boezem nam.
Hy verdeelde tot hereenen;
Hy hereent voor de eeuwigheid.
't Laatste licht heeft uitgeschenen,
Eer het echte paar zich scheidt.

Hallel Hem, die 't stof verengelt,
De aard verhemelt, door een echt
Die de zielen samenmengelt,
Niet in breekbre snoeren vlecht!
Juicht, gelukkige Echtgenooten!
Wat de zaligheid voltooit,
Is in eenen band besloten,
En die band ontbindt zich nooit.

1812.

Het waarachtig goed.
uitgesproken
in de maatschappy ‘felix meritis’ te amsterdam
in het jaar 1812.*

Van hier, wie vreugde zoekt! mijn zang ontspringt aan 't hart.
Die altijd bornende aâr van onuitputbre smart,
Die slinger, levenslang door de onrust aangedreven,
Om elk ondeelbaar stip te merken van een leven,
Tot niets dan aaklig zwart, dan jammerklank bestemd,
Heeft pijn ten springveêr, die met ijzren nepen klemt,
Den boezem samenschroeft, en d' adem vormt tot zuchten.
Hoe! leven is ons lot, en spreekt men van genuchten!
Wat is dat leven dan -? Ween, teder Wichtjen, ween
By d' intreê op dien weg van loutre heilloosheên!
Ja, tranen zijn uw deel. Bereid u, die te plengen!
Haast zult gy ze aan uw zweet, uw hartebloed, vermengen,
En 't pad bedrupplen, ja beplasschen waar gy streeft.
Schrei, Wichtjen, 't is uw deel: de stervling schreit, die leeft.

Ja, lach', verlustig' zich, die lust heeft onder 't zwoegen!
Verdring' hy 't zelfgevoel door ingebeeld genoegen!
Ik zing geen hersenschim wier lichaam niet bestaat,
Die, waar de hand haar grijpt, in ijdlen damp vergaat,
En, 't naar haar smachtend hart onmachtig is te laven:
Dat schijngoed, doel van hun, die zich aan 't stof verslaven!
Neen, 't waar, 't waarachtig goed is 't voorwerp van mijn lied.
Geeft, droeven, geeft gehoor: ik terg uw smarten niet.

Ja, 't hart gevoelt zich-zelv' een denkbeeld ingedreven

* Affodillen II, 1.

Van heil. Daar is een goed, een doel waarvoor wy leven.
Dees pijn, dit zelfbesef van ongenoegzaamheid,
Die hoop, waarmeê zich 't hart in 't uiterst onheil vleit,
Tot beter voorbewaart, en gruwzaamheên leert dragen,
Bewijst een vatbaarheid, voor geen der aardsche plagen
Gevormd, maar tot een stand van meer dan aardsch genot.
Ja, 't schepsel werd geschikt voor 't hem verordend lot;
Het lot, voor 't schepsel en zijn aart en vatbaarheden.
Geen ijsbeer zwerft in 't Noord met ongedekte leden,
Maar treedt in 't bont gedoscht van de ondoordringbre vacht.
Geen roofdier, door natuur geschapen tot de jacht,
Mist klaauwen of gebit tot grijpen en verslinden. -
Geen vogel, wien zijn vlerk niet opheft door de winden:
Geen visch, die niet door 't nat met vin en zwabber roeit,
Beweegbre waterspaan! uit vlies en been gegroeid. -
Wat loeien kudde en stal? wat vergt het woudgebroedsel
Al brullend, van Natuur, dan 't onbekrompen voedsel
En 't geen de paardrift eischt? - Wat strooit het moedig paard
De lucht met spattend schuim en schudt de bonzende aard
Met hiel- en hoefslag? - 't Is om lijftocht; om 't genoegen
Der teelzucht. - 't Veld schiet uit, en zonder akkerploegen;
Zijn brieschen roept een gade uit bygelegen oord,
Die aanrent op zijn stem: zijn wenschen zijn verhoord,
Zijn vatbaarheên vervuld. Bevredigd ligt hy neder,
En vraagt geen andren staat, geen vin, geen vogelveder,
Waarmeê hy 't grondloos diep of 't luchtgewelf doorstreeft.
Geen goed beseft zijn hart, dan wat natuur hem geeft.
Geen honger, of 't heelal is machtig tot verzaden,
En de inspraak der natuur heeft schepslen nooit verraden!
Maar wy...! is dan voor ons die teedre moeder wreed?

Ons schonk zy de arendsklaauw noch 't warmend pantherkleed,
Noch 't bliksemend gebit des evers. Lucht en stormen,
Ja, elke Hoofdstof, zijn ons vijand. Aas der wormen,
Beheerschen wy 't bezielde; en, koning van 't Heelal,
Verkwijnen we in behoefte, en jamm'ren zonder tal!
Wat wederstrevigheên! - Maar neen, voor 't dierlijk wapen
Werd, stervling, u 't verstand, als eedler, ingeschapen.
Dat weertuig biedt geweld, biedt lucht en stormen trots,

En schenkt u klaauw en tand, en praal- en winterdosch
By 's aardrijks scepterstaf. Gedwee aan uw bevelen,
Gaan lucht- en waterstroom getemd in uw gareelen,
Met heel het dierendom, dat in uwe oppermacht
Zijn aart verlochent, en zich neêrbuigt voor uw kracht.
't Is alles uw, wat is. - Dan ach! 't geen handen vatten,
Wat is dat, ô mijn ziel? - Een wareld biedt heur schatten
Gehoorzaam aan haar heer, en stort ze willig uit;
Maar hy, hy vordert meer dan wat zy in zich sluit. -
Wat prikkel dan, wat gier, in onze borst besloten,
Ontrust, verknaagt, verslindt, ô mijn natuurgenooten,
In 't hoogst des overvloeds dat nooit te vreden hart.
Dat hongert by de weelde, en nooit verzadigd werd?
Wat afgrond, die steeds gaapt, met immerholle kaken,
Wat Scylla, die steeds zwelgt om steeds weêr uit te braken,
Wat vraatzucht, walgingvol voor 't geen zy steeds verslindt,
Bewoont den hollen balg van 't nietig menschenkind?
Wat kwijnt het, wat begeert, wat wil, wat eischt het meerder?
Wat mort het tegen 't lot, natuur, en haar Regeerder?

Men vraag niet! neen, men sla een vorschend oog in 't rond.
Geen wichlaar vindt hier plaats, geen valsche priestermond
Die logenvonden dicht in onverstaanbre zangen,
Door duizlig bygeloof met blind ontzag ontfangen.
't Heelal verheft zijn stem, en kondigt waarheên aan.
Men hoor' haar, en ons hart, ô stervling, is voldaan!

Ja, 't schepsel werd geschikt voor 't noodlot hem beschoren.
Het dierlijke is voor de aard, en tot vergaan, geboren.
Het lichaam werd gevormd in 't heerelijkst verband.
Bestaan, en voedsel, hangt aan 't werkend ingewand:
Dit, richt Natuur naar 't aas; naar dit, gebit, en spieren,
En klaauw, en wapentuig, en breingestel der dieren.
Gevoed zijn, onderhoud, vernieuwing van 't geslacht,
Zie daar, tot welk een doel het dier werd voortgebracht!
Iets meerder, waar te veel. - Des stervlings kranke poging
Verfaalt of schiet voorby het wit van zijn beooging:
Gy niet, Almachte Geest, die 't groot heelal bezielt!
Gy, trouwe Dienares die aan Zijn zetel knielt!

Uw hand ontvliegt geen pijl, die, van den boog gedreven,
Zijn doelwit niet bereikt, zijn doel ter zij' zal streven,
In 't wild de neevlen klieft, of, zonder oogmerk treft.
Geen dwarlend windgeblaas dat stormend zich verheft,
Geen speelziek wuft geval dat lust schept in verstoren,
Verdringt hem uit zijn vlucht naar zijdelingsche sporen,
Verstrooit hem door het zwerk, of, keert zijn staalspits af.
Neen, noodzaak is uw wet, en, wijsheid, die haar gaf!

Ja, Noodzaak is uw wet, door Wijsheid voorgeschreven. -
Geen ijdle trek of drift vergiftigt ons het leven.
Het lijf eischt nooddruft, en gy schenkt het. De overvloed
Vergast wat ademt, op uw' velddisch. 't Wordt gevoed,
't Vernieuwt zich, en 't herleeft. - De honger hol van kaken
En prikkelende dorst, die de ingewanden blaken,
Wat zijn zy dan uw stem? - Gy roept ons: W o r d t v e r z a a d !
Gy zijt het, die in 't hart van 't minnend wulpjen slaat,
Dat naar de weêrhelft hijgt, die in zijn arm moet klemmen.
Begeerte, en zucht tot heil, zijn ware orakelstemmen!
Zy uoodigen - ô neen, zy zweepen ons naar 't doel;
En 't ons verordend goed verklaart zich in 't gevoel.

Hou moed dan, sterveling, indien u de aard verdrieten,
Haar lust u walgen kan, of koud laat by 't genieten,
Uw boezem immer zwoegt, en naar volmaakter zucht.
ô, Geef hem, geef uw' wensch, hy is rechtmatig, lucht!
Ja, dwing u-zelven niet, in dwaasheên lust te rapen:
Indienze uw hart versmaadt, het is voor meer geschapen!
Iets grooters wacht u. - Ja, geen ijdle zwijmeldronk
Des bekers, dien de lust tot uw betoovring schonk,
Bedwelme u! Proef heur wijn, en leer zijn vreugde smaken;
Maar - vraag uw eigen hart: Wat kan gelukkig maken?

Gelukkig? - Zoo 't geluk aan aardsch genoegen hing,
Wie vond het? - Noem me een' mensch die 't ooit ten deelontfing.
Waar is hy? - Goud, of macht, of eer, of prachtvertooning
Verblindt geen' stervling meer, hy zij dan slaaf of koning.
Het N i e t s is voor 't genot min nietig dan 't T e v e e l . -
De scepterstaf bezwaart de handen, als 't houweel. -

Het hoofd gevoelt een kroon waarin de zorgen broeien;
Geen schittring van gesteent' waarvan de kronen gloeien. -
Wat is u, schuchtre duif, die veedren halskarkant,
Of schoon hy van pyroop en vuurkarbonkels brandt,
En hyacinten mengt met purper en saffieren?
Wat is hy meer dan 't graauw van veldgans of plevieren?
Of is 't een wapen voor des haviks scherpen klaauw,
Die neêrschiet op zijn prooi uit 's hemels neevlig blaauw?
Neen, weg met zulk een droom! Voldoening der gemoederen
Hangt aan geen flikkerpraal van uiterlijke goederen;
Men zoekt ze als middel. - Maar het doelwit van uw tocht,
ô Pyrrhus? 't geen uw hart langs zulk een omweg zocht,
Wat is dat? - Rust misschien? - Ach, kost ge die genieten,
Geen dierbaar menschenbloed zou door uw handen vlieten. -
Of nooddruft? spel? of weelde? of wat de zinnen vleit? -
Die weemlen om uw throon, met rozen overspreid. -
Wat dan? - Helaas, u-zelv' - Gy voelt in 't ledig harte
Behoefte naar een goed -; en dit gevoel baart smarte;
Doch, vruchtloos omgedwaald, of wapens opgevat!
Dat goed is voor u-zelv' een onbekende schat.

Wy zoeken 't allen. Ja; maar wat de geest zich voorstelt
Is ijdle hersenschim, die 't zuchtend hart te loor stelt.
De vorst beklaagt zijn kroon; de held, zijn lauwerblaân;
De rijkaart stikt in 't goud, en 't kan hem niet verzaân:
't Gestreelde zintuig slijt, verstompt zich voor 't genoegen
Der lust; en 't zoetst vermaak laat steeds naar meerder zwoegen:
De ziel blijft ledig, en de nooddruft, onvervuld.
Een honger schreeuwt in 't hart, die geen verzaken duldt:
Zijn prikkel sluimert niet. - Welaan; langs andre wegen
Ten hemel van de rust, en de onrust uit gestegen!

Wie zijt gy, die zoo stug in 't onaanzienlijk kleed,
Maar, trotscher dan de vorst in 't glansrijk purper treedt?
't Gefronste voorhoofd, in zijn' rimplenplooi verscholen,
Verkondigt statige ernst, en wijsheid, diep verholen.
Gy mooglijk vondt dien schat waarnaar ons 't harte trekt,
Gy, Wijsgeer, die 't ontmomt en heel de ziel ontdekt.
Waar is hy? - Zelfbedwang, vernoegdheid, lustverzaken;

Zie daar uw groote les om ons geluk te maken. -
Beheersching van zich-zelv', verloochning van den trek! -
Neen, 'k vraag u brood, mijn vriend; geen heulsap in 't gebrek.
Vervulling eischt mijn hart by 't pijnlijk hongerknagen;
Geen ongevoeligheid, om 't zonder smart te dragen;
Geen sluimring, die, 't besef bedwelmend van dit leed,
De nooddruft, my bestemd, in ijdlen droom vergeet.
Die nooddruft, is geen waan. Zy is ons aangeboren,
En wee hem, die haar kreet, natuur ten spijt, mocht smooren!

Maar ligt dan 't ware goed in die voldoening niet
Die 't zintuig, die 't genot van 't stoflijk lichaam biedt,
Verheffen we ons! - De trek, de zucht, ons ingedreven,
Stijgt hooger dan de zorg voor dit vergangbaar leven.
Ze omvat het wijd heelal in wezen en verband.
't Is kennis. Oefnen wy het leeringgraag verstand,
Dat voorrecht dat den mensch tot koning vormt der dieren!
De weg naar 't waar geluk is, weetlust bot te vieren;
Het weten, zaligheid. 't Is heerlijk, met het oog
Door 't kleed waarmeê Natuur haar werken overtoog
Te dringen; - 't ingewand des aardrijks door te wroeten,
En, zonnen, op heur baan in 't evenwicht, te groeten.
Zie daar uw grootheid, mensch; zoek daar uw heilgenot! -
Helaas! waar wetenschap bestaanbaar met uw lot! -
Maar, onding in 't Heelal, in duisterheên omwikkeld,
Wat poogt gy? 't Is om niet, zoo u de weetlust prikkelt.
Egyptens godenbeeld (den kevertor) gelijk,
Die, wriemlend langs den grond, uit vuil en walglijk slijk
Zich wareldkloten rolt van loutre nietigheden,
Door dwazen, op hun kniên belachlijk aangebeden;
Zoo vormt ge u stelsels, van de wording van 't Heelal,
Van wezen, ruimte, en tijd, en noodzaak, en geval.
Wat zoudt ge ô blinde, 't licht, wat zoudt ge 't z i j n verklaren,
Die nooit dan ijdlen schijn, nooit waarheid mocht ontwaren!
Die, ingekerkerd in deze engte, niets bespeurt
Dan 't schemerschijnsel dat uw kerkerwanden kleurt!
Wien, door een' ijzren muur, van waarheid afgesloten,
Het zintuig (als een mist, die, om ons uitgegoten,
De ziel benevelt en met ijdlen damp misleidt)

Den toegang afweert, waar het zuchtend hart om schreit!
Of - kunt ge in dees uw' kring naar vrijen adem hijgen,
En wieken uitslaan? of, den etherstroom bestijgen
Waar, om dees aardbol heen, het hel gestarnte drijft,
En, andre kringen dan verbeelding waant, beschrijft;
Kometen, kuif en staart met zonneglansen sieren,
En door 't oneindig ruim der wareldstelsels zwieren,
Die, saamverbonden, en vereenigd, in hun vaart
Één hooger zon omslaan, onzichtbaar voor onze aard? -
Waar is uw oog, ô mensch, om door dat diep te boren?
Waar, om 't onmerkbre dier in 't stofjen na te sporen
Waarin 't de lucht doorzweeft? met d' adem in ons bloed
Vermengd wordt? met ons vleesch en ingewand gevoed?
Ja, in een droppel slijms, een vochtdrop onzer klieren,
Zoo ruim een wareld vindt, als een van 's aardrijks dieren? -
Ja, schud het zintuig af en zijn bedrieglijkheên;
Ontweldig u den schijn van 't nietig groot en kleen;
Vaag ruimte en afstand, als een spinrag, van voor de oogen
Des vorschers in uw borst; verhef uw denkvermogen;
Wat is 't? - Iets weten? - Gy, die slechts u-zelv' gevoelt,
Geen denkbeeld zuivren kunt dat door uw hersens woelt,
Maar hemel, aard, u-zelv', en de ongeschapen Waarheid,
In eenen droessem mengt, beroofd van licht en klaarheid!
Neen: HY-alleen, HY weet, die uit zich-zelv'-alleen
't Heelal ten spiegel schiep van zijn volkomenheên.

Wat zijn we, ô sterveling? Als argelooze knapen,
By 't blaakren in de zon, van onmacht ingeslapen,
Of, spelende op het veld, daar de een met schor geluid
Den krekel napiept, die vast omhupt door het kruid,
En de ander kooitjens vlecht om 't schuchtre dier te vangen,
Maar oor noch aandacht heeft voor filomeelenzangen;
Zoo sluimren we, of een schijn, een beuzling, doet ons aan,
En waarheid spreekt vergeefs voor die haar niet verstaan:
Haar licht is nacht; haar stem, een stormwind die in 't bruizen
D' onvatbren 't oor vervult met niets dan ijdel zuizen.
't Verstompte zintuig voelt heur golving in de lucht,
Maar pijnlijk, onbestemd, als mateloos gerucht.
De hooge toon vervliegt; een aaklig donderbrommen

Blijft over, om den mensch door 't ingewand te grommen,
En de edle symfonie van 't Godlijk Al verdwijnt
In d' onverbindbren schok, die louter wanklank schijnt.
Zy straalt; maar schroeit ons 't oog, te zwak voor zulke stralen
Als ze uitschiet door de kreits der ruime hemelzalen;
En - zelfs de kracht bezwijkt in 't werkingvol verstand,
By d' indruk, waar haar gloed de zenuw door verspant.
Neen, zintuig noch begrip leert ons de waarheid kennen.
Wy stellen ze ons ten doel, maar om ons blind te rennen.
Die flaauwe schemer-zelf, waar naar zich de aanblik richt,
Verdwijnt by de aandrift, in 't beneevlen van 't gezicht.
Dan streeft men roekloos voort in onbezuisden ijver;
Gevoelt in 't brandend hart een' onweêrstaanbren drijver,
Een' spoorslag, telkens nieuw, die immer meer verhit: -
En hollend snelt men voort naar 't ingebeelde wit;
Om eindlijk, daar en baan en krachten ons begeven,
In 't bodemloos moeras eens afgronds heen te streven,
Van tastbre duisternis en holle nacht omzet,
Waaruit geene aardsche macht de roekeloosheid redt.

Wat dan, wat zoekt ons hart? - Waar zullen we, o mijn vrinden,
Het voorwerp, waar 't naar dorst, het waar genoegen, vinden?
Voorzeker! 't is geene aard vol onvolkomenheid,
Die 't edel goed bezit, den stervling toegeleid.
Dat goed ligt buiten haar, behoort tot hooger sfeeren,
Waar rust, waar kennis woont, geen vruchtloos heilbegeeren:
En daar, mijn vrienden, daar, is Vaderland en ree;
Hier, worstling zonder eind door de oeverlooze zee.

Doch, oeverlooze zee? - ô Neen, zy heeft haar stranden.
Omringd van klip en rots, waarop heur baren branden,
Verbergt die barning hen in 't geesslen van het nat
Dat in den golfslag schuimt en tot den hemel spat! -
Des stervlings oog ontzet, de schrik doorwoelt zijne aderen,
Daar hy het slopen ziet der kielen die hier naderen,
En 't uitgeschud gewaad der reizenden, den vloed
Ten prooi gelaten, die ontembaar bruischt en woedt.
Hy ziet zijn vrienden niet, die door die branding boorden,
Thands juichende in het heil dier ons onzichtbare oorden,

En treurt by 't nietig kleed, by de afgeworpen last.
Ja, houdt met stijve hand aan kiel en kabel vast,
Als hem 't verbrijzeld schip, hem onder 't lijf bezweken,
Aan 't golfjen overgeeft, dat tuimlend in koomt breken
En, hem, in d' arm geklemd, als toebetrouwde vracht
Naar 't voorwerp overbrengt, waar heel zijn ziel naar tracht.

Ja, deze onzalige aard, dit jammervolle leven,
Paalt aan een andren kring, een standplaats, meer verheven,
En ons verordend als het eind waartoe wy zijn.
Ons Vaderland is dáár, by waarheids zonneschijn,
Door nacht noch nevelen verduisterd of betoogen,
Waar 't licht de ziel doorstroomt en geen onmachtige oogen!
ô! Beiden we op dien stond met wellust, met geduld,
Die in dat beter oord ons aller hart vervult!

Dan, aaklig is uw beeld, verslindende oeverbaren!
Dat slopen van de hulk waarin wy overvaren!....
Wat ademt, deinst te rug, wanneer het u genaakt.
U zoeken, is zich-zelv', is heel zijn hart verzaakt. -
Verdwaasde sterveling! wat vreest gy voor u-zelven?
Het zij u lucht, of vloed, of ether, om moog welven,
De lamm'renvacht u dekke, of 't spinrag van den worm,
Wat is u 't nietig kleed, zijn dichtheid, of zijn vorm?
Wat zijn u plant en dier, in 't zwervend bloed ontfangen,
Die, in des lichaams schijn, u voor dit oog omhangen! -
Behoort het leven dan aan 't lichaam? - Werp zijn kaf
(En breid uw wezen uit), als u onwaardig, af! -
Hoe! 't lam, dat gistren nog in 't groene klaver speelde,
Het kruidtjen, dat uw hand uit dorre zaadtjens teelde,
Hoe! de ever wiens gebit u-zelv' naar 't leven stond,
Zijt gy, gy-zelf, ben ik, voor 't eind der avondrond'?
Zoo is de zelfheid niets. Zoo zijn wy ijdle wolken,
Uit dampen saamgegaârd van poel en waterkolken,
En 't speeltuig van een' wind, een' oogwenk zonnengloed,
Die ze opheft, en verbindt, en weêr te niet gaan doet.
Zoo zijn wy stuivende asch wier deeltjens saamkrioelen,
En 't onbestaanbaarst ding is 't eigen-zelfgevoelen.

Neen; vorm en leest vergaan! ja, al wat stoflijk heet!
Ons zintuig tast ons niet in 't stoflijk lichaamkleed.
Wy voelen dat wy zijn, door geen lichaamlijk pogen.
't Is eigen wil, en kracht, 't is werkend zielvermogen,
Dat, d' indruk niet ontfangt van 't geen de zinnen treft,
Of, boven 't geen het voelt, zich eindloos hoog verheft.

Maar eischt het zelfgevoel, der menschheid aangeboren,
Betoog? vermag hy 't wel door rede of wil te smooren? -
Neen, 't spreekt, verheft zich in zijn' boezem, slaat in 't hart
By elk besef van wil, van wellust, en van smart.
Wat volk, hoe woest, verlaagd, verwilderd, ja, verbeestlijkt,
Heeft ooit by 't logst verstand zijn denkingskracht ontgeestlijkt?
Vernietiging geloofd in d' ondergang van 't stof? -
Het woeste Noord zag uit naar Odins hemelhof
Met schuimend garstenvocht in 's vijands bekkeneelen,
En dronken tafelvreugd, verpoosd met wapenspelen! -
De dappre Kalidoon verhief zijn voorgeslacht
Op wolken, die 't bestijgt ter dartle neveljacht,
Of, met de vuisten kneedt tot dondrende onweêrvlagen. -
De zwoegende Afrikaan, in 's vijands band geslagen
Of onder 't juk verplet, gelooft op 't vreemde strand
Een' rugkeer door de dood naar wieg en vaderland. -
Wat meldde ik van den poel, den H a d e s der Aalouden?
De diamanten poort die zy hunn' afgrond bouwden?
Of 't blijd Elysium, en de eindelooze vreugd
Der schimmen, nog in 't hart gelukkig door hun deugd?
'k Zag zelf Egyptens waan; hunn' helmond, door den vinger
Der oudste kunst geschetst; - den schrikbren Albedwinger
Die de afgescheiden ziel naar onder sleurt; - de waag
Die 't vonnis uitwijst van den stervling hier om laag; -
De strenge geessels, en de bloemen, die hem wachten
Wien 't oordeel doemt of kwijt, om plichtbreuk of betrachten;
Het ingebalsemd lijk geschilderd op de borst
En, kostbaar, door de pracht, met parels overkorst. -
En gy, ô Samos roem door zuiverheid van zeden!
Bekoorlijke Ethalis in maagdelijke leden,
Door 't zwaard geduchte Euforb aan Xanthus rossen stroom;
Wat waan was de uwe, of, eer, wat zinnelooze droom? -

Wat was uw-aller waan, ô Volken? - Één gevoelen:
Besef van 't stofloos iets dat borst en brein doet woelen:
Besef van de onmacht van het sterflot op u-zelv'.

Doch wacht niet dat mijn hand u de Oudheid opendelv'
En graven omwroet, reeds een eeuwental gesloten.
Neen, 'k wek geen volken op, geen tijden, lang vervloten;
Maar volgt my, die my hoort, naar 's aardrijks dageraad,
Waar de oudste menschentak in zachten luchtstroom baadt,
En nog van zeden, als van hemel, onverdorven,
D' aalouden leer bewaart, waarin hun Stamgoôn storven.

‘'t Is onvernietigbaar - dus luidt hun eedle zang[1],
Die, niet bezweken met de slopende ondergang
Van heel een Warelddeel, en Staat, en Rijksvermogen,
Den Wijsgeer blozen doet, in 't zinlijk juk gebogen.
‘'t Is onvernietigbaar, wat in 't Heelal bestaat.
Onsterflijk is, wat is. Het lichaam is gewaad
Van schijndamp, die 't bestaande omwikkelt voor onze oogen;
Een niets, dier werklijkheid als nevel omgetogen;
Zy, onverliesbaar. Wat, wat beeft men dan voor 't graf?
Niets doodt, niets sterft, wat is; niets legt zijn aanzijn af.
Het leven vangt niet aan, vergaat, of wordt verloren.
Geen w a s , geen z a l heeft plaats, geen n a m a a l s of t e v o r e n :
Het i s is duurzaam en voor eeuwig. 't Lijf bezwijk',
Het ongeteelde blijft, en, onveranderlijk;
Onvatbaar even zeer voor ondergaan als worden.
Als 't afgesleten kleed dat we om het lichaam gorden,
(Verworpen voor een nieuw), schudt dit ons waar bestaan
Zijn stoflijk weefsel af, en doet een ander aan.
Geen wapens treffen het, geen vuurgloed kan het zengen,
Geen water en geen lucht ontbinden of vermengen;
Onkwetsbaar, en bestand voor welk geweld het zij,
Is 't onverdelglijk, vast, van dood en sloping vrij.
't Is aldoordringend; niet te ontvouwen; 't is ondenkbaar.
Wat dan beklaagt ge uw lot, gy, trefloos en onkrenkbaar?
Beschouw u-zelv', ô mensch (gy! die u sterflijk waant!)
Als eeuwig wordend, of, als eindeloos vergaand.
Vergaan is worden, en geboren worden, sterven.

Des levens dag te zien, is 't licht des levens derven.
Des schepsels oorsprong is met duisternis omhuld:
Zijn midden, dag; maar dag, met tastbre mist vervuld:
Zijn ondergang, op nieuw in diepe nacht verholen.
Gy, klaag niet, volg uw baan, op haar is geen verdolen.
Aanschouw dit wonder, als een wonder, met ontzag,
Berustende in 't geheim dat niemand doorzien mag.
De plicht, zie daar uw doel! de hemel staat u open;
Wat ducht gy? spoed uw' weg, en leer uw hart, te hopen!
Verwissel stand met stand! In dit, in fijner kleed,
Zijt ge één, en boven 't stof, het aardrijk, en het leed.'

Dus leerde aan Indus boord, en waar de dagbodinne,
(Aleer zy 't vlammend hoofd aan 's hemels purpren tinne
Verheft, en 't neevlig West met zachten lonk begroet,)
Zich spiegelt in den stroom van Ganges wareldvloed: -
Dus sprak de Godmensch, dien ons de Indiers verkonden,
De ontzachbre Bhagovan, van 't stofgewaad omwonden,
Waarin hy 't menschlijk kroost ten achtsten maal verscheen,
Hy, Vistno, 's stervlings heil, en met hem lotgemeen!
Van daar des Brachmans troost, wanneer hy 's levens jaren
In boete, onthouding, leed, en jammer heen doet varen;
Geen lachjen van 't genot den toegang schenkt aan 't hart,
Geen sluimring gunt aan 't wee, maar wegdort in de smart;
Verdienste en wellust zoekt in 's lichaams folteringen;
Natuur heur' eisch ontzegt by 't pijnlijkst zelfbedwingen;
Geen lieve gâ omhelst, geen dierbre huwelijksloot;
Maar 't leven vloek gelooft, en reikhalst naar de dood.

ô Volken! steeds verblind, vervuld met spoorloosheden!
Wordt wijs, ontsluit uw oog voor 't heilig licht der reden;
Maar werpt, met fabelwaan, geen Oudren wijsheid uit,
Geen waarheid, die ze, omhuld, omneveld, in zich sluit!
Geen waarheid ziet ons oog, dan met vermengde kleuren; -
Niets, dan omhuld met schijn, kan onze geest bespeuren; -
Niets, dat uw taal, ô mensch, of uitdrukt, of bevat,
Of, 't is het goud gelijk, met slijk der aard omspat:
Niet, als Paktool of Taag in 't hutslen van hun plasschen
Zijn' luister blinken doen, van 't ontuig afgewasschen;

Maar zoo, als 't in de mijn, uit 's aardrijks hollen schoot
In de erts gedolven wordt waarin zijne aâr ontsproot,
En met een klomp omzet van steengruis en metalen,
Een parelgrein gelijk, onzichtbaar in zijn schalen.
Gelukkig echter hy, die 't parelgrein, die 't goud
In schelp en ertsklomp kent, en aangrijpt, en behoudt!
't Heelal stemt over één, en, met het bloed in de aderen,
Ontfing het wijd en zijd die waarheid, van zijn vaderen:
W y l e v e n n a d e d o o d . - Van waar, by 't zien vergaan
Des lichaams, (zoo 't dit is) die onbegrijpbre waan?
Van waar? - Heeft hooger Geest in 's warelds vroegsten morgen
Den menschen dat ontdekt, wat aan hun oog verborgen
Hun zintuig vreemd was, en hun zelfgevoel ontging?
Of schiep hun 't zelfgevoel die wondre mijmering? -
Ach! schatbaar is de leer, ten hemel afgezonden!
Ach! schatbaar, wat ze in 't hart door God gegriffeld vonden!
't Is Godspraak, wat men kiez'; 't is Goddelijke troost
Voor 't in zijn ban en doem beklaaglijk menschenkroost.
Ja, Almacht die ons wrocht, Gy hebt ons 't blijkbre teeken
Der afkomst ingedrukt uit hooger hemelstreken!
Wy dragen 't in de borst ten Godlijk onderpand.
Ja, zwervers op deze aard, gy hebt een Vaderland!

Doet de hoop op blijder dagen
Ook het drukkendst leed verdragen,
  Waarom, stervling, dan geschreid?
Wacht, ô wacht gy na 't verduren
Van een luttel nijpende uren,
  Op een juichende eeuwigheid.

Ruischt de stormwind om ons henen;
Ach, hy zwicht niet voor ons weenen,

Maar wat is het, schoon hy blaast? -
Wat is windvlaag, waterstorting? -
Ongehoopte reisverkorting,
Die uw aankomst slechts verhaast.

Ja, hoe fel de winden gieren,
Die ons drijven door den vloed:
Geen, die door elkander zwieren!
Geen, die onze kiel niet spoedt!

Op dees uitgebreide baren,
(Vlak en helder, of beroerd,)
Heerscht voor al wie haar bevaren,
Slechts één luchtstroom die ons voert.

Van den opgang van het leven
Drijft hy ieders holle boot,
(Of men lenzen moog of reven,)
D' eigen haven in den schoot.

Vrees geen missen of verdolen,
Of de poolstar schijn' of taan:
Zekerder dan 's hemels polen,
Streeft die trekwind langs zijn baan.

Stervling, droog uw natte kaken!
Stel een paal aan dit geween!
't Blijde tijdstip gaat genaken,
En uw rampen zijn geleên!

Ja, geen God heeft ons doen worden
Om te wroeten in dit slijk,
Maar bestemd tot hooger orden
In het zalig geestenrijk.

Mededoogend met uw kermen,
Toeft een Wachtgeest aan de kust,
Die met uitgeslagen armen
Ons ter woonplaats draag van rust.

't Is geen wreede zielverschrikker
Die gehate pijlen schiet;
Maar der droeven hartverkwikker,
Die de hand eens redders biedt.

Heil dan, wat wy hier beschreiden!
Heil, bedrukte leedgenoot!
Heil den dag dan van 't verscheiden!
Dag des levens uit de dood!
1812.

Eindnoten:

1 De Indiaansche B h o g o v o t g i t a legt deze woorden in den mond van Phogovan, welke Vistno in zijne achtste menschwording is. Strekken zy met een tot eene Proeve der oude Poezy van dit volk!

aant. Zucht naar 't vaderland.
uitgesproken
in de maatschappy ‘felix meritis’ te amsterdam,
in loumaand mdcccxiiii.*

Van waar is 't, dat de mensch in 't geen hy ziet en tast
Steeds teekens waarneemt, op hem-zelven toegepast;
In 't zichtbre spiegels zoekt der hem onzichtbre krachten;
En alles beeldspraak maakt van wil en van gedachten?
Neen, 't zijn de vormen niet van wat zijn oog aanschouwt,
Waar 't werkend hart in rust, zich meê te vreden houdt;
't Wroet dieper. 't Golfjen slaat? hy hoort het windtjen bruischen?
Dat windtjen wordt een Geest, die golf en lucht doet ruischen.
De vuurvlam lekt het hout met knabbelende tong?
Zy zoekt den hemel weêr uit wien haar gloed ontsprong.
De rank omklemt den olm? Wy nemen 't voor omarming,
En zien er teêrheid in, vergolden door bescherming.
De rietscheut buigt zich neêr wanneer de storm verheft?
't Is needrigheid die duikt, als 't onweêr trotsaarts treft.
Het aardrijk zwoegt en zucht van 't drukkend berggevaarte;
Ja, de as des wagens kermt van de opgeladen zwaarte?
't Is alles, teeken van bezieling voor ons hart,
Van wil, gevoel, en trek, en vreugdgenot, en smart.
Vergeefs spreekt zelfgevoel, verstand, en ondervinding;
Wy koestren deze schim, die zoete zelfverblinding
Met wellust, en, verkleefd aan d'opgevatten waan,
Neemt alles voor ons oog onze eigen krachten aan.
Ons wezen breidt zich uit op wat ons moog omgeven,
En schijnt in lucht en zee, in plant en steen, te leven.

* Affodillen I, 84.

Zie daar de Poezy! Zy, dochter der Natuur,
Bezielt met onze ziel, het ons doorblaakrend vuur,
Geheel de Schepping. Zy, in elke ziel gezeteld
Die 't nietig stof veracht, wie hooger springdrift ketelt,
Betoont ons 't beeld van Hem, die al wat is doorstraalt,
Wiens wezen scheppen is, aan tijd noch plaats bepaald.

Ja, eedle Poëzy, uw ziel, uw aart, is leven!
En 't hart uw bronwel: - 't hart, dat boven de aard geheven,
Uit hooger orde en kreits als Godheid nederziet,
Zich meêdeelt aan 't heelal, en aan zich-zelv' ontschiet.
Een vlam bewoont dat hart, die in ons woelt en ademt,
Die aangrijpt wat zy roert, omklemmert, en omvademt,
Het wijd heelal doorstreeft, doortintelt, en doorzengt,
En alles met ons-zelf in eenen gloed vermengt.

Die vlam, dat vuur, die gloed, ontembaar, niet te lesschen,
Wien dankt de dichter die? - Gewaanden Zanggodessen,
Die 't walend brein zich vormde en zetelde op Parnas? -
Den onbedwongen teug uit Pindus waterplasch? -
Den invloed van een walm, uit de onderaardsche kuilen
Bedwelmend opgedoomd by 's aardrijks daavrend huilen? -
Of geestbezweering door vermogend tooverrijm,
Waar de afgrond voor ontzet, 't gestarnte valt in zwijm? -
ô Stervling! waan dit niet. Zy is u ingeschapen:
Door haar is 't dat gy leeft. Ontwaakt of ingeslapen,
In werking, of gesust en als in de asch gesmoord,
Verwarmt zy u de borst en smeult oneindig voort.
Zy is 't in wie gy zijt, en niet dees broze omkleeding
Uit louter aard gevormd, u-zelven tot vertreding:
Zy, adem van een God, die, louter vlammend licht,
U aanblies toen gy wierdt op 't ondermaansch gesticht.

ô Vonk der Godlijkheid, die ons den boezem prikkelt,
En d' aardschen klei bezielt die 't zelfgevoel omwikkelt.
U ere ik in my-zelv'; u roem, u schouwe ik aan
Als spiegel van den God, de bron van mijn bestaan.
Maar leer me u kennen. Koom, vertoon u aan mijne oogen;
Druk mijner handen palm, dat zy u tasten mogen;

Of kies één zintuig dat me uw aanzijn openbaart,
En aan 't bedwelmd verstand uw wondren aart verklaart! -
Maar neen. Genoeg voor 't hart, genoeg is d a t gevoelen
Dier onverpoosbre drift die in mijn borst blijft woelen,
Zich uitbreidt, om zich grijpt, en altijd hooger stijgt,
En, walgend van dees klomp, naar 't onbekende hijgt.

Naar 't onbekende? - Neen, naar 't eenig dat wy kennen.
't Onstoflijk, 't zuivrer z i j n , zie daar waar naar wy rennen!
Dit aanzijn, dit bestaan, dat, hier, door 't stof beklemd,
De vlam die in ons woont, in 't opgaan dooft en dempt,
Het Godlijk licht omwalmt en hindert uit te schieten,
Om 't onbeperkt heelal der schepping door te vlieten,
En 't afscheidt van de bron waaruit het oorsprong neemt;
Dit valsch, lichaamlijk z i j n , is 't reedlijk schepsel vreemd.
Dit eeuwige bedrog des zintuigs dat ons de oogen
Geblinddoekt houdt door schijn, en waarheid kleedt met logen,
Het oor met klanken vult en ratelende lucht,
En 't hart met droomen paait voor 't voorwerp waar 't om zucht;
Die tooverwareld van een uiterlijk ontwaren,
Die 't wroetende verstand zich-zelf niet kan verklaren;
Waar alles raadsel is, uit tegenstrijdigheên
Vereenigd, - stelt geen ziel, geen reedlijk hart, te vreên.
Neen, ze eischt bevrijding van haar blinddoek, van haar banden;
Bruischt, in begeerte en gloed, door de enge kerkerwanden;
En hijgt het leven toe, dat ze in zich-zelv herkent,
Waarvan haar de indruk blijft, haar eenmaal ingeprent.

Van daar op 't aardsch tooneel van eindeloos vernielen,
Die onverzaadbre drift, die nooddruft van bezielen,
Die 't menschlijk hart vervult! die 't uitstort! - Troje viel,
De vluchtling bergt het lijf op de ongewisse kiel,
En vindt aan vreemde kust een schuilplaats in de ellende;
Maar Troje blijft in 't hart waarheen hem 't noodlot zende.
In 't eerste stroomnat dat zijn dorst verkwiklijk lescht,
Op 't eerste plekjen gronds, waar hy zijn stulpjen vest,
Wordt Simoïs voor hem, wordt Ilium, herboren,
En zoet is 't voor zijn hart, die namen weêr te hooren;
Het zalft zich met den klank, en lenigt zijn verdriet:

Maar ach! 't mislei' zich-zelf, het is zijn Troje niet!

Ook wy, vervallen, wy, verneêrde bannelingen,
Herzoeken op deze aard de hooger hemelkringen,
Ons Vaderland, ons Troje! Een wareld, enkel slijk,
Genoegt den burger niet van 't edel Geestenrijk.
Het menschdom wierd niet voor die duisternis eens levens,
Den dieren eigen; neen, maar voor een hooger tevens,
Een leven in 't gevoel der Godheid die ons wrocht
(Wier invloed ons doorstraalt), en niet aan 't stof verknocht.
En waar, waar vinden wy dat leven dat we ontvielen,
Waar, waar ons-zelve weêr? - Van dorst versmachte zielen,
Wat zoekt ge in 't tintlen van d' u blakerenden gloed
De bron der lafenis by 't in u kokend bloed!
Wat mag 't verbeten hert, in 't gloeiend zand bezweken,
De doorgeschroeide tong in de open wonde steken,
En lekken 't gudsend vocht dat uit zijn zijde vliet?
't Ontsteekt ze des te meer, maar koelt zijn branding niet.
't Eischt levendige bron, en frissche watersprongen,
Tot slissing van den brand der aangevlamde longen;
En ach! het wendt om niet en oor en oog in 't rond:
Geen lavend beekjen kruipt of klatert langs den grond.

Doch ja, daar vloeit een bron met onuitputlijke ader.
Beschouw haar, sterveling -, verkwik uw borst, en nader!
Of - schrikt u de afstand af? - Ze omvliet ons waar wy staan,
En biedt haar zuiver nat het dorstend menschdom aan. -
En wy, wy weigren haar, hoe sterk ons 't hart moog trekken? -
Wat wondre tooverdamp mag u 't gezicht bedekken,
't Gehoor verdoven, in die kwijning waar ge in smacht,
ô Mensch, en 't doel miskent, waar heel uw ziel naar tracht? -
Ach! door 't verlokkend aas, door 't schakelnet bedrogen,
Aan 't vloeibare element op 't gruizend zand onttogen,
ô Burgerschap der vliet, zucht, spartelt ge aan zijn boord,
In vreemde hoofdstof, die u pijnigt, blindt, en moordt;
En 't hijgend leven grijpt, in de opgesparde kaken,
Naar d' adem, die ze ontvlucht by 't prikklend zonneblaken.
Ach! dat de doodstuip die in 't slingrend lichaam woedt,
En 't met herhaalden slag het aardrijk geesslen doet,

U met een' stouten sprong, ten hemel opgeheven,
Te rug gav' aan den stroom, uw Vaderland en leven!

Maar wilt gy 't, dwazen? Gy, aan de onafmeetbre zee
Der eeuwigheid ontvischt op dees onzaalge reê,
Of door een woeste golf op 't klippig strand gesmeten? -
Helaas! gy hebt u-zelv, uw Vaderland vergeten,
En aast op 't sprietjen gras dat door het keigruis breekt,
(Als of 't Natuur voor u tot voedsel had gekweekt,)
Verslikt het gloeiend zand, beproeft in modderpoelen
Den brand van 't ingewand, de heete lucht, te koelen,
En trekt, by adderen en giftig slangenbroed,
De vinnen werkloos saam, geschapen voor den vloed.
Hier stelt ge uw wellust, uw behoud in; kwijnt de dagen
Die 't lot u toestond, door, in hijgend zelfverknagen,
Of waant, dat u 't verstand, verkracht en afgemat,
Den rotsgrond eens herscheppe in 't u verordend nat. -
Verdoolden, 't is vergeefsch! Gy zult op deze klippen
By 't klimmen van den dag de stikdood niet ontslippen.
Geheel een burgerschap uit d' eigen oceaan
Beproefde 't zelfde lot, en is, als gy, vergaan.
Ten zij een machtige arm u weêrgeeft aan de stroomen,
't Is uit, beklaagbre stoet, en met u omgekomen.

Maar, wanhoopt niet, houdt moed! Een arm die dit vermag,
Is hulprede uitgestrekt, voorkoomt uw zelfbeklag,
En biedt u d' overtocht. Verheft uw kwijnende oogen
(Die poging is genoeg) slechts eenmaal naar den hoogen!
Begeert het, en uw lot verandert. 't Eindloos meir
Van heil ontsluit zijn' schoot, en vraagt zijn burgers weêr.
Een stem: W i l t z a l i g z i j n, doorklinkt de wareldoorden!
Haar weêrgalm bonst in 't hart, van middagzon tot noorden.
Doch neen, men hoort haar niet, men smoort haar luiden kreet,
En, van de redding warsch, behaagt men zich in 't leed.

Behaagt men zich in 't leed? - Ja, dringt in 't krimpend woelen
Zich pijn en onlust op als vreugde en lustgevoelen!
Men torscht zijn kluister, draagt zijn dierlijk juk gebukt,
En lochent aan zich-zelf hoe fel de ballast drukt.

Bestemd, in eedler kreits om de eerste palm te draven,
Gewent ge, ontadeld ros, aan torschen, trekken, slaven;
En neemt de builen, neemt de wonden, dankende aan,
Die prikkel, roede, en zweep in 't wagglend lichaam slaan;
Zoekt hier in 't krijten troost, en elders in 't verharden,
Maar siddert op 't besef van eenmaal vrij te werden.

Weldadige Natuur, gy wrocht dit! 't Is uw hand
Die alles wat bestaat naar doel begaafde en stand.
Gy, die den stervling zaagt in duizend wreede plagen,
Onthieldt hem 't middel niet om alle leed te dragen!
Gewoonte, heilzaam eelt en onwaardeerbre roof,
Maakt zielen voor 't gevoel van eigen kwetsing doof,
Ja, schept genoegens zelfs uit lijden. Teedre moeder!
Door haar vervormt ge gift in levenbatend voeder;
Door haar het schrikbre wee in schijnbaar lustgenot.
Wie, stervling, zonder dit, weêrstond den doem van 't lot! -
Maar door wat heilloosheid, wat onbezonnen driften,
Deedt ge alles wat ze u schonk ontaarden in vergiften,
ô Mensch? - Dan neen, ô neen, de schijnbre medicijn
Waarmeê ze uw klachten paait, is, werklijk, slechts venijn.
Wat schenkt ze u, dan bedrog, in dees heur zwijmeltogen,
Die op uw wonden n i e t s , haar oorzaak, n i e t s vermogen?
Ja, stervling, 't heulsap dat ze u aanbiedt, zij u zoet;
't Is levendovend gift, dat krachten sloopt en moed.
Ja, matig' 't u 't gevoel uws lijdens door zijn streelen,
Maar laat bedwelmingrust geen vasten sluimer telen!
Ontwaak! ontschiet den slaap, en breek uw droomen af;
Wat ziet ge voor uw' voet dan 't reeds geopend graf?
Voor dit is 't, dat gy lijdt en 's levens harde plagen
Op kromgedrukten nek, een leeftijd door, moet dragen.
Ja, de afgrond van een nacht die al uw hoop bepaalt,
Is 't loon waarmeê Natuur uw slavendienst betaalt;
En, waar u 't hart naar dorstte en hongerde en versmachtte,
De nooddruft die 't behoeft, waar heel uw ziel naar trachtte,
Dit weigert zich uw hand, in logge sluimerzucht
Betooverd, en zy grijpt naar enkel ijdle lucht!

Doch neen, gy slaapt niet in, maar poogt slechts in te slapen.

Gy voelt uw pijnen diep. Uw wonden ziet gy gapen.
Gy torscht met wederwil, met hemelhooge klacht
De jamm'ren, die geen waan, geen heulsap ooit verzacht.
Ja, 'k hoor niet slechts 't heelal van uw geween weêrgalmen,
Maar, kluistervast aan de aard, u de ijzren ketenschalmen
Verwringen, dat u 't bloed de kronklende aadren splijt; -
Uw ziel zwoegt in u, maar ontveinst zich wat zy lijdt.

Wie stapt, wie vaart daar heen met meer dan reuzenschreden?
Der wareld grondvest schudt van 't bonzen van zijn treden.
Zijn voet vergruist de rots, en trapt gebergten plat,
En dempt de stroomen in de borr'ling van hun nat.
Zijn schedel is omhuld met zwarte donderwolken,
Wier raatling de aard doorklinkt en 's afgronds diepste kolken.
't Besneeuwde voorhoofd drupt van graauwend nevelzweet;
En de oogblik vonkelt schrik, en bliksemt eindloos leed.
Zijn enkels baden zich in bloed en tranenplasschen,
Doorzwommen, waar hy treedt, met lijken en karkassen.
Hy strekt zijne armen uit, en dreigt, aan d' eenen kant
De hemellichten met zijn opgeheven hand,
En grijpt, aan d' andren, in ons midden. Duizend heuvelen
Van dooden rijzen aan zijn zijde. Volken sneuvelen,
En landen zinken. En zijn voetstap kent geen rust
Tot de allerjongste buit het stof der wormen kust.

Zoo vreeslijk is de Tijd! Door geen geweld te teugelen!
Geen zon versmelt het wasch van zijn gezwinde vleugelen:
Geen duizend-wintrenkoû verstijft zijn forsche leên.
Hy breekt door warelden, en snelt door eeuwen heen.
Niet wy-alleen vergaan als afgevallen blaâren,
Als stoppels, na den oogst van rijpe korenairen
Der vlam gegeven, of verteerende in den grond;
Maar heel de menschlijkheid, en heel dit wareldrond.
Wat wachten we op een sleep van eeuwen die ons volgen!
Één oogwenk, en 't Heelal is in één nacht verzwolgen!
Ja, ware ook 't menschdom eens, in wijzer nageslacht
Volmaakbaar door zijn vlijt en ingespannen kracht,
Wat ware 't uitzicht nog? - Deze aard waarop wy treden
Bezwijkt, en drijft den spot met ons ontwerpensmeden.

Haar uitgeputte gloed, haar teelkracht, zijn verspild,
En 't ijs omschorst haar kruin, terwijl haar boezem trilt:
De stormen bruischen door haar schuddende ingewanden:
De kolken van haar schoot ontsluiten om te ontbranden;
En 't tijdstip rukt naby, dat één ontzachlijk uur
Haar in den afgrond werp' van 't opgeborsten vuur.
Ach! 't is geen aardrijk meer, waar de ongeploegde velden
Het ingeworpen zaad tot duizendvoud vergelden;
Het ooft in 't wilde rijpt; de wijnstok ongevergd
Zijn schatten met de olijf op 't rijzende gebergt'
Ten toon spreidt. - Waar de lucht, met balsemen doordrongen,
De leden koestrend kust, en dartelt door de longen.
Neen, 't zweet des landmans stort, verdubbeld, zonder baat;
De onvruchtbre schoot verstikt, versmoort de vrucht in 't zaad;
Het onkruid dekt het veld; geboomt' en kruiden sneuvelen;
Verwoesting heerscht door 't dal, en gieroogt langs de heuvelen;
De lucht verpest het bloed, en nijpt de ontblote leên,
En dringt heur moordend gift door huid en zenuw heen.
De winter schuift zijn throon, van uit de nacht van 't Noorden,
Steeds verr' en verder voort, en overschrijdt zijn boorden,
Daalt van de bergtop af, gedoscht in eeuwig ijs;
En 't needrig dal krimpt in, en geeft zijn schatten prijs.
Verwonderd zoekt de kiel, na luttel levensjaren,
De breede waatren weêr zoo kortlings nog bevaren,
Daar zy, voor 't golvend vlak van d' eens doorwaden vloed,
Een Kaukazus van ijs met wolkig hoofd ontmoet.
De bouwman zoekt vergeefs op de avond van zijn leven
De velden, waar zijn jeugd de ploeg heeft doorgedreven.
Hy vindt die akkers niet, die weiden niet weêrom,
Waar 't golvend korenbosch zoo blijd in de oogen glom;
Waar 't melkvee door 't gebergt' den weêrgalm tegenloeide;
En 't beekjen kroop door 't gras, of langs den bloemhof vloeide;
't Is al veranderd: de aard vergrijsde, met zijn hoofd;
De zon die 't erf bescheen, is voor haar uitgedoofd;
Het kouter week te rug, met beemd, en bosch, en lover,
En liet zijn eigendom den veldverwoester over.

Maar winter niet alleen; ook de overmacht der zee
Sleept door haar algeweld een halven aardboôm meê!

Wat heugt het menschdom niet van haar afgrijslijk woeden!
Wat leeftijd zuchtte niet van 't wee der watervloeden!
De onmeetlijke oceaan die zijn onpeilbren schoot
Verbergt in d' afgrond en met eeuwge nacht omsloot,
Gaapt heel het aardrijk om, en hongert naar verslinden.
Dan heft hy 't hoofd omhoog, gegeesseld door de winden
En aangehitst ten roof. - Wat kan zijn macht weêrstaan:
De hemel spant met hem ter aardverdelging aan!
Hier slokt hy spitsen lands, daar blootgestelde kusten;
Daar rukt hy 't steunsel om waarop de bodems rusten:
Daar zwelt hy boven 't peil der oevers, en verplet
Wat weer biedt aan zijn vaart, in 't nieuwgevormde wed,
En neemt de beemden in. De bosschen en valleien
Verzinken; en 't gebergt' staat eenzaam afgescheien,
En roept, wanneer de storm door de enge kloven sluit,
In aaklig noodgehuil den overwinnaar uit.

Ja, water, lucht, en vuur, en 't zelfverval der aarde
Geeft haar den baaiert weêr, wiens rijpe schoot haar baarde
Toen 't eerste licht verscheen en door zijn wonderkracht
De logge stof doordrong, Natuur in werking bracht,
Verbinding, scheiding wrocht, en meir en droogte deelde,
Plantsoen en burgerschap voor zee en aardboôm teelde,
En aller schepslen Vorst, door 's Hoogsten hand gebootst,
Zijn rijk bereidde, eilaas! zoo dra verroekeloosd!

Wat dan, wat maakt ge staat, ontzinde stervelingen,
Op eeuwen, die elkaâr, by eeuwenvol, verdringen?
Neen, 't aanzijn uws geslachts is aan zijn perk bepaald,
Is vluchtig als de wind, als de adem dien gy haalt.
Doch zelfs, wat baatte 't u, vond dees verderfbre woning
By alles wat vergaat, eene eeuwige verschooning?
Wat zijt ge, ô menschdom, dat vervallen van uw staat,
U-zelven steeds verwoest, en door u-zelf vergaat?
Waar is die fiere mensch, die opperheer der dieren
Niet door verstand-alleen maar overmacht der spieren!
Die woud- en bergos dwong in 't kunstloos ploeggareel,
En bergen schudden deed door d' uitgalm van zijn keel!
Waar is hy? waar zijn kracht, zijn forsche reuzenleden,

Waarmeê hem 's warelds jeugd 't verderf zag tegentreden,
Wanneer hy, beeld der Macht die niets haar weêrgâ weet,
Voor zijn ontzachbren wil de schepping buigen deed?
Dat lichaam, stof der aard, maar boven de aard verheven,
Dat, door den doem zijns Gods 't verderf ten prooi gegeven,
Zijn aangreep eeuwen lang hardnekkig weêrstand bood,
En, om de zege kampte in 't worstlen met den dood!
Dat lichaam - is niet meer. Neen, zwakheid, krankte, kwijnen,
Afhanklijkheid, vergaan, in weedom, angst, en pijnen,
Dit bleef ons. - 't Kunsttuig stokt, vermolmd en half ontwricht.
Geen werking die 't weêrstaat, of, naar heur eisch, verricht.

Rampzalig menschenkroost, wat zijt gy diep vervallen! -
Onrijpe en weeke vrucht, by duizend duizendtallen
't Gewormt' ten roof geschud by 't blazen van den wind
Die door de boomgaard zuist! - Wat waan heeft u verblind?
De helft van uw geslacht bereikt geen manbre jaren;
Één vijfde ziet geen dag; en drie, geen grijze hairen.
Geen tiende rukt de dood des ouderdoms in 't graf:
Slechts ziekte breekt den draad van 't stervend leven af. -
Hoe! ziekte? 't Zwaard der pest, en de onweêrstaanbre kwalen
Die 's Hemels grimmige arm verwoestend neêr doet dalen?
Die de afgrond uit haar poel om hoog zweept over de aard,
Wanneer de nachtpijl snort, die jeugd noch grijsheid spaart? -
Neen, loutre onmachtigheid om wederstand te geven
Aan d' indruk van de lucht, de werking zelfs van 't leven!
Neen, lijdlijkheid, ontbloot van veer-, van werkingskracht,
Neen, weekheid maakt den val van 't menschelijk geslacht.
Het weefsel scheurt, verrekt, de zenuw werd te teder,
Het ingewand verlamt, de steunsels zijgen neder,
De bloedstroom bruischt niet meer geregeld uit zijn wel,
En - 's levens onderhoud vermoordt het wangestel.
Der oudren weelde stort uit hun verbasterde aderen
In 't jamm'renswaardig kroost de krankten van zijn vaderen,
En schenkt hun 't leven niet, maar, in des levens schijn,
Den stervensvloek-alleen en wreede stervenspijn!
Dan kwijnt het, heft het hoofd onmachtig naar den hoogen,
En zucht een hemel aan, omneveld voor hunne oogen,
En plant, eer 't nog bezwijkt, het onheil der geboort'

In later teelt op nieuw, en steeds verdubbeld, voort.

Maar 't is uw geestkracht dan, waardoor ge, ô kroost der aarde,
Op hooger, beter heil, op meer volmaaktheid, staarde?
Door haar vermeet gy 't u, het geen uw' hoogmoed vleit!
Zy moet het werktuig zijn van uw volmaakbaarheid! -
Door haar is 't dat gy 't ruim der heemlen in moogt dringen,
Den bliksem aan den schoot der donderwolk ontwringen,
Den melkweg doorwaadt, en gestarnten overschrijdt,
En, zege kraaien durft op stofverderf en tijd! -
Ach! loutre schijnbaarheên van 't oogbedriegend wemelen
Der lichten in den zwaai der ongenaakbre hemelen!
Ach! grof en tastbaar stof waarin gy 't lichaam scheidt,
Daar 't fijn, 't onweegbre deel uw zintuig steeds misleidt!
Helaas! uw Newtons-zelf erkennen 't, en betogen
Hun stelsels valsch te zijn en schijnbaar slechts voor de oogen;
En de ijdle wetenschap die over 't stoflijk broedt,
Is naamwerk zonder meer, voor wetenschap gegroet.

En waant gy, wat ge u ook op kunde moogt verheffen,
Het vroege menschdom thands in kennis te overtreffen?
Dien eerdren leeftijd die in 't tijdverschiet verdween;
Van wien gy 't geen gy weet nog heden houdt te leen!
Ach! 't is 't vervallen puin van 't geen hun Wijzen stichtten
Waar meê ge u thands vermeet paleizen op te richten:
Thands praalt ge op 't geen gy wrocht, maar schreiddet, diep geroerd,
Wierdt ge in die vroegere eeuw slechts eens te rug gevoerd!

Ja! Isrels nageslacht, na 't bange kerkerzwoegen,
Verhief zijn Tempelspits met blakend zelfgenoegen.
Het juichte, prat op 't schoon der fiere geveltrans
Die door de wolken boorde in gouden wederglans.
Hoe tintelde oog en borst! hoe klopte 't hart van vreugde!
Maar ach! den grijzaarts niet, wien vroeger dagen heugde.
Hun boezems, by 't gezicht dier bouwpraal saamgeprest,
Beweenden 't wonderstuk, door Davids zoon gevest.

Wat vleitge u, dat uw geest zoo waanziek, zoo vermetel,
Niet waggle in elken schok van zijn vervallen zetel,

Of, door zijn werkingstuig op 't wreedst te loor gesteld,
De kluisters niet gevoel' waarin hy ligt bekneld?
Helaas! wat kan die geest, aan 't lichaam vastgeklonken
En in 't verkracht gestel tot werkloos n i e t gezonken,
Of, als een woeste schuim al gistende uitgespat,
Zich-zelv' verliezend in 't verbrijzlen van zijn vat?
Wat kan hy? Wemelen, en in het wilde dolen.
Om Waarheid, hem te hoog, te diep voor 't oog verscholen? -
Neen, om zich, roekloos wild, te leevren aan een waan
Die met zijne onmacht groeit; en, eeuwig onvoldaan,
Zich op te heffen in het ijdel van zijn droomen: -
Van eigen waarde en kracht vermetel ingenomen,
Zich-zelv' een God te zijn en hoogste levensdoel;
Of - hooploos te vergaan in 't smartlijkst zelfgevoel.

Neen, waant niet, dat ge u ooit na 't geen gy hebt verloren
De onwetendheid ontheft, waarin wy zijn geboren.
't Zintuiglijke is voor u geen spiegelbeeltenis,
Geen zinlijk teeken meer, van 't geen w a a r a c h t i g i s ,
Maar voorwerp, waar uw hart, uw ziel zich in vergapen.
't Verband van s c h i j n en z i j n , u eenmaal ingeschapen,
Werd uitgewischt. De weg tot kennis sloot zich dicht,
En 't is om niet getast naar 't uitgedoofde licht.
De geest verwijderde, vervreemde zich der waarheid,
Miskent haar teekenschrift, hoe treffend door zijn klaarheid,
En nimmer daagt de stond waarop hy 't weêr doordring',
Ten zij hem 't Geestendom eens opneme in hun kring.
Het Geestendom, helaas! uw vrienden en gespelen,
ô Stervling! in wier lot gy waart bestemd te deelen,
Zoo lang ge, uit dwazen trots, dien teedren band niet braakt,
Maar die ge, in 't slijk verdiept, by 't zelfgevoel verzaakt:
Die, gidsen op uw pad, beschermers, stamgenooten,
U 's Hoogsten raadsbesluit, 't geheim zijns werks, ontsloten;
En, sints ge een heldrer dag, een hooger zon veracht,
Met deernis neêrzien op uw jammervolle nacht!

Doch gaat, beschaaft uw geest, verfijnt uw denkvermogen,
Rampzaalgen! Ach, de dood is 't einde van uw pogen.
Zy, vrucht der kennis, straft uw roekloosheid te wreed. -

In schijn van weelde en lust tot uw bederf verkleed,
Besluipt ze u en verkracht des lichaams fijnste draden,
En stort zich-zelve in 't hart, door 't valsche zoet verraden.
Gevoeligheid vermeert met d' indruk die haar treft,
Terwijl de lijdlijkheid zich, immer, meer verheft.
De buitenwareld heerscht op ziel en lichaam beiden,
En de eens ontembre wil laat zich in ketens leiden.
Ga, zoek de wijsheid dan, volmaak u, slaaf der lust!
Ja, 't is de kennis-zelv die 't vuur der wijsheid bluscht.

Waar zijt ge, ô Volken, thands, die, rijk in wetenschappen,
Ons noodigt door uw roem, uw voetspoor na te stappen?
Chaldeeuwen, gy die 't eerst op 's Hemels starrenbaan
Een spoor gemerkt hebt, en heur lichten voorgegaan! -
Of gy, die 't harde hoofd van tusschen de oude volken
Verheffende in den gloed eens hemels zonder wolken,
Het waanziek Griekenland als leerling aan uw voet
Zaagt knielen, op een grond, gewoekerd uit den vloed! -
Of, die in 's warelds jeugd, vóór Nijlvolk en Chaldeeuwen,
De kennis overbracht aan de op u volgende eeuwen;
Vergeten, maar beschaafd en bloeiend Rijk van 't Noord,
Wien heel de wijsheidsroem van 't Oosten toebehoort! -
Ach! allen vielt gy neêr, en zijt van de aard verdwenen.
Beschaving voerde u hoog, maar was uw val met eenen.
Ja, 't menschdom waar reeds lang in krachtloosheid vergaan,
Waar niet een ruwer teelt van elders opgestaan,
Dat aan 't verkwijnend ras zijn sterker bouw vereende,
En 't uitgeput Euroop een nieuw bestaan verleende.
Hun woestheid schonk ons 't bloed waar nog ons hart van klopt;
Maar ook dat bloed ontaardde en heeft zijn bron verstopt.

Neen stervling, 't is vergeefs, in dit rampzalig leven
Voor ons, voor 't nageslacht, naar hooger lot te streven!
Dit oord van ballingschap wordt nooit tot Vaderland.
Geen lustvol paradijs herschopt zich uit dit zand.
Neen, elders roept een stem ons weder tot dat leven
Waarvoor wy zijn gevormd; wiens trek ons aan blijft kleven,
En eindloos, waar wy gaan, ons rustloos hart verpijnt.
ô Hoor haar; reik uw hand; en, dood en leed verdwijnt.

De Hemel opent zich, gereed om ons te omvangen.
Wy volgen, groote God! en branden van 't verlangen.
ô Scheur dit stofkleed dat ons vastkleeft aan deze aard! -
Verlossingsbode, koom, en voer ons hemelwaart!
Ja voer ons naar het oord, waar we aan ons-zelv' hergeven,
Niet, stervend meer vergaan, maar waarlijk levend leven;
Het lichaam, in zijn glans en zuiverheid hersteld,
Den geest gehoorzaamt, en den hemel tegensnelt;
Het zintuig middel is tot lichaamlijk erkennen,
Geen sluier, om 't verstand aan 't oog der ziel te ontwennen;
Het zelfgevoel der ziel, door 't stoftuig niet verblind,
De schepping in zich-zelf, zich-zelf in God hervindt; -
Waar 't weten aanzien is, doorschouwen, en doordringen,
Niet gissen naar 't verband, naar 't wezen aller dingen;
De wil in God zijn wet, in God zijn vormbeeld ziet,
En 't spook der vrijheid met de ruimte zinkt in 't niet.
Daar, daar zal wijsheid zijn, daar onverstoorbre blijheid;
Daar kommerlooze rust in 's Eeuwigen nabyheid; -
Daar is volmaking, by 't Volmaakte, niet op de aard.
Ja, kom, Verlossingsbode, en voer ons hemelwaart!

Vrolijk juicht het moede ros,
Als het, van zijn banden los,
Zaâl en akkerspan ontheven,
By het zinken van den dag
Vrij zijn leden rekken mag,
Aan de weî te rug gegeven.

ô Dan schudt het hals en lijf,
Van den harden arbeid stijf;
Springt en huppelt, speelt en dartelt;
Wentelt door het malsche kruid;
Hinnikt het genoegen uit,
Dat geheel zijn borst doorspartelt.

't Riekt den balsem van het gras,
't Frissche van den waterplasch
Die zijn heete dorst mag koelen -
't Voelt zijn vrije lenden niet,
Of het werpt zich in den vliet,
Om het zweet zich af te spoelen. -

Doet gy minder, droeve mensch
Aan den eindpaal van uw wensch,
Van des lichaams last ontslagen;
Van het harde toomgareel,
Mondgebit, en lendenzeel,
't Lange leven lang gedragen?

Als een zuizende avondlucht,
Daar gy van vermoeidheid zucht,
U haar zoet laat tegenvlieten,
Aâmt ge dan niet, blij te moê,
Dat verkwikkend windtjen toe,
Om uw ziel in uit te gieten?

Ja, gy doet het; ja gy hijgt
Dat een zon ter kimme zijgt,
Die uw' folter uit moest maken.
Ja, gy werpt uw stofkleed af
Voor de koele rust van 't graf
En een zaliger ontwaken.
1814.

De hoop.*

Wie draagt, in 's aardrijks lentedosch,
Gebloosd met 's hemels uchtendblos,
De duizendschoon op 't hoofd aan kakelbonte banden,
En reikt in 't schittrend kristallijn
Den vonkelenden zwijmelwijn
Aan al wat ademt, rond, met uitgestrekte handen?
Wat Circe vol bedrieglijkheên,
Van heel een wareld aangebeên,
Vangt hier den wierook op van duizend duizend dwazen,
Die, kruipende aan haar voet in 't stof,
Verhongren voor haar oog, daarze op heur wenken azen,
En, kinderlijk gepaaid met ijdle waterblazen,
't Heelal vervullen van heur lof?

Onzinnig menschdom, hoe! gy duldt? -
De woede heeft uw borst vervuld,
Zy wapent u de vuist - gy zult u stervend wreken;
De bliksem vlamt u in 't gezicht;
En overmacht en noodlot zwicht;
't Ontzachlijk vuur vat lucht om ijss'lijk uit te breken...!
Maar neen - een drup van 't toovernat,
Met d'enklen vinger uitgespat,
Één lach, één schemer zelfs van haar verleidende oogen,
Slaat moed en woede teffens neêr;
En, willig onder 't juk, het bangste juk, gebogen,
Verzaadt gy 't wulpsche hart aan de ingezwolgen logen,
En, Held noch Wreker leeft er meer!

* Wit en Rood I, 51.

Gy zijt het, H o o p , ja gy-alleen,
Gy! die in 's warelds tegenheên
Uw valsche balsems stort, die tergen, niet verzachten:
Wier eeuwigprikklend amperzout
De wond, die toesloot, open houdt,
En 't afgefolterd hart in staâgen gloed doet smachten.
Gy, die op 's kranken legersteê
Geen rozenblaân voor 't doornig wee
Maar helsche maankop strooit, die onder 't schijnbre streelen
En zelfbesef en krachten smoort,
Naar schimmen grijpen doet, met ijdle droomen spelen,
Die in 't bedwelmd verstand de ontstoken dampen telen;
't Verstand, in sluimerzucht vermoord!

Hoe! u, u zingt men? - u, beulin
Die 't leed vereeuwigt! - tyrannin,
Wier geessel angels draagt die de ingewanden scheuren!...
Ach, weinig ware ons 't sterflijk leed:
De traan verdroogt, het hart vergeet,
En 't treuren, 't treuren-zelf, neemt zoetheid aan in 't treuren.
Maar gy, gy doet de borstkwetsuur
Met eindloos weêr vernieuwden duur
Van schuimend hartebloed, van bloed en etter, wellen!
Gy, rukt de roof wreedaartig af;
En doet om 't krimpend deel onlijdbre zweepen knellen,
Den boezem dien gy roert, van spijt en wrevel zwellen,
En pijnigt tot in 't hart van 't graf.

Dus sprak ik, diep geroerd, en met my-zelv' te onvreden.
Wat zag ik? - De aard vervuld met duizend ijslijkheden,
Maar - elk gelukkig of rampzalig in dien graad
Als 't hart voor zijne alleen of andre toestand slaat.
'k Zag niemand lijdende, dan door de drift ontstoken
Waarvan gescherpte hoop het ingewand doet koken;
't Verlangen d' angel, waaraan 't hart zich ophaalt, dat
Hem inzwelgt met het aas, verbeeldings ijdlen schat!
En, door een flikkring blind die m' aanstaart aan de kimmen,
Ons oog verdoofd voor 't licht waarvan zijn vochten glimmen. -
Sluit af de scheemring van eene uitkomst waar ge op ziet,

ô Stervling, en uw hart is veilig voor 't verdriet.
Geen last des levens knelt, die 't lot u geeft te dragen;
Die kittling slechts die vleit, schept uit genieting, plagen.
Hy-zelv, aan wien Natuur 't verkwiklijk licht onthield
Waarmeê de hemeltoorts, wat leven heeft, bezielt;
Hy, wien geen morgen lacht van uit haar rozentransen,
Geen avondschemer lonkt met waterflaauwe glansen,
Maar eindelooze nacht de handen drukt op 't hoofd,
En half zijn aanzijn in het edelst zintuig rooft: -
Hy - Ja, beklaagbrer nog; wien meer dan 't licht der oogen,
Wien heel zijn menschheid-zelve, in 't zintuig werd onttogen,
Wien (de Almacht wilde 't dus) Natuur den toegang sloot,
Waardoor het reedlijk dier aan soort- en lotgenoot
Zich meêdeelt in 't gegolf van lucht- en ademstroomen;
Voor wien geen Zefir zuist noch lispelt door de boomen,
Geen rimplend beekjen ruischt of murmelt door het zand,
Geen luitsnaar andwoordt aan de tokkling van de hand,
Maar de aard een schouwspel is, wreedaartig afgesloten,
Waar 't naadrend hart naar trekt, doch steeds te rug gestoten,
Hy klaagt niet; neen, hy dankt, hy zegent zijn bestaan,
Gedwee, gelaten, en van 't Lotbeschik voldaan;
Ja, hecht zich aan zijn staat, en wenscht geen ander leven;
Ook hem is 't hoogste kwaad, dien stervend op te geven.
Ja, nog rampzaalger zelfs! ook hy, die, naauwlijks dier,
Zich-zelven niet erkent; wien 't Godlijk hemelvier
Om niet in de enge borst, door 't voze brein, mocht glimmen,
En kindsche onnoozelheid tot waanzin op deed klimmen;
Het zij een wreede kwaal den zetel van 't verstand
Hebbe uitgeblakerd in het opperste ingewand;
Het zij 't misvormd gestel des werktuigs van de reden
Hem 't menschlijk z i j n onthield in menschenvatbaarheden;
Die allen, hoe hun lot ons ijslijk schijne en wreed,
Volharden onder 't wicht van 't opgeleide leed.
Geen hunner zelfs, hoe fel hem 't gruwbre lot misdeelde,
Die zich zijn toestand maalt, dan als de hoogste weelde.
Hy sleept het geen hem bleef van 't dierlijk leven, meê,
Bemint het, vindt genot, by 't onverbeeldbaar wee,
In 't aanzijn, eerste goed, en wortel van 't genoegen.
Niets waant hy, heeft een God aan 't zijne toe te voegen,

Treff' slechts 't ontrustend beeld, het tergingvol verschiet,
Van heeling, van herstel, den zwakken boezem niet!

Neen schatten we ons geluk naar 't geen wy ons gevoelen,
En sluiten wy het hart voor hooger heilbedoelen!
Of - is een toestand ons onlijdbaar? barsten we uit,
En vall', wat weêrstand biedt aan 't mann'lijk wilbesluit! -

Zie daar de w i j s h e i d , die de wrevelmoed my leerde;
De leering, die mijn mond met trotsche taal beweerde,
De drift my ingaf, - maar de opborr'ling van één zucht
In 't hart, weêrsprak, verstoorde, en wegblies in de lucht. -
Neen, zoete vleieres, die ons gebiedt te hopen,
Voor u staat elke borst, u staan de harten open:
Daar is uw zetel, daar, waar 's levens roerster throont.
Hy hoont de menschlijkheid, die ooit uw inspraak hoont;
En, waar ge 't hart ontvliedt, daar is 't, dat Helsche spoken
't Ontmenschelijkt gemoed van razerny doen koken.

Ja, 't menschlijk leven is een poel van enkel leed!
Maar wel hem die 't erkent! rampzalig, die 't vergeet! -
Rampzalig, die, verhard voor 't pijngevoel der wonden,
Door 't ingekankerd gift gevoelloos wordt verslonden!
Geen balsemschors drupt hem haar vloeibre specery:
Voor hem wast heelend kruid, verkwikkende artseny,
Noch levenwekkend sap in de Oostersche waranden;
En Heelkunst strekt vergeefs ter hulp gereede handen
Naar d' ongelukkige, die reddingloos vergaat.
Neen, 't eerste heil in 't leed, is kennis van zijn staat.

ô Kennen we onzen staat, gy lot-, gy leedgenooten!
Neen, de oogen voor ons leed niet zinloos toegesloten!
Door geen gewoonte aan 't kwaad, waarvan ons de angel treft,
Met eelt een hart omschorst, dat al zijn' nood beseft!
Neen, slaan wy de oogen op; zien we uit, en om ons henen!
Wat ademt, leert Natuur zijn tegenheên beweenen;
Wat ademt, heeft zy-zelv het denkbeeld ingestort

Van 't beter, dat haar drijft en tot verheffing port.
Dat beter, vormt ons doel; dat levend zielsverheffen
Wekt moed, en schept ons kracht om 't heerlijk wit te treffen,
En, zoo een dapper volk zijn kluisters ooit verbreekt,
Het is wen 't vuur der Hoop der helden borst ontsteekt.

Van hier die razerny, uit wanhoop voortgesproten,
Die woedt, maar om zich-zelv de dolk in 't hart te stoten!
Die, voor het zelfbehoud, verwoesting van 't heelal,
En alles met zich zoekt te domplen in één val!
Wraakbliksemend in 't oog, en knersend met de tanden,
Moordhongrend met het hart en vratige ingewanden,
Treedt ze op d' ontvlamden rand der helsche zwavelpoel,
En werpt zich in den gloed, bedwelmd en zonder doel.

Neen 't was de Wanhoop niet, Bataven, die onze ouderen
Het ijzren juk des dwangs deed schudden van hun schouderen.
De Wanhoop moordde en roofde en baadde zich in 't bloed,
Trad menschlijkheid en deugd baldadig met den voet,
En weidde in vlam en rook; brak kloosters en altaren,
Maar wist van gade en kroost noch eigen haard te sparen!
Neen, 't was geen wreede bende, als, schuimende van wraak
En tijgren-bloeddorst, blind voor Vrijheids eedle zaak,
Het heilig kruis vertrad, de halve maan vereerde,
Waarmeê zich 't Godlijk recht, der Volken recht, verweerde.
Neen 't was de zachte Hoop in vader Willems borst,
In Blois, tot heldenkracht gevoedsterd door zijn vorst,
Die uit die nacht van ramp het schittrendst licht deed dagen!
Die redding schiep uit nood, en heil uit Helsche plagen!
Gy waart het, eedle Blois! wiens edelmoed van ziel
Lumeis ontvlamde toorts van d' ingenomen Briel
Te rug hield, als zijn vuist, geschapen tot verdelgen,
De Vrijheid in haar wieg door 't moordvuur ging verzwelgen.
Gy zaagt, door 't oog der hoop, haar luister uit de nacht
Van jammer opgaan voor een dankbaar nageslacht,
En vestte 't Vaderland in de eerstgewonnen muren. -
Geen wanhoop, Leydens wal, deed u den nood verduren,
Wen pest en honger, met Kastilië in verbond,
U aangreep in 't gebeente, en merg en kracht verslond;

En de eedle heldendrom in spijt van alle plagen
Manmoedig pal bleef staan in storm en nederlagen!
Toen hoop hun voedsel was, hun troost en artseny,
Hun waarborg voor 't behoud van stad en burgery: -
Het fluisterend gevlei des Dwinglands af deed wijzen,
En met der waatren vloed het tij der vrijheid rijzen. -
Of was 't de Wanhoop, die aan 't rookend Zwammerdam
Den heldengloed ontstak van eedlen William,
Om d' opgeblazen Gal in 't wareldtrotschend dwingen
Te storten van zijn hoogte en in den band te wringen?
Schiep Wanhoop, door zijn stem, in 't veege Vaderland,
Geplonderd, overheerd, geteisterd en verbrand,
En aan des Dwinglands voet in moedloosheid bezweken,
De kracht tot wederstand, en om zijn smaad te wreken? -
Was 't Wanhoop, die weêrstond of 't schandlijk juk vertrad,
Toen, van den zelfden throon, op zegeteekens prat,
En schittrend om het hoofd met nieuwgesmede kronen,
Nog woedender Tyran de menschlijkheid dorst honen,
Daar alles voor zijn wenk, en viel, en nederboog,
Van Kalpes puntig strand tot wat de zee omtoog:
Toen 't eenig Brittenland, bebolwerkt van zijn baren
Die 't afsneên van 't Heelal, zijn vrijheid mocht bewaren? -
Neen, 't was geen razerny, onzinnig, onbedacht,
De tergster van het lot en 's Hoogsten oppermacht!
't Was moed, in 't hart ontvlamd, en edel zelfbetrouwen,
Dat de uitkomst van den strijd in 't middel wist te aanschouwen,
Die 't Noord vereenigde, en te wapen dreef, bewust
Van eigen krachten, en op 't heiligst recht gerust!
't Was Hoop, op Hem gericht, die Vorsten doet regeeren,
En Dwingelanden met een oogwenk kan verneêren!
Ja, Hoop op 't Albestuur, dat zelf voor de Onmacht strijdt,
Wanneer ze, 't oog op God, zich-zelv van banden vrijdt! -
Ja, Neêrland, praalt ge op nieuw in d' eedlen rang der Volken,
Klinkt weêr de aaloude naam van Neêrland door de wolken,
Uit Hoop is 't, dat uw bloei, herstel, en opkomst sproot:
De Wanhoop - kent geen doel, niets verders dan de Dood. -

't Schijnt grootsch, wanneer m'in druk het leven durft verachten,
Zich wreken, en, vergaan! - En, dit heet plichtbetrachten?

Neen, 't is verbeestlijktheid, in wie het zelfgevoel
Geen hooger aandrift schept, geen eindloos hooger doel.
Neen, redding, zelfbehoud, en, 't onheil te overwinnen,
Zie daar der Helden wit! zie daar heldhafte zinnen!
Dit uitzicht zet het hart in blakerenden gloed,
Dit voedt de kracht der ziel, en teelt den waren moed:
Dien moed, die boeiens breekt; geen roekloos wanvermeten,
Zich-zelf uit ongeduld verworgende in zijn keten.

Maar is 't de Wanhoop wel, die 't leven dus veracht?
Die schijn van grootheid zelfs, die met gevaren lacht,
Behoort hy Wanhoop toe? - Of is heur aart te beven,
En, stomp voor 't zelfgevoel, zich 't noodlot op te geven?
Is 't niet die weêrstand, die, zich wrekende, vergaat,
De werking van een hoop die nog in 't harte slaat;
Een droom van beter, maar ijlhoofdig afgebroken
In woeste razerny waarvan de hersens koken?
Een veêrkracht, die, gedrukt, en eindlijk uitgespat,
Zich in de wraak verliest, maar hooger doelmerk had? -
Gewis, zy houdt het leed nog werklijk overstijgbaar;
Beschouwt een beter staat, en acht dien staat verkrijgbaar.
't Moog dood of leven zijn, men kiest geen andren staat,
Of 't beter drijft de ziel wanneer zy overgaat.
Die wanhoop-zelve is hoop die redding zoekt in 't sneven;
Maar, redenlooze hoop, door dwaze drift gesteven.

Ja, 't is slechts al te waar: 't Besef des lijdens wijkt,
Wanneer men 't denkbeeld mist, waarmeê men 't vergelijkt.
De stervling zinkt dan weg in plant-, in dierlijk leven.
Geen prikkel die hem noopt om hooger op te streven!
Het edel kenmerk dat zijne afkomst toont, verdween.
De vadzigheid des slaaps bemachtigt, met de leên,
Zijn werkelooze ziel; heur vlam schijnt uit te doven,
Kruipt door 't onedel stof, en heft zich nooit daar boven,
't Bestaan genoegt hem; en dat werklijk plantbestaan
Vervult zijn vatbaarheid; niets grooters doet hem aan.

Verhef u, ô mijn geest! laat de oogen om u zwieren!
Wat ziet gy? Menschlijk kroost? of redenlooze dieren? -

Vervreemd van afkomst, van bestemming, ijdle mensch,
Is 't nietig lijfsgenot het voorwerp van uw wensch,
En 't stofloos zielbehoef verlochent ge en verzaakt het,
Wat zegge ik? - Wijst het af, verwerpt bet; ja, gy wraakt het,
Misbruikt uw krachten, tot bedwelming van 't verstand
En smooring van de stem, uw boezem ingeplant.

Helaas! wat zoudt ge, ontbloot van 't gene u 't hart moest sporen?
Een hemel die u wacht -! Dat denkbeeld ging verloren!
Een hemel, 't Englendom, - een aanzijn, God naby;
Een hart, van zelfgevlei en zelfbedrieging vrij;
Eene onschuld, hoe verzaakt, eens vlekloos weêrgegeven!
ô Dat dit heerlijk beeld ons steeds voor 't oog mocht zweven;
Hoe walglijk waar het goed, waarop men gretig aast! -
Maar de Afgrond heeft ons 't brein beneveld en verdwaasd.
Wie hoopt hier? wie verwacht? - Helaas, wie durft hier hopen!
De kerkernacht is zwart, men ziet geen uitgang open,
Geen lichtjen dat van verr' ons vonkelt in 't gezicht,
Of 't oog, der glans ontwend, klemt zich voor 't schittren dicht:
En 't hart weert de onrust af, van pogen, van verlangen,
En kleeft de kluisters aan, waaraan zijn wenschen hangen;
De hoop klopt vruchtloos aan den boezem; 't is gedaan,
De sluimring voedt den droom, de droom, den sluimer aan.

Zoo ligt, wanneer het bloed in 't al te hevig bruizen
Het teedre brein verdrukt door de opgezwollen buizen
Die 't uitzet en verkracht, de kranke roerloos neêr,
In schijnbre rust, helaas! en hoort geen wekstem meer.
De dood omgrijnst zijn koets, vertoont de ontblote tanden,
Al knarsende om zijn buit, en strekt de afgrijsbre handen
Naar 't lichaam dat vast ronkt en sluimert, schaatrende uit.
Geneeskunst biedt vergeefs heur levenwekkendst kruid;
De veege voelt geen kwaal, en wil geene artsenyen,
Terwijl zijn leden zich naar d' ijzren nachtslaap vlijen;
Ja, wijst de drinkschaal af, die hem de deernis biedt,
En stamelt pijnlijk uit: Verstoor mijn sluimer niet.

Verhoort gy 't, Heilgodes, die wacht houdt aan zijn sponde,
Geneeskunst? - Neen, uw hand, de zalfster aller wonden,

Wordt wreed ter redding, treft en prikkelt. Pijn en wee
Zijn hier uw dienaars, en met foltertuigen reê.
Zy treffen. 't Lichaam krimpt, de vezeldraden schokken,
En stuwen 't kruipend bloed; de geest wordt aangetrokken,
Ontwaakt, en, opgezweept, herneemt zijn heerschappy,
Verzet zich tegen 't leed, en voelt zich kluistervrij.

Gy, Heelster des gemoeds, gy, Voedster van 't geweten,
Gy ook, gy treft ons 't hart by 't sluimrend zelfvergeten,
ô Godsdienst! Daal, ô daal! uw prikkel rukk' dat hart
Den matten doodslaap uit, die 't zorgloos houdt benard!
Schok, schok de boezems! doe den sluimerzieke waken!
Geef ingang aan een Hoop, die de aarde leert verzaken.

Hoe! ingang? - Is ze ons hart niet eigen? 's levens draân
Niet ingeweven met de scheering van 't bestaan? -
Niet onafscheidbaar waar wy 's levens spoor betreden? -
Geleidt ze ons niet getrouw door 's warelds aakligheden? -
Ja, dierbre troosteres, getrouwe gezellin!
Gy leidt ons aan uw hand een hoogre wareld in:
Gy, van de wieg naar 't graf door distels en struweelen
Waarin de roos verstikt die de aardsche vreugt moest telen:
Ja, gy de kloof ons door van de ondoorzichtbre nacht
Die 't Zielenrijk verhult, dat op zijn burgers wacht.

Zelfstandige, Eeuwig ZIJN, in wien, door wien wy leven,
Als stofjens in de lucht, door 't stofloos Almeer zweven,
Dat van U uitgaat, en wat wezen heeft, omvangt;
En weemlen als een drop die aan een naaldspits hangt!
Gy, louter weldoen, vormde uw schepsel niet tot plagen.
Gy, schiept geen worm in 't hart tot foltren en verknagen;
Maar bootste 't voor de troost, en 't uitzicht op het heil
Waarvan het d' indruk voelt by rampspoeds hoogste peil.
Die indruk is de Hoop. Heur veerdrift spant de krachten;
Zy moedigt onder 't leed, en leert het leed verachten.
Zy rukt de toekomst uit heur schuilhoek voor 't gezicht,
En schenkt genot van de oogst, die nog in d' akker ligt.
In 't dulden schenkt zy ons, in 't lijden, in 't verduren,
Den voorsmaak van 't geluk der blijder levensuren;

Mengt kalmte aan woesten storm, en licht aan duisternis,
En zoldert d' afgrond toe van 't bodemloos gemis.

Neen, ze is geen Circe, die met ijdle zwijmeldranken
De onheelbre smart bedriegt des onherstelbren kranken,
Maar Engel, van Gods throon ter redding toegesneld,
Wiens troost behoudnis is, wiens Godspraak waarheid spelt.
Gy, hoor haar, sterveling, en wacht u, haar te smooren.
Zy roept u tot het heil waarvoor gy wierdt geboren!
Een heil (ach! eindloos vreemd aan 't nietig hier beneên),
Dat al uw wensch vervult, en al uw vatbaarheên!

Uw vatbaarheên! wat veld! Sla, stervling, hier uwe oogen
In 't rond, en toon my 't punt, waarby zy rusten mogen.
Het aardrijk kent zijn perk: de ontzachlijke oceaan
Zijn boorden: 't zonlicht heeft zijne afgezette baan: -
Ja, 't alomvattend rond, waar zonnen en planeten
In wentlen, heeft zijn ruimte en omvang afgemeten;
En elk gestarnte blijft aan stand en plaats bepaald: -
Gy niet, onbindbre geest die in ons ademhaalt,
Die, stofloos, 't stof doorwroet, en in uw eigen wareld
U opheft boven 't stof dat in de laagte dwarelt,
U-zelv', uw God aanschouwt, en wijsheid, goed, en recht
Doorspiegelt in 't gevoel door Hem u ingelegd.
Die, hier, aan 't stofgestel, uw werktuig, vastgekluisterd,
Belemmerd in uw kracht, in 't arendsoog verduisterd,
Naar waarheid omtast door een scheemring die ze omhult;
Maar ze eenmaal in haar glans en reinheid kennen zult;
Bevrijd van 't zin bedrog en waanzuchts ijdle schimmen,
Door de eindlooze eeuwigheid van waar- tot waarheid klimmen,
En, door geen valsch genot, geen aardrijk, meer misleid,
Versmelten in 't besef van Gods oneindigheid.

ô Waarheid, blindend licht, dat we uit de schaduw gissen
Van 't geen uw glans beschijnt! - En gy, geheimenissen
Van goed-, van wijsheid, van rechtvaardigheid, en wat
Volmaaktheid, voor ons brein ondenkbaar, in zich vat!
Vereenigd, in hun God door de Englen aangebeden,
By 't sterflijk kroost gescheurd tot tegenstrijdigheden,

Als kleuren, waar ons glas den zonstraal in verdeelt,
Misleidend voor het oog dat met die schijnsels speelt.
ô Eenig voorwerp, maar oneindig; waar we op staren,
Ook dan, als we, in ons niet, om valsche schimmen waren;
Ook dan, als 't valsch genot ons wegsleept en vervoert,
Door aardsche banden aan den slijkklomp vastgesnoerd!
U hopen we, u-alleen, wanneer wy in 't verwachten,
Naar heil (in welk een vorm wy 't ons verbeelden) trachten.
De schijn bedriege ons in 't omkleedsel waar ze 't zocht;
Maar nimmer faalt de Hoop, door U in 't hart gewrocht.

Verbeelding, dartle slaaf van 't zintuig! Valsche spiegel
Wiens weêrglans de oogen treft door 't blikkrend lichtgewiegel
Dat ge om en van u werpt! Bedrieglijk bitterzoet,
't Verhemelt' welkom, wreed voor 't argwaanloos gemoed!
Wat moet ge de oppermacht op 't zinlijk schepsel voeren,
Den geest, die in hem leeft, aan uw gareelen snoeren,
Hem, dien gy leiden, dien gy dienen zoudt, verraân,
En heerschen op uw' Vorst, strafschuldig onderdaan!
Wat steelt ge 't kleed der Hoop om 't zwakke hartte ontrusten,
En levert het ten prooi' aan 't dierlijk van zijn lusten
Door aardsche ontwerpen van begeerten, opgeweld
Zoo dra gy 't voorwerp toont waarheen zijn neiging helt.
Ga, wijk, en doof die glans, die straalkleurschilderingen,
Die ge op de nevels vormt, die redens toorts omkringen.
Wijk af, en terg geen ziel, den heemlen voorbestemd,
Door 't geen een worm verlokt die in de slijkpoel zwemt.
Zwicht, prikkels van 't bedrog, die 't aanzijn doet verbitteren,
Voor 't hartverheugend licht dat de Almacht uit laat schitteren!
Dat licht is zaligheid, en trekt ons op van de aard;
Zijn vonkling is de Hoop; haar strekking, hemelwaart.

Een God is 't, die U lof kan zingen
In tonen, GOD, Uw grootheid waard;
En wy, wat zijn wy, stervelingen,
Dan wormgewriemel van deze aard?
Ach, verr' van ons de stoute vleugelen,
Waarmeê, in vaart noch drift te teugelen,

Van stargevonkel oversprengd,
In min dan 't nijpen van onze oogen
De hemelruimte doorgevlogen,
De throonstoet van Uw Alvermogen
Uw Goddelijke last volbrengt!

Maar wy die aan den stofgrond kleven,
Wy, rupsen op een dorrend blad,
Wy, wormen, aâmen ook voor 't leven,
Ons uit Uw bronâar toegespat.
Wy mogen 't heuchlijk tijdstip hopen,
Dat we eens, d' afzichtbren huid ontkropen
Waarin 't omkerkerd schepsel zucht,
En, glansrijk uit dit slijk herboren
Waarin we ons ondanks hier versmooren,
Verbroederd met Uwe Englenchoren,
Ook wieken uitslaan naar de lucht.

Wat dan, wat zoude 't hart vertragen,
Het hart waar dit gevoel in woelt,
U 't wangestamel op te dragen
Van 't geen het onweêrstaanbaar voelt?
Ja, 't is ons nooddruft, menschentelgen,
Die volheid, die geen zee verzwelgen,
Geen hemelruim omvatten mag,
Dien volheidsvloed van zegeningen,
Die eindloos uit Uw hand ontspringen,
En ieder adertak doordringen,
In 't stof te erkennen, dag voor dag.

Aanvaardze, ô God, die zwakke galmen,
Waar de adem onzer ziel in kookt!
ô Laat zy door den wierook, walmen,
U door Uw throonwacht toegerookt!
Vergeef ons d' onzin dien wy storten,
Indien 't Uw glorie kan verkorten
Wen 't schepsel stamelt tot Uw eer:
Ook zy wier ruischende cymbalen
't Ontzachlijk heilig steeds herhalen,

Ook zy, de onstrafbre Throonchoralen,
   Wat is hun beste Lofzang meer?

Gewis! Gy doet uw glorie rijzen
   Van uit het needrigst greintjen stof: -
Zoo 't Englendom zijn God mag prijzen,
   Ook de aard doordavert van Zijn lof.
Des Hemels ongenaakbre luister,
Des afgronds ondoordringbaarst duister,
   't Roept al, Uw groot-, Uw goedheid uit:
De koeltjens die door 't lover zuizen;
De stormen die door 't zeenat bruizen;
Met de onderaardsche bergfornuizen;
   't Stemt alles, 't zelfde lofgeluid.

Geen rotsgrondsplijtend donderkraken,
   Of 't mengt zijn romm'len in dit lied;
En 's afgronds vlam- en vloekenbraken
   Vervult, maar stoort dien maatzang niet.
Wat warelden om zonnen draaien,
Wat zonnen door den ether zwaaien,
   Zy wandlen op die melody;
En elke bloeddrop in onze aâren
Blijft zwierende die maat bewaren,
Met de opgetogen Englenscharen
   In nooit ontstemde harmony.

Maar, waarvoor danken 's menschen zangen? -
   Voor 't aanzijn van een oogenblik,
In jamm'rend pijngevoel ontfangen,
   Vervuld met angst en stervensschrik? -
Een leven? ach! een gruwzaam sterven,
Gewrocht uit lijden, wenschen, derven,
   Als tot een saamgevlochten draad;
En, van een handvol lichts beschenen,
Op dat we de aakligheid beweenen
Eens gruwbren afgronds om ons henen,
   Waarin Gy ons verzinken laat?

Neen, God van weldaad! God van zegen!
Ons hart gevoelt U in 't bestaan;
Het juicht Uw goed- Uw grootheid tegen,
En bidt U dankbaar, gloeiend, aan.
De stroomen, die Uw hand ontvlieten,
Zijn Lust, en Leven, en Genieten,
En vloeien heel Uw schepping door;
En...! ons, misdeelden, werd geen leven
Maar levenshonger, ingedreven,
Om eindloos naar een goed te streven
Dat alle poging stelt te loor?

Onzinnig, hy die 't durfde wanen! -
Ja, stervling, ja betreur uw lot:
Besproei uw pad met zilte tranen;
Maar mor, noch wanhoop aan uw God!
Hef moedig d' opslag naar den hoogen,
En vest hem op Zijn Alvermogen; -
Gevoel Zijn inspraak in uw borst: -
‘Uw nooddruft moet Zijn volheid staven;
Uw nood, Zijn overvloed van gaven:
Daar, waar Zijn gunst niet wilde laven,
Schiep Hy geen vatbaarheid voor dorst.’

Dees stem doorgalmt met voelbre klanken
De wanden waar het hart in slaat;
Doordavert aâr- en zenuwspranken,
En wat de warme bloedstroom baadt.
By elke pols- en golvingslagen
Wordt ze, elken vezel omgedragen,
Aan 't worstlend harte vergewist.
Ja, stervling, ja, uw plicht is hopen:
Gods hemel stelt zich voor ons open,
Gevoel hem reeds in 't hart geslopen!
Die Godspraak heeft het dus beslist.

Ja, God des levens, ja wy hooren
Die stem, waarin Gy tot ons spreekt.
Zy laat zich door geen wrevel smooren,

Hoe fel het ongeduld ontsteekt.
Ja, ze is de zuster van 't geweten,
Dat in 't gemoed ten throon gezeten,
Uw wetten handhaaft, wreekt, verkondt:
Zy, spoorster van ons heilbejagen,
Vertroosteres in 's levens plagen,
Geleideres door de onweêrvlagen,
En zalfster van de wreedste wond!

Haar danken we U, ô Levensader,
Ja haar, als 't hoogste goed op de aard!
Door haar treên we U gemoedigd nader,
Hoe schaamrood, hoe met schuld bezwaard!
Door haar is 't aanzijn ons verengeld;
De ramp, met hemelzoet gemengeld;
Het leed, ons balsem, artseny.
En, op haar wieken opgeheven,
Verstouten we ons, het stof te ontzweven,
In 't voorgenot van hooger leven,
En zwieren 't Englendom op zij'.

Neen, van die Almacht die we aanbidden
Scheidt ons geen eindlooze afstand af!
Hy woont, Hy zetelt in ons midden,
Die in ons hart zijne inspraak gaf!
Ja, Godheid, ja, Gy hoort de bede,
Gy, die dat hart weldadig kneedde,
En 't hebt geheiligd door de Hoop!
Door haar doet Gy 't van Liefde gloeien
Door haar, van Lofzang overvloeien;
Door haar, het paradijs herbloeien,
Waar op Uw eerste zegen droop!

1814.

aant. De drie zusterkunsten.*

Facies - - - - -
- - - - - qualem decet esse sororum.

OVIDIUS.

Welaan, nog eens de borst, hoe kwijnende, uitgezet!
Den adem aan den klank der schelle feesttrompet
Gewaagd! Het Tempelchoor ontsluit zich; de achtbre reien
Der Kunsten staan geschaard om palm en myrth te spreien.
Zy tooien 't outer reeds der stomme Poezy,
De Godheid van dit choor. 't Is hemelmelody
Die neêrzijgt; en 't gewelf schakeert zich voor onze oogen
Met duizend glansen van doorvlochten regenbogen
In samenstemming, die onze oogen op den toon
Der Englenharp vergast. Het ongeschapen schoon
Gevoelt zich, dringt door 't hart, verheft de ontroerde zinnen:
De ziel versmelt in weelde, en eerbied, en beminnen,
En schiet zich-zelv gelijk een lichtstraal hemelwaart,
Die spieglend wederkeert en afschijnt over de aard.

Ja, Zang- en Schilderkunst zijn zusters, zijn gespelen,
Gevormd, om op deze aard het menschlijk hart te streelen,
En op te heffen tot dien Oorsprong, die in 't licht
By 't Hallelu-gejuich zijn zetel heeft gesticht;
In 't licht de grondstof wrocht, waar orde, en schoon, en leven,
Die door 't verrukt Heelal met Godlijke almacht zweven,
Uit wierden, als 't den klomp des baaierts, toen 't ontsproot,
Met zelfontwikklingskracht doorstroomde en overgoot.
Ja, licht- en harmonie (de aanbidlijke eerstelingen

* Wit en Rood II, 1.

Der schepping, waar 't Heelal met de uitgestrektste kringen
In wentelt,) zijn van God; Hem-zelven uitgevloeid,
En, boven 't menschlijk hart, aan zintuig vastgeboeid.
Uit Hem is 't, dat ze op ons verkwiklijk nederdalen,
In golving van de lucht, in diamanten stralen
Waarin 't penceel zich doopt en wondren schept, de toon
Zich opheft van omlaag tot d' ongeschapen throon.
Wijkt, Kunsten, zwijgt, verstomt! verheft u, Zanggenooten!
Penceel en melody zijn uit één bron gevloten:
't Is God waarin gy leeft, ô edel Zustrenpaar;
Hy heiligde 't penceel, Hy harp- en cythersnaar.

Maar, waar, waar is de hand, die, zulk eene afkomst waardig,
Haar oefent? - Dat zy naak! - De gloriepalm is vaardig
En gloeit, om 't edel hoofd te omsluiten in haar ring,
Dat zulk een dierbre gift van 's Hemels gunst ontfing! -
Gy wien die hemelkracht, dat voorrecht, mocht gebeuren,
Omgeef u met een gloed van lichaamlooze kleuren,
ô Kunstnaar! - Kunstnaar? Neen; gewijde Hemelgeest,
Wien de outervlam zich buigt op dit geheiligd feest!
De Schoonheid is uw doel, uw voorwerp; - en uw werken
Zijn de afdruk van uw ziel, ontrukt aan 's aardrijks perken.
Wat minnelijk gestarnt' zat by uw vorming voor?
Wat Engel wenkte u toe uit 's hemels hoogste choor?
Wat hupplend Geestenchoor mocht om uw wiegjen wemelen,
En strooide 't met de roos, de leliestruik der hemelen;
Omwalmde u met den waas van hemelsche ambrozijn;
Bestraalde u met het licht van hemelzonneschijn,
En daauwde er zegen op by 't minlijk flonkeroogen
Des Serafs, met het hoofd naar 't mollig dons gebogen,
Waarin 't aanminnig kind zijn leedtjens had gestrekt,
Van de eerbiedvoelende aard met telgjens overdekt?
Verdienstlijke, ô treê toe, tot 's Hoogsten roem geboren!
Vertoon u 't menschlijk oog! versier dees tempelchoren!
Op u is 't, dat men wacht! op u, der Volken eer!
Voor u buigt palm en myrth, uit eigen aandrift, neêr. -
Geleerdheid! Wetenschap! wat zijt gy? - IJdle galmen.
't Voegt Scheppers, Goôn op de aard, te pronken met de palmen!

Bezielers van het doek, die, zelfs Natuur te groot,
Haar heerlijkst ideaal veredelt en vergoodt;
Op hart en zintuig heerscht! hoe schittert uw viktorie!
Wat is de koningsstaf by uwe of 's Dichters glorie? -
Bezielers van de harp, wat 's uw verdienstlijkheid
By 't flikkren van den throon en al zijn majesteit!
Natuur erkende in u haar meesters, Gods gewijden;
En vormde een lot voor u, dat koningen benijden,
Wier kruin de zwaarte drukt van 't kroongoud dat zy draagt,
En duizelt op de spits, terwijl hen 't hart verlaagt.
Ja, schooner is uw lot! Geen dorens van de zorgen
Zijn in de lauwerkroon, waarmeê gy prijkt, verborgen;
Uw pogen is vermaak, uw arbeid is genot,
Uw zwoegen, wellust; maar! de wellust van een God.
Bewondring zweeft u om; en de eer verzelt uw schreden.
De dorre wetenschap worde op den nek getreden;
Gy treft door oog, door oor, en alles is gedwee
Als, op haars meesters woord, de golven van de zee.
Ook deze murmelt na: Gy kent geen tegenstreven,
Neemt tijd en afstand weg, roept dooden weêr in 't leven,
En stort met d' eersten toon de kalmte in 't stormend hart,
Maakt foltring tot vermaak, herschept de vreugde uit smart.

Wie dan verheft uw lof? wie zal die kunsten roemen,
Die, met een kroon gehuld van goud en lentebloemen,
In harpstift en penceel, in verw en maatgeluid,
Den sleutel voeren die het menschlijk hart ontsluit?
Spreekt, Zang- en Schilderkunst! zal Dichtkunst dit vermogen?
Zy toch heeft nevens u de zelfde borst gezogen,
Den zelfden adem in den boezem, d' eigen gloed
In 't vonklend oog, in 't hart, in 't zelfde Godenbloed.
Zy die 't gelauwerd hoofd, omstraald met zonneglansen,
Met fieren hals verheft door wolk en starrentransen;
Voor 's Allerhoogsten throon der Englen sluier plooit;
En 't aardrijk, langs haar pad, met loovren overstrooit!
Zy snelt de toekomst voor; herroept vervloten stonden,
In de ondoorgrondbre nacht van 't eeuwverloop verslonden
Ontbindt het lotgeheim; en stort orakels uit,
Als opperpriesteres van 's Hoogsten raadsbesluit.

De driften buigen voor het machtwoord van haar lippen,
En kussen aan heur voet de purpren mantelslippen,
Waaronder 't blinkend kleed, in schittrende esmerald
Gegespt, langs de elpen heup in zachte golving walt. -
Zy! zou haar Godentaal, haar zuivre Hemeltonen
Waarmeê zy de de Almacht eert, den roem dier Zustren honen,
Die ze in heur armen klemt met zusterlijk gemoed,
En van de zelfde wolk op 't eergestoelte groet?
Neen, ze is u waardig; en de plechtige eerepalmen
Herbloeien als op nieuw en groenen op haar galmen
Met nieuwen luister, door haar ademtocht bezield.
Hy huldigt Poezy, die voor uwe outers knielt.
Welaan dan, Poezy! zit voor in deze choren,
Doe op dit Zustrenfeest uw gouden maatzang hooren;
Wy luistren - En de Roem, de blijde Onsterflijkheid
Daalt neder op uw toon, als door uw hand, geleid.

* * *

Op, Choren, zingt, ô zingt! - en wat, wat zult gy zingen? -
d' Ontzachbren Oorsprong aller dingen,
Die één, die éénig, 't stof uit niet te voorschijn riep,
En de Englen tot Zijn lof, en ons tot Englen, schiep!
d' Almachte, door geen perk, geen ruimte, of tijd omtogen,
Onzichtbaar voor de stoflijke oogen,
Maar voelbaar in 't getroffen hart,
Dat, weggevloeid in 't stroomend galmen
Der Hallels die Zijn grootheid psalmen,
In 't heilgevoel verzwolgen werd. -
Hem, Schepper, door geen lof volzongen
Van myriaden Englentongen,
Door Cherubsharpen ondersteund;
Hem, die in 's warelds morgengloeien,
Zijn geest in d' ether uit deed vloeien,
In licht en toonklank blinkt en dreunt;
Wiens adem 't hart, met heilig beven,
Zich om, en in, en door voelt zweven;

Hem zingt ge, ô Poezy, en 't uur waarin ge ontsproot,
Toen 't stoflijke aan de poel der duisternis ontschoot,
En 't heilig jubel, 't eerst, door de Englen aangeheven,
De zaligheid bewees van 't zich bewuste leven.

't Was nacht, een meer dan dood-, - een afschrikvolle nacht,
Oneindig, grondloos diep, eenvormig, ongedacht,
In ondoordringbre stilte, onstoorbaar, onverbroken,
Als in de grafkuil broedt, van lucht en licht verstoken.
Gods Englen stonden stom; hun harp was ongesnaard,
Hun oog gesloten; en geen hemelkreits of aard
Erkenbaar, dan voor Hem die nog den vlerk der winden
Niet aanspande in 't gareel, noch toeliet zich te ontbinden,
Maar, onbeweeglijk in de holte van die vuist
Hield vastgesloten, die der waatren vloed omsluist,
En 't aardrijk als een kern, van lichter schors omgeven,
Ter neêr wierp om het ruim des ethers door te zweven.
Nu rees Gods Almacht op in al heur wonderkracht,
En alles stond bezield met gloeiende uchtendpracht.
Één woord! en 't Licht ontsproot; de stofklomp is doordrongen;
Een tastbaar scheppingsal voor 't geestgevoel ontsprongen.
Één woord! en 't luchtgegolf is door den klomp verspreid;
't Heelal verdubbelt zich in zicht- en hoorbaarheid:
't Kent al zijn plaats, zijn rang, zijn orde, en doelbestemming:
Geen stoornis meer bestaat, weêrstrevigheid, noch stremming:
't Vloeit alles in zijn kring, onwrikbaar uit zijn plicht,
En houdt zich allerzijds in 't zorglijkst evenwicht.
Nu paart zich 't toongeruisch der sfeeren op heur paden
Aan 't kleurschakeersel van der heemlen lichtgewaden:
Nu juicht het schepsel. De aard wordt groeizaam; 't leven spruit
In myriadenvol van veldgewassen uit:
De hemel kleedt zich met de glinstring van zijn vonken,
Op 't vloeiende safier, met waterdamp omklonken:
De zee verzilvert met den voortgebroken stroom,
En lekt met blanke tong het zandgoud van heur zoom.
Ja, 's afgronds roerlooze erts schiet uit zijn duister, stralen
Van blinkend bergkristal en schittring van metalen.

't Is alles spiegel van elkandren, van zijn God;
Doorstroomd van eindloosheid, van éénheid, van genot.

Nu, Englen, klonk uw harp - nu tintelden uwe oogen
Van licht, van gloed, van glans, gevoel, en dankvermogen.
Nu smolt ge in wellust, en die lust was melody.
't Onstoflijk schoon huwt thands aan 't zinlijk. - Poëzy,
Gy, alvervuldster, heft, de neevlen doorgebroken,
d' Omstraalden schedel op, en doet de boezems koken.
Zy vlammen van gevoel, en de uitgestorte galm
Is, golvend naar omhoog, hun eerste wierookwalm.
Zy vloeien weg in 't licht, en menglen straal met stralen,
Doorstralende en doorstraald met de opperste idealen,
In 't stoflijke uitgedrukt, en, als haar bron, volmaakt,
Die, eenig, maatloos, gantsch, in elken stofdrup blaakt!

Dit, Dichtkunst, was uw Rijk. - De Machten, Hierarchyen,
En Thronen, Serafyn, en Cherub, laagre rijen
Van Englen, smolten (als bezwijmende in 't gevoel)
In eenen stroom van dank voor 's Hoogsten wareldstoel.
Van toen, waart ge aan den voet diens zetels neêrgezeten
Op wolken, aan het hoofd van de onafzienbre keten
Die heel 't geschapendom in onverbreekbare echt
Met gouden schakels aan zijn heilgen voetbank hecht,
En stortte orakels af in zuivre hemelpsalmen,
Of hieft 't aâmechtig hart in 't steigren van zijn galmen
Ten hemel, Heraldes door hemel beide en aard,
Die 't scheppend borstmerk droeg, waar 't schepsel blind op staart!

Mijne oogen, duikt, ô duikt! - wat poogt ge u op te heffen
Daar 't bliksemt van een glans, wier aldoorbrijzlend treffen
Heel de aarde in enklen damp deed opgaan, zoo haar hand
Die kracht niet afpuntte op een schild van diamant;
En nevels uit een daauw van vloeibre regenbogen
En bloemgeurwaassems schiep, tot sluiers voor onze oogen!
Ach! ons behoort dat Rijk, dat zalig Rijk, niet meer.
't Verviel. - Wy zonken, ach! en tot wat diepte, neêr!
De mensch, zoo Godlijk, lag, met heel de onzaalge wareld,
Verstoten, en zijn kroon, van heerlijkheid ontpareld,

In 't stof getreden. - God, God-zelf verborg zich hem.
De ontzachbre donderknal werd de Almacht tot een stem,
Heur throon, met schrik omwald; en 't hartbeklemmend duister
Omschorschte 't schepsel, niet meer vatbaar voor dien luister.
De logge stofklomp drukte, en de englenwiek der ziel
Verlamde. 't Hart vergat de hoogte die 't ontviel.
Het zintuig werd verdeeld, en 't zinlijk welbehagen,
Weêrstrevig aan zich-zelf, werd angstig boezemjagen,
Der zelfheid pijnlijk, en tot walging van 't gemoed
Voor hooger vatbaarheên gevoelig. De Englenstoet
Deinsde af, en vond den weg naar 't harte toegesloten,
Waar eens hun heiligheid, met d' adem ingegoten,
Aan de onschuld mengelde in een boezem, rein als zy,
En ziel en zintuig stemde in zuivre harmony.
Van toen werd in ons-zelv' 't bewustzijn onderscheiden.
Het oog ging over 't stof, 't gehoor in klanken weiden,
Maar 't was geen Godheid meer, die 't in den galm of 't licht
Gevoelen deed aan 't hart door 't klankvlies of 't gezicht.
Ach, kleuren, vormen; maar beteekninglooze trekken;
Ja, lettren, schoon gewrocht, maar zonder zin te ontdekken!
Geluiden, waar natuur zich-zelve lof in zong;
Maar niet die Godsstem meer, die hart en merg doordrong,
En d' onbesmetten geest, op haren galm verheven,
In 't wolkend luchtgegolf der heemlen om deed zweven,
En tuimlen in den zwaai der Englen van Gods throon!
't Gevoel van 't hart verstompte, en schiep, voor 't Godlijk schoon
Zich-zelv' gedrochten om te troetlen, door een reden
Omdravende in 't gespan der driften, aangebeden,
En waar de wierook voor op 't outer werd geblaakt,
Den God geheiligd, wien een ijdle trots verzaakt.
Ach! Waarheid was niet meer; heel 't leven, loutre logen.
Ja, zelfs Gods hoogste gift, 't geheiligd spraakvermogen,
Die 't stofloos zelfgevoel, in vlotte lucht omkleed,
Van de eene in de andre ziel als lichtstraal vloeien deed,
Werd levenloos, en loste, in zijn onzichtbre banden
Het snoer des menschdoms op, gestrikt in de ingewanden;
En laf gemurmel, uit geen boezem meer bezield,
Hoonde in den mond, dien God, van wien hy d' adem hield.

Toen scheurde ook de eerdre band dier Zustren, hier op aarde,
Die 't hoogste firmament, tot heur verheemling, baarde,
En 't was als de Oudheid, in haar fabel, 't rijksgezag
Der broedren maalt, gesplitst door 't roekloos vreêverdrag,
Waarby de drietand die de golven klutst der wateren,
Die scepter die de lucht van 't bliksemvuur doet klateren,
En de ijzren gaffelstaf van 's afgronds duistre nacht,
Tot wrakken werden van één Godlijke Oppermacht.
Dat snoer van eenheid scheurde, aan flarden weggevlogen;
Geen schilder meer voor 't oor! geen zanger meer voor de oogen!
De Toonkunst reet zich van de Zangkunst van 't penceel,
En deze ontvlood den prang van 't zusterlijk gareel;
En Dichtkunst, ach! - in 't hart mistroostig neêrgezegen,
Sloeg met de ontploken vlerk geen wapprende Englen tegen,
Maar stond, vereenzaamd in den boezem, scepterstaf,
En toom, en prikkel, aan een nieuwen heerscher af,
Het mijmerend verstand verstiet haar, bond heur wieken
In kluisters, en zy kroop. - Geheiligd Morgenkrieken,
Gy, wieg des menschdoms, die, in koelen palmenwijn
En frissche dadeldruif, by zuivrer zonneschijn,
Nog flaauwen weêrschijn biedt van 't algenoegzaam Eden,
Maar thands door de ijzren zool der woestaardy vertreden!
Gy, Vaderland van 't licht, gy voedsterde in uw schoot
De balling, daar ze, onthuld, naar grot en schuilplaats vlood,
En de aakligheên betreurde eens aanzijns, diep vervallen,
Terwijl de Hoogmoed praalde in opgedolven wallen,
Of week- en weeldrigheid, insluimrende op 't satijn,
't Genot van aardworm koos voor 't heil van Serafijn.

Gy, Dichtkonst, kost dit lot, uw hand die kluisters dragen? -
Neen, 't was uw schijnbeeld slechts, dat sluimrende oogen zagen,
Bedrogen harten zich in bloote mijmery
Verbeeldden. - Dichtkonst, neen, is onbedwingbaar vrij;
Haar woning, by dien throon, waarze aan den voet gebogen,
De Godsbevelen hoort, en met vertrouwende oogen
De toekomst inziet by haar wording, voor 't ontstaan.
Haar slagpen fnuikt geen macht; zy neemt geen ketens aan.
Neen, maar ze ontweek eene aard, den Englen vreemd geworden,
En haatlijk - ach! voor 't minst, onwaardig aan hunne Orden.

Zy vlood; maar liet nogthands een flikkring van heur gloed
In 't hart des stervlings, tot vertroosting van 't gemoed:
Een vonk van hemelvuur, gekweekt in de ingewanden
Om steeds voor hemel, deugd, en waarheidszucht te ontbranden;
En dees, dees enkle vonk bleef glorende in die nacht,
En werd de troost en 't licht voor 't lijdende aardgeslacht.

Maar gy, ô Schilderkunst! gy, Toonkunst! wat valleien
Verborgen u? Wat den, by 't kraai- en roerdompschreien?
Of welke klove van een opgespleten rots
Herbergde u in haar kluft voor de ongenâ des lots?
Waar bleef uw voorwerp, waar de schoonheid, heel uw wezen!
Of, leerde uw teedre hand gevloekte distels lezen
Voor bloemen uit den hof van 't hemelparadijs;
En schonkt ge uw zuiverheid aan vuige lust ten prijz'?
Ja, 't was dat oog der ziel, dat geestgevoel, niet langer,
Dat tevens Schilder schept, Poëet, en Harpsnaarzanger;
Den Maler in de vorm 't onvormlijk schoon ontbloot,
Den geest in 't stofbeeld maalt, en 't leven in de dood.
Ja, 't was die trilling niet van ziel en zenuwsnaren
Waardoor we 't heilig Al in 't golvend hart ontwaren,
Die (als op de elpen luit de snaar- met snaartoon klingt)
Van heemlen melody, in 's boezems wand ontspringt.
't Was droombedrog voor 't oog, en kitt'linglust voor de ooren,
Waar zede- en zelfgenot bedwelmende in versmooren.
't Vermaagschapt Englendom beschouwde 't, maar van verr',
En week; - en de afgrond loeg met schaatrend tandgekner.

Maar eindlijk (stervling, juich!) een nieuw verschiet gaat open.
Dees kleiklomp heeft weldra zijn dwaalkring afgeloopen;
De hemel neigt weêr tot hereeniging met de aard,
En schiet zich lachende uit door 't neevlig wolkgevaart'.
De morgen naakt: de Zon der ongeschapen waarheid
Breekt door, en 't wijd Heelal doorschemert van heur klaarheid.
't Godslasterlijk gewormt' dat in zijn drekhoop wroet,
Verbergt het hoofd vergeefs by de aanbraak van dien gloed.
Hy naakt, de Godmensch naakt, in 't Godlijk Alvermogen
Dat de aarde krimpen doet voor d' opslag van zijne oogen,
Daar de adem van zijn borst gebergte en rots versmelt,

En met de bliksemkracht heel 't aardrijk oversnelt.
Hy naakt, de Goël naakt, de hoop waarop wy staren!
Om 't broedrendom op nieuw aan 't broedrendom te paren,
(Het afgevallen, aan het heiliger geslacht)
Dat, brandende van liefde, op hun omarming wacht!
De Choren reiken reeds van uit den scheur der wolken
Hun jubelharpen toe aan de opgetogen volken,
En de invloed toont zich weêr van waarheên, lang verzaakt,
Wier lichtstraal 't hart verwarmt, voorlang reeds uitgeblaakt.
Schiet, stralen, ô schiet uit! en, Heiland, laat het dagen!
Reeds hebben we in dit juk ons-zelv' te niet gedragen.

En Dichtkunst, gy die 't hart aan Jezus voetbank voert,
Gy, aan uw Zustren eens zoo teder vastgesnoerd!
Hervlecht dien zuivren band: laat spraak, en verw, en zangen,
Uit de eigen borst bezield, gelijke kroon ontfangen;
En vliet', by 't zelfde licht als aller wieg bescheen,
Penceel en harp met u door 't zielsgevoel tot een!

Ja, 'k zie die morgenstond in d' arbeid der geboorte!
Waai aan, ô balsemlucht uit Edens palmloofpoorte,
Ontlast van wachter en heropend! Waai ons aan!
Dring reine boezems door, die voor hun oorsprong slaan,
Wier golving 't zuivre hart in heemlenweelde wiegelt,
En waar Gods heiligheid, Zijn godlijk beeld, in spiegelt!
Wek daar 't verduisterd s c h o o n , 't onwraakbare ideaal
Der Waarheid, uit den band van 't zielenkluistrend staal
Waar in 't versluimert, op! Zij hart, en oor, en oogen,
En zin- en spraaktuig één, één strekking, één vermogen!
Één wederschijn, één stem, één adem, één gevoel,
In voorwerp onverdeeld, en onverdeeld in doel!

1818.

Naroem.*

Voorzeker, 't is iets schoons, op ieder tong te zweven,
In galmen door de lucht en op den wind te leven!
Den naam van groot, van wijs, of wat de harten roert,
Gepaard te weten aan den stamnaam dien men voert!
't Is waar, men weet het niet, of meent het niet te weten,
Het zij men onder de aard geroemd wordt of vergeten;
Maar op 't vooruitzicht van een toekomst zoo vol glans,
Gaat elk het harte, voor den speelman reeds, ten dans,
En smaakt by 't hupplen in verbeelding, duizendwerven
De wellust van een roem, geboren na zijn sterven.

Het zij zoo! smaken wy de toekomst, 'k ben te vreên.
Ik ook zie over 't graf en door zijn nevels heen;
Maar echter, 'k vraag iets meer dan louter lucht te vangen,
Om 't uitzicht van mijn ziel, mijn doelwensch, aan te hangen.
Een naam te wezen die in de ooren klinkt, niets meer,
Men heete 't zoo men wil, wat hebbe ik aan die eer?
Zoo dwazen, na mijn dood, dien naam bewondren, prijzen,
Hoe zal my dit vooruit het moedig hart doen rijzen?
Of zou 't my lief zijn, zoo een volgend rijp geslacht
't In wetenschap of kunst zoo weinig verder bracht,
Dat ik, dat mijn verstand, mijn kring van vatbaarheden,
Ten perk en regel wierd van die my na kwam treden,
Om, klevende in mijn spoor, te kruipen op mijn baan,
In plaats van, voor my uit, de wieken rond te slaan?

Naijvrig, laag geslacht, dat na wat roembehalen
U-zelf gerechtigd waant om kinderlijk te pralen,
En, mits ge in donkre nacht een schemerglansjen spreidt,
Het aardrijk doemen zoudt tot eeuwig-duisterheid!
Wat meent ge, houdt dit graauw, dit breken van den morgen,

* Nieuwe Dichtschakeering I, 1.

Geen daglicht in zijn schoot, geen voller dag verborgen,
Die de aard verheugen moet, en al uw glintwormlicht
Belachlijk maken voor elks opgeklaard gezicht?
Zou 't eindloos nacht zijn om den lampwalm roem te schenken! -
Verga wie 't denkbeeld voedt, - wie hart heeft om 't te denken!
Verga, wie tot dat eind, de frissche Jonglingschap
Op de eerstgestemde maat van 't eeuwig zweepgeklap,
Met halfgeblind gezicht steeds om en om blijft jagen
In 't molenjukgareel, eens door hem-zelv' gedragen!
Voor zulke is waarheid, schrik; heur straal, een bliksemslag,
Verwoestend voor hun glans, hun naroem, en gezag!
Voor die moet, wat hun jeugd eens kinderlijk vereerde,
Of 't geen hun 't onverstand van domme meesters leerde,
Geheiligd, waarheid zijn, zoo lang de wareld sta,
Op dat hun nachtschijn niet voor 't daglicht onderga.
Zoo houdt de Tsuchti nog, met druipend zweet ompegeld,
Zijn Feestrei naar den toon van 't beergegrom geregeld,
En neemt, met zulk een vlucht, van eigen kunst voldaan,
Voor 't hupplen van baas Bruin, geen andren meester aan.

Neen vrienden, 'k hoop het niet; de Hemel moog 't verhoeden,
En 't waar me een wreeder ramp dan al mijn tegenspoeden,
Dat later nakroost by mijn voorbeeld stil bleef staan,
En zien, wat ik vermocht, als hoogste poging aan.
't Waar lasterlijk voor God, en honend voor ons allen,
Voor afgoôn onder ons tot zoo verr' neêr te vallen.
Neen, vloek ruste op het hoofd tot 's aardrijks jongsten dag,
Dat hart of waarheid boeit aan voorgang of gezag!
Dat moog die Helgeest, die, in dolheid uitgebroken,
Zich-zelv' op de outers heft die voor Gods aanschijn rooken,
En midden in 't gejoel van valschen vrijheidskreet
De kluisters van den dwang voor 't vrij geweten smeedt!
Die geest, dien de Aard met schrik zag steigren naar den hoogen;
Wiens adem jammer blies, en slaverny, en logen;
En - die met ijzren kop, door geen geweld verplet,
Zich thands in 't purper doscht, en op de thronen zet.

Mijn vrienden, neen ô neen! neen, wakkre Jongelingen
Die 't hart verheffen durft om uit de borst te zingen,

Uw eigen zielsgevoel zij de inspraak die u port!
De stemming van 't gemoed, de zangtoon dien gy stort!
Zijt vrij, en stelt u zelv' een nieuwe loopbaan open.
De zangkroon (trekt ze u 't oog) is voor geen vlijt te koopen;
Ze eischt moed. De zelfde moed die Dwinglandkluisters breekt,
Verheft den Dichter 't hart, die heemlengodspraak spreekt.
Zoekt op 't betreden pad geen fletsche lauwerblaâren,
Een' Vondel of een' Poot ontvallen van de hairen;
Pronkt met die straatvond niet, een vrije ziel onwaard.
Neen, op des Zangsbergs top het levend loof gegaârd!
Dat loof, waar vroeger eeuw met zoo veel drifts naar taalde,
Om worstelde, en om streed, maar 't naauwlijks ooit behaalde;
Waar Vondels krans by dort, Racines kroon verbleekt,
En zelfs die lauwer kwijnt, dien Maroos lijkgrot kweekt.

Voor my, die vijftig jaar langs duizend kronkelpaden
Het spoor van Pindus zocht, maar in mijn hoop verraden,
'k Nam, van d' onzeekren stap van wat my voortrad, wars,
De Aaloudheid tot mijn gids op haar veroovringsmarsch.
Ik zag 't Penéïsch woud, 'k zag Idumeesche palmen;
Ik zwol by 't Péanlied, en smolt by zachter galmen;
'k Was, by Homeer, een God die 't weiflend lot gebiedt,
En zonk, by Davids harp, aanbiddend weg in 't niet.
'k Gevoelde, en ach! dat ik dit stroomend algenieten,
Dien Hemel, uit mijn borst vermocht had uit te gieten!
Den God die in my blaakte, in klanken uitgestort!
Homeer, vergeef gy 't my, hier schoot gy-zelf te kort.

Maar 'k had reeds al te veel mijn vroegren nagezongen;
De schoudren al te lang in 't nijpend juk gewrongen.
Ja, wieken schoten me uit, maar krachtloos om mijn vlucht
Te steunen in het steilst van hooger hemellucht.
Ach, vruchtloos rekte ik ze uit, en klapte door de wolken,
En zag verachtend af op 't gapen van de kolken;
In 't midden van mijn ren aan 't duizlen, stortte ik neêr,
En vond me als zwijmeldood, in 't slijk der aarde weêr. -

Zoo echter nu of dan, in 't midden van 't verheffen,
Mijn borst een enklen zweem van ware kunst mocht treffen,

ô Nakroost (zoo mijn toon uwe ooren ooit genaakt)
Het tuige u van een hart dat zuiver heeft geblaakt.
Dat hart doorstroomde een bloed, van reine drift aan 't koken,
Maar nooit was 't voor de lof, den valschen roem, ontstoken
Dien de Aard hem toewijdt, die van luttel hoogren grond
Zich aan 't misleide volk als Reuzenzoon verkondt,
Of, op de schouders van het voorgeslacht geklommen,
Zich grooter roemt dan zy, en dwazen doet verstommen.
Neen, 'k steek geen oudheid, 'k steek geen Vondel naar de kroon,
Maar buig voor Vondels geest, voor Vondels voedsterzoon,
Voor Poot, wanneer zijn halm den toon van 't hart moet geven;
Doch nimmer vliegt men voor, wien 't doel is na te streven.
Te volgen zij de roem van 't aarzelend gemeen:
De Held, de Dichter, breekt door 's aardrijks grenzen heen.

Vermake zich naar lust, als in der vaadren dagen,
Wie, zoet op Poëzy, den val der rijmklankslagen
Bewondert, en 't geluid van 't slaaprig toongeklap
(De schand der eeuw) verheft als Dichtkunsts hoogsten trap!
Die nooit de melody van Vondels Englenvaerzen
Gevoelde, wen zijn geest, geschoeid op hooger laarzen
Dan groote Sofokles, den heemlen, en geene aard
Het woord voert, in een toon, der heemlen grootheid waard!
Die nooit zijn rijkheid zag! zijn overvloed van schatten!
Zijn weeldrigheid van geest, in geen bedwang te omvatten,
Waarvan de later kunst ontaardde in woesteny,
En Winterdorheid koos voor 't bloemrijk jaargetij',
Of vruchtbren Zomer in zijn gouden pleeggewaden,
Of milde Najaarsoogst van overdaad verladen.
Die 't Fransch, 't vervalscht vernuft, en 't beedlaars klatergoud,
Of 't ledig woordgepraal voor Dichtrenschoonheên houdt,
Den lach stelt voor 't genot, vermaak voor zielsvoldoening;
En, met zich zelv' in krijg, geen weet heeft van verzoening!
Zijn ziel kent Vondels harp zoo min als Davids lied;
Hem zingt een...wie slechts wil! de ware Dichter niet.

Ons, Jongelingen! ons, wier hart dit durft gevoelen,
Wier erf geen aardrijk is, maar hooger zielsbedoelen;
Wier dichtkunst in behoefte, in de eerzucht niet, bestaat,

Maar uit den boezem barst en doorblinkt op 't gelaat,
Geheel de ziel verheft, geheel het bloed veradelt,
Ons hoeft geen Pegazus ter hemelvlucht gezadeld.
Ons voert de hemelgeest die uit de starren blikt
Den God des aanzijns toe die van zijn gaven schikt.

Lof, eeuwig, lof zij Hem voor 't geen ons werd geschonken!
Maar beef, wie 't onderstaat om met dien roem te pronken;
Die eigent, wat niet ons, maar hooger geest behoort,
Wiens uitspraak 't hart vervult waarin het Dichtvuur gloort!
Gaat, dwazen, zoo gy 't kunt, en knielt voor lucht en winden;
Zoekt in 't gestarnt' de wet die op u heerscht, te vinden;
Eert rund- of tijgerdier, of zonneschijf of maan;
Maar bidt u-zelven niet, ten top van dolheid, aan!
'Ik ben, ik ben iets groots, my moet men eer bewijzen!
Ik heb de spits bereikt, wie zou nog hooger rijzen!
Mijn kennis, doorzicht, kunst, beslist van 't menschlijk lot!
Zie, Isrel, op mijn kalf, dit is de ware God!'

Zoo hoorde 't Christendom, verbasterd en vervallen,
Den schrikbren kerkbanvloek geheel Euroop doorschallen,
Als vrije Godvrucht weêr, by 't heerschend Stoolgezag,
De morgenglans ontstak van d' uitgesloten dag.
Het aardrijk gruwde in 't eind van de opgedrongen keten,
En schoof den doek van 't oog, de banden van 't geweten;
Riep God en Heiland aan, en wierp den Moloch om,
Waarin 't ontstoken vuur des dollen hoogmoeds glom.

Die tijden zijn voorby, ô Volken, en die banden
Verscheurd. - Te veel misschien, daar 't heiligste aan te randen
Een spel werd, door een hoop van monsters toegejuicht,
Die voor geen Godheid meer, voor geen Verlosser buigt,
Maar Vrijheid, Vrijheid riep, om zelf den staf te voeren,
U onder 't dwanggareel van dommen trots te snoeren;
En 't heilig Christendom, met zoo veel bloeds gestaafd,
Aan Filozofenwaan en Duivlenleer verslaaft.

't Gaat vast, een laf gemeen, omwroetende in het duister,
Wil eeuwig ('t is zijn lot) de zwaarte van den kluister!

't Holt, zonder dit, in 't wild, in woeste razerny;
En, zoo 't den naam bemint, onvatbaar is 't voor vrij.
Maar hy, wien 't hart verheft om waarheid aan te staren,
Hy! buigen voor een stoet van zielsgeweldenaren,
Die leer of voorbeeld, naam of regel, perk of wet
Aan kennis of verstand, of waar-, of schoonheid zet?
Hy zich de vleugelen der zielkracht zien verlammen,
Wiens borst, wiens bloed voor 't schoon, voor 't opperst goed ontvlammen?
Die zich geroepen voelt, om boven 't aardsche vlak,
Op 't menschdom neêr te zien van uit een hooger vak?
Verga die 't zich verbeeldt, met d' onmensch, met d' ontaarde,
Die in Gods heiligdom zich-zelven God verklaarde,
De erkentnis weert van 't licht dat van Gods aanschijn schiet,
En onderwerping eischt aan 't geen zijn luim gebiedt!

Mijn vrienden, ja 't is waar; wat baatte 't, dit te ontveinzen?
't Werd eerzucht in onze eeuw, van 't doel te rug te deinzen:
Voor 't statig zonnelicht, eenvormig in zijn vaart,
Een dwalenden komeet in de uitgebreide staart
Te volgen, met een hart van waanzucht opgezwollen,
En door de onmeetbaarheên der heemlen na te hollen
Tot waar men zich verliest in ondoorbreekbre nacht.
Zie daar het geen onze eeuw oorspronklijk, roemrijk, acht!
Onzinnigen, helaas! die dus zich-zelv' verloopen!
Onzinnig, die dien roem voor zulk een dwaasheid koopen!
Maar, even dwaas als zy, en strafbrer duizendmaal,
Wie Dichtkunst banden geeft, of kluisters aan de Taal!

Onnoozlen, kent gy haar, die, sprank van 't Alvermogen,
De band van schepslen is, door hemelgeest bewogen? -
Uitvloeisel van 't gevoel, en eeuwge harmony,
(Niets anders) is de Taal, niets anders Poëzy.
De Taal, waarin ge uw God en Zijn volmaaktheên lastert,
Wanneer gy ze uit een zucht van willekeur verbastert;
Haar die steeds waarheid is, en, als Gods werk, volmaakt,
Dat ze uitdrukt, met den God, dien ge in haar vorm verzaakt! -
De Dichtkunst, waar ge, als doof, den klank van op wilt vangen,
Maar zonder dat ge u 't hart voelt tintlen van haar zangen!
Die - uit de boezems spreekt, en niets door de ooren giet,

Dan wen haar uit het hart de weêrgalm tegenvliet! -
Zy, Dichtkunst, Heraldes der Almacht hier beneden,
In 't hemelleverei by de Oudheid aangebeden,
In 't heiligdom der borst gehuldigd als vorstin,
Zy, schepster van de Taal, zy heeft een Godheid in.

Ontzie haar, Ongewijde, ontzie haar aan te randen!
Aanbid; ontheilig niet met roekelooze handen
Het outer waar ge op rookt. Geen blinde hierarchy
Stort hier de orakels uit, omhuld van huichlary.
't Is Waarheid, die hier spreekt, van uit de ouzichtbre transen,
Wier stralen in ons hart verruklijk wederglansen.
't Is Dicht, 't is Poëzy, 't is Englenzang in 't hart,
Die weêrvloeit naar de bron waar ze uitgeschoten werd.

En wy, wat zouden we ons vermeten, zwakke halmen,
Wanneer we uit hooger sfeer, van zuivre tonen, galmen?
Neen, trotschheid op zijn zang behoort den Dichter niet;
De ondichterlijke dwaas verheft zich op zijn lied.
De Dichter treff, ontzett', legg' ziel en zin in banden;
Zijn stem doorklinke 't hart, beroere de ingewanden;
Hy voelt by 't geen zijn hart hem ingeeft, daar hy zingt,
Hoe de onmacht van zijn borst zijn hemelvlucht bedwingt.

Neen, Dichtkunst is te groot voor 't beedlend roembejagen;
Zich-zelve in 't hart genoeg, wat is haar 't lauwrendragen?
Zy vangt geen Volkswind op, zy brengt aan 't onverstand
Geen hulde, om wierookgeur die voor 't vooroordeel brandt;
Maar wijst de loovren af die aan de struiken groeien,
Die, wortlend in deze aard, ook met deze aard verbloeien.
Ze is nooddruft, ze is voor 't hart ontwikk'ling door 't gevoel.
Gods almacht is haar kring, Zijn hemel maakt haar doel.
In heilgen etherstroom verheven op haar pennen,
Ziet ze uit haar kalmte neêr op wie haar vlucht miskennen,
En 't zuizlen roert haar niet des joelens van om laag,
Wie ze aanbasse of vereere, of gunst of afgunst draag.
Maar, juichend waar ze een ziel, bestemd voor hooger orden,
Ter steile hemelvaart de wieken aan ziet gorden,
Bemoedigt ze uit haar kring dien Gunstling van omhoog.

Neen, 't zijn de palmen niet, hoe flikkrende in het oog,
In 't strijdperk van de kunst roemruchtig opgehangen,
Die 't hart des Dichters zoekt, of waar zijn Godenzangen
Voor stroomen. Aardrijk, neen, vermeet u 't voorrecht niet,
Om rechterstoel te zijn van 't Dichterlijke lied!
Leer hooren, leer verstaan, en met zijn zang gevoelen:
Dit voegt u, dit alleen, wat zoudt gy meer bedoelen!
Het hart des Dichters slechts beslist van 't geen hy zingt.
Onheiligen, staat af, die in zijn tempel dringt!

En gy, ô Wijsgeer, die, welmeenende in 't verlangen
Om wijsheid, waar zy schuile, in 't redennet te vangen,
Het sterflijk hart doorzoekt, - treed, treed vrijmoedig aan:
Voel 't Dichterlijke hart in 's boezems wanden slaan,
Zie 't koken van zijn bloed, en zie zijne aders bruizen,
Wanneer een hooger geest door 't wallend brein koomt zuizen,
Die geest zich uitstort, en van 't lichaam meester maakt,
Waar 't stroomende gevoel zich-zelf als in verzaakt,
En uitzwalpt als een zee, den strandwal doorgebroken,
Die wegzinkt onder 't schuim waarvan de golven rooken.
Leer daar wat Dichtkunst zij, en hoe ze aan 't hart ontspruit,
Gevoel en denkbeeld schept, en uitdruk, en geluid.
Leer daar, in 't menschlijk hart den Geest, den God, ontwaren,
Die (meer dan 't dierlijk bloed) hem doorstroomt in zijne aâren;
Leer daar, dat nog dit uur, in spijt der huichlary,
De Dichtkunst Waarheid is, de Wijsheid Poëzy.

En zou die Wijsheid dan, wie ooit heur naam onteeren,
Op ijdlen naroem zien? dien ijdlen wind begeeren? -
Neen, Jongelingen, neen, geen onzer rees zoo hoog,
Dat hy u d' eindpaal stell' dien niets verzetten moog.
Streeft moedig! zij mijn naam, zij Vondels naam vergeten!
De nietige lauwrier voor beter kroon versmeten!
De lof van 't voorbeeld zij der volg'ren hooger roem!
Mijn zaadkorn sterve in 't zand, en schaffe een beter bloem.
Ja, rijze uit mijn gebeente en holle grafkuilwanden
Een andre Dichter op, de roem der Nederlanden,
By wien mijn zwakke toon, ja Vondels scheller luit,
Als 't zuizend windtjen zij, dat door de distels fluit!

Gaâr' lovers voor 't ontsluitend graf,
Wien ijdle naklank streelt!
Ik hecht niet aan 't verwaaiend kaf,
Omarm geen zielloos beeld.
Mijn boezem kent die laauwheid niet
Van 't hart dat flaauw begeert;
Een vlam, als door mijne aders schiet,
Doorblakert en verteert.
De bronwel die mijn borst verslaat,
Moet eindloos zijn als zy;
En niets van alles wat vergaat,
Heeft voor mijn ziel, waardy.
Wiens bloed voor goud of purper gloeit,
Ik gun hem dit vermaak:
Maar Liefde en Schoon, uit God gevloeid,
Zie daar waarvoor ik blaak!
Ja, Liefde en Schoonheid, uw genot
Is hemelmelody:
U smaken, is gevoel van God;
Uw uitdruk, Poëzy.
Wat waar 't of, eeuwen na dit uur,
Mijn naam wierd nagedacht?
De wareld is te kort van duur;
't Is meer, waarnaar ik tracht.
Mijn zangen zinken meê in 't graf!
Ik zong ze voor deze aard:
Doch 't geen dien zangen oorsprong gaf,
Wordt door geen zerk bezwaard.
Hun vlietaâr was uit God gestroomd,
En zoekt dien oorsprong weêr;
Maar 't leven, eenmaal uitgedroomd,
Heeft schijn noch wezen meer.
Welaan dan, hart en oog en vaart
Naar hooger sfeer gericht!
Waar 't Englendom de Cythers snaart,
Eerst daar begint mijn Dicht.

1818.

aant. Troost. aan den bedrogen albinus.*

Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

TERENT.

Wat iemand schandlijks pleegt, het drukt hem op 't gemoed;
En dit is de eerste straf waarmeê men 't misdrijf boet:
Zich-zelv' te doemen; schoon, daar 't vonnis wordt gestreken,
De gunst der rechtbank ons by 't stemmen vrij mocht spreken.
Albinus, twijfel niet, of 't toevertrouwde pand
Den fiel die 't loochnen dorst op 't eerloos harte brandt?
Maar wat is u 't verlies? hoe weinig kan 't u deeren!
't Valt immers daaglijks voor; en 't gaat uw koude kleêren
(Naar 't oude spreekwoord luidt) of niet, of naauwlijks aan.
Klaag, klaag dus niet zoo hard. 't Kon eindloos slimmer gaan.
De pijn zij naar de wond. Of kunt gy 't zonder krijten
Niet doorstaan, zoo een vlieg u door den huid mocht bijten?
Foei! gy in 't hart ontsteld om 't steken van een mug,
Die zestig jaren reeds moogt aanzien met de rug!
Hebt ge uit de ervarenis zoo weinig baat getogen? -
Men liegt, dat wijsheid slechts uit boeken wordt gezogen.
Ik gun den Filozoof zijn lijdzaamheid in 't leed,
En dat hy 't geld veracht, en 't lot met voeten treedt;
Maar, wel hem! wien een reeks van wel doorleefde dagen
De wederwaardigheên des levens leerde dragen,
En wende, om niet vergeefs te worstlen tegen 't juk,
Dat, als men 't wreevlig schokt, verdubbling geeft van druk.
Wat dag zoo heilig toch, waarop geen dief zou rooven,
En de ontrouw of 't bedrog zich-zelv' geen winst beloven?

* Zedelijke Gispingen, 26.

aant. Waar heimelijke list of openbaar geweld
Geen handen uit zou slaan naar onrechtvaardig geld?
Ach! 't goede is dun gezaaid; de braven, licht te tellen.
Die Thebes poorten weet, zal ras de reekning stellen.
't Is thands geen i j z r e n eeuw, de vierde van de rij:
(Wat meent men?) verr' van daar! Die-allen zijn voorby:
Thands zijn we aan Nommer v i j f , of mooglijk z e s , of z e v e n ,
Voor wier verderf Natuur geen naam meer had te geven.
Misschien is 't a c h t ; misschien wel n e g e n . In 't metaal
Valt zulk vermindren niet, uit welk een hoek men 't haal.
Tot ijzer of tot lood is 't uiterst; in onze orde
Gaat de eeuwontaarting voort tot ze enkel modder worde;
En wie dien modder weêr in 't goud hervormen kan,
I k h o u h e m l i j k e w e l e e n k l o e k e n h a n d i g m a n . -
Men schreeuwt een schelmstuk uit, als waar 't een half mirakel,
En - heel de wareld is een zelfde schandspektakel.
Zeg, Grijzaart (kind, als 't blijkt, in 't geen die wareld raakt),
Verstaat ge 't, wat dit kwaad zoo hoogstgemeenzaam maakt,
Of in eens anders goed het hart weet aan te trekken? -
Neen, uwe eenvoudigheid doet ieder met u gekken,
Wen ge iemand vergen durft dat hy bedrieg' noch roov',
Gezworen eeden houde en aan een God geloov'.
Onze Ouders leefden zoo; maar 't waren andre dagen;
Zy waren nog van 't juk dier dwaasheid niet ontslagen.
Toen was er Hemel, Hel, en - alles wat gy wilt;
Met Geesten, allerlei, en 't zwarte Duivlengild.
Nu lachen we uit de borst om 't bygeloovig razen,
Nu is de vlam der Hel weldadig uitgeblazen,
De Hemel opgeruimd, de Duivel afgezet,
En de Englen gaan gerust (indien ze er zijn) naar bed.
De ziel? - is met de dood zich-zelve gants vergeten,
En 't opstaan uit het graf? - Die 't ondervindt, zal 't weten.

Ja, voormaals, in dien tijd van schandlijk onverstand,
Was trouwloosheid iets raars; een schelmstuk, vreemd in 't land;
En 't was een zwaar vergrijp, met Godsdienst spot te drijven,
En ontucht, zeedloosheid, of wangeloof te stijven.
Godslastring werd gestraft, en 't heiligdom ontzien.
Men toonde ontzach en eer aan meerbejaarde liên;

aant. En niemand droomde van gelijkheid. Luttel dagen
Verschil deed elken knaap zijn' ouder' achting dragen.
Doch nu -! Zoo Vriend of Maag wien m' iets heeft toevertrouwd,
Zijn' vriend dat eigendom niet loochent of onthoudt,
Maar weêrgeeft, onbesnoeid, en zonder kunstbewerking,
Dan is 't een vreemdigheid, een voorwerp van bemerking.
Ja, 't dient in Tijdschrift, Krant, als wonderstuk vermeld,
En met eens Damons trouw in éénen rang gesteld.

Daar is er echter nog, die braaf zijn. - Wel te weten!
Men ziet nog zeldzaamheên. Men vindt die steenen eten;
Tweehoofdige geboorte, en vreemd misschapen vrucht;
Steenhagels over 't land: byzonnen in de lucht;
(Ik zwijg van reizigers die door de wolken strijken!)
En zou die vreemdigheid zich ook niet eens doen blijken? -

Neen, troost u, beste maat. U steelt men honderd pond,
Een ander licht men op voor duizend. 't Gaat zoo rond.
Een derde is alles kwijt. - Wat valt er dan te klagen?
In 't algemeene lot moet elk zijn aandeel dragen. -
Doch waarom 't goede geld hem heimlijk toevertrouwd?
Als 't niemand weet dan God, ontkent men vrij en stout.
Zie daar! hy vloekt er op, en zweert met stijve kaken:
Hy wil er zaligheid en hemel aan verzaken: -
‘Al moest ik sterven: ja, de Duivel haal my weg,
Indien ik geld ontfing, of ééne onwaarheid zeg!’ -
En zy die in 't Geval der dingen oorsprong stellen,
Hoe zouden ze ook hun hoofd om eed of eedbreuk kwellen?
‘Natuur toch gaat heur gang, en wisselt jaar en stond.
En, wie Natuur beheerscht? - dat 's bloote Priestervond.’

Nog is - of mag er zijn - die, ja, een God erkennen,
De straf beduchtende, by 't misdrijf nooit te ontrennen,
Maar 't voordeel en die straf te saam in d' evenaar
Afwegen tegens één, als of ze een koopprijs waar.
‘Geen ding dat waarde heeft, of 't kost ook iets van waarde.
Iets offert m' altijd op van 't geen men liefst bespaarde.
't Hangt alles aan 't belang van 't voorwerp waar m' op ziet,
Want, zoo men 't recht bedenkt, voor niet verkrijgt men niet.

'k M a g b l i n d z i j n ! - 't Kost me een oog, of mooglijk alle beiden;
Maar - beter blind te zijn, dan van zoo'n som te scheiden.
Ja, zoo veel gouds gepot, is drie paar oogen waard. -
'k M a g s t o m z i j n ! - 'k Voer de pen: dat 's wat my 't minst bezwaart. -
Maar l a m z i j n ! - Gelds genoeg is meer dan vlugge leden. -
En eindlijk, niets op aard of 't heeft zijn moeilijkheden;
Men schikt zich, en vertroost zich-zelven met zijn schat.
Wat arme, die voor 't geld niet graag de knokjicht had! -
Doch T e e r i n g ! - Ja, dat 's boos: maar echter, lange dagen
Geniet men 't zoet van 't geld, zoo schoon by een gedragen.
Wat wordt een kort vermaak somwijlen duur betaald,
Dat immers by geen kist met dubbeloenen haalt! -
De K a n k e r ! - Slimmer nog; maar, leed voor leed genomen,
Wat zijn moet, is met geld toch beter door te komen.
'k Verviel ook buiten dat wellicht tot zieklijkheid. -
Ook kleeft de straf juist niet onmidd'lijk aan het feit.
't Geduld van God is groot, en dikwerf traag in 't wreken.
Daar zijn er buiten my nog duizenden, naar 'k reken,
Die voorgaan eer 't aan my zal komen. En wellicht
Ontduik ik 't dreigend kwaad door trouwe kerkdienstplicht,
Door aalmoesgift, berouw, en tranen, en gebeden. -
Hoe veel ook scheelt het lot van die het zelfde deden!
Dees kreeg de galg ten deel; en die, een koningsstaf.' -

Zoo hardt men 't week gemoed als 't siddert voor de straf!
Gy, roep nu d' onverlaat om zich door d' eed te zuiveren,
Hy treedt voor 't rechtgestoelt' blijmoedig, zonder huiveren;
Ja, valt u zelf op 't lijf als die zijn naam onteert,
Om dat ge uw goed te rug, maar zonder blijk, begeert.
Want stoutheid moet zijn zaak voor 't oog der wareld stijven,
En gaat voor eerlijkheid die buiten smet wil blijven,
Zich-zelve handhaaft, en heur rechten gelden doet,
Terwijl hem 't vuile hart op nieuwe valschheên broedt.
De booswicht aarzelt niet, gerechtigheid moet bukken:
Het masker past hem wel, en is niet af te rukken.
En hy, hy voert zijn rol gelijk een Bingley uit;
En rechter, God, en mensch zijn speelbal van den guit.

Doch zien we eens, welk een troost hier tegen aan te voeren,

Of schoon ik Zenoos kraam noch Epikuur wil roeren,
Want 'k haat dat uithangbord van wijsheid op 't gelaat.
Doodkrankte zoekt, voor d' Arts, by Professoren baat;
Doch de uwe mag zich vrij en zonder vrees voor 't leven,
d' Apthekers winkelknecht of loopknaap overgeven.
Daar is die nood niet by; dus hoor my, armen Leek,
Die slechts gezond verstand en geene orakels spreek,
Maar als we in d' ouden stijl welmeenend samen praten,
De tijd- en ruimte-zelv' in wezen meen te laten.
Ja, luister! - Is op de aard nooit slimmer stuk gebeurd,
Zoo zwijg ik. Wakker dan! het hair van 't hoofd gescheurd!
U-zelv' op 't hart geklopt! gegild! gekermd! gekreten!
Wanneer men geld verliest, men dient er van te weten,
En 't huis te sluiten als by 't bitterst sterfgeval.
't Eischt immers meer geschrei, gejammer, en geschal
Dan 't aftreên van een Maag, hoe na door 't bloed verbonden.
Oprechter is de traan, en dieper gaan de wonden,
En niemand veinst daar by. Dus - ga uw gang, mijn vrind!
Maar, zoo gy 't alles vol van zulke klachten vindt, -
Zoo pandbrief en verdrag, geteekend en bezworen,
En twintigmaal erkend, zijn waarde heeft verloren,
Schoon schrift en zegel zelfs van d' echtheid overtuigt; -
Zoo alles voor 't bedrog en de onbeschaamdheid buigt; -
Hoe wilt gy dan alleen, gy, schaap met witte voeten,
Aan 't lot ontheven zijn dat we overal ontmoeten?
't Is duldbaar 't geen u treft, en, zoo ge op andren ziet,
Een overkoombaar ding en lijdelijk verdriet.
Beschouw het moorden thands, de brand- en oproerstichting,
En zoo veel vruchten meer dier eeuw van volksverlichting,
Vergiftiging, verraad, en vorst- en vaderslacht;
En 't sloopen van een Staat, tot samenstel gebracht,
Als wetenschap geleerd, als plichtig aangenomen,
En dweepziek uitgevoerd; - zie 't bloed der braafheid stroomen,
Waarheen gy de oogen wendt; - en, durft gy, klaag dan nog
Dat m' u een hand vol gelds ontvreemdde door bedrog!
    Wien toch zal 't kropgezwel in de Alpensneeuw verbazen?
Of liever, 't zwarte vel by Negers? Enkel dwazen.
En waarom? 't Is zoo de aart, de landstreek brengt het meê,
Als de algemeene kleur der goudkust van Guineê.

aant. Hier, zoo men 't dwerggeslacht de kranen zag bevechten,
Wat lachten we om den moed dier strijdbre legerknechten,
Door 's vijands langen bek om hals of been gekneld
En, worstlend, uit de lucht weêr neêrgesmakt op 't veld!
Doch waar men 't slagveld heeft en daaglijks op moet ruimen,
Lacht niemand om dat heir van naauwlijks zes paar duimen. -

Maar blijft zulk schelmenbroed dan altijd ongestraft? -
Stel, dat m' u nog dit uur een volle wraak verschaft,
Hem wegsleept in den boei, en (kunt ge meer verlangen?)
Of râbraakt, zoo gy 't wilt, of immers op gaat hangen;
De schade is toch geleên, gy zijt het uwe kwijt. -
'Één druppel van zijn bloed verzachtte toch de spijt.
De wraak is menigmaal nog zoeter dan het leven.'

Dus rammelt de Onverstand, door enkel wind gedreven,
Die, om een kleinigheid, ja zonder reên vergramd,
Van louter woede schuimt en op voldoening vlamt.
Zoo sprak de wijsheid niet van 't Hoofd der Grieksche Wijzen[1].
Zoo sprak geen Sokrates wien vriend en vijand prijzen.
't Bedarend oordeel schudt die dwaling van ons af,
En zoekt dien wrevel niet te streelen door de straf,
Die niet dan moorden aâmt, dan woeden, dan vernielen.
Neen, wraakzucht is het zwak van engbekrompen zielen.
't Is daardoor, dat ze een vrouw in d' aart zit; niet den man,
Die, meester van zich-zelv', den hoon verachten kan.

Doch waarom dringt ge u op, dat hy geen straf zou voelen,
Wien foltrend zelfverwijt den boezem door blijft woelen?
En 't medeweten van zijn schelmstuk, nooit verstikt,
Met de ons verborgen zweep by dag en nacht verschrikt?
Ach! 't is de zwaarste straf zijn beul en schuldbetichter
Te dragen in 't gemoed: de Helsche toorts valt lichter. -
Dit leerde 't Heidendom, dit Febus drievoet, zelf,
En galmde luid en fel door 't Delfisch Choorgewelf:
'Ook 't aarz'len om zich 't pand door meineed toe te brengen,
Zal 's Hemels wrekende arm niet straffeloos gehengen,'
En 't werd bewaarheid in den Vrager[2]. Huis en kroost
Kwam tevens om met hem, door 't bliksemvuur geroost. -

aant. Die straf leed de enkle wil. En de uitspraak was rechtvaardig:
Die 't misdrijf heeft in 't hart, is schuldig, is strafwaardig.
En wat, zoo hy 't volvoert! - Een Hel doorblaakt zijn bloed,
Die tong en keel verschroeit, 't verhemelt' splijten doet:
Het voedsel weigert zich aan 't kleinzen van de tanden,
En de ingedwongen wijn perst op uit de ingewanden.
Men proeve een beter soort, meer voedzaam, meer gezond!
Het zweet staat op 't gezicht, 't is edik in zijn mond.
Vermoeidheid mag misschien een korte sluimring telen,
Om 't uitgeputte lijf den neep der smart te ontstelen;
Straks grijpt hem 't droomgezicht met nieuwe ontroering aan.
Dan ziet hy 't aakligst spook gewapend voor hem staan,
U-zelv' wien hy misdeed, gereed om hem te moorden.
Dan murmelt hy van schuld, met halfverstaanbre woorden,
Erkent - maar wederroept, en, momplend zonder zin,
Betaalt in stroomende angst het trouwloos vloekgewin.

Ook zulk een kan somtijds den doodschrik niet verwinnen,
Die 't schuldig hart ontrust, het zij aan 's hemels tinnen
De donder ratelt, of de stormwind door de lucht
Muraadjen schudt. Hy vliedt, en weet niet waar hy vlucht,
Loopt zelf den dood in de arm, wiens pijl hy tracht te ontrennen.
De Helmacht schijnt hem zelfs vijandig aan te schennen;
Ja, 't domste bygeloof vindt ingang in elk hart,
Zoo 't eenmaal in den strik der wanhoop ligt verward.
Zoo veilig mooglijk waar, 't is niet, gerust te wezen. -
Die siddert, in zijn hart zijn eigen doem te lezen,
Wat zal die? Welk een heul verwacht hy in zijn wee?
Zijn onheil kent één peil met d' afgrond van de zee. -
Hier baat geen offer by, geen preevling van gebeden. -
ô Wondre werkingskracht van enkle omstandigheden!
Toen 't misdrijf werd gepleegd, verhief men 't hoofd omhoog
En dartelde. Is 't voorby, dan opent zich het oog,
En weet van snood en goed het onderscheid te ontwaren. -
Doch de eens gevestigde aart doet de onrust ras bedaren,
Keert tot zich-zelven weêr en dompelt zich in 't kwaad:
Want, waar men 't misdrijf dient, waar is hy die 't verlaat?
Waar zag men, als 't gelaat verleerd had om te blozen,
Het voorhoofd weêr gekleurd door Onschulds hemelrozen?

aant. Wat stervling hield zich met één schelmstuk ooit te vreên?
Ach de eerste misdaad boeit, en voert ten afgrond heen.
Wacht anders niet voor hem die eens zich heeft verzworen
Dan 't slagzwaard van 't gerecht, of, in den strik te smooren.
Doch haat, vervolg hem niet. Geef deernis aan zijn lot,
Vergeef, en bid voor hem vergeving van uw God.

Juvenalis vrij nagevolgd.
1820.

Ouderenwenschen.*

At o! funesti ne sim tibi muneris auctor. Nate! -
OVID.

Kan 't vreemd zijn, zoo een mensch zijn lot ondraaglijk vindt?
De vloek vervolgt hem steeds, hy werd verwenscht als kind:
Zijne Ouders aan zijn wieg, en 't onbescheid van Magen,
Verwekten als om strijd een oceaan van plagen,
Die voorzorg of beleid niet afkeert of verhoedt.
Herinn'ren we ons, wat wensch, en wat verwensching doet!
Getuige, zoo veel volks, in diepen slaap gevallen,
Dat eeuwen slapen moet met vestingen en wallen,
Met huis- en akkervee, en eerder niet ontwaakt,
Dan de afgepaste tijd die tooverbanden slaakt;
Het zij een jonge Prins, e x p r e s daartoe geboren,
De stad of burcht ontdekke en in heur rust koom stooren,
Of de overdierbre ring, door Salomon bewrocht,
De hooger Macht bewijze, aan 't heilig schrift verknocht.
Herinn'ren we ons dat tal van heel of half versteenden,
Die d' uitgesproken vloek, eeuw in, eeuw uit beweenden,
Daar ze, onbeweeglijk op hun zitplaats, in hun bed,
Den dag verbeidden, die hun jamm'ren palen zett'.
Wat zwijge ik van een woord, gramstorig uitgesproken,

* Zedelijke Gispingen, 55.

aant. Dat mes of schaar bestemde om van een bloed te rooken,
Onschuldig, maar gehaat! Heel de Ooster-letterschat
Toont, welk een wonderkracht het wenschen in zich vat.

Gy lacht om zulk een taal, mijn vrienden. Maar dit jokken
Houdt waarheên, waarheên in, die teedre boezems schokken.
Ja, vaak verhoort ons God een beê van roekloosheid:
Vaak schenkt Hy 's harten wensch, om duur te zijn beschreid;
En vloek- of zegenspraak is meer dan ijdle galmen,
Dan speeltuig voor den wind die ombruist door de halmen.
En wee hem, die God tergt door grimmig wraakgebed,
Dat dikwijls, by dien 't treft, den vloeker- zelv' verplet!
Ja, de ernst van 't biddend hart heeft meer dan ijzren krachten,
Als 't aan zich-zelf ontschiet, niet aarzelt in 't verwachten;
En waar, waar bruischte 't ooit met voller aandrift uit,
Dan waar der Oudren zucht zich uitgiet op hun spruit!

Maar Ouders! konden ze ons een vloek voor zegen wenschen?
Hun telg! hun bloed! hun hoop! - Ach, ouders zijn slechts menschen.
Vorst Midas wenscht zich-zelv' in overijlden waan
Onboetbren hongerneep, en reddingloos vergaan.
De onnoozle had slechts goud, slechts blinkend goud, voor oogen;
Maar ach! die gift van 't goud, hoe had hem die bedrogen!
Ook wy, wat vragen wy (wy, Ouders,) voor ons kroost
Van 's Hemels goedheid af? Het beste op aard, of 't boost?
Besliss' de wijsheid dit. - Voorzeker, 't zijn geen gaven
Waar 't ware goed aan hangt; maar waar wy-zelv' om slaven;
Wat eigenliefde, en trots, en eer-, en hebzucht vleit,
En d' eersten kiem van 't kwaad in 't schuldloos bloed verspreidt,
De jeugd in vlam ontsteekt, en 's levens kracht doet kwijnen,
Het eindloos broeinest stooft van ongeneesbre pijnen,
Den mensch ontvredigt met zich-zelven en 't heelal,
En tot een kaatsbal maakt van 't ingebeeld Geval.
Geval -? In naam, Geval, voor 't oog zich blind vertoonend,
Maar Telg van 't Godsbesluit, bestraffend en belonend;
Onbuigbre Wrekeres van 's menschen roekloosheid,
En, hooger in haar doel dan de aardsche nevelscheid! -

Doch welke wenschen dan...? Ach, by 't beminlijk knaapjen

aant. Is Schoonheid mooglijk 't eerst, dat ge in zijn kalverslaapjen
Hem toegeworpen wilt. Het welgeschapen wicht
Verlokt u 't minnend hart door 't lodderlijk gezicht:
‘ô Moge 't, onvergroeid, van ziekten ongeschonden,
In vol ontloken jeugd de stugste harten wonden
En kluistren!’ - 't Wordt verhoord. - Die schoonheid strekt een wel
Van plagen, en - ontsteekt den boezem tot een Hel.

Ik roer geen rampen aan, op 't spoor der Juvenalen;
Verleiding, - en haar vrucht! - Geen koninklijke zalen
Ontsluit ik, waar zich de eer aan schaamtlooze oneer huwt,
En de Onschuld blozend voor den drempel zinkt, en gruwt.
Waar zal de onnoozelheid ooit vrij zijn van 't belagen! -
't Aandoenlijk maagdelijn leert aan zich-zelv behagen!
't Wordt fier, en stelt haar schat in 't aangebeden schoon!
't Verheft zich, zwelt, en ach!...Maar gy, ô tweede Adoon,
Gy, beeld eens Zonnegods, wat zult ge u-zelv' vermeten,
De schoonste Jongling uit uw vaderland te heeten? -
Neen, word de dapperste, de onkreukbaarste in uw trouw,
En zij uw lofspraak nooit de lofspraak van een vrouw! -

Doch, 'k dwaalde. De eerste wensch is 't leven. Lang te leven
Staat, reeds van 't vroegst besef, den menschin 't hart geschreven.
Dan ach! is de ouderdom een zoo begeerlijk ding?
Wat wenscht hy, die 't zich wenscht, dan enkle foltering?
Het lichaam knakt, bezwijkt. Maar wat zijn lichaamskrachten?
De Geest verdooft en kwijnt. De dagen worden nachten.
Het doorzicht, 't oordeel, wijkt. Het geen men was, verdween;
Een schaduw, aan den muur nog scheemrend, bleef alleen.
Daar ligt ge dan veracht, - mishandeld, en verstoten,
Van Land- geslacht- en stam- misschien van huisgenooten.
Uw eens ontzachbre stem zonk bevende in de borst:
Uw eertijds scherp gehoor is met een huid omkorst:
Uw oogen scheemren; en uw voormaals vlugge vingeren
Zijn machtloos om de pen te stieren onder 't slingeren, -
Wat zeg ik? om u-zelv' tot 's levens onderstand
Te laven. De open mond wacht uit een vreemde hand
De beten spijs, en gaapt als 't jonge zwaluwkieken
Wanneer 't de moeder zich op de uitgebreide wieken

Ziet naadren met het aas, ontspaard aan eigen keel.
Ja, mooglijk - (Hemel ach, dit jammer is te veel;
Verhoed het! weer het af aan wien gy de avonddagen
Verlengt, en 't lichaam van geen aardworm nog doet knagen!)
Wordt de overwelmde Geest in 't werktuig gantsch gesmoord,
En brengt in 't walend brein een tweede kindsheid voort,
Die zelfs zijn bloed vergeet, de spruiten van zijn lenden,
En 't aaklig speeltuig wordt van plondrende onbekenden. -
'k Zwijg van 't beschreien van zijne afkomst. 't Vratig graf
Scheurt jaar aan jaar den tronk een deel der takken af;
Natuur keert om, en sloopt in de uitgesproten telgen
Den stam gevoeligst, om tiendubble dood te zwelgen.
Geen kind noch kindskind meer, dat Grootvaârs oogen sluit!
Maar hy, hy blaast den geest op 't eenzaam doodbed uit.
Gelukkig, liet hem 't lot, uit talrijk kroost en neven,
Één' zuigling in de wieg zijn vaderzegen geven! -
Koom d' ouderdom te hulp, ô Gy die alles ziet,
Maar spaar ons in Uw vloek 't gerekte leven niet! -

Een Vader hou' gezag, en aanzien, en vermogen
Voor heilrijk. Schuldloos wicht, u bidt hy 't van den hoogen.
‘Ach! wierd dees dierbre spruit verheven naast den throon!’
De Moeder wenscht nog meer voor dien geliefden Zoon,
Maar zwijgt uit zedigheid al d' omvang van haar hopen. -
Het heerlijkst tijdverschiet gaat thands voor beiden open!
Ach, de eerzucht is, ontvonkt ze, in 't Oudrenhart zoo teêr!
Ze is wellust, zelfgenot; zy is geene eerzucht meer. -
Doch! broos is elk gezag. Gezeteld by de Grooten,
Wat eischt het, om uw stoel beklaaglijk om te stooten?
Sejanus! Menzikof! wat is er van een macht
Die u, die heel uw huis tot enkel jamm'ren bracht!
Één windtjen blaze, en de eik, de ceder, is gevallen.
Berisplijk - zonder vlek - een zelfde lot dreigt allen.
Riënzi, Mas, Marat, gy afgoôn van 't gemeen,
Uw macht, uw luister, klom ten hemel en - verdween.
Napoleon, gy-zelf, gy die op koningskronen,
Op Vorstenhoofden tradt, wat was uw Vorstvertoonen?
Een rol, die uitgespeeld, d' ontthroonden Tooneelist
Niet meer dan 't leven spaart, en, dit zelfs nog betwist.

aant. Maar Roem voor 't minst! die roem, die, aan ons-zelv' te danken,
Geen vlotzand heeft ten grond, maar schudden kan noch wanken.
De glans der dapperheid, en blinkende oorlogsdaân. -
Ach, Marlb'rough, tuig in 't graf, hoe is het u vergaan?
Hoe wakkren Belizaar, die Gothen en Wandalen
Den roof van 't stortend Rijk op 't bloedigst deed betalen?
En Manlius, die Rome uit Gauler ketens brak!
Of Hannibal, die 't zwaard in Romes gorgel stak,
En, (trouw en moed ten dank) uit huis en erf gedreven,
Door Azie en Euroop als balling rond moest zweven;
En eindlijk, afgetobt door duizend Heldendaân,
Laaghartiglijk vervolgd, lafhartiglijk verraân,
In 't hulprijk gift alleen zijn vrijheid wist te vinden.
Ziet daar wat krijgsroem schenkt! - Verlangt gy dien, mijn vrinden?

Weêr andren doelt het hart op Dicht- of Letterroem. -
Op Dichtroem? - Lieve God, zoo'n licht verwelkbre bloem,
Waar thands de hemel naauw een druppel daauw of regen
Voor over heeft; - alom in 't voetzand neêrgezegen,
En dorrende op haar bol en half geknakten steel! -
Verdoolden! kiest ge uw kind dit jammer tot zijn deel,
Zie Nomsz op 't gasthuisstroo, en, daar den adem geven,
Die Drukkers door zijn vlijt en Spelers had doen leven. -
Of, waant gy, zoo die geest hem 't bruischend hart vervult,
Dat ge ooit door Vorstengunst zijn lauwren ziet verguld?
Die tijden zijn voorby. Eens schenen ze aan te breken,
Maar 't was een schemergloed van uit de Poolstarstreken.
Of is het, dat ge in hem wien 't vuur eens Dichters blaakt
De zorg of neiging wacht, die rijk, die machtig maakt?
Neen: Dichter en Fortuin, dat 's de onverzoenbre veete
Die nooit wordt bygelegd, met welk een naam men 't heete.
Geen Dichter hy, wiens hart niet hooger woont dan de aard!
Gegoed zijn, hecht aan 't stof. Zijn weg is hemelwaart!

'Nu, 't dichten blijv' daar af. Dat 's mooglijk een verkeerdheid.
Maar 't schittren is toch schoon in kennisse en geleerdheid.
ô Zij mijn dierbaar kind in 't Lettervak beroemd,
Zoo wordt mijn naam in hem nog duizend jaar genoemd.' -
Fiat! Maar zal die beê naar uw verwachting slagen,

aant. Zoo moogt ge u-zelv' vooraf naar 't geen zy meêbrengt, vragen. -
Een lichaam (want men wint geen kunde zonder dat,)
Door waken, staâge vlijt, onthouding, afgemat: -
Een leven, ongeschikt, onvatbaar voor vermaken
Die ieder stand verlangt, de zijne moet verzaken; -
Door nijd, partyschap, haat, verdeeldheid, steeds ontrust.
Een oog, waarin het vuur des levens is gebluscht; -
En, zoo men niet verkiest met andren meê te praten,
Een aanstoot zijn voor elk, die 't zelfbeproeven haten. -
Zie daar een deel geschetst van 't geen ge uw' Zoon bereidt!
En mooglijk - broodgebrek by al die heerlijkheid.
Of faalt ons 't voorbeeld in tienduizend martelaren
Van Pallas, op wier schoot zy troetelkinders waren?
Casaubon, - Reiske - en Gy wiens naam ik onderdruk,
Waar diende uw kunde toe, dan tot uw ongeluk?
Neen, mode en nieuwigheên en onzin te onderschragen
Is alles: wee den man die kennis na durft jagen! -
'k Laat daar, hoe weinigen dat dubbelzinnig goed,
Geleerdheid, 't brein verlicht, 't nooddruftig hart doorvoedt!
Hoe menig zich haar last de schouders in voelt drukken;
En, slingrende onder 't pak, zich in 't verderf laat rukken!
Helaas, Geleerdheid is geen Wijsheid, schept haar niet.
Ze is Middel voor 't verstand dat rein en helder ziet;
Maar eischt een kracht van geest, die hare ondenkbre schatten
Beheeren, zuivren kan, en in den arm omvatten.
Heur handhulp sluit den dwaas 't bekrompen doorzicht dicht;
Den wijze, en hem-alleen versterkt zy 't hel gezicht;
Maar 't oordeel, in 't geblik van duizend flikkervonken
Die ze uitschiet, duizelt weg, als van bedwelming dronken,
En boet in zwindelzucht de Waarheid die men zocht,
By zulk een rijkdom in, te duur voor Haar gekocht.
Gevaarlijk lokaas voor den boezem, zucht tot weten!
Ach! waarom. doet ge een hart zich-zelf en God vergeten! -

Doch 't groot, het vaststaand doel, waar ieders hart voor slaat,
Is s c h a t , is o v e r v l o e d . Haast zeide ik, o v e r d a a d !
Ja, Rijkdom, Rijkdom, wenscht elk vader aan zijn kinderen.
Hoe siddren ze, één Dukaat aan hun bezit te minderen!
‘M i j n k i n d r e n z o u d e n e r b y l i j d e n , z o o i k 't d e e d .

aant. 'k Vermag 't met geen gemoed, hoe welhy waar besteed.
Hoe zoet is 't, rijk te zijn! hoe lieflijk, geld te tellen!
Hoe heerlijk, wien men wil, door 't geld de wet te stellen!
Te hebben wat ons lust! - Dit, immers geeft ons eer:
Ja roem, ontzag, en macht. En wat toch wil men meer?' -

Voortreflijk! - Maar dat geld (het zij hoe 't wil verkregen),
Heeft dat de zeilsteenkracht, en trekt het 's Hemels zegen?
Ik twijfel. - Twijflen? neen, de Godheid heeft verklaard:
'MIJN DIENST WORDT MET DE DIENST DES GELDGODS NIETGEPAARD.' -
En wat toch kunt ge meer dan 't noodige genieten?
Het overbodig walgt en borrelt van verdrieten.
En waar dan 't meerdre toe? - Mistrouwen op uw God
Verlangt het, die zich zelf belast heeft met uw lot.
En daarom dompelt ge u in eindelooze zorgen
Voor 't wederkeerend woord by ieder etmaal: m o r g e n .
En ach! dat morgen brengt weêr eigen zorgen voort,
En 't hart wordt overstelpt en in heur drang versmoord.
Van daar die wrevel dan, met God en mensch te onvreden!
Van daar die bornput ook van onrechtvaardigheden!
Die Gierigheid, die God verloochent en onteert,
En Liefde en Hoop verstoot, Geloof en Heilzucht weert!
Of zoudt ge als Micha zijn, en, dolende in gedachten,
Ter gunst van d' Afgod-zelv' de gunst van God verwachten?

Neen, de afgod dezer aarde is met Gods vloek gebrand,
Ten zij 't Godvruchtig hart by zuiverheid van hand
Het heilige in 't gebruik. Bidt, Ouders, bidt uw' telgen
Dees zegen toe; geen goud, waaraan de Dood te zwelgen,
De Hel te woekren is. Bidt, bidt hun 't broederhart,
De Christenliefde toe; de wellustvolle smart
Die 's naasten ramp gevoelt en willig deelt. Geen schatten.
ô! Geeft geen wenschen lucht, of, leert wat zy bevatten!

Ja, smeekt den zegen op uwe afkomst, Oudrenpaar!
Smeekt, troont ze vurig af, geknield voor 't dankaltaar
Waarop ge uw tranen stort, de teêrste erkentnisblijken
Voor de onwaardeerbre gift waarmede uw koets mag prijken.
Geen zegen wordt te warm, te dringend afgebeên;

aant. Vergeet u-zelv' in 't wicht, gy, met den zuigling één!
Maar ô! verbiedt uw hart, Gods wijsheid voor te loopen!
Het bidden is, in God, gevoelig, needrig hopen;
Geen lot te vordren naar uw wijsheid raadzaam vindt,
Zy, blind in 's Hemels raad, in Zijn bestemming blind.
Eene andre, een dwaze beê, wordt vloekspraak by 't verhooren,
En gy, gy hebt u-zelv', gy hebt uw kind verloren!
Nog eenmaal: Draagt hem op aan de Almacht die gebiedt,
Dat zy hem hoede en leide! En meer behoeft hy niet.

1820.

De oorlog.*

Ik hoor van alle kant de donderslagen knetteren;
Van moorders zonder tal is 't aardrijk overdekt,
Tot menschenslacht gehuurd, tot plondren en verpletteren;
Met bliksems in de vuist; met drupplend bloed bevlekt.

Alom vervolgt het zwaard, verwoest het vuur de velden,
En laat in 't dor gewest, vertreden, afgeweid,
Gebrek en wanhoop na, by vuur noch zwaard te melden,
Maar gruwbrer dan die beide, en schrik der menschlijkheid.

De krijgsman in zijn vaart den snellen bliksemvieren
Gelijk, aan Wet, en Vorst, en heldendeugd verknocht,
Verdient om 't moedig hoofd de onsterflijke eerlauwrieren,
Door zoo veel eigen bloed, door zoo veel leeds gekocht: -

Maar u, u spreke ik aan, wien 't aardrijk ziet naar de oogen,
Verövraars, neen, veel eer de beulen van 't Heelal!
Staatzuchtigen, wier hand met onrechtmatig pogen
Des oorlogs toorts ontsteekt, uw heerschzucht ten gevall'.

* Sprokkelingen, 161.

Een Nero dorst een streek, oud metselwerk, verbranden,
   En Rome vloekt zijn naam gelijk een monsterdier:
Maar gy, verwoestend broed van snoode dwingelanden,
   Wat naam verdient gy dan, die 't aardrijk zet in 't vier?

Zie hier 't onnoozel volk by 't blinken van den degen
   Aan 't vluchten; zwervend, naakt, mishandeld, of vermoord!
Wat glorie, die dien nood, dat jammren op kan wegen?
   Die schrikbre menschenoogst, in eigen bloed gesmoord?

Zoo zulk een gruwelzucht uw boezem niet doet ijzen,
   Om de aarde, uw drift ten prooi, te ontvolken door 't geweld;
Bezaait den grond met gift, doet pest uit de akkers rijzen,
   En heerscht op enkle doôn langs 't uitgestorven veld!

Gy durft een druppel bloeds op elken moorder wreken,
   En foltert naar de wet den booswicht die 't vergiet:
En gy (ô gruwelstuk!) in 't moorden onbezweken,
   Stort gantsche stroomen bloeds, en schaamt u-zelven niet!

Wie toch, wie zijt gy dan? Van waar die schrikbre rechten
   U door uw evenmensch in 't Staatsbond afgestaan?
Is 't daarvoor dat ze uw hoofd de diadeem omvlechten,
   Dat gy ze, uit dollen trots, door 't slachtmes doet vergaan?

Indien 't hun oogmerk waar, zich-zelv' den Dood te wijden,
   Waartoe uw scepters dan, uw wetten, uw geboôn?
Of kon zich 't arme volk van 't leven niet bevrijden,
   Niet sterven naar zijn lust, dan kruipend voor een throon?

Hoe weinig, waar 't aan hangt, Europaas heil te vesten!
   Ach! zes paar Vorsten slechts, van brave zucht bezield! -
Maar beurtlings tracht men zich in 't menschenbloed te mesten;
   En 't aardrijk wordt om strijd, van alle kant vernield! -

ô Recht! ô Menschlijkheid! heet dit voor U regeeren?
Naijvrig, zonder trouw, bezwalkers van hun kroon,
(Tuigt, schriften van hun hand, die staf en throon onteeren!)
Verladen zy elkaâr met d' openbaren hoon.

Zy staken de Oorlog? - Ja, 't is, uitgeput van krachten.
't Verwijlen is, een uur tot wisser slag bespiên.
Hun Vrede is slechts een schijn; en weêrzijds broederslachten
Is 't oogmerk van de rust, en 't vrede- en vriendschapbiên.

Wat, eindlijk, is hun doel? - By 't uitgestrektst bezitten.
Verplengt men stroomen bloeds om één gehuchtjen meer.
Rampzaalge razerny, onzinnig breinverhitten,
Onmenschlijk en verdwaasd, ja, beiden even zeer!

Wat stoft gy op een reeks van grootsche Krijgsbedrijven;
Op moed en gloriezucht, en schrandre wakkerheid?
Gestrenge billijkheid moet ware glorie stijven,
Zy, die den waren held van 't ondier onderscheidt.

ô Gy die woeste drift, uit lagen trots geboren,
(Den geessel van deze aard,) in roekloosheid vergoodt,
Ach! mocht ik in uw keel die snoode stem versmooren,
Die vloekbren gruweldaân een Helsche hulde bood!

Hoe! 't slachten van zijn Volk eene eer zijn voor hun koning!
De stervling heeft slechts bloed; men voert hem naar den moord.
Zwijgt, vleiers! weg met de eer der ijdle roembekrooning!
Daar, waar de deugd ontbreekt, daar komt geen lauwer voort.

Maar mooglijk, dat mijn drift die 't hart heeft ingenomen,
Te zwarte kleuren spreidt op 't voorwerp van mijn zang,
Van ouds bestond de Krijg, en was niet voor te komen;
't Verdient geen scherp verwijt, maar tranen op de wang.

Neen, nooit was dit gedrocht, met welk een naam men 't huldig',
Onmijdbaar; nooit, het bloed gewettigd dat er vliet.
De Vorsten waapnen zich? één hunner is des schuldig;
En mooglijk zelfs niet één, die schuldloos weêrstand biedt.

Men durft een eisch omkleên met onbestaanbre gronden,
En vechten als verwoed, in 't aanzien van 't Heelal;
Als of een duizendtal naar 't bloedig graf gezonden,
Het onbewijsbre recht bewijsbaar maken zal.

Die Wilden, die uw trots zoo schandlijk durft verachten,
Zijn zedig en beschaafd by zulke spoorloosheên.
Geen onderscheid met hun, dan in uw meerder krachten,
En 't kunstwerk van een pen die gruwlen weet te omkleên!

Zy spijzen zich met vleesch van de overwonnelingen;
En de eer van die te doôn vernoegt uw razerny.
Maar wat is 't, na de dood, voor die haar slag ontfingen,
Of, die hun vleesch verteert, een mensch of aardworm zij?

Mocht zoo veel bloeds voor 't minst geruster dagen geven,
En 't lot des Vaderlands verbeetren na dien nood!
Maar wat is, 't geen 't ons kost? De krijgsman mist het leven,
En 't uitgemergeld volk het laatste mondvol brood.

Hun schatten, by het bloed der strijdren uitgegoten!
De vruchten van hun zweet, wanhopig opgebracht!
Wat werd daarvan? - Helaas! hun kroost en stamgenooten
Zijn, voor dat geld gekocht, meêdoogenloos geslacht.

ô Staatkunst, zoo verlicht! doortrapt! en ondoordringbaar!
Verheven, diepe kunst, maar altijd zonder baat!
Wat goeds toch wrocht gy uit? Door listen onbedwingbaar,
Vergroot des stervlings schuld, maar al zijn heil vergaat.

Maak op Verbonden staat, geteekend door de logen,
   Zoo zorglijk opgesteld, zoo kunstig toegereed!
Verdragen, vol van list, geschonden of verbogen,
   Ja, onder 't zweeren zelfs verbroken in den eed!

Ach! hoe een eind gehoopt aan 't eindloos Oorlogsblaken,
   En hoe de zuchtende aard haar deerlijk lot verzacht;
Zoo steeds de zwakke zich ontzachlijk poogt te maken,
   De sterkste, by zijn macht, naar meer vermogen tracht?

Kon grooter macht voor 't minst tot zekerheid geleiden!
   Doch, strekt het Rijk zich uit, een nieuwe grens ontstaat,
En 't tergt den Nagebuur. Zijn Staten uit te breiden,
   Komt op verdubbling neêr van misverstand en haat.

Wat is Persepolis dan puin en woeste zanden?
   De grootheid van een Staat strekt dikwerv' tot zijn val.
De zwakheid heeft haar schild; en Luccaas kleine stranden,
   Zijn zekerder dan Dresde of Pruissens Koningswal.

Heel de aard was Romes buit. Maar de aarde werd gewroken.
   't Werd woestaarts tot een prooi van Azofs killen plasch,
Tot tienwerf platgeblaakt, geplonderd, uitgebroken,
   Behield het naauwlijks recht op zijn verlaten asch.

Geen Rijk, dan, op zijn beurt, voor 't oorlogszwaard bezweken!
   Dus stelt het Lot en moed en Staatsbeleid te loor.
Beheerscher of beheerscht, als 't tijdstip aan koomt breken,
   't Vergaat en wordt gesloopt: geen weêrstand koomt dit voor.

Wat brachten dertig bloed- en moordzieke eeuwen mede?
   Wat wrochten ze in het eind na steeds vernieuwden druk?
Is 't menschdom tot dien prijs verzekerd van den Vrede,
   Of is 't een enklen stap gevorderd naar 't Geluk?

De Menschheid, siddrend, strekt hare armen naar den hoogen,
   En vult de holle lucht met eindeloos geklag.
Houdt, Koningen der aard, rechtvaardigheid voor oogen,
   En zalig is deze aard in 't Koninklijk gezag.

Dit, Vorsten, is uw plicht, hierin uw roem gelegen!
   Al 't ovrige is, uw Volk, hun recht en zucht, verraân.
Geen glorie zijt gy hun verschuldigd van den degen;
   Maar vrede, en rust, en bloei, en welvaart, voor te staan.

Een wijze Numa heeft in Romes enge wallen
   Verwinnaars, groot van faam, in roem geëvenaard,
De Vreê mag ruim zoo fier op ware Helden brallen,
   En schittert met de olijf, als 't lauwervoerend zwaard.

Eens doet een wijzer tijd dat woest vooroordeel wijken,
   Dat menschen waant bestemd om menschen leed te doen.
Hun bloed zal heilig zijn. Verheugt u, Koninkrijken!
   En wee 't ontmenschte hart dat andre hoop kan voên!

Beschaving, Lettren, Kunst, gaf minder woeste zeden;
   En eens zal Zede doen het geen geen Wet vermag:
De Wijsheid (wordt zy niet door d' Eigenwaan vertreden,)
   Zal ook de Koningen vervullen met ontzag.

Gelukkig, waar Heur hand de scepters mag besturen!
   De welvaart is het loon aan zulk een deugd gehecht.
Eens moogt gy de eigen myrth zien bloeien in uw muren,
   Gy Hoofdsteên van Euroop die 's warelds lot beslecht!

Mijn stem mocht op den Krijg in schorre tonen donderen;
   Maar v r e d e ! ik heb geen taal voor uw beminlijkheid.
Doordringe uw teoverkracht de zielen met uw wonderen,
   En maal gy-zelve u af in de oogsten die gy spreidt.

Gy Koningen, gereed den Vredeband te knopen,
Vereeuwigt dezen band. Europa vreest het juk!
't Vertrouwde u; laat ons hart niets vruchtloos van u hopen,
Verzekert ons de Rust en 't ongestoord Geluk!

1820.
Gevolgd naar Koning FREDERIK DEN II.

Homerus.*

Plenius ac melius Chrysippo ac Crantore. -
HORATIUS.

Daar de een een goede zaak verstandloos aangeleid,
Met zelfverbeelding als een Cicero, bepleit,
En, als 't behoort, verliest; een ander zijn dukaten
Aan 't fraai biljard verkwist, of lafheên zit te praten,
De wijsheid van Savooie en Napels heldenmoed,
De vrijheidszucht van Spanje en 't Grieksche slavenbroed
Bewondert, in een hoop van dolle nieuwspapieren,
Thands Koningen ten les in 't neetlig Staatsbestieren;
Lees ik Homerus door in 't hoekjen van den haard,
Wien Kant noch Kinker-zelf in wijsheid evenaart,
Noch 't Filozoofsch gegrijns der menschgeworden apen,
Door wie de wareld, thands ten dolhuis omgeschapen,
Zoo vreeslijk wordt geschud en door malkaâr gehotst
Als of ze in eens weêr tot den Chaos keeren most.

Maar toch! Homerus? - Ja, die Dichterbaas der bazen
Weet meer van goed en kwaad dan tien geleerde dwazen
Vol eigenzin en wind; al voert hy in 't begin
Den wil der Godheid als der dingen oorzaak in,
't Geen (ja) een dwaasheid is in dees verlichte dagen[1]

* Rotsgalmen II, 1.

Nu 't paard den voerman ment en heer is van den wagen:
Want dit 's een wijsheid van c o n v e n t i e , hem nog vreemd,
En die aan 't goed verstand eens Dichters geeft noch neemt.
Doch hebt ge tijd te veel en lust om 't aan te hooren,
Zoo luister. - Maar geduld! en waag my niet te storen. -
Maar 't gapen..? Staat u vrij. - Het lachen? - Zoo wat half:
Een Dichter, vriend-lief, is een karel als een kalf,
Doch zit hy eenmaal op zijn praatstoel om te lezen,
Dan is p a t i e n t i e , plicht; en die hem stoort, mag vreezen!

't Verhaal des langen krijgs, om Paris minnebrand
Op Azie aangestormd van 't strijdbaar Griekenland,
Bevat het dol gebruisch van Koningen en Volken,
Steeds worstlende als 't gegolf van de ongestuime kolken.
Antenor raadt, den krijg door billijk recht te ontgaan.
Maar Paris -? wil tot rust noch eigen best verstaan.
En Nestor mat zich af in de opgerezen twisten
Die in 't Achivisch heir den Vorsten 't bloed doen gisten.
't Is rondom Trojes muur, van buiten als daar in,
Verdeeldheid, wrevel, list, geweld, en eigenzin.
Daartegen, wat verstand en ware moed vermogen,
Stelt schandre Ulysses ons in 't treffendst beeld voor oogen,
Die, dwinger des Trojaans, op d' ongemeten vloed
De stormen wederstond van zee en tegenspoed,
En volken, landen, zag, door geen Sireenenzangen
Noch Circes tooverdrank in 't lieflijk net te vangen;
Doch, had hy als zijn volk gezwolgen, meê een beest
Of laffe voetveeg van een schandhoer waar geweest.
Wy, luidtjens by den hoop en door malkaâr geslagen,
Geboren voor den slemp en 't vullen onzer magen,
Zijn vrijers van zijn vrouw, ondeugend, slecht gebroed,
Antinoussen,[2] week en dartel opgevoed,
Wier lui'ren op het bed den middag maakt tot morgen,
En die voor al de rest violen laten zorgen.
Een traag en vadsig volk dat, ronkende al den dag,
Zijn leven lang geen zon dan aan de Westkim zag;
Nooit wakker, dan wanneer 't weêr tijd is van te rusten;
En - levenskracht en geest versmoorende in zijn lusten.
Tot menschenmoorden staat de roover op by nacht:

Gy, voor uw welzijn niet, onzinnig wangeslacht?
Verdwaasden, doen wy 't niet by nog gezonde dagen,
De ziekte zal den slaap ons haast uit de oogen jagen;
En, is 't de ziekte niet; indien ge 's morgens vroeg
Geen boek by de ooren vat, geen hand slaat aan de ploeg,
En toelegt op iets goeds naar reden en betamen,
Eens zult ge u voor u-zelf om uw verkeerdheên schamen,
En lijden, om 't verzuim, van d' onherhaalbren tijd
In traagheid doorgebracht, een vlijmend zelfverwijt.
't Is nijd of wulpsche lust uit ledigheid gerezen,
Die haast uw slaapigheid, maar pijnlijk, zal genezen.
Wat maakt ge, als 't minste hairtj' u 't oog treft, voor geweld!
En echter, als 't uw ziel, uw eigen-zelven geldt,
Is 't altijd tijds genoeg; steeds uitstel en vertragen.
't Begin is 't halve doen; komt! hand aan 't werk geslagen!
Hebt moed om wijs te zijn. De lompe kinkel wacht
Naar d' afloop van de beek, en slijt zoo dag en nacht,
Maar 't water vloeit steeds voort, en nooit is 't afgeloopen.
Wat doet, waar slooft men voor? Wat zoekt men geld met hoopen,
Een welgegoede vrouw by wie men kinders wint,
Terwijl men heide en bosch tot vruchtbaar land ontgint?
Wat wenscht hy, die genoeg van 't Lot heeft om te leven?
Zal huis en hof en schat u 't waar genoegen geven;
Of doet een kist vol goud en zilvren munt misschien
De zorgen aan de ziel, de koorts aan 't lijf ontvliên?
Die 't goed genieten zal, dient tevens wel te varen.
Wat weet begeerte, of angst, of ander zielsbezwaren,
Van vreugd te scheppen uit zijn huis vol kostbaarheid?
Zoo veel als 't schilderwerk ontstokene oogen vleit,
Het zangspel dooven streelt, of 't kittlen, podagristen.
De onzuivre kom of kan brengt zuivren drank aan 't gisten.
Heb afkeer van de lust, haar zoet wordt duur betaald:
Begeerte is altijd arm; ten zij zy wordt bepaald.
Een nijdige verteert van andrer menschen bloeien;
Ja, wien een Falaris zijn koopren stier deed gloeien,
Leed naauwlijks wreeder pijn. Die voor zijn gramschap zwicht,
Verwenscht eens 't geen hy-zelf in arren moed verricht.
De toorn is razerny. Leer alle drift betoomen:
Zy zwijge, of ze overheerscht wien ze eens heeft ingenomen.

Leg ze aan de keten, wringze een breidel in den bek.
De rijder temt zijn paard voor 't harden van den nek:
De brak moet reeds van 't uur dat hy een haas leert rieken
Getuchtigd tot de jacht. Van 't eerste morgenkrieken
Des levens leer' de knaap opmerkzaam en gedwee
Te luistren naar 't vermaan, en drage 't zorglijk meê!
De reuk der aarden kruik in 't eerste nat ontfangen,
Is, die zoo lang zy duurt, haar altijd aan blijft hangen.
Zie daar de wijsheids school! Gy volg, of ga my voor,
Ik zie voor uit noch om, maar hou mijn eigen spoor.

1820-1821.
HORATIUS Epist. I, 2.

Eindnoten:

1 - - Λι□ς *δ*□□*τελείετο βουλή*.
2 Kwalijk leest men hier den naam van A l c i n o u s , die ten voorbeeld van braafheid, van zede, en huislijke orde voorgesteld is.

Geluk.*

Nil admirari - -
HORATIUS.

Daar is één ding, mijn vriend, en 't eenigst ding op aard,
Waardoor men zich 't geluk verkrijgt, en 't ook bewaart;
Dat is: Dat niets hoe 't zij, ons aandoet of verwondert.
Daar zijn er die het weêr, hoe 't stormen blaast of dondert,
Die zon, en maan, gestarnte, en jaar, en jaargetij'
Zien wisslen zonder schrik en van bekomm'ring vrij.
Wat, meent gy, denken die van ertsen en metalen
Die 't aardrijk opgeeft? wat van paarlen en koralen
Waar de Indiaan meê pronkt uit Tethys waterroof?
Wat van den weêrhaan van de Vorstengunst ten hoof,
Of 't schaterend gejuich van 't overdwaalsch gepeupel,
Dat, naar wie 't voordanst, hinkt, hy ga dan recht of kreupel,
En morgen mooglijk vloekt dien 't nu ten hemel heft?
Hoe meent ge en op wat voet dient al die boêl beseft?
Ach, zien wy 't alles aan met onverschillige oogen!
Wie vreest en wie begeert wordt even zeer bewogen;
Aan 't een en ander is gelijke ontroering vast,[1]

* Rotsgalmen II, 7.

En elken boezem treft, wat onvoorzien verrast.
Genoegen of verdriet, en schroomen of verlangen,
Wat scheelt het, als we ons hart aan eenig voorwerp hangen,
En zoo wat beter is of erger dan men 't wacht,
Gelaat en hart ontstelt en heel de ziel verkracht?
Den wijze moogt ge een dwaas, en 't recht partijdig heeten,
Wanneer in 't goede-zelf de maatstaf wordt versmeten.
Ga, stel op purper prijs, belonk den diamant,
Of hecht aan tafelpracht, aan koets, of ridderband,
Of dat men zich verdring' wanneer ge een vers zult lezen,
Of werk u-zelf in 't zweet om eenmaal rijk te wezen:
Wat helpt het? Streef veellicht uw naasten buur voorby,
Een andre, zeker, brengt het verder nog dan gy.
Wat zult ge u om een zot, en op zijn voorgang, kwellen,
Die wel deed, u zich-zelv' ten voorbeeld voor te stellen!
Of is 't om dat hy (licht) uit lager klasse sproot? -
Wat voortkomt uit de mist, wordt altijd spoedig groot,
En de oude en schoone stam verdroogt en valt ter aarde,
En wy daar onder, vriend. Hier helpt geen koningswaarde;
Hebt ge eens door markt en straat uw toertjens afgerend,
En zijt ge om 't grootsch livrei by rijp en groen bekend,
Gy moet a d p a t r e s met den minsten ketellapper,
Al waart ge een Salomon of Plato, ja nog knapper.
Indien ge een zware pijn aan milt of lever leedt,
Vast, hieldt ge om 't kwijt te zijn, de poging wel besteed;
Wel nu, gy hebt u meer, iets grooters, te onderwinden.
Gy reikhalst naar geluk; en - waar is dat te vinden? -
In kracht van geest alleen. Wees daar, wees daar op uit,
En toom en onderdruk al 't geen uit weekheid spruit.
Bestaat de wijsheid slechts in woorden, naar uw meenen,
Als 't bosch in boomen? Goed! welaan dan, rep uw beenen,
Dat ge elk een vlieg af vangt, waar 't winst geeft. Loop en draaf
Naar korenmarkt en beurs; grijp om u als een raaf.
Hoop de eene tonne gouds op de andre; dan een derde,
En zorg dat in een jaar 't miljoen volkomen werde.
Het alvermogend geld verschaft een rijke vrouw,
En vrienden, en krediet, en onverdenkbre trouw:
't Schenkt aanzien en geboorte, en jeugd en frissche leden,
Verstand, welsprekendheid, en zelfs bevalligheden.

Een Vorst hebb' volks te veel, nooit heeft hy gelds genoeg.
Lucullus wees hem af die honderd mantels vroeg:
‘Wat? honderd! 'k heb ze niet, dat is te veel begeeren;
Maar (zei hy,) 'k schenk u graâg al 't geen ik kan ontberen;
'k Zal 't nazien.’ Doch hy had er vijftigmaal zoo veel,
En zond ze; en echter bleef zijn kleêrkas in 't geheel.
Armoedig is een huis daar niet een aantal zaken
Te veel zijn, waar 't gezin zich vrolijk meê kan maken;
Dat eischt de voeglijkheid. Dus, hebt gy 't eens beslist,
Dat alle heil alleen bestaat in de ijzren kist,
Wees vroeg en laat gereed met schrapen, slaven, zwoegen.
Of hangt aan Ampt of Staat het opperste genoegen,
Leer d' Almanach van 't Hof van buiten, dat gy weet
Wie elke post of plaats die invloed heeft, bekleed'?
Loop de audiënties af, en buig, en maak strijkaden,
En knikker van de baan, wiens aanzoek 't uw kon schaden;
Speel J o n k h e e r voor en na, en W e l g e b o r e n H e e r;
En vangt ge tienmaal slib, kom telkens echter weêr. -
Of stelt ge in tegendeel het heil in 't gastereeren;
Wel nu, daar hoort wat toe om ribbe en buik te smeeren;
Aan 't werk! hier is al meê wat zorg en vlijt aan vast,
En menig schouder is bezweken van die last.
't Is heden met geen s t r u i f o f d i e p g e r u i t e w a f e l
(Die Cats in vroeger tijd deed pronken op de tafel,)
Of zuster, met konijn, of trapgans, of kalkoen,
Of bout, of paterstuk, of kermisharst, te doen.
Een Gastromaan moet thands geheel voor 't eten leven,
En Franschen poespas de eer van 't hangend buikjen geven;
Moet schaffen...ja wat al? - Al wat mijn mond niet lust,
Mijn maag niet velen kan, onkenbaar saamgeklust;
Wat niemand raden kan, en allerhande smaken
Gemengeld proeven laat, maar my het hart doet braken.
En dan behoort gy naam en oorsprong van 't gerecht
Te kennen als een koks of taartenbakkers knecht;
Te weten, wat men hier, wat elders best kan krijgen,
Wat tijdig is of niet. Doch beter mocht ik zwijgen
Voor de ingewijden in God Komus kabinet,
't Geen vrij wat meer vereischt dan half de Roomsche wet.
Genoeg! Ja, is 't iets groots, als Gastheer wel te pralen

Of b o n v i v a n t te zijn; men moet het duur betalen,
Met jicht, met podagra, kwaadsappigheid, graveel,
Met duiz'ligheid in 't hoofd, verharding in de keel,
Verlammingen, beroerte, en meer dan honderd plagen.
Ik weet er (maar wat 's dat, na wel doorleefde dagen?)
Wien 't lijf en leven kost. En dan die lieve Wijn!
Die al de soorten kent moet droes of toov'naar zijn.
Nu, 't Wijntjen vordert meer; het gloeit de bolle konen
Alleen niet, maar nog meer -, of - ik ben in de bonen.
Ook dat, al kraakt het lijf en lenden! Schuilt daar 't heil,
Heb lijf en lenden voor dat lichtmisleven veil.
Maar 'k twijfel; en ik meen dat 's levens waar genoegen
In stille kalmte ligt en van geen drift te zwoegen.
Die 't beter weet, spreke op! zoo niet; hy volg' mijn raad.
Hoe 't zij, men kieze en deel', naar dat men 't stuk verstaat!

1823.
HORATIUS Epist. VI.

Eindnoten:

1 M a s q u é, zegt de Franschman. En, i l f a u t q u e t o u t y s o i t, e t q u e r i e n n e d o m i n e.

Napraten.*

O□*νός τοι χαρίεντι πέλει ταχ*□*ς* □*ππος* □*οιδ*□, □*δωρ δ*□ *πίνων χπηστ*□*ν*
ο□*δ*□*ν* □*ν τ*□*κοις.*
NICERATUS.

Het zij men de Ouden hoort of raadpleegt met de lateren,
Geen vers, of 't moest de vloed des wijnstoks wel bewateren,
Kon goed, kon duurzaam zijn: hy telt niet voor Poëet,
Die niet in 't Bacchus-gild zijn proef als meester deed.
Geen Zangster op Parnas, al leeft ze ook als een Klopjen,
Of 's morgens na 't ontbijt verlangt zy naar een dropjen;
En, prijst Homeer den wijn, hy wees ook zelf niet af
Wat Krijgren (zoo hy leert) hun heldenkrachten gaf.[1]
Ja, vader Ennius greep nooit, dan half bestoven,
De Lier. ‘Die nuchtren is mag op 't Kantoor gaan sloven,
(Dus zegt hy;) 't sober volk is zang en spel verboôn.’
Ook Poot viel, zonder dat, by wijlen uit den toon,
En, kwaamt ge vroeg of laat, het hartversterkend glaasjen

* Rotsgalmen II, 13.

Had op zijn schoorsteenrand in 't stulpjen vast een plaatsjen,
(De man erkent het, hy was dorstig,) en met recht:
Een onbegoten vers moet droog zijn naar men zegt.
En sedert is het ook een regel by Poëeten,
Te drinken dat het kraakt, te rijmen dat zy zweeten.
Zoo gaat het, beste Vriend. Men eigent zich 't gebrek
Van Kato, doch men wordt geen Kato, maar een gek.
Die Bingleys[2] forsche stem met minder sterke longen
Wou nadoen, is op eens de levensaâr gesprongen.
Het voorbeeld, al is 't goed, misleidt die 't volgen wil;
Een nagebootst n a ï f veranderd in een gril.
Een misstand uit natuur, niet altijd onbehaaglijk,
Wordt, nagemaakt met vlijt, voor ieder onverdraaglijk;
En de aangeleerde fout die niemand heeft gestuit,
Steekt als m'er mede pronkt, als iets gedrochtlijks uit.
Eens vond men 't bleek zijn, fraai; en om meê schoon te heeten
Moest elk zich ongezond aan koffybonen eten.
'k Zie Tituskoppen, ja in menigte, op de straat,
Maar geen, wien in zijn borst het hart van Titus slaat.
De Brutussen alleen, die op de Vorsten schelden,
Zijn meest hunn' naam getrouw, en recht brutale helden.
Maar laf en slaafsch gebroed, en apen als gy zijt,
Wat heeft me uw dolheid vaak doen barsten van de spijt,
En dikwijls ook de milt van 't lachen wee doen schudden,
Nakruipers zonder eind, en zwijn- en ezelskudden!
Wanneer ge nu of dan een nieuw of zeldzaam woord,
Een ongewone maat, of beeldtnis, en zoo voort,
Ontmoetende in mijn vers, 't zij niet of half begrepen,
Dit, of 't een krijgsroof waar, terstond by 't haar moest sleepen,
En pronken daar, verminkt, en zelden recht ter sneê,
In 't eerste 't beste Dicht, als iets oorspronklijks meê!
De goede H.....wist van zulk een fijn bestelen,
En heel een nasleep volgde om in de winst te deelen,
Gelijk 't in oorlog gaat. Huzaartroep en Pandoer
Valt in op 't platte land, en plondert d' armen boer;
Maar 't lijdt een korte poos, en laffe zoetelaren
Slaan meê de hand aan 't werk om ook wat buits te gaâren.
Ik gun 't u, vrienden, ja; maar zoo ik 't zeggen moet,
't Gestolen beetjen is niet loflijk, al is 't zoet.

Voor my, geen vlugge drank heeft in mijne aderbuizen
Mijn altijd vurig bloed naar 't kalme hoofd doen bruizen;
Geen dartlend Bachanaal is mijn verhitten geest
Ten spoor van Dichtrenvlucht, ter Hippokreen geweest.
Mijn jeugd is vrij van ziel en eerlijk opgetreden,
En 'k zag van uit mijn sfeer hooghartig naar beneden,
Stond op my-zelv' alleen, en drukte niemands spoor.
Die op zich-zelven steunt gaat heel den drommel voor.
'k Heb eerst d' aalouden toon aan 't Lierdicht weêrgegeven,
Waarmede Alcéus snaar de Dwinglandy deed beven;
Ik schonk aan 't Minnedicht heur zachte tederheid,
Van laffe weekheid vrij, die uit vertooning schreit,
En, kwijnende uit gemis van voedsel der gedachten,
By 't hijgende a c h en ô, van onzin wil versmachten.
'k Sloeg meê de zachte harp van d' ouden Romancier
In d' eenvoud van hun tijd, en met een hooger zwier;
En dorst in oorlogsveld, in moed noch kracht bezweken,
By 't krijschen der trompet het bliksemvuur ontsteken;
Ik galmde 't Heldendicht voor de ooren van 't Heelal
Met Englenvreugd door één en Duivlen wraakgeschal.
Ja! 'k heb, op Thespis broos, der Vorsten roem gewroken,
Op 't laffe Nageslacht den banvloek uitgesproken
Dat, slaaf van Vreemden, moord en dollen moedwil eert,
In 't juk van vuig geboeft', Gods ordening braveert
En op de wenken vliegt van listige Aartsverraderen.
En strooide ik Dichtgebloemte op 't heilig graf der vaderen,
'k Vergat de hulde niet, den Koningsstaf verplicht.
'k Beproefde 't distlig pad van 't stroeve Leergedicht,
En durfde 't tot den rang, een Dichter waard, verheffen.
Maar, wist ik d' onverlaat in de ijzren ziel te treffen,
Nooit heb ik 't argloos hart naar rust of eer gestaan;
Nooit offerde ik een grein van wierook aan den waan,
Ontzag of streelde om roem, maar dorst die schim vertrappen;
Versmaad hing ze aan mijn zij' en volgde me op mijn stappen,
En, zoo mijn Vaderland ooit prijs stelde op mijn lied,
'k Verkreeg het ongevergd; door laf bekruipen niet.
Neen, 'k dacht en handelde als aan 't eerlijk bloed betaamde,
Dat zes paar eeuwen telt, zich nooit een laagheid schaamde,
Voor Vorst en Vaderland, voor God en Godsdienst streed,

En, balling, arm, verdrukt, zijn oorsprong nooit vergeet.
Laat eed- by eedgespan hun dollen aanhang vormen,
En Pindus als d' Olymp met woest geschreeuw bestormen,
'k Gun elk hun kransjens, 't zij gebedeld of betaald,
En liever is me een hoon, dan lof door lof behaald.
Wien 't lust, geniet' de vrucht die, in mijn Winterdagen
Dees uitgeputte stam nog machtig is te dragen;
(Voor andren zijn zy niet,) en hem die beetre teelt,
Juiche ik met wellust toe! mijn rol is uitgespeeld.

1823.
Gevolgd na HORATIUS, Epist. I, 19.

Eindnoten:

1 □*νδρ*□ *δ*□ *κεκμη*□*τι μένος μέγα ο*□*νος* □*έξει*.
2 S t e n t o r . Horatius noemt Timagenes.

Zwermzwarreling.*

Λαίλαψ κόνιν σύρουσα, πνευμάτων στάις,
□*τακτα παφλάζουσιν,* □ *σφηκ*□*ν δίκην*
□*ττουσιν* □*υθ*□ *τ*□*ν προσώπων* □*θρόως, κ. τ. λ.*
GREGOR. NAZIANZEN.

Een dichte muggenzwerm uit sloot en modderkolk;
Een spitsgeängelde en bloedgierige wespenwolk;
Omtuimlende in de lucht met vuile kevertorren;
Die dansende in de zon op vliezen vlerken snorren,
Den dag verduistren, en elks oor met hun gesuis
Bedwelmen, schaadlijk en vergiftigd wormgespuis;
Met gantsche neevels van door één gedreven hommelen,
Elk vliegende in 't gezicht met hol en aaklig brommelen;
Al, juichende in triomf wanneer ze een moedig paard
In 't neusgat tergen, en hem tramplen doen op de aard:
Zie daar nu 't ongediert' in menschelijke leden,
Waar tegen ge in het veld als Ridders op moet treden,
Rechtschaapnen! 't Geeft geene eer, maar, plicht is 't, Christenplicht,
Eer heel het Vaderland voor 't snorkend ontuig zwicht.

* Rotsgalmen II, 81.

't Is wriemlend voetstof; maar 't verpestend vuig gebroedsel
Ontheistert de aard en slaat den klaauw in 't Godlijk voedsel.
Verachtlijk, ja, maar in hun menigte als het zand
Dat, als de storm genaakt, zich opheft over 't strand,
En met zijn wervelstroom in Barkaas woestenyen
De karavaan bedelft: afzichtige Harpyen
Die Neêrlands reinen disch bezoedlen, en van 't brood
Berooven, 't geen de halm in rijzende airen bood,
Vereischen zy 't geweer van wakkre Hemelzonen.
't Is tijd, ja meer dan tijd, hun 't blikkrend staal te toonen,
En op de vleugelen des ijvers aangesneld,
Den blinden Fineus weêr te ontrukken aan 't geweld.

Welaan dan! met de toorts die zwermen ingevlogen,
Hun vlerken afgezengd! - Steekt leenwen-zelv' naar de oogen,
Gebroedsels; wy staan pal; bazuint met tromp en snuit
Uw zege door de lucht; schiet pijl en prikkel uit;
Wy zijn gewapend met de vuurvlam. Zoekt de poelen
Waaruit ge ontstaan zijt, weêr; en gaat in modder woelen:
Daar is uw oorsprong, daar uw Vaderland; niet hier
Op d' erfgrond van den Belg en vrijen Batavier.
Zoekt Britsche razerny, op Fransche gruweläkkers
Gezaaid: daar vindt ge uw aas, uw dartle moordspelmakkers,
Daar is 't dat valsche waan met Godentrots gebiedt;
Hier schoot dat onkruid op, maar Holland teelt het niet.

Wat matigt zulk gespuis, uit slijk en mest gekropen,
Zich aan, om Kerk en Staat ten grondvest toe te sloopen,
En raast en gonst ons 't hoofd door hun bedwelming doof,
En maakt wat heiligst is, wat dierbaarst, tot zijn roof?
Balddadigen, wat steekt ge uw angels in de lenden
Dier wakkren die zoo fier in 't spoor der glorie renden,
En stort hun 't bijtend gif al wondende in het bloed?
Verraderlijk; ja meer, dan 't wreevlig slangenbroed
Dat zich in 't gras verbergt, en, op de staart getreden,
Den wandlaar overstelpt en kronkelt om de leden
En naar den gorgel vliegt! Hy die uw zielenmoord,
Uw bloedverderving, en uw giftenmenglen stoort,
Is (ja!) uw vijand: En hy roemt zich (onverlaten!)

De bondschap met de Hel uit 's harten grond te haten:
Hy deelt met Heidenen, met afgodsdienaars, nooit;
Vertrapt de valsche grijns waarmeê ge uw gruwlen tooit;
Doorziet uw boezems, en doorklatert u 't geweten
Met donderslagen, meer dan al uw addrenbeten
Doorpijnigend. Verbergt, vermomt uw eerloos hart,
Ik ken u. 'k Kende u reeds van toen zich de IJsselbard,
Mijn' boezem dierbaar, door uw dolheid voort liet zweepen,
In 't loosgespreide net ten afval medesleepen,
En, als hy Vaderland en Kerkdienst zag verwoest,
Van u, ja van zich-zelf, rechtmatig gruwen moest.
Ik kende u, 'k had u reeds uw strikken voor mijn gangen
Zien zetten, eer en rang tot lokaas op zien hangen,
En 't vooglaarsfluitjen zoet bespelen aan mijn oor,
Als gaf een bloed als 't mijne, aan laf gevlei gehoor.
'k Stond al het blaffen door der losgelaten honden,
Uit wrevel, spijt, en haat op d' eenige afgezonden,
Die de onschuld waar zy leed, met onbeklemde borst
Gelasterd en bedreigd, door 't Recht beschermen dorst.
'k Heb alles doorgestaan. Vernieuwt uw tergend keffen,
En buldert! Laat op nieuw de moorddolk zich verheffen
By 't lasterwapen! Doet de drukpers, in uw loon,
Op nieuw in arbeid gaan van daaglijks nieuwen hoon!
Dit al bereikt my niet. Wat, meent ge, zou hy duchten
Wien 't woedendst Helkroost kon verdrijven, niet doen vluchten?
Zou 't koude bloed thands in mijne aadren stilstaan? Neen;
Nog stroomt het, kalm maar fier, door onverstijfde leên,
En warmt den boezem voor den God dien 't eens belijden,
Wien 't eenmaal vlieten mocht, zich eeuwig toe zal wijden
Met onderworpenheid in 't geen Zijn wil gehengt,
En dankbaar, hoe 't ook ga, zich-zelf ten offer brengt.
Rampzaalgen, die dees troost den stervling tracht te ontnemen,
Zijn ziel heur hoop, heur God, heur eigen-zelv, te ontvremen
En heete woeldrift, en begeerlijkheid, met rang-,
Regeer-. en eerzucht, en heel 't broeinest van 't belang
(In duizend vormen van gedrochtlijk zelfbehagen
Gehuld,) te ontsteken en in 't harnas op te jagen;
Den toom te ontwringen aan een Vaderlijke hand;
Den knoop te scheuren van 't geheiligd Staatsverband;

En weêr op Frankrijks spoor de straten, stroomen, wegen,
Met Moord te vullen om onstrafbren roof te plegen!
Wat legt ge eene eeuw ge twist tot grondslag van den Staat;
Maakt Volksheil goochelspel van worstlende Eigenbaat;
Van welvaart, onrust, en van vrijheid, toomloos hollen,
Met razend vloekgetier en wagglend zuizebollen?
Ontzinden, meent ge aldus met rijke vloot by vloot
Uit 's warelds havenen de schatten in uw schoot
Te voeren, en dien top van glorie op te stijgen
Die half Europe voor uw donders heeft doen zwijgen
Zoo dikwerf Nassaus Geest, gelijk een fiere zwaan
Zijn slagpen over u vrijmachtig uit mocht slaan,
En 't zuchtend Neêrland met zijn vleuglen overdekte:
Beschermgeest, dien God-zelf by Neêrlands wieg verwekte,
Aan wien 't een grootheid en verheffing danken mocht,
Die Rijkdoms staatzucht nooit noch dolle Volksdrift wrocht!
ô Neêrland, dat ge eens weêr met zalig Godbetrouwen,
In 't stil en vreedzaam dak die welvaart mocht aanschouwen,
Die, niet verbonden dan aan kalme zielenrust,
Den scepter van 't gezag met kindren-oodmoed kust;
In schaduw van de Olijf, omringd van dankbre loten
Den disch bereiden mocht, met zegen overgoten;
En 't zedig, volgzaam kroost, zijn' HEILAND opgevoed,
HEM eeren in hun Vorst' en d' oorsprong van hun bloed!
Uw schouders niet in 't juk van trotsche Maatschappyen,
Van eigendunk, geweld, en onderdrukking vlijen,
Maar keeren tot u-zelf met Vaderlijke trouw! -
Verdwaasde Stichters van een grondingloos gebouw,
Dat elk met u, uw kroost, uw afkomst, moet verpletten,
Wat geeft ge u-zelv' en ons uw spinrag uit voor wetten?
Wat zweert ge 't Vaderhart by dat eens Christens af;
Teelt wolven in de kooi, en breekt den Herderstaf?
Wat leent ge aan dwazen 't oor, en heet Gods waarheid liegen?
Wat, pluimloos kiekennest, vermeet ge u om te vliegen?
Wat krijscht gy 't onverstand, dat aller val bereidt,
In 't laf gebulder na, uit loutre dartelheid?
Wat bouwt ge op eigen deugd, die niets dan ondeugd ademt?
Op reden, die met d' arm een ijdlen rook omvademt?
Op vrijheid, die, de boei miskennend dien gy draagt,

Tot regel van gedrag den gril uws buurmans vraagt?
Op eigenwil, helaas! die onder 't alvermogen
Van 't dwingende gezag des Tijdgeests gaat gebogen,
Voor wien ge in dolle drift God, waarheid, deugd, en recht,
En wie haar voorstaat, tot uw ondergang bevecht?
Doet de oogen open, kent den God wien ge aan durft bidden,
Den drek- en vliegengod, gehuisd in 's aardrijks midden,
Den Moloch, wien ge uw kroost in gloeiende armen smijt,
Op dat hun vloek u treff', by 't knagendst zelfverwijt,
Als de Almacht wraak neemt van 't afschuwlijk plichtverzaken.
Ja kent ze, aan wie ge alom uw outers wilt doen blaken,
Die u vervoeren in bedwelming; wier verraad
Zijn' offers op verderf, op zelfverdelging staat,
U, met den blinddoek der verleiding voor uwe oogen,
In gruwbrer afgrond sleurt, dan wien ge u hebt onttogen!
Keert van zijn glooiing, keert! - Of, is 't uw ijzren wil,
Gaat, smeedt u-zelven vast aan Samsons molenspil,
Weest Duivlen tot een spel wier zweep ge u rond laat drijven;
Maar - siddert! De Almacht zal niet ongewroken blijven.
Wy, vrijgeboornen, nooit in 't knellend volksgareel
Te spannen, sterven vrij, en JEZUS is ons deel.

1824.

Namen.*

At nos virtutes ipsas invertimus, atque Sincerum cupimus vas incrustare.
-
HORATIUS.

Saint-preux (of zoo hy heet) vindt in zijn hartvriendin
Een sproetjen aan den mond, of mooglijk aan de kin,
Zoo overheerlijk fraai, dat hy den armen schilder
Die 't ding vergeten had, voor beul of paardenvilder

* Navonkeling I, 127.

Of erger uitschold, die haar schoonheid had mismaakt
In 't geen zijn boezem juist voornaamlijk had geraakt.
Zoo vond Balbinus in de snotneus groot behagen
Die de arme Hagna tot bespotting plach te dragen.
Waarom niet? 't Lieve is lief, en Liefde is alles schoon.
De goede Flakkus-zelf spreekt meê op d' eigen toon.
De vriendschap, zegt hy, moet wat blind zijn voor gebreken
Aan andren zichtbaar, of verbloemen ze onder 't spreken
Voor 't minst, met zulk een naam als 't ongemak verzacht.
Die scheel ziet, pinkt maar wat, of lonkt en lodderlacht.
Een kreuple wordt gezegd zoo eenigzins te hinken;
Een dwergjen, dien men in een pintskan zou verdrinken,
De grootste niet te zijn, maar teêr van lijf en leên;
En kromme schenkels heet een weinig kuit op scheen.
Een vrek die van zijn goed de nooddruft niet durft nemen,
Is iemand die zich niet het zijne laat ontvremen,
Maar op de kleintjens past. Een kwistgoed neemt er 't zijn
Ordentlijk van, zoo 't dient. Een booze schalk heet fijn,
Een wildzang, zonder erg. - Een buffel plomp van zeden
Heet rond en recht door zee, niet huichlende in zijn reden;
Een korzelkop, een man wien vuur in de aadren zit.
Zoo zet men by verdrag elkandren 't been in 't lid!
Ik duldde 't, mits men slechts de deugden niet miskende,
En aan die valsche kleur zijne oogen zoo gewende,
Dat de ondeugd tot een deugd, de deugd tot ondeugd wierd,
En heel de wareld door vervalschten naam bestierd.
Want eindlijk is 't zoo verr' gekomen, dat het namen,
Geen daden zijn, die thands vereeren of beschamen.
In woorden rust thands wijs- en braafheid. Vraag het Kant
Met al zijn mijmery van 't rein en echt verstand.
Waar in bestaat zy? - In een woordenboek van termen
Waarover zich (eilaas!) de Hemel moet erbermen.
Ik, die dien misthoop heb doorkropen, wijl ik moest,
Ik vond er, ja, verstand, maar dat zich-zelf verwoest.
Doch de arme Kant kreeg reeds zoo dikwijls om zijne ooren,
Hy ruste! Duitschland-zelf heeft d' onzin afgezworen,
Die eerst zoo heerlijk klonk, maar, naar 't gemeene lot,
Voor later onzin week, welligt niet minder zot.
Wat ook, wat mogen ons die Filozofen raken

Die, op hun praatstoel, als een poel van eenden kwaken
En hasplen door elkaâr wanneer een vreemde Waart
Van uit den hemel valt en door hun vijver vaart!
Zien we om ons naar hetgeen ons nader treft. Wy mogen,
Wy moeten 't zelfs: de zaak kan 't zwijgen niet gedogen.
't Misleide volk dat in 't verderf wordt heengesleurd,
Moet niet, stilzittende, in zijn ondergang betreurd;
Neen, 't moet gewaarschouwd voor verleiders die 't vervoeren
Tot zelfverdelging, tot verwoestend Staatsberoeren.
En hoe? - Door woorden. Ja, door namen: ijdle lucht,
Maar in haar werking meer dan 't donderend gerucht
Dat Leyden half, dat Delft geheel ten gronde sloopte,
En puin- by puinhoop op de ontvolkte straten hoopte.
Door namen, waar begrip, waar oordeel, hart, gemoed,
Verward, verdwaasd door wordt, vergiftigd tot in 't bloed.
Rampzalig menschdom, dat, als onbedreven lammeren
Ter slachtbank, in de kolk van ondoorzienbre jammeren
Geleid, den booswicht volgt, die in de schapenvacht
U listig voortreedt waar u 't wolfsgebit verwacht.
Ach! altijd waart ge een prooi van klank en holle woorden,
En speelbal van 't Geweld, tot onderling vermoorden
(Als schermers voor 't vermaak der Roomren) aangehitst;
Nu, 't onverstand ten roof, dan, de afgerechte list;
Door de aandrift van een stoet baldadige onverlaten
Met zweepen opgestuwd als slaafsche Helsoldaten.
Wat heiligst, dierbaarst was aan 't harte, moest zijn naam
Nu, d' opschik leenen van een laffe poppenkraam;
Dan, 't windrig marktgeschrei van razenddolle adepten,
Die uit hun ledig brein vergulde droomen schepten;
Dan, volkstyrannen, uit de volksheffe opgestaan
Om throon of outer in verwoedheid neêr te slaan.
Ach, ge ondervondt het, en betaalde 't met ellende.
Maar neen, de Leerschool duurt, nog liep zy niet ten ende.
En wien, wien dient ge in al die onrust, al 't gewroet?
Vermomde Heerschzucht, die zich vet mest met uw bloed.
't Zijn Robespierres, 't zijn nog slimmer, 't zijn Maratten,
Die 't wettige gezag u nimmer uit doen spatten,
U nimmer vleien met een vrijheid, zelfbeheer,
Of oppermachtigheid van nieuwgevonden leer,

Dan om hun vloekbre, hun van God verwaten keten
Te klinken om uw hals, uw tong zelfs, en geweten.
Ach, is de ervaarnis die de Vader aan zijn kind
Ten erfdeel naliet, gants verstoven in den wind!
Waar, waartoe (Hemel!) dan zoo veel, zoo lang geleden,
Zoo 't m o r g e n even dwaas als 't g i s t r e n is of 't h e d e n!
Zijn we altijd reedloos vee, bedrogen door den schijn,
Om eindloos weêr verlokt, ten val vervoerd te zijn?
Ziet ge onder 't dol geboeft' van valsche Liberalen
Geen Jakobijnsche muts op 't bloedig piekhout pralen,
Waarmeê men Frankrijks Vorst van 't overweldigd Slot
In woede en moord vervoerde, en wijdde voor 't schavot?
Herroept ge u, met een hoofd dat niet van afschrik duizelt,
De duizenden, door knots en vliegend schroot vergruizeld,
Door markt en straat gesleept, verdronken in den stroom,
By 't dweepende gedans om d' eedlen Vrijheidsboom?
Hun staat die fraaie stam in 't harte nog geworteld,
Wier wrevel aan 't gezag zoo schendig tegensportelt.
Onzinnig Holland, leer! word een-, word eenmaal wijs!
Of, zoo gy 't voorbeeld wraakt van 't gruwelziek Parijs,
Herdenkt gy 't vliegend heir niet langer dier vermetelen,
Die hier met wapenkracht de Rechters op hun zetelen,
De Hoofden van 't bewind op 't kussen van 't gezag,
En alles wat den naam van achtbaar dragen mag,
In ketens sloegen, en, met schimp en smaad beladen,
Vervoerden; - voor uw oog het heiligst recht vertraden; -
Den Vorst, 's Lands wellust, met de daavrende oproertrom
Vervolgden, en zijn goed en Oudreneigendom[1]
Met uitgerolde vaan door vuur en zwaard bestormden?
Zie daar die Helden weêr die eens uw staat hervormden!
Mijn Vaderland! zie daar wier Godloos Landverraân
De Fransche kluisters om uw vrijen nek deed slaan!
Ziedaar wat Vrijheidsleus, wat v r i j en v o l k s r e c h t schreeuwen
Verwekt! - Geloof niet meer aan lang vervlotene eeuwen
Die 't eens beproefden; neen, geloof u-zelv' alleen!
Vraag, vraag uw Oudren die 't beleefden met geween!
Vraag 't uitgemergeld volk, vraag 't uitgeput vermogen,
De welvaart, tot heur bron en ader uitgezogen,
Den bloei, den handel, en de zeevaart; vraag 't Heelal,

Wat anders vrijheid, rust, en welvaart bracht ten val,
Dan 't woedende gekrijsch dier Filozoofsche dwazen,
Die niets dan vrijheid, niets dan volksgelijkheid razen,
Geen God, geen Heiland meer, geen andere Oppermacht
Erkennen dan zich-zelf, - domzinnig wangeslacht!
Wat is hun Vrijheid? - 't Is, naar eigen wil te leven,
Zich-zelv', en Vorst, en God, dien wil tot wet te geven.
Wat 's hun gelijkheid? - Al wat uitsteekt, neêr te slaan,
(De kennis, deugd, verstand, door d' ingebeelden waan;
Geboorte, door het schuim van landverwezen snoden;)
Te knielen voor 't gemeen, wat laag is te vergoden.
De Atheensche banvloek treft wien deugd of menschlijkheid,
Of Godvrucht, of Geboorte, of weldoen onderscheidt.
Zie daar uw Oppermacht, ô Volk, en 't Alvermogen,
U toegekend van hun, die op hun wijsheid bogen!
Doch neen, waar is uw macht? wien valt die macht ten deel?
Zoo 't recht u toekoomt, wel! vereenig u, beveel!
Wat dwaasheid! Neen gy kiest, die (zeggen ze,) u verbeelden;
Zie daar dat heerlijk recht, waarmeê ze uw zinnen streelden.
Maar zacht! ook dit niet; neen, nog andren naar hun keus
Verbeelden u. - Zie daar die fraaie vrijheidsleus -
En dezen zijn het, die, naar willekeur of reden,
Begrippen, aanhang, of partydrift, wetten smeden,
En (kundig, eerlijk, dit verstaat zich, en getrouw,)
Tot pijlers strekken van 't steeds wagglend Staatsgebouw.
't Zijn Herkulessen, die den Atlas wel vervangen
Wien 't op de schouders drukt, maar 't hem te meer doen prangen,
Daar elk zijn zijde naar zijn wijsheid ijvrigst tilt,
Dat grond en zoldring schudt en elk er 't hart van lilt.
'k Beklaag u, mannen, die ooit andre Staatsvorm kendet;
Die, van uw jeugd af aan, aan stilte en rust gewendet;
Geen redenaargeschrei, geen onrust of getier
Beproefd hebt in den plicht van 't neetlig Landbestier;
Vertrouwen, achting vondt; bezadigd in 't beraden,
Geen oordeel van 't gemeen, geen onderling versmaden,
Geen vijandschap verwachtte of openlijken spot,
Maar dank en glorie vondt in 't zelfgevoel en God.
Gelukkigen, die door uw Vorst ten raad getogen,
De waarheid toonen mocht aan zijn doorzichtige oogen,

Niet aan een menigte door zelfbelang verdeeld,
Of van den Reednaargeest van 't dol Atheen doorspeeld!
Gelukkig Volk in 't eind, die in uw Vorst den Vader,
In hem 't gezag erkent van aller machten ader,
Gods Stedehouder, die zijn volk als kinders mint,
Maar 't tevens aan zijn wil gehoorzaam, volgzaam, vindt:
Die tot zijn steun en hulp by zulken raad mag zoeken,
Wie de ingezogen waan noch aanhangszucht verkloeken;
Die hem aanspraaklijk zijn, geen dwarrelzieken hoop
Wien 't slangengif der Eeuw 't onrustig hart bekroop!
ô Neêrland, mocht ik u in rust en stil genoegen,
Uw Vaderlijken grond, als eertijds, zien beploegen;
Uw werkplaats, uw getouw, uw winnend koopkantoor,
Bewonen, met die lust die Oudrenboezems gloor!
U 't harte waardig zien, door hem u toegedragen
Wiens bloed tot driewerf u van 't Dwangjuk heeft ontslagen!
En, smakende in de gunst van HEM die wondren doet,
By de uiterlijke vreê, de vrede van 't gemoed!

1824.

Eindnoten:

1 Het slot te Zoestdijk.

't Nicotiaansche kruid.

Quid hoc veneni saevit in praecordiis.
HORATIUS.

Weg met dat stinkend stof! weg met die vuile dampen,
De lucht en 't heldre licht van tafeltoorts en lampen
Verduistrend, d' ademtocht verstikkend, en vergift
Voor borst en ingewand! Wat razerny van drift
Kon zoo het menschenras van zelfbesef berooven,
Om dus zich 't leven in den boezem uit te doven?
En, Hemel, alles is aan deze dolheid vast,
En gaat op prikklingstank en walgingrook te gast!
Euroop, wat zijt ge dwaas! - Van waar toch dit gelusten

Naar 't onkruid, naar 't vergif van Oost- en Westerkusten?
Is 't wonder, daar ge alom en ziekte en gift vergaârt,
Dat lichaamsplaag aan plaag 't verzwakt gestel bezwaart?
Ja, 'k gun u, specery der geurige Molukken,
'k Vergun u, wierook, myrrhe uit Yemensgaard te plukken,
Verkwikkend, mits met maat genoten. - Maar venijn -?
Uw grond brengt giften voort, indien ze u noodig zijn.
't Ontbreekt aan maankop niet of holle kervelstelen,
Indien ze noodig zijn om eenig kwaad te heelen;
Maar zeldzaam, zeldzaam ja, en minder dan men 't denkt,
Is 't heilzaam, wat uit d' aart het menschlijk lichaam krenkt.

U wijt ik 't, Artzen, die op 't praalgestoelt' verheven
Gezag voert, zeden vormt en invoert in ons leven;
Orakels uitstort by de kranken, aan uw voet
Zich wentlende, als die 't lijf voor dood en leed behoedt.
Sints eeuwen was 't niet meer die zuivre Hygieene,
(Wier priesters ge eertijds waart,) wier zegenvolle spene
Zich uitgoot by uw dienst als gy voor 't leger tradt,
Waar jammer, zielsangst, pijn op 't harde kussen zat
En 't mollig eiderdons in doornenstakkels keerde,
De hitte 't rennend bloed tot gudzend zweet verteerde,
Of 't indreef naar het hart verstikkende in de borst,
En tong en keel verdorde in steeds onleschbre dorst.
Wanneer, in d' eenvoud der oud-vaderlijke dagen
Uw diepgevoelig hart meê deelde in 's lijders plagen,
En vaderlijke zorg, gants meester van dat hart,
Geen rijkdom gaderde uit des evenmenschen smart;
Natuur, uw leidsvrouw, u, in 't kloppen van onze aderen
De noodhulp ingaf van in 't veld gewassen bladeren,
Of wortels, of wat vrucht des boomhofs, erts, of sap,
Weldadig was door koelte of prikklende eigenschap.
Ach! thands is 't alles kunst. 't Is roof uit verre kusten
(Met roekloosheid beproefd), waarop we ons dierbaarst rusten,
Ons leven steunen doen; al, walglijk saamgemengd,
Met smaad van wat onze aard ons zelv ter redding brengt.

Doch, daar ge aan 't krankbed als vrijmachtig moogt regeeren,
Woudt ge ook gezondheid-zelve als krankten overheeren.

Dan was 't genezen, dan vooruitzien tegen 't kwaad,
Dat overvallen kon in elks gezondheids staat.
Zoo was 't voor eeuwen. Geen onthouding meer of vasten,
Maar zuivren was de leus, en dit door vochtontlasten,
Zoo moesten klier aan klier door terging uitgestort,
Schoon 't sapvernieuwen daar al telkens meer door wordt.
Steeds moest men ziek zijn om gezond te mogen heeten,
Met werk- by werktuig in vermoeinis afgesleten,
Tot ze eindlijk, overwerkt door staâge medicijn,
Tot bloote trechters, en niets anders mochten zijn.

Zoo was 't, wen 't nieuwontdekt en als een zalig Eden
Beschouwd America, by duizend wonderheden,
Uit dien van kenbren vloek zoo diep getroffen grond,
Aan 't oude werelddeel een vloed van planten zond.
Dat giftig landgewest, door 't dol gerucht verheven,
Moest heelkruid aan Euroop, moest bast en wortels geven,
En opgetogen van dien heilschat zonder gâ,
Riep alles: Mexico, Peru, Virginia!
Zoo was 't met u, Nicot. - De Morgenlandsche weelde
Die 't matte zenuwstel met geurberooking streelde,
Teelde ook zijn landtabak van aangenamen walm,
En trok dien zuigende op door elpenbeenen halm,
Half sluimrend levend en een zielsbedwelming smakend,
Die als een tusschenstand van droomend vormde en wakend.
Maar 't nieuw gevonden land, waar 't diep ontaart geslacht
Van menschen, werkloos, dof, onwetende en ontkracht,
Door 't akeligst verval in jammer en ellende,
Geen lust, geen zielsvermaak, geen levenszoetheid kende,
Droeg d' eigen plantstruik, maar meer giftig dan waar 't Oost
Met blijden morgenlach den stervling tegenbloost,
En meer bedwelmend nog. Die was den Mexicanen
Hun hoogste wellust in hun donkre stankkabanen;
Dien rookte men, die bracht daar 't heil des jammers meê,
Werd teeken van verbond, - en 't was de Pijp van vreê,
Waaruit gezamendlijk den walgrook op te zuigen
De vriendschap ook met ons, ons Christnen, moest betuigen.
Ja zelfs, der Kalumet erkende deelgenoot
Was meer dan broederschap in 't Godgeheiligd brood.

Dus stond het, als Nicot die veldplant, raspte, kookte,
Verpoeierde, op de kool of in een pijpbus rookte,
Die poeier en die rook in 't ingewand verzwolg,
En, spoedig afgeschrikt door 't vreeslijk stuipgevolg,
't Een opsnoof in de neus om 't reukvlies aan te prikkelen,
En zoo de ontlasting van het voorhoofdshol te ontwikkelen;
En even zoo den rook met oliescherp bevracht
Uit speekselvloeiingszucht in mond en kaken bracht.
Dit middel drong zich voor by andre soortgelijken;
't Werd hoog door hem geroemd, daarvoor moest alles wijken.
Dit was een panacee waar van 't genot alleen
Den mensch bewaren kon voor alle zieklijkheên.
Het loosde slijm! wat heil!! - Ja schoone slijmonttrekking!
Indien 't onttrekking is, 't is tevens slijmverwekking,
Maar stoort de kleinzing waar de klier door werken moet,
En 't dus verspilde is wei uit d' omloop van het bloed.
Doch 't was wat nieuws; genoeg! - Natuur en smaak mocht gruwen,
De wareld moest vervuld met rooken, rochlen, spuwen,
Aan d' eenen, snuiven aan den andren kant. 't Genies
Was welkom overal, in werking ruim zoo vies:
Geheel Euroop was één Anticyra geworden,
De hersens raakten schoon, de wareld gants in orden.
Dit duurde een poos; toen was die scherpte te gering
Als 't prikkelbare van de zenuw dus verging.
Nu moest de prikkel van het drekzout, geest van krengen,
Zich aan de smaakloosheid van snuif en rook vermengen.
Van daar nu 't saussen, zoo 't moet heten, van die blaân,
Van daar de scherpe mist waar 't kruid in op moet gaan,
Die 't halve Sticht (helaas! door zulk een plantbouw bloeiend)
Verpest voor die 't doorreist den helschen stank verfoeiend.
Van daar heel Frankrijk met dit onrein stof bemorst,
Daar ridderlint en kruis in wegschuilt op de borst.
Van daar dat ge in ons land (ach had men vogelwieken!)
Geen voetstap zetten kunt of moet dien braakwalm rieken;
Van daar is werkplaats, zaal, en waar men leeft of zweeft,
Een stikdamp van dien rook die aan de wanden kleeft,
Den ademtocht bederft, en in de boezemkuilen
De longen met het bloed daar 't lucht schept, doet vervuilen.
Zoo is 't in 't Vaderland, en zoo gantsch Duitschland rond.

Geen arbeidsman, dan met tabakspijp in den mond.
Maar hier nog bovendien, moet kamertal en zalen
Met spuw- aan spuwpot als een pronkvereischte pralen.
Zoo verr' is 't denkbeeld van wat voeglijk is vergaan,
En elk gewent, of neemt van andren 't voorbeeld aan!
Kan 't zijn? Ja 't kwam zoo verr': de aandoenlijk heid der schoonen
Schroomt zelve een afkeer van dien hellepoel te toonen,
Ja, duldt den kus van zulk een zwartgerookten mond,
Waarvan zich de ademlucht op afstand reeds verkondt!
Hoe durft ge, ô schoorsteenpijp met dorgeschroeide lippen
Op 's lieven meisjens wang den vuilen waas doen glippen?
Of hoe, gy snuiver, durft ge uw adem, even frisch,
Uw mond die nooit geheel van snuifsmet zuiver is,
Uw huid, gelijk uw kleed doortrokken van die geuren,
Den lieven maagdenkus vol balsem waardig keuren?

Doch 't lichaam wordt gewoon aan dit als ander gift. -
Zoo zij 't. Maar wat 's een trek, die eens ontaart in drift?
Gewoonte maakte 't u (het zij zoo) tot genoegen,
Verluchtiging van 't hoofd wanneer de hersens zwoegen.
't Wordt nooddruft, zoo gy wilt. Daar is er meer dan brood
En water, in dees stand van elk natuurgenoot!
Maar 't geen tot nooddruft aan den stervling is gegeven,
Moet tot geen zwelging zijn maar onderhoud van 't leven!
Gy, gy misbruikt het. - Men vergeeft zich dit. - Waarom? -
Om dat men meêholt met geheel den dwazen drom,
En 't zelfs niet waardig acht om 't zeedlijk of onzeedlijk
't Geen 't insluit, aan te zien; en echter heet men reedlijk.
Doch neen, 't is verr' van daar, dat elk gestel verdraag'
Dat zulk een scherpte steeds of zenuw store of maag,
En 't bloed verbastre in geen natuurlijk spijsverteeren,
Of hersenprikkling in gewoonheid doe verkeeren.
Ach 'k heb de vrucht gezien by ouderdom en groei.
'k Zag knapen uitgedroogd in d' eersten jonglingsbloei,
Aan wie m' in kindsheid reeds 't genot van pijp vergonde,
Eer 't lichaam van dit gif de werking doorstaan konde. -
'k Zag andren midden in hun wasdom, kort gestuit,
En half volgroeid, de borst met hol en dof geluid
Verheffen, en ontbloot van zwier en vlugge leden,

Gelijk een dwerggeslacht naast rijzige ouders treden. -
'k Zag andren, later tot de rooklust overgaan,
Wien 't op verscherping van hun vochten heeft gestaan,
En knokjicht voortgebracht, die d' een in 't graf geleidde,
Van d' ander met de pijp, eens nagelaten, scheidde. -
Hoe velen leden niet van walging, jaren lang
Hardnekkig, hielden trotsch zich-zelven in bedwang,
Volhardend dag aan dag in 't ingewand te plagen,
Eer 't dit afschuwlijk gif der weelde kon verdragen!
En dan met welk gevolg? - Dit neemt men niet in acht;
Men doet als andren meê en 't oogmerk is volbracht.
Men deelt in rook- en spel- en praat- en smulpartijen,
En is geen weêrwolf die slechts kruist in woestenijen.

Maar gy, die roemen moogt: My doet de pijp geen kwaad;
Wat zijt gy, zoo gy haar een korten wijl verlaat?
‘'k Versta niet wat ik lees; ik ben te dof tot werken,
Of 't pijpjen moet er my de hersens by versterken. -’
Versterken, zegt gy? Neen, maar wekken brein en geest,
Inslapend zonder dat. En, weet gy wat gy leest,
Dan is 't ontleend uit rook: dees prikkel drijft in werking
Wat stilstond; maar 't is zelf verzwakken; geen versterking.
De veêr van 't uurwerk rust', de raders blijven stil;
En 't brein gehoorzaamt niet aan d' invloed van den wil.
Of mooglijk dat de wil ook zelf in 't wilde dwarrelt,
Als water in een kuip, dat in de rondte zwarrelt,
En door bedwelming die 't gewoon werd, dan gesust,
Op 't voorwerp meer bedaard en met zijn aandacht rust.
't Is als verhitting van den wijn. Ik ken Poëeten
Die 't wijnglas Hippokreen, en Bacchus Febus heeten;
Met recht, geen eigen ziel, geen Godheid drijft hen aan.
Maar Dichten? - Wijndamp is 't de hersens doorgegaan. -
ô Welk een slaverny! men is zich-zelv' geen meester,
Hangt aan een handvol damp, die zingt en dicht en leest er,
Als 't door de lippen glijdt, of in den pennezwier
Zich uitdrukt en 't gevoel afschildert op 't papier.
Ja, zegge ik slaverny. - En echter zulke banden
Schaamt niemand zich. Men pocht op alle soort van schanden,
Dit is er één van. - 'k Kan, zoo roemt men op dat zwak,

De spijs ontbeeren, maar (voor alles) geen tabak.
Zoo is 't; zoo ook de maagd, getoond aan Alexander,
Werd door 't vergif gevoed, en doodlijk voor een ander,
Maar zelve in 't uiterlijk, welvarend, frisch en rein.
Doch 't grover ingewand verdrage 't, niet het brein.

'k Erken het, specery uit Oosterlandsche luchten
Teelt somtijds in 't gestel ook zeer betreurbre vruchten.
't Verstompt somwijlen 't spijsverteerende ingewand,
Ontsteekt het vlietend bloed dat dan door de aders brandt.
Maar wie maakte ooit daar van een misbruik zoo volkomen,
Zoo razende, als die steeds by 't pijpjen zit te droomen,
En oordeel noch verstand noch reden heeft noch spraak,
Ten zij hem 't vluchtig zout diens rookwalms levend maak'.

Den dronkaart ook, eens vast aan 't overmatig drinken,
Zal kracht, verstand, en moed, en reden-zelv' ontzinken,
Een geestrijk mengsel geeft hem telkens alles weêr. -
Maar ach! de dronkaart bleef geen reedlijk wezen meer.
Het mensch zijn houdt daar op, waar geest en zielsvermogen
Aan toovergiften hangt. Zijn wezen is vervlogen:
Hy is een werktuig als een orgel: 't geeft gebrom,
Ja zoo 't een hand beweegt, weêrhou die, en 't is stom.

Doch 'k gun dat ieder zich op zijne wijs verlustig';
Liet elk my op mijn stoel slechts by mijn oefning rustig,
En kwam my daaglijks niet een vuil bevingerd blad
In boek of schrift voor 't oog met walgelijke klad,
Of deed de onreine damp waar 't eens van was doortrokken,
Ontwikklend by 't gebruik my niet van afkeer schokken;
En ademde my rook noch snuifreuk uit geen keel. -
Maar dit 's my waarlijk, in oprechtheid, wat te veel.

1827.

Perzius hekeldichten.

Perzius hekeldichten,
vrij, en in toepassing op onzen tijd nagevolgd.

- - - - - Nam quis iniqui
Tam patiens ORBIS, tam ferreus, ut teneat se?

Voorafspraak des oorspronkelijken dichters.

Niet een drop van 't Hoefbronnat
Vochtigde ooit mijn lippen;
Nimmer sliep ik Dichter in
Op de Mijterklippen:
'k Laat Pireen en 't Negental
Aan die Geesten over,
Wier gelaat in kransen prijkt
Van omvlechtend lover.
Halve boer, den Pindus vreemd,
In geen kunst ervaren,
Leg ik slechts mijn verzen neêr
By de Dichtaltaren. -
Maar wie leert den Papegaai
't Teemig: k o p j e n -k r a a u w e n ?
Wie den Exter, in zijn kooi
Menschen na te baauwen? -
Ach, die geest en kunstvlijt schenkt,
Bidden leert en zingen,
Weet ook raaf- en exterkeel
Verzen af te dringen.

Eerste onderhoud.

Laqueo tenet ambitiosi Consuetudo mali; tenet insanabile multos Scribendi cacoëthes et aegro in corde senescit.

JUVENALIS.

ô IJdel zielsgesloof! belachlijk stofgewroet! -
'Voortreflijk! Zeg my slechts, wat mensch dit lezen moet.' -
Wel, niemand. - 'Niemand?' Neen, of 't mocht een enkle wezen. -
'Dat 's spijtig: schrijf dan ook wat andren willen lezen'. -
Waartoe? op dat mijn werk misschien zou achter staan
Voor 't geen een.....kladt op zijn be.....blaân? -
'Och, gekheid! zoo 't gemeen iets weegt met valsche schalen,
Wat moeit ge u, die balans te willen overhalen?
Wees zelf uw rechter: want wie telt niet by 't gemeen?' -
Ach, mocht ik spreken! Maar ik mag het. - 'Hola! neen.' -
Ja wel. Die de avond ziet van dit bedroevend leven,
Het kinderspel verliet, en andren les kan geven,
Met wintersneeuw op 't hoofd en d' eenen voet in 't graf,
Dien neem geen sterveling het recht van spreken af -
'Wel deeglijk, vriend!' - Wat dan, wat zal de grijzaart maken,
Wien 't spreken nooddwang is, het zwijgen zelfverzaken?
Geheel mijn ziel is vol van spijt en ongeduld;
En 't moet er eenmaal uit, het geen my 't hart vervult.

* * *

Daar zitten we in een hoek als aan den stoel geklonken,
Met de oogen diep in 't hoofd, de slapen ingezonken,
De kaken uitgebleekt, van 't waken moede en mat.
Iets groots is opgezet, een wonder van de stad!
Reeds maanden lang vooruit, eer 't stuk wordt opgezongen,
Gaârt de arme Dichter wind by voorraad in zijn longen,

En zet zijn boezem uit. Die verzen vordren klem,
En kracht van adem by een heldre tenorstem.
Maar adem niet alleen; men gaârt en werft ook vrinden,
Om 't voor te dragen stuk voortreflijk schoon te vinden;
Ook andre hoorders meer: want hoe geprester zaal,
Hoe grooter het gejuich! hoe schooner zegepraal!
De dag komt eindlijk aan. De zon is neêrgezegen;
Nu wordt de Leesstoel fier, doch zedig opgestegen;
Een mondvol watermelk verzacht en gladt de keel,
En 't kuchjen houdt hier plaats voor 't stellen van de veêl.
Daar zit dan 't Midas-choor, juist niet om 't stuk te wikken,
Maar, met een nijpend oog elkander toe te knikken,
Als deed het, vers voor vers, aan de ingewanden goed;
En - 't daavrend handgeklap verstrekt tot afscheidsgroet.

Voorzeker, dit 's iets schoons, by hen om lof te prachen,
Wier oordeel ge in uw hart uws ondanks moet belachen;
En hiervoor zet ge aldus het beste beentjen voor!
't Is hiervoor dan gezwoegd in 't moeilijk Letterspoor!
Gy leerde iets? Goed, mijn vriend! Gy kunt iets? 'k Mag het lijden;
Doch waartoe 't op de markt als Pokarts op te snijden?
Is 't gist of zuurdeeg, dat er uit wil als 't begint,
Of S t e e n b r e e k die haar weg door rots en muren vindt?
Is 't w e t e n -zelf dan niets, ten zij m' uw w e t e n wete,
U nawijze op de straat, en d' overvlieger heete,
Die wondel overtreft, en niet voor Helmers wijkt,
En elke plechtigheid met Poëzy verrijkt? -
Ja, 't volk, deze eeuw, is zot op verzen. Verzenmaken
Is heerlijk in elks oog (al waar 't slechts rijmen braken).
Geen feestmaal zonder dit: geen beker gaat er rond
Of moet geheiligd door een Dichterlijken mond.
Die zelf niet rijmen kan, mag Poot of Cats bestelen,
En doet ze, in 't geen hy leest, de lofspraak met hem deelen.
Afwezig zijn ze, dood, en lang begraven; toch
Is 't roemrijk; en gewis, hun asch verheugt het nog.
My dunkt, het moet gebloemte uit hun gebeent' doen rijzen.
Viooltjens zekerlijk. Het heeft wat in, dat prijzen! -

Maar, zegt ge, ik vier mijn luim den teugel al te zeer:

Wie is, als elk hem roemt, koudvochtig voor die eer?
Ook, als men zich gevoelt voor de eeuwigheid te schrijven,
Wie, wenscht niet met zijn werk de kaaskraam uit te blijven?

Versta my wel, mijn Vriend! - Wanneer ik verzen maak,
En 't reedlijk wel gelukt naar mijn bedorven smaak,
('t Gebeurt niet veel, maar toch als 't voorvalt) 'k wil 't wel weten,
'k Wijs zelf de lof niet af die my wordt toegemeten:
'k Ben zoo hardhuidig niet. - Maar weet gy wat my stuit?
Dat eeuwig f r a a i en s c h o o n stinkt my de keel reeds uit:
Waar toch, waar werpt men 't voor de zwijnen niet te grabbel?
Men schonk het Zwanenburg by 't dronkenmans gebrabbel;
Men schonk het...wien al niet! - Ook houdt men dien te vrind,
By wien men goeden wijn en zoet gezelschap vindt;
En om zoo'n handvol winds wil niemand met hem breken.
Want, praat vrij honderdmaal: ‘ik hou van waarheid spreken,
Wat dunkt u, zeg 't oprecht;’ het ziet u de oogen uit,
Om lof is 't u te doen, het barst u door den huid.
Ge krijgt ze daarom ook: 't zijn alle, puikgedichten! -
Doch Janus is een vent, met zijn twee aangezichten,
Dien niemand achter-rugs naguichelt waar hy gaat:
Maar wy, ô kijken we om by 't wandlen langs de straat!

‘Wat zegt men dan wel zoo?’ - Wat zou men? ‘Dat 's eerst rijmen!
Dat vloeit! En 't is zoo glad; men vindt geen spoor van 't lijmen,
Al strijkt m'er over met de nagel. 't Heeft geen kant!
Van zulk een fijne schaaf is nooit gehoord in 't land.
't Zijn klinkklaar Jamben; ja! en 't rollen van de vaerzen
Is als de vaste stap van eens Dragonders laarzen.
Ja, ieder halve vers gelijkt zich op een hair,
Als of 't een tweelingkind van vader Adam waar.’ -

Zoo spreekt men. - Nu! 't is waar, die kunst heeft veld gewonnen,
Die verzen klinken doet als leêge watertonnen!
't Zij liefde- of heldenzang, triomf- of herderslied,
Het triptrapt dat het dreunt, en anders hoort men niet.
Daar wist geen Vondel, geen De Decker van. Zy schreven
Naar de uitspraak, naar 't gevoel door 't hart hun ingegeven;
Nu is de Nachtwachtsklep 't model der melody.

Wat wierd, wat wordt van u, Bataafsche Poëzy!

Wy weten 't verder; ja (God betre 't eens!) wy weten
Hoe 't dom en waanwijs volk, zijn eigen taal vergeten,
Verhoogduitscht tot in 't hart, en 't Hollandsch afgewend,
Geen uitspraak van zijn taal, geen eigenschap meer kent.
Hoe 't Ouderlijk verstand der woorden gaat verloren,
Het Neêrduitsch walglijk krijscht in Nederlandren ooren;
En, met d' Uitheemschen zin onhollandsch voortgebracht,
De schoone moedertaal erbarmlijk wordt verkracht.
Hoe 't l a n d l i j k , 't n a c h t l i j k schoon, en zulke mofferyen
Zich thands b e w o n d r e n swaard in vers en proze vlijen!
Hoe m', ieder regel schier, op wanconstructie s t o o t ,
Waar zelfs Barbaar en Turk zijn oorschelp dicht voor sloot;
En, om een hersenschim van taalwet bot te vieren,
De rede râbraakt, en van zenuw knot en spieren.
Zoo'n wantaal voert men thands, en baauwt ze kinders voor!
Daar pronkt men meê by 't volk dat hart heeft noch gehoor!
Daar schudt en pleitzaal van, en schouwtooneel, en tempel!
En 't waanziek zotjen schurkt by schoonheên van dien stempel.

Doch, verr' zijn ze in de maat! - ô Vaderlijk geslacht,
Zoo ge eenmaal op mocht zien uit de onderaardsche nacht,
Hoe klonk het u door 't oor: A f g r i j s l i j k t e g e n STRÉVEN!
O n DÉÚ g d e n ! A a k l i g HÉÉN! Ja 't deed uw beenders beven
Als de Egâ HÁREN man, hy ZÍJNE vrouw verlaat,
HÉT kind DÉN vader tergt en ZÍJNE grijsheid smaadt;
De HEMEL-LINGEN (vast, om in den wind te droogen,)
O m WÉÉM l e n door de lucht, r o n d WÁPP r e n in den hoogen.
'k Rep van de DAADZAAK niet, dat haatlijk modewoord,
Dat m'ieder oogenblik van elk misbruiken hoort.
Ik zwijg van DIN-GEN, en van MENSCHEN, en LIG-HAMEN
Die in eens stalboks boêl, en anders niet betamen.
Van FONKLEN, waard gesteld naast Duitschlands BERENPOOM.
Voorzeker, 't appeltjen valt doorgaans by den boom;
Men proeft er de afkomst uit dier nieuwe taalgeleerdheid:
Maar wat maakt heel een volk tot slaaf van die verkeerdheid!

En welk een uitdruk! G e e f VERGEVING MY v a n 't l e e d . -

'k Heb MOEILIJK DAT gedaan. - Ik ben NIET NOG gereed. -
Als 't licht DOORBREEKT de KIM. - Na al DIEN NOOD GELEDEN. -
En: hy DIE TART de wraak. - Maar weg die dolligheden!

Zou iets van al zulk tuig bekladden ons papier,
Zoo slechts een droppel bloeds van d' ouden Batavier,
Wat zeg ik, van die eeuw toen Hooft en Vondel schreven,
In 't afgevallen kroost door de aders heen bleef zweven,
Het hart der oudren aart niet uitschudde, en de tong
Zich niet naar 't wangeluid van andre talen dwong,
Om de eedle Moederspraak den gorgel af te steken?
ô Had een billijk Lot dien gruwel mogen wreken,
En wie zulk ontuig schept, of zonder walging slikt,
By d' eersten nagelbeet in 't eerste vers verstikt!

Doch, waartoe 't teder oor der nieuwe Lettergoden
De harde en scherpe taal der Waarheid aangeboden?
Voor haar is niemand t' huis, en nergens vindt zy dak:
Het zij zoo, blaauw blijv' blaauw! daar ligt de hekelplak!
't Is alles fraai en wel. - Is ieder nu te vreden?
Een paal hier opgerecht! GEEN ASCH OF VUILIGHEDEN.
'T IS NIEMAND HIER VERGUND, ZIJN WATER AF TE SLAAN.
Weg, knapen, uit de voet! daar komen kraaiers aan.
Ik ga. - Men mag nochtands wel gispen (andren deden 't,)
Mits zedigjens en zacht, de maat niet overschredend:
Van ouds was 't Dichtrenrecht. Zie Flaccus, Juvenaal,
Boileau, Regnier, en Pope; een ieder in zijn taal.
En zeker, 't geldt hier meer dan bloot belachlijk schrijven:
't Geldt Volksroem, Moedertaal, die braven heilig blijven:
Het geldt de denkwijs-zelve, en 't Vaderlandsch gemoed,
Dat aan de denkvorm hangt, gelijk het brein aan 't bloed.
't Raakt rondheid, kloek verstand, en de eigenheid van denken,
Die 't vreemde taalgeknoei niet laten kan te krenken.
De Drukpers (ook!) is vrij. - 'Ja, tegen 't Staatsbestuur;
Maar - Schrijvers hekelen, Poëeten? Zacht, gebuur!
Dat gaat niet, dat 's te veel. Bedenk! de Recensenten;
En wie op 't marktgestoelt' de nieuwe waren venten!
Zy immers hebben 't hok en alle wijsheid in,
En, die iets schrijven zal, moet schrijven naar hun zin.

Zy deelen lof en blaam, als Souveraine heeren;
En vrijheid...? Ja dat 's wel, maar dit waar rebelleeren;
Ja o b s c u r e e r e n , wat nog slimmer feit zou zijn.
Hoe gaf ons slonsjen licht by open zonneschijn?
Foei! 't ouderwetsche licht was niet in 't oog te velen;
Maar 't nieuwe is zacht en schoon, en recht om 't hart te streelen:
't Toont alles rozenkleur, en 't steekt niet in 't gezicht.
En - dit verduisteren? - Neen, deur en vensters dicht!
Wy zijn verlichters, wy, die eigen licht ontstaken,
En die ons licht verdooft, zoekt ieder blind te maken.
Neen, wie daar tegendruischt met onbedachten klap,
M o e t v o o r t n a a r P o n t u s m e i r i n e e u w g e b a l l i n g s c h a p ! -
Wat zegt ge, hebt ge lust? dat vonnis is geslagen;
Dies wacht uw hoofd, mijn vriend: gy zoudt het u beklagen! -

Wel aan, ik kik niet eens, al ware 't in een greb. -
Doch daar ik evenwel zoo'n nood van spreken heb,
Zoo volg ik d' Exbarbier, en zal 't in de aarde smooren:
D e K o n i n g M i d a s h e e f t e e n g o e d p a a r E z e l s o o r e n . -
Zie zoo! nu dek ik 't toe. Dat spreken doet my deugd;
'k Verkocht het voor geen goud, zoo heeft het my verheugd.
Wie Vondels stappen drukt, moog 't lezen en beämen,
Met wie zich 't Hollandsch merk in spraak noch zeden schamen;
Niet, die naar Schillers broos verdraaide schenkels zet,
En 't dwaze voorbeeld volgt voor taal- en redenwet,
Of als de blinde schermt in maand- of letterschriften
Met lafheên voor te staan en spelling na te ziften.
Dien gun ik, zonder wrok, in 't hoekjen van den haard....
Zijn Stouchton voor den disch, en 's avonds...pijp en kaart.

1819 en 1820.

Tweede onderhoud.
aan potius macrinus.

Permittes ipsis expendere Numinibus, quid Couveniat nobis rebusque sit utile nostris.

JUVENALIS.

Macrinus, schrijf dees dag met roode lettren aan,
Die 't vluchtig jaarverloop op de afgelegde baan
Een nieuwen merkpaal stelt en toevoegt aan uw leven.
Thands de offerwijn geplengd, en 't hart om hoog geheven!
Maar bied geen wierook ooit den God wien gy 't ontsteekt
Ten koopprijs, by een beê die 't eerlijk hart weêrspreekt.
Ach! duizend die den wensch dien ze in de borst besluiten,
By 't knielen voor 't altaar niet hoorbaar durven uiten!
Ja, wie zou openlijk bekennen 't geen hy vraagt,
Of, zoo de tong 't verheelt, in 't koestrend hart bejaagt!
Gezondheid, aanzien, ja, en voorspoed hoort men noemen
(En wat zich met dien naam van voorspoed laat verbloemen);
Maar innig brengt de ziel heel andre wenschen voort,
Die 't murmlen in den mond en met den adem smoort.
'Och, of mijn Oudoom haast zijn windpijp toe mocht nijpen!
Och, of ik in zijn geld mijn arm eens lam mocht grijpen!
Och, of op 't weeûwenland, tot spotprijs aangekocht,
Mijn ploegschaar aan een pot vol Guinies stoten mocht!
Och, wou de Hemel haast, bewogen met zijn kwalen,
Mijn ziekelijken Neef genadig tot zich halen,
Van wien ik erven moet! zoo was hy uit zijn leed.
Wat heeft hy aan zijn goed? By my waar 't wel besteed.' -
Van erger spreek ik niet. - 'Och of de prijs der granen
Mocht steigren! 't arm gemeen zich voeden met zijn tranen,
Of hongren! 't Bracht my straks een koets en hofsteê in.

Mijn zolders liggen vol; een koopman zoekt gewin.
Och of...!' Maar neen, genoeg - Met zulk een soort van beden
Betaamt het, in Gods kerk Hem onder 't oog te treden,
Met ernst, boetvaardigheid, en Godsvrees op 't gelaat,
Als heiligde ijdle mom de vloekbaarste euveldaad! -

Kom, andwoord my één ding (ik meen u niet te kwellen):
Met wien toch denkt ge uw God gelijk te mogen stellen? -
'Met wien?' - Wat aarzelt gy, noem iemand. - 'Rechthart dan.' -
Goed, Rechthart ('k ben te vreên,) een braaf, en eerlijk man,
Die weeûw en wees beschermt en voorstaat in hun rechten!
Laat deze 't groote punt waarvan ik spreek, beslechten.
Zegt dezen, 't geen ge in 't hart ten Hemel voor durft slaan.
Help Hemel! roept hy straks, van afschrik aangedaan!
En zal de Hemel-zelf dan ook geen 'h e m e l ' krijten? -
Of waant ge als 't bliksemvuur het eikenbosch doet splijten,
En u en 't huis verschoont waarin gy 't Weêr ontduikt,
Dat de Alverdraagzaamheid steeds strafloos wordt misbruikt?
Wordt, zoo ge, op staande voet niet plettrend neêrgeslagen,
't Verzengde rif niet liet ten afschrik van die 't zagen,
Des Hemels heiligheid onstraflijk aangerand? -
Waarmeê dan kocht gy ze om? voor 't klinkend ingewand
Van 't beursjen dat ge in schaal of kerkzakj' om zult keeren?
Voor de aalmoes van een duit. of afgelegde kleêren?
Of kliekjens, die uw buik in d' overvloed veracht?
Of maagre beendersoep, die 's lichaams bloei verkracht?
Voor wierook? kniegebuig? of 't preevlen van gezangen,
By palmhoutstijve pruik en bibbrend koppenhangen? -

Zie daar eene oude vrouw (ze is Grootmoêr van het kind,)
Die 't pas geboren wicht in d' eersten zwachtel windt,
Of, reeds bedaagde Moei, verlieft op 't minlijk knaapjen!
Zy neemt het uit zijn wieg in 't eerste vroêmoêrsslaapjen,
En kust en troetelt het, en likt het de oogjens uit,
Doedijnt het op haar arm, en drukt de kleene spruit
Aan 't hart. - Nu voert zy 't rond door alle Wareldstaten,
Bespreekt hem Krezus roem en Salomons dukaten.
Een konings dochter moet zijn bruid zijn; maagd met maagd
Moet vechten om zijn liefde en kwijnen onbeklaagd.

Geen voetstap dien hy zet, of 't moet er rozen schieten. -
De Baker laat ik daar en 't geen die uit zal gieten:
Gy, Hemel, hoor haar niet, al bad zy nog zoo drok:
't Is al te dwaas voor ernst, en al te laf voor jok. -

Ga echter, wensch en bid, en vraag den Hemelmachten
Een frisschen ouderdom met onverslenste krachten!
Ik gun het u. Maar ach! een Franschen C u i s i n i e r
Is de Almacht hier te sterk, en spot met zulk een beê. -

'Maar toch, de wensch staat vrij. De Hemel is geduldig,
En, doen we ons best voor ons, Hy is ons ook iets schuldig;
Wy werken, in ons-zelv', voor heel de maatschappy,
En 't weldoen is ook steeds geen bloote huichlary.' -

Daar zijn er zeker, ja, die onbekommerd schenken:
De Hemel geeft het weêr, is alles wat zy denken.
't G o d l o n e u zit er in. H y g e e f t h e t t i e n m a a l w e ê r!
Zoo zet men 't in de bank by onzen lieven Heer.
't Doet intrest, en het is een spierinkj' uit gesmeten,
In 't uitzicht op een zalm, by vaâmen af te meten;
Een Loteryspel waar men inlegt, niet uit plicht,
Op dat de ontbeerbre gift het algemeen verlicht',
Maar op de trekking vlamt van duizend gouden schijven,
En God in 't lot verzoekt om de eigenbaat te stijven.
Verdwaasde! Als moest ge uw God niet danken voor die gift
Die ge uitdeelt, vlamt ge op loon met ongestuime drift!
En Hy (verbeeldt gy 't u?) wien zulke giften honen,
Zou zulk een woekerzucht met wedergaaf belonen?
Neen; deed Hy 't, 't ware een vloek op 't zelfbedoelend leen,
Door tranen nooit geboet, en vruchtloos afgebeên.

Neen stervling, meent ge uw' God zijn zegen af te koopen,
Keer tot den tijd te rug, toen rooven, plondren, stropen,
Vrijmoedig werd gedeeld met kerk en kloosterkluis,
En 't goud de plaats verving van 't Godgezegend kruis;
Altaar en heiligdom van eêl gesteente blonken,
Door 't domste bygeloof uit praalzucht weggeschonken,
Als of de Hemel-zelf by 't glinstrend poppenspel

Vermaak schepte in die buit te deelen met de Hel.
Verkeerde menschenzucht! die 't strijdigst saamvereende,
En 't Hemelsche gezin haar eigen zwakheid leende;
Maar echter met gevoel van Godvrucht begeleid,
Die de Almacht offers bracht naar hart en vatbaarheid,
En mooglijk d' aanblik waard van 't Godlijk mededoogen,
Als 't kind dat met zijn mos, zijn ratel, opgetogen,
Geen grooter giften kent om Grootvaâr aan te biên,
En ze opdringt met een oog dat zuivre zucht laat zien.
Doch wy -? ô Offren wy wat goud noch schatten geven;
Een hart, van zelfzucht vrij; een onbezoedeld leven;
Een ziel, wier zelfgevoel met Jezus samenvliet,
En zonder andren wensch, dan dat Zijn wil geschied'!

1820.

Derde onderhoud.

- - - Vitanda est improba Siren, Desidia; aut quicquid vitâ meliore parasti
Ponendum.

HORATIUS.

Zoo gaat het daaglijks toe! Het klare morgenlicht
Verwijdt de reten van de blinden, eerst zoo dicht,
En dringt het venster in. Wy liggen nog te ronken,
De wijn verwaassemt nog die gistren is gedronken,
En 't klokjen slaat reeds elf. Sta op, mijn vriend, sta op,
Roept één der makkers uit; de Zon staat reeds in top,
De graanoogst brandt op 't veld, het melkvee schuilt in 't lommer.
‘Zoo laat? Karonjes, hei! Waar zijn zy? God verdomm' er!
Hei! zegik, Niemand hier?’ - Nu bruischt degal door 't bloed,
En niet één ezel balkt, maar ('t schijnt) een gantsche stoet.

In 't eind, men is gereed. Men zet zich in zijn boeken.
Nu gaat men op 't papier, op pen en pompstok, vloeken:
Dan is de schacht te slap, te scherp of stomp van punt;
Dan vindt men de inkt te bleek en al te zeer verdund;
Dan wederom zoo taai dat ze in de spleet blijft kleven:
En beter waar 't, gerust, en in zijn bed gebleven.

ô Ongelukkige, die 't daaglijks meerder wordt,
Kent, kent ge u-zelven wel, en weet gy waar 't u schort?
Waar, waarom niet veel eer op lieve moeders schootjen
Een kaauwtjen uit haar mond gevorderd van haar broodtjen,
En aan haar borst gepruild als 't zevenmaandlijk kind? -

'Maar zulke pennen toch! en zulke bocht van int!' -
Wat pruttelt ge, en zoekt stof, uw wrevel uit te braken.
Bedrieg u-zelven niet. Ik hoor de vischkom kraken;
Klop zelf maar op den rand, gy merkt het aan 't geluid:
De scheur zelfs loopt in 't oog, en 't water lekt er uit.
Voorzeker de aard was goed, maar 't haperde aan het harden.
Gy-zelf zijt weeke klei, die weêr herkneed moet worden:
Wel nu dan, straks met lust naar 't pottebakkers rad!

'Maar immers, 'k ben een kind der rijkste van de stad;
By 't geen mijn hartjen lust, gewiegd en opgetogen;
't Ontbreekt my aan geen geld, of aanzien, of vermogen;
Mijn stamhuis is zoo oud als...'t rijk van Jan de Wit;
En wat begeert hy meer, die meê op 't kussen zit?
Zal die zijn kostbaar hoofd met boek of studie breken,
Of, waar men 't vonnis wijst, voor recht en onschuld spreken;
Of 't uitgehongerd volk by 't kermen om zijn brood
Tot tolk en voorspraak zijn in d' algemeenen nood;
Verdrukking en geweld met kracht van reden toomen;
En zien zich 't geen hy doet nog kwalijk afgenomen?
Of, van geheel zijne eeuw vijandig aangeblaft,
Het muffe Christendom, dat toch moet afgeschaft,
Verdedigen, in plaats van 't om te helpen wroeten?
My moet men, by mijn geld, voor zulk een dwaas niet groeten!'

'k Begrijp het: 'k ken u reeds en zie u door en door.

Gy trekt aan 't moedig paard den luien ezel voor.
Doch 't arme beest wenscht zich niets anders, dan zijn knokken
Gesmeerd te voelen en met reuzel overtrokken.
't Misdoet uit domheid, en, onwetend wat het mist,
Versmoort het zich in 't diep, van niemand opgevischt.
Maar gy, hoe voor uw hart een wangedrag verdedigd
Dat, by de menschlijkheid, God en u-zelv' beleedigt?
Wat, zoo gy 't vroeg of laat leert inzien? Welk een spijt!
En hoe de vlijm verduurt van 't tarnend zelfverwijt?
Geef, Hemel! geef tot straf van 't broed der dwingelanden,
Als heerschzuchts helsch vergif hun woelt door de ingewanden,
De Wijsheid in te zien, die 't eens heeft afgestaan;
En, door haar schoon getergd, van wroeging te vergaan!
Geen koopren folterstier, door dubble vlam aan 't gloeien,
Kon zoo afgrijslijk ooit door hart en ooren loeien;
Geen zwaard, aan 't Hofgewelf gehangen aan een draad,
Trof zoo 't bedreigde hoofd by 't purpren throongewaad;
Als wen 't geweten roept, wy gaan, wy gaan te gronde,
En 't knagend wee verheelt voor kroost en huwlijkssponde.

'k Heb somtijds (nog een kind) wel hoofdpijn voorgedaan,
Wanneer ik Ajax pleit, bezwaarlijk half verstaan,
Uitbulken moest voor 't oor der saamgeroepen Magen,
Terwijl mijn vader 't zweet van 't voorhoofd zat te vagen,
Maar echter toegejuicht. Ik deed naar kindren wijs
Wien s c h i j t k o o t liever was dan vlijt- of zedenprijs,
En 't drijven van den tol het hoogste goed op aarde.
Maar gy, gy kent al reeds der dingen dieper waarde,
En wat betame of niet. Gy hebt de school bezocht
Met Grieksch en Perzisch bloed door 't kunstpenceel bewrocht,
Waar strenge onthouding woont, by onverbuigbre zeden;
Gy kent de Samische Y, en 't pad dat ge op moet treden;
En echter snorkt gy voort, bedwelmd van spijs en drank,
Met opgesperden mond, van geest en lichaam krank.
Wat is uw doelwit toch? waar denkt gy 't heen te stieren?
Of meent ge, als 't kleine kind, naar vlinders rond te zwieren,
Onzeker of ge iets grijpt, en waar ge in 't eind belandt?

Vergeefsch, naar raad gezoeht by schrikbren hersenbrand!

Voorkoom de ziekte in tijds, in plaats van 't leed te tergen.
Wat biedt ge, als 't vruchtloos is, uw' lijfarts gouden bergen!
Leert, ongelukkigen, der dingen aart en wit!
Tot welk een eind gy zijt? waarvoor ge een ziel bezit?
Wat orde en samenhang de wareld saam doet kleven? -
Hoe 't al onmerkbaar vloeit om naar één doel te streven? -
Wat geld voor waarde heeft, en waar het goud toe dient?
Wat wensch men voeden mag? - wat vaderland of vriend
Verschuldigd zij of niet? - wat vordring God kan maken?
En - welk een plaats gy houdt in de ordening der zaken? -
Leer dit; en voed geen nijd, zoo ergens overvloed
De kelders, van 't bederf des voorraads, stinken doet,
En de overrijke vrek met onbezonnen sparen
Zijn vleeschkuip voor de goot of de aschbelt blijft bewaren.

‘Maar (zegt hier mogelijk een ruwe Oostindischvaâr,
Met zwartgebrande huid, en kroes of klittig hair)
Ik ben my wijs genoeg, en wil geen Plato wezen,
Of, die zijn kostbren tijd verdoet met boekenlezen,
En preevlende in zich-zelv', maar met een leêge maag,
De woorden weegt en zift, als in een ijlen vlaag.
Te zijn of niet te zijn! wat niet of iet verschelen,
Is dat de moeite waard, zich 's levens vreugd te ontstelen?
Foei, ieder lacht hem uit, en kindren op de straat
Bespotten 't zot geklap en 't uitgebleekt gelaat.’ -

Ach Doctor! 'k ben niet wel. Mijn hart en leden beven,
En alles doet my zeer. Ik vrees, het geldt my 't leven;
O voel mijn pols eens, toe! dus roept men. De arts geeft raad:
Onthouding, vasten, 't bed! Maar naauwlijks vindt men baat,
Of 't is: ‘Een goeden dronk om 't dorstend hart te lesschen!
Wat Xeres, - of een paar van de oude Rhijnwijnflesschen!
'k Wil opstaan.’ - Houd u stil, en stel u-zelv' niet bloot,
Gy zijt nog krank en zwak, en geluw ook. - ‘Geen nood!’ -
Ik bid u, 't kan niet gaan. - ‘Gy-zelf moogt geluw wezen!
Ik heb (verbeelde ik my) de roê niet meer te vreezen;
Mijn voogd is lang reeds dood: neem gy zijn plaats niet in.’ -
Indien 't zoo wezen moet, in Godsnaam! doe uw zin. -
Hy wascht zich, neemt ontbijt, en laat den wijn zich smaken.

Maar, drinkend schiet hem straks de doodskleur op de kaken;
Hy bibbert, en de kelk ontvalt hem uit de hand;
De tanden knetteren. - Gezwind naar 't ledikant! -
Daar ligt hy. Hartshoorngeest wordt zonder vrucht bevonden;
De Doctor schudt het hoofd. De Bidders doen hun ronden,
En de arme kranke wordt in de enge kist gestrekt,
Geschouderd, weggevoerd, en onder 't zand gedekt.

Thands moogt gy-zelf uw hand in d' open boezem steken,
En voelen naar uw hart. - ‘Wat zou my dan gebreken?
'k Ben wel, mijn bloed is kalm, mijn boezem slaat bedaard.’ -
Maar zoo ge eens onverwacht een vollen zak ontwaart,
Of, zoo een lieve meid u vriendlijk aan komt spreken,
Blijft dan dat bloed nog kalm; of voelt gy 't ook ontsteken? -
Een pot met armlijk moes staat aan den kouden haard,
Wat zeemlenbrood daarby - beproef eens hoe gy vaart!
Uw teedre mond is krank, en kan geen beet verslikken.
De stoppels steigren u te berge van 't verschrikken;
De gramschap zet u 't bloed in oproer, als ge iets ziet
Dat met uw grillen strijdt; en 't oog verbergt het niet.
Ja, wat ge of uit of toont, in woorden of gebaren,
Zou zelfs een dolleman voor dolligheid verklaren.

1820.

Vierde onderhoud.
sokrates aan alcibiades.

- E coelo descendit *γν□θι σεαυτόν*.

JUVENALIS.

Ge aanvaardt dan 't Staatsbewind. (Men hou dit slechts voor 't keuvelen
Des Wijsgeers van weleer, wien 't kervelsap deed sneuvelen,
En niemand trekk' 't zich aan!) Maar zeg, op welk een grond?
't Verstand koomt zeker thands voor 't kinhair om den mond,

Vooral wien Perikles tot Leer- en Voedstervader
Gestrekt heeft. Niemand toch bestaat dien Staatsman nader.
Gy weet waar 't spreken voegt, en waar men zwijgen moet.
Maar zeg: als 't woeste volk een oploop krijgt in 't bloed;
En dol aan 't woelen slaat, en gy het aan wilt spreken -?
't Ontzag voor deze uw hand zal 't heesch geraas wel breken
En stilte maken, maar - wat drommel dan gezegd?
'Atheners, dat 's niet wel, gy doet, gy handelt slecht;
Zoo, zoo behoort het.' - Braaf! gy hebt de gaaf verkregen
Van op een juiste schaal het goed en 't kwaad te wegen;
Ge erkent het rechte straks, hoe mislijk krom het lijk'
En hoe de winkelhaak uit de echte strekking wijk',
En weet met zekerheid het onrecht af te wijzen.
Doch waarom, fraai voor 't oog, van 't eerste morgenrijzen
Het wuft gepeupel dan zoo drok gekwispelstaart,
En 't geldtjen niet veeleer voor medicijn bespaard
Om u het hersenvat te zuivren van zijn grillen? -
Waar stelt ge uw heil toch in? In 't dartle schatverspillen;
Wel eten, en 't gemak te smaken, zacht en zoet.
En dit is 't voorwerp dan, dat ons regeeren moet?
Kom, vragen we elke Best! gy zult niets anders hooren. -
Of, zijt ge uit beter bloed, uit ouder stam geboren? -
Het zij zoo; roem er op, en teffens op uw schoon;
Maar sprei voor 't oog des volks dan ook iets meer ten toon,
En wees geen morsig wijf in havelooze lompen
Gelijk, wanneer ze een boer met woorden tracht te mompen.
Doch, niemand stelt belang in 't pakjen dat hy torscht;
De zak op 's buurmans rug wordt vlijtiger doorvorscht. -

Gy kent Vectidius? - 'Wien meent gy? - D' ouden slover:
Zijne akkers vliegt geen kraai in eenen etmaal over. -
Ja, 'k ken hem, 't is een vrek, een schandvlek waar hy gaat,
Die somtijds 't dorre hout loopt sprokklen langs de straat,
Zijn uiens by zijn brood zou siddren af te schillen;
Nooit drop in 't bierglas giet uit vrees van iets te spillen;
En als hy tot een feest zich-zelv' eens recht onthaalt,
Bedorven edik drinkt, op 't muffe vat verschaald.'

Maar wordt er als ge u-zelv' in 't koestren van uw leden

Te goed doet, nooit gesmaald op uw verwijfde zeden,
Uw uitgeploken kin, en 't riekend naaglennat,
Waarmeê ge uw lichaam wascht, uw kleêren overspat?
En...Doch verbergen wy wat schandlijk waar te ontbloten!

Zoo worden er in 't rond steeds pijlen afgeschoten;
Wy doen 't, en lijden 't, en geen stervling loopt er vrij;
En dit is 't eindloos lot in alle Maatschappy.
Ja, elk geeft andren stof, en kwijnt aan eigen kwalen,
Al dekt men ze onder 't goud waarmeê de kleeders pralen.
Maak andren, zoo gy kunt, maak ook u-zelv' wat wijs! -

'Doch kan ik trefloos zijn voor lof en eereprijs?' -
Als 't geld u 't hart vervoert, de lust u meê kan sleepen,
De woekerzucht of 't spel in banden houdt benepen,
Zoo sluit uw kittlig oor voor 't ijdle lofgekrijt;
Maar ken u-zelven recht, en 't weinig dat gy zijt.

1820.

Vijfde onderhoud.
aan an néus corrutus.

Quisnam igitur liber? Sapiens sibique imperiosus,
Quem neque paupertas, neque mors, neque vincula terrent.
Responsare cupidinibus, contemnere honores
Fortis; et in se ipso totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per leve morari;
In quem manca ruit semper fortuna. Potesne
Ex his ut proprium quid notare? -

HORATIUS.

Dat 's Dichterlijke trant, en 't doet de verzen klemmen,
Wanneer men d' adem wenscht van honderd koopren stemmen,
Of duizend monden, elk als klokken van metaal;
Het zij men Helden voert in oorlogs zegepraal,

Of Vorsten van den throon hun rampen uit doet brommen,
In zwellend maatgeluid ten schouwburg opgeklommen.

‘Maar wat beduidt dit hier? wat soort van Ilias?
Waar koomt zoo'n honderdtal van longen by te pas?
Op zulk een weitschen toon mag Prognes vleeschpot koken,
Of Titus voor den Moor 't afgrijslijk wraakvuur stoken;
Gy hoeft dien blaasbalg niet by 't roeren van uw brij,
Noch kraait uw gorgel heesch uit enkle pralery.
Gy leerde in sluwe boert een goêlijk versjen lispen,
Niet, dondrend uit de lucht verdorven zeden gispen.
Geloof my, blijf daar by, laat Tereus tafel daar,
En zit met burgers aan; dit valt niet half zoo zwaar.

Het is mijn oogmerk niet, met leêge waterbellen
Of windig woordgezwets mijn blaadtjen toe te stellen.
Wy spreken onder ons. De zangdrift die my port,
Vloeit uit een boezem voert, die u geopend wordt;
En 't is me een lust, mijn Vriend, mijn Meester! blijk te geven
Van 't hart dat slechts door u de waarde kent van 't leven.
(Doortast het, gy die 't merk der zuivre eenvoudigheid
Van de overpleistering der vleitaal onderscheidt!)
Dit vormt my in de borst, van dit gevoel doordrongen,
Den Dichterlijken wensch van honderd koopren longen,
Om heel mijn ziel op eens, en 't innigst van haar zucht,
In volle kracht van taal te ontlasten in de lucht.

Van toen ik 't eerst als kind, de kinderrok ontwassen,
't Omboorde jonglingskleed aan 't slanke lijf mocht passen;
De ratel en de trom beschimmelde in een hoek,
Daar 't hart naar hooger trok dan taart of krentenkoek,
En 't oog in 't flaauw verschiet van 't aangevangen leven,
Den doolhof werd gewaar, gevaarlijk in te streven,
Genoot ik reeds uw zorg en opzicht; en ge ontfingt
Mijn zwakheid met dat oog dat nier en merg doordringt.
Onmerkbaar deed me uw les en deugd en waarheid kennen,
En wist me aan 't heilzaam juk van zede en plicht te wennen,
En kneedde als met de hand het jeugdige gemoed,
Gelijk een Sokrates, van wijsheidsdaauw doorvoed.

Steeds hebben we al den dag in onderwijs gesleten,
En de avond met elkaâr by 't matige avondeten
In zedig onderhoud en hartlijk gulle boert;
Als had een zelfde star ons noodlot saamgesnoerd.
Het zij ons 's hemels Waag, met beider ademhalen,
Dat lot had toegedeeld met altijd effen schalen,
Of, 't Tweelingteeken, ons verbroedrend, elks planeet
(Getemperd wederzijds) op beide heerschen deed.

Oneindig is 't verschot van menschen en manieren.
Een ieder heeft zijn wil. Door land en zee te zwieren,
Om eigen landvrucht te verwisslen voor muskaat
En gember, waar de zon haar morgenkoets verlaat,
Is echte Koopmanszucht. Een' ander lust het jagen.
Dien, aan een dobbelsteen zijn eer en goed te wagen.
Een' vierde, 't luie lijf te mesten als een koe.
Weêr andren trekt de lust naar kroeg of mothuis toe.
Maar als de boze jicht de knokkels door koomt knagen,
En 't uitgedord gebeent' geen lichaam meer kan dragen,
Beklaagt men 't nachtgebraak en d'ingezwolgen damp, -
En 't ras vervlogen zoet by de ongeneesbre ramp. -
Uw lust is 't, nacht en dag, in uitgelezen bladeren
De schatten van Kleanth (zijn wijsheid) op te gaderen;
Die stort ge in 't oor der jeugd by volle stroomen uit.
Hier zoek' men wat de plicht des levens in zich sluit!
Hier, wat in 't sterven troost by frissche of stramme leden! -

'Ja, morgen.' - Morgen? Neen, dat m o r g e n wordt weêr h e d e n .
'Slechts uitstel van een dag, hoe weinig ligt daaraan!' -
Wat gistren m o r g e n was, is heden reeds vergaan;
En kan u de eene dag een uur van d' andren borgen?
Dat morgen, dat niet is, wordt mooglijk nooit tot morgen.
Met morgen, morgen, wordt ons leven telkens min;
Geen achterst wagenrad haalt ooit de voorsten in.

'Maar Vrijheid! - 'k Wil volstrektmijn eigen meester blijven;
Betwist dat recht my niet. Ik laat my zoo niet drijven.
Elk burger van den Staat is thands zijn eigen heer,
En de oude tyranny der Vorsten geldt niet meer. -

Nu, Vrijheid, Vrijheid, ja; de leus van onze dagen!
Maar welke Vrijheid, zeg! - Van schelden? lastren? jagen?
Maar geld betalen om van d' arbeid van zijn hand
Te mogen leven naar behoefte, staat, of stand?
De nijverheid en vlijt te kneevlen en te kwellen,
En vuige ledigheid van lasten vrij te stellen?
Of d' Adel, gift van God, te ontzeetlen, God ten hoon,
En laffen Koopmansgeest te tillen op den throon?
By 't schreeuwendst onverstand eens Staatsmans rol te spelen,
En de onbedachte klaauw in toomen en gareelen
Te slaan, om ze aan den Vorst te ontwringen? Meent men dit? -
Neen, weg met Vrijheid dan, en wee die haar bezit! -

Hoor toe, en zonder drift of heimlijk tegensportelen!
Om d'oude-wijvenklap van uit uw hart te ontwortelen:
De Vrijheid brengt niet meê dat ge u verroekeloost,
U-zelv' rampzalig maakt en uw onnoozel kroost;
Uw Vaderland beroert, of in den grond helpt boren;
Of in 't volmaaktst c o n c e r t uw d i s s o n a n s doet hooren.
De reden leert het u, en stort u in 't gemoed:
‘Dat staat geen stervling vrij, het geen hy kwalijk doet.’
Natuur en Volkenrecht erkent die zelfde wetten,
Die dommen moedwil, daar hy toegrijpt, palen zetten.
Wat dient ge ons heulsap toe, onwetend van de maat?
Brengt dat Geneeskunst meê, dat ze iemand moorden laat?
De boer op klompen, die geen star weet te onderkennen,
Wil stuurman zijn van 't schip. Ga, loop uw ploegpaard mennen,
Roept ieder, en met recht. - Vraag eerst u-zelven af,
Of ge op uw beenen staat, en graan erkent uit kaf,
En 't valsch verguldsel weet van 't klinkklaar goud te scheiden;
Waar d o e n of l a t e n voegt, en 't recht verschil van beiden;
Of ge in uw wenschen kalm, gematigd, eerbaar zijt;
Voor andren weldoend, mild, ter rechter maat en tijd;
Een goudstuk ziende in 't slijk, voorby gaat zonder bukken,
En naar geen winst meer kwijlt die andren voor u plukken?

Zegt, zegt ge in waarheid, ja, dus ben ik, onverbloemd;
Met recht dan wordt ge en w i j s en tevens v r i j geroemd.
Maar hebt ge in aard en deeg uw broedren steeds geleken,

En d' ouden slangenhuid niet gantsch van 't lijf gestreken,
Terwijl ge ons wel voor 't oog het gladde voorhoofd toont,
Maar de onverschalkte vos nog in uw boezem woont;
Ik haal mijn lijn weêr in: gy kunt geen vin verrekken,
Of 't is die wijs-, die braaf-, die waardigheid bevlekken.
Geen kunst, geen vlijt, geen beê, geen offer werkt dat uit,
Dat dwaasheid zelfs één aas van wijsheid in zich sluit':
Daar is geen mengen aan. - Een plompe en scheeve kinkel
Maakt nooit een goeden p a s in 't Aarleveensch gehinkel. -

'Ja, (zegt ge,) ik ben toch vrij.' - Waar haalt gy dit van daan?
Van zoo veel zaken slaaf, en machtloos u te ontslaan!
Of meent ge, 't is geen slaaf, dan die de zweepsnoerslagen
Eens planters over zee op 't naakte lijf doet dragen? -
'Hei, jongen, haal my hier den borstel eens. Gezwind! -
Wat talmt ge, hondsvod?' - Ho! daar hebt gy 't reeds, mijn vrind!
Geen mensch beveelt u, en gy vreest geen klap om de ooren,
Maar binnen schuilt de heer die zich zoo zacht laat hooren:
W a t t a l m t g e , h o n d s v o d ! En gy dient hem zoo gereed,
Als de arme jongen die uw scheldwoord dra vergeet.

't Is ochtend, en gy ligt te lui'ren of te slapen.
O p ! zegt Gewinzucht, o p ! - Gy andwoordt met te gapen.
O p ! zegt zy. - ''k Kan nog niet!' - O p , z e g i k ! - ''t Is nog vroeg;
Wat doe ik op, zoo dra?' -'t Is altijd laat genoeg,
Waar winst te doen is. Ga, laad stokvisch, peper, garen,
Thee, koffy. Denk, elk uur bezwaart de koopmanswaren
Met pakhuishuur en rent' van 't uitgschoten geld,
En 't is een dag verlies, één half uur uitgesteld.
Schrijf wissels, zet iets om, (en kunt gy 't, s a u f de wetten,)
Tracht iemand hier of daar een klakjen aan te zetten. -
'Bedriegen meent ge? foei! dat lijdt de Hemel niet.' -
De Hemel! domkop, ja, of die zoo naauwtjens ziet!
Wel! die zich juist zoo streng aan 's Hemels wet wou binden,
Zou dra in brood en zout een soobre maaltijd vinden.

Nu flux 't ontbijt aan kant! aan 't laden en ontlaân,
En reeds neemt ge in beraad om zelf op reis te gaan.
Gelukkig, zijt gy week, en 't zou u weinig vlijen,

Op 't zwartgepikte hout de golven te berijen.
Maar echter, zaagt ge kans om 't reeds verkregen goed,
Met vlijtig winstgenot nog zedig aangevoed,
In eens tot zes- of tien- of meermaal te verdobbelen;
Ik zag u welgemoed op wind en water hobbelen.

Neen, smaak uw leven, smaak uw welvaart. 's Levens dag
Behoort ons langer niet dan 't leven duren mag.
Haast zijt ge stof en asch. Hou, stervling, dit voor oogen.
Elk oogenblik vliegt heen; ik spreek, en 't is vervlogen.

Wat doet gy? Hinkende op twee beenen, streeft gy door!
Bepaal u, doe een keus, en zoek een zeker spoor;
En zeg niet, zoo ge al eens uw meester dorst weêrstreven,
Ik brak mijn kluisters door, en weet my-zelv' te leven.
Schoon 't worstlen hier of daar een schakel breken deê,
In 't loopen sleept de hond zijn lange ketting meê.

Hoor Davus, 'k maak een eind aan al die minkwellaadje,
(Zoo spreekt Cherestratus op de oude schouwstellaadje,
Terwijl hy mijmrend op zijn nagels knaauwt.) Ik wil
Mijn braaf geslacht niet meer door elken nieuwen gril
Tot spot en schande zijn, en 't erfgoed van mijn vaderen
Verkwisten om een hoer die 't bloed my zuigt uit de aderen!
'k Heb thands den walg daarvan, en ben haar luimen moê. -
‘Gy hebt gelijk, mijn Heer! daar sla de zegen toe!’ -
Maar, Davus, zou 't haar niet in 't hart gevoelig spijten? -
‘Ai wat! zy zal er vast geen enkle traan om krijten.
Gy, aarzel slechts niet meêr, maar hou u sterk en stijf,
Dat, mooglijk, eer gy 't denkt, de bui niet overdrijv',
Om dan, waneeer de feeks u weêr in 't net wil sleuren,
Te zeggen: Evenwel, ik kan ze niet zien treuren;
Zy roept my zelv weêrom; dit kan my niet van 'thart.’ -
‘Ook dan nog blijft hy weg, die recht genezen werd.’ -

Zie daar den rechten man, dien wijzen, dien wy zoeken.
Hy zit in 't roedtjen niet, den tabbert, noch de boeken.
En even weinig in den schampren Wijsgeerslach,
Of hoogen Godspraaktoon van Pauslijk waangezag,

Die thands geen Kerkvoogd meer, maar ieder die 't durft wagen,
Zich eigent. - Of misschien (dit dien ik nog te vragen,)
Zon die zijn meester zijn, die vleier van 't Gemeen,
Wien ampt- of eerzucht drijft door duizend smaadlijkheên;
Die steeds van vrijheid zwetst, om 't juk hun op te dringen,
En zoete toontjens piept, om eens den bas te zingen? -
Ga, doe uw best en heersch; vul elk het hoofd met wind;
Licht dat gy 't doel bereikt, dat gy zoo heerlijk vindt.
Gewis, 't is schoon, 't is grootsch, het Volk wat wijs te maken,
(Dat 's wijzer zijn dan zy,) om tot zijn wit te raken.
Maar zie -! Een nieuwe Leer wordt mode door het land;
Men zweert de waarheid af, en 't onvervalscht verstand.
Nu leert ge, en vindt het fraai, van nieuwe p o s t u l a t e n
En s u b - e n o b j e c t i e f in 't wilde meê te praten.
Een nieuwe Zedeleer, en Staats- en Volkerrecht,
Op vijandschap gegrond en tweespalt, nooit geslecht,
En Eerdienst, van U-zelv, in plaats van Godsvereering,
Wordt meester van uw hart met de algemeene leering,
En 't Filozofengraauw, het domst dat ooit bestond,
Legt u, by d' ouden boei, den muilband om den mond.

ô Wijsheid! geeft ge een recht; voor 't minst, 't is vrij te denken.
Maar wie, in 't denken-zelf, hangt aan geens anders wenken?
Wie durft het ongezwenkt, en 't uiten; of heeft moed,
Vertrapte waarheid te bezeeglen met zijn bloed?

1820.

* * *

Non patitur tenerum mens Numine firma pudorem.

PAULINUS ad Auson.

Neen, 't valt zoo moeilijk niet, den valschen grond te ontbloten
Dier wijsheid die sints kort haar wortel heeft geschoten;
Maar ach! wat baat of rede, of de onweêrstaanbre kracht

Van 't innig zelfgevoel by voor- en nageslacht!
Spreek, Christen! toon den God in wien wy zijn en leven;
Doe de aangegrepen borst van de overtuiging beven;
Roep heel ons aanzijn, en 't bewust zijn onzer ziel,
't Hertrachten naar den stand, waar 't eenmaal uit verviel,
't Bedwelmd besef van goed in 't midden onzer rampen,
't Zich-zelf weêrstrevend hart, gedoemd tot eindloos kampen,
De worstling van het licht met ondoordringbre mist,
De dwaasheid van 't verstand, dat eeuwig valsch beslist,
Verbeelding nevels borgt om waarheên op te gronden,
En Waarheid-zelv misbruikt tot valsche lastervonden,
In schijn het wezen stelt, en 't wezen-zelf versmaadt,
En door 't onmachtig stof den geest beheerschen laat;
Ons zelfvergoden by 't vertwijflen aan ons-zelven
In 't slingren van een lot waarin wy vruchtloos delven;
't Ontzag voor alles, by vermeetlen trots gevoed;
Verharding in 't vergrijp, by wroeging van 't gemoed; -
Roep, roep dat alles tot getuige van die waarheid,
Die 't hart als overstelpt door onmiskenbre klaarheid:
Een God, waarachtig God, geen menschlijk hersenbeeld,
Waarmeê 't verwaten slib als met zijn minder speelt,
En zelf zich meester stelt van eigen lotsbestemming;
Vrijmachtig, onbeperkt, en zonder bandbeklemming;
De volle afhanklijkheid des schepsels van diens wil;
't Heelal op één Zijn wenk zich wentlende om zijn spil;
't Verval des schepsels, van Zijn invloed afgeweken,
't Geen de ordning van dat Al noodwendig moest verbreken,
En 't weêrherstellen door hereening met dien God,
Die zelf zich overgaf, ten zoen van 't menschlijk lot.
Hereening! door een hart, geloovig, hopend, blakend
In Godgeheiligd vuur, en eigen zucht verzakend.
Ja, kwijt, bevlijtig u, en hou uw hand niet af,
Of Hy die de oogst gebiedt, één zaadtjen wortling gaf!
Ach, mocht het! maar helaas, uw ijver gaat verloren,
De vonken die hy spreidt, verduistren en versmooren.
't Is thands geen wijsgeer slechts, geen wrevele ongodist
Die 't Euangelie haat en God den throon betwist,
In 't graf zijn hoop bepaalt, of de Almacht aan durft grimmen
Om zelf, Heur kracht den trots, den hemel in te klimmen;

't Is geen verwerpling, 't is geen onverlaat alleen
Die met zijn zaligheid den spot drijft. Neen, ô neen;
Ook hy, wien 't hart zich eens met Christentroost vervulde,
Die Jezus als zijn God, zijn Hoofd, zijn Heiland huldde,
En machtloosheid en schuld erkende vroeg en spâ,
Zwijgt by dien wanleer thands of baauwt hem schandlijk na.
't Geschreeuw eens dollen hoops heeft met triomf te blazen
De hersens overwelmd. De zelfvermeten dwazen
Beschikken, wijd en zijd, van klinkende eer en lof,
En wie vrijmoedig denkt, vertreden ze in het stof.
Ach, 't streelt het zwakke hart, verlicht en wijs te heeten
By mannen, heinde en verr' ten rechterstoel gezeten,
En wien geheel onze eeuw het nagalmt: W i j s ! V e r l i c h t !
En vreeslijk treft de smaad als ze eens den moed ontwricht.
Dus! leert men zich zijn God, zijne overtuiging schamen.
Men zucht, men hoort, men zwijgt, en siddrend zegt men A m e n .

Rampzaalgen, weegt dan iets den Heiland op, wiens bloed
U heiligde? - Is die roem een zoo begeerlijk goed,
Zoo blinden u als blind verheffen in hun midden,
Om d'afgod van hun ziel afvallig aan te bidden?
En moet de waarheid zich verworgen in uw borst,
Uit lage menschenvrees of dolle gloriedorst?

Gewis, de afgrijslijkste der menschelijke banden,
Is schaamte in wel te doen. Zy klemt in de ingewanden;
En, vijandin van God, van deugd, waarachtige eer,
Laat ze in 't bekropen hart geen spoor van vrijheid meer.
Zy rooft der deugd den moed, en vormt ons laffe slaven
Die blindlings om den as der groote molen draven
En, naar het zweepkoord klapt nu hollen dan weêr staan.
Zoo trotscht men de Almacht eer dan d' algemeenen waan!
Wat gruwlen, ooit in 't hart des stervlings opgeschoten,
Heeft ze in hun wasdom niet gekoesterd en begoten,
Of welke uitsporigheên tot wetten ingesteld!
Wat plichten niet verkracht! wat helden neêrgeveld!
Wat krijgsman, waar zy spreekt, zal 't lemmer niet ontbloten
Om broeder, makker, vriend, verwoed door 't hart te stooten,
In weêrwil van Natuur, en zelfs zijn eigen hart?

Wie heeft, met schittrende eer, beruchte schand verward?
Wie de Echt ten spel gemaakt, de heiligste aller snoeren
Verwijderd? ouders-zelf hun kindren doen vervoeren?
Wie schraap- en spilzucht, of wie zwelgzucht op den throon
Geheven, dan dit spook? - Ook zelf 't aandoenlijk schoon
Der kunne ontzag zich niet haar 't offer op te dragen
Van blos, van lijfsgestalte, en wat haar deed behagen.
Ja, zelfs de hoop der sponde in 't zegenrijkst verschiet
Ging, prooi diens Molochs, in zijn gloeiende arm te niet.

Doch weinig was dit al. Op griffioenen pennen
Gesteigerd, God om hoog in 't aanzicht aan te schennen
Bleef oovrig. - 't Kwam zoo verr', de gruwel is vervuld.
Gy, Christnen ('t is uw lot) verbeidt, en, moet gy 't, duldt!
Maar wee, wie Jezus hier voor 't menschdom half belijden,
En Gods vrijmachtig recht in spijt van 't hart bestrijden!
Wie waarheid onderdrukke uit laffe veinzery,
De Christen, Hy-alleen, de Christen weet zich v r i j .

1820.

Zesde onderhoud.[*]
aan cezius bassus.

Ut locuples moriaris, egenti vivere fato?

JUVENALIS.

Dreef u de Winter reeds in 't hoekjen van den haard,
En is uw fiksche lier tot nieuwen zang gesnaard,
Gy, wiens verheven kunst den oorsprong aller dingen
Met d' onvervalschten toon der Oudheid wist te zingen,
En dan, op teedrer wijz' den zachten liefdebrand
Te stoken? - 'k Adem hier aan 't laauw Ligustisch strand,
Daar 't wintert, en de ree', met klippen breed omtogen,
De kust te rug dringt, tot een halven kring verbogen:
Want Lunaas haven is zijn kennis overwaard!
Dit leert de Dichter ons, die kuif en paauwenstaart

[* De Dichter gaf reeds in de Nieuwe Dichtschakeering II, 189-206, by wege van Proeve, eene navolging van de Eerste en Zesde Satire van den oorspronklijken Hekeldichter in het licht. De latere uitgaaf van geheel het Zestal onder een afzonderlijken titel, verschilt van de Proeve door slechts zeer enkele verbeteringen en inlasschingen. Alleen de Aanhef, v. 1-20, luidt in de vroegere bewerking t.a.p. bl. 201, 202, aldus (v. 1-16.)

Het wintert hier aan zee op 't laauw Ligurisch strand,
Waar de oever zich in 't breed bebolwerkt met een rand
Van klippen, en de ree' zich inwaarts houdt gebogen,
Van buiten met de bocht der halve maan omtogen:
De plaats, door Ennius met zoo veel lofs gedacht,
Wanneer hy, uit Homeer, zijn vijfde nieuwe vacht
Had aangeschud, van paauw tot Dichter uitgeslapen.
Hier leef ik, kommerloos hoe 't om my staat geschapen,
En acht op praatjens noch op d' invloed van het weêr.
Mijns buurmans rijker grond raakt deze zorg veel meer;
En, moge al 't slecht geboeft' zijn geld by schepels tellen,
My lust niet, me om iets meer in d'ouden dag te kwellen,
Of 't eens gewone vet te ontsparen aan mijn pot,
En spinde of kelderdeur te zeeglen over 't slot.
Een ander volg' zijn hoofd: Geen tweeling zoo eendrachtig,
Of aart en smaak verschilt, en toont zich eigenmachtig!]

In vroeger dut verloor, waarvan hy uitgeslapen
Weêr optrad als Homeer, tot Quintus omgeschapen.
Hier leef ik, onbezorgd, wat ieder praat getroost,
Alschoon ook 't vee wat lijdt van 't hevig buldrend Oost,
En 't hoekjen lands aan 't mijne een beter oogst mocht spellen.
Verrijk' zich de armer vrij, het zal mijn ziel niet kwellen,
En maakt my 't hair niet grijs, het buigend hoofd niet kaal,
Noch 'k kurk de wijnfles dicht na ieder avondmaal.
Een ieder hou' zijn wijs. Geen tweeling zult gy toonen,
Waarin de zelfde zucht, de zelfde geest zal wonen.
Ik ken, die eens in 't jaar by kool of vetsalaad
Wat eek en oly in een bierglas halen gaat,
En dan den peper, als een heiligdom versloten,
Te voorschijn brengt voor 't oog van huis- en dischgenooten.
Een ander eet zijn goed grootmoedig als een vorst,
Met graâge tanden op, en - knabbelt aan een korst;
Ik, meen het mijne te gebruiken. 'k Zeg, g e b r u i k e n !
Maar 'k laat mijn dienstboôn juist aan geen patrijzen ruiken,
Noch voer my met forel en echte schilpadssoep:
'k Wil overvloed, naar stand, en middlen, en beroep.
Verteer uw jaarlijksche oogst, en wat uw zolders vatten!
Waarom niet? Ploeg op nieuw, daar groeien andre schatten.
Ja, eischt de plicht iets meer, by voorbeeld, zoo ge een vrind
Verongelijkt door 't lot, behoeftig wedervindt,
Die naakt en bloot op 't strand ontkomen aan de golven,
Zijn schip, zijn schat, zijn hoop, in d'afgrond zag bedolven;
Spring by, en steek als dan van d' akker-zelv' iets af,
En red hem, zoo gy 't kunt, van nood en bedelstaf.

Doch, zal dan de Erfgenaam die mildheid niet misduien?
Licht laat hy na uw dood een klok te minder luien.
Licht gaf hy u in 't graf een slechte vuren kist,
Een bidder minder by uw lijksleep, zoo hy 't wist. -
‘Foei! zoo zijn kostlijk goed te mindren voor zijn sterven!
Dat is, wat naam men 't geef, bestelen van zijne Erven.
Dat koomt van 't nieuwe licht, den nieuwen leer van Kant,
Die d' appelsuiker ons ook invoerde in het land,
En vreemden zond om 't brood uit onzen mond te nemen.’
Dit zal men als gy sterft, nog lange jaren temen.

Maar luister, Erfgenaam; een woordtjen onder ons!
Gy hoort dat buldren wel, dat grof-geschutgebons?
't Is vast een zegepraal, of 't zal er vast een worden. -
Op Frankrijk? - Licht, op een der nieuwe Tartarhorden,
Korts onze vrienden, maar nu vijand (zoo als 't gaat)
Naar 't haantjen op de spits van Londens koopbeurs staat:
Hoe 't zij; dit kost gewis weêr Hollandsche armen, beenen,
En kinders die de dood van Ouderen beweenen.
Wat dunkt u, zoo ik eens een wees- of armgesticht,
Of invalidenhuis, voor 't geld had opgericht
Dat ge al te weinig vindt? of jaarlijksche eereprijzen
Aan 't Instituut bestemde om Dichtren toe te wijzen? -
Bevalt het u? spreek op! wat zegt gy? - 'Niet te breed.' -
Of, acht ge 't goede geld daar kwalijk aan besteed,
Mijn akker is besteld, en, heb ik Oom noch Tante,
Noch Neef of Nichtjen meer, noch peetkind noch genante,
Liet Grootvaârs Grootvaâr zelfs geen achterkleinkind na,
Aan wien ik, wel geteld, in 't twintigst lid besta,
Ik zal in Moffrika nog wel een Vetter vinden
(My aangewaaid hoe 't wil) om 't boêltjen saam te binden
Zoo groot of klein het zij; en daarmeê, Goede nacht! -
'Een Duitsche Vetter, hoe! en buiten uw geslacht?' -
De man stamt zekerlijk met my uit eenen Vader,
De een brengt zijn reekning aan dien stamheer wel wat nader,
Doch elk mist schakels uit de keten, meer of min:
En, wat het goed betreft, daar stel ik weinig in. -
Maar gy, op welken grond betoont gy u te onvreden?
Wat eigent ge u mijn rok eer ik my uit ga kleeden?
't Is immers loutre winst, wat ik u achterlaat;
Begeert gy ze al of niet? verklaar u, kameraad:
Fortuin geeft wat zy wil, het zij men lache of grijne. -
'Het goed is evenwel verminderd' - 't Was het mijne.
My is 't verminderd, ja, maar u, de volle som.
Wat weg is, raakt u niet; zie daar niet eens naar om,
Noch vraag zelfs waar het bleef! Laat de oude spreukjens varen,
Deren tehoort aan 'tgoed; vermeerdren heet bewaren.
Men teert van de in komst wel, maar niet van 'tvolbezit.
'Hoe veel is 't saldo dan? -
Kom, jongen, vleesch aan 't spit!

Kom, dubbel opgedischt! Ik laat my niet beschimpen.
Zou ik me, om zulk een vrek in spijs en drank bekrimpen,
En eten varkenszwoort met brandenetelmoes,
(Eer maakte ik 't na mijn dood ten erfschap aan de poes!)
Op dat zich de achterneef van die my dit durft vragen
Met ganzenlever mest', in koetsen rond laat dragen,
En, mooglijk, tot op 't bed der Eerste Jonkvrouw till';
Ik uitteere, en zijn buik van enkle vetheid drill'?
Voor al niet! 'k wil het mijne (en op mijn wijs) genieten,
Al zou van al den bras geen stuiver overschieten.

Verkoop uw ziel om winst, en doe u-zelv' te kort;
Wroet, zamel, schraap, leg op, dat ge eens de rijkste wordt!
Verdubbel 't boêltjen dan, tot tien- en twintigmalen!
Aan 't woekren is geen eind, begeerte kent geen palen.
Die meer bezitten kan, is in zijn oog nog arm:
Chrysippus k o r e n h o o p vindt nooit zijn laatsten term.

1819 en 1820.

Spieghels hartspiegel.

H.L. Spieghels hartspiegel,
In nieuwer Taal en Dichtmaat overgebracht.

Eerste zang.

Ontfonk, ô God, mijn geest, is 't in Uw welbehagen
Dat ik dit werk aanvaard'! - Mijn kroost zij 't opgedragen
En stichte 't! - Maar ook gy, ô Lezer, wie gy zijt,
Het worde u heilzaam, nu, of in een later tijd;
En vindt hier iemand maat of taalgebruik te wraken,
't Zij hem ten spoorslag tot een hooger Kunstvolmaken.
Hy die me een misgreep toont, het zij in rede of leer,
My zal hy welkom zijn, die Waarheid slechts begeer.
Ik stel mijn Dichttafreel voor elks berisping open;
Geen spotter zal my, maar zich-zelven, hoon beloopen:
'k Misgun 't zijn plaagzucht niet, zoo dit hem vreugde doet,
Doch liever wenschte ik vreugd uit recht waarachtig goed.
Hier strekt dees spiegel toe, my-zelv' ten nutt' geschreven,
Maar die ook andren 't nut dat ik my wensch, moog geven.
'k Zoek heil; en, in ons hart; maar 'k hoop, naar 't Godlijk woord:
Bedrieg ik my, 't zij door die Waarheid kent, verstoord! -
Verachters zoeken hier geen voorwerp! Hun versmaden
Gaat my niet aan: ik zoek geene eer met deze bladen;
'k Verlang hier slechts een met zich-zelv' eenstemmig mensch,
Die ziet het geen ik zie, en wenscht het geen ik wensch.
Dan ach! hoe zeldzaam is zoo iemand uit te vinden!
Waar, eensgestemdheid by meest eensgezinde vrinden!
Verachting, opspraak, spijt, verwacht ik; anders niet.
Wat is Boëtius, wat Socrates geschied?

Wat andren die naar 't hart de waarheid vrij beleden?
Of hadden zy geen oor voor smaad en bitse reden?
Ziet iemand dwaling, zwakte, en dwarling in mijn werk,
'k Erken ze ook, en belij', dat ik ze zelf bemerk.
'k Ben mensch en feilbaar, en wat zou ik des verschooning
Begeeren? Even min als iemands lofbeloning.
Wat is der wareld lof! Slechts waarheid is mijn doel,
In die te zoeken vindt mijn boezem lustgevoel.
Dit trok mijn schrijflust aan, en gaf ze kracht en sporen;
Maar zij gelijke zucht by die mijn zangen hooren,
En, zoo ik fale of vall', 't zij deernis en geen hoon
Die me om mijn mistred treff'. Ik vraag geen ander loon.
'k Weet, dat bedrog en list den aart der Batavieren
Verdrongen, en 't g o e d r o n d in reednen en manieren;
Doch peilen wy ons hart, waar lust en rust aan hangt.
Dees wensch bestiert mijn pen; en die 't met my verlangt,
(Hy schuile of hier of daar, en in wat staat op aarde,)
Hem diene 't als my-zelv', bezit het zoo veel waarde,
Indien hy kennis lieft, en, aan geen waan verkleefd,
De waarheid hooger acht dan al wat aanzien geeft,
In geen geheimnis duikt om dieper na te wroeten
Dan 't geen ons heilzaam is en wy begrijpen moeten,
De kerktwist schuwt, en, op den grondslag sterk en stijf,
Voor ruwen doornebosch den vredigen olijf
En vijg en wijnstok kiest, en liever vrij wil leven
Dan in 't verward gewoel tot hoogen stand verheven.
Ach, wist ik in dees tijd van tweedracht zulk een man,
Die waarheid vasthoudt maar ook dwaling dulden kan,
De zeldzaamheid erkent van die hier vinden mogen
Wien 't menschlijk onverstand de tranen perst uit de oogen,
Maar die op dwaasheid met een lach van deernis ziet,
En in de kwelling rust voor 't zuiver hart geniet!
Mijne oude echtduitsche pen zoekt waarheid voor te dragen
Ofschoon de Maat en 't Rijm in dees verdorven dagen
Meest liefkoost, boert, of bijt, van uilen valken maakt,
En kunstrijk opsiert wien het hart inwendig laakt.
Een blind en dartel kind (door reden te overheeren,)
Zien we als een god die 't al in banden slaat, vereeren.
Men ploegt en akkert op 't onvruchtbre zand, en tijd

En arbeid, en het heil des levens, gaat men kwijt.
Ach, dansers, dartel, trotsch, geëerd, geroemd, verheven,
Om, beedlaars in het eind, op stinkend stroo te sneven!
Vierdubble slaven! hier, van de altijd blinde min;
Daar, van een Vorstlijk hof; van eerzucht; van gewin!
En wat 's dat al toch? - Liefde, een kluister dien we ons smeden;
En Hoogheid? - 't schamel brood hoeft van geen Vorst gebeden.
Geen armoê; geldzucht, nijpt: de nooddruft vergenoegt,
Zy, lichtverkrijgbaar; 't is om weelde, dat men zwoegt.
Het rag van ijdele eer waarmeê zy zich omhangen,
Scheurt weg. - En wat is kunst? wat zijn der dichtren zangen?
Rampzaalge Poëzy, zoo ge aan geleerdheid hangt,
En Dichter slaaf moet zijn, in boei by boei geprangd,
En die hem lezen zal, meê 't vreemde hersenkneden
Moest doorstaan! Moet men juist op 't logenaanbeeld smeden?
Is dan Theognis, is de Ascreër nu versmaad? -
Neen, verr' van daar. 'k Veracht die zuivre tonen haat. -
Ja, 'k eer hen die het volk, vertuit aan boert en spelen,
Met fabelvonden en verdichtsels de ooren streelen,
En 't onderwijs dus als ombolsterd zwelgen doen,
Daar ze in den schijn van klucht den wederzin verhoên,
Opdat de trotsaart, in zijn zelfwaan best te vrede,
De naakte waarheid in zijn moedwil niet vertrede:
Zoo glipt dan ongemerkt, in schijn van nietig zoet,
De nuttige artseny in 't walgingziek gemoed.
Doch dwaas waar't, Dichtkunst gantsch aan louter Dicht te binden:
In boert die niet bedoelt, is 't altijd niet te vinden;
En de echte Waarheid is te heilig en te hoog,
Dat ze onvermomd zich niet vertoonen zou aan 't oog.

Ons doel is kennisse van Waarheid, deugd, en zeden,
Die zoeken we in ons hart naar 't leidsnoer van de reden:
Och of 't ons tot dit heil een voetstap nader bracht!
Zoo 't andren voordeel doet, 't is meer dan 't zelf verwacht.
'k Doorwroet hiertoe met vlijt de taal van onze Vaderen,
En mijde, uit vreemd sieraad een valschen pronk te gaderen.
Schraal zij mijn kunst en ik van Kettery[1] beticht;
Geen Grieksche Godheid heeft te spoken door mijn Dicht.
Ons Vaderland kent geen Napéën noch Najaden;

Geen Nereus heeft ons strand met zijn gegolf te baden;
Ik heb, door nevelen en donderwolken heen,
Geen trotschen Myterberg, geen Helicon, betreên;
Mijn lippen mochten nooit aan 't nat der hoefbron leppen,
Dat d' ongekuischten kop tot Dichter om kan scheppen;
Geen Muze, geen Apol, bewees my ooit de gunst,
Dat ik voldoen kon aan de wetten van hun kunst.
Maar moet een Dichter hier noodzaaklijk zijn ervaren
In Grieksch of Roomsch; daar de oudste en beste, herders waren?
Parnas ligt verr' van ons. Maar wat is Helicon!
Ons duin en bosch en beek beschijnt de zelfde zon,
Die gaan ons nader aan het harte. Doch met stroomen,
Of bosch, of berg, of bron, zijn wy niet ingenomen;
(Aan de ernst van onzen zang betaamt geen ijdle spot:)
Maar smeeken d' een'gen, den onnoemelijken God,
D' alwijzen Vader, en behoeder aller dingen,
Zijn goedertieren Geest by ons onkunstlijk zingen.

Gy licht, Gy bron des heils en vader der natuur;
Hartkenner, zielenärts! vergun my in dit uur
Een straal van Waarheid, en de kracht om ze uit te drukken.
Ach, mocht my voor mijn kroost een vaderzorg gelukken,
Die 't, en my-zelven, meer aan 't ware goed verknocht!
ô Leidstar, Zon der ziel op d' aardschen levenstocht,
Geleid me op 't ware pad van kennis! Zuiver, reinig,
't Gemoed dat tot U roept! - Wat kan ik? Ach, hoe weinig,
Hoe nietig is 't, wat ooit mijn beste wil vermoog!
Laat onverstand of waan niet neevlen voor mijn oog;
Geen erfsmet van de ziel, geen menschlijke erfbegrippen,
Mijn oordeel of mijn wil van 't rechte spoor doen glippen!
[Wat zijn we zonder U? wat is 't dan diepe nacht,
Die 't hart bedwelmt als 't oog en wil en doen verkracht?]
Uw inspraak leide my om goed van kwaad te schiften,
En maak mijn boezem vrij van tusschenspraak der driften!
Door dit is 't dat de mensch zijn snoodheid kennen leert,
En tot U opziet; ja, Uw kennis-zelv begeert.
Maar kunnen wy 't? Wie zou met dees verduisterde oogen
Het grondig onderscheid der dingen kennen mogen? -
Zoo onze opmerkzaamheid hiertoe het middel wist,

Van waar door eeuw aan eeuw dat eindeloos getwist?
Van waar die menigte van Wangoôn, offervieren,
Gevoel, (ô ijslijkheid!) ook zelfs met menschenspieren?
Neen, Sofroniscus zoon, wien de Oudheid wijs beleed,
Mocht zeggen: 'k Weet niets; en dat 's alles wat ik weet!

Dus bad, dus dacht ik: en, in mijmring neêrgezeten:
Dit zei, die waarheid wenschte: ‘Ik weet slechts, niet te weten.’
Zoo is de waarheid dan op de aard niet algemeen,
Niet grijpbaar voor wie wil; maar hangt aan God-alleen.
Ja, God is Hy die kent: Hy-zelf, Hy is de Waarheid,
Wy, bloote schijn- en damp-gewemel zonder klaarheid. -
Doch weten we iets! wat is 't? Wy golven als een vloed;
Het gistren, 't nu, stelt niet in 't zelfde, kwaad of goed.
Wy vliegen soms, maar 't is met Icarus gevlogen;
Wy storten met hem neêr, dat 's al wat wy vermogen!
Doch, oefnen wy de vlerk der weetzucht laag by de aard,
Gods hulp zal met ons zijn, zy is 't die ons bewaart.
Zijn Wijsheid houdt zich aan den stervling niet verborgen.
Zy roept ons: Kom tot my, by avond en by morgen;
Zy toont zich wijd en zijd, en biedt de hand ons aan,
En noodigt ons, in ernst heur gangen na te gaan.
Ja, slaan wy ze ijvrig gâ! en leere ons de ondervinding
Ons eigen pad, vrij van de omslui'ring der verblinding
Erkennen! 't Merkend oog dat alles wel doorziet,
Ontglipt in 's menschen hart het groote roersel niet.
Wy zien, dat al wat leeft, dat ieder dierlijk wezen,
Ja, elke plant in de aard', wat hun benadeelt, vreezen,
En trekken naar 't geen baat. 't Mint al, zijn eigen zelf
En eigen heil. Ook wy, hoe diep m' in 't harte delv'.
In ons is bovendien de trek gelegd tot weten,
Hoe zalig, wel besteed, niet roekloos weggesmeten,
Maar onderworpen aan een redelijk bestuur!
Het weten maakt ons wijs. - Gy steekt de hand in 't vuur;
Dit leert u voor altijd door 't smartlijk brandgevoelen,
Dat vuur geen middel is om 't lichaam af te koelen.
Die kennis blijft u by; schoon de achtloosheid misschien
U blootstelt dat ge u brandt, gy blijft de vlam ontzien.
Zoo weet hy die de smart der zonde mocht beproeven,

Dat weldoen vreugde geeft, en ondeugd zielbedroeven;
Dat hoogmoed, gierigheid, en nijd, en overdaad,
En elke zonde, een Hel ten nasleep achterlaat;
Maar ootmoed, zelfbedwang, een zoete hartverblijding.
En strekt die kennis niet by 't booze tot vermijding,
By 't goede tot een spoor en prikkel dat men 't kiez',
En door geen onberaad zijn dierbaar heil verliez'? -
't Is waar, de deugd heeft soms van wederspoed te lijden;
Maar weegt dit op aan heur aandoenlijk zielsverblijden?
De redenschaal besliss'! heur evenaar staat vast
By wat de wareld haar ook tegenstell' voor last.
't Hangt alles aan een recht waardeeren aller dingen;
Maar 't haastig oordeel soms bedriegt ons stervelingen,
Daar 't schijn voor zijn neemt, en de deugd als in 't verschiet
En, zonder aandacht, slechts met halven aanblik ziet,
Terwijl we in tegendeel de wellust vast omknellen.
Zulk standpunt duldt niet, beide op waren prijs te stellen,
Maar 't oor deeld waalt door dat men 't voorwerp valsch aanschouwt,
En schijn voor wezen, goed voor onverschillig houdt.
Ware elk de lust bekend van 't breidlen van zijn lusten,
Hy zou op zachter koets dan in hun woeling, rusten.
Wie op zich-zelven let, en op der dingen aart,
Voelt, hoe de maat genot, en de onmaat onlust baart.
Dus weeren heilbegeerte en oordeel haar' bezitteren,
Door kennis, val op val die 's levens zoet verbitteren.
Verbittren? Ja: ik zwijg van 't uitgestrekt verschiet
Dat de overzij' van 't graf tot elks ontzetting biedt.

Treft u de ontroernis, 't zij van toorne of droefenisse,
Zoek de oorzaak in u-zelv', en ga in uw gewisse:
Wellicht is 't uit uw schuld en door u-zelf ontstaan,
En zoo ge 't dus bevindt, neem 't tot uw leering aan;
Maar laat geen ongeduld in uw gemoed ontsteken.
Is 't buiten uwe schuld, het moet uw rust niet breken.
Verliest gy geld, of eer, of wat de band van 't bloed
U tederst heeft verknocht, bewaar een stil gemoed.
Denk: Wiens geduchte wil den loop bepaalt der dingen,
Bestemde 't dus; zou ik diens orde willen dwingen?
Hy gaf, Hy nam. - En hoe, hoe weet gy, of dat leed

U heil of onheil zij? 't Is God-alleen die 't weet.
Hy wil ons best; laat Hem den vrijen teugel mennen.
Leer al wat is, naar waarde en echten prijs erkennen,
En schenk uw liefde er aan; maar niet met woesten tocht.
Wees God en 't ware goed met innig hart verknocht,
En min 't verganklijk niet als vast aan u verbonden,
Zoo zal u geen verlies het hart te zeer doorwonden,
Maar alles lijdlijk zijn: want niets dat hier geschiedt,
Geeft ons rechtmatig stof tot innig zielsverdriet;
En kunt ge, als zijn moet, eens gewillig leeren sterven,
Blijmoedig zult gy 't al bezitten en ook derven. -
Verstoort u hoon of spot? Geen ijdle spot of smaad,
Maar die 't ter harte neemt, maakt zelf het zich tot kwaad.
Verdiendet gy den hoon, wat moogt ge u dan beklagen?
Zoo niet, wat zoudt gy leed om iemands moedwil dragen?
Hy-zelf betreure 't, die zich 't onrecht schuldig maakt!
U zij 't als hondgeblaf, of als een eend die kwaakt!
Wat is 't, dan ijdle lucht, hetgeen er schuilt in woorden?
Neen, 't is geen booggeschut dat menschen kan vermoorden.
Maar - wond of dood? - Vermij ze indien gy 't wettig kondt;
Doch tevens ook: ontzet voor doodsgevaar noch wond.

Hy, die 't geen kwetsen kan, die eigenschap bedeelde,
Liet, wien Hy uit den klei tot heer der schepping beeldde,
Niet weerloos: Hy schonk moed tot wapen by 't verstand;
Dit, maar geen gramschap, legt wat leed doet, in den band.
Een zotte vijandschap en wraak in vroeger tijden
Deed eerst met lijfsgevaar het dierenras bestrijden,
Gants nutloos t' onzen baat; maar meer bedachtzaamheid
Heeft uit hun roof den mensch' en spijs en kleed bereid,
En andre t' onzer hulp en t' onzer dienst doen wennen.
Zoo doet uit menschen ook, wie menschen leerde kennen,
En alles strekt ten nutt' aan hem die 't wel beseft.
Zoo leert men lijdzaamheid uit laster die ons treft;
Zoo strekt het struikelen van dwazen ons ten baken;
Eens anders braafheid, tot het tederst zielsvermaken:
De boozen mijdt men, of men maakt ze ons wel gezind;
Hun dwaling, ons ten nutte als lessen van een vrind.
Hun hebzucht leert ons, niet aan 't aardsche goed te hangen;

Hun kwistzucht, beter zorg voor onze huisbelangen.
Te letten op elks doen en de uitkomst die 't hun geeft,
Schenkt kunde aan die niet meê in 's warelds draaikolk zweeft,
Bewaart voor dol en woest, door 't voorbeeld aangetogen,
Te volgen, als men pleegt, maar opent eigen oogen,
Leert driften temmen, en mistrouwen 't geen behaagt,
Maar kennen voor 't besluit en eer men 't handlen waagt.
Niets nuttiger dan steeds op lust en schijnvermaken,
Op eigen werk en woord en hartsgevoel te waken;
Dit sluit het voorschrift in: Zie toe, en waak, en bid!
Dit 's de eerste voetstap naar het groot volmakings wit.
Die dus zijn hulkjen stuurt, zeilt veel gevaars bezijden. -
Die d' oceaan bevaart, maakt wind en stormgetijden
Te kennen, uithoek, klip, en ankergrond, en zand;
Neemt op de baken acht, hem uitgezet aan 't strand;
Heeft de oogen in de kaart, op roer, kompas, en streken,
Om de altijd wrakke kiel op geenen plaat te breken:
Maar wie op 's warelds zee toont zulk een staâge vlijt
Dat zijne onschatbre ziel geen wreede schipbreuk lijd'.
Daar ons de zonden steeds met stormgeweld omstreven?
Helaas! hoe weinig die daar aandacht aan wil geven!
De zonde knaagt wel, ja; maar, voor zich-zelf verheeld,
Gewent men 't, en 't wordt lust, of 't harte wordt verëeld.
Ontwaak, en wik 't gevaar! gerustheid doet u sneven;
Gy-zelf, gy kunt alleen u-zelven de aandacht geven.
God lokt door 't knellen van de zonde 't hart tot deugd;
De trek der ziel tot heil zoekt rust en ware vreugd;
Maar achtloosheid, gewoonte aan 't kwaad, stompt elks geweten,
En 't schijnt, het wierd onze aart, dat wy ons-zelf vergeten.
Een tegenbuiging wordt by dees verkeerde bocht
Vereischt, die rechtheid geeft, aan God en deugd verknocht.
Die schenkt ons staâge vlijt by Godsdienst en gebeden.
Hier werden gordelkoord, denkcedels, hairen kleeden,
En velerlei gebruik van ouds toe ingevoerd,
Waar 't niet door 't Bygeloof aan werkverdienst' gesnoerd,
Godvruchtig. - Maar hetgeen het menschlijk hart beveiligt,
Is ware Godsvrees die 't aan hooger invloed heiligt;
Wees daar getrouw in. - Maar hoe kuntge? - Waak en bid!
Dit 's al wat gy vermoogt, die niets van 't uw bezit.

God eischt niet meer, en zal 't oprecht en Christlijk trachten
Versterken in Zijn liefde, en schenken nieuwe krachten.
Van Hem is 't heil; - maar 't leed, uit trage sluimerzucht.
Wees nuchtren, dat u 't heil des levens niet ontvlucht'!
Wik lust van schijnlust af, dat ze u niet valsch bekore;
Hou 's harten drift in toom, op dat ze uw rust niet stoore;
Voorzichtig zelfberaân bestiere u wil en daad,
Dit maakt den sterveling of zeedlijk goed en kwaad:
Besnoei uw losse tong, schuw 't onbedachtzaam spreken;
Doe niets waardoor ge uw plicht aan iemand zoudt verbreken.
Doch zie vooral waar ge uw gedachten meê bevracht:
Het meel is steeds als 't graan dat ge in de molen bracht.
Berading, wensch, besluit, woord, werk, en wilbedoelen,
't Hangt alles aan datgeen, waar zy gestaâg op woelen.
Zoo gy ze op wellust, wijn, of tafel, wentlen laat,
Allengskens maakt ge u tot onkuische, dronkaart, vraat.
Maar, kunt gy boven 't hoofd dier vooglen vlucht niet weeren,
Hun nestlen in dat hoofd is lichtlijk af te keeren.
Verbeelding werpt iets voor dat plotslijk overrast;
Het wortlen hang aan hem die op zijn akker past. -
Doch 't is halstarrig, 't zet zich vast? - Neem, by gebeden,
Uw toevlucht tot een drang van andre bezigheden:
Gedachten drijven steeds gedachten weg: 't Verstand
Ziet wel in 't rond, maar 't heeft tot grijpen slechts één hand;
Vervul het met iets goeds; het zal niets ijdels zoeken.
Maar laat geen ledigheid u 't zorgloos hart verkloeken:
Zy baart wat boosheid teelt, en koestert wat ze ook teel;
Van haar leent de Afgrond zijn fraaischildrend lustpenceel.
't Was onzer Vaadren spreuk die ze innig leert verfoeien:
‘Ze is 't kussen voor den Booze om gruwlen op te broeien.’
Het werkzaam brein eischt steeds een voorwerp; geef het dat,
Verbeelding pluist het uit met wat het in zich vat,
En brengt het voor 't verstand in allerlei verbinding;
Zoo broeit ze in goed en kwaad op altijd nieuwe vinding.
Dit leert den dieven, in hun handwerk, booze list;
Den vrekken pleiter, stof tot eindelooze twist;
Den zeeman, waar kwadrant, kompas, en starren missen,
Den streek waarin hy stuurt met zeekre vastheid gissen.
Hy ook die God, de dood, en 't leven dat ons wacht,

Voor 't oog heeft, wordt in doen en denken wel bedacht.
Maar pleegt verbeelding steeds in dwaasheên om te rennen,
Ontwennen moet men ze, en aan beter voorwerp wennen.
Bestier' haar de aandacht steeds! hou aan uw opzet vast,
En denk op God, op 't heil dat uit de Godvrees wast.
Hou reekning met u-zelf op vastgestelde stonden,
Zoo voelt ge u dag aan dag met nieuwen toom verbonden.
Vraag uw gemoed, waarin ge uw voorschrift overtradt;
Een zonde of dwaasheid deedt; uws naasten nut vergat;
Waar ge aan u-zelf ontbraakt; waar, aan den God der Goden;
Waar ge achtloos waart zelfs by 't vervullen der geboden,
En koel, en zonder dat er 't hart in deelde? - Leedt ge smart
Met onderwerping? goed, maar - met een dankbaar hart?
Gy stondt de waarheid voor, en strafte de ondeugd moedig;
Maar was 't vermanen zoo naar tijd gepast, als spoedig?
Waar zachter onderricht ook meer geschikt geweest
Voor die misdeed, en voor de kalmte van uw geest?
Is 't zoo, het moge u tot een beter leering strekken!
Laat de avondsluimering uwe oogen niet betrekken,
Of weeg dus al uw doen, als rechter, streng en straf,
In 't eenzaam leger op de schaal der rechtheid af.
Ja, doe dit driewerf in een etmaal. Dit betrachten
Leert daaglijks meer, u-zelf voor achtloosheid te wachten,
En schijn erkennen waar ge u deugden onderstelt.
Dus sterkt zich 't oordeel dat zoo wagglend vonnis velt! -
Doch wie van ons wil steeds den strengen toets der Waarheid?
Men volgt het sleurbegrip, en wil geen meerdre klaarheid;
En 't geen men van den wieg in 't blinde nam voor waar
Vervecht onze ijver als voor haardstede en altaar.
Des menschen reden voelt, in 't zoeken naar verlichting
Ter zaligheid, 't behoef der hulp van de onderrichting;
Maar, zal 't tot voedsel of vergift zijn in zijn dorst?
't Onnoozel kind zuigt gif van uit onzuivre borst,
En 't lichaam kwijnt steeds voort aan de ingezwolgen sappen,
Die 't bloed vervulden met onheelbare eigenschappen.
Zoo doet de wanleer: 't Is een zielengift, of schoon
Daarby misschien in 't hart een vrome stemming woon:
En 't goede en kwade, dus van andren ingezogen,
Werkt in uw boezem voort; en Waarheid is u logen;

Tot eenmaal uw gemoed de kracht wint, door te zien
Wat ge in uw boezem draagt, en wat u rust kan biên.
Och, de onkunde is een staat van kindsheid. 't Vat van aarde
Behoudt de reuk des wijns dien 't eerst een poos bewaarde;
En hoe te erkennen, zoo 't nog hapert aan 't gezicht? -
Men stell' den hongrende in een aardhol zonder licht
Voor welgedekten disch, met spijs en drank beladen,
Deels giftig, deels gezond. Zijn honger eischt verzaden;
Hoe onderscheidt hy nu en kiest het heilzame uit,
En wacht zich voor 't vergif? - Zijn toestand eischt besluit,
Hy aarzelt niet, ô neen: de drang der ingewanden,
Aan 't prikkelen, bestiert hem de uitgestrekte handen
Tot grijpen, dat is 't al; daar is geen keus voor hem:
Hy grijpt en zwelgt, wat eerst zijn vingrengreep beklemm'.
Maar laat door spleet of scheur een schemerlichtjen dagen,
Hy oordeelt wat hy ziet, en wat hem mag behagen;
Proeft, riekt, wat onrein zij of zuiver, wat venijn
Of nuttig voedend zij, ten minste hem zoo schijn'.
En vindt hy dat hy reeds iets doodlijks heeft gegeten,
Hy zoekt by zulken raad, die de artsenyen weten
Om 't uit te braken of vernietigen eer 't woed'
En 't ingewand doorvrete of d' omloop stremm' van 't bloed.
De domme kindsheid, vroeg reeds hongrend om te weten,
Slokt wat men ze aanbiedt in, 't zij goed of schaadlijk eten,
't Zij waar of valsch. Plant hem de zucht tot pronken in,
Een schoone en rijke dosch vermeestert 's jongskens zin.
Leer hem op dier of blok zijn leed en onwil koelen,
Hoe zal hem de erfsmet van de toornezucht doorwoelen!
Geef acht! hoe kleen het schijn', het is van 't hoogst gewicht,
Waarin de grond van d' aart der gantsche volken ligt,
En 't geen ze woestaarts maakt, of zeedlijk, of barbaren.
Ach, 's lands gewoonte en leer stort de inborst ons in de aâren!
Maar by 't ontluiken van de reden is 't de stond
Uit eigen oog te zien, wat zielen heele of wond',
Wat onze heilbehoefte in ware daad verzadig',
Of, heilzaam schijnende, ons het ingewand beschadig'.
Aanspraaklijk zijn wy aan ons-zelf; maar ook aan God,
Voor al wat invloed heeft op dit en 't eeuwig lot.

'k Begeer niet, dat ge treedt in Gods geheimenissen,
Of moeilijk Kerkgeschil lichtvaardig zoudt beslissen.
Neen, hou u vastgeklemd aan 't Euangeliewoord;
Waartoe met zwak verstand het duistere ingeboord?
Zoek' wie den Heiland kent, zachtmoedigheid, verneedring
Van 't zich verheffend hart, en ware zielsverteedring
Die liefde en weldoen voor den naasten aâmt. Besnoei
Wat onkruid in dat hart zelfs in uw weêrwil groei';
Ruk, ruk 't allengskens uit. Leer d' ouden sleur ontwennen,
En met den hoop niet meer op 't pad der blinden rennen!
Stel geen belang meer in het uiterlijk van pracht
En staatsie, tafelweelde, of wat de wareld acht.
't Kleed maakt den man niet; en geen kostbre lekkerbeten
Maar honger, geeft den smaak by zielrust aan het eten.
Mistrouw het volksbegrip en Landgewoonte en slenr:
Spoor zelf wat goed is, na; en volg geens anders keur.
En zoo ge u-zelf niet kunt voldoen in 't onderzoeken,
Neem toevlucht tot een keus van welgeschreven boeken
En wijzer heden raad: - maar neem niet blindlings aan;
Neen, onderscheid ook dan het zeekre van den waan.
Vermoeden neemt by ons de plaats van ware kunde,
En schraal is 't weten wat Natuur den stervling gunde.
Dit zag een Socrates, en 't sla den hoogmoed neêr
Van die zich-zelf verheft op aangenomen leer!
Wat kennis is er, waar de zinnen niet in spelen,
En waar ook tevens geen verbeelding in zou deelen?
Zie 't vrouwlijk schoon. 't Behaagt; verbeelding zwelgt het in,
Vernieuwt en siert het op, en 't speelt door ziel en zin,
En brengt verliefdheid voort die 't bloed in 't hart doet koken:
Niet buiten, in u-zelf, schuilt wat het heeft ontstoken.
Het schijnsel is in ons van 't geen zich buiten toont,
En treft de ontfanklijkheid die in ons binnenst woont.
Wees steeds bedacht om uw verbeelding in te binden:
Vereenig reden met oplettend ondervinden. -
Waan niet, dat kennisse ooit, dat echte wetenschap,
Hovaardig maken zou naar 't gangbre straatgesnap.
Neen, 't is de Onwetendheid die trotsch maakt en vermetel:
Want hoogmoed dringt zich steeds by zelfwaan op den zetel,
By wanleer, misverstand, vooroordeel, dat door elk

Werd ingezogen reeds met de eerste moedermelk;
En waar een woeste drift gereed is tot beslissen,
En 't oordeel overhaast, den redendraad doet missen.
Verhaasting is geen spoed. Waar 't doen loopt voor 't beraad
Hinkt klagende 't berouw het na, maar steeds te laat.
De haast bedwelmt den mensch in 't vrij gebruik der reden.
Zoo ziet men 't in 't rumoer van overvallen steden,
Van brand, van waternood: men loopt zich in den weg,
Ja, stoort de redding van 't handreikende overleg.
't Verhaast besluit, geen vrucht van ernstig overwegen,
Maakt schuldig, en 't vertreedt wat anders wierd verkregen.
Zoo is het met de drift der gramschap, eer men 't weet
Losbarstend, die zich-zelv in 't bruischend woên vergeet.
Ook deze is vrucht der zucht tot welzijn; maar hoe vreeslijk!
Wat slaat ze al wonden, vaak door tijd noch zorg geneeslijk!
En ach! hoe dikwerf ook ten onrechte opgevlamd,
Waar 't lijden plicht ware of ons nutter dan vergramd!
En waarom toornen wy? - Misdoet men, wie is rechter?
Wie, van zijns naasten wel of kwalijk doen, beslechter?
Wie, wie doordringt in 't hart waar dat vergrijp uit sproot?
Ontzien we steeds 't geheim van elk' natuurgenoot!
De dwaas en 't kleene kind misdoen in schuldeloosheid:
Hetgeen ons boosheid schijnt, is juist niet altijd boosheid.
't Benadeelt ons? - Het zij! doch 't onverstand-alleen
Is, mooglijk, 't geen ons haat of wil ten kwade scheen.
By u is 't kwaad, die hier uw Christenplicht verzaakte,
En, voor zachtmoedigheid, in dolle toorne blaakte.
't Riep u tot oefning van de lijdzaamheid; en gy
Misbruikt het God ten hoon, tot woeste razerny!
God gaf u kennis; leg de u toevertrouwde ponden
Niet uit uw oogen weg, en in een doek gewonden,
Maar drijf er woeker meê naar 's Heilands Godlijk woord:
't Verzuim is strafbaar, en brengt zielverderving voort,
Verwoest het oog der ziel, verwart verstand en reden.
Wat wilt ge u met het bont van d' Eigenwaan bekleeden?
Wie zijt gy, dat men u ontzag betoone en eer?
Wat zet ge u op die hoogte in trotschheids zetel neêr?
Benijdt ge, die u mocht te kort doen, 't snood verrijken?
Neen, 't onrecht draagt, voor baat, van 's Hoogsten afkeer blijken,

Verban dat misverstand. - Maar proef uw kennis steeds,
Die zoo ze onzuiver is, een welbron wordt des leeds.
Ach, wankelbaar is meest dat ingebeelde weten,
Waarop we ons (waar of valsch,) gestaâg te veel vermeten.
Te dikwerf spreken wy, als blinden van het licht,
Slechts andren na, en niet uit eigen ingezicht.
Wy hebben waarheid, deugd, geloof, en hoop, en goedheid,
En liefde, en reinheid, en gewetens zuivre zoetheid,
Gedurig in den mond; maar zijn ze ons wel bekend?
Wat is 't ofschoon de tong zoo heerlijk draaft en rent?
Wat is 't, van brood, van wijn, van lekkerny te praten?
Daar zal de hongerneep zijn knagen niet om laten.
Wat, zoo men spijzen toont in 't heerlijkst schildery?
't Vermake een keurig oog en hebb' zijn kunstwaardy,
Maar 't zal den prikkel niet uit de ingewanden drijven.
En echter dit is 't al waaraan wy hangen blijven;
Ons weten schildert ons wat goed en kwaad is, voor,
Maar dringt het ook ons hart, ter vruchtbre kennis, door?
Ga in u-zelf, doorschouw, doorzoek uw hart aandachtig!
Wat 's goedheid? kent gy die? waart gy haar ooit deelachtig?
Hebt ge er met innige ernst ooit naar getracht, en wierd
Uw boezem door haar kracht en invloed ooit bestierd?
Gods goedheid schiet ook zelfs een schijnsel in den snoodste,
En 't heelkruid toont zijn kracht van heelen by den boosste;
Maar heerscht zoo'n goedheid en bestiert zy u 't gemoed?
Bemint ge uw vijand wel? beloont gy 't kwaad met goed?
Vraag dit u-zelf: dit moet u blijk en andwoord geven.
Van waarheid weten wy slechts wat we er van beleven.
Ach, goedheid is zoo hoogstbeminlijk, en bestaat
In bloote woorden niet, maar in gevoel en daad.
Die ze eenmaal recht aanschouwt zal vliegend tot haar rennen;
Die draalt of aarzelt, toont haar waarlijk niet te kennen.
Ongoedig is, met één, ongodlijk; 't hart dat haat,
Wordt van d' Erbarmer die ons jammer droeg, versmaad.
Vraag ook u-zelven af: Ben ik een hoofdhair beter? -
Ge twijfelt? - Twijfel niet. Zijt ge ook geen plichtvergeter?
Vermeet ge u meer, gy doolt. - Doch twijfel! 't Is bewijs,
Dat ge, aan u-zelf nog vreemd, u stelt op valschen prijs.
Maar twijflen baant den weg tot kennis van de Waarheid:

De onwijze twijfelt niet by de ingebeelde klaarheid
Waarin hy omdwaalt, en zich-zelf onfeilbaar acht.
Gy, wees, by 't oordeel als 't beraden, wél bedacht!
Partyzucht, misverstand, en overhaast besluiten,
Zijn even kwaad. Sluit drift, en wensch, en afkeer buiten
Wanneer ge iets onderzoekt; maar schiet ge in iets te kort,
Het oordeel blijve in zijn bestemming opgeschort.
Dit is de regel van de Redenkunst der Ouden,
Die onverwrikt de schaal van 't oordeel vast leert houden.
Die haar veracht, verloopt in blindheid, doling, leed;
Wees altijd, overal, tot onderzoek gereed.
Schift, wik, spoor na, beproef, al wat uw geest mag treffen,
Van reden, van verstand, verbeelding, zinbeseffen,
Hoe 't al aanwendbaar is ten nadeele of ten nutt';
En Redeneerenskunst verstrekke u hier ten stut.
Doch schuw de reev'lary der dwaze Schoolgeleerdheid
Die Waarheid strikken spant; een bron van zielsverkeerdheid,
En kunstig stelsel van in één gevlochten list: -
Zy moordt de Waarheid slechts, en voedstert staâge twist.

Tweede zang.

De koude en nare nacht, met duisterheid omhangen,
Week huivrend voor den blos van 's uchtends rozenwangen,
En 't bleek gestarnte deinsde als moede van heur wacht,
Met uitgedoofde toorts, voor de opgaande Oosterpracht.
Onze aardkreits keerde zich den naderenden stralen
Van 't zonlicht toe, om in die koest'ring aâm te halen,
En 't min bevoorrecht deel;[2] voor 't dor éénvormig graauw
Op nieuw te sieren met der bosschen loovrenschaâuw.
Mijn Zangster leidde my langs de Amstellandsche vlieten,
En 'k mocht in morgendaauw de zoele lucht genieten,
By d' uitgeschoten dosch van 't pas zoo dor geboomt',
Daar 't gras zijn spichtig hoofd door de ijsschots, nieuw herstroomd,
Verheft, en 't veld, (eerst meir, zijn ruigen boord ontwassen

Waarin de spartelvisch zich dompelde in de plassen)
Uit blaauwend water rees in nieuwen Lentetooi,
En 't melkvee noodde, wars van 't muffe winterhooi
En tochtend naar de wei, die 't by zijn dartle sprongen,
Met jaargetijde en kruid, in blijdschap doet verjongen,
En, daar 't, na dubblen smaak,[3] hunne ingewanden streelt,
Tot lijvig vet versmelt, en Voorjaarzuivel teelt.

Wat wondre omschepping van vergaan en weêr herleven!
Onze aarde geeft en neemt om telkens weêr te geven: -
Het iets werd uit het niet en keert tot niet weêrom: -
Van 't niet is, 't geen er is, 't byzonder eigendom! -
De veldbloem stond in 't gras; in 's runddiers ingewanden
Verteert ze, en wordt tot mest voor de afgegraasde landen,
En brengt zich-zelv weêr voort als veldbloem zoo zy was.
't Is beurtverandring slechts van 't steeds éénzelvig gras. -
Al 't water loopt in zee, maar stort in wolkenregen
Zich weêr tot stroomen uit, en drenkt heel de aard met zegen.
Het moederlicht der zon maakt, in den evenaar,
Hier nieuwe Lente, in 't Zuid de laatste helft van 't jaar.
De zusterlijke maan verwisselt volle kaken
Met hoornen die hun stand gedurig weêr verzaken.
Dat heldre Orion thands naar 's hemels toppunt klimm',
Straks volgt hy Sirius by 't dalen in de kim.
Het land brengt groente voort; dan ziet men 't bloemontluiken;
Dan volgt het rijpend ooft aan de uitgebloeide struiken.
't Houdt al, een vasten streek in staâge wisseling:
En, niets wat ooit den band der stalen wet ontspring'!
Doch, achtloos aan dien band, ja, aan zich-zelf ontgleden,
Misbruikt de mensch (helaas!) de aan hem geschonken reden,
De kunstig gladde tong, en rijkbewerkte hand,
En wat hem heerscher maakt by 't Godlijk-schoon verstand. -
't Besef van de eedle spraak, steeds meer en meer ontwikkeld,
By 't onderling behoef dat de aandacht sterker prikkelt,
Heeft voorts in 't spreken-zelf de klankvorm na doen gaan,
En schildren met de hand op breede palmenblaân;[4]
Dus, kennis uitgebreid, geslachten aan geslachten
Geknoopt; en 't schrift bewaart de vluchtige gedachten.
ô Lettervinding! neen, geen vinding; aandacht slechts

Van die zich-zelf doorschouwt, in spijt van waanzuchtknechts
Die, blindlings hangende aan elkanders wanbegrippen,
Zich d' eenvoud van 't gevoel der waarheid doen ontglippen,
Hoe onwaardeerbaar zijn uw vruchten voor 't Heelal! -
En onwaardeerbaar ook (we erkennen 't,) Haarlems wal! -
Uws Kosters vlijt, die in uw Hout zijn letterstaven
Vergaârde, en dus om 't spoor der kennis op te draven,
Het pad verwijdde, eerst eng, door weinigen betreên,
Maar sedert (ach, misschien te veel zelfs!) algemeen!
't Zij Mentz uw glorie deelt, of slechts uw vond volmaakte,
En met ondankbren trots uw voorgang stout verzaakte,
Ons Holland houdt uw naam in eerbied, en hy blijft
Tot de algemeene brand al 's warelds roem verdrijft.

Ook 't schrift behoort de hand; maar wat is 't enkle schrijven
By duizend-duizend van haar wondre kunstbedrijven?
Het weven dat ons kleedt, wat wondren heeft dat in,
(Neen, 't werd niet afgeleerd aan de eigenschap der spin,)
Zoo menigvuldig rijk in vormen en manieren,
Die d' eenvoud en de pracht verwarmen en versieren!
Ja, God, weldadig aan elk schepsel dat Hy wrocht,
Gaf elk wat met zijn staat en welzijn was verknocht,
En heeft dus elk gedierte een kunsttuigdrift geschonken;
Maar zoo hun werk den mensch ook somtijds mocht ontfonken,
Voor kunstdrift werd hem meer dan kunstdrift ingeplant,
In 't vindingrijk niet slechts maar oefninggraâg verstand,
Dat naar volmaking streeft, ja! stijgende uit zijne orden,
Van min dan dierenwelp tot Godgelijk wil worden.
ô Dwaasheid die zich-zelv zoo boven 't peil verhoogt,
En op geen nooddruft meer, noch op bestemming oogt,
Maar, daar het prikklend bloed u niet vergunt te rusten,
In ijdle weelde en pracht en ongestuime lusten,
Tot vrekheid, wreedheid, meer dan eenig dier ontaart,
Zich-zelve en andren schaadt, en laf- met boosheid paart.
Ja 't eene dier maakt jacht op 't andre: wy bevinden 't;
Van leeuw tot vliegjen is 't voor ander soort verslindend:
Huns levens onderhoud vereischt het. Maar, helaas,
Zijn ze ook in dat bedrijf, met menschen even dwaas?
Wy zoeken spijs, maar wat is 't meest van ons bejagen? -

Onnooddruft, ja, verderf en nuttelooze plagen
Waarin zich 't hart vermaakt, als of onze overmacht
Zich niet kon vleien dan in 't misbruik onzer kracht.
Hen wapende Natuur met hoornen, klaauw, en tanden,
Of scherpe snavels om hun vijand aan te randen,
En ieder kiest en vormt zijn leger of zijn nest
Voor zelfbehoefte of kroost naar eisch van 't luchtgewest.
Maar wordt het zelfde soort, door 't zelfde soort bestreden?
Neen; nooit, ten zij in drang van lijfsbehoeftigheden;
En de afkeer dien Natuur in strijdig diersoort legt,
Gerechtigt menschen niet tot onderling gevecht.
Doch elk zoekt eigen best, of liever, lustgenoegen:
Hier voor getroost men zich ook 't meest bezwarend zwoegen,
En stelt zijn heil of lust voor 's naasten lust en heil.
Natuurlijk! zelfs voor lust heeft m' eigen welzijn veil.
Dit bracht, van d' oudsten tijd, wat gruwlijkst is, in wezen;
Schiep zorg, onveiligheid, en eindelooze vreezen.
Van daar de diefstal, moord, verraderlijk gedrag,
En wat men by bedrog of arglist tellen mag.
Van daar 't in benden en in horden samenscholen,
Of schuilen voor elkaâr in walmuur, bosch, of holen;
Bescherming zoeken in een onderlinge hulp;
En steden bouwen, voor verstrooide hut en stulp,
Tot samenwoning in 't Oudvaderlijk bestieren,
In plaats van over de aard in 't wilde rond te zwieren
En elk een nieuwen stam te vormen, die, vervreemd,
Welhaast den tronk vergat, waaruit hy oorsprong neemt.

Des samenlevens nut en meer verzachte zeden
Was zekerlijk de band der opgerichte steden;
De kunsten traden toe, ontwikkelden in 't hart:
De zang werd melody en streelde in vreugde en smart.
Van daar zijn Orfeus stift, Amfions vingerknokkelen,
By de Oudheid zoo beroemd door 't toovrend snarentokkelen,
Dat, zoo 't geen boom of steen verrukte, harten trok,
En samenstemming aâmde en wrevel temde en wrok.
Ach, zelfzucht, zucht naar heil, is 't roersel onzer daden,
't Verbiedt uit zelfbelang den nagebuur te schaden;
't Verbindt heel 't menschdom, mits by 't menschdom recht verstaan,

Schoon 't dikmaals tot verderf miskend wordt door den waan.
Spoor dit beginsel na, 't ontsluit u 't pad der deugden,
En boosheid stoort het niet, of dempt den wel der vreugden.
Onchristnen, doof en blind voor 't Godlijk albestuur,
Leert, dat Gods wet op aarde ook instemt met Natuur!
Ja, ware er straf noch Hel, noch eeuwigheid, te wachten,
Uw zucht tot eigen heil leere u dit recht betrachten.

Niet wy-alleen; wat is, wat in Natuur besta,
Volgt, uit een zelfde zucht, de zelfde heilwet na,
En tracht wat schaadt of deert behoedzaam af te weeren.
De boom vormt schors en bast om koude en tand te keeren;
En, van een hoogen muur, te veel naby, omzet,
Wast hooger op, waar niets den zonneschijn belet.
Een eiber, als der lucht de warmte gaat ontbreken,
Neemt straks zijn toevlucht naar de heeter hemelstreken,
Maar zoekt gematigder aleer hy 't nestjen broei',
Beducht, dat zulk een gloed zijne eiers daar verschroei'.
Laat stormend windgebruisch 't in golven opwaart voeren,
Het water effent zich by vrijheid van 't beroeren;
Het vuur stijgt op, hoe zeer men 't neêrdrukk'; klei en steen
Zoekt grond en zinkt, waar 't kan, steeds naar de diepte heen.
De kat zoekt rond naar nepte als maag of longen kwelen;
De visch-zelf weet zijn wond door medicijn te heelen.
Wat is, volgt baat naar aart, en mijdt wat nadeel doet;
De mensch is 't, hy alleen, die onheil zoekt voor goed.
Men liet, in vrede en lust en naar Natuur te leven,
Om zorglijk by de pracht in kommer om te zweven.
Natuur geeft elk zijn deel naar nooddruft; ook den mensch,
Zoo 't hart niet hooger klimt in onbetoomden wensch.
De zorg geeft niets, en is een ijdel hartbedroeven,
Maar naarstige arbeid geeft hetgeen we op aard behoeven.
Zoo vliegt het vogeltj' in vertrouwen rond om spijs,
En slaat de wieken uit, en arbeidt naar zijn wijs.
Onze arbeid is ons nut voor bloed, en brein, en spieren,
Als hem het vleuglenslaan met in de lucht te zwieren.
't Bewegen sterkt het lijf. 't Nog ongeboren kind
Beweegt reeds in den klem van vliezen die 't omwindt.
Het spartelt in de wieg; reikt spoedig arm en handtjen

Naar ieder voorwerp uit, en oefent hiel en plantjen
Onvatbaar nog voor 't staan; springt van zijn moeders kniên,
Beproeft zijn kracht tot gaan, en wil haar arm ontvliên.
Maar logge loomheid zwakt het lichaam: 't vocht bewegen
Verflaauwt; gewricht verstijft; de ziel-zelv streeft er tegen,
En treurt; des levens lust aart in verveling uit,
En levert hart en ziel aan 't wis verderf ten buit.
Ach, dat de wensch zich by 't behoeven mocht bepalen!
Maar neen, men vordert meer. Begeerte raakt aan 't walen,
En schept behoeften; en wy zwoegen nacht en dag,
Op dat men honderd jaar in één verzwelgen mag.
Verzwelgen, of voor 't minst vergaadren. - IJdel zwoegen!
Natuur geeft ieder jaar wat nooddruft kan vernoegen;
En ongeval van pest, of vloed, of oorlogsbrand,
Koomt menschenzorg niet voor, noch menschelijk verstand.
Het zwelgen van 't te veel is andrer nooddruft rooven;
En God mistrouwen is een hoop- en eindloos sloven:
't Brengt zorgen voort, geschil en tweedracht, krijg en dood,
En koestert heel de hel in 's boezems hollen schoot.
Natuurtrek is bepaald, doch Waanbehoefte nimmer.
Het voeden van de kwaal maakt dat zy steeds verslimmer'.
Der Grieken Wijsheid stelt die dwaasheid reeds ten toon;
En - heeft de Heiland-zelf het zorgen niet verboôn?
Natuur, hoe ze ook verdierf en immer meer verkankert,
Is, wat ze ooit dobber', aan die waarheid vastgeänkerd:
Begeerte en spilzucht zijn door 't schrokken nooit verzaad:
Geen drinken, dat de dorst der Waterzucht verslaat!

Ach, rijker dan ge ooit wordt, gy vrekke schraper, waren
In vromen Christentijd de vroegre Kluizenaren.
Maar zie op 't pluimgedierte, op leliën van 't veld:
Die ze al verzorgt, is die uw hoofdhair heeft geteld.
Ons, eindloos meer begaafd in 't innige en 't uitwendig,
Maakt misverstand, begeerte, en eigenwaan, ellendig.
Geen schat maakt iemand rijk; hoe 's Hoogsten wil het voegt,
Wees naakt-, gy zult het zijn, is 't hart u slechts vernoegd.
Ga, laat u de eikelnoot tot bittre spijs verstrekken,
Drink water uit de beek, laat stroo of riet u dekken,
Zij 't afgevallen loof uw bed in 't nachtverblijf,

En sla de schapenvacht u ongekemd om 't lijf;
Gewen aan wind en sneeuw, met bloote kruin en leden,
Gy zult (geen rijkaart in zijn armstoel,) zijn te vreden.

Wat sleep van ziekten stort en zorg, en overvloed,
En 't misbruik boven nood, den rijkaart niet in 't bloed!
Afgrijslijk is de reeks, 't getal, de berg van kwalen,
Waar meê wy 't meerdre dan de nooddruft eischt, betalen!
Wy sterven, offers van dien afgod waar m' aan rookt,
En 't is ons eigen-zelf wat m' op zijne outers stookt.
Wat meent men, zachte mosch om 't lijf op uit te strekken?
Neen, doornen plukt men slechts, die pijn en wond verwekken;
Ja, ongeneesbre wond, die altijd dieper knaagt,
En rust en slaapgenot van 't bange leger jaagt.
En ach! hoe kort is 't, dat we op 't aardrijk iets behoeven!
- Maar 't kroost verwacht de vrucht van 's vaders lang bedroeven?
Voor kindren zwoegt men zoo? - Zoo wordt elk nieuw geslacht,
Door de ouders voorgegaan, in waanzin opgebracht;
Zoo wordt en blijft men slaaf, en niemand kent de blijheid
Van de in zich-zelv bepaalde en Godgeliefde vrijheid.
Die vrijheid van gemoed die aan geen aardrijk hangt,
En juk noch keten kent die hals of boezem prangt. -

Neen, voed uw kindren op voor menschlijkheid; geen weelde,
Die nooit dan arm is, nooit dan schaamle vrekheid teelde,
Op min begunstigden verachtlijk nederschouwt,
Wier hand uw weelde en u, door arbeid onderhoudt.
Zy leven by den dag, en, niet van schuldig schrapen,
Maar als de vogels die van 't haagbosch bezies rapen;
Hun hand is 't, die u kleedt en spijzigt, drenkt, en laaft:
Hun arbeid, geen bezit, is 't geen den mensch begaaft.
Dien, maar den rijkaart niet, behoort onze eerbetooning;
Genoegen heeft de stulp, en geen paleis tot woning;
Maar lok het t' uwaart door meêdeelzaamheid, door vlijt,
En denk dat ge in uw kring van d' arme afhanklijk zijt!
Hier, hierin ligt de band van maatschappy en staten;
Bevorder, trek dien toe, zoo veel uw zorg kan baten.
Ja, arbeid naar uw stand, en zeg by elk genot:
't Is ongehouden gift en vrije gunst van GOD.

Doe 't uwe, en leef van daag voor h e d e n ; niet voor m o r g e n ,
Maar vest het oog op Hem en Hy zal voor u zorgen:
Doch die mistrouwt, vergalt, vergiftigt zich Zijn gaaf,
En is in al zijn glans een recht beklaagbre slaaf.
Schuw de overdaad, en spaar voor mooglijk kwade dagen,
Maar wacht u, hebzucht in 't bekrompen hart te dragen;
Noch kruipe ook ledigheid of vadzigheid daarin;
Maar ijver, als 't u voegt, in 't eerlijk broodgewin.
Doch gierigheid -? Leer ook de zucht tot eer betemmen.
De boezem is niet vrij, wien deze banden klemmen.
Wat acht ge u, stervling, meer dan andren? Allen, slijk,
Zijn we allen eens van stam als menschen, en gelijk.
De heer, de slaaf, is mensch, en dit 's de hoogste waarde:
Geen rijkdom, staat, gezag, is meer dan heer der aarde.[5]
De Burgermaatschappy eischt onderscheid van rang,
En dit getrouw te ontzien, wil 't algemeen belang;
Maar 't voorrecht wettigt voor geen evenmensch verachting;
Geen zelfverheffing; maar 't eischt strenger plichtbetrachting.
En zoo der Oudren deugd, betoond aan 't Vaderland,
Op kindren overvloeit als duurzaam voortgeplant,
(Gelukkig Volk, waar dit volstandig plaats moog vinden!)
Het strekke om hun den plicht te meer op 't hart te binden;
Maar weer den hoogmoed, schoon nooit rang of wapenschild
Door Vorstengunst aan laffe oneedlen waar gespild. -
Doch neen; men trotst niet op Voorouderlijke daden,
Maar geld, maar ampt, die vaak de onwaardigheid verraden. -
En geld of goedbezit -? wat is dit, dan geleend?
Of gaat verdienstlijkheid juist met fortuin vereend?
Ook, wat is parelschat, saffieren, of robijnen,
Hoe heerlijk ze in de zon by goud en purper schijnen?
Wat is, 't zij zeldzaamheên, 't zij kunst, by één vergaârd?
Wat, kleeding, huis, en hof? maakt dit u-zelf iets waard?
Of prijkt ge op Staatsgezag, gegeven in uw handen?
Wat is 't? Geen eigendom, maar toevertrouwde panden.
Wat 's schoonheid? Lichaamskracht? Verwelkend als een bloem. -
Doch, scherpheid van verstand zij grondslag van uw roem! -
Helaas! hoe kunt gy 't zelf, en onpartijdig peilen?
En zult ge u op geen klip die andren zien, verzeilen?
'k Beklaag u zoo gy 't waant. Die daar zich-zelf meê vleit

Is 't onverstand ten prooi, en wordt ten val geleid.
Beef, stervling, beef vooral voor zulk een zielsverblinding:
Afgrijslijk wordt uw val, by schrikbare ondervinding. -
Maar neen, een andre zucht doorprikkelt u de borst:
Het is de gloriekoorts waarvan uw boezem dorst.
Uw prikkel is de zucht tot heerschen, tot bevelen?
Tot faam, vermaardheid? Ja, dit kan verbeelding streelen.
Hoe schoon is 't, dat u elk bejegent met ontzag; -
Of nawijst op de straat: ‘Die Dichter voert de vlag!’ -
Ach, roem is ijdle wind; een ademtocht, niets meerder;
En waar is rust op aard voor heerscher of regeerder?
Neen, rust is 't, waar de mensch natuurlijk naar verlangt;
En macht of roem een boei die zwaar op 't harte prangt.
Het een vol achterdocht, en zorgen en gevaren;
Aan lagen blootgesteld, misnoegden, en verraâren:
Het ander, voorwerp van der mindren ijverzucht;
En soms, niet zonder schroom voor 't vallen uit zijn vlucht.
't Is alles schijngoed, dat in de oogen fraai moog schitteren,
Maar aan verdrieten rijk die 't leven steeds verbitteren.
Waar, waarom dan elkaâr afgunstig? - Wat 's de Nijd? -
Een harteleed om 't heil dat 's naasten hart verblijdt;
Ja, dikwerf niet verblijdt, maar zwaar valt om te dragen. -
Ach! 't is de afgrijslijkste en verneedrendste aller plagen,
En teelt den haat. - Wat 's haat? - Helaas, verdelgingszucht. -
Verdelgen? - gy die staâg verderf en slooping ducht,
Ja, ieder oogenblik uw slooping hebt te wachten,
U zweeft verdelgingzucht in boezem en gedachten?
U, niet bestaande dan door onderlinge min!
Gy gruwde van u-zelv', zaagt ge eens dien hartstocht in.
Ja, 't hart voedt haat: hy is den stervling ingeschapen,
Maar haat voor 't kwaad-alleen, en strekt het hart ten wapen:
Doch keer dit wapen op u-zelven, en delg uit
Wat ondeugd in uw borst ontwikkelt of ontspruit';
Maar, is uw naaste boos, heb deernis met zijn boosheid,
En voed gy de uwe niet door schuldige achteloosheid. -
‘Doch zou de ondankbre my niet haatlijk zijn? 'k Doe goed,
En ondank is 't en leed, wat my voor dank ontmoet.’ -
Wat gaat u de ondank aan, of doet uw gal dus stijgen?
't Is, dat ge in 't weldoen dank tot weêrloon woudt verkrijgen,

Gy wachttet goed voor goed; 't was Handel dien gy dreeft,
En die mislukte u: dit 's hetgeen u wrevel geeft.
Gy zijt bedrogen door verbeelding. Weldaân schenkend
Om wel te doen alleen, op geene erkentnis denkend,
Zou 't hart in rust zijn: 't had zijn Christenplicht voldaan,
En 't oogmerk waar bereikt. Gy naamt geen dank zelfs aan.
Maar wraak? - Ontzinde drift! De wraak in 't hart te kweken,
Is, op zijn eigen hart eens anders misdrijf wreken.
't Is dwazer dan de hond die op den werpsteen bijt. -
Heb deernis met den man, van wien gy onrecht lijdt!
't Is plicht, 't is menschlijkheid, zich elks gebrek te erbarmen. -
Bescherm de kranken, de in het leed verlaatnen, de armen,
De zwakker kunne, en waar de kindschheid hulp behoeft,
Of wien Gods slaande hand met waanzins kwaal bedroeft.
Bied hulp, waar ongeval op uw natuurgenooten
In vuur- of watersnood door 't lot wordt uitgegoten;
En red ook, die u haat, van 't treurig misverstand
Dat hem verwijderd houdt, door balsemende hand.
Zei daar wat we aan ons-zelf, aan de Almacht, zijn verschuldigd!
Dit is de menschheid, waar we een lid van zijn, gehuldigd.
ô Zalig is 't gevoel van die haar 't schatrecht brengt;
Ja, ieder traantjen zelf, van uit het hart geplengd. -
Nu, toorn. - Wat is hy, dan bedwelming van de reden,
Verrukking van 't verstand, en bron van ijslijkheden,
En 't geen ons-zelv' zoo wel, of meer dan andren, schaadt;
't Bouwvallig huis gelijk, dat plettrend, zelf vergaat?
Geen plichten ziet hy, hoort geene inspraak van 't geweten,
Geen zelfbelang, maar is zich-zelf en God vergeten.
Het jagend hart, 't van 't bloed ontstoken aangezicht,
En bliksemschietend oog, verduisterd voor het licht,
En 't trillen van heel 't lijf in zenuwen en spieren,
Verlaagt den stervling tot het laagst van alle dieren,
Brengt woede, strijd, gevecht en doodslag, wraak en moord,
En snerpend naberouw (doch ongeneeslijk) voort.
ô Wachten we ons, vooral in 't bloeien van de jaren,
Als 't heet en galziek bloed ons driftig bruischt door de aâren!
De halm ontvlamt nog eer dan 't vast en stevig hout;
Geen halfverdroogde gerst gist op, als frissche mout.
Ook de een is meer, of min koelzinnig dan een ander.

Botzinnig vat misschien zoo licht geen vuur als schrander;
Maar niemand belgt zich, dan uit opgevatten waan
Van ongelijk, hem in iets dierbaars aangedaan.
Hoe dan weet toorne in 't hart van zulken op te wellen,
Die zich met ziel en zin in Gods geleide stellen,
Verzekerd dat hun 't al ten goede strekken moet,
En zy geen rechters zijn van 't geen een ander doet?
Men oordeel' niet noch straff', maar schuwe slechts de kwaden,
Gelijk een slang of hond, wiens beet ons tracht te schaden.
Neen, acht u niet bevoegd tot gramschap; maar veelëer
Tot deernis; trots geen boze, of geef den smaad niet weêr.
De moed bestaat niet in de boosheid aan te tergen,
Maar 't onverschrokken zijn waar plichten weêrstand vergen:
Kloekmoedigheid reikt aan grootmoedigheid de hand,
En huwt gelaten rust aan doorzicht van 't verstand.
Wat kan de gramschap, dan ons eigen hart verzeeren?
Ze is als een vraatzucht die heel 't lichaam doet verteeren.[6]
Natuur eischt voedsel, maar de waanlust daar zy brast,
Verderft het ingewand in schaadlijke overlast.
Wat wekt men lust of drift die ziel en lijf verkrachten?
Neen, leer' men zich voor 't kwaad in 't fraaie masker wachten,
En willig' aan geen trek der zinverbeelding in,
Of voorbeeld, sleur, gewoonte, of dwazen wankelzin!
De Volgzucht maakt ons tot des Duivels martelaren,
Verdooft gewetens stem, en sticht de Hel altaren,
Teelt krankte in 't lichaam, en ook tevens in de ziel.
ô Wee 't verbijsterd hart dat in haar strikken viel! -
Zoo draaft men de ontucht na, verliest gevoel, en kennis,
En holt zich blind in 't kwaad, in eer- en heiligschennis,
In walg van 't eerbre bed en zuivren huwlijksgloed,
Dien God gezegend heeft, die 't leven smaken doet.
Ja, teelzucht is van Hem; maar geilheid uit den bozen,
En doet en ziel en lijf op 't snoodst verroekeloozen.

Zoo kwetst, zoo doodt de zonde; en, schuwt onze aart het leed,
Hoe is de zelfzucht dan tot alle kwaad gereed? -
't Bedwelmend waanverstand, door blinde drift bedrogen,
Zoekt heil, maar by den tast, en met geslotene oogen.
Ach, 't ligt in weldoen, 't ligt in ware Christendeugd;

Die (ga slechts in u-zelf,) geeft rust en zielenvreugd.
Dees heildorst maakt en wijs, en matig, en rechtvaardig,
Geeft moed en kracht, den mensch en zijn bestemming waardig.
Weetgierig is onze aart; ô woeker met dien schat
(Naar de Euangeliestem,) die Wijsheidszaad bevat. -
Onmatigheid is voor, en na 't genot, onlustig:
De matigheid is kalm, bedachtzaam, zacht, en rustig.
Verwaandheid is een bron van kwelling, hoon van God,
Stort in verneedring neêr, en gadert spijt en spot; -
Kleinmoedigheid, is Gods voorzienigheid mistrouwen,
En ondergraaft den steun waar hoop en rust op bouwen.
De ware Moed is verr' van beide, heeft geen waan,
En durft, bedaard en koel, gevaren tegengaan;
Is wars van dartelheid en lust- of roembejagen,
En weert benaauwende angst en hulploos zelfbeklagen.
Rechtvaardigheid - Is deze ons-zelven altijd nut? -
Ja, ze is voor Staat en Volk een allerhechtste stut,
En welvaart is aan haar op 't allernaauwst verbonden.
Zy rukt den sluier af aan de ons vermomde zonden,
En doet wat 's menschen hart van d' evenmensch verlangt:
Aan haar is 't dat de Wet en Gods belofte hangt.

Ja, ware deugd verheugt; en zonde is slechts ellende:
Waan niet dat m' ooit den plicht der menschheid strafloos schende!
Het trotsche misverstand leidt tot verderf, en 't hart
Ligt in den valschen strik van booze lust verward.

Derde zang.

Klinkt door, en rijze uw toon, mijne al te slappe snaren!
Wy moeten steiler op, en naar 't gestarnte varen,
En peilen 't menschlijk hart met min beneveld oog.
De melkweg zij ons pad, maar streef men niet te hoog!

Ja, zien we uit hooger kring op 's mensch doms nietig woelen,
Gelijk aan 't jong gebroed der vuile modderpoelen,
Dat, half gevormd en nog ten deele vormeloos,
Door één krioelt in slib en drijvend waterkroos. -
Doch neen, wat zouden we ons verheffen? Uit ons-zelven
Is de aart en oorsprong van dat tuimlen op te delven,
En 't heilloos kwijnen naar een nooit gevonden lust.

Dus peinzend zocht mijn voet de hooge Veluwkust,
Terwijl het krieken van den morgen aan de kimmen
Vooruit trad aan de Zon, gereed uit zee te klimmen.
'k Had Holland tot in 't Gooi doorstreefd als in een droom,
Waar Hilvers beek een dorp benoemd heeft naar heur zoom,
Wanneer een dikke damp wat om my was, bedekte,
En d' opgerezen dag ten dichten sluier strekte.
Ik zag noch hoorde, niets, en scheen verdoofd; bleef staan,
Van schrik niet, maar bestelpt van eerbied, onder 't gaan,
Die me in 't geroerd gemoed ten hemel op deed blikken,
En bad d' Almachtige aan, onwraakbaar in 't beschikken.
'ô Gy, zelfstandig EEN, vervuller van 't Heelal!
Gy, 't eeuwig z i j n , dat was, en is, en wezen zal!
Gy, onveranderlijk, door vorm noch tijd te omvangen,
En aan wiens oogblik wy en al 't geschaapne hangen!
Die 't al ten goede schikt naar eeuwig raadsbesluit,
Uit wien wat is (alleen de zonde niet) ontspruit!
Waar, waarom, 't zij in daad, verbeelding, schijn der oogen,
Heeft my dees duisternis zoo plotsling overtogen?' -
Dus sprak ik zuchtend, en bleef roerloos en verward,
Tot my een heldre stem in ooren trof of hart.

'Blind blijft gy, eeuwig blind, gy trotsche stervelingen,
Die 't waagt, in 't diep geheim van Godsbestuur te dringen,
Door 't overpareld oog en nevelvol gezicht
Te heffen naar den glans van 't onbewolkte licht;
Ja, met uw kleen begrip het eeuwige in wilt zweven,
Het sterflijk kennen, tot onsterflijkheid verheven,
Of hoe uit niet het iets gemaakt wierd, strijdig met
De door 't bepaald verstand steeds waargenomen wet.
Gy, niet begrijpende (hoe zelfwaan 't zich verbeelde,)

Hoe, in uw aanzien-zelf, het een het ander teelde,
Als of de onpeilbre macht die 't eerste voorwerp schiep,
Hierin min Godlijk ware en ontoeganklijk diep!
Gy kent der heemlen loop, de wissling van de starren,
Maar kunt ge uw eigen zijn en zinbesef ontwarren?
't Lichaamlijk kent gy, ja, doch naar uw vatbaarheên;
Maar, van u-zelven, niets dan 't samenstel der leên.
Neen, zoo 't gemoed tot heil en kennis is genegen,
Geef acht, waarin uw heil en onheil zij gelegen!' -

Dees taal doorklonk my 't hart. 'k Verstijfde op nieuw, en stond
Gelijk een steenzuil; en het donderde in den grond
Van onder my, naar 't scheen, en de aard begon te schokken.
Geheel mijn aanzijn werd van vreemde macht doortrokken.
Wat zie ik? - Ja, 't is de aard die voor mijn voeten splijt,
Een hol vormt, eng van mond, maar in zijn binnenst wijd.
Van vorm als 't menschlijk hart, maar vol van Volk, in 't donker
Gezeten, met den rug naar kenlijk lampgeflonker.
Elk hunner houdt het oog daar starende op een wand,
Die schaduwschijnsels toont, van alle vorm en stand,
Zich wisslend naar een 't Volk niet zichtbaar beeldbewegen.
Elk hunner lacht of schreit die schimverschijnsels tegen,
En gaapt met open hart zoo wel als open mond;
De een, naar de schim van geld, of beurzen, dik en rond,
En de ander, naar den schijn van taarten of pasteien,
En elk naar 't geen zijn lust het allermeest kan vleien;
Een derde, naar de kroon en scepter van een Vorst.
Dees loeroogt op een vrouw met naakten arm en borst;
Die weder, op een schaâuw van kransen van laurieren:
Die, op de luie rust van 't vadsigste der dieren,
Of op den spoelingtrog van 't vuil en gulzig zwijn;
Die, op de paauwenstaart, hier uitgebreid in schijn.
Daar vindt men wolven fraaist, en leeuw, en beer, of tijger;
Ginds 't wappren met de pluim van 't schijnbeeld van een Krijger.
Ja, elk schept groot vermaak in 't onding dat hy ziet,
En grijpt zelfs driftig toe naar 't blootlijk schijnbaar niet.
Nog meer! elk prijst de schim die hy heeft uitgekoren,
Hartstochtlijk, en met smaad om andren te verstooren.
Dan twist men om het zeerst met onderling gekijf,

Ja, valt met vuist en zwaard elkandren op het lijf. -
Doch speurt eens iemand by zulk woedend tegengrimmen,
Dat alles waar m' om strijdt, niet anders zijn dan schimmen,
Hy stapt wat rugwaart, waar het schaduwbeeld verdwijnt,
En 't echt lichaamlijk beeld hem voor het oog verschijnt.
Dan roept hy: Dit is 't ware en onmiskenbre wezen,
En trekt ook enklen meê, van d' eersten schijn genezen.
Doch hier valt weêr geschil om 't meer of minder schoon
Van 't geen elk kiest, juist als by 't eerste schimvertoon;
En 't wordt hier weder met die hevigheid gedreven,
Als hing er 't welzijn aan van aller menschen leven:
En zelden, zelden! dat zich iemand uit den damp
Der duister schijnende en bedwelmende olielamp
Van 't enge harthol naar het Godlijk licht laat leiden,
Om in dien zuivren glans de waarheid te onderscheiden.

Nu steeg ik uit die kolk, en 'k aâmde rust en vreugd,
En zag 't geen Wijzen steeds in 't stil gemoed verheugt.
Daar stond een bult'naar die my beeld- en schijnvertooning
Verklaarde, en al 't geheim dier onderaardsche woning.

't Hol, zei hy, is elks hart; het lamplicht, ijdle waan
Uit zelfsverbeelding by de wetensdrift ontstaan; -
De schaduwen, 't bedrog der uiterlijke zinnen; -
De beelden, vordring die in kennis aan doet winnen,
Maar vruchtloos, zoo de ziel het ware licht verzaakt,
Waarmeê de zuivre Zon van 's hemels hoogte blaakt.

Zoo sprak hy, en met een was alles my verdwenen,
Maar 't liet me in mijmring, weêr van 't morgenlicht beschenen
Dat me onverhoeds ontzonk, op 't midden van de hei,
En lenende aan een boom in 't eerste lentlivrei.
Doch immer bleef 't Gezicht my spelen door de zinnen
En liet een huivring na, die 't hart niet kon verwinnen.
'k Vroeg aan my-zelven, hoe en waarom 't wijzer volk
Naar geen bevrijding tracht uit die bedriegbre kolk? -
De Waarheid, en geen schijn, geen beeldnis zonder leven,
Kan 't hart voldoening, troost en ware kalmte geven;
Waarom dan, (vroeg ik me) uit dit twisthol en zijn nacht
Niet opgeklommen waar ons 't zonlicht tegenlacht?

Zijn mond, schoon eng, is toch voor hun die 't willen, open.
Men glijde en glibbre, 't zij! Waar 't steil is, opgekropen!
Waar m' in de delmoer zinkt, voorzichtig, tred aan tred
Den grond betast, beproefd, aleer m' een voet verzet!
En, zijn er zijpaân, 't oog naar boven opgeheven;
De erkenbre dag zal toch geleidlijk voor ons zweven.
By d' eersten stap wanneer men 't lamplicht achter laat,
Zij 't duister, want de walm benevelt nog 't gelaat:
Dan dwaalt men mooglijk af, of struikelt, staat verslagen;
Maar, naar 't gezicht zich sterkt, zal 't hel en heldrer dagen.
Volhard' men slechts, en voed' geen twijflend ongeduld:
Eens vindt hy 't rechte pad, die afweek zonder schuld.
Zoo doolt het jonge kind, onnoozel, zonder boosheid;
't Kent toeleg noch beraad in eenvouds schuldeloosheid,
En wroeging treft het niet, eer 't goed en kwaad beseft.
Doch als zich de oordeelskracht in 't werkend brein verheft,
En reden opluikt, dan rijst wroeging, en 't geweten
Gevoelt zich strafbaar by 't nu schuldig plichtvergeten.
God stelt ons 't leven en den dood voor: zie wel toe,
ô Stervling, dat uw hart geen valsche keuze doe!
Men mint geen kwaad als kwaad; maar 't Godlijk licht verachten
En blinde toegreep, die voor 't leed zich niet kan wachten
By die bedwelming, die door wraakbare eigenzucht
Het misverstand verwekt, teelt Ondeugds booze vrucht.
Wiens hart gevoelt toch niet, schoon kleven de aan de zonde,
Ontwaart, beseft, beproeft, erkent niet t' elker stonde,
Dat nijd, dat hovaardy, dat gramschap, hebzucht, staat-
Of maatlooze eerzucht, steeds van kwelling zwanger gaat,
Ja, 't hart een hel ontsteekt van eindelooze plagen?
En echter rust men niet, die kwelling na te jagen!
't Is onbedachtzaamheid die geen gevolgen wikt,
Maar wegsleurt door de drift die 't oordeel-zelf verstrikt.
Ach, worden we voor 't minst door de ondervinding wijzer!
De in 't werk ervaren smit grijpt nooit op brandend ijzer.
Wie dag aan dag het pad naar kerk betreedt of school,
Wat loopt die voor gevaar dat hy op weg verdool'?
Gebeurt het, - 't is zijn schuld met achtloos af te wijken;
Vooral, waar teekens staan die 't rechte pad doen blijken.
En, moet ge een kronkelweg in bosch of heide door,

Waar 't lichtlijk dwaalbaar is en geen u kenlijk spoor,
Zoo ge aan wie 't kent, verzuimt geleide of raad te vragen,
Wie, roekelooze, zal uw dolen dan beklagen?
Doch volgt ge blindlings al wie blindlings voor u treên,
't Wordt dwalen met den hoop, en beter waar 't, alleen.
's Lands wijs plant dwaling voort, en doet de onnoozle telgen
Het algemeene gif van jongs in de aders zwelgen;
't Wordt erflijk kwaaddoen, en gewoonte wordt natuur:
Verderflijk oud gebruik staat Nageslachten duur.
Wie toch verbraste zich, of zwaaide, vol en dronken,
Eer keuken, brouwte, of pers, 't aanlokkend middel schonken?
Wat port tot rooven, tot bedriegen, diefte, of moord,
Dan 't jammerlijke geld, dat dwazen zoo bekoort?
En wat zet geldzucht aan, dan zucht tot ijdel pralen
Met kleeding, huisraad, weelde, en feest- en staatsiemalen?
Verwekt dit niet den plaag van lastige overdaad,
Van zielsangst, twist, en nijd, en ijverzucht, en haat?
De waan is nooit verzaad; 't veel hebben teelt behoeven,
En, waar men lust in stelt, is niets dan zielbedroeven.
Dit 's de eisch niet van Natuur; 't welt uit verdorvenheid.
Ach, zie hoe 't grazend vee zich op het veld vermeidt,
't Gevogelt' blijdschap toont in 't zangrig tierelieren,
De visschen zelfs door 't meir, in zoete stroomlust zwieren,
Ja, 't bloemtjen zonder leed zijn hoofd ten hemel beurt;
En - zoo begaafde mensch, gy zijt het slechts die treurt! -
Uw staat is treuren. Ja; dit doet uw meerdre kennis,
En is 't gevolg, helaas, van de eerste heiligschennis.
Doch God gaf troost. - Maar ach, 't is dwaasheid die u 't leed
Vermeert, en rampen schept: gy zijt u-zelven wreed.
Natuur is 't niet, die ons het leven maakt tot kwelling;
't Is wanleer, voorbeeld, en de onrichtbare overhelling
Die ons gewoonte geeft, door Oudren ingestort,
Die overgaat tot aart, en nooit verwonnen wordt.
't Is misbruik, dat, geplant, een schuldloos struikjen toonde,
En 't lieflijk van den hof (zoo dacht men) nog verschoonde,
Maar, opgewassen, en niet tijdig uitgeroeid,
Ten plaag wordt en verderf, en alles overgroeit.
Zoo bracht een Gastheer eerst met oude Duitsche rondheid
Zijn' Gast den beker toe, tot heilwensch en gezondheid;

De Gast beandwoordde 't met wederdronk ten dank;
Maar eindlijk - 't werd een wet, men dronk zich dol en krank. -
De onnutte diamant, een zeldzaamheid, in 't donker
Opmerklijk door een zweem van eigen lichtgeflonker; -
De waarde, aan 't goud gehecht; - de nietige kleedy
Die 't lichaam thands bezwaart met trotschheids razerny; -
(Al, land- en volksgebruik en algemeene zede;) -
Hoe breekt die 't zelfgenot, en menschenliefde, en vrede!
En waarom, of men 't lijf met pluizig zacht fluweel
Of serge of watmer dekt, is 't elk niet even veel? -
Onnooddruft, waar gy groeit, wat draagt gy bittre vruchten!
't Is onheil, anders niet, waarom wy angstig zuchten.
Geeft kroon of scepter heil by 't eindloos angstgevoel
Van die ze aanvaardt in schrik voor 't bonzen uit zijn stoel?
Trekt ooit de gierigaart een voordeel uit zijn schatten?
De pronker, van in pracht tot dwaasheên uit te spatten?
Geeft aan den lekkertand met zijn verwenden smaak
Zijn uitgezochtst gerecht een wezendlijk vermaak?
En heeft een arbeidsman die na 't voormiddagzwoegen
De slechte spijs geniet, geen inniger genoegen? -
Ach! 't overtollige eischt heel 't leven, 't gantsch gedrag;
En naauwlijks vraagt men zich, waartoe men 't daglicht zag? -
Beandwoord gy die vraag, gy stervling, dus verloopen
In nietigheden! - Vraag, wat ge eenmaal hebt te hopen,
En wat te vreezen, als, van 't leven zeg ik niet,
(Wie leeft er?) maar, 't gewoel, u niets meer overschiet?
Gewoonte, sleur, maakt doof voor 't noodige, en wy twisten
Om 't onbekende en vreemde als of wy 't zeker wisten.
ô! Wat al jammer, wat al gruwlen, bracht gy voort,
Gewoonte, die gevoel, verstand, en reden smoort!
De zelfmoord was een deugd in 't hooggevijzeld Romen,
(Waarvoor de jonglingschap zoo vroeg wordt ingenomen):
Karthaag, ontrefbaar hard voor 't moederlijk gekerm,
Verbrandde 't lachend kind in 's Molochs gloênden arm.
Ja, sterker is gewoonte, in blindheid ingezogen,
Dan Godsdienst, dan Natuur, dan Redenlijk vermogen.
De Spanjaart stampt zijn kind een stugge trotschheid in;
Het noeste Holland, zucht en ijver tot gewin;
Itaalje, wraak als 't zoetst; en Duitschlands vroeger dagen,

't Verkrachten door den drank, van de uitgezette magen.
Onze aarde is dus verdeeld. Ginds leeft men als 't gediert';
Daar, zediger en door gevoel van eer bestierd,
En hecht voor 't minst geen roem aan lage schandlijkheden:
Steeds was op 't wareldrond verscheidenheid van zeden.
In de Oudheid roemt men veel een rechtheid van gedrag,
En wat men deugden heet, ja, deugden heeten mag;
Onnoozelheid, oprecht- en vroomheid, haat voor twisten.
Daar (roemt men) leefde 't volk het leven van een Christen,
Terwijl wy, Christnen, niet dan Christnen zijn in naam
En Heidnen met de daad! - Verdiend is deze blaam;
Doch die by 't Heidendom zoo hoog van deugden roemen,
Wat nemen zy voor tarw dan laffe maankopbloemen,
In de oogen stekend door een schittring van de kleur,
Maar breinbedwelmend slechts, onvoedzaam, zonder geur?
Is 't vreemd, by 't onverdeeld gebruiken aller goederen,
Zoo niemand diefstal pleegde, en hebzucht onder broederen
Geen doodslag voortbracht? - Neen; doch ('t spijte u, Filozoof!)
De moord uit Nijd bestond, al was er geen uit roof.[7] -
En wat is 't, d' Indiaan een lofspraak aan te stemmen
Die zich uit moedwil kwelt, zoo 't heet, om 't vleesch te temmen;
Met de armen uitgestrekt of plooiende om het hoofd,
Zich nader aan zijn God en heiliger gelooft;
Zich op de kale kruin een vuurvlam doet ontsteken
Tot boete of zuivring voor ondelgbre hartgebreken;
Of naakt, verstramd, zich braadt, en uitdroogt in de zon? -
Wat 's 't Hondsche Wijshoofd, elk aanblaffende uit zijn ton;
Die potsenmaker by een hoop van valsche Wijzen
Wie we op het bloot gezag van hun bewondraars prijzen,
Maar wie de hoogmoed dreef waarvan hun boezem zwol,
Die één verstandig toonde en honderd dwaas of dol? -
Neen, roem my dien Profeet, die, zonder dak of woning,
In kemelshairen dosch by sprinkhaan leefde en honing,
En 't pad voor 's Heilands komst bereidde als Boetgezant.
Hem eere ik, maar geen schijn-, geen doolziek wanverstand.
Roem, wilt gy 't, Nazareên; roem strenge Rechabieten,
Die wijn noch gistdrank, noch een grondvast dak genieten,
Wien Vaderlijke Wet, gelofte, en wil van God,
Een strengheid oplei', waar dees schandeeuw thands meê spot!

Roem de ingetogenheid der Christen kluizenaren
In woestenyen, waar ze in staâge doodsgevaren
Van kruiden leefden met in God gelaten ziel,
Van 't woudgedierte ontzien, dat aan hun voeten viel! -
Doch 't is geen strengheid, 't is geene ijdle lichaamkwelling
Die plicht vervult. En de eene en andere overhelling
Wijkt van de rechtheid af, die 't Christendom gebiedt:
Neen, heb uw hart by God: meer vergt de Heiland niet.

Doch, anders doet men steeds. - 't Waarachtig goed verliezen
Is 't wis gevolg van zich een afgod uit te kiezen.
'Nu, zegt zich Micha,[8] 'k heb in huis een eigen God!
Nu stroomt het heil my toe, verzekerd is mijn lot.'
En wat 's elks afgod meest? - Het Geld. ô Dierbre koffer!
U brengt men rust en tijd, en 't leven zelfs, ten offer. -
Wat dwaasheid! - Kan dit met gezond verstand bestaan? -
By andren is 't vermaak, is 't wellust, ras vergaan,
Verslijtend door zich-zelve, en lijf en geest verslindend; -
Den Wijssten, eer, of staat, door schittring meest verblindend,
Waarvoor men rust en lust en veiligheid begeeft,
En steeds in achterdocht, gevaar, en angsten leeft.
By velen is 't een schijn van vroomheid, en gebaren
Van ernst, terwijl de ziel in lusten om blijft waren:
Ach, ijdle rok, voor 't oog dat menschen kent, doorgaat,
Vol vrees dat m' elken stap zich onbedacht verraad'!
De Wijsheid roept op straat, wat zoudt ge u de ooren stoppen?
Haar woorden zijn een vloed van Hemelbalsemdroppen,
Genezend voor de ziel by elke boezemsmart,
Voor elke krankte of wond van 't heilbegeerig hart.
Ontfang ze, en lesch de dorst, in 't ingewand aan 't gloeien,
En waan niet dat ze uit Grieksche of Roomsche bronaâr vloeien;
De kruisweg, heide, en bosch, is van heur stem vervuld;
En wie ze onachtzaam hoort, verwijt' zich-zelv' de schuld.
Wil vloekbare eigenwil geen Godheid hooren spreken,
Natuurkracht liet het ons aan leeraars niet ontbreken.
De kracht van Orfeus lier en 's barrevoeters taal[9]
Zijn voor mijn zielsgevoel geen ongerijmd verhaal:
'k Hoor dieren spreken, my vermanen, leeren, stichten,
Ja, 't veldgewas der aard verstendigt my mijn plichten.

Maar heb geen Midasoor, voor windgeblaas in 't riet
Gevoelig, voor 't gespeel van 't Godlijk zangtuig niet!
Neen, hiertoe dient in 't hart dat innig oor ontsloten,
Welks oopning JEZUS eischt by Zijne gunstgenooten;
Het oor der ziel, waarvoor Natuur en Godsdienst spreekt.
Ach! vruchtloos roept Hy-zelf waar dit gehoor ontbreekt!
Ja, 't boek dier wareld-zelv waarin wy zijn geboren,
Leert, wie aandachtig is, de spraak der dieren hooren.
Zie 't moschjen dat in 't nest zijn jongskens beurtlings spijst,
En elk de zelfde zucht, en even teêr, bewijst,
Doch afbijt wie volpluimd de slagpen weet te roeren,
Om zich door bosch en beemd met eigen kost te voêren.
Het leert u kinderzorg, en met gelijke min;
En ze op zijn tijd te ontslaan tot eigen broodgewin,
Om eigen huisgezin te vormen, kroost te telen,
En zich aan d' arbeidsplicht door traagheid niet te ontstelen,
Waardoor ook 't volgend kroost in vadzigheid gestort,
Den stamnaam waar ge op boogt, tot schaamte en onëer wordt.
Zie ginds de spin haar net in 't zonneschijnsel hangen,
Om d' onbedachten vlieg, waarop zy loert, te vangen;
Daar, d' altijd noesten mier zich laden met het graan;
En 't zorgloos vliegjen in den dorren tijd vergaan.
Zegt dit gedierte niet: Leer de oogst des arbeids plukken
Eer 's levens natijd u de krachten kome ontrukken?
Zie d' ouden baars, die door zijn duiken 't net ontslipt,
Den snoek, gespitst en loos, die door de dobbers glipt.
Hy roept tot die 't bemerkt: Wees, waar gevaren nijpen,
Voorzichtig, en gezwind ter redding toe te grijpen.
Zie de in hun vederlast gedoschte paauw en zwaan
Naauw vatbaar voor de vlucht, met logge stappen gaan;
Den leeuwrik, dun geveêrd, met blijde en luchte kringen
Ten hemel stijgen, en den Schepper lofzang zingen:
Wat leert dit onderscheid? - De last van d' overvloed,
En 't voorrecht van 't g e n o e g , in 't ons benoodigd goed.
Zie dees zoo kleinen Brak zijn schonkjen lustig knagen,
Die 't grooter Dog, die 't neemt, geduldig weg laat dragen.
Hy leert u, dat ge 't klein voor zwarer leed verkiest,
En 't dierbaarst (moet gy,) met gelatenheid verliest. -
Beschouw het aardrijk-zelf. Waar we onze voeten zetten,

't Vermaant ons allerwege en predikt zedewetten;
't Bestraft de ondankbaarheid, de traagheid, en beveelt
Dat ge uit de ontfangen gaaf verplichte vruchten teelt,
Uw pond wel aanlegt tot Gods eer en 't heil der menschen,
En 't goede spruitjen niet onachtzaam laat verslensen.
De keizelsteen straft zelf de laffe ondadigheid,
Terwijl hy zich uit mosch een fulpen dekkleed spreidt.
Het hoen dat korens pikt, bewijst in 't noeste schrappen
Een juist waardeeren van der dingen eigenschappen;
Verwerpt den diamant, en kiest het voedzaam graan:
Kies, stervling, nut voor pracht op 't voorbeeld van den haan!
Zie gindschen bijenzwerm om 't geurig bloemperk waren,
En zoeten honigzeem in wasschen raten gaâren,
En zorglijk sparen 't geen den winter voeden mag.
Hy roept den jongling: Werk, en spaar voor d' ouden dag!
Natuur laat nimmer af (wie Vaderlandsche kruiden
Veracht' voor specery uit Morgenland of Zuiden,)
Te telen, wel te doen ook die heur gift versmaadt;
En toont d' ondankbren aan heur weldaân, spijt noch haat,
Maar volgt den Schepper na, wiens steeds miskende zegen
Den goede en kwade troost met zonneschijn en regen. -
Ach mensch, wat boogt gy op uw reden, zoo misbruikt,
Zoo ze u geen wijsheid leert, geen dwaze driften fnuikt,
Maar 't heil verwerpen laat, hetgeen de gaaf van 't leven
Door goedheid van het hart alleen waardy kan geven?
Let, wie en waar gy zijt, en ken 't waarachtig goed
Dat vreugd en lust schenkt, en het aardsche leed verzoet!

Het reedlijk dier, de mensch, zoo nietig, zoo verheven,
Bestaat uit lijf en ziel, wier band is 't aardsche leven;
't Een stoflijk; de andre, geest. 't Bezintuigd lichaam boogt
Op 't denkbeeldvormend brein, waar, op zijn throon verhoogd,
't Verstand de redenstaf verleend is tot regeeren,
En blinde drift, begeerte, en hartstocht te overheeren.
Ons welzijn, braafheid, deugd, hangt aan zijne Oppermacht,
Hoe hart of zin weêrstreve, en zijn bestuur verkracht.
Hy, 't redelijk verstand, fnuikt de opgezette tochten
Waarvan ons zelfgevoel gestaâg wordt aangevochten;
Als gramschap, droefheid, vrees, hoop, vreugde, liefde en haat

Waar 't menschlijk zwak gemoed gedurig krank aan gaat.
Hy voedstert wetenschap, en zucht voor 't goede en schoone;
Weert, wat de ziel verlage en 's Hoogsten Wijsheid hone;
Leert ons 't bestuur van 't kroost; het ongeluk weêrstaan;
De neiging zuivren; breekt begoochling van den waan;
Kweekt dankbaarheid; en doet zich 's naasten leed erbarmen,
En zwakheid, waar zy lijdt, met eigen leed beschermen,
Het recht bewaren, en waar 't roekloos wordt ontwricht,
Hérstellen, heel 't gemoed verbindende aan den plicht.

De mensch wordt in dit dal waar we in een scheemring zweven,
Gestadig door verdriet en kwelling omgedreven;
Lijdt arbeid, kommer, ziekte, en pijn, en hongersnood,
Bedrog, en haat, en nijd, geweld, en krijg, en dood,
Verlies van 't dierbaarst goed, van Gade en lieve Telgen;
En moet al 't bitterst van het lotgeval verzwelgen.
Dit is aan 't mensch zijn, dit aan 't aardsche leven, vast;
Doch dwaasheid is het meest verladen met die last.
't Voorzichtige gedrag, gericht naar 't plichtbeoogen,
Heeft op ons welzijn, op de rampspoed zelfs, vermogen:
Zy treft, maar minder, als men ze uitwijkt, of voorziet,
En wie blijmoedig draagt, dien kneust maar plet zy niet.
Verlies ontzet geen hart, niet vast aan 't schijngoed hangend,
Maar niets dan zielenvreê, gewetensrust, verlangend;
En vraagt men op deze aard naar 't ware en hoogste goed;
't Is hierin dat het ligt: D e k a l m t e v a n 't g e m o e d .
Men zoek' voor 't lichaam dan 't benoodigd; dekking, spijzing;
De ziel verschaff' men kunde, opmerking, onderwijzing:
't Verband van beide maakt het menschlijk schepsel één;
Dus moet ook 't hoogste goed aan beide zijn gemeen.
Doch strijdt het één belang met wat het ander vorder',
Het minste wijk' voor 't meest naar aller dingen order!
Vereischt het nut der ziel dat soms het lichaam lij';
Vast, waak, en tem het vleesch daar 't staat naar dwinglandy.
Doch wacht u voor 't bedrog van bygeloovig dweepen,
Als of ge 't met verdriet naar 't aaklig graf moest zweepen!
Neen, 't lastdier draagt niet, als 't, van honger afgemat,
U onder weg bezwijkt voor 't einde van het pad.
Dan, meer onzinnig nog is 't derwijz' te overvoeden

Dat gy 't onmachtig maakt, naar 't nood is, voort te spoeden.
Gy, zorg voor beide naar behoefte. Doch verhoed
Dat ge ooit het lijf te veel, de ziel te karig voedt.
In haar is 't zelfbestuur, voor beiden, opgesloten;
Zy heersche als waardigste der aardsche tochtgenooten,
Zy, onverganklijk by haar wrakken medgezel!
Bedenk dit, mint ge u-zelf, en overweeg het wel!
Laaf, voed, versterk uw ziel door kennis van de Waarheid;
Verhelder uw verstand door immer zuivrer klaarheid;
Strekk' alles, alles, u tot leering, leiding, baak;
En hecht uw hart aan geen dan 't echte zielvermaak!

Vierde zang.

Het uitgebreid verdek der welvende olmenbladeren
(Nu 't gloeiend zonnelicht den tweeling kwam te naderen,)
En 't geurig notenloof en dwarlig mispellof,
Verkoelden Bloeimaands hitte in d' overplanten hof,
Tot dat hun breede schaaûw die 't bloed zoo lieflijk stoofde,
Den flaauwgeworden dag aan tuin en boomgaard roofde.
Leergierig hield ik 't hart op waar en goed gericht,
Doch bloem en struik trok me en de reuk aan, en 't gezicht.
Damastbloem, anjelier, en trotsche leliestengel
In goud- of sneeuwdosch, met heur lustvol kleurgemengel,
Veelvervige viool en meibloem, tijdeloos,
Der bloemen koningin, de volgewassen roos,
By 't schraler doornenkroost, de eenvormige eglantieren,
Het niet verwelkend groen van steekpalm en laurieren,
De frissche lateris en wilde balsemijn,
Welriekend majoraan en nuttig rosmarijn,
Hier, door geen onkruid uit den vreemde weggeschoven,
Tot nieuwe praalzucht, pest der Vaderlandsche hoven,
En duurgekocht, met zorg en onlust opgekweekt,

Doch waar 't verkwiklijk van den bloemgeur aan ontbreekt.

In 't peinzen, was nu 't Oog der wareld weggezonken,
En 't luchtuitspansel, hier verbruind, met flikkervonken,
Omtrok den wandelkring om deze onze aardsche kreits.
't Beklom de tinnen van onze Amstelsch kunstpaleis.
Van daar scheen me in 't Zuid-Oost de Diemermeer te bruizen;
Maar 't was een zachte wind met flaauw en lieflijk zuizen.
Dees stuuwde een lichtwolk, maar die stand hield op dees boord.
Zy opende; uit haar breuk trad straks een Jongling voort,
Die, van een negental van overschoone Jofferen
(Godessen, zoo ze er zijn, aan wie men 't hart mocht offeren!)
Gevolgd, een handharp voerde, uit elpenbeen gewrocht,
Terwijl een lauwerkrans het blonde hoofd omvlocht.
De maagden droegen elk een speeltuig, zeer verscheiden;
Dees voerde kroon en dolk, en 't scheen, hare oogen schreiden,
Die lachte blijde, en toonde een zotskolf in de hand:
Een derde voerde om 't hoofd een rijk-gesternden hand:
Een vierde scheen van uit een letterrol te zingen;
Een andere, op de maat al hupplende op te springen;
Dees weêr bezielde met heur adem riet of fluit;
En die mat aarde en zee met grif en passer uit.
Die speurde in 't vlietend zand naar 't vluchtig tijdvervaren;
De hand der laatste droeg den staf der Redenaren.

Het oud verziersel schijne een bloot momaangezicht,
't Is 't beeld der Waarheid, en geen ijdel speelgedicht.
De Waarheid was, eer tijd, en zon, en eeuwen liepen;
Haar bron is 't zelf, waaruit de Wijzen fabels schiepen.
Hun Dicht omwimpelt haar' uit eerbied voor heur schoon,
En stelt ze aan 't zwak gezicht niet onbedekt ten toon.
Zoo bootste de Oudheid eens Sileens of Saters trekken
Om 't geen zy Godlijk hield voor 't onrein oog te dekken,
Als schede of sluitkast, die, hetgeen 't onteeren mocht,
Van 't voorwerp weerde waar ze een eerbied aan verknocht.
Geen zwijnen in hun draf, geen deugd- of redenloozen.
Verlokt of trekt men aan met hof- of hemelrozen.
De Waarheid naakt te zien vereischt een sterk gezicht;
Ze is gloeiender in 't oog dan 't gloeiendst zonnelicht.

't Vervallen menschdom was niet vatbaar voor heur luister,
Ten zij 't omsluierd wierd met zacht beneevlend duister. -
Waar Noächs drijvende ark op 't hoog gebergt' bleef staan,
Sprak Waarheids Guldenmond 't behouden menschdom aan.
Het kende God, en had op de oeverlooze wateren
Zijn wraakstem om zich heen (en veilig) hooren klateren,
't Hief de oogen op in dank en offerplicht tot Hem,
Gesterkt, en vatbaar voor Zijn waarheidslicht en stem.
De tijd liep voort; wanneer zich 't menschlijk kroost verdeelde,
Verwildrend in gebrek, verzinkende in de weelde,
En ondeugd koestrend, die, terwijl zy 't hart verlaagt,
Voor Waarheid en haar licht, een gruwbren afkeer draagt.
De Brachman dekte haar voor wrevele onverstanden.
Omsluierd reisde zy door 's Warelds morgenlanden.
Prometheus leidde haar naar rotsigen Kaukaas;
Naar schrandre Grieken, by hun wijsheid altijd dwaas.
Het kroost van Sem, wien God zich-zelven openbaarde,
Dat Zijne erkentnis en geheimenis bewaarde,
Zwierf naar Egypten, rijk in aardsche kunst en pracht,
En werd door harden dwang in slaverny gebracht.
Dat Nylland, bakermat van denkende verstanden,
Bracht kunst en kennislust naar bygelegen stranden,
Bereikte en Tempes beemd en Hebrus woesten stroom,
En Orfeus zang bewoog (dus hiet men 't) dier en boom.
Sints trotschte Hellas grond op d'albekenden Dichter,
In blindheid, naar zijn macht, de grootste Volksverlichter.
Van daar verspreidde 't licht (ach! 't was het Hemelsch niet!)
Naar 's Tybers boord. - Daar klonk in hartenstreelend lied
Die halve Wijsheid, die wel harten waar 't in stormde
Bezadigde, maar voor de Waarheid niet hervormde.
Der Roomren heerschappy spreidde ondeugd beide en deugd
Met woeste bloeddorst, zucht tot beestelijke vreugd,
En wat de menschlijkheid in wanleer kan verpesten,
Met al heur gruwlen, by hun kennis uit in 't Westen. -
Doch eindlijk werd Euroop van 't ware licht bestraald:
Het licht der Waarheid, nu ten Hemel afgedaald;
Ach aangenomen, ja met gretigheid ontfangen,
Doch haast, waar 't eerst ontstak, met Bygeloof omhangen.
Gelukkig Holland, dat het zuiverde en behield!

Steeds waart gy ijvrig met de Waarheidszucht bezield.
ô Godgezegend oord, ach, waar die zegen nimmer
Door moedwil, wangeloof, en zeedloosheid, en slimmer,
Met tegen God en Zijn Gezalfden op te staan,
Verroekloosd en verbeurd, en al uw bloei vergaan!

Doch de eedle Poëzy, voor 't minst, mag in dees streken
De taal nog van 't gevoel voor God en Waarheid spreken;
Zy, wordt de Kerk versmaad, heeft nog de zelfde kracht.
Wel! leer zy Waarheid, wie ze ook lastere of veracht'!
Hoe! elk werd leeraar, en verspreidt in alle talen
Zijn meening door de pers en in Genootschapszalen;
En zou zy, Hemelgaaf, en sleutel van 't gemoed,
Zy die de harten kneedt, dooradem, en doorgloedt,
Zy die, van d' oudsten tijd, de ziel door de ooren streelde,
En 't kindsche menschdom leidde en tot volmaking beeldde,
Zy, zwijgen? - Neen, zoo ooit, verheff' ze op nieuw den toon
Die wangedrochten temde en outer stichtte en throon,
Nu beide wagglen, stout door Waanzucht ondergraven,
En drift en razerny verstand en hart verslaven.
't Is tijd. Van hier die zucht die de eêlste gaaf misbruikt!
Herneem zy de oppermacht die woestheid heeft gefnuikt.
Zoo Dichters goden zijn, 't is door den waan te teugelen,
't Aanbidlijk Albestuur gaf Dichtkunst hemelvleugelen.

Dus sprak het hoofd dier Rei van maagden. Als hy zweeg,
Nam Klio 't woord, terwijl haar 't bloed in 't voorhoofd steeg,
En verontwaardiging het fronste. - Roekeloozen,
(Dus sprak zy,) ja 'k gevoel, uw dwaasheid doet my blozen.
Gy bouwt rivier en zee, en dobbert op den plasch
Het zonnespoor voorby, en naar bevrozen as
Of onbekende kust, om over 't ruim der baren,
Uw lijf ten beste, een schim van nooddruft op te gaâren,
(Schoon moeder Aarde u t' huis mocht voeden uit haar schoot,)
Maar ach, vergeet uw ziel. Uw ziel lijdt hongersnood.
't Verstand eischtvoedsel, 't eischt u kennis, 't eischt ontwikk'ling.
Is 't vratig ingewand slechts vatbaar voor die prikk'ling,
En hongert, dorst, en kwijnt, uw ziel niet evenzeer?
Zy eischt het, ja en, (tot uw welzijn) eindloos meer.

Gemest voor 't slachtmes, en geen hooger lot verbeidend,
Maar zorgloos levend en van 't leven zorgloos scheidend,
Zie daar den staat van 't vee. Maar, redelijke mensch,
Vervult dit heel uw lot? omgrijpt dit al uw wensch?
Waartoe de vatbaarheên, door d' Almacht u geschonken?
Gewis niet, om in 't slijk in vadzigheid te ronken.
Neen, 'k vraag geen poging, tot onnutte kunst gericht;
Maar nutte kennis om te leven naar uw plicht.
Hoe zult ge, zonder die, uw eigen hart verklaren?
Hoe, uw verordening tot hooger stand bewaren?
Is slechts uw ziel geleerd wat haar bestemming zij,
Zoo oefent ge op u-zelf de rechte heerschappy.
Wat slooft ge om 't nietig goud tot d' eindpaal van uw dagen?
By d' aangreep van den dood zult ge uw verzuim beklagen.
Dan roept het hart in angst: ‘Ach, dat er uitstel waar,
Ik onderzocht den plicht des levens, licht of zwaar.
Ja, Hemel, mocht ik jeugd en bloeitijd thands herhalen,
'k Zou in 't ontzind gewoel niet achtloos mededwalen,
Niet steeds bekommerd zijn voor 't lieflijk lijfsgenot,
En laten 't heil der ziel niet drijven op het lot.’

Neen stervling, dat gy leeft, is niet om steeds te slaven
Voor d' erfgenaam, die u met blijdschap zal begraven.
Is 't reedlijk, als de mol te wroeten in het slijk,
Op dat uw zwoegen die uw sterfdag wenscht, verrijk'?
En, zoo ge aan dien gy mint een schat wenscht na te laten,
Wat weet ge of 't tot hem koomt? Of hem 't bezit zal baten?
Vermeerdring van bezit brengt altijd geen genot;
't Is somtijds tot verderf; 't verbittert vaak ons lot.
Laat ondervinding, laat hier menschenkennis spreken. -
Maar, zegt ge, 't is mijn plicht, de handen uit te steken,
Dat, zoo ik met den mier geen opleg juist verwerf,
Ik met geen sprinkhaan toch in 't eind behoeftig sterv'. -
Zoo wijkt ge aan de eene, om niet naar de andre zij' te glijden?
Op beide loopt men 't ware en middelpad bezijden.
Geen twist, geen woordenspel of kunstversierde reên,
Maar wijsheid zij ons doel. Haar dienen wy alleen! -

Zoo spreekt ze, en de adem van haar borst doordringt mijne aâren,

Met nieuwe kracht en lust. Mijn zielsbeseffen scharen
En ordnen zich. - Ik zie! 't is oordeelskracht en moed,
Die zich aan 't hoofd stelt van der driften legerstoet,
En wilverkeerdheid, die gewoonte en erfsmet telen,
Doet luistren naar 't ontzag van wettige bevelen.
't Verstand scheen me als omringd met bochtig kristallijn,
Van beelden steeds doorstraald, maar in misvormden schijn,
Die door 't verbijstrend licht, op alle wijs verbogen,
't Beschouwend zwak verstand zoo wel misleidt als de oogen,
En wanbegrippen teelt, en valsche kennis vormt,
En 't niet mistrouwend hart, dat voedsel wil, bestormt.
Beproef des, stervling; geef geen plaats aan de achteloosheid,
En spoor met daaglijksche ernst het broeinest na der boosheid:
't Is de aandacht, onvermoeid en op uw hart gericht,
Die beter kennis geeft dan 't bloot verstandlijk licht.

Zes vlinders zijn er in een hoek van 't hart gezeten:
't Is drift tot heil, tot schoon, tot onbeduidend weten,
En deernis, kindermin, en weêrvergeldings-zucht.
Zy broeden wormen uit, straks vliegende in de lucht:
Die zijn begeerlijkheên, verkeerde wil en lusten,
De vlerken roerend die in 't wappren nimmer rusten.
De moed, niet anders dan de in vlam geblazen gloed,
Gehoorzaam aan 't verstand, maar ook aan dit gebroed,
Is heilzaam, maar dus ook verderflijk; als de sappen
Der druif die brein en spier versterken en verslappen
Naar 's lichaams toestand, schoon steeds vleiend voor den smaak.
Rampzalig dus, waar 't ooit des oordeels recht verzaak!

Ach, elk laat door 't verstand zich leiden naar het walen
Der driften, die van 't spoor der kennis af doen dwalen.
Men volgt het, meent men, ja, maar, volgt het zelf de drift,
Wat baat den stervling dan die zoo onschatbre gift!
Geen Aristoteles, geen Platoos zielsbeschouwen
Heeft, by die wijsheid zoekt, een blindeling vertrouwen.
Neen, 'k delf met Socrates dan liever in mijn hart:
Dit tuigt my wat het zij, dat me immer houdt verward.
De Schoolsche Wijsheid leidt tot napraat en verblinding,
Maar de echte kennis heeft een grond in de ondervinding.

De sterkste drift hou 't veld, maar wie beslist den strijd?
't Verstand is 't, dat zich aan de zij' des sterksten vlijt.
Heb honger en heb spijs; men biedt met duizend kroonen
De onthouding, zoo gy vast, als eergeschenk te lonen;
Is 't kiezen niet verknocht aan 't geen ge u nuttigst acht?
Ja, ge oordeelt door 't verstand en niet door nooddwangskracht.

Ja, menig mint de deugd en blijft in de ondeugd hangen;
Doch 't is geen dwang die hem in kluisters houdt gevangen.
Neen, 't aangeboren, 't eerst geworteld misverstand,
Houdt by 't slap-werkzaam hart nog immer de overhand.
't Verstand dwaalt in 't besluit by 't willen en 't beraden,
Wil de eene lust voldoen, de strijdige ook verzaden;
't Moet kiezen; 't is naar drift, maar vrij, wanneer 't verkiest.
Daar zwakker tokkling 't by een sterker trek verliest.
Ach, wanneer heeft een deugd die vrucht is van de reden,
't Vermogen, als zy fel door hartstocht wordt bestreden,
Onwrikbaar vast te staan? - Helaas in 't baldrend weêr
Wankt ook 't rechtstandig hout, en breekt, en valt ter neêr.
Iets anders, ook, in stilte, is 't innig overtuigen,
Iets anders, als de storm de ziel doet overbuigen.
Ook 's avonds is de mensch niet wat hy 's morgens was;
Nu half verschroeid, en toen een weeldrig groenend gras.
Hy is een kind des tijds, die, als de tijd verandert;
Nu dof en traag en stomp; dan vurig, opgeschranderd.
Hy spreekt van 't hoogste goed als in een schildery;
Maar stelt in 't leven naar zijn lusten, meer waardy;
Verbergt dit voor zich-zelf en andren, en het spreken
Is voor zijn eigen hart zijn eigen hart versteken.
Dees is ontvlambrer; die, van 't bloed byzonder koel;
Maar niemand enkel drift, of zonder driftgevoel.
Een vonkjen zal in ééns het buskruid op doen springen;
Veel trager zal een vlam het natte stroo doordringen.
Één vuur is de oorzaak toch. - Vraag gy u-zelven af,
Wat aan uw heet gestel die felle gramschap gaf,
Zoo schichtig, zoo verwoed? Of, zijt ge min ontstoken,
Wat echter u het bloed in 't binnenst bracht aan 't koken,
En 't wrevelig gevoel verwekte in 't ingewand,
Met kalmte van 't gemoed en zielsrust niet bestand? -
Is 't niet uw denkbeeld van verongelijkt te worden?

't Besef en 't leed daarvan zijn 't die tot wrevel porden.
't Is de erfzonde in de ziel die elk des vatbaar maakt,
Schoon 't naberouw 't beweert, 't verstand het innig wraakt.
Des Heilands heiliging kan ons die smet ontrukken:
Geloof, en volg Hem na! - Leer lijden, zwijgen, bukken;
Zie, waak, en bid, en prent u immer in 't gemoed,
Dat gy geen rechter zijt van 't geen een ander doet. -
Keer 't al ten beste. Ook zelfs 't onschuldigst kan ons deeren;
Het vallen van een muur dat niet is af te weeren, -
Bedorven lucht, - een dier, - een booswicht kan ons doôn,
En Christus heeft ons wraak, ja wederstand, verboôn.
Hy leert ons liefde en recht en 's naasten heil betrachten;
Hy, God beminnen, en wat de aarde heeft, verachten:
Dien God, die wijsheid, kracht, en ware goedheid is,
En wien men niet bemint, dan van Zijn gunst gewis!
Met dit daalt wijsheid, kracht, en goedheid, uit den hoogen;
En zonder dit, geen goed- of wijsheid of vermogen.
Die onrecht doet, koomt om in eindloos zelfgekwel,
En stookt uit eigen wil zich-zelv' in 't hart een Hel.
Hy kwetst zich-zelf, (niet u,) wiens wil was u te treffen,
Laat slechts in uw gemoed geen gramschap zich verheffen.
Wat is u 's Heilands woord, indien gy 't wel belijdt,
Maar 't met de daad verzaakt en door 't gedrag bestrijdt?
Wat is 't, ofschoon ge uw mond gewent om 't toe te stemmen,
Zoo 't uwe onstuimigheid en gramschap niet kan temmen?
Gy liegt. Gy waant te zien, rampzaalge; maar helaas!
Blind zijt ge, en al uw roem is onvergeeflijk dwaas,
't Pad dat gy kiest, is voor uw voeten opgedolven
En van den slag doorspoeld der ingebroken golven.
Men waarschouwt u; gy zegt, gy neemt dit dankbaar aan,
Maar gaat toch voort, om in de zeekolk neêr te slaan.
Wat zal, wat moet ik hier gelooven; woord, of werken? -
Of, hebt ge een gaaf gezicht om 't voetspoor op te merken,
Gy kiest een schuinen weg, gevaarlijk glibberglad:
Gewaarschouwd dat ge 't oog toch vestigt op uw pad,
Treedt ge achtloos en 't gezicht naar elders heen geslagen,
En glijdt, en valt. Wie zal 't als ongeluk beklagen?
Gy immers hebt de schuld van 't leed waarin gy stort;
En geene ontoombre kracht waarvan gy 't speeltuig wordt.

Vaak hebt ge u overijld met overladend brassen,
Neemt teugling voor dier drift, maar laat ze u weêr verrassen:
't Gevolg vergeet ge, en wat gy voornaamt t' uwer baat.
Is 't onbedwingbre macht die 't niet herdenken laat? -
Neen, 't is uw zelfverzuim. - Dit teelt weêr nieuwe smarte?
Het nawee ging u flaauw, niet diep genoeg, ter harte.
Dus, is ons 't kwaad gevolg niet innig ingeprent
Het baat niet, of men 't kwaad en wat het voortbrengt, kent.
De plicht van 't zelfbedwang, 't ontzag voor d' eeuwgen Wreker,
Dit zij 't, wat ons gemoed voor zondenval verzeker'!
Licht maakt de spaarzaamheid ons matig aan den disch;
En is 't Gods vrees, ons nut, dat min vermogend is?
Is 't overtuigd verstand de meester onzer zinnen,
Hoe zal verdwaasde lust op ons de zege winnen?
Ook de achtloosheid verdwijnt voor aandacht, steeds gescherpt,
Wanneer geen zelfbedrog ons zand in de oogen werpt.
Weêrsta den bozen geest, zoo zal hy van u vlieden;
Verdrijf het misverstand, God zal in 't hart gebieden.
Zwak zijt ge, ja, maar wees niet moedloos onder 't juk:
't Wordt lichter, zoo men 't zelf niet op zijn schouders drukk'.

* * *

't Heelal, zoo kunstrijk, en in vasten zwaai bewogen,
Bewijst, daar is een God, oneindig in vermogen,
Goed, eeuwig, wijs, gelijk Zijn heerlijk werkstuk toont,
En die, 't besef te hoog, in eigen luister throont.
Het boek der schepping ligt ons aller oog geopend,
Geheimenissen, die geen stervling gist, ontknopend,
Ons-allen, wie wy zijn, tot vlijtig onderzoek;
En ieder schepsel is een letter van dat boek.
Elke oogwenk, elk bedrijf en voorval op dees wareld,
Hoe ze in haar vasten loop, den stervling schijnbaar dwarelt,
Houdt nieuwe lessen in voor die ze aandachtig leest
In 't werklijk thands, of 't geen dat vroeger is geweest.
De willig-blinde alleen, die in 't verderf wil rennen,
Verstout zich, met den mond het Godsbestuur te ontkennen,
Maar schept zich in 't geval en onbestendig lot
Een redenloozen voor een alvoorzienden God.

Verblinden! zijn ze oprecht in te uiten wat zy peinzen,
Beklaaglijk boven al; vervloekt, indien zy 't veinzen,
Of om 't zich-zelven op te dringen, zich 't gezicht
Bedwelmen voor 't door God hun ingeschapen licht!
Zie de ordning, zie den loop der hemelsche gewelven
Waarin Zijn Godheid blinkt; of, snoodaarts, ziet u-zelven;
Gaat tot uw hart, beschouwt uws lichaams kunstgewrocht,
Gevoel, en denkkracht, nooit genoegzaam onderzocht!
Zich-zelf te kennen is 't begin van Godgeleerdheid;
't Verzuim daarvan, de bron van alle zielsverkeerdheid,
Verwijdert ons gestaâg van 't hemelsch naar beneên,
En smoort ons in een poel van enkle dierlijkheên.
't Is de aart van 't aardsch, naar de aarde als middelpunt te neigen,
Te streven naar omhoog is 't vuur, als hemelsch, eigen.
Zoo is aan al wat is een neiging ingeplant
Tot welzijn, naar behoefte en vatbaarheid en stand.
Dit toont gedierte en kruid in wording, groei, en leven;
Hier hangt elks wezen aan, wordt alles heen gedreven.
Maar 't reedlijk dier, de mensch, heeft, tot zijns Scheppers lof,
Ook geestelijken trek, niet aanverwant aan 't stof:
Een trek tot goedheid en tot wijsheid; tot verheffing
Naar 't Godlijke, in de maat van zijn verstandsbeseffing.
Hy ziet, gevoelt en weet God machtig, wijs, en goed,
Schoon de Alvolmaaktheid hem verborgen blijven moet.
't Heeft al zijn vatbaarheên, verbonden aan elks wezen:
't Onreedlijk mist de gaaf om 't scheppingsboek te lezen,
De steen en plant, het zien. Gy mist des zeilsteens kracht
Wiens aart het ijzer trekt en naar den Noordpool tracht;
Gy hebt geen fijne reuk als brak of hazewinden;
Ja, weet in 't doolhof van u-zelf geen weg te vinden;
Is 't wonder dan, dat gy Gods wezen niet doorgrondt?
Toch (wilt ge,) is uwen staat volkomen heil vergond.
Want wat 's volkomenheid, dan 't vol genot te rapen
Der neiging, ons door God in 't wezen ingeschapen? -
Dus, onderzoek u-zelf, waartoe die neiging strekt:
Het strijdige aan uw aart is 't geen u kwelling wekt.
De ware neiging is een drijfveer, u gegeven.
Om, neêrwaarts niet als 't dier, maar op, tot God te streven.
Zij ze ernstig, waak voor haar, en vraag om hulp by Hem;

Ze is Zijne (ook in natuur voor elk verstaanbre) stem.
De macht is 't hoogste doel waarnaar ge uw hart voelt streven;
Ze is 't pond dat aan den mensch op woeker is gegeven:
Naar wijsheid, goedheid, en een meerder kracht te staan,
Biedt God (besteed het slechts) elk onzer gunstrijk aan.
Ja, kweek het ijvrig voort. Wijs, goed, is tevens machtig;
Onwijs en snood zijn, maakt de sterkte-zelve onkrachtig.
In 's menschen hoogste macht ligt 's menschen hoogste goed;
Bemin God bovenal, daar is geen tegenspoed.
Wie God in 't hart ontfangt, ontfangt en wijs- en goedheid,
En zelfs des levens ramp wordt voor zijn hart tot zoetheid.
Weetgierig zijn we, en 't hangt de heilbegeerte by,
Want wetenschap verklaart wat heil of onheil zij.
Boet, boet die weetlust, maar misbruik haar niet ten kwade;
Neen, word' ze u niet tot hoon en terging der genade!
Doorzoek het schepslenboek dat God u open legt,
Maar, niet aan zelf-lust die daar voedsel zoekt, gehecht.
't Zal liefde en kennis in den boezem doen ontspruiten,
Waar zich de harten niet voor de overtuiging sluiten.
Maar 't lezen van dat boek eischt inzien in ons hart;
Geen schijngeleerdheids hulp, wier spinsel 't brein verwart.
Beschouw der dingen aart, dit geeft ons alle klaarheid;
Het hart dat zich gevoelt, tuigt meê van alle waarheid,
En de ondervinding van zich-zelven is de trap,
Waar langs men opklimt tot de ware wetenschap.
Vroeg is ons 't brein verrukt, vervuld met valsche beelden,
Die ons als schaduwen voor 't kittlig zintuig speelden
En waarheên schenen: dit 's waanwijsheids losse grond,
Die altijd alles meende en echter niets verstond.
Let vlijtig t' allen tijd wat omgaat in uw harte;
Wat einde en oorsprong zij van onlust, wrevel, smarte;
Waar elke drift uit sproot, en waar zy henen strekk';
Of neiging of verstand, natuur of waan, u trekk'.
Wat denkt, wat wilt, wat hoopt, wat wenscht of vreest gy telkens,
Geheel het tijdvak door des bloeiens en verwelkens?
Wat knaagt u 't hart? Wat is 't verlangen dat gy voedt?
Is 't reden, neiging, die u willen, handlen doet?
Wat is die neiging? wat die wil? Waar uit ontsproten?
Leer voor u-zelven dus uw eigen ziel ontblooten.

Gevoelt gy de aanwenst van gewoonte en voorbeeld niet,
En welk een snelle stroom van uit haar ader schiet?
Ach, ieder sleept hy meê. Hun voorleer, hoe verderflijk,
Is van het voorgeslacht op nageslachten erflijk,
En dringt, ja dwingt ons in der waanzucht wagenspoor.
Doch, treên we op 't ware pad, al trad ons niemand voor!
Geen neiging is nog wil; ô neen, maar ze is zijn moeder,
En de Almacht gaf 't verstand tot raadsman en behoeder.
De neiging tast' naar spijs; 't verstand zegg': ‘'t Is venijn;’
Zy brengt geen wil te weeg, zelfs niet by hongerpijn.
't Vermaak klopt aan uw hart; maar 't strij met uw Geweten,
En zal 't een Christenhart zijn plichten doen vergeten?
Zult ge om een som van geld, hoe groot zy wezen mag,
Uw Vader of uw kroost berooven van den dag?
Neen. Neiging is de grond van 't werken in ons binnenst;
Maar Reden, spreek die slechts, is by 't verstand verwinnendst.
Dit stiert ze en brengt den wil naar die bestiering voort,
En is wat tot den mensch als reedlijk dier behoort.
In 't redenlooze houdt de neiging 't roer in handen,
En heerscht, met willekeur van vrije Dwingelanden;
By ons is ze aan den raad der Redengaaf verknocht,
En Wil is 't raadsbesluit, door 't oordeel uitgewrocht.
De neiging strekt tot goed; doch, uit natuur kortzichtig,
Vereischt ze een wijs bestuur, of 't handlen wordt onplichtig.
Zy drijft wat is, tot lust, tot heil en zelfgenot:
Maar, onbeteugeld, holt, en sleept in 't gruwzaamst lot.
Zy trekt naar 't schoonste schoon, naar teedre kinderliefde,
Naar deernis met het leed dat evenmenschen griefde,
Naar 't deelen in hun heil, naar dankbaarheid, en 't zoet
Van ieder wel te doen, zoo dierbaar aan 't gemoed!
De vloekbaarste onverlaat zal nog die neiging voelen,
Schoon hy ze in 't hart verstikt door duivlen-lustbedoelen.
Doch is dit neigings aart en strekking; waar van daan
Is 't kwaad? - Het is de vrucht van roekeloozen waan.
Vrek, moorder, dief, ach niets dan nietig geldverkrijgen.
Verbeelding doet hun dit tot valsche waarde stijgen,
En brengt in 't hart een drift, alle andre dovend, voort:
Dit werkt het schrapen uit, het stelen, en den moord. -
De moeder mint het kind; de tederste aller banden

Verbinden 't aan heur hart, als eigen ingewanden;
Maar gruwzaam wanbegrip, door bygeloof gescherpt,
Maakt dat zy 't in de vlam ter eer' eens afgods werpt. -
Haat, wellust, hovaardy, wie dezer 't hart verslaven,
Zal neiging zich op 't pad der gruwlen blind doen draven.
De snoode wraak, de roem-, de heerschzucht voer' 't gebied,
Ze ontzien, op de eigen wijs, het allerheiligst niet.
Hoe menig (Hemel!) laat, door 't misverstand gedreven,
Om vuige min, zijne eer, bezitting, lust, en leven!
    Maar wat is dan de wil (die vrije wil!) in my? -
Gebonden slaaf der drift? - Geen slaaf; maar ook niet vrij.
Daar is geen vrije wil; 't zijn tegenstrijdigheden
Die valsch vernuft in 't hart met hoogmoed samensmeden;
't Bepaalde in richting hangt aan 't geen het dus bepaalt,
Wat duister wanbegrip daartegen woelt of smaalt.
Ja, oorzaak is hy van 't bestemde, door zijn werken;
Maar zelf ook uitkomst, en bepaald in enge perken.
De wil wordt door verstand en neiging voortgebracht;
Maar keur hebt ge in den strijd van lust en redenkracht.
Dan voelt men neigingen zich wederzijds bevechten,
En 't hangt aan uwe keur hoe gy 't geschil zult slechten;
En deze keur heeft plaats by 't schijnbare evenwicht
Voor 't (dikwerf al te stomp of achtloos) zielsgezicht.
Zoo wordt de keur tot wil, naar de aandacht wordt gebogen,
En 't een of ander wel of kwalijk afgewogen.
Hier dwarlen we altijd rond. - Alwijs en vrij is God;
Dwaalzuchtig, dwalende, en afhanklijk, is ons lot.
Natuurlijk, heilzaam, is 't behoefte en nooddruft stillen,
't Herstelt des lichaams kracht die we in zijn werking spillen;
Maar lichaam beide en geest krenkt nietig lustgestreel,
En maakt den stervling slaaf van de afgodsdienst der keel.
Gelukkig, die bedacht, hun eigenzin begeven,
Om kindren eenvoud als een Christen aan te kleven,
Zich-zelf verloochnen, door geen zinlijkheên verleid,
Maar waakzaam op hun hart, in Godgelatenheid!
De wareld spotte en smaal; zy, daaglijks meer verbasterd!
Helaas! de Waarheid wordt in Christus-zelf gelasterd.
Hy riep den mensch te rug tot d' eenvoud van een kind:
De trotsche Wijsheid sloeg zijn Godspraak in den wind.

Geen Aristoteles, geen redenlooze reden,
Maar die de Waarheid is, zij door ons aangebeden!
Geen Wijsheid, dan van God! Verban al d' ijdlen praal
Van welk een school het zij, voor de Euangelietaal.
Zoek 't goede en zoek het schoone. In God is 't slechts gelegen:
Bemin Hem, 't hoogste goed en 't schoonste is u verkregen:
In Hem is 't vol genot, met Hem is geen gemis:
Barmhartig zult gy zijn, als Hy barmhartig is.
Ach! liefde is troost voor 't hart: 't is zalig in 't beminnen;
Ja, eindloos meer dan in eens anders hart te winnen:
Hierin is zelfzucht, en de zelfzucht stoort de rust;
Maar liefde en weldoen geeft een storinglooze lust. -
Doch liefde is dankbaarheid. Leer danken. - Dank gestadig!
De Godheid is ons steeds in elke gift weldadig.
Uw ziel, uw denken, ja, uw weten dat gy leeft,
Zijn licht, Zijn lucht, de spijs, de nooddruft die Hy geeft,
De ontelbre menigte van nooit te erkennen giften,
De kleeding die u dekt, de schuldelooze driften
Ons ingeschapen tot beweging van 't gemoed,
Verdienen onzen dank, en - 't danken is zoo zoet! -
Wat schort ons? - Dankbaarheid! God danken heelt uw wonden,
ô Stervling. - Bid en dank: het oovrig strekt tot zonden.
Wat is 't voorbygaand leed dat u bekomm'ren mag?
De zonde-alleen is kwaad en vordert uw beklag.
Wat is u 't ongelijk, 't verdrukken, of 't miskennen
Door andren? - 't Strekke u, om uw hoog gevoel te ontwennen!
Bepaal uw driften en uw wenschen; wreek u niet:
Ook in den raad van God is 't kwaad dat u geschiedt.
Zie David, zeg met hem: God heeft het dus bevolen.[10]
't Geen 't uwe is, wordt u nooit door menschenroof ontstolen.

Doch strij ik hier niet met een Hydra, zonder knots? -
Wat nood! mijn wapen is de onfeilbare uitspraak Gods.
De Wareld woele en tier', of spottende of verbolgen!
Die Christen wenscht te zijn, moet 's Heilands stappen volgen.
Win kennis, die het waar van 't schijnbare onderscheidt:
Zy leert behoefte zien en teelt de oodmoedigheid.
Slechts reinheid van gemoed kan God en 't goede erkennen,
Maar 't blinde zelfbedrog doet in verwoesting rennen.

Doorvorsch uw hart in 't leed, en zie waarin 't u faalt?
De mensch heeft zelf al 't kwaad zich op den hals gehaald.

Maar Christus loste ons uit der zonde slavenbanden.
Wie 't hart steeds overgeeft in 's Hoogsten vaderhanden,
Wenscht weinig, en behoeft nog minder op deze aard,
Erkent wat God hem schenkt en later heeft bewaard.
Wat zou hy vordren in dees korte, onzeekre woning,
Waar 't al begoochling is en enkle schijnvertooning,
Al schimmen van geluk, onvatbaar, zonder lijf?
Zijn burgerschap is in een eeuwig vast verblijf.
Laat andren dan naar eer, naar staat of rijkdom streven,
Aan nooit verzade lust steeds nieuwen prikkel geven;
Geen algemeene weg is 't pad tot heil of rust:
Maar Vrede in 't hart met God, is ware zielenlust.

Vijfde zang.

Wat diep in 't leven kwetst, de wonde zij genezen,
De plek die 't teeken draagt zal altijd pijnlijk wezen,
En gloeit of prikkelt naar de lucht die om ons zweeft;
Zoo is 't met wat de ziel eens zwaar getroffen heeft.
't Verlies van teêrgeminde en weggerukte panden
Schokt niet voor korte poos door hart en ingewanden,
Maar laat een diep gevoel en sombre droefheid na.
Zoo weent de oprechte liefde om kind of dierbre Gâ.
Doch laten we alle leed, door 's Hoogsten welbehagen
Ons toegezonden, stil en zonder wrevel dragen!
Hy, 't mededogen-zelf, wil dat het harte treurt,
Maar schept de wanhoop niet die 't radeloos verscheurt.
Zijn wil is wijs en goed, Zijn troost zal niet ontbreken
Als we om gelatenheid en zielsberusting smeeken.
Zijn doen is weldaad, ook voor 't hart-zelf 't geen het treft,
En wel hem, die 't in 't wee, hoe fel 't ook nijp', beseft!

Gewis! God, deugd, natuur, en de onbedorven reden
(Och of ze in 's menschen val niet roekloos waar vertreden,)
Stemt over één. Wat dan is die bedorven zin
Die afwijkt? Ach ons bloed zoog die betoovring in.
't Is vloekbare Eigenwil, die onzen eersten Vader
Bekroop: dat erflijk kwaad vergifte ons al te gader;
Erkenn' men 't. God is 't zelf die 't in Zijn woord verkondt;
En waar is, die 't in 't hart niet daaglijks ondervond?
Niet één van ons doet goed, of heft by 't aardsch gewemel
Een van geen valsche zucht doordrongen hart ten hemel.
Wie slaat den heilweg in en dwarrelt niet ter zij'?
Ja, Cebes maalde 't ons in 't zinrijk schildery.
't Bedrag van valschen schijn, en 't voortreên van een menigt',
In onverstand en waan en dom gekrijsch vereenigd,
Blindt elk, vervoert, en sleept, als 't golven van een zee
Wat op haar baren drijft, in de eigen wieling meê.
Dat Schijnbedrog doet elk den dwalingbeker smaken,
Dan hecht men waarde aan 't valsche en leert het goede wraken.
Doch waar ontstaat dit uit? 't Is onbedachtzaamheid
Die 't oordeel overstelpt en in den valstrik leidt.
Wees langzaam; onderzoek; en leer u, te onderkennen
Wat uit Natuur ontspruit of vrucht is van 't verwennen.
Natuur eischt deksel, dak; maar bouw- noch kleederpracht;
Ze eischt voedsel; maar geen disch met lekkerny bevracht.
Dit 's 't werk van schijnbedrog. Dat leert ons veel behoeven,
En, wat Natuur verblijdt, verkeert het in bedroeven:
Haar rijkdom maakt het ons tot armoede en gebrek,
En - die geen baatzucht voedt, tot nooitverzaden vrek.
't Doet pijnlijk (en waartoe!) om geld en schatten zwoegen.
‘Ja (zegt men), dat 's de bron van 's levens zoetst genoegen:
Daarvoor zijn staat en eer, ontzag en wellust, veil;
En hierin is 't genot des aanzijns, 't grootste heil.’ -

Erkenn' men 't als een goed, als bruikbre en nutte gaven!
Maar, dienen ze ons; en wy die goedren niet, als slaven.
Fortuin zij ons vriendin, maar vordere als Godes
Geen hulde als God' behoort, geen hart als minnares,
Geen liefde als Gemalin, in heilige Echt verbonden.
Steeds draait ze en wentelt om: wie heeft haar trouw bevonden?

Maar blijv' zy 't: wat dan nog? God is 't alleen die weet
Of 't gene ons goed schijnt, niet een welbron is van leed.
Neen, zijn we vrij van hart, en volgzaam voor de reden!
Dat 's meer dan machtig, rijk; dat stelt de ziel te vreden.
Te heerschen op zich-zelf, is meer te zijn dan Vorst.
Begeerlijkheid huist by geen wijsheid in de borst.
Rijk, arm, gezond of ziek, en vrij of slaaf te wezen,
Is alles evenzeer te hopen en te vreezen.
't Is al, Gods gaaf, en in zich-zelf geen goed of kwaad;
't Besef slechts, en 't gebruik, maakt ze ons verderf of baat.
Verkies, verwerp, waar 't recht vergund is van te kiezen;
Maar leer ook 't geen gy kiest met blij gemoed verliezen;
En neem ook 't geen gy schuwde, als weldaad, dankbaar aan,
En denk: God heeft voor my een beter keus gedaan.
Kies vrij gezondheid, en behartig ze in 't vermijden
Van wat haar stooren zou; maar leer ook krankte lijden.
Of ons 't verkiesbre nut of kwaad is, weet gy niet;
Alleen 't waarachtig heil is boven 't aardsch verdriet.
Mest, ploeg, bezaai uw land, en wacht van God de vruchten,
Maar loop geen Oogst vooruit, noch wil voor Wanoogst duchten!
Werk! 't is uw plicht als mensch; maar hebt ge uw' plicht voldaan,
Zoo zorg niet voor den dag die morgen op zal gaan.
Fortuin maakt wien zy streelt, hoogmoedig en vermeten,
En wie haar 't harte schenkt, dien slingert ze in haar keten;
Brengt onmaat, dartelheid, verkwisting, dwaze lust,
En onverzaadlijkheid, wier prikkel nimmer rust,
En al de rampen voort die deze in 't harte telen;
En hoe zult ge uwe ziel van al die kwalen heelen?
Natuurtrek heeft een doel waarin hy einde vindt;
Maar Waanzucht hongert meer, naar dat zy meer verslindt.
Ja, voorspoed spoedt niet steeds en is niet altijd zegen;
Maar dikwerf is ons heil in tegenspoed gelegen.
De Weelde voert een sleep trouwanten met zich aan,
Geen kindren der Natuur, maar telgen van den Waan,
En deze koestren de oude en telen nieuwe driften;
Verandren spijs en drank, van voedsel, in vergiften.
Wie, eer de kookkunst nog haar mengelmoes verzon,
Verdierf zich 't ingewand aan eikel of aan bron?
De lust brengt walging voort, die nieuwe lust doet broeien,

De huwlijksbanden scheurt, de Hel in 't hart doet gloeien,
En 't geen men liefde noemt is zeldzaam wat men 't heet,
Maar boelzucht, geilheid, met een eerbren naam gekleed.

Verbeelding, geen Natuur, doet zoo de driften scherpen,
Dat ze, eenmaal meester, zich geen reden onderwerpen.
't Verdarteld hart is met verzading niet vernoegd;
Verkrachting der Natuur is 't voorwerp waar 't om zwoegt.
Lust teelt het zich uit lust; en geen natuurtrekboeting
Is voor de kwelling die verbeelding schept, verzoeting,
Maar al 't verzaden wet een honger die steeds wast,
En lichaam beide en ziel in gulzigheid verbrast.
Zoo is 't met geld-, met staat-, met lust- en glorieliefde,
Wier spits steeds dieper boort waar ze eens den boezem griefde,
En kanker voortbrengt, die aanhoudend verder vreet,
Met ongeneesbrer wond dan giftige addrenbeet.

Maar de Eer verlokt u? - Wat is de eer der dwaze wareld? -
Een krans van klatergoud, met tranen overpareld,
Waar de afgunst en de haat heur pijlen op verschiet;
Of - zelfbehagen by een innig zielsverdriet.
Ga, werk en sloof daarvoor! - Van wind voor goud te koopen,
Is meer dan van 't gewin dier ijdle schim te hopen.
De dwaze vlei' zich met dat voedsel van zijn trots;
't Is min dan windgezuis of schuim van 't golfgeklots.
En hiervoor wordt het hart met zulk een kracht gedreven,
Dat m' alles daarvoor waagt, bezitting, welzijn, leven!
Neen, wees oodmoedig; de eer zal volgen wie haar vliedt,
Maar die haar narent, zweet', hy achterhaalt haar niet.
Wat vleit ge u, die haar zoekt? wat hebt gy 't geen 't verdiende,
Indien ge u-zelf beproeft voor 't oog van d' Aldoorziende?
Wat is er goeds in u, ten zij Hy 't in u stort?
Het geen ge u eignen wilt, doet 's Hoogsten eer te kort.

Dan, zucht naar staat? - Wat is in hoogmoed toch begeerlijk?
't Gebieden, last der ziel, is dat in 't oog zoo heerlijk?
Of 't kruipen voor uw voet, met laffe vleiery? -
Maakt gulden kluister ooit een zoete slaverny?
Ach! ze is het haatlijkst ding. - Leef Gode en leef u-zelven:

De vree van 't hart woont by geen galm van Hofgewelven.

Van glorie rep ik niet. Verdwaasd is, die haar zoekt.
't Is zelfafgodery, van God op 't hoogst vervloekt!
En, zoo ze ooit weldoen wrocht, waar kon ze al toe verleiden,
Die waandrift om zijn naam wat verder uit te breiden!
Zy streeft naar braafheid nooit, maar 't geen voor braafheid gaat,
Of zelfs naar gruwlen als een andre Herostraat:
Gevoel voor God en plicht wordt in die drift verzwolgen.
Ontwijk ze, en dan alleen mag ze als een schaduw volgen.

Doch wie, wie trekt my 't oog, zoo sierlijk opgehuld? -
Geleerdheid! - Met haar lof is ieders mond vervuld.
Ach, mengling van verstand en misverstand, van logen
En waarheid; met een gaas vol stopsels voor haar oogen,
Waardoor ze 't geen ze aanschouwt, geplekt, gebrekkig ziet,
De hersens overkropt, doch 't hart geen voedsel biedt,
Maar zwellen doet van trots. - Ja, 'k acht u hoog, Geleerdheid,
Maar ken u als een bron van waanzin en verkeerdheid:
Wat invloed hebt ge op 't hart? - 't Is zelfzucht die gy broedt,
Of Filozofenwaan, verderflijk voor 't gemoed,
En eigenzin. - Helaas! wat durft mijn mond hier uiten!
Hoe! zou geleerdheid dan de wijsheid niet besluiten? -
Bespott' men my! 'k meen haar te kennen, maar misschien
Bedrieg ik me, en heb zelfs haar schaduw niet gezien.

* * *

Aan moordren moedwil door een stouten sprong ontkomen,
Slaat op eens dolfijns rug in 't midden van de stroomen
Arion de elpen Lier, in 't ongeval bedaard.
Wel hem, die dus zijn rust in 's warelds zee bewaart!
Geen schrik bedwelmt zijn brein, geen angst beklemt zijn harte:
Gevaren kent hy niet, noch ingebeelde smarte;
Acht al wat hy bezit, ook 't leven-zelf, geleend,
Geniet het dankbaar, en hergeeft het, onbeweend.
't Gemis is 't nooit wat kwelt, maar wel het tegenstreven
Aan God, vrijmachtig in het nemen als in 't geven.
En wat is 't, waar wy 't hart aan hangen? - Werklijkheên? -

Neen, zin- en zelf-bedrog en schaduwschijn alleen.
Hieraan verbindt gewoonte en misverstand de zielen;
Dit doet ons daaglijks voor Verbeeldings afgoôn knielen,
En waarheid, ja zoo 't schijnt, erkennen met den mond;
Doch wellust, geld, en eer, ligt steeds in 's harten grond.
Die prijst, verheft men, kweekt ze, in spijt van de ijdle woorden
Als of ze ons (eindlijk wijs en matig,) niet bekoorden.
Aan 't misverstand verbond Gods almacht leed en straf,
En deze roepen ons van 't schaadlijk dwaalspoor af.
Geen luiheid, gulzigheid, geen haat- of wraaklustkoelen,
Geen wellust, of zy zal haar naweên doen gevoelen.
Of, is 't gemoed vereeld en t' eenenmaal verwend,
Zoo dat men noch zich-zelf, noch God of waarheid kent,
Geweldiger doet ziekte of wreede lichaamspijnen,
Of onmacht, smaad, of schrik, de lust des kwaads verdwijnen.
Last, onlust, walging, geeft somwijlen 't zacht vermaan,
't Geen 't hart tot inkeer roept; doch zelden kon 't volstaan,
En 't leven laat men meest bedachtloos henenvlieten
In 't maalstroom-dwarlen van een smaakloos wangenieten.
Ja, elk verwent zich zoo tot zonde- en dwaasheidsknecht,
Dat hy 't een staat gelooft, aan zijn natuur gehecht;
En zelfs 't een dwaasheid acht, den Christenleer te hooren,
Door Waarheid vrij te zijn, of door 't Geloof herboren.
Het diermensch, hangende aan het schijngoed, heeft geen kracht
Den leer der Waarheid op te volgen, dien 't veracht.
Hy zucht soms by 't gevoel der prikkling van 't geweten,
Maar smoort ze op 't oogenblik in dolziek zelfvergeten.

Bezinning, de eerste stap tot kennis die ons faalt,
Verdringt het misverstand dat in zich-zelf verdwaalt;
Ontrukt den voet aan 't slijk waarin hy vast bleef kleven,
En wijst een beter pad om veilig op te streven.
Zy is 't die de onlust doet erkennen van de lust,
De vlam die in het hart nog voort blijft tintlen, bluscht,
En toont u, hoe gy-zelf u vastbondt in die strikken
Wier klem u eindlijk borst en gorgel zal verstikken.
Zy maakt u niet alleen opmerkzaam op het kwaad,
Maar toont u hoe zich 't hart van dezen boei ontslaat.
Zy leert u in uw ziel uw plicht, uw welzijn, lezen,

De wonden zuivren en bereiden tot genezen;
Toont u 't genoegen aan der ziels-oodmoedigheid;
Het dwaze in d' eigenwil, de strikken die hy spreidt;
Den oorsprong en 't gevolg van hovaardy en toornen,
Van nijd en wraakzucht, en de naweên van haar doornen;
Verstoort den droom van 't heil dat eer of staat bevat;
Toont rijkdoms armoede en des weldoens rijken schat.
Leert schijngeleerdheid die bedrieglijk is, verachten
Voor ware kennis en God-eerend plichtbetrachten;
Niet Christen zijn in naam, maar innig in 't gemoed,
Als deelgenooten voegt van 's Heilands dierbaar bloed.
Naamchristnen zijn er veel in woorden en gebaren,
Maar zijn er die Zijn leer en voorbeeld trouw bewaren?
Veel roepen tot Hem, ja, in 't Hem erkennend H e e r !
Doch weinig volgen Hem in wandel naar dien leer.
Ja, Gods genade-alleen kan 't booze hart hervormen;
Maar scheuren wy 't met kracht van uit der driften stormen?
Verbeetring van gedrag staat in des stervlings macht,
En is het werk van 't hart dat naar Genade tracht;
Bezinning doet op die betrouwen, en 't gelooven
Vereent zich met haar, duldt geen roekloos zondesloven.
Verstands behartiging gaat aan 't beleven voor;
Die 't nalaat, stelt zich-zelf door valschen waan te loor.
De heilweg, ja, is eng; maar effen. In 't bereizen
Ontmoet men echter 't geen zoo dikwerf af doet deizen.
De wareld werpt ons van ter zijde slijk en steen
En modder op; daar moet de wandlaar over heen.
Hiertoe moet vlijt, verstand, en zielzucht samenwerken,
En zwakheid onder 't gaan hem steunen en versterken.
Rampzalig die bezwijkt! - Hier moet gestreden zijn
Met onlust, moedloosheid, verzoeking, ramp, en pijn,
En eigen drift vooral. - Zult ge alles van u weeren? -
Neen; Godbetrouwend door de reden overheeren.
De driften dooden, dit 's niet anders dan een droom;
Gebruik ze tot uw nut. Wat zegt dat? Hou ze in toom.
God gaf ze ons niet tot plaag of onheil, maar ten goede:
Uw schuld is 't, zijn ze u kwaad en worden ze u tot roede.
Haar prikkel is de spoor van onze werkzaamheên,
En, ware er zonder haar wel leven? - Zeker! neen.

Een bloot beschouwen niet, maar drift is 't naar genoegen,
Die ons tot handlen drijft, en met vermaak doet zwoegen,
Ja, 't plichtvereischte van ons lijfsbehoud vervult.
Erfzondig misverstand heeft aan haar misdoen schuld.
Doch worden ze u te sterk, bestrij ze door de reden,
En smeek Gods bystand af in zuchten en gebeden.
Verwar de neiging niet, door God ons ingeplant,
Met lust of drift naar lust, 't verderf zoo na verwant.
Die neiging strekt tot goed, tot zelfbehoudenisse,
En, niet verbasterd, strookt met de inspraak van 't gewisse.
Maar lust -? De wanlust volgt, wanneer men haar voldoet;
Bestuur ze, en wacht u wel dat gy ze onmatig voedt.
Van haar is al 't verderf der roekelooze weelde
Die zoo veel jammerleeds voor ziel en lichaam teelde.
Van daar de dronkenschap en overdaad, en wat
De naam Godloosheid in haar omvang meer bevat.
Natuurtrek heeft zijn maat en vastgestelde palen;
Verbeeldingslust loopt in 't oneindig spoorloos dwalen,
Verkeert het goede in kwaad, den zegen in verdriet.
't Is matigheid alleen, geen zwelgzucht, die geniet.

't Betemmen van de lust eischt op zich-zelf te waken,
In bidden, zelfbedwang, ontwenning aan vermaken,
Zich spenen van behoefte, en duldzaamheid by smart,
En zelfbeproeving, met doorpeiling van zijn hart.
De volgzucht van gewoonte en voorbeeld, moet door Reden
By elken voetstap op het levenspad, bestreden.
Geen leervermaning of geleerdheidsblokken redt
Van 't geen verbeelding tergt of 't geen het hart besmet.
Het zelfbezoeken en 't oplettende ondervinden
Doet waarheid recht verstaan, leert driften in te binden.
Verlokking trekt, bekoort; maar gramschap overvalt,
Verweldigt, vlamt en bruischt, werpt vonken, tiert en knalt,
Zoo oodmoed niet vooraf het harte wel verneêrde
En tegen 't heilloos vuur met stalen muur verweerde.
't Verkroppen baat niet, 't kweekt den innerlijken gloed,
En knaagt den boezem door 't in zieding blijvend bloed
Om met te meer geweld daarna weêr los te breken.
Het uit te doven is de weg om 't weêr te ontsteken;

't Moet uitgeworpen, en de toegang toegespard
Opdat het nimmer zich weêr indringe in het hart.
De zelferkentnis sluit de hand met oodmoed samen:
Wie zich gering acht, zal zich 't ongelijk niet schamen;
Maar hy-alleen vergrimt, die trotsche zelfzucht kweekt,
Wanneer men aan zijn recht- of eerbesef ontbreekt. -
De opvoeding sterkt veelal dien hoogmoed. 't Zelfgevoelen
Te streelen, en zijn leed door dwaze wraak te koelen;
Het kneuzen van zich-zelf of 't vallen op den grond
Te wreken op plavei of schuldeloozen hond,
Verwekt laatdunkendheid. De jaren, by 't ontgloeien
Van moed, doen 't met de kracht zich meer ontwikklend, groeien,
En elk gelooft zich heer, omdat hy 't wenscht te zijn,
En siddert dat hy zwak of onderworpen schijn'.

Gebreken maakt de Wijze ook aan zich-zelf ten nutte.
Op dat hy tegen 't een zich door het ander stutte.
Zoo stuit hy wellust door vasthoudendheid aan 't geld,
En houdt het eene in band door 't strijdig driftgeweld.
Dit is geen deugd, maar 't is verstandlijk zielsbestieren,
Om geen dier driften in heur werking bot te vieren;
En dus gewent de ziel aan 't doen van wederstand,
En 't hartstochtspartlen, aan een redelijken band.

Nog eenmaal zij 't gezegd! Dit is in 't aardsch vermogen;
Doch zij de knie en 't hart voor Christus neêrgebogen!
Geen ware lust tot heil, geen kennis, overwint;
De zege is slechts voor 't hart dat Hem oprecht bemint.
De Waarheid is uit God. Hy-zelf, Hy is de waarheid,
En buiten Hem slechts schijn en wanhoopvolle naarheid.
Neen, ze is geen wetenschap. - Men kent geen zoet of zuur
Dan door den smaak, hiertoe gegeven door Natuur;
De blindheid van geboorte erkent geen licht of donker:
Wien zelfbevinding faalt, blijft ijdle redepronker.
Der zonde zwaarte en 't heil van liefde- en deugdgenot
Kent niet dan die 't gevoelt als eigen gift van God:
Als gift, ja glans uit Hem op 't sterflijke uitgeschoten.
Doch waant ge u 't volle licht dat Hem bedekt, te ontblooten,
En Zijne Wijsheidbron te scheppen in uw nap;

Tot enkle razerny ontaart uw wetenschap.

Die kennis doet u 't al gebruiken t' uwen beste,
Geeft moed en sterkte in 't leed, waar ze in den boezem vestte;
En vasten wil, die op een zeekren grondslag rust,
God mint, de zonde haat, maar eigen zwak bewust;
Staat, met het oog op Hem, in weêrspoed onverwrikbaar,
En ongeval noch dood zijn dan voor 't hart verschrikbaar.
Ja, schoon ge 't knellendst juk op bloote schoudren draagt,
Ge ontfangt als 't best, wat Gods Voorzienigheid behaagt.

Voor alles, laat u nooit door ongeduld vervoeren:
Leer, waar Gods almacht spreekt, uw tegenspraak te snoeren.
Hy spreekt in 't geen Hy doet. En gy, betwist gy 't recht
Aan Hem die 't schiep, dat Hy zijns schepsels lot beslecht?
Gy, Hem de kennis wat u best zij? Gy, verwaten,
Wiens liefde van u-zelf niet beter is dan haten,
Die nooit Zijn weldaad of haar einde en doel waardeert,
In kennis zoo beperkt en in den wil verkeerd!
Hoe! zijt ge aan Hem geen dank, geen onderwerping schuldig?
Wordt ge om 't hernemen van Zijn weldaad ongeduldig,
En dankt ge niet, al neemt die 't ongehouden gaf
Het naar Zijn wijsheid, naar Zijn willekeur, weêr af?
Dank, dat gy 't onverdiend zoo lang reeds mocht genieten!
Het eindig put zich uit door dagelijksch vervlieten;
't Is met al 't uwe dus, bezitting, levenskracht. -
Vergelding aan uw God is boven uwe macht;
Wat hebt ge aan Hem, dan dank voor weldaân, op te dragen,
En broedren in Zijn naam by 't lijden te onderschragen?
Dit is 't, hetgeen Hy eischt. Doe gy uw' naasten wel!
Hem lieven en uw naaste, is dankbaarheids bevel.
Weldadigheid brengt ons aan 't beeld der Godheid nader;
De zuivre broedermin is liefde aan aller Vader,
Verkwikt, verblijdt, verheft, vertedert ons 't gemoed.
Oneindig goed is God, zijn we onzen naasten goed!
Verheugen we ons in 't heil des naasten als ons eigen:
Het is een door God-zelf ons ingeschapen neigen,
Slechts door het schuldverderf bedolven in ons hart;
En nog versteent geen borst zich gants voor andrer smart.

Verfoeilijk is de haat, en scheurt met tijgrentanden
Waar hy een hart besluipt, de gloeiende ingewanden;
Maar liefde zalft het hart, is balsem voor het leed
(Waar we allen krank aan gaan,) van d' ouden slangenbeet.

Doch weldoen is niet slechts in gift of dienst besloten,
't Bevat ook lijdzaamheid met onze stofgenooten;
Geduld te nemen met hun zwakheên, wanbeleid,
Verkeerdheên van gedrag, misduiding, wreevligheid,
Ja haat en vijandschap, die ze ons betoonen mochten.
Ach, 't menschelijk verstand verwringt in duizend bochten,
En ware rechtheid is ons deel in 't leven niet;
En, mooglijk dat ons oog of 't zijne kwalijk ziet.
Wat zouden wy voor ons van onzen naaste vergen,
Wy die Gods goedheid in Zijn weldaân daaglijks tergen?
Vergeving smeeken, en - niet zelf vergeving doen? -
Hoe dan, hoe deelden wy in 's Heilands offerzoen?
Vergeving smeeken is verbonden aan 't vergeven.
Geen wrokkend hart wordt recht ten hemel opgeheven:
't Verdeelt zich tusschen God en duivel. Stervling, schrik
Wanneer ge uw beê stort! 't Is een heilig oogenblik:
't Behoort den God aan wien, en in wiens naam wy smeeken,
Geen hart dat wrevel voedt, verstoordheid, zucht tot wreken,
Verheft zich tot Hem. Ach, wat zijn wy, menschenkroost;
Waar vinden we, of op aard, of in den hemel, troost? -

Doch neen, geen wanhoop! - Die ons vleesch heeft aangeschoten,
Dien mogen we ons gemoed, dien durven wy 't ontblooten:
Hy kent de zwakheid die ons aanhangt, en Hy redt,
Ja, heiligt ook voor ons 't gebrekkig zielsgebed.
Doch, poog uit al uw kracht de woedende Aartstyrannen
Die de aandacht van de ziel verstrooien, weg te bannen.
Hy, die de liefde is, eischt uw liefde. 't Groot gebod
Is liefde tot uw naaste als liefde tot uw God.

[1828.]

Eindnoten:

1 T.w. Kettery in de Poëzy.
2 Het Noorden.
3 Na kaauwen en herkaauwen.
4 Men zie mijne Verhandeling over 't Letterschrift.
5 I Mozes, I, 28.
6 H o n d s h o n g e r genoemd, B*ουλιμία*.
7 Kaïns voorbeeld bewijst dit.
8 Richteren XVII.
9 Sint Franciscus, die den visschen en ganzen predikte.
10 II Samuel, Kap. XVI, 10.

Spreuken en voorbeelden.

Spreuken en voorbeelden.
van
Muslih Eddin Sadi,
getrokken uit zijne rozengaard.

Voorafspraak.

'k Herriep me in stille nacht den weggevloten tijd
En 's levens wangebruik, en 'k stikte in zelfverwijt.
Mijn hart van steen werd van een zilten tranenregen,
Als met een spitschen vlijm geopend, doorgezegen,
En 'k boezemde dus uit: By elken ademzucht,
Ontglijdt me een merkbaar deel van 't leven in de lucht.
Ga ik dit na, wat dan, wat mag my overschieten,
My, trage, die me in slaap zoo veel reeds liet ontvlieten?
Ach! neem men 't laatste deel des levens wel in acht!
Hy blooz', die heentrekt en zijn dagwerk niet volbracht!
Als de aftocht-trommel slaat, vervalt het ranselpakken
En 't goed blijft achter in de ontledigde barakken.
Te lang hield de ochtendslaap den weeken oorlogsgast
Die vaardig zijn moest, in een vadsig mijm'ren vast. -
't Is alles reizen, en steeds volgen op elkander:
En elk die aankoomt, bouwt een huis, maar voor een ander.
Hy gaat; wie na hem komt, bouwt steeds al verder aan;
Maar niemand die 't gesticht volkomen zal zien staan! -
Maak de Onbestendigen u nooit tot hartevrienden,
En acht dees wareld de eerste in wie dien naam verdienden:
Bedrieglijk is zy, meer dan alles wat bestaat.
Maar, daar de dood aan 't goed verknocht is als aan 't kwaad,
Zend, wat u baten kan, vooruit naar 't ander leven:

Geen stervling, ligt ge in 't graf, die 't u nog na zal geven!
Het leven is een sneeuw waar Grasmaands zon op schijnt,
En ziet ge elk' oogwenk niet, hoe ze altijd meer verdwijnt? -
Ach, met een leêge hand zijt gy ter markt geloopen,
'k Vrees dat ge uwe armben niet ten boorde vol zult hoopen;
Hy die zijn graan verteert terwijl 't nog staat te veld,
't Is veel, zoo hy in de oogst nog enkle halmen telt.
Wil Sadies goeden leer aandachtige ooren leenen:
't Is met ons leven zoo. - Ga, welberaden, henen!

De welbespraakte tong die aan 't verhemelt' kleeft,
Is even als een zwaard steeds in de scheê verholen.
Zy is de sleutel die in 't schathuis toegang geeft,
En toont of 't goud behelst of enkle haardsteekolen.
Ja, 't zwijgen is een deugd; maar als de plicht gebiedt
Ontbruische 't hart, en toon' wat waarheid zij of niet!

Spreek nu gy kunt en moogt, goedwillig, onbeschroomd!
Goedwilligheid mag op goedwilligheid vertrouwen.
Vermaan en leer! want als de doodsboô morgen koomt,
Zult ge, of gy wilt of niet, den mond wel moeten houen.

Bedenk wel, eer gy spreekt; dan, spreek met ernst en kort,
Dat, die u hoort, niet moede en onaandachtig word'.
De mensch gaat door de spraak 't gedierte verr' te boven;
Maar 't dier den mensch, zoo taal en werk zijn God niet loven.

Is 't uiterlijk ook zacht, mistrouw den staâgen zwijger:
In 't ondoorzichtbre bosch schuilt mooglijk wolf en tijger.

Geen recht verstandig man zegt alles wat hy weet.
Een laatste penning moet niet roekloos zijn besteed.

De dwaas deed best, 't gesprek, dat hem ontdekt, te vreezen;
Maar, zoo hy dit begreep, hy zou geen dwaas meer wezen.

Een man wilde op een tijd zijn ezel leeren praten,
   En gaf zich heel veel werks ter leiding van zijn stem.
Een wijze zei: Gy, zot! wat zal die moeite baten;
   Maak liever dat gy-zelf 't n i e t p r a t e n leert van hem.

Een enkel onderhoud laat iemands kunde peilen;
   Maar kennis van zijn aart eischt dringen in zijn hart:
Dit wankelt, maskert zich, miskent zijne eigen feilen,
   En 't leven gaat meest om, eer 't zelf zich kenbaar werd.

Richt u als ge iets verhaalt, naar ieders vatbaarheid.
't Is juist het zelfde niet, waar elk om lacht of schreit;
Licht strekt wat d' een vermaakt den andren tot verveling.
Verhalens kunst ligt in verbeeldings zachte streeling,
En deze ontvlamt in elk by 't zelfde voorwerp niet.
't Zij welkom, 't geen ge uw' gast voor mond of ooren biedt!

Niet vreemd is 't, zoo een dwaas den Wijze brengt tot zwijgen:
   De kei verbrijzelt wel den jaspit en 't agaat.
Geen rietvink zal 't gekras des raafs te boven stijgen,
   Geen kunstschalmei de klok die 't uur van middag slaat.

De schutter zij bedacht, eer hem de pijl ontschiet!
Die spreekt zij 't ook: want pijl of woorden keeren niet.

   Indien gy twijfelt of uw spreken zij gepast,
   Ontsluit geen mond! - 't Misplaatste is altijd overlast.

Val niemand in de rede om uw verstand te toonen:
Alschoon 't hem nuttig waar, met ondank zal hy 't lonen.

‘Hy lastert my gestaâg, die hondsvot!’ - Doe hem goed:
Het bitter van den mond verdrijft men best met zoet.

Spuw 's lastraars booze tong zijn zwadderspog op my!
Hem kleeft het eeuwig aan; en my is 't ras voorby.

‘Die booswicht schept in my te lastren zijn vermaak.’ -
Beschaam hem door uw deugd: dat is de rechte wraak.

Wanneer de boozen u uit lasterzucht betichten,
Wees braaf, en strekke 't u tot prikkel in uw plichten.
't Is beter, dan of ge u als deugdzaam zaagt geroemd;
Licht wierd daar aan uw hart zijn boosheid door verbloemd.
God leest in 't hart; maar 't is voor d' evenmensch versloten,
Zy zien 't niet door. Wat is uw lof dan, stofgenooten?
Of waarom sluiten wy 't voor 't oog van menschen dicht?
't Verborgenst toch ligt bloot voor 't Godlijk aangezicht.

't Berouw heeft kracht by God, en keert Zijn hand in 't slaan;
Maar 's lasters vuile tong, daar is geen keeren aan.

De deugd is in het oog eens vijands 't grootste kwaad;
De roos, in de oogen eens benijders slechts een doren:
De Zon schijnt als een Hel den vleêrmuis in 't gelaat.
Voor haat en onverstand zijn deugd en kunst verloren.

Al wraakt de Nachtuil 't licht, dat doet de Zon geen hinder;
De lof of smaad maakt geen verdienste meer of minder.

Het zijn geen Vrienden, die gebreken deugden heeten,
Mijn distels roemen als violen of jasmijn.
Neen, zoo ge ooit aan mijn disch in vriendschap hebt gezeten,
Onthaal me op waarheid tot erkentnis, geen venijn.

Die iemand met een boos of wrevel oog aanschouwt,
Die vindt de schoonheid zelfs eens Jozefs gants afschuwelijk.
Maar zie den Duivel met genegen hart; hoe gruwelijk,
ô 't Zal een Engel zijn, en met een kroon van goud!

Verberg uw ongeluk; of 't wordt u dubbel wreed,
Als uw benijder juicht en opspringt in uw leed.
[Doch licht beklaagt hy u? - Ja. groot is 't welbehagen,
Wanneer men met den mond zijn vijand mag beklagen;
Maar 't wrevelvoedend hart van die hem afgunst droeg,
Vindt in zijn ijslijkst leed nog zelfs geen zoen genoeg.]

Schoon iemand vrij is van rechtmatig zelfverwijt,
Hy is 't juist daarom niet van 't zwadder van den Nijd,

Noch ook van de achterdocht die monsters zit te broeden:
Geen stervling kan zich ooit voor booze tongen hoeden.

Breng nooit verborgen kwaad van iemand aan den dag:
Hem schendt ge, en werpt, met één, een vlek op uw gedrag.

Wy hebben elk ons pak van eigen schuld te torschen;
Dus wachten we ons, 't gedrag van andren na te vorschen:
Zien we ieder op zijn eigen vlek,
En niet op 's naasten zielsgebrek!

'k Zag grasbloem met de roos en lelie saamgestrengeld.
Wie, riep ik, heeft zoo dwaas die bloemfestoen gemengeld?
Die slechte veldscheut by der hoven schoonste pracht! -
De grasbloem dropte een traan: ‘Wy zijn van één geslacht,
En, doe ik ook in 't schoon wellicht voor sommige onder,
Ik ben, zoo wel als zy, van 's Hoogsten macht een wonder,
En Hy heeft me even zoo met zon en daauw gekweekt,
Alschoon me een voorrecht waar gy prijs op stelt, ontbreekt.’
Veracht niet, stervling, die by u ontbreekt in gaven:
In hem zal de Almacht ook Zijn kracht en grootheid staven.

Een Papegaai zat met een raaf in ééne kooi.
Foei, riep hy, ik, met dees mijn schoonen vedertooi,
Moet zulk een lelijk beest hier dulden voor mijne oogen! -
De Raaf daartegen, riep: Hoe kan ik 't ooit gedogen?
Hier, by dat vreemde dier! ik met mijn heerlijk zwart,
By zulk een bontekraai in 't zelfde hok gespard!
Neen, 't is ondraagbre hoon voor dees mijn gladde veêren,
Dat ik met zulk gebroed van monsters moet verkeeren.

Die vrienden hebben wil, moet ook een vijand dulden:
Geen roos, of ze is verzeld van doornen, in den hof;
De rijkste, wie hy zij, was nimmer zonder schulden;
En nooit had iemand vreugd, wien ook geen droefheid trof.

Deel nooit geheimen meê, zelfs aan uw besten vriend:
Wat waar 't, zoo door belang zijn liefde in haat ontaardde?
't Is veiligst in uw borst. Zoo die 't niet zelf bewaarde,

Dan hebt ge ook van geen mensch stilzwijgendheid verdiend.

Zeg nimmer in 't geheim een woord
't Geen gy zoudt vreezen dat van ieder wierd gehoord.

Zeg nooit, wien ge iets vertrouwt: D i e z a a k b l i j v e o n d e r o n s !
De minste druk perst toch het water uit een spons,
En denk, wien gy vertrouwen geeft,
Dat die ook weêr vertrouwden heeft.

Ontdek uw hartkwetsuur den kouden wijsgeer niet,
Die edik in de wond voor zachten balsem giet.

Verkleef u nooit zoo vast aan 't geen verganklijk is,
Dat ge als 't wordt afgescheurd, zoudt bloeden om 't gemis.

Stilzwijgendheid houdt goed en kwaad verscholen;
Maar waag u nooit aan duistre holen
Of dicht en ondoorzichtbaar woud:
Licht dat zich daar een wolf onthoudt.

Een reisgezel die in den haast is, kies dien nooit:
By hem is hulp noch raad; zijn zinnen zijn verstrooid.
En wien het harte gloeit om tot iets groots te stijgen,
Laat die uw vriendschap, uw vertrouwen niet, verkrijgen.

't Is zoeter, met een Vriend zijn drukkend leed te dragen,
Dan met een Vreemde, in 't wild, genoegens na te jagen.

Veel zoeter uit de hand eens braven smaakt iets bitters,
Dan honig, van de gift eens trotschen goedbezitters.

Vernoege ons 't drooge brood en armelijk gewaad:
't Verwijt drukt zwarer dan een honger halfverzaad.

In 't oog eens vijands zal de deugd-zelve ondeugd zijn;
Den Vriend, in tegendeel, heeft de ondeugd deugdenschijn,
En, hebt ge één gladden plek by duizend booze vouwen,
Hy kan niet anders dan dien fraaien plek aanschouwen.

Een vriend te honen om een vijand te believen,
Wat is dit, dan zich-zelf met dubble moorddolk grieven?

Bezoek uw vriend niet drok; het zal de liefde sterken.
Te veel, doet elks gebrek van wederzij' bemerken,
En 't stuit; de vriendschap koelt. Of anders went m' er aan,
Tot beide aan 't zelfde leed te samen kreupel gaan.

Een man beklaagde zich van al te drokke vrinden:
Och, riep hy, 'k weet my voor my-zelf geen tijd te vinden:
Een Grijzaart gaf hem raad. Leen, zei hy, d' arme geld,
En vraag 't den rijker; gy wordt vast niet meer gekweld.

Tel op geen duizend u in 't bloed bestaande vrinden:
[Den Heiland eigen zijn, is 't ware bloedverbinden.]

Draal by den vijand niet dien gy verplettren kunt:
Licht wordt hy u te sterk, zoo gy hem tijd vergunt.

Een zwakke vijand die verzoening met u zoekt,
Mistrouw dien dat zijn list u mooglijk dus verkloekt:
De sterker, zich bewust van zijne meerdre krachten,
Van dien is 't, dat ge in zoen oprechtheid moogt verwachten.

Hy die een vijand met een vijand brengt in vrede,
Wacht' beider zwaard op hem getrokken uit de schede!
Maan elk tot rust; maar wees geen middlaar in hun zoen,
Of elk zal, vroeg of laat, zijn wrok op u voldoen.

Wijst die uw vijand is, u ooit den naasten weg;
Een omweg in te slaan is 't raadzaamst overleg.

Geen vijand wint gy door goedwilligheid. Veelëer
Belacht hy 't als een zwakte en plaagt u des te meer.
[U weldaân schuldig zijn, zou 't krank gemoed slechts tergen;
En om hem goed te doen moet ge uwe hand verbergen.]

Wien ge eens beleedigde, geen weldaân doen u baat;
Mistrouw hem steeds, gewis, dat hy u doodlijk haat.

De wond blijft wee doen, schoon verbonden en genezen:
Bedolven wraak is meer dan heete drift te vreezen.

De slechte haat den brave om 't onberisplijk voorbeeld:
[Hy voelt zijn wangedrag daar zwijgend door veroordeeld.]
Zoo volgt de keukenhond den jachthond met geblaf.
['t Verwijt door daden is beschamend, meer dan straf.]

'k Was eens met hem als twee amandlen in één dop,
En dacht, die d' een verslindt, eet ook den ander op.
Maar de een verwormde; - moet ik meê mijn zoet verzaken? -
Neen, moog me een goede tand, terwijl ik gaaf ben, kraken!

Benij geen boosheid: ze is zich-zelv genoeg tot straf;
God gaf den vrome al 't goed, toen Hy hem braafheid gaf.
De Alwijze hand die elk zijn deel heeft toegemeten,
Gaf woelig wareldheil of zielsrust in 't geweten.

Twee menschen zullen saam met groot genoegen spijzen;
Twee honden twisten op 't afgrijselijkste kreng. -
Dat is de menschlijkheid bewijzen;
Indien men in 't genot ook dat van andren meng'.

Hun die in hoogheid zijn gezeten
Is 't eigen, dat ze een Vriend vergeten;
Maar, vallen ze uit hun waardigheid,
Dan zuchten ze om een vriend die hartlijk met hun schreit.

Wees steeds omzichtig in uw omgang met de Grooten:
De korstwijl is met hun, hoe geestig, nimmer goed.
Die zich uit speelzucht waagt om met een bok te stooten,
Beklaagt zijn voorhoofd dra, wen 't aan zijn builen bloedt.

Ja, de Ezel zij een dier, verachtlijk overal;
De Leeuw, het edelste en het pronkstuk aller dieren:
Maar liever zag ik toch een ezel in mijn stal,
Dan twintig leeuwen door mijn tuin of boomgaard zwieren.

'k Dacht hem een hazelnoot, van binnen blank en rond;

Maar 't was een uien die uit schel en wind bestond.

Een jongling vroeg een' Wijze een altijd nutten raad;
Hy andwoordde in dees spreuk: ‘Doe nooit een booswicht baat.’ -
Een andre gaf tot les: ‘Leer vroeg verdrukking lijden,
Zoo zult ge in 't vreedzaam hart de rustverstooring mijden.’

Vergeven is een plicht; maar boosheid nog te streelen
Is met een adder spelen.
Verworg ze, of treed ze plat: 't Is God en mensch gehoond,
Wanneer men zulk gebroed een blijk van deernis toont.

Wees naauwgezet en teder van Geweten;
Zachtmoedig en toegevend, maar met maat,
Dat ge evenwel u van geen wolven vreten,
En van geen ezels schoppen laat.

Die op geen goeden raad wil achten,
Heeft naderhand of schaamte, of zelfverwijt, te wachten.
[Maar hachlijk is de raad ten zij men ze onderschei';
En kunt ge dit, waartoe een ander tot gelei'? -
Eens anders meening te vernemen is een voordeel;
Doch wees geen slaaf daarvan, gebruik uw eigen oordeel.]

Geen beter voorschrift kon ons de Oudheid overhandigen,
Dan altijd raad en daad te plegen met verstandigen.
Doch hoe die les gevolgd? Want die verstandig is,
Onttrekt het zich, en kent alle uitkomst ongewis.

'k Ben slechts een mier, die met den voet vertreden wordt;
Geen Bij, wier angel steekt en gift in de aadren stort:
ô God, hoe zal ik u genoegzaam dank betoonen,
Dat ik de kracht niet heb om 't kwaad met kwaad te lonen!

Een Dervis kwam zich by zijn Ordehoofd beklagen
Van aangedanen hoon, bespotten, kwellen, plagen.
De Grijzaart zei: Mijn zoon, wat draagt gy voor gewaad?
't Is dat van lijdzaamheid, geen ongeduld of haat.
Of duld, of - leg het af. Die 't niet naar plicht kan dragen,

Zoek' wraak, maar logenstraff' zijn kleed niet door de daad!
[Neen, roei den wortel uit van 't zondig zelfbehagen;
Gy zult gevoelloos zijn voor wareldlof en smaad.]

De pijl die 't hart u treft, koomt zeker van den boog;
Doch zie op boog noch hand, maar op 't bestierend Oog.

ô Ingetogenheid, bedwinging van de lust,
Wees gy mijn rijkdom; aan uw boezem slechts is rust.
En gy, ô lijdzaamheid, wees toevlucht van mijn grijsheid:
De onzaalge die u mist, ontbeert de ware wijsheid.

Ik straf u niet uit wraak, maar moet een voorbeeld geven,
Zoo schrikk' 't een ieder van gelijke misdaad af;
Dus sprak een koning om barmhartigheid verheven.
Och, zei de schuldige: ik heb immers reeds misdreven,
Hang zulk een op, die 't niet van doen heeft; laat my leven,
Want ik vooral behoef te leeren door die straf.

Die roekloos in zijn drift de handen sloeg aan 't zwaard,
Bijt in zijn vuist van spijt wanneer de drift bedaart.

Die voor een vijand vlucht, door innige angst gedreven,
Zijn voet zal elken stap in 't voetzand blijven kleven.
Voorzichtigheid, geen vrees, bestiere u zoo gy vliedt:
Die God niet heeft in 't hart, dien baat zijn ijlen niet.

Vrees altijd die u vreest! Al kunt gy hem verachten,
De vrees maakt vreeslijk ook die minder zijn in krachten:
De in 't naauw gedreven kat, vervolgt men haar te dicht,
Vliegt heur vervolger met heur nagels in 't gezicht.

Eens was er zwaar geschil van Vaandel en Tapijt.
Ik, zei het Vaandel, moet gedurig naar den strijd,
Sta altijd in den wind, in zon, en stof, en regen;
En gy blijft altijd t' huis in volle rust gelegen.
Wy zijn toch beide in dienst van eenen zelfden Heer,
En ik moet daaglijks en by ontijd in den weer,
Sta pal voor pijl en kloot, voor scheuren en voor wonden,

Verbleekende in de lucht, verfonfaaid en geschonden,
En wijze 't volk den weg naar enkel bloed en moord,
Of wappere in de kou' op vestingwal of poort.
Waarom toch zal men u in grooter waarde houen?
Gy houdt salet en spel met fraai getooide vrouwen
En meisjens, riekende naar amber en muskaat;
My sleurt een lompaart voort van vaandrig of soldaat. -
   't Tapijt zei: 'k Leg my neêr, gelijk ik plichtig reken,
En hoed my van, als gy, den kop om hoog te steken;
Doch wie tot roem of eer zich in de lucht verheft,
Moet wachten dat hem leed en wind en onweêr treft.

   Die 't eerst een ring droeg aan den vinger, werd gevraagd:
Waarom dat siersel aan de linkerhand gegeven?
   't Is (sprak hy) wijl die hand zich stil en needrig draagt,
Geen zwaard of scepter voert, gezag noch roem bejaagt;
De rechterhand is door zich-zelf genoeg verheven.

Waar 't recht of voorrang geldt, is 't minst geschil gewichtig.
Wees by die ze u betwist, bescheiden, maar omzichtig.
['t Is 't onze niet, maar 't recht der standorde in den Staat,
Een ons versierend, niet te ontluistren leengewaad.]

Zoo de Almacht aan de Kat ook vleugels had gegeven,
Geen mosch of leeuwrik in het luchtruim bleef in 't leven.
   Zoo 't slecht gemeen ooit raakt tot eer of staat,
Wee 't ongelukkig land, en wel hem die 't verlaat!

Voor wolf of tijgerdier aan deernis plaats te geven
Is, met hun 't arme schaap te dingen naar het leven.

Als ge oud wordt, laat dan wat u vroeger pastte, varen.
Het zelfde voegt geen zwarte en graauwgebleekte hairen.
't Vervloten water vloeit niet weder naar zijn wel;
Daar is aan d' ouderdom geen kans meer van herstel.
Wat rijp is voor de zicht, laat de airen overhangen:
Der leeuwen kracht verging; de berggems laat zich vangen.
Een Best verfde eens heur hair. Och, riep ik, arme wijf,
't Gelukke u eens, toch blijft uw lende krom en stijf.

Wat stut ge een vallend huis wanneer de grondslag zinkt?
Wat tegengift, waar 't hart de dood in d' adem drinkt?
Neen, d' uitgeleefde baat geen zorg of kruideryen:
Hy rijpte 't graf, en wenscht om zich ter rust te vlijen.

Een' grijzaart werd gevraagd: zeg, waarom trouwt gy niet?
Hy andwoordde: Aan een Best betrouwt men slechts verdriet.
Wel zei men, neem een maagd, nog in den bloei der dagen.
Die, sprak hy, zou ik net, als my een Best behagen.

'k Was oud en werd verliefd. Ik trouwde een jonge bruid
'k Verslond haar met het oog en klemde haar in de armen,
En trachtte ze, uur aan uur, aan 't blakend hart te warmen,
En putte aan hare zij' en geest en krachten uit.
Eens zei ik op een nacht: Wat hebt ge al heils verkregen,
Dat ge aan een grijzaart huwde als my, die recht bemint
En plicht en wareld kent, steeds zacht en braafgezind,
Welmeenend, welbespraakt, en, wie hem kent, tot zegen;
Die heel zijn hart aan 't uwe onscheidbaar heeft verknocht,
Van booze zelfzucht vrij en wrevele achterdocht;
Ten koste van zich-zelv' u steeds voor leed wil hoeden,
En als een papegaai met suikerbeetjens voeden!
Hoe goed is 't dat gy in geens jongmans handen vielt,
Wien 't hoofd van grilligheên en booze ranken krielt;
Oploopend, wisselziek, des nachts in 't bed bezopen,
En over dag in spel en hoerenmin verloopen!
Een oud man leeft naar rede, en is het best portuur. -
Zoo sprak ik, op dien trant, en mooglijk wel een uur.
Maar 'k zag, ze keek verbotst, en zuchtte en was verdrietig.
Och, zei ze; al wat ge praat, is by een vrouw heel nietig.
't Is beter by een poes dan by een ouden paai,
Al is zijn spreken en zijn huisraad nog zoo fraai.
Wanneer een grijskop niet dan slechts de tong kan roeren,
Behoorden Ouders hem geen maagd in d' arm te voeren. -
Ik zweeg. Nu werd ze steeg en snebbig, toen galant;
Werd onverdraaglijk, en sprong eindlijk uit den band.
Wy scheidden, en het was een losbol dien zy trouwde:
Veel leed ze; - en meent ge nu dat haar die keus berouwde? -
Och neen, zy dankte God. Ik ben den grijzaart kwijt,

(Dus sprak ze,) en 'k heb mijn lust: geen mensch, als ik zoo blijd.

Een booze vrouw is voor den man 't afgrijslijkst kruis,
En maakt een Hel van bed en huis;
Zie, wie ge uw hand geeft, die genegen zijt tot paren,
En bid dat God u voor een wankeus wil bewaren!

Zet nooit uw voeten op den drempel van een huis
Waar zich een vrouwenstem laat hooren door 't gedruisch.

Als de Arts de pols voelt, lacht de hoop den zieke tegen;
[Maar tast ons God in 't hart, dat heeft een grooter zegen.]

De een kranke als hulploos 's nachts beschreiende aan zijn bed
Was 's morgens zelf een lijk, de kranke werd gered.

Een Rechtsgeleerde sprak: Wat zijn die Godvruchtprekers!
Neen, onze studie van de rechten heeft iets zekers!
Wy doen wat onze leer veroordeelt, zelven niet;
Maar zy, zy preêken 't Woord en doen wat dit verbiedt. -
Zijns Vaders andwoord was: Hun wijsheid is van boven;
Van daar komt even zeer 't beleven als 't gelooven.
By 't best geloof geeft God geene onschuld zonder smet,
Dit blijft ons 't voorwerp steeds van 't ijverend gebed.
Doch uit uw zelfbegrip of Staats- of andre gronden,
Hebt gy uw rechtsleer tot uw welzijn uitgevonden;
Dus schept gy zelf de wet die ge op uw aanbeeld smeedt.
't Waar onzin, zoo 't gedrag met eigen vordring streedt.

Geen schriftgeleerdheid, kunde, of schrander redetwisten,
Geloof dat vruchten teelt, zijns waardig, maakt den Christen.

Al had ge ook heel en al den Bijbel opgegeten,
Kruipt Eigenzucht in 't hart, het zal geen woord meer weten.

Strooi den Godvruchtige het goud met volle handen;
Of zet het dreigend zwaard hem grimmig op den strot;
Geen doodsangst, geen begeerte, ontroert zijne ingewanden:
Hy kent geene andere vrees, geene andre hoop, dan God.

Indien ge in boeien zijt om dat gy waarheid spraakt,
Blijf 't. - Beter dit, dan 't geen ge als waarheid kent, verzaakt.

De toevlucht van 't berouw blijft zondaars openstaan,
Zoo lang de morgen niet in 't Westen op zal gaan.

God gaf den Bijbel niet tot pronk van gouden sloten;
Maar om als zielenspijs in 't hart te zijn genoten.

Wat zong dat vogeltjen my dezen morgen voor? -
'Wat zijt gy, dat uw hart geen deel neemt in ons choor?
Zijt gy een steenklip wien geen zangzucht door kan dringen?
De kemel huppelt blij by zijns berijders zingen:
Waar 't fladderluchtjen waait, ruischt tevens boom en loof;
De rotskloof galmt ook meê, en is niet roerloos doof.
't Heelal, en 't geen 't omvat, zingt 's Hoogsten lof gestadig
Met innig zelfgevoel; en gy -! gy blijft ondadig? -
Niet filomeel-alleen in els- of lindenblaân,
De minste braamstruik-zelf heft daar een toon voor aan.

De wolken, wind, en zon, en heel ons hemelrond,
Vereent in arbeid met den barenszieken grond
En adembare lucht, en vuur, en watervlieten,
Op dat ge, ô sterveling, uw nooddruft zoudt genieten.
't Spant alles u ten dienst zijn werkingskrachten in;
En gy, ge erkent het niet in trotschen wrevelzin?
[Waartoe is 't u bestemd! - Voor dit kortstondig leven?
Neen, om door de eeuwigheên uw Schepper eer te geven.]

Als 't hart steeds omdoolt in beslomm'rende ijdelheên,
Daar is geen stilte of rust, al zijn wy gants alleen:
Laat voor- of tegenheid vermaken of verdrieten,
Het hart en 't oog op God! daarin is rustgenieten.

GY, 't menschelijk verstand, verbeelding, en gedachten
  Oneindig verr' te hoog, te hoog voor onzen lof!
Ons leven ging voorby met naar een zweem te trachten
  Van 't geen Uw Godheid is, en wat onze aardsche stof.

Wees Rechts-, wees Godgeleerde, of Wijsgeer, wie gy zijt;
Zoo ge ooit van 't rechte spoor op dat der wareld glijdt,
Haast zal, met de echte zucht, de kennis u begeven,
Den vlieg gelijk, wiens poot in honig vast blijft kleven.

Een Koning zag een man in zwaren arbeid sloven,
   En schonk hem huis en hof, van alles toebereid.
   Ik dank u, zei de man, voor uw weldadigheid;
Maar denk niet, die zijn God des ochtends vroeg mocht loven,
   Dat die zijn arbeid ooit in heel den dag beschreit.

Word rijk; straks wordt ge in 't hart ondankbaar, opgeblazen: -
   Word arm; gy zinkt in smart als wezenloos ter neêr. -
Wanneer toch zijt ge in staat, aan God u op te dragen?
   Geluk en ongeluk verderft u even zeer.

Hou steeds uw dienaar in de teugels van zijn plicht:
Verdartelt hy, hy spuwt zijn' Heer' in 't aangezicht.

Een dronkaart lag in 't slijk getuimeld op de straat.
Een Dervis ging voorby en fronste 't strak gelaat;
Foei, riep hy, foei! - De man hief 't hoofd op: ‘Vrome broeder,
(Dus zei hy,) zijt ge een recht, een eerlijk menschenhoeder,
Zie dan goedwillig op my neder: ben ik slecht,
Bewaar uw broederplicht by zondaars, dat is recht.’

't Eens doorverroeste staal en doorverroest geweten,
Wordt met geen vijlen of vermaanloog schoongebeten.

Hy die met godsdienst praalt, vindt niemand recht Godvruchtig:
   Het hooggezwollen bloed verhindert hem 't gezicht;
   Maar ging hem 't innig oog recht open voor het licht,
Hy zag zich-zelf in 't hart als boos en wrevelzuchtig.

Eens klaagde ik, want ik had mijn schoenen gants versleten,
   En geldloos wandelde ik op bloote voeten heen.
   Daar zag ik juist een man op krukken, zonder been:
Toen dankte ik, en ik mocht my-zelf gelukkig heeten.

Rampzaalge! Kolokwint heeft de Arts u voorgeschreven,
   En gy, gy wilt alleen 't uw maag verdervend zoet! -
Gelukkig nog is u 't vermogen niet gegeven
   Dat ge uw verkeerden trek steeds eigenwillig boet.

Wel ons, dat die ons deel bestemde van om hoog,
By 't schikken van ons lot ons niet te rade toog!

Wat is 't, in 't leed tot God de handen op te heffen
   Die steeds gesloten zijn by onzes naasten nood?
Zal Gods barmhartigheid diens klacht of jamm'ring treffen,
   Wiens zielserbarming nooit een' arme bystand bood?

Die toen 't hun wel ging, geen weldadigheid betrachtten,
Is dien in 't ongeluk wel troost voor 't hart te wachten?

Men vroeg aan Lokman: ‘Waar, en hoe de deugd te leeren?’
   Van kwaden, zei hy; schuw al 't geen gy van hun ziet. -
‘Doch, waarom zich niet eer tot brave lui' te keeren
   Wier doen men volgen kan?’ - Die, zei hy, zijn er niet.

Eens menschen wetenschap is spoedig onderzocht;
Maar 't hart eischt eer men 't kent, langdurige achterdocht.
Vereer, veracht, het niet, maar blijf het steeds mistrouwen:
Licht zal 't na jaren tijds zijn valsheid eerst ontvouwen.
[Bevreemt u dit; zoo vraag: ken ik my-zelven nog?
Gelukkig! zegt gy ja: mits zonder zelfbedrog.]

Gy pijnigde my lang met uw beschamend prijzen;
   Ik voel mijn eigen hart en foltrend zondenwee.
Wat helpt het, op al 't fraai der paauwenstaart te wijzen,
   De voeten van het dier verschoonen daar niet meê.

Wat 's lof van dwazen? - Dwaas. - Van wijzen? - Overbodig;
Waar heeft een schoon gelaat blanketselsmeer toe noodig?

Smijt in een redestrijd het schild niet roekloos neêr:
De beste schutter heeft op 't eind geen pijlen meer.
Met Godsdienstijver by de Wetenschap gesteven,

Blijf ge altijd meester, mits 't gevecht niet op te geven.

Van 's Reednaars kennis zijn de woorden 't uithangbord;
Maar zelden is te koop wat daar vermeld op wordt.

Breng tijdingen van vreugd, maar nimmer van verdriet,
En wees de Nachtegaal; de vuile Nachtuil niet.

Druk de onbeschaamdheid met den strengsten ernst ter neêr:
Kastijdt gy haar te zacht, zoo stijgt zy des te meer.

Een knaap vol trots en zelfbehagen
Kwam eens een maagd ten huwlijk vragen.
Neen, zei ze, spaar uw moeite en 't nutteloos gevrij:
Een die zich van zich-zelf zoo vol betoont als gy
Heeft in 't bekrompen hart te weinig plaats voor my; -
En ik? hoe zou het mijne al die volmaaktheên dragen
Waarmeê ge u-zelf stoffeert? 'k Bevat het duizendst niet,
Van al de uitmuntendheên die ge in u-zelven ziet.

De trotsche heft het hoofd en sluit zijn boezem dicht;
Maar heeft noch 't oog noch 't hart te hemelwaart gericht.

De wijze is, waar hy koomt, een zuivre gouden munt,
Wat stempel ze immer draag, in prijs door heel onze aarde:
De dwaas, gestempeld leêr, in eigen land van waarde,
Doch waar ge op vreem den grond geen brood voor koopen kunt.

De wijze schuwt den dwaas. Natuurlijk; maar de dwaas
Den wijze nog veel meer. Wat is hiervan de reden? -
De wijsheid heeft ontzag. Ook zwijgend opgetreden,
Zinkt dwaasheid voor haar oog, en mort en maakt haar plaats.

By dwazen is de wijze als schoonheid onder blinden:
Hy zal daar eer noch lof noch onderscheiding vinden.

't Verstand, als driften 't overheeren,
Is als de man die zich van dienstboôn laat regeeren.

Beraden is vergeefsch, en macht is zonder baat,
Indien 't beraad niet voor, de macht niet medegaat:
Verstandelooze macht zal steeds zich-zelf verwoesten,
En machteloos verstand is enkel staalverroesten.

't Gebeurt den wijste, dat zijn schranderste beraad
Mislukke en 't heilzaam doel gemist word' van zijn pogen,
Terwijl de domme 't treft' die slechts in 't wilde slaat.
Doch 't schijnbre grillig lot hangt aan Gods alvermogen.

Leen nooit de hand aan 't geen door 't goud moet uitgewrocht:
Die heimlijke ontrouw koopt, is altijd zelf bekocht.

Vijf dingen zijn er niet. Een rijkdom zonder baatzucht
Is 't eene. Voeg daarby, een scepter zonder staatzucht;
Voorts, boosheid machteloos tot kwaaddoen, zonder list;
En, halve kennis, vrij van staâge zucht tot twist.

Met zilvren armen tegen ijzren, worstelt slecht;
Begeef u nimmer met uw mindren in gevecht.

Ga nooit een worstling aan met sterker of met dwazen.
Gun d' een zijn overmacht, den andren 't ijdel razen;
En geef u nimmer in een strijd
Waar 't in uw macht niet staat dat ge overwinnaar zijt.

Hoe meer ge wetenschap vergadert zonder godsvrucht,
Hoe dwazer ge altijd worden zult.
De ware wijze ligt niet krank aan letterzots-zucht;
Geen zot wordt wijs, door 't brein met boeken opgevuld.
Laat de ezel ze op den rug, hy, in de hersens dragen;
't Is beiden even nut; en, waar het in verscheelt,
Is: 't beest zal van de vracht, als hem vervelend, klagen,
Terwijl des schoolzots last aan andren steeds verveelt.

Wie roemt op kennis, deugd, of God- en menschenmin,
Vergaârde een heerlijke oogst, maar steekt de vlam daarin.

Een Onwijze, op den hol uit weelde of wangezindheid,

Is beter dan een Wijze als hem geen Godsvrees stut:
Wat de eerste loopt ten val uit onbezonnen blindheid,
Maar dees met open oog loopt willends in de put.

Een Wijze ontfing een kind, en zou het Wijsheid leeren,
Doch bracht, na tijdverloop, 't den vader wederom.
Neen, zei hy, wat ik doe, de knaap blijft even dom,
En deugt hy ergens voor, het is tot schoenensmeeren.
'k Heb met dit onderricht mijn hersenen gekraakt,
En hem niet wijs, maar hy zijn meester gek gemaakt.

Ga met geen tragen domkop om:
Het maakte u dol of even dom,
En 't zou zijn hersens niet ontezelen.
[Uw sterkte baat geen zwakker vezelen,
Uw warm en levenbruischend bloed
Geeft ook geen lafaart heldenmoed;
Maar 't roestig ijzer deelt zich mede
Ook aan de fijnste en scherpste snede.]

Geen deugdlijk zwaard wordt uit ondeugend staal gesmeed;
Geen domkop krijgt verstand door 't heilzaamst onderrichten;
Geen snoodaart wordt er vroom door 't voorstel van zijn plichten:
Die 't dorre strand beploegt, verspilt en moeite en zweet.
De vruchtbre regen doet gebloemte en distelstruiken,
Maar uit geen steeneik roos of frissche druif ontluiken.

Een wijze gaf dees raad: Ga met geen dommen om:
Want, zoo gy oordeel hebt, zoo wordt gy even dom;
En, zijt gy arm in geest, zoo wordt gy dubbeld pover:
De domheid is een pest, zy erft gedurig over.

Al ware er ook geen Vorstlijke Arend
Met vurig oog op 't zonlicht starend,
Geen vogel echter, klein of groot,
Die aan den nachtuil hulde bood.

Zoo 't tijdverloop 't verstand van 't aardrijk weg mocht vagen,
Geen stervling had dan meer van onverstand te klagen. -

[Maar klaagt men thands dan om zijn onverstand? Och neen;
Hoe min bezit, hoe meer in 't geen men heeft te vreên!
En onderscheidt men 't goud van koper noch speauter,
Men roemt en trotst dan op zijn rijkdom des te stouter.
Doch van eens buurmans onverstand
Weêrgalmt het toch door 't gantsche land.]

Een Vader sprak eens tot zijn kindren: ‘Lieve zonen,
Leert wetenschap, leert kunst: die vlijt zal zich belonen.
Maakt op geen rijkdom, noch uws Vaders aanzien, staat:
Het laatste volgt u niet, als ge in den vreemde gaat;
En geld is hachlijk. 't Wordt ontweldigd door een roover,
't Wordt door 't gebruik verteerd, en laat ons de armoede over.
Maar kunst en kennis is een bron die altijd welt,
En zijn bezitter, waar hy heen dool', trouw verzelt;
Baart eer en onderhoud, en siert en saust het leven; -
Doch hard is ieder beet dien dwang of deernis geven. -
Damascus kreeg eens door beroerten, schok op schok.
Een deel werd uitgezet, een ander deel vertrok:
De heffe van 't gemeen geraakte aan 't roer gezeten;
Elke oude en achtbre stam, vertreden en versmeten.
Treedt in uws Vaders erf: zijn kennis gaf hem brood,
't Was wat hem overbleef in d' algemeenen nood,
En noch bezit hy niets dat hy u na kan laten
Dan de erfvijandigheid van die zijn braafheid haten,
Aan wie zy eeuwig tot beschaming strekken zal,
Zoo lang er Waarheid, Trouw, of God is in 't Heelal.’

Indien m' in 't Vaderland een Kunstnaar niet waardeert,
Hy reize. Op vreemden grond wordt vreemde kunst geëerd.

Men vroeg den scorpioen: Wat maakt u 's winters loomer,
Dat gy nooit uitkoomt dan by 't warme van den zomer?
Wel, zei hy, wordt my dan zoo'n lief onthaal gedaan,
Dat ik er 's winters ook de kou voor uit zou staan?

Wie vaste renten mist, leer' spaarzaamheid betrachten,
En hou de schippersspreuk van 't Oosten in gedachten:
‘Indien er op 't gebergt' geen regen nederzeeg,

De kil des Tigris wierd in 't eerste jaar reeds leêg.'

't Komt op aanhoudendheid en op geen snelheid aan.
Die hard loopt, raakt men voor, met steeds gestadig gaan:
't Paard zal te halver weg in 't rennen nederzijgen;
De kemel koomt aan 't eind, slechts stappend, zonder hijgen.

Die langzaam gaat, raakt licht wie driftig rent, vooruit.
Voorzichtigheid doorbreekt, waar haastigheid voor stuit.

Wie wijsheid gaderde en niet oefent door de daad,
Heeft wel geploegd, maar laat de voren zonder zaad.

Een wijze die niet sticht maar 't doen van andren wraakt,
Is als een Bij die steekt, maar wasch noch honig maakt.

Zoo elke daauwdrup parel was,
Waar vond of schaap of runddier gras,
En wy, wy menschen, melk en boter?
Neen, stervling, roemt ge u wijs, Gods wijsheid is veel grooter.

Een Indiaan wou vuurwerk leeren maken,
Een wijze vroeg, waartoe? - Wel, zei hy, tot mijn nut.
Wel nu dan, zei de Wijze, ontzie uw biezen hut,
En leer aan 't vuur eerst af, het stroo of riet te blaken.
[Gy ook, laat vuile boert uw oog noch oor genaken,
Of heb al 't vatbre voor besmetting uitgeschud!]

'k Geloof nu aan 't gezang des Dichters die 't gediert'
Betooverde in het woud, sints 'k Afron hoorde zingen.
't Is of ik my en borst en luchtpijp toe voel wringen
Wanneer hy op zijn luit een sarabande tiert.
Een leeuw zou zeker van dat krijschen wel verschrikken:
Geen haan, aan 't kraaien, heeft den gorgel half zoo schel;
En, duurde my 't gekras nog weinige oogenblikken,
Mijn hart en breinkas waar voor altijd van zijn stel.

Indien begeerte of visch of vogel niet bedroog,
Geen die aan d' angel haakte of in het slagnet vloog.

De rijkdom werd ons tot verkwikking van ons leven,
Maar 't leven tot geen geldverzaamlingsdienst gegeven.
Gelukkig, zei de Wijze, is hy die ploegt en eet;
Beklaaglijk, die den een om d' andren plicht vergeet!

De rijke krijgt geschenk, en rente, en erfenis;
Wat zal ik, arme, doen, die alles (alles!) mis,
En niets vermag, dan voor mijn God de knie te buigen;
En nooit, dan met my-zelf van weêrzin te overtuigen?

Den arme ontbreekt de macht -, den rijke, wil tot geven;
Wat zal behoefte dan? - Op Gods belofte leven.

Gy die steeds leefde in overvloed,
Weet weinig wat het is, te hongren en te dorsten.
Doch, daar gy 't luie lijf met vleeschpasteien voedt,
Geef d' arme dan voor 't minst den afval van de korsten.

Hoe minder opgelaân, zoo vlugger gaat de kemel
Ten steilen heuveltop.
In alles is 't aldus: de rijke stijgt ten hemel
Bezwaarlijker dan de armoed op.

Een broodkorst in azijn gedoopt,
Door eigen arbeid zuur verkregen,
Is beter dan een bord met beenders opgehoopt,
Die 's rijkaarts deernis schenkt, als waar 't een groote zegen
't Veracht en walglijk overschot
Te deelen met het hondenkot.

Begeert ge iets, kondig nooit uw noodbehoeften aan,
Maar toon een vrolijk oog en verr' van zorg of smarte:
Nooit zal een droef gelaat in 't aanzoek wel beslaan,
Bekrompenheid grijpt door het aanzien straks in 't harte.
[Het weldoen eischt een blij en kommerloos gemoed;
En zegen brengt geen gift van hem die 't anders doet.]

De rijke is als een wolk waarvan gy regen wacht,
Behoeftige. Ach vergeefs; want, op den wind gedreven,

Verdwijnt ze, en zal geen droppel geven,
Hoe 't aardrijk van de dorst versmacht.
Eerst legg' de wind zich neêr, zoo ze uit een mindre hoogte
De barstende akkers zal verkwikken in hun droogte.

Die by zijn rijkdom geen weldadigheid betracht,
Is aan een muil gelijk, met zakken gelds bevracht.
Geen goedbezit bestaat in 't hebben, maar 't genieten;
't Genot is, God' ten dank Zijn weldaân uit doen vlieten.

Een arme weet hoe zoet een rijpe wijndruif smaakt:
De Rijkaart niet, wien niets wat de Almacht schiep, vermaakt.

Een eerlijke armoê heeft verheuging in 't gemoed;
Maar zwaar is hart en hoofd by 's rijkaarts overvloed.

Een vorst zei eens, als hy een vromen man bezocht,
   Mijn hart is immer aan Godvruchtigen verknocht;
Eisch van my wat gy wilt; 'k zal alles onderschrijven.
   Een Hoovling zei daarop: Geef aan den Wijsgeer goed,
   Dat hy des te ijvriger naar aardsche kennis wroet';
Maar geef den vrome niets, op dat hy vroom moog blijven.

Een hongrende Arabier vond in de woesteny
Een zak met paarlen. Ach, wat was hy hartlijk blij!
Hy meende 't graan te zijn. - Helaas! hy was bedrogen,
De tranen borsten als een springvloed uit zijne oogen.
Neen, riep hy, 't zij een schat voor rijkaarts; maar mijn staat
Eischt wat den honger, niet wat ijdlen praal verzaadt. -
[Gy, mensch, verheug u niet om winst of erfenisse;
Neen, zoek bevrediging der nooddruft van 't gewisse.]

Besteed uw schatten, mensch: God schiep ze voor 't genot;
Die ze ophoopt zonder nut, misbruikt ze en hoont zijn God.

Vergeefs is 't, hebt gy ook tiendubble mannenkracht;
't Zegt meer, een handvol met dukaten meêgebracht.

Die 't goud ziet, buigt den hals, als waar hy stijf als staal.

Doet zoo ook de eevnaar niet by 't zinken van de schaal?

Een greintjen goud weegt meer dan twintig centenaar:
Één aasjen overwint den sterksten worstelaar.

Indien u geld ontbreekt, geen mensch is u te wil:
Heb geld; en alles vliegt, op zelfs uw minsten gril.

Kwam de afgestorven by zijn erfgenaam weêrom,
Hy kreeg voorzeker geen te hartlijk wellekom.
't Waar zwaarder droefenis, hem 't zijne weêr te geven,
Dan met een hangend hoofd te schreien om zijn sneven.

Indien wy rijk zijn, ach, wat zorg kost ons 't beheeren!
Zijn we arm, de nooddruft prangt en doet ons 't hart verteren;
Wat kan er slimmer zijn! Heb geld, of heb het niet,
De boezem heeft geen rust; 't is beide zielsverdriet.
Wat dan? - Zoek in u-zelf te vredenheid van 't harte:
Bedwing uw zelfgevoel, dit is de bron der smarte;
En wat er op deze aard ook zijn mag van uw lot,
Leef met een stil gemoed en 't oog gevest op God.

De zwart bewolkte nacht is hun een heldre morgen,
Wien God zijn innig licht in 't hart niet houdt verborgen.

Geen gierigaart geniet, maar gadert, waakt, en spaart.
‘Te h e b b e n (zegt hy) is 't g e n i e t e n tienwerf waard.’
[Hy smaak dit zoet, en laat zijn' Erfgenaam 't genieten!
Maar 't zal genietingloos ook door die vingren vlieten.
't Was eens een afgod, en de vloek rust op dien schat,
Verloren is 't voor dees als voor die 't eerst bezat.]

Een arme hongerde en dacht spoedig geld te krijgen;
Hy kocht een lamsbout die toevallig hing te koop.
De slager kwam om 't geld, en schold, en wou niet zwijgen.
Och, zei een Grijzaart die meê aankwam by 't geloop:
Eer paait men honger dan een slachter met de Hoop.

Lacht u 't geluk niet toe; 't bedroeve u 't harte niet:

't Is uit verborgen bron, dat 's levens zoetheid vliet.
God is niet uitgeput. Verwacht en staak uw zuchten;
De bittre lijdensboom teelt liefelijke vruchten.

De hond, zoo gy hem ooit een brok hebt toegesmeten,
Is dankbaar, hangt u aan, hoe dikwerf gy hem slaat;
Maar weldoen aan een mensch is eer gy 't denkt, vergeten,
En 't minst, dat hy misduidt, verwekt een dubblen haat.

Verkoop uw erfgoed, steek uw eigen huis in brand,
Dat ge anderen wel onthaalt: zy laten 't zich gelusten;
Maar wacht geen broodkorst weêr voor 't hongrend ingewand,
Geen plekjen op hun grond om 't moede hoofd te rusten.

'k Heb nooit een sterveling de schutterkunst geleerd,
Of hy heeft naderhand den pijl op my gekeerd.

Een trotsaart snaauwt my toe: ‘Heet dit u dankbaar toonen?
Mijn vader kocht u, slaaf, voor duizend kroonen vrij.’ -
Ik andwoord: Maar hy kocht voor deze duizend kroonen
My niet ten voetveeg van uw zotte hovaardy. -
[Doe wel, ô sterveling, maar zonder dank te wachten:
Vraag nimmer voor uw dienst de minste erkentlijkheid
Noch denk de weldaad na. Dit 's Christenplicht betrachten;
Gy zwelgt het loon reeds in, indien gy dank verbeidt.
Voor alles, matig u door ingebeelden waan
Gezag noch meerderheid op de u verplichten aan!]

De wijze eet langzaam; de verstandige, met maten;
De omzichtige, slechts tot des levens onderstand;
De jongling zal niet licht iets in den schotel laten;
De grijze eet tot hy zweet, of tot hem 't lichaam spant;
De schrokkert, al wat hy met de oogen kan verslinden,
En, als de hond aan 't been, kent aan den disch geen vrinden.

Eet spaarzaam, dat ge uw buik niet mest,
En 't weeldrig bloed uw hart belet tot God te schouwen:
By vadzigheid van vleesch in 't broeiend zondennest,
Kan Wijsheid zelfs geen plek tot haar verblijfplaats houen.

Dan spreekt de wijze, en strekt de hand naar voedsel uit,
Wanneer zijn zwijgen, of zijn vasten, leed zou baren:
En dus is 't dat zijn woord steeds wijsheid in zich sluit;
Zijn spijzen, 't lichaam in gezondheid blijft bewaren.

Een diamant blijft, schoon vertreden, diamant,
Maar 't glas wordt zand en asch, want daaruit is 't geblazen;
Een moed uit overleg houdt in den nood geen stand,
Maar d' ingeschapen moed kan nood noch dood verbazen.

Een jongling die en leeuw en tijger had geveld,
Trad moedig naar den Krijg en huppelde in het wapen.
'De vijand (riep hy uit)! zijn macht hoeft niet geteld;
Die leeuwen slachten kan, acht al de rest als schapen.' -
Hy zweeg: - twee Indiers vertoonen pijl en boog,
En naadren. Hy verbleekt; 't wordt duister voor zijn oog,
De speer ontvalt zijn hand, men ziet zijn' leden schudden;
En die hen slachten zou als schaap- en runderkudden,
Bergt, onbewust zich-zelfs, vóór 't eerste strijdgerucht,
Zijn leven met de schande eens lafaarts, door de vlucht. -
[Doch 't was geen lafheid, die den hier voor 't eerst gehelmde
Bekroop, maar de ongewoont' die 't vlugge brein bedwelmde.
Het schortte aan 't hart niet, zoo het hoofd zich-zelf verloor;
Gewente alleen koomt dit by vreemde ontmoeting voor.]

Een jongling van een kuische en echte liefde blakend,
Beminde een schoone maagd, op 't hoogst vereerenswaard.
Zy roeiden op den vliet: de boot, aan zeelisch hakend,
Stoot om, en werpt ze beide in 't diepste van de vaart.
De stroom voert ze op een bank. Een zeeman zwemt daar henen
En biedt den knaap zijn hand. - Neen, zegt hy, red de Maagd,
Haar leven is my 't al. - En in een golf verdwenen,
Bewijst hy 't eerlijk hart, en hoe men liefde draagt.
[Dit 's moed. Ja Liefde is moed; beproeft dien, teedre schoonen;
Waar de aart lafhartig is, is liefde een bloot vertoonen.]

Een paardendoktor gaf een' man wat oogenzalf;
Hy werd volslagen blind, en eerst was hy 't maar half.
Hy schreeuwde, en deed den man voor 's Rechters vierschaar dagen.

De Rechter loeg er om en sprak den hoefsmid vrij.
‘Die (zei hy) heeft geen schuld, en niemand hier dan gy,
Die ezel waart met in de paardsmiss' raad te vragen:
Wie teenen tot een stoel kan vlechten, weeft geen zij.’

Twee wijzen twisten niet. Geen wijze ook met een dwaas.
Het twisten heeft alleen by zot met zotter plaats.
Twee wijzen bindt een hair, en 't wordt niet afgereten;
Twee zotten houdt geen drie- ja zevendubble keten.

De bron, waar ze eerst ontspringt, bedekt men met een steen;
Maar stroom' zy voort, daar waadt geen elefant door heen.
[Zoo is 't met de eerste lust: betem ze by 't ontspringen,
Of eens zal ze uwen wil, ja uw geweten dwingen.]

Men scheurde een jamm'rend lam den veldwolf uit de tanden,
En slachtte 't. Och, zei 't schaap, wat meende ik my gespaard?
'k Viel uit den wolvenmuil, zoo 'k dacht, in menschenhanden;
Maar 't is toch overal de zelfde wolvenaart.

Geen wolf verstaat het schapenweiden,
Zoo ook geen aan Gods woord niet vastverkleefde Vorst.
Zijn wet zal 't arme volk tot niets dan jammer leiden,
En kosten hem de kroon die hy onwaardig torscht.

De Koning moge een peer uit iemands boomgaard eten,
Zijn Hof neemt duizende, en haalt vrucht- by vruchtboom om.
Hy neme één nest-ei uit eens anders eigendom,
Zijn Hof steekt honderden van hoenders aan de speten. -
Het goede voorbeeld van een Koning wordt ontzien;
Zijn kleinst vergrijp heeft kracht, van gruwlen te gebiên.

1827.

Desgelijks uit het Perzisch genomen.

Een rozengaard gelijkt de frissche Jeugd,
Uit 's levens wel met zuivre bron doorāderd;
Een boschmuzyk dat hart en ziel verheugt;
Een wierookwolk uit specery-gebladert
Die op den aâm der Westenwinden zweeft,
En 't kalm genot der zielsrust in zich heeft.

Maar Ouderdom, wat bloemen zou die dragen?
Gebloemt' is 't niet, wat dien gevorderd wordt:
Het winterweêr is in zijn kroon geslagen,
Zijn ooft viel af, of is aan 't hout verdord.
Wat is hy, dan een spel van winterstormen,
Ten vuur gedoemd, of voedsel van de wormen?

Zie daar den bijl die wankt in 's tuinmans hand!
Daar treft de slag, daar ligt hy neêrgedreven:
Daar ligt zijn roem bestelpt in 't vuile zand;
En vink noch zijs zal om zijn takken zweven.
Doch, 't zij! hy hield naar zijn bestemming stand,
En gaf zoo lang hy mocht, zijn vrucht aan 't vaderland.
1827.

Spreuken.

Spreuken.

Een goed gehoorzaam kind
Wordt overal bemind;
Maar ongehoorzaamheid
Wordt vroeg of laat beschreid.

Oplettendheid is de eerste plicht
In alles wat men ooit verricht.

Die naar geen wijsheid tracht,
Wordt overal veracht;
Maar hy die vlijtig leert,
Is wijd en zijd geëerd.

Geen grooter plaag
Dan lui en traag.

Geen kwaad ontmoet
Die niet misdoet.

Een deugdzaam kind
Heeft elk te vrind.

Altijd zal hy domoor blijven,
Die niet lezen kan of schrijven.

Die werkt met lust;
Verlangt geen rust.

's Menschen lot
Komt van God.

Die zijn plicht
Wel verricht,
Zulk een kind
Wordt bemind.

Naarstigheid,
Met beleid,
Voert den mensch
Naar zijn wensch.

De deugd
Verheugt.

Lijd en mijd
t' Allen tijd.

Met lust verricht,
Is alle plicht
Den dader licht.

Wees bedacht op 't geen gy doet,
Of de zaak gaat vast niet goed.

Die vlijtig leert,
Wordt steeds geëerd.

Doet
Het goed;
Laat
Het kwaad.

Het allerdierbaarst goed
Is vrede van 't gemoed
In voor- en tegenspoed.

Wien God bewaart,
Zij nooit vervaard,
Maar steeds bedaard

In ramp en nood,
Hoe klein of groot.

Die lezen en goed schrijven kan,
Wordt eindlijk een verstandig man.

De zot roemt op zijn eigen kracht;
De wijze steunt op 's Hemels macht.

Een goed begin
Is groot gewin;
En, geeft het eer,
't Belooft nog meer.

Wees wijs, en leer
Nog altijd meer.

't Zij voor- of tegenspoed,
Wat God ons geeft, is goed.

Gods Engel houdt steeds wacht
Om die Gods wil betracht.

't Gebod van God bestaat alleen
In wel te doen aan ieder een.

Die zijn plicht
Wel verricht,
Vindt vermaak
In zijn taak.

Het deugdzaam kind,
Dat God bemint,
Heeft elk te vrind.

Die wil leeren en ook spelen,
Moet zijn dagwerk goed verdeelen.

Altijd spelen
Zou vervelen;
Maar die blijken geeft van vlijt,
Mag ook spelen op zijn tijd,
En dan is hy dubbeld blijd.

De netheid is een groot sieraad
En meer dan pronk of overdaad.

Hetgeen zich slordig toont, misstaat:
De schoonheid woont by regelmaat.

De tijd vliegt snel;
Gebruik hem wel.

Fenicië vond eerst de schrijfkunst uit,
Die woorden schept, ontbloot van 't spraakgeluid,
En d' ademklank, vervloten in den wind,
Met pen en inkt aan 't wit papier verbindt.

Al wie niet schrijven kan of lezen,
Zal by geen mensch in achting wezen.

't Wel besteden van den tijd
Is nog meer dan blinde vlijt.

Niet een oogenblik van 't leven
Wordt ons ooit weêrom gegeven.

Die zijn tijd verwaarloosd heeft,
Voelt de spijt zoo lang hy leeft.

Elk uur verkwist, verkort ons 't leven
Dat ons tot weldoen werd gegeven.

Vraag nooit wat andren dunkt als recht,
Maar wat uw eigen hart u zegt.

Door vlijt verkrijgt men kundigheên,
Maar wijsheid komt van God alleen.

Bid nooit om rijkdom, eer, of macht,
Maar wat u God het nuttigst acht.

De deugd
Verheugt,
Maar 't kwaad-
doen laat
('t Zij vroeg of spa,)
Nooit anders na,
Dan zelfberouw
En smart
In 't hart,
Zijn plichten ongetrouw.

De wijsheid is de grootste schat
Van alles wat deze aard bevat.

De weldaad, welk een hand haar gaf,
Daalt altijd van Gods goedheid af.

Het oog van Hem die alles ziet,
Ontvlucht men zelfs in 't duister niet.

Geen deugd is deugd, geen plicht is plicht,
Dan in den naam van God verricht.

De weldaad die men andren doet,
Stort God den dader in 't gemoed.

Wat gy ziet,
Volg het niet
Zonder kennis of de daad
Goed en plichtig zij of kwaad.

Vertel niet voort
Al wat gy hoort:

Want onbedachte praat
Doet al te dikwijls kwaad.

Alle dagen
Brengen plagen
En verdriet;
Maar in 't leven
Na ons sneven,
Kent men 't niet.

Het grootst gebod
Is zucht tot God,
En dit houdt in,
De broedermin.

By 't wel besteden van den tijd,
Verkrijgt men alles door zijn vlijt.

De tijd is boven alles vlug,
En vruchtloos roept men hem terug.

Die altijd oplet wat hy doet,
Verricht ook alles even goed.

Niet leeren maar gedurig spelen
Loopt eindlijk uit op zelfvervelen.

Hy bluscht
De lust,
Die meer verlangt,
Dan 't geen aan iemands krachten hangt.

De haast
Verdwaast,
Bedaard van geest,
Spoedt altijd meest.
Te vroeg, te laat,
Is beide kwaad.

Die 't kwaad zich schaamt,
Doet wat betaamt.

Verdiende smart
Valt dubbeld hard.

't Allerkostlijkst is de tijd
Dien men roekeloos verslijt,
Want men is hem eeuwig kwijt.

De hoogmoed is het eerste kwaad,
En wordt van God en mensch gehaat.

Begeerlijkheid,
Die 't hart misleidt,
Moet door 't verstand
Geleid aan band.

Begeerlijkheid wordt nooit verzaad
Wanneer men ze eenmaal wortlen laat.

De vlijt ligt niet in haastigheid,
Maar paart met werklust en beleid.

De braafheid is haar eigen loon,
En beter dan een Koningskroon.

Bid God by alles wat gy doet,
Zijn zegen slechts maakt alles goed.

Een goede handling van de pen
Is van het nuttigst dat ik ken.

Dank steeds uw God
Voor elk genot;
't Wordt al tot leed
Voor die 't vergeet.

Die niet schrijven kan of lezen,
Is een ongelukkig wezen.

Wat iemand jong verzuimt te leeren,
Dat moet hy levenslang ontberen.

Het geld is niets dan slijk der aarde,
Maar 't wel gebruiken geeft het waarde.

Maak nimmer reekning op 't verstand,
Want God heeft de uitkomst in zijn hand.

Veracht nooit menschen, arm of rijk:
Voor 't oog van God is elk gelijk.

Die op zijn eigen wijsheid roemt,
Wordt overal een zot genoemd.

Geen zot, hoe ledig ook van hoofd,
Die niet zich zelven wijs gelooft.

Die God oprecht in 't hart bemint,
Is altijd ook een menschenvrind.

Wensch nooit uw evenmenschen kwaad,
Al waart gy 't voorwerp van hun haat.

Die altijd op zijn Heiland ziet,
Zal nooit bezwijken in 't verdriet.

Wat is naarstigheid en vlijt?
't Wel besteden van den tijd.

Die zijn jeugd verwaarloosd heeft,
Voelt berouw zoo lang hy leeft.

De tijd gaat voort by dag en nacht;
Dus neem hem altijd wel in acht.

De liefde tot zijn plicht
Maakt allen arbeid licht.

God straft niet slechts een booze daad,
Maar ook de booze lust tot kwaad.

Wat weldaad God den stervling gaf,
Het misbruik maakt het hem tot straf.

Bedenk by al het geen gy doet,
Wat uit uw daden volgen moet.

Wie God betrouwt, dien deert geen kwaad:
Hy is der braven toeverlaat.

Niets is bedekt voor Gods gezicht;
Voor Hem is alles even licht.

Wees nooit bekommerd in gevaren:
God zal de zijnen steeds bewaren.

Die God oprecht en trouw bemint,
Is jegens ieder wel gezind.

Wat iemand doe, 't is tijd verkwist,
Indien men vlijt of aandacht mist.

Wat is dankbaarheid tot God?
Vergenoegdheid met ons lot.

Heb boven al de waarheid lief:
Die liegt is slimmer dan een dief.

Die God bemint,
Is braaf gezind,
En is zijn vijand zelf tot vrind.

De dief en logenaar
Zijn altijd in gevaar

Van schandlijk achterhalen;
En, loopt het gunstig af,
Toch moeten zy de straf
Door staâgen angst betalen.

Het oog van Hem die alles ziet,
Ontschuilt men zelfs in 't duister niet.

Ondankbaarheid is 't grootste kwaad
Van alles wat een mensch begaat,
En draagt ook d' algemeenen haat.

Voor vlijt wordt alle ding verkregen,
Maar Wijsheid hangt aan 's Hemels zegen.

Geen mensch, die zoo zich zelf bemint,
Als God een onverbasterd kind.

Geef ieder dag een nieuwen blijk
Van lust en vordring te gelijk.

Al vorderend van trap tot trap,
Bereikt men kunst en wetenschap.

Door vlijt ontwikkelt zich de geest,
Maar traagheid maakt den mensch tot beest.

Een logen tot verschoon van 't kwaad
Is nog veel strafbrer dan de daad.

Hetgeen de maat
Te buiten gaat,
Is altijd kwaad,
Als overdaad.

Nooit moet ge uw drift den teugel vieren,
De reden moet ons doen bestieren.

Geen goed is 't wat men ooit verricht,
Ten zij uit liefde tot zijn plicht.

Ontzie eens anders eigen zin,
Maar willig d' uwen nooit iets in.

De vrouw, den grijze, en 't hulploos wicht,
Is ieder schuts en dienst verplicht.

Wees elk toegevend, waar gy zijt;
Maar nooit als 't met uw plichten strij dt.

Die de inspraak opvolgt van 't geweten,
Moog nooit by God misdadig heeten!
Maar bid tot God dat Hy 't verlicht',
Om niet te struiklen in uw plicht.

Laat niets op aard u ooit verleiden,
Om van het pad der deugd te scheiden.

Geloof geen mensch oprechtgezind,
Dan die zijn Heiland recht bemint.

Bekreun u menschengunst noch haat:
Wien God bemint, dien deert geen kwaad.

Die zich een misdaad is bewust,
Leeft al zijn dagen ongerust.

Geen rijkdom geeft een mensch waardy;
Maar Godsdienst, van vertooning vrij.

De lof van menschen is wel zoet;
Doch meer, de vrede van 't gemoed.

Wat kommer ooit ons hart beklemt;
Door God is de uitkomst voorbestemd.

Die Gods Voorzienigheid erkent,
Is dankbaar, hoe het lot zich wend.

Toon vlijt, en neem uw plicht in acht,
Indien gy 's Hemels zegen wacht.

Deel andren van uw welvaart meê,
En wees gevoelig voor hun wee.

Stel nooit een plicht of weldaad uit,
Maar doe ook wat uw hart besluit.

Die zijn naaste niet bemint,
Heeft ook Jezus niet tot vrind.

Geen rijkdom schut ons voor het graf;
Geen wijsheid, voor den bedelstaf.

Alleen de vrije gunst van God
Beschikt van heel het menschlijk lot.

Bedenk aleer gy iets bestaat,
Wat de uitkomst zijn zal van de daad.

Maar aarzel, als de plicht gebiedt,
Ook zelfs voor de akligste uitkomst niet.

Die Jezus wederkomst verbeidt,
Wordt door geen aardsche zucht verleidt.

Veracht wat schatbaar zij of groot,
Voor 't deel aan Jezus offerdood.

Wat open of bedekt geschied,
't Is God die alle dingen ziet.

Bid God om 't u bescheiden deel:
Van weinig maakt Zijn zegen veel.

Versmaad
Geen raad;
Maar doe den plicht,
Die op u ligt.

Leer vlijtig. Die niet gaarne leert,
Wordt nooit van eenig mensch geëerd.

Geef ieder ding zijn vasten tijd,
Dat u geen oogenblik ontglijd'.

Doe niemand nadeel of verdriet,
Maar 't geen gy wenscht dat u geschied.

Als iemand zich te buiten gaat,
't Berouw volgt altijd op de daad.

Acht niets op aard als eigendom:
God eischt het, vroeg of laat, weêrom.

Aan God behoort de straf van 't kwaad;
Den mensch betaamt noch wraak noch haat.

Die God zijn hart geheiligd heeft
Gaat stoorloos naar het graf,
Want de Engel die zijn hoofd omzweeft
Weert alle rampen af.

Wees nooit verslagen onder 't leed,
God heeft altijd Zijn hulp gereed.

Vergeet zoo iemand u misdoet;
Maar denk steeds aan 't genoten goed.

Verdartel nooit wat God u gaf:
Door 't misbruik wordt het ons ter straf.

Veracht geen stervling, arm of rijk:
Voor God is al wie leeft, gelijk.

Van God is Welvaart, Wijsheid, Deugd,
Uit Hem alleen stroomt ware vreugd.

't Zij God u veel of weinig gaf,
Sta wat gy kunt uw naasten af.

Weldadigheid heeft grooter zoet
Dan al 't genot van d' overvloed.

Aanbid en dank ten allen tijd,
Het zij God zegent of kastijdt.

Niets legt de mensch in 't graf
Dan 't grove lichaam af.

Al rot het lijf in 's aardrijks schoot,
De ziel blijft leven na den dood.

Het leven is een zware plicht,
En doorgaans acht men 't veel te licht;
Maar 't sterven, schoon men 't meestal vreest,
Is blijde ontslaking van den geest.

Die God zijn schuld oprecht belijdt,
Dien scheldt Hy die genadig kwijt:
Want Jezus schuldloos offerbloed
Heeft voor ons aller schuld geboet.

Wat is hem de aard of 't aardsche schoon,
Wien God den Hemel geeft ter woon?

Wy staan ter Hemelreis gereed;
Wat geven we om kortstondig leed?

Hoe smaakloos wordt al de aardsche vreugd,
Als 't hart zich in zijn God verheugt!

Al 't aardsche goed is kort van duur,
En 't maakt den weg ten Hemel zuur.

Neem lief en leed zoo God het voeg:
Aan Jezus heeft het hart genoeg.

Wees vlijtig: de arbeid heeft een lust,
Den tragen vadzige onbewust.

Neem elken dag zoo wel in acht,
Als iemand die geen morgen wacht.

Hecht nooit uw hart aan tijdverdrijf;
Maar denk aan 't Hemelsche verblijf.

In vreugde en pijn, in zuur en zoet,
Bewijst zich de Almacht even goed.

De dood is een der Hemelboden,
En voert ons by Gods dischgenoodden.

Hy vreest voor 't uur van sterven niet,
Die steeds op Gods beloften ziet.

Nooit wordt er reine vreugd gesmaakt
Waar de inspraak van het hart ze wraakt.

Al ziet de dood er lelijk uit,
Daar vaart geen andre Hemelschuit.

Maar bang te wezen voor zijn grins
Is dwaas, en erger nog dan kindsch.

Want, zien wy slechts naar d' overkant,
Daar reikt ons Jezus zelf de hand.

Denk steeds by ziel- of zingenot:
Dit is me een weldaad van mijn God.

Verricht
Uw plicht
Met ernst en vreugd,

In God verhengd;
Maar acht
Geen kracht
In menschen-deugd.

God geeft
Wat leeft
Het goed,
En stort
Waar 't schort
Aan macht,
Zijn kracht
In 't nederig gemoed.

Houd steeds uw driften in den band,
En wantrouw tevens uw verstand.

Doe 't goed,
En laat
Het kwaad:
Want deugd
Verheugt
't Gemoed.

Geen ding geschiedt ooit by geval;
De wil van God bestemt het al.

Wel te doen, is nog geen deugd
Die eens Christens hart verheugt;
Maar - om Jezus, wel te doen,
In erkentnis van zijn zoen.

Ieder een draagt zijn gebrek
In een broodkorf op zijn nek;
Daarom kan hy 't zelf niet zien,
Maar hy toont het andre liên;
En de man die achter gaat
Ziet altijd des voorsten kwaad.

Daarom leer omzichtigheid,
Hoor wat ieder van u zeit.

Die wijs is in zijn eigen oogen,
Wordt in zijn meening meest bedrogen.

Vrees nooit, in welk gevaar het zij:
Want God is t' onzer hulp naby.

De zoetste balsem aller smart
Is de onschuld van het lijdend hart.

Daar is ter wareld vreugd noch zoet
Waar 't hart zich zelven niet voldoet

Voor die zich zelven iets verwijt
Is 't leven alle vreugde kwijt.

Die de onschuld van zijn hart bewaart,
Geniet een hemelvreugd op aard.

De arbeid valt ons altijd licht,
Dien men lief heeft als zijn plicht.

Geleerdheid is een groot genot;
Maar echte wijsheid koomt van God.

De kunstbekwaamheid van de hand
Vereischt ook de oefning van 't verstand.

De waarde die ons weten heeft,
Is die er ons gebruik aan geeft.

Die God erkent als 't hoogste goed,
Verlangt op aard geen overvloed.

Wees in geluk en tegenheden
Met al wat God u geeft, te vreden:

Wat uit de hand der Godheid vliet,
Is weldaad, al begrijpt men 't niet.

Wat iemand goeds of loflijks doe,
Aan de Almacht komt de glorie toe.

Daar is noch vreugd,
Noch ware deugd,
In wel te doen;
Ten zij verricht
In 't toeverzicht
Op Jezus zoen.

Men ziet het beste en keurt het goed;
Maar stoot het echter met den voet.

Vriendschap is 't bedrieglijkst woord
Ooit uit menschenmond gehoord.

Liefde vulle uw hart geheel:
Ieder mensch behoort een deel.
Allen bindt een zelfde band,
Elk is onze bloedverwant;
Ieders welvaart ieders pijn,
Moet ons ook gevoelig zijn.

Vergeef wie u beleedigd heeft,
Dat God ook u de schuld vergeeft.

God eischt ieder reekning af
Van het geen Hy ieder gaf.
Zalig, die dit nooit vergeet,
Maar Gods giften wel besteedt!

Wien God een oogenblik verlaat,
Die mensch vervalt tot alle kwaad;
Versmaad dus niemand die misdoet,
Maar bid dat u Gods geest behoed.

Of doe of wensch een ander niet,
Dan 't geen gy wenscht dat u geschied.

Haat niemand. Die den Vader mint,
Bewijst ook goedheid aan zijn kind,
En, die het kind veracht of smaadt,
Verdient daarmeê des Vaders haat.

Wat aan Zijn kinders wordt misdaan,
Trekt God zich ook als Vader aan.

Verlang niet meer dan God u geeft:
Hy weet wat ieder noodig heeft.

Betrouw op God en doe uw plicht,
Zoo vallen alle dingen licht.

Denk in alles wat geschied:
God verlaat de zijnen niet.

Als God aan 't kind zijn Vader neemt,
Dan wordt het heel de wareld vreemd;
Maar Hy geleidt het op zijn baan,
En neemt het zelf als Vader aan;
En Oudren zielzucht voor hun kind
Verhoort de beste kindervrind.
Erken dien Vader, dierbaar kroost,
By Hem is bystand, redding, troost.

Geleerdheid is een groote stut;
Maar Wijsheid maakt haar slechts van nut.

Zoo iemand deugd of wijsheid heeft,
Het is Gods goedheid die ze geeft.

De vreugd
Der jeugd
Verdwijnt weldra;
Maar zielsgeneugt

Van ware deugd
Duurt vroeg en spa.

's Menschen Lot
Komt van God;
Draag het niet
Met verdriet,
Maar vernoegd
Hoe Hy 't voegt.

Het hoogste goed
Schuilt in 't gemoed,
Maar 't aardsche slijk
Maakt niemand rijk.

By de Jeugd
Past de vreugd;
Maar by Grijsheid
Strenge wijsheid,
Vaste deugd.

Die zonder God de wijsheid zoekt,
Wordt door zijn eigen waan verkloekt.

Hoor de roepstem van 't geweten;
En, (wat andren zich vermeten)
Wijk geen stroobreed van uw plicht,
Maar houd de Almacht in 't gezicht.

Neem nooit menschen tot uw voorbeeld;
Maar die Wet, waar God naar oordeelt.

Een braaf en schuldeloos gedrag
Wint by de boosheid zelf ontzach.

Die zich op zich zelv' verlaat
In verlokking tot het kwaad,

En geen toevlucht neemt tot God,
Wordt voorzeker tot een spot.

Alle hoogmoed wordt verneêrd,
Wijl hy schaamtloos God trotseert.

't Is de ware Wijsheid niet,
Die op aardsche schatten ziet;
't Is ook niet het ware goed,
Dat men om de glorie doet.

Alle dingen in 't Heelal
Hangen aan het los geval;
Daar zijn uitzicht op te stellen,
Is een greep naar waterbellen.

Vest op God-alleen uw hoop:
Hy bestuurt des warelds loop,
En Zijn wijze wil geschiedt;
Maar de mensch doordringt het niet.

Zoo een mensch verstandig denkt,
't Is Gods Almacht die 't hem schenkt.

Alle lust en wil tot goed
Stort Gods geest ons in 't gemoed.

Weinig zegt een goede daad,
Zoo zy niet uit God ontstaat.

Die vasthoudt aan 't oprecht geloof,
Vindt voor zijn smeeken God niet doof;
Maar God verhoort de bede niet,
Dan die in Jezus naam geschiedt.

Vlied alles wat door 't aardsch genot
Uw hart verwijdren zou van God.

Schuw ontucht, traagheid, overdaad:
Zy zijn de bron van alle kwaad.

Begeeft ge u roekloos in den nood,
Of stelt ge u aan verleiding bloot,
Zoo beef dat Hy u niet verlaat
Die 't menschelijk vermeten haat.

Geen rijkdom geeft ons waar genot,
Maar wel de dankbaarheid aan God.

Heel 't menschdom is een eenig Huisgezin,
En elk heeft recht op onze Broedermin.

Beklaag wie wijs gelooft te zijn:
Want 's menschen wijsheid is slechts ijdelheid en schijn.

Kort is 't leven,
Ons gegeven;
Daarom neem het wel in acht:
Want het heden te verlengen,
Of het gistren weêr te brengen,
Staat niet in des menschen macht;
En het morgen
Is verborgen
In een' ondoorzichtbren nacht.

God geeft en neemt ons 't geld en goed,
En ook 't verstand, naar Zijn vrijmachtig welbehagen.
Dus kweek geen trotschheid in 't gemoed,
Deel d' armen van uw overvloed,
Verschoon wie onbedacht misdoet,
En leer den dwaas verdragen.

Geen waarheid is in menschen boeken,
Maar in Gods Heilig Woord te zoeken.

Geleerd of wijs zijn scheelt nog veel,
Doch Godvrucht is het beste deel.

Geniet ô Jongling 't heil der jeugd;
Ook zy houdt Hemelsche geneucht';
By 't hart, in dank tot God gericht,
Is 't leven smaken, Christenplicht:
Maar zoek op Aard geen waar genot,
Dan, in die dankbaarheid aan God.

Wees in al 't geen gy doet of zegt,
Als voor Gods aangezicht, oprecht.

Misken in 't geen op aard geschiedt,
Gods wil, als de opperste oorzaak, niet.

Wees onder 't leed niet ongeduldig:
Aan God zijn we onderwerping schuldig.

Verbloem de reine waarheid nooit:
Het vuil blijft vuil, hoe fraai men 't plooit.

Gevaren, als de plicht gebiedt,
Bestaan voor d' echten Christen niet.

By 't schuldverheel van menschenwaan
Kan Gods vergeving niet bestaan,
En neemt geen zondig hart haar aan.

Kweek wrok noch gramschap in 't gemoed;
Maar denk, elk oogenblik,
Hoe veel gy jegens God misdoet,
En zeg, by 't opgewalde bloed:
'Geen schuldiger dan ik.'

Neem ieder oogenblik in acht,
Als die uws Heilands weêrkomst wacht.

Mistrouw den God niet, die u schiep,
Tot eeuwigen gelukstaat riep,
Uw zonden kwijtschold uit genade!
Hy die voor u de schuld voldeed,

Om u den vloek der zonde leed,
Hy slaat u steeds liefdadig gade.

Het zij u vreugd of leed ontmoet,
't Is heilgaaf uit de bron van goed.

Droef of blij, gezond of krank,
Geef den goeden Vader dank:
Ramp en geest- of lichaamspijn
Is des levens medicijn.

In de blijdschap en 't genot
Voelen wy de gaaf van God:
Voor die giften danken wy;
Doen wy 't ook voor de artseny!

Het eind waartoe wy 't licht ontfingen,
Bestaat in geen vergangbre dingen.
Neen, heffen wy en oog en hand
Naar God en 't Hemelsch Vaderland.

Morgengebed.

Ontfang in dezen Morgenstond
ô God, den dank uit onzen mond,
En heilig U ons hart daarnevens!
Bewaar, geleid ons heel den dag,
In rein en kinderlijk ontzach,
Op 't echte wandelpad des levens!
Geef liefde en zucht voor elken plicht;
Laat al wat onze hand verricht,
Uw eer en 's naasten heil bedoelen;
En vergewis ons t' allen tijd,
Dat Gy-alleen de toevlucht zijt,
Wiens troost we in vreugd en smart gevoelen.
Verleen ons dit, om 't heilig bloed,
Dat voor ons misdrijf heeft geboet!

Avondgebed.

Hoor, Beschikker van ons lot,
Schepper, Heiland, Trooster, God,
Onze hartedank en bede
By het einden van den dag
Die ons oog verdwijnen zag
Met zijn vreugd en bitterheden!
Blijf ons in dit duister by;
Dat de rust ons zegen zij,
Om bemoedigd op te rijzen
In vernieuwde lust en kracht,
Om Uw Goedheid, Wijsheid, Macht,
Door gedrag en mond te prijzen!
Schenk ons dit om 't heilig bloed,
Dat ons misdrijf heeft geboet!

Gebed voor en na den maaltijd.

Verleen ons, goedertieren God,
Uw Zegen by het spijsgenot,
Ons door Uw milde hand gegeven;
En daar Gy 't hongrend lichaam voedt,
Versterk de hoop in ons gemoed
Op 't eeuwig zalig leven!

ô God, die al wat ademt, spijst,
En Wien ons hart zijn dank bewijst;
Schenk op de ons toebedeelde gaven
Den zegen die de ziel doorvoedt,
En wisch door Jezus Godlijk bloed
De vlekken uit in ons gemoed,
Om 't eens met Hemelspijs te laven.

God en Vader van ons allen,
Zie op ons met welgevallen,
Gy die alles spijst en voedt!
Zegen deze Uw milde gaven,
Die ons 't broze lichaam laven!
Heilig ze ons door Jezus bloed!

Neem, ô God die ons verzaadde,
Onzen dank in Uw Genade
Voor deez nieuwe weldaad aan!
Voeg by de aardsche lijfsvoldoening
In 't genot der schuldverzoening
't Pad des levens in te slaan!

Aanteekeningen.

Aanteekeningen.

De starrenhemel, bladz. 13.

Men heeft opgemerkt, dat mijne STARRENKENNIS, aan het hoofd mijner M e n g e l p o ë z y geplaatst, en waar in veel naar Manilius afgeschetst is, wel de beelden beschrijft, doch hunne plaatsing te ongenoegzaam aanduidt, om ze uit dat Dichtstuk te leeren kennen. Men heeft recht. Zie daar derhalve eene meer geregelde A a n w i j z i n g, die men, met het bloote oog op den Hemel geworpen, of met de eenvoudige schijnbaren Hemelkaart, die ik in mijn onderwijs tot dat einde plach te gebruiken, en die eigenlijk haren oorsprong aan Bode verschuldigd is, in de hand, zich-zelven zonder iemands behulp ten nutte kan maken. Eenmaal vergeleken, zal zy de herkenning der voorwerpen onfeilbaar en onverliesbaar doen zijn, voor die haar zich eigen maakt.

Bladz. 13.

Wordt om de onmerkbre stip zijns aspunts rondbewogen,

Zet men d e STIP v a n h e t ASPUNT? Wat is dat anders dan de s t i p van de s t i p? - ô J a, even als de h a a l van dien l e t t e r t r e k, of de trek van dien o m h a a l, 't b e l o o p van dien o m t r e k, de w e l van d i e b r o n, en ('t geen algemeener is) de s t a d van A m s t e r d a m, of het l a n d van H o l l a n d. In die allen behelst het laatste het voorige woord, maar in een bepaalder betrekking; en het eerste duidt er het algemeene van aan. Die deze Logica niet vat, verstaat de Taal niet, want haar geheel beloop rust op dit beginsel; 't geen ik nut achtte den hedendaagschen Betweteren, die hunne taalwetenschap op Huydecopers Sofisteryen gebouwd hebben, eens ter loops te doen opmerken.

Bladz. 15.

En kenbaar aan het licht der Grieksche worstelaren,

De G r i e k s c h e w o r s t e l a r e n. Men verstaat hier lichtelijk K a s t o r e n P o l l u x door, de twee blinkendste sterren in dit teeken.

Bladz. 17.

Hem aan zijn' weêrpaar sloot en paal stelde aan zijn' loop.

Aan zijnen weêrpaar? Ja zeker. - Het paar -? Is onzijdig. - En weêrpaar dan manlijk? - Ontwijfelbaar. - Mira praedicas. - 't Zij zoo! die paradoxen vreest, heeft de waarheid niet lief.

Het PAAR is een collectivum, en daarom onzijdig. - WEDERPAAR is geen collectivum, maar een gewoon woord, beteekenende, die of dat met een ander (of zoo men oudtijds ook zeide) TEGEN een ander PAART. Het kan dus door toepassing alle geslachten lijden; en, op den visch toegepast, zou het (zoo dit beginsel hier werken mocht) mannelijk zijn. Doch het woord-zelf is door vorming mannelijk, als zijnde de wortel van 't werkwoord paren. Men zie mijne Verhandeling over de Geslachten der Naamwoorden. Hooger wil ik 't bewijs hier niet ophalen, men mocht my dan niet verstaan.

Het tooneel, bladz. 18.

Bladz. 18.

Wier zenuwlooze maat in 't eeuwig klepgeklap enz.

Wat de maat onzer Neêrduitsche verzen betreft, ik heb meermalen aangemerkt, hoe zeer men in etlijke jaren verdwaald is, door ze, op 't spoor van eenige Rotterdamsche Dichteren, wier trant en onderwerpen een' geregelden effen' afloop verdroegen, uit enkele Jamben te doen bestaan, in plaats van dezen met Spondéen en Pyrrichien, en zelfs in een enkel geval met den Trochéus, waar de klank het vordert, te breken en af te wisselen. Iets, dat ons (zoo de Praktyk aan de Theorie getrouw ware) reeds lang tot de eenvormigheid van Cats te rug, ja tot de lafheid der Hoogduitsche Alexandrijnen, die inderdaad onlijdelijk zijn, afgeleid zou hebben. Alle, die over de maat onzer verzen geschreven hebben, bedriegen hun Lezers daar in: alleen Verwer heeft de waarheid gezien; en tot nog onderscheiden de Amsterdamsche Dichters zich door eene rustigheid en kracht in hun verzen, die aan het getrouw blijven aan de goede voorbeelden der vorige eeuw en 't verwerpen dezer verbasterende regel, is dank te weten. Niets lichter, dan naar deze regel verzen te maken; maar 't ziju verzen van verzenmakeren, en waar aan de Dichter ontbreekt. 't Echte vers heeft meer kunst in, maar die kunst ligt dieper; en niet ieder die ze oefent, weet haar onder woorden of regels te brengen, veel min tot de ware gronden der maat- en toonkunst te rug te roepen.

Bladz. 19.

Is 't wonder, leerdet ge ook, als andre rekelhonden,

Rekelhond is groote, of eigenlijker, wachthond. Reken of rekel is eigenlijk reus, en met dit van één' oorsprong. 't Werd oudtijds voor held, krijger, gebruikt; ook vindt men 't in alle met de onze verwantschapte talen. De reuzenbeelden, welke men oudtijds als schildwachten aan den ingang der openbare gebouwen plaatste, (Guildhall in Londen heeft ze nog) deden dit woord van rekel, dat aan deze beelden bewaard bleef, de beteekenis van wachter aannemen, en in dien zin is het op de honden toegepast; en byzonderst op de bandrekels of geketende honden.

Bladz. 19.

Naar England overstak en Mooren leerde braden;

Het is veellicht niet algemeen bekend, dat de Aran en Titus naar een Engelsch stuk, dat men te onrecht aan Shakespear toeschrijft (de Andronicus) gevolgd is. Echter moet men Jan Vos het recht doen, dat Hy 't Engelsche nog oneindig verbeterd heeft. Iemand en Niemand behoort daar ook t' huis, zoo wel als de Beklaaglijke Dwang, van Izaak Vos; waar in men den Engelschen geest niet miskennen kan, en die niet ontbloot is van Poëtische schoonheden, maar misplaatst, en misbruikt, en tevens (dit verstaat zich), hoogst onbeschaafd.

Bladz. 19.

Maar, schoon zijn maatklank ook welluidend streelend, vloeide, En de onzin in zijn vers de keurigste ooren boeide,

Men zie hier van, den beroemden Van Effen in zijnen Spectator.

Bladz. 19.

Dat (als de tooverlamp: kijkt vrinden, kijkt recht uit!)

Een kundig Italiaan had Göthes Götz von Berlichingen zien vertoonen, en verklaarde dat het hem was als of hy de Tooverlantaarn zag. Men zie de Brieven achter het Leben der Demoiselle Ackermann. - En zoo is het inderdaad met alle die soort van Stukken. Gelukkig zoo men dan nog Göthes karakterschildering had, als in den Götz! Van dien kant beschouwd, is dit, onbetwistbaar, een meesterstuk; maar van een Tooneelstuk heeft het niets dan de samenspraak.

Bladz. 19.

Uw kluiznaars, Ridders, saam. om 't poppenspel te vullen,

Kluizenaars, Ridders, en slechte Geestelijken, maken thands in de Duitsche Treurspelen schering en inslag (even als slechte Hofraden in hun Blijspelen). De optred en afloop is even als in onze eerste prulleryen; somtijds nog iets platter. Vervloekingen op het eind, dat spreekt van zelfs. Zie A d e l h e i d e v a n W o l f u n g e n en eene menigte andere. Van het doel waartoe al zulke fraaiheden strekken, behoef ik niet te spreken. Kerk en Godsdienst, wet, en gezag haatlijk te maken, ten minste aan te blaffen, maakte sints lang den schoonen geest uit.

Bladz. 20.

En beef wie 't teder oor uw' W o h l l a u t ooit gewent! -

Ja, hunne welluidendheid! - Dat ik den Lezer op een staaltjen daar van onthale! Het is nog vrij versch, en misschien voor velen nieuw. Het is een Ode van den beroemden Voss (die anders zoo verdienstelijke Dichter) aan de W e l l u i d e n d h e i d, en de beoordeelaars in Duitschland roemen het als een voorbeeld van de W e l l u i d e n d h e i d-zelve.

‘Luna's Scheib in klarer Ründung
Wallt aus Silberduft zum Aether.’ u.s.w.
‘Leis' aus lichter Wolke hallen
Hörten wir 's, als sang Amfion;
Wie, wenn lächelt Zeus Kronion,
Lenze wallen
Auf Thal und Höhn.’

Wordt uw hart niet versmolten, Lezer, van deze zachte, meêsleepende vloeiing? Zoo ja, dan zal u 't geen zediglijk volgt, niet verwonderen:

‘Deutschen Ton horcht endlich gerne
Walsch' und Frank, Verachter weiland;
Auch das stolze Britteneyland
Horch' und lerne
Hellenenpfad!’

Maar men gelooft dat ik boerte. - Zie hier de woorden des Recensents; ‘Je langer man dieses Lied studirt, desto mehr bewundert man die Kunst in der Abwechslung der Endsylben, in der schönen Mischung der Vocale, in der Vermeidung jedes harten Zusammenstosses der Consonanten; um nicbts von der schönen Mensur der Trochaïschen Verse, und ihres lieblichen Jambischen Schlussfalls zu sagen.’ Ik zou deze lofspraak wel vertalen, maar het zou den Lezer die geen Hoogduitsch verstaat, te zeer smarten, indien hy ze las, van 't genot van zoo

veele schoonheden verstoken te zijn. - Doch ik moet voor den kundige nog een voorbeeld uit den zelfden Dichter aanhalen: het is D i e B r a u t a m G e s t a d e. (De Bruid aan het zeestrand.) Tot gemak des Lezers onderscheide ik de rijmende woorden.

‘Schwarz wie Nacht, brausest du auf, M e e r.
Wie wogt, wie krümmt sich und schäumt B r a n d u n g!
Wer, o Gott, fliegt in den Sturm, w e r?
Und fleht, die Häude gestreckt, L a n d u n g?
Een weites G r a b
Wogt furchtbar, zum Tod w i u k e n d!
Auf rollts und a b;
Nun strudelt das Schiff s i n k e n d!

G e g e n s t r o p h e.

Auch ihr schweigt, Stimme der Angst, s c h w e i g t
Des Sturmwinds Todtengesaug h a l l e n.
Ach des Kiels Scheitergeripp s t e i g t,
Und Männer, ringend mit Tod, w a l l e n!
Mein Trauter d u?
Todt wallest du, todt? J a m m e r!
Gieb, Meer, uns Ruh!
Sey beiden uus Brautk a m m e r!’

Verwonder u daarna, dat Wieland, na een' leeftijd zwoegens in dit dorre akkerveld, over de hardheid der Taal klaagde.

Bladz. 20.

Daar wipt hy van een plank! - Genoeg, ik laat hem ijlen!

Men geloove 't of niet; het afwippen van iemand die over een plank gaat, maakt de ontknooping uit van een der beroemdste Trenrspelen van het Duitsche Tooneel, 't groote meesterstuk van den onvergelijkbaren Schiller, en waar in de verscheidenheid wel uitgeput is.

Bladz. 21.

Een gruwbren F e n e l o n -! De Hemel hoed' ons, neen!

Ik geloof den naam van g r u w b a a r wel te mogen geven aan een Tooneelstuk, waar in men de woorden van den gezegenden Heiland aanhaalt om ze te verdraaien en de onzedelijkheid te wettigen. En ik ben zeker, dat het den genen die het op ons Tooneel heeft gebracht gelijken afschrik als mij ingeboezemd zou hebben, indien hy 't recht doorgrond had.

Bladz. 21.

Die 't Treurspel tot een school van booswicht maakte en roover,

Men weet, welk uitwerksel Schillers R o o v e r s in Duitschland voortbrachten. Ook is bekend genoeg, hoe t h e B e g g a r ' s O p e r a, in

Londen, een' Jongman van goeden huize vervoerd en ten galge gebracht heeft. Van andere onzedelijke gevolgen zwijge ik.

Bladz. 21.

De zede en Godsdienst stoorde en Dichtkunst heeft verwoest.

Dat het Nieuwe Tooneel (ik spreek van dat van Corneille en Racine, de hedendaagsche vodderyen daar gelaten) uit zijnen aart verwoestend voor de Dichtkunst, en den Dichterlijken smaak heeft moeten worden, zou licht te bewijzen zijn; en het blijkt aan de Franschen by wie de algcmeene smaak voor hun Tooneel (om van andere nadeelen te zwijgen) alle andere Poëzy verdorven en alle louter Dichterlijke en meer dan Rhetorische uitdrukking, stijl, en verheffing uitgeroeid heeft. Men zie dit bevestigd door een' Fransch Dichter in het Dagblad Le v r a i H o l l a n d a i s . Maar tot hoe verr' is dit niet waar van zulke platheden, als het Tooneel thands oplevert, nu men (als het heet) de natuur tot het beginsel heeft aangenomen! En echter Coster en Vondel richtten den Schouwburg in tot een leerschool van Dichtkunst. Hy was het ook nog in mijn kindsheid, schoon reeds zeer gebrekkig.

De mensch, bladz. 23.

Het Dichtstuk, waarvan wy hier eene navolging geven, heeft by zijne eerste verschijning in Engeland een onthaal genoten, hetgeen weinig hoop gaf op de algemeene lof en toejuiching, die het sedert zoo binnens- als buitenlands mocht behalen. Men wist niet, wat er van te maken, het zij dan als Dichtstuk, het zij als Wijsgeerige voordracht van stellingen, die eene soort van THEODICÉE zouden moeten inhouden. Men kon zich met stijl noch inhoud vereenigen; en vond het, ondanks al het dichterlijke dat er door heen scheen, een vrij dor en droog geraamte van een half hekelachtig, half ernstig, en uit allerlei wangevoelens saamgcbracht opstel, dat noch regelmatig denkende hersens, noch rechtschapen Christenen, noch eene verlichte Oordeelkunde en zuiveren Dichtsmaak voldoen kon. Men had, in de daad, ook geen ongelijk. Niemand die er Pope in vermoedde (het werd naamloos uitgegeven); en zijn toen reeds bloeiende naam verblindde het oordeel niet, dat er algemeen over ging, en zijne v e r s i f i c a t i e -zelve (stijver hierin dan in andere zijner werken, en waar aan hy zijne achting voornaamlijk te danken had) daar geheel in miskende. Een aantal samenloopende omstandigheden intusschen hebben sedert de achting van dit stuk gevestigd, en (zoo men 't in den beginne te gering schatte) zeker verre boven zijne verdienste. En ik geloove het niet onaangenaam, noch onnut te zijn, den Lezer by de intrede dezer Aanmerkingen, met eene korte beschouwing van den oorsprong dezer verandering in het algemeen begrip, dat men van dit merkwaardig voortbrengsel koestert, en den waren prijs waar men 't op te stellen hebbe, bezig te houden.

Men kan het op tweederlei wijze beschouwen: als Dichtstuk, of als Stelsel van Wijsgeerte. En, hoezeer by de verkleening of verheffing daarvan, het een altijd op het ander invloeide, willen wy deze twee byzondere oogpunten zorgvuldig onderscheiden. - Als Dichtstuk heeft het zijnen uitgebreiden roem zekerlijk, als de Engelsche Dichters in 't algemeen, aan de ijdelheid van Voltaire te danken, die (zoo gebrekkig hy ook in het Engelsch was) zich oneindig liet voorstaan op 't weinige dat hy in de Britsche Poëzy had leeren begrijpen, en op het bekend maken zijner Natie met deze haar geheel vreemde Letterkunde. Van dien tijd af, werd het smaak in Frankrijk, met Engelsche Poëzy, Engelsche Filosofie, Engelsche Staatsgesteltenis, Engelsche Vrijgeestery, Engelsche Waren, Engelsche Kleeding en wat niet al, op te hebben; en de sedert vermaard geworden Fransche vernuften, hebben steeds op dit aanbeeld geslagen. Van toen af, werd Shakespear, werd Milton vergood, de arme Pope een denkende kop gerekend, de h u m o u r van Sterne en Swift, en vooral, de valsche smaak der zoogenaamde d e s c r i p t i v e P o e t r y, hoven de wolken verheven; en er gebeurde een geheele omkeer in de Fransche hersenen, die (het spreekt van zelfs) op geene nieuwe manier konden raaskallen, of Holland en Duitschland moesten met hun ook voor dezen nieuwen Afgod neêrvallen, en in 't stof kruipen. - Want dat het napraten, louter napraten, niets meer was, blijkt, by ons ten minste, genoegzaam; by wie byna alle vertalingen, die ik althands van de Engelsche Dichtstukken gezien heb, de zichtbare hlijken meêhrengen van uit Fransche of Hoogduitsche overzettingen gemaakt te zijn; of waar zy inderdaad naar het Engelsch gevolgd zijn, de onkunde der Navolgers in het geen een gewone Koopmans taalkennis te boven gaat, op het jammerlijkst aan den dag leggen. - Voltaire was inderdaad gants geen vriend van Pope, (en wie was het?) ja hy heeft hem somwijlen vrij onzacht gehekeld, zoo wel als Shakespear; maar het Spinosismus-zelfs, in dit Dichtstuk gevonden, riep genade by hem voor het overige; en die na hem kwamen, wierookten niet meer Voltaires ijdelheid, waar uit zijn ophef van de Engelsche Letterkunde was voortgesproten, maar gingen naar Engeland, als in hedevaart naar een nieuw ontdekt heiligdom, en keerden ijverige aanbidders en Bekeerlingmakers in hun Vaderland te rug.

Popes roem hy de Buitenlanders houdt dus van naby vast aan die der Engelsche Dichteren in het algemeen. Hy is voorts versterkt door verscheidene zeer bevallige Fransche vertalingen in Proze en Dichtmaat zoo van dit als andere zijner Stukken (getrouw zal ik ze juist niet noemen); en vooral door den wettigen naam, dien hem Engeland toekent, niet zoo zeer wegens zijne E c l o g e n (waarmeê hy zijn' opgang eerst gemaakt heeft), als wel wegens zijn E s s a y o n C r i t i c i s m, en zijn' wijdvermaarden Brief van H e l o ï z e; twee stukken, waar uit alleen men hem kennen moet om een voordeelig denkbeeld van hem op te vatten. By de Engelschen, en die met de Engelsche taal vertrouwd

genoeg zijn om het als zy te gevoelen, is Popes versificatie inderdaad ook geen zijner geringste aanbevelingen. Doch van dit pnnt zullen wy gelegenheid hebben, nog nader gewag te maken. - En gelijk het de naam van Pope is, die van dat hy als de Schrijver van dit Dichtstuk bekend werd, het daadlijk in aanzien deed rijzen, zoo is 't ook die naam, inzonderheid na dat hy de Dichter van de M o d e wierd, die dit aanzien meer en meer heeft doen toenemen, en het, vrij algemeen, tot een voorwerp gemaakt van - hoe zal ik het noemen? - de domme bewondering der onknndigen, en tevens van de ernstige aandacht der zulken die schoonheid en waarheid, Poëzy en Wijsgeerte, in staat zijn haar waarachtige waarde toe te wijzen.

Om het Dichtstuk wel te beoordeelen, dient men 's Dichters oogmerk en bedoeling daarmeê, te kennen. Die van een bloot los verhaal in den Diehtstijl de vereischten des Heldendichts vordert, van Shakespears Historiespelen die des Treurspels, heeft onrecht. En dit onrecht is dat van, ik durf het zeggen, allen die tot dus verre een oordeel over dit Dichtstuk uitspraken. Men wil er naamlijk, (men strijdt het zich-zelven en elkander op) een P o ë m a D i d a c t i c u m , een geregeld L e e r d i c h t , in den hoogen, ten minste statigen stijl, die na aan het Heldendieht paalt, en ons aan Virgilius Bouwgedichten herinnert, in vinden: en het is belachlijk, dat men ooit geloofd heeft, dat het deze toets uit kon staan, of zelfs dat men er zich eenen zulken stijl of zoodanige houding in heeft kunnen verbeelden. Zeker de ellendige Hekeldichter, dien men de wesp van Twickenham noemde, was voor zoo iets niet gemaakt, en had dien toon, zoo hy hem aangeheven had, niet uit kunnen houden. Doch hy was verr' van dien aan te heffen; ja zelfs, moet men bekennen dat hy in den loop van het werk, door den aart der stoffe en de denkbeelden, die zy, tegen zijn ontwerp aan, opwekte, zich verheft, zijne boorden nu en dan uitzwelt, en meer Dichter wordt, maar in zijuen aanvang juist het tegendeel belooft van het geen men zich zinloos genoeg verhard heeft er in te zoeken.

Maar wat is het Dichtstuk dan? Om dit wel te vatten moet men Pope zelv', zijn karakter, zijn zielsbehoeften en zijne betrekkingen kennen. Zy toonen zich in alle zijne werken, en men heeft niet noodig, toevlucht tot de Lettergeschiedenis zijner eeuw te nemen, om hem te kennen. Het is moeilijk drie bladzijden zijner schriften te lezen, zonder er die nijdige, ergerlijke, en kwaadaartige misgeboorte in te ontdekken, die, onvatbaar voor openheid of vertrouwen, zelfgenot of genoegen, in de enge kluisters van 't jammerlijkste Egoïsmus verstikte; uit booshartigheid hekelde, beschimpte, smaadde; en uit niets anders dan louteren wrevel, deugd en braafheid predikte, alleen om 't genoegen van het i n t a b e s c a n t van Juvenalis te smaken. De zelfde knaap, die (als bekend is) zijn schoolpenningen tot het koopen van vogeltjens besteedde, alleen om ze te blinden en te doorpriemen,

kon, tot meerder jaren gekomen, bezwaarlijk aan iemand genot des levens, aanzien, vermogen, luttel letterroem, of wat het ook zijn mocht van uiterlijk in het oog stralende voordeelen, vergunnen; en het was hem een lust (de eenige, waar hy vatbaar voor was) den zulken het hart met het scherpe stilet van de Hekelpen te doorpriemen; waar voor niemand, zijn byzonderste begunstigers (hoe welmeenende ten zijnen opzichte), en die zijner Weldoeneren wien hy 't meest verschuldigd was, niet uitgezonderd, veilig bleef. Van daar dat hy geene vrienden had (Swift, wiens ruw en hem onderdrukkend vernuft hy vreesde, en tegen wiens scherpe bestraffingen hy niet waagde zich te verzetten, mag misschien dezen naam verdiend hebben) dan een Bolingbroke, en zulke personen meer, wier omgang (gelijk men 't heeft opgemerkt) alles wat redelijk dacht zich moest schamen, doch in wier verachtelijkheid hy zich verheffen mocht. Nietig van lichaam, en louter geest, maar van dien stekenden, bijtenden geest, die knaagt en verteert, moest zijne zich kwellende ziel zich uitstorten in bloedige trekken en bitterheden; meestal persoonlijk, schoon dan ook somwijlen in algemeene bewoordingen vervat, en waarvan ook dit stuk niet misdeeld is. Van dien aart (om dit in 't voorbygaan op te merken) is, by voorbeeld, de tirade tegen den grooten, doch toen in ongenade vervallen, Marlborough, in den Vierden Zang. En de ruwe smaak zijner Natie zich daar zeer wel meê verdragende, bracht dit meê tot zijn' opgang. Doch, by eene zoodanige geestgesteltenis, viel een Wijsgeerig Leerdicht, noch in zijnen aart, noch in zijn oogmerk; en hy zelf erkent en bewijst het. De omvang van zijn verstand, en zijn zeden- of menschenkunde, strekte zich ook op verr' na niet uit, om zoo iets te 'kunnen bevatten, ontwerpen, of regelen, en met recht hebben Lessing en Mendelssohn zich vermaakt met de eer, die eene geleerde Academie (trouwens, het was die van Berlijn!) hem aandeed, van by eene opgegeven prijsvraag, hem een Wijsgeerig stelsel toe te schrijven.

Zonderling, inderdaad, klinkt de aanhef, wanneer men dit Stuk op de thands algemeen aangenomen wijze beschouwt; en dit-alleen was genoeg om te toonen, dat hij noch een Poëma van den deftigen aart, als men zich opdringt dat het zijn moet, noch zelfs een afzonderlijk en in zich-zelve volkomen werk (met één woord, een Dichtstuk, in den verhevener zin van dit woord,) daar meê beoogde. Eilieve, wat is het, als hy in dien aanhef spreekt van de Natuur na te sporen; de dwaasheid (met eene bewoording van de Jacht) by het opstooten, of in de vlucht, te doorschieten; en vooral, de zeden levendig te grijpen? Het is hier de Expositie van het onderwerp, waarin men het Werk toch behoort te kunnen erkennen. De Natuur na te sporen, gaat aan; het schieten van de dwaasheid in haar vlucht, laat zich plooien. (Ten minste scheldt hy ons rijklijk genoeg voor dwazen uit, en 't woord fools is een van

de meest voorkomenden in deze zijne verzen.) Maar wat wordt van dat l e v e n d i g g r i j p e n d e r ZEDEN (manners)? Dit behoort tot dat gene, waar van niets in deze vier Zangen, of liever Brieven, zoo hy ze ook noemt, te vinden is: eene geestige afteekening van gewoonten, karakters, aan Blijspel of Hekeldicht eigen, maar waartoe niets wat in dit stuk voorkomt, gebracht kan worden; ten ware misschien een of twee plaatsen, die zich door een h o r s d' o e u v r e onderscheiden, het geen zelfs gevoelen doet dat dit laatste punt tot deze zoogenoemde E s s a y niet behooren kan. Oween Ruffhead heeft dus wel gelijk, als hij ons Popes onderneming als uitgebreider doet kennen, en dit Stuk alleen als een deel daar van. Ook koomt Pope-zelf daar voor rondelijk uit in zijne oude Voorrede, waar hy zijn oogmerk en bedoeling dus opgeeft: ‘Voorgenomen hebbende eenige stukjens over m e n s c h e l i j k b e d r i j f e n z e d e n te schrijven, docht het my best, te b e g i n n e n met den mensch in het afgetrokkene te beschouwen, zijn natuur, zijn' staat’, enz. En verder: ‘Wat wy hier uitgeven, moet slechts aangemerkt worden als eene a l g e m e e n e k a a r t (of bestek) van den mensch, niet meer dan de grooter partyen uitstippende, maar de byzonderheden ter volkomener afteekening overlatende aan de Stukken die volgen moeten.’ En hy voegt er by: ‘Derhalve zullen deze Brieven, by vervolg (zoo ik gezondheid en tijd heb om ze voort te zetten), minder droog zijn en meer vatbaar voor Dichterlijk sieraad’, enz. Zoo weinig stelde hyzelf in 't Poëtische van deze Brieven, waarin hy niets dan den briefstijl (even als in zijne andere Poëtische brieven), het s e r m o n i p r o p i o r a van Horatius, voor had; gelijk hy ze dan ook dien naam geeft, en zelfs in sommige uitgaven betytelt: E e n P r o e f o v e r d e n m e n s c h , z i j n d e h e t EERSTE BOEK VAN ZEDELIJKE BRIEVEN a a n L o r d Bolingbroke.

Het ontwerp van Pope (niet met al Filosoof, in den waren zin dezer benaming; maar gespitst op dien trant van Zedenleer, die, gebruiken en plichten te samensmeltende, die der Hekeldichteren is, en haar grootste kracht in het samenparen van den roskam van 't belachlijke met den geessel der ernst bestaan doet), was zijne E s s a y o n m a n in vier Boeken uit te werken: waarvan deze vier Brieven slechts 't EERSTE en voorloopige uitmaken. Het TWEEDE BOEK moest mede vier Brieven behelzen, en handelen: 1 Van de perken van 's menschen reden: 2 Van die kunsten en wetenschappen, en derzelver deelen, die nuttig, en daarom bereikbaar, en van die welke integendeel nutloos en daarom onbereikbaar zijn. 3 Van den aart, de einden, 't nut, en de aanwending van der menschen verschillende bekwaamheden, besluitende met een hekeldicht tegen het verkeerd gebruik daarvan; opgehelderd met tafereelen, karakters en voorbeelden. Het DERDE BOEK moest het Staatsbestier inhouden, waarin ook de verschillende wijzen van e e r d i e n s t geroerd zouden worden; en het VIERDE, een' praktikalen zedenleer voordragen, in aanmerking van alle omstandigheden, standen, beroepen, en rangen van 't menschelijk leven. En in den geest

van dit bestek slaat dan ook dit voorbereidend gedeelte op deze verdeeling; in zoo verre de twee eerste zangen den mensch buiten betrekking van Maatschappy in beschouwing nemen; de derde, maatschappelijke, burgerlijke, en godsdienstige betrekkingen roert; en de vierde, tot het grondbeginsel van praktikalen zedenleer te brengen is. - Pope heeft zijn te ruim plan, na de uitgave dezer Essay (en de onaangenaamheden die hem daar uit voortkwamen) daar gelaten, voor zoo verr' de wezendlijkste gedeelten betreft, doch het vierde gedeelte, meest bot vierende aan zijn Hekelzucht, heeft hy in zijne zoogenaamde vier zedelijke Proeven (Moral Essays) gegeven; die wegens het gemis van het overige, juist geen leedwezen behoeven in te boezemen. Deze vier brieven, naamlijk, behelzen mannen- en vrouwenkarakters, en 't gebruik der rijkdommen; en de Schrijver werkte ze voor de andere gedeelten af, uit voorkeur voor den inhoud; juist, zoo als sommige eerst beginnenden, een Treurspel opzettende, na het eerste Bedrijf het vijfde, als voor hun belangrijkst, eerst afwerken.

Dus een waar aanzicht hebbende van Popes zoogenoemde Proeve over den mensch, moeten daar mede dan ook daadlijk zeer veel van die aanmerkingen vervallen, welke meu in zijn Vaderland ruimschoots op de lage uitdrukkingen, platheden, en gemeenen boert gemaakt heeft, die hy er zich in veroorlooft. Zy waren in den aart van zijn werk, en veeleer mocht men hem zijne gezochte Epitheta en valschen smuk (ware 't niet de algemeene Engelsche smaak) in zoodanig een werk te last leggen. Welke fraaiheden intusschen, door vreemdelingen in hunne taal overgebracht, aan het Dichtstuk een' paradestijl hebben gegeven, waar door het in de meening der menschen geheel van natuur veranderde. En men kan dus even weinig zich verwonderen, indien men er zoo veel scherps, zoo veel halve, zoo veel verdraaide waarheden in ontmoet, als Popes grootste Aanbidders onder zijne Landgenooten zelfs niet trachten te verbloemen. En of er dan hier en daar eenige hooger schoonheden in voorkomen, men moet het uit dien hoofde tot geen hooger klasse van Dichtwerk verheffen, dan het naar zijne eigene instelling zijn kan. Nooit was Pope recht meester van zijn' stijl, om dat hy 't niet van zijn gemoedsgesteldheid was; en het was hem eigen, in disparates te vervallen: maar nergens geeft het Dichtstuk ons recht om er den stijl en toon van Virgilius Georgica, van Lucretius, van Vida, of van de Art poëtique van Boileau in te vorderen, of in aan te nemen.

Men kan dus ook over de onachtzaamheden in zijne versmaat en taal juist zoo sterk niet vallen als Swift, die te dier oorzaak van hem zeide: de domkop (blockhead) zal nooit zijn grammatica leeren verstaan. Ook, daargelaten zelfs, dat de briefstijl wel eenige onachtzaamheden verdraagt, is niets gemeener, dan dat een Dichter van taalfeilen beschuldigd wordt door Prozaïsten, by wie dikwijls geen gezond denkbeeld

van Dichterlijke stoutheid, ja zelfs van Dichterlijke Redefignren is. Pope is (buiten tegenspraak) in zijn beste werken de beste versmaker die de Engelschen hebben; en Milton is, met al zijne grootschheid, verr' beneden hem in 't werktuiglijke van de maat; terwijl Dryden nog vrij wat verder achter hem staat. In 't byzonder kan men van dit Dichtstuk zeggen, dat het in dit opzicht niet het beste van Pope is; maar toch een der besten, en waar van de lezing altijd (uit dezen hoofde) den kenner aanlokken zal.

Zoo veel van het Dichtstuk als Dichtstuk! - Wat het Wijsgeerige aangaat dat er den inhoud van uitmaakt, zeker is het, dat Pope, gelijk het uit zijnen grond niet gewassen was, het ook nooit zelf verstaan heeft; en van daar, vrij wat wartaal en tegenspraak met zich-zelven, hem te lichter te vergeven, om dat hy ter goeder trouw mistastte, waar hy 't deed. Bolingbroke, wiens in allen opzichte slechte beginsels bekend zijn, wilde Popes verzen tot het v e h i k e l maken om zijn wonderlijk mengsel van f a t a l i s m u s en S p i n o s i s m u s te doen inzwelgen. Pope verstond dit niet, bracht in verzen, wat hem opgegeven wierd, haspelde zijne eigen betere beginsels van godsdienst daar zoo wat door, maakte eene huspot, op zijne wijze met Poëtische speceryen gekruid, en was zeer verwonderd, zich toen onder de k e t t e r s geplaatst te zien; eene eer, waar hy, met al zijne eerzucht, ter wareld geene aanspraak op maakte. Men heeft getwist, waar Popes Theodicée (want een soort van Theodicée is het, en hy kondigt die aan: t o v i n d i c a t e t h e w a y s o f G o d, Gods wegen te regtvaardigen), uit genomen is. Het heeft niet ontbroken aan Schrijvers, die Leibnitz daar in gevonden hebben. Juister hebben Lessing en Mendelssohn in hun belangrijk Stukjen daarover[1)], gctoond, dat het grootendeels (want Pope kon niet getrouw zijn aan 't Systema dat hy niet doorzag) aan King (d e o r i g i n e m a l i) verschuldigd is. Doch hoe 't zij, het is Bolingbroke die hem dit Systema heeft opgegeven, en geen Systema van Pope, die er nooit een had. Sterk viel men in Engeland hem aan, en weldra ook in Zwitserland, zoo over de wangevoelens die er hier en daar in doorsteken, als over het geheele Systema, dat (als Optimismus, steen des aanstoots by vele gemoedelijke Christenen) zoo zeer als het Leibnitzianismus-zelf miskend werd: dan, gelukkig voor den Schrijver, nam de vermaarde Bisschop Warburton zijue party, en het zwaard voor hem op. Van toen aan werd de E s s a y o n m a n een stuk van betwiste rechtzinnigheid in het godsdienstige, maar hield op, onder de opzettelijke bestrijdingen van de Godsdienst en Openbaring geteld te worden. Het was zeker voor Warburton moeilijker, alles te wettigen wat er in voorkwam, dan voor anderen, alles te verketteren. Ook was het by velen meer het (doorgaands verkeerd opgevat) grondbeginsel,

1) Pope ein Metaphysiker! Danzig bei Schuster, 1755.

ALLES IS GOED, het welk hen in 't harnas joeg, dan de eigenlijke dwaalpunten omtrent God en het Schepsel, die of Spinosismus of materialismus ademen.

Het Dichtstuk (op dat wy de zaak onbevooroordeeld beschouwen) houdt een aantal trekken, die Popes denkwijze van de dwaling, 't Systema zijns dichtstuks eigen, vrijspreken. Telkens (ook waar het in zijn dichtstuk zoo weinig te pas koomt, dat het den samenhang der redeneering om verr' smijt) blinkt vooral zijn vasthouden aan een toekomend leven door; maar dat Optimismus, dat hem opgegeveu was, behelsde dit punt niet, en kon het niet behelzen. Sterflijk of onsterflijk, altijd moet het (volgens dit) den mensch goed zijn; en dit is in dit stelsel even zoo waar ten aanzien van den Engel, en van 't minste dier, als van ons. Wat is, is recht; derhalve, gy hebt niet te klagen. Dit zegt in Popes Dichtstuk, de Filozoof. Maar terwijl de Filozoof dit zegt, voelt de mensch toch zijn ongeluk, en in dit ongeluk, meer troost in 't h i e r n a m a a l s des Christendoms, dan in die gronden; en hy valt tusschen beide den Filozoof in het woord, om er iets by te doen, dat vreemd aan 't Systema is, en er tusschen in ligt als een marmeren ei in een hoendernest, 't geen de hen nooit gelegd heeft, en waar zij ook geen kieken uit broeien kan. Het beginsel-zelf, a l l e s w a t i s, i s r e c h t, stoot zich by Pope ook zelf om verr'. Immers, als hy den mensch zijn eigen ongeluk wijt; ja zelfs, als hy zegt, gy moest te vreden zijn, en gy zijt het niet, (het geen toch den geheelen inhoud van zijn Dichtstuk of Declamatie uitmaakt) zegt hy inderdaad: DIT IS NIET RECHT. Een van beide, Pope moet zwijgen, en 't beklag der menschen ook r e c h t zijn ('t geen de stelliug ontkent), of het recht zijn moet bepaald worden tot het geen God gewrocht heeft en zoo Hy 't gewrocht heeft, met afzondering van het geen er door afwijking van de oorspronkelijke rechtheid in gebracht is. Eene zwarigheid, die alle Wijsgeerige stelsels drukken zal, wier doel is meer te zeggen dan het eenvoudige: T r o o s t u, 't g e e n g y l i j d t i s l i j d e n, m a a r n o o d z a a k l i j k i n d e o r d e v a n 't h e e l a l Daar is geen Theodicée mooglijk, die een' stap verder gaat, dan door de Openbaring; en die eene andere zoekt, wikkelt zich in de schriklijkste verwarring. Die van Leibnitz wordt daar door gesteund, dat zy de geopenbaarde waarheden aanneemt, en zonder die, ligt zy mede. Dat opklimmen van de schepping tot den Schepper, waar men zoo fraai meê is, (men zie den Vierden Zang) zegt niets, dan voor hem die den Schepper reeds uit zijne Openbaring kent, en met een oog, door haar verlicht, de Natuur aanschouwt. En dan is het nog niets, zoo men uit die Natuur een Systema wil halen, waar de Openbaring buiten blijft. Zeer goede gedachten daarover en die de belezenheid en de overdenking dagelijks moet bevestigen, vindt men in de P e n s é e s d e P a s c a l, Derde Afdeeling.

Die zijn eigen gevoel en dat der geheele menschheid niet lochenen wil, moet erkennen, dat we altijd (hoe bevoorrecht ook op deze wareld)

ongelukkig zijn. En dit niet slechts uit hoofde van eene bloote vatbaarheid voor hooger geluk, waartoe wy bestemd zijn, en waartoe dit gevoel van ongeluk ons de begeerte moet opwekken: (want waartoe die begeerte zelve in ons, daar wy den weg niet weten om tot haar voorwerp te geraken, en dit voorwerp-zelf ons zoo duister is, dat men er eindeloos over redentwist?) maar uit hoofde van een' werklijken indruk van ontbeering. Vatbaarheid voor hooger geluk is het hier niet. Vatbaarheid is niet ontrustende, en schreeuwt niet om bevrediging; maar zy werkt daar zy 't voorwerp vindt, en slaapt tot zoo lang. Het is het gevoel van ontbeering van 't geen tot ons wezen behoort, dat geen rust laat, en eene onontwijkbare pijniging met zich brengt, die (men moog zich bedwelmen voor een poos) ons tot de dood byblijft. Alles schreeuwt ons toe, zegt Pascal, en hier ligt de knoop: 'qu'il y a eu autrefois en l'homme un véritable bonheur, dont il ne lui reste maintenant qne la marque et la trace toute vuide, qu'il essaye inutilement de remplir de tout ce qui l'environne' etc. Met één woord, het is de Leer van 's menschen oorspronklijke rechtheid en zijnen val, 't is die van de erfzonde, welke alleen het raadsel van den mensch en zijnen toestand oplost: 'Chose étonnante (roept Pascal uit, en te recht), que le mystère le plus éloigné de notre connaissance, soit une chose sans laquelle nous ne pouvons avoir aucune connaissance de nous-mêmes.' Men zie de geheele plaats by hem. Schoon zijn ten dezen opzichte ook de verzen van den Kardinaal De Bernis in zijn Dichtstuk La Religion vengée, Ch. X, waarin 's menschen toestand juist en Dichterlijk afgeschetst is:

> 'Quel levain corrompit la source de mon sang?
> Je porte le poison et la mort dans mon flane:
> Le germe des douleurs fermente dans mes veines; etc.

tot daar hy zegt:

> 'Ainsi tout s' éclaircit; l' homme n' est plus obscur.'

De te algemeene uitdrukking van Pope moet dus wel bepaald en ingekrompen worden tot het zeggen van Prudentius:

> 'Hoc sequar, hoc stabili conceptum mente tenebo:
> Esse bonum, quicquid Deus ct sapientia fecit.'

Wat de beschuldiging van Spinosismus betreft; deze heeft grooten schijn, doch ze moog in 't systema liggen dat Pope voor zich had, op Pope slaat zy niet. In 't slot van den Eersten Zang loopt hy zekerlijk in het wild, GOD tot de ziel, en de NATUUR tot het lichaam makende

dat alles omvat, en in welks uitgebreidheid de Godheid-zelve zich uitbreidt. Om hier iets van te maken, moet men de geheele t i r a d e op Gods onmiddelijke tegenwoordigheid in alles doen slaan, en dan is het goed en wel; maar ongelukkig kan Pope 't zoo niet gemeend hebben, of hy heeft aan een klinkende uitdrukking zijne meening opgeofferd.

Mijne Navolging heeft God den B e z i e l e r, en niet de z i e l van 't Heelal genoemd, en zijne uitbreiding in geenen lichaamlijken maar geestelijken zin gesteld; en het is mooglijk dat Pope, weinig gevat op Bovennatuurkunde, en, noch volstrekt rechtzinnig noch Deïst, maar met zucht voor het Christendom bezield en van eenen oprechten afschrik van 't Atheïsmus vervuld, niets anders bedoelde te kennen te geven. Zijne gevoelens zijn zeker zich zeer ongelijk. Nu eens valt hy den vrijdenkeren zeer onzacht op het lijf, dan de Socinianen (en dat wel, om Koning Willem en onze Natie voor Socinianen uit te krijten! men zie zijn E s s a y o n C r i t i c i s m, op 't eind van het tweede Deel.) dan weêr komen er zulke stellingen voor in zijn schriften, die in der daad met geen redelijk Deïsmns, veel min met Christendom en Openbaring, te vereenigen zijn. Houden wy 't daar voor, dat, zoo zwak in het Christendom, als in de Wijsgeerte, zijn geest, by het volslagen gebrek aan Logica, dat hy in alles toont, altijd door een duister gevoel, in plaats van een duidelijk inzicht, bepaald, noch vaste beginsels hebben, noch ze zich te nut maken kon, terwijl hy Wijsgeer en Optimist wezen wilde. Wijsgeer (als duizenden) uit hoogmoed, uit noodzaaklijkheid van te moeten denken, en door dat zijn belezendheid dit in hem opwekte; Optimist, om dat hy 't zich opdrong, als een' balsem voor zijn nijdig, kwaadwillig, en menschenhatend karakter, dat hem geen rust liet, en waarvan de kwellingen hem, door eene tegenstrijdigheid die in 's menschen natuur is, even zoo tot verdediging van de wareld, gelijk zy is, als tot lasteren, en bezwadderen van al wien hy kende, aandreef; het een tot verzachting van 't leed, dat hy er inwendig van gevoelde, het ander, tot genieting van 't zoet, dat hy er in vond; het een, om zijn heerschenden trek te sussen en te vergeten; het ander, om dien te voldoen.

Wij pleiten de aangehaalde plaats vrij van Spinosismus. Zekerlijk ten minste onderscheidt Pope daarin de Godheid van de Natuur door de woorden van z i e l en l i c h a a m, daar by dezen wangeloovige, beide 't zelfde zijn. Ik voor my, zie er niet anders dan den Stoïcynschen onzin van Seneca in: ‘Eundem quem nos Jovem intelligunt, custodem, rectoremque universi, animum ac spiritum, mundani hujus operis dominum et artificem, cui nomen omne convenit, Fati, providentiae, mundi. - Ipse est, totum quod v i d e m u s, t o t u s s u i s p a r t i b u s i n d i t u s’ etc. Nat. Quaest. L. II c. 45. En niet geheel ongelijk hier aan schijnt het denkbeeld van Aristotelis *περ κσμου* c 7, als hy de Orfeïsche verzen aanhaalt, die velen zoo fraai vinden (veellieht om dat zy ze niet verstaan):

Ζεύς πρ□τος γένετο, Ζε□ς □στατος □ρχικέραυνος,
Ζε□ς κεφαλ□, Ζε□ς μέσσα, κ. τ. λ.

of het bekende van Eschylus:

Ζε□ς □σιν α□θ□ρ, Ζε□ς δε γ□, Ζε□ς δ□ ο□ρανος.
Ζεύς τοι τ□ πάντα, χ□, τι τ□νδ□ □πέρτερον.

De uitbreiding door al het uitgebreide, smaakt zeker nog wat meer naar Spinoza. Wie toch anders heeft de uitbreiding der Natuur voor eene eigenschap der Godheid gehouden, vraagt Lessing. Doch de billijkheid vordert, dat men om deze of gene stoute, zelfs overgedreven maar oneigenlijk op te vatten uitdrukking, juist geen' Dichter veroordeele, of tot zijne waarachtige gevoelens besluite; vooral wanneer de overgedrevenheid, naar de letter opgevat, onzinnig en onchristelijk zijn zoude. De verheffing van geest, de kracht van het bruischend gevoel waar hy in is, moet hem die recht aangedaan is, natuurlijker wijze wel eens vervoeren, om, daar hy 't geen hy gevoelt en geprest wordt uit te storten, niet met de gewone woorden of uitdrukkingen daarstellen kan, zulke (niet te kiezen, maar onwillig en onwetend) te gebruiken, die verder loopen dan zijn eigen oordeel ze goedkeuren zou; maar die, terwijl zy 't geen hy denkt niet te kennen geven, echter met zijn gevoel eenigermate overeenstemmen in de kracht of de schittering, waarmede zy treffen. Is 't gevoel alles in den Dichter, zoo kan dit, zoo moet dit, al te sterk aangezet, alle beelden die zijn denkvermogen zich schept, overnevelen, overschitteren, en verdichterlijken; en dus wordt de mensch hem tot God, en God tot een' meusch, het lichaam vergeestlijkt, en de geest verlichaamlijkt. Wee hem, die den Poëet dit betwisten zou! ‘Pope borgde (zegt Lessing) de schoonste en zinlijkste uitdrukkingen aan alle Systemaas af, zonder zich te bekommeren of zy waarheid dan valschheid behelsden. En daarom heeft hy ook geene zwarigheid gemaakt, Gods alomtegenwoordigheid, deels in de taal der Spiuosisten, deels in die van de genen, die God voor de ziel der wareld hielden, uit te drukken, wijl zy in de r e c h t z i n n i g e uitdrukking al te o n z i n n e l i j k is voor den Poëet. En even zoo heeft Thomson in zijn H y m n e der vier Jaargetijden zich niet ontzien te zeggen: “zy (de Jaargetijden, naamlijk)

Zy, in haar wissling, zijn verscheidenheên van God.”

Stoute uitdrukking, maar die geen verstandig kunstrechter wraken kan.’ Lessing heeft onrecht. Pope heeft niet gekozen, niet afgeborgd. Zijne Verbeelding, vervuld van het voorwerp, dat zijn gevoel verhit had, heeft de uitdrukkingen geschapen, die hy niet verstond, en veellicht nooit gelezen had, ten minste zich niet herinnerde ooit gelezen te hebben. En dit is, Poëet zijn. Als ik in mijne L i e f d e t o t h e t V a d e r l a n d by 't ophalen der kostbaarste Bouwstoffen voor het graf van Mausolus

(voorwerp, dat niets ware, zoo het warmste gevoel het niet tot iets maakte) my de uitdrukking veroorloofde van:

‘- vloeibaar Zonnevuur, tot blozend goud gestald,’

gelooft men, dat ik toen het gevoelen van Empedocles wilde voordragen, die de zon voor gesmolten metaal hield? Zeker, ik dacht er niet aan; maar mijn gevoel overwalmende mijn verbeelding, deed my de Zonnestof in het goud zien, en ik drukte uit, niet wat mijn verstand stelde, of wat ik eene fraaie uitdrukking achtte, (de Dichter denkt daar niet aan in zijne vervoering), maar wat overeeustemde met mijn gevoel. Het is zoo met de edelgesteenten, die men somtijds te grabbel smijt (zie mijne Aanteekeningen op mijn B u i t e n l e v e n); en het is even zoo in Geestlijke voorwerpen. Met gelijk recht (of liever onrecht) heeft men Prudentius van M a t e r i a l i s m u s beticht, en hem opgelegd dat hy de ziel stoffelijk maakte, om dat hy de ziel eene v l o e i s t o f en hare natuur v l o e i b a a r noemt; waarvan (zoo ik 't wel hebbe) Bayle hem zuivert. Verre van ons derhalve, om Pope over eene dergelijke uitdrukking te recht te stellen! Edoch, terwijl in een gewoon onderwerp alzulke uitdrukkingen genomen worden voor 't geen zy zijn, zoekt de koude Lezer in Wijsgeerige of Godgeleerde stukken waarheid, en neemt letterlijk op, wat louter beeld van de begocheling des Dichterlijken gevoels is. En dus opgenomen, vervult het het algemeen met valsche begrippen. Hier moet de welmeenende Schrijver, de Christen, de Wijsgeer derhalve, den Poëet in band honden, en hem niet inwilligen Poëet te zijn; maar hem aan eene Filisofisch juiste uitdrukking onderwerpen, die den toets der koelbloedige reden kan doorstaan. Van een' Pope dit te vergen, die nooit had leeren denken, en noch a r g u m e n t noch d e f i n i t i e verstond, ware dit zekerlijk veel, en te veel; maar van zijne Vertalers mag men 't verwachten; daar niemand behoort te vertalen, wat hy niet grondig genoeg doorzien heeft, om het wel te kunnen beoordeelen.

Deze les, die ik hier geve, geloof ik betracht te hebben. En ik vertrouw niet dat men aanstootlijkheden van zoodanigen aart in mijne Navolging aantreffen zal. Ik heb my bevlijtigd, Popes stelsel bestaanbaar met Waarheid en Godsdienst te maken, en tevens der Dichtkunst baren eisch te geven, waar hy een dezer voorwaarden veronachtzaamd had. Met één woord, ik volg Pope, maar vertaal hem niet slaafsch. Schoon wellicht mijne navolging hem over het geheel getrouwer doet kennen dan vele zoo genoemde Vertalingen, die met de gewone onkunde der Engelsche taal, die veelal by de overzetters plaats heeft gehad, opgemaakt zijn. Ik heb er den stijl niet in aangenomen, dien men meent dat Pope, naar het valsche denkbeeld, eens van zijnen arbeid opgevat, moest gehouden hebben; maar ik ben ook niet met hem tot platheden en gemeene toespelingen afgedaald, die alleen de eenvoudigste briefstijl kan dulden. Ik heb getracht een gelijkmatig midden te be-

waren, waarin hy, wanneer hy met waardigheid spreekt, en niet in zijnen aangeboren' smaak voor 't gemeene te rug valt, te kennen is. Met één woord, ik heb Pope gemaakt, gelijk ik hem wenschte. Die hem anders wenscht dan ik hem omkleedde, leze my niet. De Vertaling neemt altijd des Vertalers kenmerk aan. Waarom zou hy dan schroomen, zijnen Schrijver, (wien hy onwillig zoo veel onttrekt en zoo veel mededeelt,) waar het noodig is, ook opzetlijk te recht te wijzen? Een of ander slechthoofd moge hier wederom zeggen: Waarom niet den Autheur met zijn schoonheden en gebreken gelaten wat hy is? De verstandige zal het my dank weten, eene Natie als de onze, de gebreken in een hooggeroemd Dichtstuk eens Buitenlanders van de schoonheden te leeren onderscheiden, en niet eeuwig blindlings voor voortreffelijkheden aan te gapen wat vlekken zijn. Voor domme bewonderaars van een' Pope of een' Delille schrijf ik niet. De onverbeterlijke dwaas zij zich-zelven overgelaten; den verstandigen alleen is het, dat rechtschapen Oordeelkunde en Wijsgeerte haar waarschouwing en tegengift, tegen valschen smaak of het geen men m a n i e r in de kunsten noemt, toedient. Goed- of afkeuring, lof of blaam, moet beneden hem zijn die schrijft; zy zijn 't altijd voor my geweest, en nooit had ik ander oogmerk dan nuttig te zijn aan mijn Vaderland. Zoo er zijn, wien het leed is dat men kaf van koorn onderscheide, zy mogen er hunne reden voor hebben: maar hun kaf zou, zonder my, ook wel voorby gaan en wegstuiven; en aan hen denk ik niet. Het zal toch wel nooit aan wormen ontbreken die iets zijn willen; in de Dichterlijke wareld, zoo min als in die der overige kunsten en kundigheden. De verstandige vertreedt ze somwijl ongemerkt en by toeval; maar hy zal niet opzetlijk er tegen optrekken; zy vergaan eer men 't gissen kan.

Van de verscheiden Vertalingen welke men in onze taal van dit Dichtstuk reeds heeft, zal ik niets zeggen. Ik heb er veellicht zonder ze in 't byzonder te noemen, reeds genoeg van gezegd. Gebrekkige taalkennis, en gebrekkige zaakkennis zijn twee zaken, die dikwijls der volstrekte onkunde eene lofrede houden. Dat men zich bedriege in zijn vermogen om wel te doen, 't geen men doet, is vergeeflijk; maar dat men zich inbeelde te verstaan, 't geen men niet verstaat, heeft my altijd iets onlijdlijks geschenen in eenen Vertaler, wiens eerste vereischte toch dit alleen uitmaakt, dat hy versta. - Dan wie zal in onze dagen de weeklacht daar over aanheffen? Men dulde 't al mede, als of 't meê tot de beste wareld behoorde, te vertalen zonder zijn Schrijver verstaan te hebben. W h a t e v e r i s , i s r i g h t : het zij zoo!

* * *

Mijn oogmerk was eerst, deze Navolging met uitvoerige Aanteekeningen verzeld te doen gaan, waarin ik zoo de Dichterlijke als Filosofische waarde van elke in een dezer twee opzichten eenigzins aan-

merklijke plaats onderzocht en in 't licht stelde. Dan de Uitgever heeft my dit oogmerk verijdeld, door er een werkjen van uitspanning, niet van inspanning, van te willen maken. Het zij al wederom zoo. Wat gaat het my aan, zoo (overeenkomstig zijn begrip) de lieden zich liever vermaken dan onderrichten willen. Ik zal dus in de volgende Aanmerkingen, slechts eenige byzonderheden brengen, die meer tot de Letter- dan Redeneer- of smaakkunde behooren; ten minste, omtrent de andere zeer spaarzaam zijn; en in alles, zoo veel mooglijk, kort. Dit gedeelte zal nog altijd, by de kleinheid van 't Dichtwerk, waar het over gaat, te wijd uitloopen.

* * *

Bladz. 23.

Waak op, mijn Bolingbrook; laat aanzien, goud, en kronen Aan lage staatzucht, aan den trots der koningsthronen!

Wat Pope hier bedoeld heeft te zeggen, wordt sterk betwist; en het besluit dat men er uit opmaakt, en billijk, is dat hy 't zelf niet geweten heeft.

> ‘Leave all meaner things
> To low ambition, AND the pride of kings:

is dit, AND TO the pride of kings? - Zoo vat men 't meest op. De Marquis de St. Simon zegt, neen: het is, leave to low ambition all meaner things and the pride of kings. ‘La construction est simple; il dit clairement à son Ami, d' abandonner à l' ambition tous les moindres objets, et ceux auxquels les rois attachent tant d' importance.’ En wat is dan the pride of kings hier (de hoogmoed der koningen)? Is dit deze trotschheid-zelve? Of dat geen, waarop zy zich vestigt? zoo als St. Simon het neemt. Zoo het laatste, zoo heeft hy in 't gantsche verstand van de plaats gelijk; zoo 't eerste, is zijne opvatting van 't verstand der Constructie ook niet te wettigen.

Ik geloof, hoe belemmerend de Engelsche Geleerden de Constructie vinden, dat de algemeene opvatting de rechte is. Popes versificatie was altijd moeilijk, en daar door zijne Constructie dikwijls gedrongen. Vooral, als hy-zelf niet al te wel wist wat hy zeggen wilde, en met een groot woord of tirade dacht te schitteren. En zoo was het hier. Met verachting voor de Koninklijke Waardigheid voor te doen, was Pope altijd in den weer, en dit zijn hoogste glorie! Men heeft hem daar dikwijls over te recht gesteld. Maar even als French, by het Engelsch gemeen, is voor eene zekere party, King en Ministry 't hoogste voorwerp van een' afkeer, waar die lieden zich zeer op te goed doen.

Doch het geen nog vreemder moet klinken, is dat Pope hier zoo statelijk 't woord tot Bolingbroke wend; Waak op; laten wy dit en dat doen! Terwijl ondertusschen niet alleen 't gantsche Wezen van dit Dichtstuk hem door Bolingbroke is opgegeven, voorgekaauwd, en ingestampt (want dit kon hy hebben willen verbergen, en streed dus niet met dit aannemen van 't Leerampt jegens zijn' vriend, noch met den rol van een' slapende en zich met nietigheden ophoudende, dien hy hem in deze woorden doet spelen), maar dit zelf op het slot van zijn werk volmondig verklaart, daar hy hem noemt

> The master of the Poët and the Song,

en voor zijn' Leidsman en Filosoof erkent:

> Thou wert my Guide, Philosopher, and Friend,

en zelfs, dat hy dit schreef, door hem er toe gedrongen, urged by him. - Het staat wonderlijk, als de Schoolknaap, geroepen om zijn les op te zeggen, den meester die hem roept, toeschreeuwt: Meester, word wakker, en laat daar het spelen en luieren! Laten wy, als mannen, toonen dat wy wat geleerd hebben!

Eindelijk, wil ik wel bekennen, dat ik wenschte den schandelijken naam van Bolingbroke, in mijne vertaling niet overgenomen te hebben. Dat Virgilius ons zijnen Mecenas, zijn' Gallus, of Pollio voor den geest brenge, goed! maar een Bolingbroke? Ruffhead noemt dit eene onzinnigheid van Pope. - En in mijne Navolging is de onzinnigheid nog grooter, daar ik nu en dan Pope verlaat en zelf spreke. - Men bedenke, dat ik 't Stuk in Brunswijk, te bed liggende, en door de Artsen opgegeven, of schreef of vóórzeide, en wijte 't den kranke niet maar der krankte. Of liever, men houde mijn' Bolingbroke voor een Wezen in de lucht, op wien de naam van Popes Meceen, als Meceen, slechts wordt toegepast, zoo als men met meer eigen namen doet!

Bladz. 23.

Dit menschelijk tooneel vrijmoedig overgapen.

OVERGAPEN, zeg ik: want op zijn best is hier tijd toe. Dit zelfs is nog iets meer dan het enkele look about us (om ons heen zien) van Pope. Doch Pope was dit reeds vergeten, toen hy in de onmiddelijk volgende regel zijn

> Expatiate free o'er all this scene of man

schreef, met wat hy er by doet. Intusschen is niets belachlijker dan de redeneering: ‘DEWIJL het leven tot weinig meer toereikt (schaars volstaat) dan om rond te zien, zoo willen wij dan ook 't gantsche

en ruime veld doorwandelen en afloopen (expatiate and beat that ample field).' Eene goede Logica zou zeggen: zoo willen wy dan ook SLECHTS ROND ZIEN, en NIET doorwandelen. Maar Popes redekaveling en gevolgtrekking is wel eens meer van gelijke stof; als maar al te dikwijls in dit Stuk blijkt.

Bladz. 23.

Een machtig doolhof, ja, waarin de geest verdwaalt; enz.

Eerst had hy geschreven:

> A mighty maze of walks WITHOUT A PLAN:

Een machtig doolhof ZONDER plan. Maar naderhand werd het in later uitgaaf:

> - - - - - BUT NOT WITHOUT A PLAN:

NIET zonder plan. Een klein onderscheid! Vooral, daar het gantsche Dichtstuk alleen ingericht is, om Gods PLAN te verdedigen, en daar op berust, dat Hy niet dan 't beste PLAN kiezen kon! - En dit heet een Filosoof!

Bladz. 23.

Kom, laten we, als ter jacht, dit ruime veld doorzweven, enz.

Hoe hangt dit te samen? Het Tooneel is 10. een doolhof; 20. een wildernis, waar in bloemen en onkruid door een groeien; 30. een tuin, die door verboden ooft in verzoeking brengt. Laten wy nu daar in gaan wandelen! - Tot wat einde? Om den uitgang van 't doolhof te zoeken; om in de wildernis de bloemen van 't onkruid te onderscheiden; om in de tuin de vruchten te beschouwen, te plukken, te proeven, of wel, er ons voor te leeren wachten? Zoo zou ieder redelijk verstand het maken. Maar Pope vergeet doolhof, bloemen, onkruid, boomgaard, en ooft, om op de jacht te gaan. Had hy de Jacht in 't hoofd, waartoe dan die bloemen en heesters door een; waartoe die boomgaard en vruchten, waar hy niets meê uitvoert? Waarom dan niet gezegd: 't Is een ruim veld of bosch, dat allerlei wild bevat? Daarop kwam het dan aan. Maar men ziet duidelijk, dat hy, toen hy 't een schreef, aan het ander niet dacht; en het is dus, dat hy (want zoo is het t'elkens met hem) niet alleen nooit party van zijn beelden trekt, en ze daar maar neêr werpt, maar ook zoo dikwijls duister en onverstaanbaar wordt. Welk laatste, ja, eene groote aanbeveling by de Engelschen is, maar juist niet by 't gezond verstand, dat niet met hun, de duisterheid voor bron van de verhevenheid houdt.

Maar dit Jacht-zelve is zoo voorgesteld, dat menig Lezer en Overzetter haar niet eens herkend heeft; en om ze kenbaar te maken, heb ik noodig geacht, aan den Lezer een teeken van waarschouwing te geven:

> ‘Kom, laten we, a l s t e r j a c h t, dit ruime veld doorzweven!’

Ik zeg, d o o r z w e v e n: want de tijd is kort, men kan maar even rond zien, of 't is over met ons.

Bladz. 23.

Maar God rechtvaardigend in 's menschen stikziende oogen.

> To vindicate the ways of God to man.

Waarvan is God te rechtvaardigen, of waar óver? - Zekerlijk van dat, dat hy te beschuldigen gevonden heeft op 't tooneel des menschdoms.

Nam dat het een machtig d o o l h o f is:
1e.
2e. dat er o n k r u i d e n b l o e m e n d o o r e e n wassen:
3e. dat de tuin v e r l o k t d o o r v e r b o d e n o o f t.

En dit zal hy doen, niet door het p l a n van den doolhol te doen kennen; door het o n d e r z o e k van dat onkruid, die bloemen, en dat ooft; en door aan te toonen, waarom de eersten zoo door een moesten groeien, en de laatsten zoo aanloklijk en tevens verboden zijn; neen, maar door na te sporen wat Wild er al schuilt, en daar van een deel te schieten, een deel levend te vangen. Hoe hangt dit te samen? Zal, als nu de fezant, Dwaasheid, in de vlucht geschoten is, en de hazen, Zeden, levendig gevangen zijn, de slingering van den doolhof rechtlijnig, het gebloemte van het onkruid gezuiverd, en het ooft of niet meer verboden zijn, of niet meer verlokken? Wat verstand, wat regelmatigheid van denken is hier in? Zijn dit niet v e l u t a e g r i s o m n i a?

De regel-zelve is van Milton P a r a d i s e l o s t I.B. vs. 26.

> And chiefly Thou, o Spirit etc. - that
> I may assert eternal Providence,
> And justify the ways of God to man.

(‘En vooral Gy, ô Geest -! (gun my) dat ik de Eeuwige Voorzienigheid staven, en 's Hoogsten wegen by het menschdom rechtvaardigen moog!’) Waar zy beter toegepast is, en andere kracht heeft.

Bladz. 24.

Maar heeft uw vorschende aart, die alles door wil dringen,

Deze plaats is byna altijd kwalijk verstaan. Ook St. Simon heeft hem opgevat van het lichaam van den mensch. En dit is op zichzelfs, niet zoo geheel onnatuurlijk, daar het Engelsch woord frame, dat eigenlijk een raam of lijst beteekent, meestal (ook in 't gemeen gesprek) voor het menschlijke lichaam of maaksel gebruikt wordt. Zoo zegt men: His tender FRAME (of, his tender CONSTITUTION) could not bear it; he died. Maar zelfs de samenhang geeft te meer aanleiding tot dit misverstand:

> He - - - - -
> May tell why Heaven has made us as we are.
> But OF THIS FRAME the bearings and the ties,
> The strong connections, nice dependencies,
> Gradations just, has thy pervading soul
> Look'd thro'?

Dit alles laat zich, na de vraag, waarom God ONS zoo gemaakt heeft, zonder dat het stoot, van het lichaam verstaan. Alleen zijn die gradations wat belemmerend. St. Simon: 'Mais ton esprit pénétrant a-t-il vu la composition intérieure de (NB.) TON PROPRE ORGANE, les ressorts, l'assemblage solide de ses parties, la délicatesse de leur disposition, et la justesse de leur proportion? Hier vindt men de gradations (waar 't echter in Popes systema zeer op aan koomt) overgeslagen, en alles eer in paraphrase dan vertaling gebracht. Intusschen was de misslag licht te ontwijken geweest, zoo men opgemerkt had, dat de vraag, WAAROM ONS ZOO gemaakt? niet op 't lichaam slaat, maar op onze bepaling met betrekking tot het Heelal en de plaats die wy daarin bekleeden, en die ingevolge onze kracht, wijsheid, enz. bestemd en geregeld is. Trouwens, tot nog is er niets in het Dichtstuk voorgekomen, het geen dit kan doen raden, en Pope is hooglijk te beschuldigen, van by de Intrede van zijn Dichtstuk zich zoo duister, en zelfs dubbelzinnig uit te drukken.

Niettemin, 't hangt niet samen: Hebt ge uw eigen maaksel doorzien, of kan een DEEL het GEHEEL bevatten? De vraag is Hebt gy, mensch, DIT wareldstelsel, waartoe gy behoort, (DIT EENIGE zelfs) doorzien? Of kunt gy, die er een DEEL van zijt, dat ('t geen, als GEHEEL, ten uwen aanzien zoo veel grooter is,) bevatten?

Bladz. 24.

En 't Al vervuld moet zijn, en geenszins los aan een.

Wat is dit vervuld zijn van 't Heelal? Schriklijk en onverstan-

dig wordt met dit woord gespeeld. Popes meening blijkt te zijn, eene g r a d a t i e, waardoor alle graden van volkomenheid bezet zijn, zonder dat er een vak is. Men vergelijke bladz. 15 en 16 [30 en 31]. Dat dit een valsch denkbeeld is, is dikwijls bewezen. Boven dien, alle g r a a d is a f s t a n d en maakt dus een vak, en laat een middelding tusschen dezen en den naasten trap denken. En eindelijk, van n i e t s tot i e t s, van s c h e p s e l tot G o d een' doorgaanden ladder te stellen, is onzin.

Het ware denkbeeld van de vervuldheid van het Heelal, is dat van Leibnitz. Te weten, dat alles in elkander gegrond is, het een het ander verklaart, en alles van elkander reden geeft; en zulks zoo wel ten aanzien van de betrekking die wy ruimte, als van die wy tijd noemen. Dit hebben Mendelssohn en Lessing zeer wel opgemerkt.

Mijne vertaling ontwijkt Popes g r a d a t i e, en is bestaanbaar met de L e i b n i t z i a a n s c h e v o l h e i d; maar elders heb ik zijn' ladder wel moeten uitdrukken. Doch ten minste is op dit onbestaanbaar begrip het Systema dan niet gegrond.

Bladz. 25.

En, hoe men hasplen moog, de vraag koomt neêr op 't laatst,
Of God den stervling wel dan kwalijk heeft geplaatst?

Dit zou men kunnen betwisten. De vraag kon ook zijn, of God ons anders gemaakt moest hebben, ten einde ons anders te plaatsen? - Inderdaad vallen de twee vragen in een, om dat p l a a t s i n g en s c h e p p i n g en d o e l v o r m i n g by God eene zelfde daad is. Maar by Pope is een sprong in de denkbeelden.

Bladz. 25.

Ja, 't zelfde middel aan ontelbre zelfs gemeen!

S i un habile Artisan, un Ingénieur, un Architecte, un Politique sage fait souvent servir la même chose à plusieurs fins - l'on peut dire, que Dieu, dont la puissance et la sagesse sont parfaites, le fait toujours. Leibnitz, T h e o d i c é e, II Part.

Bladz. 25.

Licht dat hy, in een' kring, ons allen onbekend,

Zonder dit invoegsel, beken ik de redenering niet te bevatten.

> Man's as perfect as he ought,
> His knowledge measur'd to his state and place:
> His time a moment, and a point his space.

Zeer goed, zoo men de laatste regel als redengevende aanmerkt. De mensch is zoo volmaakt als hy behoort. Zijn kennis is evenredig met zijn staat en plaats: (Want) zijn tijd is (slechts) een oogenblik, zijn ruimte een stip.

Maar hoe hangt dan het overige daarmeê aan een?

> If to be perfect in a certain sphere;
> What matter, soon or late, or here or there?

Dit onderstelt, dat hy eene volmaking te wachten heeft, welke (zoo hy ze bereikt) eene nieuwe oplossing geeft voor de beklaagde onvolkomenheid; maar het verlaat tevens die eerste oplossing. En echter, zy worden, zoo er twee zijn (die dan toch niet met elkaâr bestaan kunnen) niet onderscheiden. - Meer zulke plaatsen zijn er die toonen, dat Pope hy 't hem opgegeven Systema byvoegde wat er van afgaat, en dat hy 't Systema niet verstond. Ruffhead zegt, dat Warburton hem verscheiden regels deed herstellen, die Bolingbroke doorgeschrapt had. De een naamlijk wilde er uit hebben het geen tegen zijn Deïsmus streed; de ander wilde 't Dichtstuk rechtzinnig hebben en van Deïsmus vrij te pleiten, al hing dan ook alles juist zoo volmaakt niet aan een. En dit blijkt duidelijk. Zie ook bladz. 19, vs. 5 en 6 [33, vs. 19]. Warburton deed er ook vrij wat tusschen invoegen, zoo wel als uitlaten, van wat er reeds stond.

Bladz. 26.

Wat scheelt het, hier of daar? wat zegt het, vroeg of laat?
't Genot der zaligheid is even groot op heden,
Als of zy aanvang nam voor duizend jaar geleden.

Lucretius (III. vs. 1105.) in een' anderen zin, doch op gelijke wijze:

> Nee minus ille diu jam non erit, ex hodierno
> Lumine qui finem vitaï fecit, et ille
> Mensibus atque annis qui multis occidit ante.

Bladz. 26.

Wien anders waar zijn lot verdraaglijk hier beneên!

Zoo de mensch toegerust is met vermogens als hij voor zijn' staat behoort te zijn, en die staat zoo zijn moet; en zoo de samenhang van alles dit toont, en Pope daaruit bewijst, dat hy te vreden moet zijn, zoo is zeker het volkomenste inzien van zijn gantsche bestemming door leven, dood, en eeuwigheid heen, het beste, ja eenigste middel, om zijn lot te leeren dulden. En te zeggen, dat zonder de toekomst voor hem te verbergen, zijn lot onverdraaglijk zijn zon, is te erkennen, dat het dit inderdaad is, en niet draaglijk wordt dan

door een misleidende hoop of zorglooze berusting in een tegenwoordig op zich-zelfs draaglijk oogenblik, maar hetwelk het kwaad niet opweegt dat er op volgen zal. Het is (rond uitgezegd) eene erkentenis, dat God den mensch opoffert aan het geheel, en noodig heeft, hem dit te verbergen op dat hy zijn lot vervulle. En echter wil Pope ons in de kennis van dat gene, dat die opoffering uitmaakt, reden van te vredenheid met ons lot doen vinden! Kan men rechtstreekscher tegenstrijdigheid uitdenken?

Bladz. 26.

En lekt zijns moorders hand, en kent geen noodgeschrei.

Het lekken van de band in 't zelfde oogenblik dat die hand zich opheft, om het lam de keel af te steken, is beweeglijk; en te meer, om het zachte schoone vers van 't oorspronklijk. Men zegge wat men wil, dit kan geene Navolging uitdrukken, om dat de uitdrukking en 't vers oorspronklijk in het eerste gevoel van de zaak ingeweven zijn, 't geen de Navolging nooit doen kan. Laat de Auteur-zelf daar iets byof afdoen, af aan veranderen, weg is al 't schoone en gevoelige!

Maar waar van daan dit? Het is, dat Pope alleen aan dat handlikken in dat oogenblik gedacht heeft, en wy, als wy 't overbrengen, aan de gantsche schildery. By Pope is het uit één gevloeid, gevoel uit gevoel: by ons is 't gevoel saamgesteld door 't geheel te lezen (zonder 't welk wy zijn gevoel echter niet aannemen kunnen) en van daar gaat de eenvoud, die in dit lieve beeldtjen is, verloren. 't Is de kleur van de ader in een tulp, die de Natuur zuiver gegeven heeft, en die ik, Navolger, met de grondkleur samen moet mengen. Dit kan nooit het zelfde zijn. De Navolging moge op zichzelve voldoen, die er de bloem bybrengt, ziet het namaaksel kleur besterven en zijn' luister verliezen.

Bladz. 26.

De ziel, die verr' van huis, en ingekerkerd, zucht,

Eerst stond er:

> The soul uneasy and confin'd AT HOME, etc.
>
> De ziel die, IN HAAR HUIS, in enge banden zucht,
> Zoekt door een' uitstap i n e e n l a t e r l e v e n, lucht.

‘Maar men vond hier (zegt Warton) de stelling in, dat de ziel HIER t' h u i s, en het later leven, slechts een vertroostende INBEELDING of IJDELE HOOP ware, gelijk dan ook inderdaad de oorspronklijke meening was; en het werd veranderd in FROM HOME, ondanks de verslimmering van het vers, die deze verandering meêsleepte.’ - Het is zoo: die Hoop werd als eene blote I l l u s i e voorgesteld, en bepaald

by 't geen men zich verbeeldt nog van DIT leven te wachten te hebben. Dit was Popes (of liever, zijns meesters) denkbeeld, het geen nu eene andere wending gekregen heeft, dank zij Crousaz aanmerkingen, en Warburtons aanneming van des Dichters arbeid.

Bladz. 27.

Geen krijgsverwinnaar hem op 't zegemaal verslinde;

No fiend's torment, zegt Pope. Geens vijands foltering. Het is onbegrijplijk, dat men dit voor pijnigingen van Duivelen heeft kunnen nemen. 'Sans être persécutés par les Démons', zegt St. Simon. - De Schrijver spreekt uitdruklijk van een' staat, waar van het genoegen niet gestoord zal worden door de ongenoegens van dit leven. Houdt de Indiaan zich dan hier gepijnigd door Duivels? Pope noemt de twee zaken op die den wilden Indiaan (dien hy echter met den Neger verwart) hier op aard het vreeslijkst zijn: De ijslijkheid van de pijniging, die hy, in den krijg gevangen, van zijn' vijand ondergaan moet ('t geen den Amerikaan raakt); en de slaverny, waarin hy verplicht is voor den Christen te arbeiden ('t geen den Neger raakt).

Popes onkunde wart deze twee zoo geheel verscheiden Volken meermaal door een. Dus in Windsor forest, vs. 405:

> 'Oh stretch thy Reign, fair Peace! from shore to shore,
> Till conquest cease, and slavery be no more:
> Till the freed INDIANS in their native groves,

(Hy spreekt duidelijk van Amerika.)

> 'Reap their own fruits, and woo their sable loves;
> Peru once more a race of Kings behold,
> And other Mexicos be roof'd with gold.
>
> Brei', schoone Vrede, uw Rijk zich uit van strand tot strand,
> Tot Krijgsgeweld verdwijn' met slaverny en band!
> Tot de INDIAAN, weêr vrij in zijn geboortebosschen,
> Zijn ZWARTE SCHOONE omhelst, zijn eigen oogst mag trossen,
> Nog eens een' Koningsstam op Perus throon beschouwt,
> En nieuwe Mexikoos ziet overwelfd met goud!

De ZWARTE schoonen der Amerikaansche Volken! Maar veel slimmer is het wel niet dan het overwelven van Mexiko met goud. Hy zal Kusko meenen.

Sommigen vinden ook zeer kwalijk, dat Pope, zoo slecht Natuurkenner als Dialecticus, den Indiaan zoo gehecht aan zijn' hond maakt, daar toch de hond niet in Amerika t' huis behoort. Doch, 't zij zoo! Waarom mag Pope den Indiaan niet in den tegenwoordigen stand

nemen, waarin hy den hond kent, en met den hond jaagt? Dit sla niet op alle Indianen, wat zwarigheid! Het beeld is daarom niet valsch, schoon het niet algemeen is. - Eindelijk, wat zijn zulke misvattingen? - Zy doen de ziel niet aan, en zijn dus geene Dichterlijke gebreken. Maar valsch gevoel, valsch inzicht van 't geen men gevoelt, en wat daar van afhangt, zie daar wat den Dichter misvormt en veroordeelt!

Bladz. 28.

We erkennen 't, sterveling! Gods ongelijkbre goedheid enz.

Neen, zegt Pope, plat af. 't Is uw Hoogmoed die dit zegt, maar hy liegt. Want, ware dit zoo, zoo zou de Natuur haar doel missen ieder oogenblik, dat zy iets verwoest of u-zelv' aantast. Pope vergeet hier, wat hy te voren zoo duidelijk gezegd had: In God's works one single movement can (notonly)its end produce, (but)

> Yet serves to second some other use.

Zie bladz. 25. v. 6.

Dat, ja, al dat opgenoemde, en nog eindeloos meer, bestemd is voor den mensch, dit leert ons zoo wel Natuur als Openbaring; maar wat hem betwist moet worden, is, dat het voor HEM-ALLEEN zij, (gelijk onze Schrijver dit doet in den aanvang van den Derden Zang); en ook dit ('k geef dat mede toe, althands zoo men verder dan dezen aardbol ziet) dat hy er, in Gods bedoeling, het HOOGSTE voorwerp van zij.

Men moet niet gelooven, zegt Leibnitz, dat het geluk van een zeker getal menschlijke schepselen eene algemeene wanorde in een oneindig getal schepselen van allerlei soort op of over kon wegen. ‘Cette opinion seroit un reste de l'ancienne maxime assez décriée, que tout est fait UNIQUEMENT pour l'homme.’ Theodie. II Part. En verder: ‘La félicité de toutes les Créatures raisonnables est un des buts où Dieu vise; mais elle n'est pas tout son but, ni même son dernier but.’ Inderdaad, wy hebben geen' grond om dit aan te nemen. Zelfs moet ons eigen gevoel ons overtuigen, dat wy geen voorwerp zijn, waardig genoeg, om er alles eeniglijk voor geschapen te stellen. Maar men moet ook, door een tegengesteld uiterste, het niet daar voor houden, als of op het gebruik en nut des menschen geen acht geslagen ware in het plan der schepping, en hy zich van het overig geschapene slechts van achteren bediende, toevalliger wijze, en gelijk Lucretius van de oogen zegt, die hem niet gegeven zijn (wil hy) om te zien, maar die hy er slechts toe weet te gebruiken. Ja, zoo men, 't onafmeetlijk Heelal daarlatende, zich alleen bepaalt by dezen Aardbol, zoo loopt Gods bestemming van al wat daarop is, in 't oog, en wordt voor den mensch onlochenbaar.

Zeker, men moge 't als een' hoogen graad van zelfzucht, van hoogmoed, doen voorkomen, als men steeds in de gantsche Natuur het oogmerk tracht te ontdekken (of als een recht vordert) om het menschlijk geslacht boven alle ander schepsel te bevoorrechten; men moge zijn dierlijke wording, groei, en ontwikkeling, zijn afnemen, sterven, en vergaan, zijn korten en onzekeren duur op de aarde aandringen: en men moge daarby de vatbaarheden en vermogens van eenige gezellige en met eene byzondere kunstdrift begaafde dieren, zoo veel men wil, opheffen! De mensch is op eenen zoodanigen afstand boven de allervernuftigste der dieren verheven, dat de blote beschouwing daarvan geene vergelijking toelaat. Zelfs een hersengestel dat volmaakt met dat van den mensch overeenkwam, zou het meest naar den mensch zweemende dier, den O u r a n g -O u t a n g , nog niet tot den benedensten trap der menschheid, als dien van de meestvervallen Wilden, die men in T e r r a d e l F u e g o vindt, kunnen brengen; daar hy alles ontbeert wat naar 's MENSCHEN s p r a a k t u i g e n slechts eenigzins gelijke. Want de spraak is niet slechts het werktuig der openlijke aankondiging van der menschen grootheid; zy is het werktuig van zijn vermogen om denkbeelden te verbinden, te vormen, te ontwikkelen, te vergelijken, en alle zijne geestkrachten te oefenen, die hy zonder dit, zich niet eenmaal bewust konde zijn. Maakt de mensch zich tot heer over alle dieren, maakt hy zich hunne krachten, hunne kunstdriften, hunnen natuurtrek dienstbaar; daar is geen strijd, geen Mededinger om die heerschappy. Aan de hand der Meetkunde wandelt hy, in het donker, het ingewand der aarde door, zeker van zijn pad. Bergen doorgraaft en slecht hy; de stroomen doet hy naar zijn' willekeur vloeien; betemt de zeeën, doorstreeft in weêrwil van stormen en onweders, den oceaan met een' vasten streek; doorzeilt den hoogeren dampkring; doet de lucht hem zijn brood bereiden; meet en weegt het zonnestelsel, en dringt met zijn geest, waar geen zintuig kan reiken. Zoo staat hy daar, als eerste gunsteling van den Schepper, in waarde onafmeetlijk boven alle andere schepsel ons zichtbaar. En zou dit volkomenste, roemrijkste voortbrengsel niet door de Macht die 't verwekte, met de voortreffelijkste verzorging verwaardigd zijn? Al ware er geene Openbaring, al ware er geen voortduring van wezen na de dood te verwachten, de stomme, de redenlooze Natuur moest dan nog dit leeren, en wy overtuigd zijn, dat hem die alleen alles genieten kan en zich ten nutte maken, ook alles ten nutte bestemd was, wat wy niet zien dat byzonder aan eenig dier eigen gemaakt is; en deze dierlijke wezens mede, die even zoo zeer als alle levenloos schepsel, zoo verr' onder hem zijn.

Schoon is dit punt uitgewerkt door mijnen braven en in welsprekendheid zoo zeer als in Natuurkundigheden uitmuntenden Vriend, de Hoogleeraar en Geheime Finantieraad Von Zimmermann, te Brunswijk, in zijn T a s c h e n b u c h d e r R e i s e n , III J a h r g a n g 1804;

tot wien ik mijn' Lezer verwijzen durf. Ik voeg er een schoone plaats van Lactantius by, omtrent den geopenbaarden wil des Almachtigen: ‘Idcirco mundus factus est, ut nascamur, ideo nascimur, ut agnoscamus factorem Mundi ac nostrum, Deum; ideo agnoscimus, ut colamus, ideo colimus, ut immortalitatem capiamus; ideo praemio immortalitatis afficimur, ut similes Angelis effecti, summo Patri ac Domino in perpetuum serviamus et simus aeternum Deo regnum. Haec summa rerum est, hoc arcanum Dei, hoc mysterium mundi.’

Bladz. 28.

Maar deze is a l g e m e e n , en geen byzonderheden enz.

De bedrieglijkheid van dit woord A l g e m e e n , en 't gevolg daar van in duizenderlei Sofismen zichtbaar, heb ik in mijne korte Verhandeling over de Algemeene en Byzondere Voorzienigheid aangetoond. (N i e u w e M e n g e l i n g e n , I D e e l .) Doch hier gebruikt Pope het woord g e n e r a l .

> The first Almighty cause
> Acts not by partial, but by g e n ' r a l Laws.

Ik beken, niet te weten wat men hier by denken kan. G e n e r a l Laws is niets. En, wordt er U n i v e r s a l door verstaan, wat denkbeeld maakt men zich van 't Godlijk Opperwezen, zoo u n i v e r s e e l en p a r t i c u l i e r anders dan in onze beschouwing verschillen? - Voor 't overige, wat is hier

> The exceptions few? -

Ik geloof niet, dat Pope 't zoo gemeend heeft, als ik 't uitgedrukt heb, maar, dat het dus gemeend had behooren te zijn. En wat is

> - Some change, since all began?

Wat is veranderd sedert den oorsprong van het Heelal? Eenige van die algemeene Wetten waar van hy spreekt? Heeft eene van die kunnen veranderen, waarom alle niet? En zoo zy hebben kunnen veranderen, waarom moesten zy dit juist tot 's menschen nadeel? Wie erkent in zulke verwarde begrippen den Filosoof? Of wat onderscheidt van zulk eenen Filosoof, den Sofist, die 't genoeg acht, pratende te blijven, en te verduisteren waar hy niet verlichten kan? Men vergelijke blz. 60, v. 1 [Blz. 57. vs. 20.].

Bladz. 28.

Dan schiet Natuur te kort; en wy; haar schepslen, wy enz.

> Then Nature deviates and can man do less?

Zoo ergens, is hier de uitdrukking allerongelukkigst, ten zij men stelde dat Pope hier de onzedelijkheid wilde rechtvaardigen. 't Natuurlijk kwaad, zegt hy in den Vierden Zang, is afwijking der Natuur in de aanwending harer kracht; het Zedelijke, afwijking die 's menschen wil begaat.

> There deviates Nature, and here wanders will.

Dit klinkt even zoo, of hy zeide: de Natuur gaat zich te buiten; dus is het den mensch niet kwalijk af te nemen zoo die 't ook doet. Dat dit in zijn hart of hoofd niet lag, ziet ieder. De aart en het verband der Rede schijnt te vorderen: ‘In andere zaken wijkt de Natuur af; kan het dan minder zijn in den mensch? In andere zaken tast zy mis; waarom zou zy 't dan ook niet in den mensch, als haar voortbrengsel beschouwd?’ Doch zeker zeggen de woorden dit niet. Zie hier den Commentarius, dien Hume er van geeft in zijne Essays.

‘Alle kwaad ontspringt uit de orde des Heelals, die hoogst volmaakt is. Zoudt gy wenschen kunnen, zoo Goddelijk eene orde om uw byzonder belang te verstoren? - Doch, zoo het kwaad dat ik lijde, uit boosheid of onderdrukking ontsta? - Wel! de ondeugden en onvolmaaktheden der menschen zijn ook in de orde des Heelals begrepen.

> Zoo pest noch gapende aard Gods oogmerk stuiten kan,
> Hoe doet het een Marat, een Catilina dan? -

Wordt dit eens toegestaan, mijne eigen ondeugden maken dan ook een deel van die zelfde orde uit, (en behooren, ja werken meê tot de volmaaktheid des Heelals. Ja zy moeten my, als zoodanig, dierbaar zijn.’)

Hy vergeet echter, die zoo spreekt, dat, zoo ondeugden tot die orde behooren, het gevoel van onheil, daar aan verknocht, en de straf, er aan gehecht, dan daar door even zoo tot die orde behooren, en 't strafschuldige der Ondeugd derhalve daarom niet ophoudt, noch 't Geweten gerust gesteld is. - Maar dit valt juist in de gewone Filosofie niet.

Bladz. 29.

Men zie het zeedlijk als 't natuurlijk onheil aan.

Hier onderstelt onze Dichter, dat men over het Natuurlijk kwaad te vreden is; en hy rechtvaardigt het bestaan van het Zedelijke kwaad, door het daar meê gelijk te stellen.

> Account for moral, as for nat'ral things:
> Why charge we Heav'n in those, in these acquit?

‘Rekenen wy 't zedelijke, als wy het natuurlijke doen. Waarom bezwaren wy den hemel ten aanzien van 't eerste, en spreken hem vrij

wegens 't laatste?' - In den Vierden Zang in tegendeel, onderstelt hy den hemel wegens 't Zedelijk kwaad gerechtvaardigd, en wettigt het Natuurlijke door de zelfde gelijkstelling van beide:

> We just as wisely might of Heav'n complain,
> That righteous Abel was destroy' d by Cain.

Zie de Vertaling, blz. 60, v. 7 [Bl. 57. vs. 26]. - Fraaier Cirkel in argumentando zal men wel niet licht vinden. Hy begaat er meer in dien trant; maar, zelden zoo openlijk, en, ik had byna gezegd, zoo onbeschaamd. Alles recht op zijn Engelsch, waar de welsprekendheid voornaamlijk in petitio principii bestaat. Maar moet dat by ons ook fraai heeten, waar geen boer, die niets dan zijn moedertaal, en dat zeer gebrekkig, verstaat, zulke manier van redeneeren zal aannemen of voor den dag brengen? Doch men gewent aan alles, als men slechts veel Uitlandsche schriften leest, in 't geen hoog geroemd wordt vertrouwen stelt, en zijn oordeel aan band legt, gelijk ongelukkig, by ons veelal geschiedt.

Doch, om van de zaak-zelve iets te zeggen. 'Natuurlijk kwaad is geen kwaad (teekent Ruffhead aan), maar dient tot algemeen goed. In the same manner, of, by way of analogy, 't zedelijke. Derhalve is er dan geen Zedelijk kwaad, maar het geen wy dus noemen is inderdaad een goed, en kan by God niet anders heeten dan goed.' Dit moet volgen.

Maar men verongelijkt Pope, met hem dit zoo hard voor de scheenen te werpen. Hy gebruikt dit argument hier niet verder, dan om te bewijzen, dat 's menschen WEL Gods doel niet is. Dat doel wordt bereikt, zegt hy, ondanks het natuurlijk kwaad: Dus, ook ondanks het zedelijk. En zoo verre is het waar, onafhankelijk van het argument. Zelfs nog verder, daar Gods Voorzienigheid beide ten goede aanwendt.

Bladz. 29.

Dan roersels van 't bestaan, en grondstof zelfs van 't redelijke?

De plaats in 't Engelsch heeft velen aanstoot gegeven:

> The general order, since the whole began,
> Is kept in nature, and is kept in man.

'Hoe dit (zegt Dr. Warton in zijn Essay on the genius and writings of Pope) eenigermate overeen te brengen zij met den rechtzinnigen leer van 's menschen vervallen' staat, den voornamen grondslag in de Christelijke Openbaring, is moeilijk te zeggen.' - Ik geloof eene wending aan de plaats gegeven te hebben die aanneemlijk is.

Bladz. 29.

En wil der bufflen kracht, de borstels van een' beer.

Shaftesbury in zijn M o r a l i s t s . ‘Vraag niet slechts, waarom de mensch naakt zij, waarom met geen hoeven voorzien, waarom trager te voet dan de beesten? Vraag, waarom hy ook geen vleugelen voor de lucht, geen vinnen voor 't water heeft, en zoo verder, dat hy van ieder Hoofdstof bezit nemen en er in heerschen mocht.’

Bladz. 29.

Hoe! acht hy 't geen bestaat tot zijn gebruik geschapen, enz.

Pope heeft: Waartoe dienden de dieren den mensch, zoo hy de krachten of vermogens van alle had? Wel gevraagd! - Waartoe diende hem de Leeuw, zoo hy leeuwenkracht, tanden, en klaauwen had? - Maar waar toe dan nu? - Zoo hy met horens en hoeven gewapend was, waartoe diende hem de Os en het Paard? - Wie kan zulke bewijzen weêrstaan?

Zeker is het, dat, zoo de natuur ons een mes gaf, en een hand om dat mes te gebruiken, zy ons daarnevens geen hand met een mes daaraanvast behoefde te geven. Maar zijn zoo de dieren werktuigen in onze hand? Gedeeltelijk moog men het zoo doen voorkomen; over 't geheel zijn zy 't niet; schoon zy ook geschikt mogen zijn, om ons in zekeren zin de plaats van ontbrekende werktuigen te kunnen vervullen.

Bladz. 29.

Zy stelde een kleener kracht de grooter vlugheid tegen.

De duif is dan vlugger dan de adelaar of de sperwer? - ô Die algemeene stellingen in den Natuurleer!

Bladz. 29.

Ten zij hy 't al bezit, versmaadt het geen hy heeft.

Lucretius (III, v. 970):

> - Quia semper aves quod abest, prasentia temnis,
> Imperfecta tibi elapsa est, ingrataque, vita.

Bladz. 30.

Waar, waarom heeft de mensch geene oogen die vergrooten?

Locke's Essay on human Understanding. Vol. I. pag. 256.

Bladz. 30.

Ons 't weeke brein ontstelde, om zinneloos te sneven?

Die of a rose in aromatic pain.

Ik mocht wel weten, wat aromatic pain zij. - Hoe dat sterven van te sterke geur in zijn werk zou gaan, wist Pope niet. Hy had geen besef, noch van de kramptrekkingen die zy in de hersens zou moeten verwekken, om door hare prikkeling de dood voort te brengen, noch van de ijlhoofdige bedwelming, die daar mede gepaard zou gaan. Maar hy was wel onkundig in meer zaken, die een' Dichter noodzaaklijk zijn zal hy Dichterlijk schilderen; en van daar, dat zijne schilderijen meestal mager of valsch zijn.

Dit was 't ook, waarom hy minachting voor de zoogenoemde Descriptive Poetry voordeed, na zich daar genoeg aan beproefd te hebben. Niet uit grond eener echte Theorie, maar om dat hy niet genoeg in de voorwerpen wist op te merken, ontstond hem dit, terwijl hy, des niet te min, beschrijving en schildering met elkaâr verwarde.

Bladz. 30.

Dat bevende in 't geruisch der heemlen zich verloor?

Meer dan een der Engelsche Commentarieschrijveren hebben zich in dat ruischen der hemelen niet kunnen vinden. Het bewijs (zeggen zy) moet genomen zijn van een wezendlijk geluid, niet van een muzyk in verbeelding. - Eilieve! ik zal zeggen: als gy hooren kost wat niet te hooren is, en dan een hoor baar geluid tot een voorbeeld nemen! Waar hebben die lieden hunne hersens toch? - Ja, maar! niet alleen, dat geluid niet hoorbaar is, het bestaat niet. - Een onhoorbaar geluid, dat bestaat! Weêr de zelfde onzin! Of heeft men de beweging der hemelbollen meenen te ontkennen; of in de beweging de schaving der bewegende lichamen door de vloeistof waar in zy drijven? - ô Die betweters, die Poëeten durven berispen!

Men zie wijders Locke, I Deel, p. 255. De waarheid van wiens aanmerking over dit punt, ik in mijne zwakte en verfijning van zenuwgevoel, dagelijks ondervinde.

Bladz. 30.

Zoo verr' wy 's Scheppers krachtdoor 't schepsel heen zien glimmen, enz.

Al wederom die Ladder! Zeker hy maakt eene goede vertooning in een Dichtstuk, en levert een geschikte stellaadje op om een gebouw van Natuurlijke Historie op te halen; maar in den grond is hy valsch,

zoo als met meest alle die algemeene stellingen uit bloote waarnemingen opgemaakt, plaats heeft, altijd besluiten a particulari ad universale!

‘Geen stelsel, of ten deel' is 't loutere onderstelling,
Verbeelding, misverstand, voorbarige oordeelvelling.
Helaas! dit is het lot van 't menschelijk begrip
Één wanstreek in 't kompas verzeilt ons op een' klip.
De waarheid toonde zich, maar nog ten deel' omwikkeld,
En wy, door de ijdle drift om wijs te zijn geprikkeld,
Wy vullen 't ongeziene uit eigen hersens aan,
En goren 't zuivre meel door 't zuurdeeg van den waan’.

Der opmerking overwaardig is zekerlijk in de dieren,

- ‘Ieder overgang in 't schaaklen van dien band,
Die ze opheft tot den mensch, of weêrbrengt tot de plant;’

maar eene doorgaande en altijd gelijkmatige keten van Wezens daarvan te maken, gelijk Buffon en zijne navolgers doen, en Locke (Vol. II, pag. 49) omhelst; of, het geen nog veel erger is, alle grensscheiding tusschen plant en dier, en plant en erts te lochenen, gelijk Valmont de Bomare by voorbeeld, in zijne Dictionnaire d' Hist. Nat. (Art. animal) en Delille in zijn' Homme des Champs, bewijst gebrek aan genoegzame beoefening der Natuur. - Zeer uitvoerig voldingt dit de Hoogleeraar Blumenbach van Göttingen, in zijn Handbuch der Naturgeschichte bladz. 8 en volg. waar toe ik den oplettenden Lezer kortheids halve verwijze, en wiens woorden daar ter plaatse ik hem noodige wel te overdenken. - 't Is den Schepper in zijn plan onze hersenschimmen opdringen, en men mag die fraaie regel: de natuur doet geen sprongen, (zoo veel waarheid als er dan ook in ligt, recht verstaan zijnde) in den zin, dien het by verre de meesten heeft, by de oude fuga vacui stellen.

Bladz. 30.

De lucht der boschleeuwin en die der hazewinden, enz.

Oneindig veel hebben de Engelschen met deze plaats op. Ik voor mij, heb er veel meer op te zeggen dan hier de ruimte eener Aanteekening toelaat. En wat is dan dat fraaie daar zy zoo meê wegloopen? Warton zal 't ons zeggen: ‘Pope heeft het groote geheim van Virgilius kunst te werk gesteld, en DIT WAS het eigenaartig Epitheton te ontdekken, dat in ieder geval juist pastte.’ (Essay on the Gen. etc. p. 72.) - Wel bekomen Pope zijne Epitheta, vooral in zijnen Homerus! Maar zoo Virgilius geen ander groot en grooter knnstgeheim had gehad dan dit, dat hem met ieder Redenaar gemeen is, waar zou de Dichter zijn?

Ja, Epitheta zijn den Engelschman alles. Doch wat doet het Epitheton? Het drukt somtijds uit, maar nooit schildert het; en dit is het, waarom altijd Ondichterlijk is, meer dan een zelfstandig naamwoord opnoemende, aan die ieder een epitheton te geven. Allerslimst, zoo die Epitheta gelijkvormig zijn. - Maar hoe minder schilderend en hoe duisterer denkbeeld het Epitheton geeft, hoe fraaier by den Brit. De halfredeneerende Elefant hier by Pope, is van dat soort. Dit heet dan verheven. Men zie Jones de Poësi Asiat. over dit punt raaskallen.

Als Pope hier van 'tt a i n t e d g r e e n spreekt, gebruikt hy slechts een zeer gemeen bywoord, dat by zijne Natie eenvoudig het groene gras, zegt. St. Simon vindt in dit geverwd gras, bebloed gras, en doet den hond het wild à la piste de son sang volgen, zonder te bedenken dat daar juist die fijnheid van reuk niet toe noodig is. Gewoonlijk, als men een taal half verstaat, zoekt men in ieder triviale uitdrukking diepe mysterien, en zoo worden de grootste platheden eens Autheurs tot vonken van een' verheven genie en diepdenkend verstand. O! quantum est in rebus inane! - Beter echter nog, een overtollig Epitheton dan die eeuwige oppositie van 't Epitheton met zijn subject, waar sommigen zich op toeleggen.

Bladz. 31.

Van 't eindloos groote op u, van u te rug op 't niet!

Locke, Vol. II, p. 49, onderscheidt ten minste ‘den laagsten staat van een Wezen dat het naast aan het niet koomt,’ als het uiterst zijner keten. - Even of tusschen iets en niets de afstand niet altijd even groot bleef, hoe groot of klein het iets ook gesteld worde! - Maar Pope maakt den doorgang tot het niet-zelf onafgebroken. Zonderling springt men met dit ding om. Locke zegt: ‘wy zijn verder af van Gods oneindigheid dan van dien laagsten staat, die het naast aan het niet paalt.’ Om consequent te zijn, moest men toch aan beide kanten de uiterste schakel in het uiterste waar de eindigheid vatbaar voor is, nemen, of met Pope stout weg, haar van en in GOD-zelven en het NIET doen beginnen en eindigen.

Bladz. 31.

Of heel de schepping gaapte en kreeg een ledig vak.

Dit zegge de gans dan ook even als de mensch! (Zie den Derden Zang, bladz. 38, vs. 7. [blz. 44, vs. 24.]) - Maar de Doedoe, die voorheen op de Eilanden Bourbon en Isle de France huishield, had het zelfde recht: en echter - zijn geslacht is uitgestorven, en de wareld toch niet in duigen gevallen. Van het Mammutdier der Voorwareld, wiens

beenderen aan de Ohio opgegraven worden, gewaag ik niet. - 't Is hard, dat de Natuur zoo weêrspannig is aan de Filosofen. - Men zie Blumenbach, ter aangehaalde plaats. - Doch moet men dan op zulke roekelooze aanmatigingen, onderstellingen, inbeeldingen, die grond noch wezen hebben, de rechtvaardiging van Gods heiligheid, wijsheid en goedheid doen steunen? Zeker,

Non defensoribus istis
Tempus eget. - -

Het moge welgemeend zijn, maar het is, inderdaad, Godslasterlijk.

Maar al nam men dien ladder geheel aan, wat dan nog? Dan is daar door nog niet uitgemaakt dat ik my van de sportverdeeling niet te beklagen hebbe. Waarom staat ieder sport niet een halve sport hooger of lager; waar door juist de stand waar van ik my beklage, weggenomen zou zijn? Dit blijft altijd over; en dit, overblijvende, verwoest dan ook alles wat men met dien ladder wil goedmaken.

Bladz. 31.

En, hangt elk samenstel aan orde en regelmaat, enz.

Dat deze regels door Pope eerst in later tijd ingevoegd zijn, laat zich (al toonden 't de Uitgaven niet) slechts al te duidelijk gevoelen. Zy ademen een' geheel anderen geest dan Bolingbrokes koude Filosofie. - Zelfs in mijne Navolging heb ik 't onderscheid van stijl en koloriet niet genoegzaam kunnen verbergen.

Bladz. 32.

Die de ALGEMEENE GEEST ons oplegt om te dragen.

Keizer Markus Aurelius Antoninus zegt (Libr. V): ‘Het is als of Eskulapius den een' een zweetbad, den ander een lating voorschreef. Zoo schrijft ons de Natuur ook zekere kwaden voor. 't Woord v o o r s c h r i j v e n sluit in, de bestemming tot gezondheid: zoo is ook in de Natuur een bestemming met dat alles, en deze is de eenstemmigheid van het Geheelal.’ (Ik verkort hier de woorden, om plaats te winnen.) - Goed, zoo ik die lating of dat bad om my-zelven onderga. Maar ik onderga ze dan, voor mijne geburen. - ‘Voor 't geheel, zegt de Filosoof, en daar zijt gy een deel van. Of zoo, of niet!’ - Liever zeide ik: Voor het geheel en daar zijt gy een deel van, zoo dat de opoffering, die er in ligt, derhalve eene opoffering voor u-zelven is. (En zoo zegt Pope zeer wel, bladz. 19, vs. 2. [Blz. 33. vs. 6.]) - Het eerste sluit my den mond; maar te vreden stellen, kan het niet: het laatste verzacht ten minste de zaak, en geeft er een ander troostender aanzien aan.

Zeer wel kan ik, als mensch, het gebed van Harris dulden (Three Treatises by J. Harris, p. 231); maar mijn hart er byvoegen kan ik niet, zoo er niet die innige gehechtheid aan God en zijn' wil bykoomt, die alleen het Christendom en zijn zoenleer geven kan: ‘Leer ons ieder, zich-zelven te beschouwen als een deel van dit groot geheel; een deel, 't welk wy voor het welzijn van dat geheel even zoo gewillig zijn af te staan, als wy voor dat van ons geheele lichaam een enkel lid afstaan.’ (Dit echter, dear Sir, gaat ook niet zonder het hard te vinden, en uw landlieden roepen onder de afzetting ook wel eens: damn the Surgeon!)

Schoon is, wat hy in dat gebed volgen laat: ‘Laat ons leven een aanhoudend ten toon spreiden zijn beide van dankbaarheid en berusting. Van dankbaarheid, ten aanzien van het geen wy genieten; van berusting, ten aanzien van 't geen wy lijden: daar het een zoo zeer als het ander is toe te schrijven aan die aaneengeschakelde orde van gebeurtenissen, welke niet anders dan de beste kan zijn, als zijnde door U goedgevonden en gekozen.’ Dit is schoon, zeg ik; maar in den mond van den Christen, die in God zijnen Vader en zorglijken Weldoener kent, die alles tot zijn algemeen en byzonder best schikt en ordent. By den Deïst is het bloot koude affectatie van een ongetoomden hoogmoed, die er zich op verheft, dat hy (ik schuw byna het te zeggen) zoo gewichtig is in 't geheel, dat zijne opoffering daar voor noodig zij.

Achter deze regel volgen in Popes handschrift de twee volgenden, juist niet te fraai van versificatie:

> Reason, to think of God when she pretends,
> Begins a censor, an adorer ends.
>
> Als Reden zich vermeet tot de Almacht op te stijgen,
> Berispen is 't begin, het eind, aanbiddend zwijgen.

Bladz. 32.

Dat de Almacht-zelv' bezielt en steeds vervullen zal.

Men zie wat wy hier voor bladz. 87 en volgg. [bl. 418 en volgg.] omtrent deze plaats en Popes verschoonbaarheid, in het breede aanmerkten. Hy maakt het echter wat plomp. God ademt in onze ziel (breaths in our soul).

Bladz. 33.

Zwicht, zeker, dat ge of hier, of in eene andere orden enz.

Men vergelijke ons aangevoerde op bladz. 7 vs. 13 [bl. 25. vs. 35]. - Zeer goed, deze troostgrond; maar hy behoort niet tot Popes systema, en

past er niet in. Is dat Systema goed, zoo moet het hier den mensch goed zijn, en dit afhangen van zijn kennis van de orde des Heelals, waarin hy juist zoo moet zijn als hy is. De orde van 't Heelal moet zijn stand en bestemming regelen, en naar deze moet zijn vatbaarheid zijn. En is dit zoo, zoo is hy ook gelukkig, want geluk boven vatbaarheid is een onding. Geen troostgronden derhalve uit een ander leven! -

Pope moest het derhalve niet alternatif stellen, maar zoo hy een ander leven stelt, het tot beide uitstrekken, zonder meer. Hy moest niet zeggen:

> In this OR ANY OTHER sphere
> Secure to be as blest as thou canst bear;

maar, BOTH in this AND any other sphere. En het is even zoo met het geen er volgt:

> Safe in the hand of one disposing Pow'r
> OR in the natal OR the mortal hour.

't Moest daar ook zijn BOTH in the natal, AND the mortal hour, gelijk ik dit dan ook overgebracht heb. - Doch het gebeurt duizendmaal, dat de intuitive kennis, hoe onderdrukt door de redeneering, onder de verkeerde indrukken die het redeneeren ons opdringt, voor den dag springt, en deze, in spijt van den zoogenoemden Filosoof, overschreeuwt. 't Is de VIS ABDITA QUAEDAM van Lucretius, te midden zijner ontkentenis van Godheid en Voorzienigheid, (Libr. V, vs. 1230):

> Usque adeo res humanas vis abdita quaedam,
> Obterit, etc.

Bladz. 33.

Ja, spijt uw' ijdlen trots, spijt uw verdoolde Reden,

Pope had eerst geschreven, in thy reasons spite (in spijt van uw Reden); maar men toonde hem, zegt Johnson, dat het geen niet waar is dan in spijt van de Reden, geen klare waarheid kan zijn.

Bladz. 33.

Natuur is slechts een kunst, maar aan den mensch verborgen;

Hobbes in zijnen Leviathan: ‘Naturam, id est ILLAM, quâ Mundum Deus condidit et gubernat, divinam ARTEM.’ Dit is wel zoo klaar, doch de meening dezelfde.

Bladz. 33.

Wat de Almacht heeft gewrocht, is onberisplijk goed.

Men zie de Inleiding dezer Aanteekeningen. - Sommigen hebben aangemerkt, dat Pope niet zegt, wat is, is GOED, maar wat is, is RECHT. Maar of men RECHT of GOED zegt, het een moet als 't ander, billijk, redelijk, overeenkomstig met het behooren beteekenen, of goed in betrekking op het geheel; zoo als Pope het dan ook hier ter plaatse zelfs noemt.

Milton die in zijn Verloren Paradijs het doel aankondigt, dat hy

> ‘Het eeuwig raadsbesluit van Gods Voorzienigheid
> En zijn verborgen' weg by 'tsterflijk kroost rechtvaardig',’

grondt die rechtvaardiging alleen op de geopenbaarde waarheden van rechtschepping, val, en verzoening. Maar Pope, die hem dit vers van zijn' aanhef ontleent, stelde zich een rechtvaardiging van het Opperwezen voor, uit den aart van 't samenstel des Heelals genomen; waar in, by gevolge, noch val van den mensch noch toekomstig leven, noch eenige Waarheid van Openbaring, te pas kwam. - Zijn al wat is, is goed, is de grondslag daar van; maar deze zijn thesis ontaart in eene blote Logomachie, of eischt de hier boven bygebrachte beperking van Prudentius; en alles koomt eindelijk neêr op de gouden spreuk van den Wijze: Dit weet ik, dat God de menschen recht gemaakt heeft, maar zy hebben vele vonden gezocht.

Bladz. 33.

De mensch is 't voorwerp, dat des menschen oefning past.

> The proper STUDY of mankind is man.

In den eersten druk staat

> The only SCIENCE of mankind is man.

En in zijn Handschrift eindigt het geheele Dichtstuk zelfs met de woorden: And all the STUDY of mankind is man. Maar de gedachte behoort aan Pope niet. Zy is genomen uit Pierre Charron en Pascal. Charron de la Sagesse, en trois Livres, in 't begin van zijn eerste boek: ‘La vraye science et la vraye étude de l'homme, c'est l'homme.’ - Van daar dat Pope dobberde tusschen science en study. - Pascal, Pensées, Chap. XXIX, 30: ‘J'ai cru trouver au moins bien des compagnons dans l'étude de l'homme, puisque c'est celle qui lui est PROPRE. J'ai été trompé.’ Warton heeft opgemerkt, dat Pope zeer veel gebruik

heeft gemaakt van die beide Schrijvers. Had hy er zich in het fonds van zijn stuk nader aan kunnen houden, hy zou er niet by verloren hebben.

Dus, op bladz. 20 [Blz. 33 en 34]. - Pascal heeft, Ch. XXI: ‘Quelle chimère c'est donc que l'homme? - quel chaos? quel sujet de contradiction? Juge de toutes choses; imbécille ver de terre: dépositaire du vrai; amas d'incertitudes; gloire et rebut de l'Univers.’

Bladz. 34.

Ja, Newton was iets meer in hun verwonderde oogen!

Pope heeft hier:

Zy toonden Newton zich, als wy malkaâr een' AAP.

> - shew'd a Newton as we shew an ape.

Lach niet, Lezer; dat is Engelsche verhevenheid. Daar is eene prachtuitgave van dit Dichtstuk, waar in men de Engelen uit de wolken ziet neêrkijken op Newton en hem malkaâr met den vinger wijzen, en den aap daarby ter vergelijking. Risum teneatis amic

Het denkbeeld is echter niet van Pope. Plato: Οτε □νθρώπων □ σοφ□τατος πρ□ς θε□ν πίθηκος φαίνεται. En Palingenius, Zodiacus vitae:

> ‘Simia caelicolûm risisque jocusque Deorum est
> Tunc homo, quum temere ingenio confidit, et audet
> Abdita naturae scrutari, arcanaque Divûm.’
>
> Dan wordt de mensch een aap, der Englen spel en spot,
> Wanneer hy, roekloos trotsch op zijn vermeetle reden,
> Natuur doorwroeten durft en Gods verborgenheden.

Dit mocht men tot Popes verdediging aanhalen; maar het beschaamt hem. Want en Plato en Palingenius zeggen dit ter vernedering van den mensch, die zijn wijsheid en vernuft wil doen gelden; doch Pope laat de Engelen by wege van eene verheffende onderscheiding, Newton als een' aap aanmerken. Zie daar Pope, als hy op zich-zelven staat Volstrekt zonder oordeel of smaak! - Maar hy was een liefhebber van apen. In zijn handschrift volgen op vs. 12 van de vorige bladz. de hier volgende:

> For more perfection, than this state can bear

(Zoo prozaïsch als deze uitdrukking is, zoo afgezaagd is zy by hem.)

In vain we sigh. Heav'n made us as we are.
As wisely sure a modest APE might aim
To be like man, whose faculties and frame
He sees, he feels, as you or I to be
An Angel, thing we neither know nor see.
Observe how near he edges to our race,
What human tricks! h o w r i s i b l e o f f a c e!

Is dat een blijk van zijne nabyheid aan den mensch? Ja, in den zin, waar in Pope 't neemt; doch het woord is dubbelzinnig.)

It must be so. Why else have I the sense
Of more than MONKEY charms and excellence?
Why else to walk on two, so oft essay'd?
And why this ardent longing for a maid?
So PUG might plead, and call his Gods unkind,
Till set on end, and married to his mind.
Go, reas'ning thing! assume the D o c t o r ' s chair,
As Plato deep, as Seneca severe;
Fix moral fitness, and to God give rule,
Then drop into thy-self and be a fool!

Vergeefs om meer gezucht dan deze staat kan dragen,
De hemel maakte ons dus: wat zou men hooger vragen!
Zoo doet de zedige AAP, wanneer by vruchtloos doelt
Den mensch gelijk te zijn, wiens kracht hy ziet en voelt,
Als wie zich onder ons tot Engel wil verheffen:
Een voorwerp, nooit gezien, en dat wy niet beseffen!
Beschouw hem! hoe naby aan 't menschelijk geslacht!
Wat potsen voert hy uit, en grinnikt of hy lacht!
Gewis, zoo denkt hy ook: ‘Van waar mijn vatbaarheden
Voor meer dan APENSCHOON, en meer dan APENZEDEN?
Van waar mijn poging steeds om opgerecht te gaan?
Die drift naar 't vrouwlijk beeld die 't hart niet kan weêrstaan?’
Zoo mocht de goede KEES om 's Hemels ongunst weenen,
Tot dat hy meisjens trouwde, en vaststond op zijn beenen.
Ga, redeneerend ding! beklim de C a t h e d r a ,
Denk diep als Plato-zelf, en streng als Seneca:
Bepaal wat zeedlijk voegt, geef regels aan de Godheid;
Maar keer dan in u-zelf, en zie uw eigen zotheid!

Dit, eigenlijk, is de ware trant van Pope. Hier liet hy zich den teugel los; en lage, bijtende Hekelary was er de vrucht van. Zijne vrienden echter hadden 't vermogen om hem deze t i r a d e te doen onderdrukken.

Bladz. 35.

Streef dan naar Wetenschap; maar 't zij de zedigheid, enz.

Zoo kwaad niet. Maar echter geeft het geen reden van spijt, dat er van Popes vier Brieven *over de omvatting en perken der menschelijke reden, over 't nuttige en bereikbare van kunsten en wetenschappen, enz.* niets geworden is. Uit zijne kundigheden te oordeelen, mag men gelooven dat het niet veel beter zou geweest zijn, dan wat Socrates van de nuttigheid der wetenschappen, en TOT HOE VERR' men zich daarop toeleggen moet, by Xenofon voor den dag brengt. *Apomn.* IV, 7.

Bladz. 35.

En zie, hoe min er blijf, dat waarlijk roem verdien', enz.

Deze Waarneming is byna juist. Maar waarom blijft die som zoo gering? Om dat het ons nooit ernst geweest is, te weten; maar alleen, ons te overreden, dat wy wat wisten. Die in gelukkiger tijden na ons komen, als de Algemeene wetenschap, dat is de Zelfkennis van den mensch, tot eene zekere hoogte gebracht zal zijn, zullen erkennen dat ik gelijk heb, en verstaan hoe zeer ik gelijk heb. ô Gy, die iets leeren wilt, beoefent uw denkvermogen, leert dit kennen in zich-zelve, en in alle zijne voortbrengselen. Dit is meer, dan alle zoogenoemde Natuurkennis.

Bladz. 36.

Zy reegle dus de Drift, bestuur ze en licht' haar voor!
Licht zoekt zy 't ware, zelfs, maar is in 't valsche spoor,
Of (daar de sterveling niet alles mag genieten)
't Geen hem die 't grijpen wil, noodwendig moet ontschieten.
Haar leiden, is zich-zelv' een trouwe hand te biên;

Ik heb geoordeeld, deze vijf verzen hier te MOETEN invlechten.

De velerlei veranderingen die by Pope in dezen brok gemaakt zijn, zal ik hier niet aanvoeren ('t zou te lastig zijn); doch zy toonen zoo wel als de slechte versificatie en gewrongen constructie in dit gedeelte, hoe weinig Pope meester was van de stof die hy hier behandelen moest, en wat het hem kostte, zich daar door te helpen.

Bladz. 36.

Laat Zeno dan zijn deugd in lijdeloosheid stellen!

Die de Stoïcijnen tegen deze plaats verdedigd wil zien, leze Harris T h i r d T r e a t i s e . Maar hy brenge zelf zijn oordeel meê.

Bladz. 37.

Ja, Liefde, Hoop, en Vreugd, de wellust van het hart;

Pope:

> Love, Hope, and Joy, fair pleasures smiling train,
> Hate, Fear and Grief the family of pain.
>
> Min, Hoop, en Vreugd, 't vermaak tot lachende trawanten,
> En Haat, en Vrees en Smart, de maagschap van de pijn.

'Schoone groep van Allegorische personaadjen (zegt Warton)! maar wat voeren zy uit?' - Juist zoo veel, als al wat Pope invoert: hy smijt ze te grabbelen; dat is Engelsche trant! - 'De persoonsverbeelding (dus gaat hy voort) valt ongelukkig, en de Leenspreuk verandert terstond in de volgende regels.'

Men zie Cats Z e l f s t r i j d :

> 'JEUGD heeft tot zynen dienst gekoren drie Lakkeyen:
> JOK, altijd even bly; SPEL, meester in het reyen;
> En JACHTLUST, licht te voet, tot HARTEvank gezind,
> Meer, die men in de stad dan in de bosschen vindt.
> VREUGD heeft van hare zy gelyke Kamenieren:
> ZANG met haar gladde keel; vrouw WEELDE, kwaad om stieren;
> En SNOEPLUST, buiksvriendin, die liever hare duit
> Geeft aau het rype vleesch, dan aan het groene fruit.
> Ziet, wat een geestig volk, en wat al zoete dingen
> Brengt ons de JEUGD aan boord!'

Namelijk, daar was voor afgegaan:

> De JEUGD is met de VREUGD als man en wijf te samen,

en voorts:

> - 'Mijn hart begint te springen,
> En wordt met nieuwe lust begoten ieder reis,
> Als ik haar zoet bedrijf, haar ranken, overpeis.'

Dit is anders Dichterlijk! Zoo natuurlijk, zoo lief, zoo eenvoudig, en tevens zoo vol geest. - En welk een leven! welk eene beweging!

> ô Cats, als Dichter meer dan al wie u verachten!
> Gy wien de dank behoort der laatste nageslachten!
> Aan wien ik, (wie 't ook zij, die op uw eerkroon smaalt)
> Ook zelfs mijn lauwren dank, aan Pindus voet behaald!

ô Mocht ge gelezen worden, als voor Tweehonderd jaren! Smaak en Zeden zouden er te beter om varen.

Bladz. 37.

Die hartstocht in het hart alle andren zal verslinden.

Dit is Popes speelpopjen, de heerschende drift. Johnson valt hem zeer hard over dit beginsel, dat by Pope (gelijk Johnson 't verklaart) als een oorspronklijke stemming en richting van neiging tot zeker byzonder voorwerp, en als ingeschapen aandoening voorkoomt, welke aan heel ons bedrijf een bepaald en onveranderlijke strekking geeft. Johnson ontkent dat er iets zoodanigs besta; ten minste, zou (als hy opmerkt) deze heerschende drift, die in haar oorsprong van geene reden of indrukken van buiten zou afhangen, een voorwerp moeten hebben, buiten het geen de mensch-zelf verwekt; want immers kan er geene natuurdrift zijn naar het geen een bloot kunstgewrocht van den mensch is. Niemand kan (streng genomen) een liefhebber van geld geboren zijn, dewijl geld niet in den natuurstaat behoort, enz. En niet alleen (zegt hy) dat deze leer zoo zeer verderflijk als valsch is, om dat zy eene soort van zedelijke voorbestemming of onderwerping aan een beginsel waar men zich niet van ontdoen kan, bevat, die ons voorbereidt om ons te gereeder aan zoodanig een drift, als wy-zelve in ons hebben laten inwortelen, over te geven; maar Pope heeft deze Theorie met zoo weinig verstand saamgeflanst, dat hy in de voorbeelden, waarmeê hy ze staaft of opheldert, driften, neigingen, en verkregen hebbelijkheden door één wart. Johnson doelt in dit laatste byzonder op Popes Characters of men. - Pope zeker heeft ongelijk, dat hy er een' INGESCHAPEN' trek van make. Het zijn wijzigingen, die onze ingeschapen aart, van buiten ontfangt, en die door hebbelijkheid eene wending aan onze inborst geven.

Pope voegt er by, voor een gelijkenis;

> Like Aron's serpent swallows up the rest.
>
> Als Aarons slangenstaf der Toovenaren staven.

maar is dit eene Dichterlijke gelijkenis? Het is, een ding noemen, niet den geest voorstellen, veel min het gevoel van het hart er meê vereenigen. - En welk een beeld levert het op! -

Bladz. 38.

Een zwakker hartstocht voor een' sterker wijken doet.

Maximes du Duc de la Rochefoucault, Max. 10.

Bladz. 38.

Zoo waant de Brunswijksche Arts de kwalen uitgedreven.

Horatius, Sermon. II, 3. vs. 28-30:

> ‘Emovit veterem mire novus (scil. morbus), ut solet, in cor
> Trajecto latcris miseri capitisque dolore:
> Ut lethargicus hic, cum fit pugil, et medicum urguet.’
>
> Die oude ziekte heeft een latere uitgedreven.
> Zoo 't gaat, als roos of jicht zich naar het hart verplaatst,
> Of die gevoelloos sliep, ontembaar woedt en raast.

Bladz. 39.

Of (een nog sterker trek) gehechtheid aan 't gemak.

Rochefoucault, Max. 266.

Bladz. 39.

De Goddelijke kunst, die goed uit kwaad verwekt,

Ruffhead: ‘De Dichter merkt aan, dat SCHOON de Reden de Heerschende drift niet om verr' werpen kan, het echter HAAR plicht is, die te recht te wijzen, en somtijds onze heerschende deugd daarop te enten.’

Valsch, en eene naderhand uitgedachte verbloeming! The Eternat Art is hier Gods wijsheid, of liever, hare aanwending. God brengt daar uit onze deugden voort, zegt Pope, en dit is, in zekeren zin, waar. Maar men vond, dat dit hard klonk, en van daar dat men de woorden verdraait.

Het is wat Onno Zwier van Haren heeft in de Geuzen, IV Zang, (het laatste Couplet, meen ik); en Kleanthes in zijn Beroemd gebed, dat Pope eenigzins in het zijne navolgde:

> □λλ□ σ□ κα□ τ□ περισσ□ □πίςασαι □ρτια θε□ναι,
> Κα□ κοσμε□ν τά □κοσμα· κα□ ο□ φίλα σο□ φίλα □ςίν.

Maar men hoor' Pope-zelv', als zijn' eigen' tolk (Moral Essays, Ep. III vs. 151):

> ‘All this is madness, cries a sober sage;
> But who, my friends, has reason in his rage?
> The ruling Passion, be it what it will,
> The ruling Passion conquers Reason still.
> Hear then the truth: 'tIs Heav'n each passion sends,
> And diff'rent men directs to diff'rent ends.

Extremes in Nature equal good produce,
E x t r e m e s in man c o n c u r to GEN'RAL USE.'

Al dwaasheên! voert my hier de Wijsgeer in 't gemoet.
Maar wie toch heeft verstand wanneer hy raast en woedt?
De H o o f d d r i f t, wat ze ook zij, bemanteld of bestreden,
De H o o f d d r i f t speelt altijd den meester op de Reden.
Verneem de waarheid des: D e H e m e l, d i e z e z e n d t,
S t i e r t d e o n d e r s c h e i d e n d r i f t n a a r o n d e r s c h e i d e n e n d.
Natuur verwekt één goed uit wederstrevig woelen;
O o k 't o n z e l o o p t s t e e d s s a a m IN 't ALGEMEEN b e d o e l e n.

Dit is Christlijk en waar. - Men zie hem ook in 't zelfde werk, Ep. IV, vs. 170; maar men moet het niet te verr' trekken, om niet in de verdorven beginsels van Mandeville te vallen, die in zijn Werk, getyteld d e F a b e l v a n d e B y e n, bewijzen wil, ‘dat Zedelijke deugd de uitvinding van Bedriegeren, en Christelijke deugd een misleiding van Dwazen is; maar dat de ondeugd noodzakelijk is en alleen strekt om de Maatschappy bloeiend en gelukkig te maken.’ - Dit mag ons herinneren aan eene Dichterlijke plaats uit Otways V e n e t i ë g e r e d, I B e d r i j f.

JAFFIER.
‘I'm thinking, how that damned starving quality,
Call'd h o n e s t y, got footing in the world.

PIERRE.
Why! powerfull villainy first set it up,
For its own ease and safety. Honest men
Are the soft easy cushions on which knaves
Repose and fatten. Were alle mankind villains,
They'd starve each other; lawyers would want practice,
Cut-throats reward; each man would cut his brother
Himself: none would be paid or hang'd for murder.
Honesty! 't Was a cheat invented first
To bind the hands of bold deserving rogues,
That fools and cowards might sit safe in power,
And lord it, uncontroll'd, above their betters.’

GIAFFIERO.
Ik denk daar, waar dat dom, dat mager, hongrend ding,
Dat m' Eerlijkheid benoemt, zijn aanzien door ontfing?

PIETRO.
't Was schalkte en boosheid, Vriend, die menschen dit beduidden
Tot eigen veilig- en gerustheid. Brave luiden
Zijn zachte kussentjens, waar op de booswicht slaapt
In onbezorgde rust, en weelde en wellust raapt.
Waar heel het menschdom snood, men moest van honger sterven;
De balie zou praktijk, de b r a v o nering derven;

Een ieder holp zijn' buur met eigen handen voort.
Geen mensch won geld of galg met duurbetaalden moord.
Ja, Eerlijkheid! zy dient om elk de hand te binden,
Dat lafaarts zich 't gezag op braven onderwinden,
En dwaasheid op haar stoel den wijzer overbluff'.

Bladz. 39.

Die niet uit schaamte, niet uit hoogmoeds wortel wast!

Hier achter volgen in Popes Handschrift de volgende achttien regels. Weder blijken van den lagen Hekeltrant waar hy altijd toe verviel als hy zich den teugel vierde, en vervuld met uitdrukkingen die schaamte aanjagen. Ik zal ze verzachten.

How oft, with Passion, Virtue points her charms,
Then shines the hero, then the patriot warms.
Peleus's great son, or Brutus who had known,
Had Lucrece been a whore, or Helen none?
But Virtues opposite to make agree,
That, Reason, is thy task, and worthy thee.
Hard task, cries....and Reason weak.
- Make it a point, dear Marquis! or a pique,
Once, for a whim, persuade your self to pay
A debt to Reason, like a debt at play.
For right or wrong have mortals suffer'd more?
B...for his Prince, or....for his whore?
Whose selfdenials Nature must controul?
His, who would save a sixpence or his soul?
W...for his health, a Chartreux for his sin,
Contend they not, which soonest shall grow thin?
What we resolve, we can: but here's the fault,
We ne'er resolve to do the thing we ought!

Hoe dikwijls, dat de deugd in louter drift ontbrandt!
Dan schittert Heldenmoed, dan Zucht voor 't Vaderland.
Wie had van Peleus zoon, van Brutus ooit geweten,
Had zich Lucretia, Heleen zich niet vergeten?
Maar deugden, saam in strijd, te stemmen tot akkoord,
Dit, Reden, is u waard, en wat tot u behoort.
- ‘Een harde taak (roept Dick) voor onze zwakke Reden!’
- Denk, 't is een p o i n t , Marquis, een p i e k , en wees te vreden.
Verbeeld u, om den grap, het is een spelersschuld,
Die Reden van u eischt dat gy betalen zult.
Waar lijdt men meerder voor? Voor Recht, of roekloos hollen?
De brave voor zijn' Vorst? de Lichtmis voor zijn snollen?
Wiens zelfverzaking doet Natuur en 't hart geweld?
Die ziet op 't zielsbehoud, of op een handvol geld?

Bill om gezond te zijn, een Munnik om zijn zonden,
Vermaagren zich om strijd, terwijl zy eten konden.
Besluit men slechts, men kan: maar, hier is 't dat het schort,
Nooit wil men wat men moest, maar waar de drift toe port.

Ik vraag, of dit verzen zijn die in een ernstig, ik zwijg deftig, Leerdicht passen? Echter passen zy in dit Dichtstuk, naar des Auteurs begrip. En of hy ze daar naderhand op den raad van zijne Vrienden uitgeschoten, en er hier en daar eenige in hooger stijl in gezet heeft, hy heeft nooit daar meê den geest en algemeenen toon van het Dichtstuk kunnen veranderen; en het blijkt dus, zelfs voor den genen die over den stijl van 't Oorspronklijk niet oordeelen kan, dat het verre af is, van 't geen, waar men 't voor gewoon is te houden.

Bladz. 40.

In overgang gelijk aan dien der kunsttafreelen,

As in some well-wrought picture light and shade:

Dit is al wat Pope daar van zegt. Is dit Poëzy? Wie kan dat zoo dulden of overbrengen? - Men hoore Ovidius (M e t a m . VI, v. 63.)

‘Qualis ab imbre solet percussus solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine coelum:
In quo diversi niteant cum mille colores,
TRANSITUS ipse tamen spectantia lumina fallit;
Usque adeo quod tangit, idem est, tamen ultima distant.

Als in de regenwolk, waarin het zonlicht sluit,
De boog, wiens krommende arm de gantsche kim omsluit;
Waar, in den flikkerzoom der saamgepaarde kleuren,
De smeltende overgang zich nergens na laat speuren;
Maar stervend zich verliest, en rand noch scheiding maakt;
Verscheiden op zich-zelf, eenkleurig waar zy raakt.

Of, hooren wy Vader Vondel.

‘Gelijk de regenboog,
Beschenen van de zon, een lange streek daar boven
Plagh uit te steken, en voor 't hemelsch licht geschoven,
De schoone verwen mengt, en rijk en schoon schakeert,
En flaeu verdrijft, dat ons gezicht hier kracht ontbeert
Om te onderscheiden, waar de verwen ons verschynen,
En waerze, allengs verdunt, verflaeuwen en verdwynen.’

Dat Vondel uit gebrek van Natuurkunde, het p e r c u s s u m s o l i b u s kwalijk uitdrukt, is hem niet te misduiden. Maar het is Poëzy, en niet Popes laffe Proza in maat:

> Als licht en schaduw in een kunstrijk schildery.

of, wil men,

> - in een welbewerkt tafreel.

Bladz. 40.

En dien zy siddren deed, voleindt met haar te omarmen.

Een nieuw voorbeeld van 't geen wy zoo even zeiden. Achter deze verzen volgen in den Eersten Druk deze twee, die men my wel verschoonen zal over te brengen:

> A cheat! a whore? who starts not at the name,
> In all the Inns of court or Drury-lane?

En zoo op bladz. 41, schrijft hy:

> No Creature owns it (viz. Vice) in the first degree,
> But thinks neighbour farther gone than he.
> The col'nel swears the agent is a dog,
> The scriv'ner vows th' attorney is a rogue,
> Against the thief th' attorney loud inveighs,
> For whose ten pound the country twenty pays,
> The thief damns Judges and the knaves of state;
> And dying, mourns small villains hang'd by great.
>
> Geen stervling wil in zich haar hoogsten graad gelooven,
> Maar denkt zijn' nagebuur hem eindloos verr' te boven.
> De hopman sterft er op, de krijgsraad is een fiel;
> De klerk verklaart zijn' baas een' booswicht in zijn ziel;
> De dief is 't, waar en klerk en procureur op smalen,
> Terwijl zy voor één pond er zeven doen betalen;
> De dief vloekt rechterstoel en wat aan 't recht belangt,
> En kermt, dat grooter boef de kleiner boeven hangt.

Bladz. 41.

Dit schiep de roos der schaamte op maagdelijke kaken;

Cats (Z e l f s t r i j d):

> ‘God heeft het eerbaar rood en angst met bleeke kaken
> Bevolen, nacht en dag omtrent de Vrouw te waken.’

Bladz. 41.

Des menschdoms rust en roem, en al ons heil met één.

Hutcheson, in zijne Metaphysicae Synopsis c. 2, doet daar ook de deugd op rusten: Locus esse debuit praeclaris animi virtutibus ubi se exerceant. Excluderetur enim commiseratio, beneficentia, patientia, ect. si nulla esset imbecillitas. Het schijnt gemodelleerd op de schoone Les van Epictetus, in Enchirid. Waar hy ons leert, in al wat ons voorkoomt, niets anders te zien dan een voorwerp ter oefening van de eene of andere deugd. ‘Ziet ge eene schoone aanloklijke Vrouw; denk, hier kan ik onthouding en kuischheid oefenen. Wordt ge verongelijkt; denk, hier heb ik lijdzaamheid te baat,’ enz. - Zoo zeide ik aan mijne Leerlingen in de Schilderkunst: Ziet niets, of maakt er een voorwerp van, voor de kunst, waar ge u op toelegt. De plooi van dat kleed leert u 't natuurlijk kontrast in de stelling der leden waarnemen; deze druiftros de groeping der beelden, of de eenheid van het licht in eene Ordonnantie. Maar ik was toch niet dwaas genoeg, om het om te keeren, en te zeggen dat kleed plooit dus, en dat licht valt zoo, op dat we daar uit kontrast of groeping zullen leeren.

Chrysippus by A. Gellius zegt: Nullum adeo contrarium sine contrario altero. Quo enim pacto justitiae sensus esse posset, nisi essent injuriae? Hy mocht er by voegen: Unde sapientiae sensus, nisi ego desiperem? Unde illaesam malam cognoscerem nisi essent alapae?’ Zijn deugden volkomenheden, zoo bestaan zy zonder tegenstelling. En wat zal ons dan de Hemel zijn, zonder ondeugden, dwaasheden, of oorvijgen?

Bladz. 43.

Zie dan de zelfde stof, van levenskracht doordrongen.

Shaftesbury, the Moralists, pag. 130. - Pope plondert dezen Schrijver nog al dikwijls, en zelfs nu en dan byna woordelijk, 't geen wy echter slechts zelden opteekenen. Warton maakt de aanmerking, ‘dat, na zoo veel van dezen Schrijver ontleend te hebben, Pope hem zoo niet had behooren ten toon te stellen als hy in het Vierde Boek zijner Dunciade gedaan heeft.’ - Maar dan had Pope, Pope niet moeten zijn. Hier verklaart zijn beginsel van de Heerschende drift alles.

Bladz. 44.

Of werkte God voor u, gy slechthoofd, u-alleen?

‘Wie zich verbeeldt dat alles op deze wareld voor 't onmiddelijk gebruik of nut van den mensch-alleen gemaakt is, werpt zich in

onoplosbare zwarigheden. De mensch, inderdaad, is het hoofd van dit benedendeel der schepping, en het mag bestemd zijn om volstrekt onder zijne heerschappij te staan. Maar dat alles onmiddelijk tot zijn byzonder nut strekke; dit te bewijzen is, dunkt my, noch licht noch noodzaaklijk. Het een dient blijkbaar tot voedsel en behulp van het ander, in wezens, wier bezieling veellicht noodig is om hun maaksel tot dat eind te bereiden en te onderhouden, en die tevens gelukkig zijn in de bewustheid van hun eigen bestaan. Het is waarschijnlijk, dat zy bestemd zijn om over en weder elkander te baten. Ja, de mensch-zelf brengt toe tot het geluk en verbetert den staat der redenlooze dieren in verscheiden opzichten; als, door den grond vruchtbaar te maken en te verbeteren, door de Jaargetijden waar te nemen, door hen te beschermen en te verzorgen, waar zy onbekwaam zijn het voor zichzelven te doen.' Dus Dr. Law in zijne Commentary op Kings Oorsprong des kwaads.

Bladz. 44.

Ach, daar de stervling roemt: 't is al voor my geschapen,

De Wijze in tegendeel zegt: 'De Heer heeft alles gewrocht om zijnszelfs wille.' Spreuken XVI, 4.

Bladz. 44.

De mensch die my verzorgt, is slechts voor my gemaakt.

Hier achter volgt in de eerste Drukken:

> What care to tend, to lodge, to cram, to treat him?
> All this he knew; but not that 't was to eat him.
> As far as goose could judge, he reason'd right,
> But as to man, mistook the matter quite.
>
> Wat zorg voor mijn gemak, mijn leger, en mijn eten.
> Ja wel; maar mocht zy 't doel van die verzorging weten!
> Zy oordeelt als een gans, en dan, tot zoo verr' recht:
> Maar, wat den mensch betreft, zy vat zijn meening slecht.

Bladz. 44.

Zoo deerlijk is de geest van 't redenspoor vervallen,

Shaftesbury op nieuw, Vol. II. pag. 196.

Bladz. 46.

In de een regeert de mensch, in 't ander God-alleen.

Montesquieu, Esprit des Lois, L. I Ch. l. Les bêtes n'ont point les suprêmes avantages que nous avons; elles en

ont que nous n'avons pas. Elles n'ont point nos espérances, mais elles n'ont pas nos craintes; elles subissent comme nous la mort, mais c'est sans la connaître. La plupart même se conservent mieux que nous, et ne font pas un si mauvais usage de leurs passions.

Bladz. 46.

Wat leert de Burgerschap zoo wel van bosch als heiden enz.

Dit gedeelte tot het eind van bladz. 71, wordt in Engeland voor het schoonste van het gantsche Dichtstuk gehouden. Hoe veel, ondertusschen, ontbreekt er in gevoel, gedachte, en uitdrukking aan!

Bladz. 46.

Wie doet de spin haar net met zoo veel juistheid weven?

> Who made the spider parallels design,
> Sure as De-moivre, without rule or line?

Wie voelt het belachlijke van deze regels niet?

Bladz. 46.

Wie de eibers, door 't Heelal, in onbekende hoeken,

Ik hoop, dat, hoe onkundig men, deze laatste twintig jaren, in ons Hollandsch geworden is, men echter het woord E i b e r nog verstaan zal. Het is eene samentrekking uit A d e b a a r, waar uit het belachlijk klinkend O o i e v a a r verbasterd is. Wanneer ik zeg, dat A d e b a a r Friesch is, zal men de eigenlijke beteekenis des woords licht verstaan.

Bladz. 47.

Geloof niet, dat de staat, dien wy Natuurstaat heeten, enz.

En zie daar het geen spruit uit den erbarmelijken toestand van het pasgeboren kind, dat, als Lucretius zegt (V, vs. 223):

> ‘Ut saevis projectus ab undis
> Navita, nudus humi jacet, infans, indigus omni

Vitali auxilio, cum primum in luminis oras
Nixibus ex alvo matris natura profudit,
Vagituque locum lugubri complet, ut aequum est
Cui tantum in vita restat transire malorum.'

Het ligt (als, door de golf op 't woeste strand gebraakt,
De Zeeman) reddingloos ter aarde, spraakloos, naakt,
Van alle levensbaat en levenshulp verstoken,
Uit 's moeders ingewand het daglicht ingebroken,
En vult wat om hem is met aaklig noodgeschrei,
Als kende 't, hoe veel leeds dit leven hem berei'.

Uit dezen jammerlijken toestand en den langen duur daar van koomt de opvoeding, de verknochtheid van Ouders en kinderen, Echtgenooten en geslachten, en het heil der menschlijke maatschappy, onlochenbaar voort. Daar is in de M o r a l i s t s van Shaftesbury eene schoone plaats hier over (pag. 201), die veellicht Pope zich ten nutte gemaakt heeft. Onder anderen vraagt hy: ‘Verbindt deze volslagen en langdurige ontblootheid van alle mooglijkheid om zich te helpen of te bestaan den mensch niet aan gezelligheid, en dwingt zij hem niet te erkennen, dat hy o p z e t t e l i j k en d o o r b e s t e m m i n g, en niet t o e v a l l i g e r w i j z e, redelijk en gezellig gevormd is?’ enz.

Bladz. 48.

Ontheilig niet dien naam by Wilden, by Barbaren, Die in het diepst verval door Blink- en Steenberg waren, enz.

Men begrijpt licht (vertrouw ik) dat de uitbreiding, of liever naauwer beperking van 't geen Natuurstaat is, in deze 18 of 20 verzen, niet aan Pope behoort. - Behoef ik aan te merken dat B l i n k e n S t e e n g e b e r g t e een Bergketen in het Noordwesten van Noordamerika is, tusschen den Mackensievloed en het Lawrensmeer, waar verscheiden wilde stammen van Indianen rondzwerven?

Bladz. 48.

Vereenigden in u wat zelfgehechtheid kliefde:

Zelfgehechtheid. E g o ï s m u s, zoo men 't gewoonlijk noemt.

Bladz. 49.

Ga, zegt zy, neem en les en voorbeeld aan 't gediert!

Men heeft deze Persoonsverbeelding der Natuur zeer geroemd en met die by Lucretius vergeleken (L i b. III):

‘Quid tibi tantopere est, mortalis, quod nimis aegris
Luctibus, indulges, quid mortem congemis ac fles?’ etc.

Ik heb geen' Lncretius by de hand, en ken de plaats niet verder van buiten. 't Ware anders onmooglijk haar niet uit te schrijven en zoo

warm over te brengen. - Men moet echter bekennen, dat de Natuur by den Romeinschen Dichter haar karakter beter bewaart. Immers by Pope speelt zy de Redenaresse, en ontsteelt Pope een deel van zijn hekelzucht, dat zy voor zich neemt. Of liever, de Natuur is by hem een bloot momaangezigt, waarachter Pope in zijne natuurlijke geestgesteltenis en in zijnen gewoonlijken toon voortgaat. - En dit heet Dichter, groot Dichter zijn?

Bladz. 49.

Der mieren vrijstaat, en der bijen koninkrijk:
Die, hoofdloos en vereend in Staatsgemeenschap leven,
En echter blijk van orde, en rust, en welvaart geven:
Deze, aan den koningsstaf onwankelbaar gehecht,
Haar vrijheid zeker zijn, haar eigendom en recht:

Milton in zijn Paradise lost (Book VII vs. 484):

'The parsimonious emmet, provident
Of future; in small room large heart inclos'd.
Pattern of just equality perhaps
Hereafter, join'd in her popular tribes
Of commonalty. Swarming next appear'd
The female bee, that feeds her husband drone
Deliciously, and builds her waxen cells
With honey stor'd' -

Parcival Grandmaison in zijne Amours Epiques, drukt dit dus uit, en dit heet by de Franschen, overbrengen.

'Mais comment t'oublier, fourmi, sage économe,
Qui par l'intelligence es rivale de l'homme;
Dans le corps plus petit cache un aussi grand coeur;
Qui conspires toujours par le commun bonheur,
Et d'une république, au bon ordre fidêle,
Offres peut-être aux yeux le plus parfait modèle.
La monarchique abeillc observe d'autres lois;
Elle combat et meurt en défendant ses rois;
Leur bâtit des palais, et sans cesse depose
En des cellules d'or le miel qu'elle compose.

Ten minste, is het niet getrouw overgebracht, het is niet verslimmerd! Doch men ziet dat de Vertaler Pope in 't oog heeft gehad; zoodanig, dat men uit de Fransche verzen zou denken dat dees Milton had gevolgd.

Bladz. 50.

Hier werd een kleine Staat, en daar een Stad, gegrond, enz.

Popes handschrift hield hier het volgende in:

The neighbours leagu'd to guard their common spot;
And Love was Nature's dictate, Murder, not.
For want alone each animal contends;
Tygers with Tygers, that remov'd, are friends.
Plan Nature's wants the common mother crown'd,
She pour'd her acorns, herbs, and streams around
No treasure then for rapine to invade;
What need to fight for sunshine or for shade?
And half the cause of contest was remov'd,
When beauty could be kind to all who lov'd.

Geburen spanden saam tot grond en akkerweer.
Natuur schreef liefde voor, en geen bevelen meer;
Geen moord, geen vijandschap. Wat ademt strijdt om voeder:
De tijger, heeft hy dit, toont zich den tijger broeder.
De vruchtbre moeder, Aard, gaf Nooddruft wat zy vroeg,
Schonk eikels, moes, en born, en dit was elk genoeg.
Geen schat trok roof, of diefte, of deed zijn glans benijden.
Om koelte of zonneschijn behoeft men niet te strijden.
De halve bron verviel waar tweedracht uit verrees,
Als schoonheid al wie minde een zelfde min bewees.

Dit laatste is aanmerklijk. Tot den gelukkigsten Natuurstaat behoorde dan ook de p r o m i s c u a V e n u s ? ô Pope! ô Filozofie! Doch veellicht kan hy 't anders gemeend hebben. Hy is dikwijls, en ook hier, dubbelzinnig.

Bladz. 50.

Hy spreekt: het voedzaam graan rijst zwellende uit de voor,
En de aadlaar ploft ter neêr van uit het hemelspoor;
Des afgronds ingewand ontscheurt zich aan het duister;
Het vuur wordt dienstbaar; en de vloed ontfangt zijn kluister:

Deze vier verzen van Popes text worden in Engeland altijd hooglijk geroemd. Echter heeft men my altijd moeten bekennen, dat zy ontbloot zyn van die a m o e n i t e i t die het onderwerp hier eischte, en dat zy door den vollen mond dien zy vorderen, in het b o m b a s t vallen, dat nergens minder dan hier te pas kwam. Het denkbeeld daargelaten, dat goed te maken was, zoo het in andere (en zachtere) woorden en klanken vervat ware, wat is hier die opstapeling van o en o zonder eind, anders dan onlijdlijk, daar het van den groei der granen gebruikt wordt:

He frOm the wOnd'ring fUrrOw cAll'd the fOOd?

Zoo men voor w o n d ' r i n g een ander (zacht) woord zet, het zal aanstonds beter zijn.

Ik herinner my, eens een Couplet van Van Haren veranderd te hebben, waarin na mijne verandering alle de lange sylben de oe inhielden. 't Gaf het gebulk van een koe, en deed my lachen toen ik 't overlas. Zulke dingen kunnen ontglippen, als men lang aan een regel schaaft en likt, maar de herlezing ontdekt ze toch, zoo men eenige oplettendheid heeft.

Bladz. 50.

Wien de onverbroken leer van Voor- op Nageslacht enz.

Eene zeer kleine verandering hier gemaakt, brengt veel onderscheid voort in den zin dezer verzen. Dat opklimmen van den mensch tot den Schepper, zonder de hulp der Overlevering van eene eerste Openbaring, is niets, en het alternatif van Pope (Or plain tradition &c.) maakt de zaak valsch. Ik wil verder geene aanmerking op deze plaats maken, mits men ze c u m g r a n o s a l i s, zoo men plach te zeggen, opvatte.

Bladz. 51.

Q u a n d l e s s a u v a g e s d e l a L o u ï s i a n e v e u l e n t a v o i r l e f r u i t, i l s c o u p e n t l ' a r b r e a u p i e d e t c u e i l l e n t l e f r u i t. V o i l à l e G o u v e r n e m e n t d e s p o t i q u e ! - ‘Een gevoelen, den vrijen adem van Demosthenes, en een beeld, den geest van Homerus waardig! (Dus zegt Warton.) 't Is het 13de Hoofdstuk van l ' E s p r i t d e s L o i s, en in deze weinige woorden bestaat dat, geheel. Wee over Vrijheid en Wetenschap, waar dit edel en oorspronklijk werk verboden is!’ - Zie daar den Engelschman. Iets ten nadeele van het Despotismus gezegd, en dan onder dat woord de Monarchie verstaan! ‘ô Dat's Goddelijk! dien man dragen wy op de schonders de stad rond!’ - Ik heb zulke kluchten gezien.

Intusschen, 't is de aart van het Despotismus niet, maar van alle slechte regeering. Integendeel brengt het eigendom zorg meê voor 't behoud van den eigendom; maar het slechte g o u v e r n e m e n t brengt meê, heersch- en roofzucht voor dat korte oogenblik te voldoen, dat men op 't kussen zit. Vraagt men ook voorbeelden? Ik geloof het niet. - Geen Despoot, zeker van zijn' throon, heeft ooit zijn Volk uitgeput, en den boom omgehouwen, waar hy en zijn nageslacht van leven moest; maar alle slechte Regenten of Onderregenten in Monarchien, in Republyken, wat plaats zy bekleeden, doen dit, om dat zy by 't oogenbliklijk genot belang hebben, op geen during van gezag rekening maken, en niet zoo veel by de toekomst meenen te kunnen verliezen, als zy in 't oogenblik winnen.

Het zal vrij onverschillig zijn voor een Land of de dwaze hersenschimmen van Montesquien verboden zijn dan niet. Maar ik durf op mijne beurt wee roepen over 't Land waar de onzin, de sofismen, de historische valschheden by menigte, van dien zoo onkundigen als woeligen, en zoo lichtgeloovigen als onwetenden schrijver voor orakelen gaan. Ja, in dat land wee over Vrijheid en kennis! over wetenschap, goeden smaak, geleerdheid, en Staatsrecht! Doch hier van wel eens nader!

Bladz. 53.

De dwaze twiste of zwoege om 't beste Staatsbewind;

Niet het best bemind, zegt Pope; maar het best. Hier over is veel getwist. Ruffheads aanmerking is blote Logomachie. - In Hoogleeraar Kluits Staatsregeling vind ik deze plaats: (IV Deel bl. 8.) 'Het is een vrij algemeen aangenomen Waarheid, dat niet de vorm van Regeering, maar de persoon of personen die regeeren tot de welvaart eener maatschappy het meeste toebrengen; of gelijk het de heer Heyne (by J. Meerman, Vergelijk der Gemeenebesten, Deel I, bladz. 231) uitdrukt, dat de ware Vrijheid van een Volk nog meer in het BESTUUR dan in de STAATSREGELING waaronder het leeft, te zoeken zij. Men voege er by, zelfs niet eens in de personen die bestieren, maar in de goede raadslagen die zy nemen.' Dit is zeker gezond gedacht, en het wettigt Pope.

Echter is 't zeker, dat, by voorbeeld, eene Regeeringsvorm waarin alles altijd erger wordt zonder mooglijkheid van herstel of verbetering, als in een zoogenoemd Gemeenebest, van wat soort ook, niet voor te trekken is voor eene zulke, waar in ten minste de afwisseling van slimmer en beter gelijke kans heeft. Men zie de Verklaring by Tacitus, Hist. IV, 74, en by Bayle, art. Louis XI, Note L. - Mijn' Lierzang de Alleenheersching, in 1785 of 1786 gedrukt, wil ik hier zoo min aanhalen als Davids laatste woorden, II Samuel XXIII.

Bladz. 54.

Geluk! ô einde en doel van ons geheel bestaan,

Van dezen aanhef heb ik reeds elders eene Parafrase gegeven. In mijne Mengelpoezy naamlijk, by de Wed. Doll. Het zal noodeloos zijn hier aan te voeren, hoe geheel anders hy in Popes handschrift staat.

In een zijner Brieven aan Mr. Allen wil Pope het denkbeeld verklaren van 't geen hy voor geluk houdt. To be at ease (zegt hy) is the greatest of happiness (at ease, I mean, both of mind and body), but to be idle is the greatest unhappiness,

both to the one and the other. Pope behoort dan tot de Filosofen van vs. 8 op bladz. 55 [bladz. 54 vs. 25], die hy echter berispt; en, het zij hy eene Definitie meende te geven, het zij een eenvoudig problematiek begrip van hem-zelven, hy maakt ons niet wijzer. Trouwens, dit was een' Wijsgeer, als hy, ook niet te vergen.

Verder zegt hy, (zie bladz. 55, vs. 21) [bladz. 55 vs. 5] daar is niet meer noodig dan by 't wel meenen, wel te denken. Dit, zeker, rekent hy eene kleinigheid! Aequum mî animum ipse parabo, zegt Horatius. (Epist. 1, 18.) met de zelfde Stoïsche trotschheid en inbeelding.

Bladz. 55.

Druischt tegen 't goed verstand en 's Hoogsten goedheid aan.

In Popes Handschrift volgt hier:

> Say not: 'Heav'n's here profuse, there poorly saves,
> And for one monarch makes a thousand slaves.'
> You'll find when causes and their ends are known,
> 'T was for those thousand Heav'n has made that one.
>
> Scheld de Almacht kwistig noch bekrompen in haar gaven,
> Zoo ze één' Monarch verwekt en duizenden van slaven.
> 't Zal blijken zoo men 't doel en de uitkomst gadeslaat,
> Dat voor dees duizenden die eenige bestaat.

Bladz. 56.

Doch liet de gift van 't Lot, indien zy by gelijken enz.

Behoef ik te verklaren, dat ik door de gift van 't Lot, al wat uiterlijk is, versta; de goederen van de Fortuin, zoo men zegt.

Bladz. 56.

Geen God kon 't doen bestaan in bloot toevallig goed.

Hier achter heeft Popes Handschrift weêr zes andere verzen.

> The peace of mind alone is at a stay;
> The rest mad fortune gives or takes away.
> All other bliss by accidents debarr'd;
> But Virtue's in the instant, a reward;
> In hardest trials operates the best,
> And more is relish'd as the more distrest.

De rust der ziel alleen is door geen Lot te ontvreemen.
Het ovrig mag Fortuin en geven en hernemen.
Alle ander heil verdwijnt door bloot toevallig kwaad;
Maar Deugd is altijd loou, zoo dra, zoo lang zy staat.
Beproeving staaft haar kracht, hoe heviger hoe vaster;
En troostrijkst, als men 't felst haar onderdrukk' en laster'.

Bladz. 56.

't Gevoel van braaf te zijn, zie daar het geen hem faalt!

Hier achter, weder twee regels in het Handschrift, sedert uitgelaten.

> Let sober Moralists correct their speech:
> No bad man happy: he is great or rich.
>
> De Wijze wacht' zijn tong van roekloos uit te spatten!
> Geen snoode heeft geluk: hy heeft slechts rang, of schatten.

Bladz. 57.

Helaas! Oranje sterft, en stort zijn Godlijk bloed!

Prins Willem de Eerste.

Bladz. 57.

Die, Fredrik, u zoo vroeg deed bukken voor den slag?

Prins Willem George Frederik van Oranje. Wiens Broeder in vs. 18 [vs. 15] gedacht wordt; gelijk vs. 22 [vs. 19] op den laatst overleden' Hertog van Brunswijk slaat; in wiens Hofplaats, onder 't genot van zijne weldaden en die van den Erfprins van Oranje ik dit schreef. De weldadigheden van gemelden Hertog aan my en zoo velen Fransche en Hollandsche Uitgewekenen, die met my leden, zijn ontelbaar en openbaar: die van den evengenoemden Heere Erfprins schitteren niet minder, door den sluier zelfs dien de allerbeminlijkste zedigheid daar steeds over wierp, en zullen ten jongsten dage tegen hen getuigen, wier zielsgevoelens aan den wendenden wind des Gevals, en 't veranderlijk tij van het Lot, gehoorzamen.

Bladz. 57.

Waar, waarom, in een lucht, bevrucht met pest en moord, Zet één Godvruchtige zijn weldaân strafloos voort?

In de pest van Marseille 1720; wanneer etlijke Geestelijken die er in dat jammer, terwijl de stad ledig liep, met echten Christenmoed, liefde, en ijver, van alle kant toegevloeid, den van alles verlaten' kranken, troost, hulp, oppassing, geneesmiddelen, gebeden, en begraving toedienden; by al 't welk zy wonderdadig gespaard bleven. Die van hun nog overgebleven waren, zijn in de Fransche beroeringen, erbarmlijk en Godslasterlijk vermoord geworden.

Bladz. 57.

Men mag, op d'eigen' grond, van de Almacht zich beklagen,

Zie den Eersten Zang, bladz. 12, vs 3 en 18, [bladz. 28 vs. 29 en bladz. 29 vs. 8] en onze Aanmerking daar op.

Bladz. 58.

Een rotsklomp rukt zich los; wie zal in 't nederstorten enz.

Ik beken dat ik Pope hier heb moeten naspringen, want of ik versta hem niet, of hy hinkt op onvaste krukken.

> OR partial ill is universal good;
> OR Change admits, OR Nature lets it fall,
> Short, and but rare, till Man improv'd it all.

De Vertalers haspelen deerlijk met deze plaats. De een maakt van C h a n g e een Noodlot (f a t a l i t é zegt St. Simon): de ander zet over: o u t o u t c h a n g e m e n t e n e s t s u s c e p t i b l e. Zeker echter is het, dat de Constructie duidelijk zegt; OF d a t b y z o n d e r k w a a d l a a t v e r a n d e r i n g t o e: dat is, het is te v e r h e l p e n. Maar dit rechtvaardigt het niet; in tegendeel, het weêrspreekt de rechtvaardiging. Of moet het zijn: DE VERANDERING d i e i n d e o r d e d e r z a k e n g e k o m e n i s, RRENGT HET VOORT; gelijk in den I Zang.

> The exceptions few, some c h a n g e s i n c e a l l b e g a n.

het zij dan dat hy denke op de verandering door 's menschen val (die echter van zijn Systema is uitgesloten), of op een verloop in 't samenstel des Heelals (waar van hy anders nogthands geenerlei wenk geeft).

Het N a t u r e l e t s i t f a l l, zal wel het N a t u r e d e v i a t e s van den Eersten Zang zijn. Maar Bolingbrokes gedachten, door Popes hersens en pen heengevloten, en dan veellicht ook hier (wat weet men 't) door Warburton of een' ander, veranderd, is daar wel de c o n s e q u e n t i e in te vinden, waar wy hier naar zoeken? Het schijnt wel van n e e n.

Bladz. 58.

Dat juist een booswicht koom, wien 't neêrvalle op den kop?

Dat Pope hier een' zekeren booswicht by name noemt, verstaat zich: dat kon niet anders. Boileau had ook zulk eene gelegenheid niet laten ontglippen.

Ik heb hier een twaalftal van verzen ingevoegd, die 't my voorkwam, dat om de zaak aftedoen, noodig waren. De blijkbaarheid van Gods byzondere Voorzienigheid geloove ik hier van het uiterst gewicht, en het allerbevredigendst voor het hart te zijn.

Bladz. 58.

Wat u belooning strekt, waar mij een wreede straf.

Hier achter volgt in eenige uitgaven:

> Give each a system, all must be at strife;
> What diff'rent systems for a man and wife!

In kracht en nadruk:

> Ja, maak het eens van pas naar ieders waan en grillen,
> Toch zal de man en 't wijf, onfeilbaar, wijd verschillen!

De Uitgever, die dit aanvoert, voegt er by: ‘De spotterny was scherp, maar misplaatst, en is daarom verworpen.’ - Te recht, zoo als men 't verstand gehad heeft, de meeste trekken van hekelary weg te nemen of aanmerklijk te verzachten. Daargelaten (echter) die scherpte! my althands dunkt dat van zulke afgebruikte stilets de punt lang verstompt is.

De Sexe, het Huwlijk, en de Godsdienst! Ja, daar trekken op te doen, is een heerlijk en roemrijk onderwinden: daar wordt men nooit moê van. - Maar wee het hart dat er zich in verlustigt!

Ik herinner my hier by, de plaats van Statius (op welke Pope misschien gedacht heeft): hy was een liefhebber van dezen Dichter: (T h e b . L i b . X.)

> - Rara est hoe posse facultas
> Placatumque Jovem, dextrâ Junone, mereri.

Men zou kunnen vragen, zijn er dan volstrekt geene braven waarover geen geschil is? Zoo ja; dan lost het bewijs niets op, en de zwarigheid blijft. Zoo neen; dan is er geen der wareld kenbaar onderscheid tusschen den goede en kwade; en dit (ik, voor my, kon het licht toegeven, die nog zeer ouderwetsch denke) zal men toch niet willen.

Bladz. 58.

D e e s W a r e l d i s g e m a a k t v o o r C e z a r . 't Mag zoo wezen!

Aanhaling uit Catoos Alleenspraak in Addisons Treurspel van dien naam. De plaats luidt even zoo in de Vertaling van Angelkot, by ons ten Tooneele gevoerd.

Bladz. 59.

En schenk Gelijkheidszucht den Koninklijken praal!

In het Handschrift volgt hier weder:

> Say, what rewards this idle world imparts,

Or fit for searching heads or honest hearts?

Ja, zeg my, welk een loon behelst dit nietig leven,
Om aan een vorschend hoofd of eerlijk hart te geven?

Bladz. 60.

Wien geeft de Rijkdom eer, vertrouwen, of genoegen,

Hier vangt een stuksgewijs voorgesteld bewijs aan, dat geen uiterlijke Lotbedeeling gelukkig kan maken dan den brave. Zeer goed; maar, hoe waar, niet genoeg. Hy moest nog bewijzen, dat de deugd alleen, without externals whatever, gelukkig maakt, en dat Kallimachus ongelijk heeft met zijn bede aan Jupiter:

Δίδου δ□□ρετήν τ□ □φενός τε,
O□δ□ □ρετ□ς □τερ, □λβος □πίσταται □νδρας □έξειν,
O□δ□ □ρετ□, □φενο□ο, δίδου δ□ □ρετήν τε κα□ □λβον.

Hymn. ad Jovem, in fin.

Geef, Vader Jupiter, geef deugd en tevens heil!
Geen welvaart maakt geluk, van ware deugd gescheiden;
Geen deugd, waar welvaart faalt. Geef, Godheid, geef ons beiden!

Bladz. 60.

Gegronder is de roem op luister van geslacht,

Ik zal hier de lezing van Popes Handschrift niet aanvoeren, die schandelijk laag en om te lagchen is. Men heeft op de coach and six van hier boven, en lager op het

Yet ne'er looks forward farther than his nose,

zeer ernstige aanmerkingen gemaakt, en zeer kwalijk geduid, ‘dat hy (ik gebruik hier de woorden van Warton) een werk van zoo ernstigen ja gestrengen aart, een werk, bestemd ter verklaring van het allergewichtigst onderwerp dat 's menschen geest bezig kan houden, met zulke walglijke streken van lichtzinnigheid, van hekel- en spotzucht onteert, en bezwalkt.’ Maar al Popes schriften zijn vol van zulke disparates, zoo men zijne eerste slechts uitzondert, by welke zijn karakter nog niet ontwikkeld was. Hij was verkleefd aan het bijtende niet alleen, maar aan 't lage, 't morsige, en onhebbelijke; en, verhief hy zich daar boven, hy viel er telken male op het onver-

wachtste weêr in. Dit hebben er zoo velen voor my opgemerkt, dat ik er hier geen bewijs van behoef by te brengen.

't Spreekt stilzwijgende, dat ik my hier zelfs aan den verbeterden text der Uitgaven niet volkomen gehouden heb. De s c o u n d r e l s , de f o o l s , de s o t s , de c o w a r d s , de w h o r e s , maken ook daar als gewoonlijk een groot figuur, en in het geheel....Maar genoeg!

Bladz. 60.

Van Pellaas Waaghals af tot dien van Narwaas velden.

Men zal toch wel begrijpen, dat P e l l a a s W a a g h a l s , Alexander de Groote en d i e v a n N a r w a a s V e l d e n Koning Karel de Twaalfde van Zweden is? Zoo niet, het is gezegd. By Pope heeten zij m a d m e n , zinneloozen. - Het staat iemand als Pope even wel, deze twee Helden, of hier na den grooten Marlborough, die nooit een' slag verloor en nooit een poging miste, (gelijk Frederik de Tweede van hem zeide) te beschimpen!

Eenige regels later merkt Ruffhead aan, dat Pope (mag ik het dus uitdrukken) zich recht te goed doet zoo dikwijls hy zijn hekelpen tegen Machiavellistische Staatkunde scherpt. Hy had beter gedaan te zeggen: zoo dikwijls hy zijn nijdig gestel bot vieren kon; en dit was, 1°. in de Letteren, tegen de lieden, die hy geloofde te overmogen, en 2°. in Staatszaken tegen de Hofparty; en voorts tegen al wat Koning of Staatsman was. Hier koomt alles op neêr. Ik vergat er schier nog een punt by te voegen, t.w. in de wetenschappen, tegen die wetenschap waar hy (met al zijne aanmatiging by al zyn onwetendheid) zich onkundig in bekennen moest. Als, by voorbeeld, zoo hy ze noemt, de z o t t e W i s k u n d e , t e z o t o m t e b i n d e n . Men zie zijne D u n c i a d e I V B o e k , v s . 31.

Bladz. 61.

ô Ydelheid des roems, waar in wy ons verhullen!

Pope is hier bezig de ijdelheid van den roem recht ijverig af te schilderen, en zekerlijk gants niet verwerpelijk. Maar zie! eensklaps komt de aap uit den mouw:

> All fame is foreign, but of true desert.
>
> De glorie is ons vreemd, ten zij men haar verdien'.

Eilieve, bestaat zy dan minder in den adem van anderen, en houdt al wat hy in zestien verzen gezegd heeft daar door op? - 't Ware eens zoo, zijn plicht is hier, van ALLE u i t e r l i j k g o e d aan te toonen dat het niet tot het geluk doet: dit heeft hy op zich genomen,

't Kan aan de deugd geen loon, geen heil, geen wellust schenken;

en dit stoot hy dus om. Waarvan dit? En waarom hier onderscheid gemaakt tusschen wel en kwalijk verdienden roem, en niet tusschen wel en kwalijk verkregen eerteekenen enz. - Het is om dat Pope zelf een slaaf van de Roemzucht was, en van die zotte en alles goeds verwoestende drift verkwijnde en verteerde; waar van ook zijn ijverzucht, nijd, en onverzoenlijke haat op al wie met hem in eenig opzicht geleken kon worden?

Bladz. 63.

Of Vrouwen heerschzucht, of eens nieuwlings loos beleid,

Men ziet, dat dit op den Hertog van Marlborough slaat, toen by Koningin Anna in ongunst vervallen.

Bladz. 65.

Gods liefde breidt van 't gansch zich uit op ieder deel;

Valsch is het, wijsgeerig valsch, dat Gods Liefde zou k l i m m e n of a f d a l e n . Gods liefde en wijsheid omvat alles in alle zijne deelen geheel en te gelijk. En daarom is 't ook valsch, dat God een Deel aan 't Geheel zon opofferen; waar van Pope vol is. - En even zoo is 't verkeerd, onze liefde by kringen uit te breiden, om eerst zich-zelven, dan zijn maagschap, dan zijne vrienden en naaste geburen, dan dagelijks of wekelijks een huis verder, een straat verder, een stad of dorp verder, en zoo, by voortgaande uitbreiding, zijn Vaderland, en voorts den dampkring, de maan, de andere planeten, en eindelijk de vaste sterren te leeren beminnen. Dit is zoo belachlijk als het dom is. De Liefde moet tot God opklimmen, Gods volmaaktheden met warmte omvatten en zich daar in verliezen; dan van God zich op al wat tot God behoort, alle redelijk, alle gevoelig schepsel, uitbreiden. Anders dan zoo, is er geene Liefde; of, die er is, is indien al geen schuldige zwakheid, eene bloote behoefte van een lijdend hart, dat zich ergens aan kleven wil, om dat het zijn nooddruft en ongenoegzaamheid diep gevoelt, en niet weet wat het vervullen of bevredigen kan. En die Liefde, wat Wijsgeerte geeft ons die? Kinderlijke onmacht en aanhanklijkheid, die het Christendom vordert, is het geen er den grond van maakt.

Wat nu de zoo hoog geroemde gelijkenis betreft van de in één sluitende kringen die 't steentjen in 't water maakt; dit is ook Popes eigendom niet, maar ontleend goed. Men zie Silius Italicus (P u n . L. XIII. v. 24):

> ‘Sic ubi perrupit stagnantem calculus undam,
> Exiguos format per prima volumina gyros;
> Mox tremulum vibrans motu crescente liquorem,
> Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes;
> Donec postremo laxatis circulus oris

Contingat geminas patulo curvamine ripas.’

Men moet bekennen dat dit te veel naar de lamp ruikt, en weinig die uitstorting van den Dichterlijken geest vertoont, die alleen Poezy is.

By Bartas heb ik de zelfde gelijkenis gevonden; my dunkt ook by nog een' Fransch dichter, dien ik my thands niet herinner; en zeer zeker ook, by een' onzer Hollandsche Poeeten. Maar mijn hoofd is te zwak om my de plaats te vertegenwoordigen.

Shakespear heeft in zijnen Henry VI het zelfde denkbeeld op eene andere wijze en fraaier uitgedrukt, om dat er niets van dat gedwongene in is, wat Pope is bygebleven.

> 'Glory is like a circle in the water,
> Which never ceases to enlarge itsself,
> Till, by broad spreading, it disperse to nought.'

Henry VI, First Part, Act. I. Sc. 2.

> De glorie is gelijk een cirkel in het water,
> Die altijd zich in 't rond en meer en meer verspreidt,
> Tot ze eindlijk gaat te niet, door hare onmeetlijkheid.

Het geen Shakespear hier van die uitbreiding der kringen zegt, is juist; en zelfs is het dit in toepassing op Popes voorwerp. Die Algemeene Liefde loopt op niet uit. Anders is het, als zy van God begint, en in God alles omvat; dan is zy wezendlijk, en dan-alleen.

Pope was zeer opgeschikt met deze gelijkenis: hy heeft er nog tweemaal meê gepronkt.

Eens in zijn Temple of Fame, v. 436; waar hy den Latijnschen Dichter stipt volgt:

> 'As on the smooth expanse of crystal lakes,
> The sinking stone at first a circle makes;
> The trembling surface by the motion stirr'd,
> Spreads in a second circle, then a third;
> Wide and more wide the floating rings advance,
> Fill all the watry plain, and to the margin dance.
> Thus ev'ry voice,' &c.

> Gelijk op 't effen valk, doorbroken van zijn' val,
> De steen een' cirkel maakt in 't staande vloedkristal,
> Die straks door 't weemlend nat, van d' eersten schok aan 't beven,
> Een' tweeden kring verwekt, van andren weêr omgeven,
> En altijd meer en meer naar rondsom uitgestrekt,
> Geheel de plasch vervult en beide de oevers lekt;
> Zoo, enz.

En nogmaals in zijne Dunciade, II Boek, vs. 405.

> As what a Dutchman plumps into the lakes,
> One circle first, and then a second makes: &c.

een plaats, der vertaling niet waardig.

Men mocht vragen, waarom juist een steentjen, door een' Hollander in 't water geworpen? Het is, dat de Hollandsche matrozen, als zy werkloos op de Theems liggen, by stil weder zich wel vermaken met vlakke steentjes tegen de vlakte van 't water aan te keilen (zoo het heet), zoo, dat zy, 't water schuins treffende, daar van opgestuit worden. Dit zitten de Engelschen dan met groote verwondering aan te kijken, en bewonderen eene handigheid, die van gants anderen aart is, dan zy in het boxen betoonen.

Bladz. 65.

En de Almacht spiegelt zich in 't liefderijk gemoed.

Het stuk hier eindigende, sluit, in Popes Engelsch, met eene aanspraak van 26 verzen aan Bolingbroke, die schoon op verr' na niet de minsten, niets belangrijks voor den Nederlandschen Lezer behelzen, en voor hem die met dien Meceen van elders dan uit Popes schriften bekend is, door de hoogdravende Lof die zij inhouden, hoogst aanstotelijk zijn.

Zucht naar 't vaderland, bladz. 157.

Het thands zoo geliefkoosd stelsel der zoogenaamde Volmaakbaarheid

verdraagt zich zekerlijk met het steeds versnellend afnemen aller zedelijke, verstandelijke, en lichaamlijke krachten zoo weinig, dat het een het ander om verr' werpt. Dit verval recht en naar eisch te beseffen, vordert een inzicht in de hooge Oudheid, voor weinigen bereikbaar, en waarvan de tegenwoordige staat der kennissen (hoe hoog men dien stelle) slechts eenige wenken toelaat. Echter moet het elk in het oog loopen, die zelfs maar het bloot lichaamlijke van het menschelijk geslacht en zijn woonplaats, de Aarde, in aanschouw neemt. Doch, daar onze Natie toch niet dan van Vreemden, en liefst uit Tijdschriften, leeren wil, verwijs ik haar, ten aanzien van het laatstgenoemde voorwerp, tot de Considérations van de la Métrierie in het Journal de Physique etc. Novembre 1813, en, ten aanzien van het eerste, tot de Geschichte der Gesundheit des Menschengeschlechts in het Journal der Practischen Heilkunde van Hufeland en Himly 1812, 1 st. bladz. 18 en volgende; in welke ik mijne denkbeelden wedergevonden heb.

De drie zusterkunsten, bladz. 187.

Het navolgend Dichtstuk was, op uitnoodiging van een voornaam Toonkunstenaar, vervaardigd, om in den Griekschen smaak, by wege van Reien en afwisselende Stemmen in Zangmaat gebracht en dus, ter gelegenheid eener voorkomende plechtigheid, uitgevoerd te worden; doch men vond de zwarigheden te menigvuldig. Ik geef het derhalve eenvoudig en als een doorgaand Dichtstuk, maar rekende dit vooraf te moeten aanmerken, om dat hierin de reden ligt van eenige schijnbare wederspraak in den inhoud, welke door de Muzikale verdeeling van het Stuk in zang- en andere stemmen weggenomen zou zijn.

Bladz. 206.

AAN DEN BEDROGEN ALBINUS.

[Geeft iemand iets te rug, wel mag men hem bedanken.]

In dit Stuk is de XIII Satyra van Juvenalis tot grond gelegd, die hy aan zekeren Calvinus gericht heeft. Doch wie zou in deze dagen met den naam van Calvinus durven aankomen?

Boileau zegt ergens:

> D'un seul nom quelquefois le son dur ou bizarre
> Rend un poème entier ou burlesque ou barbare.

Maar zulk een hatelijke naam als die van den grooten en doorgeleerden Calvyn by de tegenwoordige soort van verlichting, geworden is, zou immers by de heerschende wijsheid geheel een boekdeel doen vervloeken, waar hy in voorkwam.

> Oh! le plaisant projet d'un poète enfantin,
> Qui parmi tant de noms iroit choisir Calvin!
>
> ART POET. Chant. III.

Bladz. 207.

Tot ijzer of tot lood is 't uiterst.

'Haec enim nostra oratio multitudinis est auribus ac opinionibus accommodanda.' Cicer. de Orat. II, 38. Een oud man spreekt ook nog gaarne gelijk men by zijne kindsheid deed. Thands weet men, dat het getal der metalen wel tot acht en twintig vermeerderd is, waar van twaalf sedert 1789 ontdekt zijn. Maar weinigen misschien van mijne Lezers kennen ze, al ware 't ook slechts by naam.

Bladz. 207.

Ik hou hem lijkewel een kloek en handig man.

Vers en uitdrukking van Cats, in mijn tijd in den gewonen omgangstijl zeer gebruiklijk.

Bladz. 208.

Onbesnoeid en zonder kunstbewerking.

Een kist met zekere speceryen, voor iemand geborgen en een tijd lang bewaard, werd ter plaatse waar ik my eenmaal bevond, (het was buiten 's lands) op de schaal in het zelfde gewicht te rug gegeven: maar men had er ettelijke ponden uitgenomen. De kunstbewerking had bestaan in haar op een zeer vochtige plaats te zetten. - Doch daar zijn er meer, en van verschillende soort.

Bladz. 211.

Dit, Febus drievoet-zelf.

Men zie het verhaal by Herodotus, die (Erato, c. 86) het Orakel dus opgeeft:

Γλα□κ□ □πικυδείδη, τ□ μ□ν α□τικα κερδ□ον ο□τω,
□ρκ□ νικ□σαι, κα□ χρήματα λη□σσασθαι·
□μνυ· □πε□ θάνατός γε κα□ □υορκον μένει □νδρα.
□λλ□ □ρκον πάϊς □σ□ν □νώνυμος, ο□δ□ □πι χε□ρες,
Ο□δ□ πόδες· κραιπν□ς δ□ μετέρχεται, ε□σόκε π□σαν
Συμμάρψας □λέσ□ γενε□ν, κα□ □ικον □παντα·
□νδρ□ς δ□□υόρκου γενε□ μετόπισθεν □μείνων.

[Wel is 't gereede winst, door meineed geld te rooven;
Dus zweer! de dood treft ook wie heilige eeden deed.
Doch beef! de onnoembre wraak, ten afgrond uitgestoven,
Daagt voet- en handloos op, als vrucht van zulk een eed,
En heel uw huis en stam wordt in uw val begraven;
Maar welvaart blijft het deel van 't nageslacht des braven.]

Zie ook Hesiodus in ons Stukjen, V l i j t, bladz. 77.

Bladz. 212.

En de uitspraak was rechtvaardig: enz.

Juvenalis:

‘Nam scelus intra se tacitum qui cogitat ullum
Facti CRIMEN habet.’

Zekerlijk! de beschuldiging namelijk van het Geweten: en het is in dezen zin dat de wet zeggen mocht: (l. 8 C. a d l e g. J u l. m a j.) ‘Ex quo sceleratissimum quis consilium cepit, exinde q u o d a m m o d o s u â m e n t e p u n i t u s e s t.’ Hy heeft er naamlijk den wroegensbeet van. Ook mag men zich-zelven vragen 't geen by Val. Maximus voorkoomt: ‘Quanto levius est scelus, cui t a n t u m manus abest?’ - Doch Glaukus toonde nog geen voornemen of opzet; hy raadpleegde slechts of hy tot zoo iets zou mogen besluiten. - Ei lieve! die raadpleegt over 't geen zijn Geweten veroordeelt, heeft diens hart den wil en wensch om het straffeloos te begaan, niet alreeds gevormd?

‘Omnibus bonis in rebus conatus in laude, effectus in casu est. Ita ut, contra, in maleficiis etiam cogitata scelera, non perfecta adhuc vindicantur, cruentâ mente, purâ manu. Ergo sicut ad poenam sufficit meditari punienda, sic et ad laudem satis est, conari praedicanda.’

Dus Apulejus i n F l o r i d.

Bladz. 212.

Zoo veilig mooglijk waar. -

Seneca in zijn Hippolytus:

‘Quid poena praesens, conscià mentis pavor,
Animusque culpae plenus et semet timens!
Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit. Vs. 161.

Vondel heeft in zijne Vertaling van dat Treurspel:

‘Bleef schelmstuk strafvrij ooit, het bracht nooit rust aan 't leven.’

In den zelfden zin is de uitdrukking van Epikurus by Seneca:

‘Potest nocenti contingere ut lateat, latendi fides non potest.’ Of, zoo hy het met zijne eigen woorden voorstelt: ‘Ideo non PRODEST latere peccantibus, quia latendi etiamsi felicitatem habeant, fiduciam non habent. Ita (enim) est: tuta scelera esse possunt, secura non possunt.’ - En vervolgens: ‘Nec ullum scelus, licet illud fortuna exornet muneribus suis, lieet tueatur ac vindicet, impunitum est; quoniam sceleris in scelere supplicium est. Sed nihilominus et haec et illa secundae poenae premunt ac sequuntur: TIMERE SEMPER et expavescere, et securitati diflidere.’ - En hy doet er by: ‘Multos fortuna liberat poenâ, metu neminem. Quare? Quia infixa nobis ejus rei aversatio est quam Natura damnavit. Ideo nunquam fides latendi fit etiam latentibus; quia coarguit illos conscientia et ipsos sibi ostendit. Proprium autem est nocentium, trepidare. Male de nobis actum esset, quod multa scelera legem et judicem effugiunt et scripta supplicia; nisi illa naturalia et gravia de praesentibus solverent, et in locum patientiae timor cederet.’ Epist. XCVII.

[‘Het kan den schuldige gebeuren, dat hy verholen blijft; maar h y kan niet gerust zijn, verholen te blijven. - Het b a a t den misdadigen niet, zich schuil te houden, om dat zoo hun dit geluk al ten deel valt, zy er zich niet op kunnen verlaten. Want dus is het: Een wanbedrijf mag veiligheid vinden; gerustheid of zekerheid vindt het nooit. - Geenerlei schelmstuk, ofschoon het geval het met alle gunsten en geschenken vereert en ophult, en uit alle macht voorstaat en handhaaft; geenerlei schelmstuk is straffeloos, om dat in het misdrijf-zelf zijne straf opgesloten ligt. Maar onafhanklijk van deze innige wraak die het in zich sluit, wordt het ook overal door die tweede en bykomende straffen op de hielen gevolgd; van, namelijk, altijd te vreezen, te ontzetten, en aan eigen veiligheid te wantrouwen. - Een aantal schuldigen moge 't lot van de vergelding vrij stellen; van de vrees bevrijdt het niet eenen. En waarom dit? Het is, dat ons een innig gruwen is ingeschapen voor 't geen de Natunr strafschuldig verklaart. Daarom vertrouwt die verholen is, zijn verholen zijn niet, om dat hem 't Geweten beschuldigt en aan hem-zelven ontdekt. Ook is het de eigenschap van de misdaad, te sidderen. Ongelukkig ware 't voor ons, menschen, dat niet weinige wanbedrijven aan wetten en rechter en de ingestelde straffen ontduiken kunnen, indien zy door deze natuurlijke en hevige

teisteringen niet aanstonds en onvermijdbaar geboet wierden, en de angst en benaauwdheid, voor het ondergaan van 't verdiende, niet in de plaats trad.

Ouderenwenschen, bladz. 213.

[ô Moog mijn gift, mijn wensch, tot uw verderf niet strekken, Mijn kind! -]

Bladz. 213.

De vloek vervolgt hem steeds, enz.

Seneca zegt op gelijke wijze: ‘O quam inimica nobis sunt vota nostrorum! Inter exsecrationes parentum crevimus.’

Bladz. 214.

Heel de Ooster-letterschat.

Voorbeelden kent ieder uit de Arabische en Perziaansche vertellingen, die in ieders handen zijn; zoo als ook uit de vertelselen der Toovergodinnen. Men spot er meê, en erkent de diepe wijsheid niet meer, die in zulke spelingen des verstands besloten ligt, en den verstandige treft. Ik zeg hetzelfde van duizend fabelen der Joodsche Rabbynen, die men belacht. Waarom doet men dit ook Bilpay en Ezopus niet?

Bladz. 214.

Meer dan ijdle galmen.

Die anders meent, heeft zich geene opmerking op 's menschen leven en lotgevallen eigen gemaakt, en ook geen besef van den samenhang en ineengrijping van alles in de zedelijke en geestelijke, zoo wel als in de lichaamlijke wareld, en van dezen, onderling.

Bladz. 214.

Telg van 't Godsbesluit.

Pindarus: *πα□ς Ζην□ς □λευθερίου, σώτειρα* Τύχα Olym. XII.

[ô Telg des Alvrijmachtbren Gods,
Behouderes, Godin des lots, enz.]

Of, gelijk ik het eenmaal uitbreidde:

ô Telg des Alvrijmachtbren Gods,
Godes des wankelbaren lots,
Beschikster aller Staats-, Geslachts-, en Huisbelangen!
ô Gy, aan wie behoud en val
Van dit ons menschelijk Heelal,
Met d'uitslag onzer zorgen hangen;
Beschermgodes, ontfang miju zangen,
Voor Himeraas beroemden wal!

Men moet het bekennen, zy die het Geval in den mond voeren, weten niet wat zy zeggen; doch waarheid is, het geen Bayle ergens schrijft: 'Dites de la Fortune tout ce que vous voudrez, vous admettez nécessairement un principe, distinct des atomes, doué de direction et de volonté, et qui se mêle de nos affaires.' En in dezen zin waarschijnlijk, en niet in dien van eene bloote oorzakelijkheid (waar in 's menschen geest zich verwart) zegt Petronius: Suam habet Fortuna rationem. Men vergelijke mijne overbrenging daarvan in de Nieuwe Dichtschakeering, II Deel, blz. 161.

Bladz. 215.

Die schoonheid strekt een wel van plagen, enz.

Seneca: 'Anceps donum, forma, mortalibus.
Raris forma viris (secula respice)
Inpunita fuit. - HIPP. vs. 758, 817.'

[Gevaarlijk is de gift van Schoonheid; en hoe min By mannen jamm'ren vrij! Zie de eeuwregisters in.]

Vondel: 'Hoe zelden heeft
Men ooit beleefd,
Dat schoonen zijn behouden!' Aldaar.

Bladz. 217.

Zijn weg is hemelwaart!

Ik weet dat de Poëzy, of liever de Dichtkunst, eene LIEFHEBBERY heet, en veelal ook inderdaad niet anders is. Maar is dit dan waarlijk Poëzy? - Die dit met JA beandwoorden kan, kent heur aart of wezen nog niet. - Een liefhebbery, ja, kan met alles (zelfs des noods met zielverkoopen en wat nog onedeler zijn mag,) gepaard gaan. En op deze slaat ook het Amsterdamsch Koopmans versjen volkomen:

Ieder heeft zijn tijd en uur
Nu de Dichtkunst, dan Merkuur.

Zoo'n liefhebbery kan men ook iemand licht toestaan, en ter uitspanning toewenschen. Waarom niet? Doch liefhebbery-oefening is altijd het graf der fraaie kunsten, die zy schijnt gemeen te maken, maar die er even zoo door ontaarten als fijne uitheemsche vruchten, wanneer ieder ze telen wil.

Bladz. 218.

Wiens naam ik onderdruk.

Denkt nog iemand aan het jammerlijk lot van den zoo beroemden, geestvollen, en van de onbeperkste kunde en geleerdheid doortrokken Rijklos Michaël van Goens, wiens vroege jeugd in het Letterveld zoo uitschitterde, 't geen hy uit rechtschapenheid van hart, ter kwader uur voor eene jammerlijke deelneming in een waggelend Staatsbewind verwisselde; dat op de lang ondermijnde gronden niet schudde dan om welhaast in te storten? Het hart bloedt my by de herdenking aan 't geen hy geleden heeft.

Bladz. 219.

- Als Micha.

Micha, uit het gebergte van Efraïm. Men zie het B o e k d e r R e c h t e r e n , Hoofdst. XVII.

Bladz. 220.

En meer behoeft hy niet.

Juvenalis:

> - ‘Si consilium vis,
> Permittes ipsis expendere numinibus, quid
> Conveniat nobis, rebusque sit utile nostris.
> Nam pro jucundis aptissima quaeque dabunt Di.
> Carior est illis homo quam sibi.’ -
>
> [Begeert gy goeden raad,
> Zoo geef 't den Hemel op, wat ieder schade of baat.
> Hy schenkt ons zeker 't best, schoon 't hard valle aan de zinnen,
> En mint den stervling meer, dan wy ons-zelv' beminnen.]

Laat ik vrij Plautus hierby voegen:

> ‘Stulti haud scimus, frustra ut simus, cum quid cupienter dari
> Petimus nobis, quasi quid in rem sit possimus noscere.’

[Wy, dwazen, zien niet in, hoe aavrechts we iets verlangen,
Als kenden we ons geluk en waar 't van af moet hangen.]

Pseudol. II, III, 17.